
V
B
J
C

MEDULLA THEOLOGICA

EX SS. SCRIPTURIS
CONCILIORUM
PONTIFICUMQUE
DECRETIS,
ET SS. PP. PLACITIS
EXPRESSA.

CRACOVIÆ.
Apud IACOBUM MATYASZKIEWIC
Suæ Celsitudinis Typographum.

MEDVLLA THEOLOGICA

ET SACRIS SCRIPTVRIS
CONCILIORVM PONTIFICVMQVE
DECRETIS
EX SANCTORVM PATRVM
ac Doctorum placitis

AVTHORE
LVDOVICO ABELLY
EPISCOPO RUTHENENSI

Expressa
Ordinatione & Authoritate
CELSISSIMI ILLVSTRISSIMI
&
REVERENDISSIMI DOMINI
D. CONSTANTINI
FELICIANI
in SZANIAWY
SZANIAWSKI
EPISCOPI CRACOVIENSIS
DVCIS SEVERIÆ
ad usum suorum Seminariorum
REIMPRESSA.

PARS SECUNDA
Complectens ea quæ ad Sacramenta & mores pertinent.

CRACOVIÆ. MDCCXXIX.

APPROBATIO DOCTORVM.

NOs in Sacra Theologiæ Facultate Parisiensi Doctores Sorbonici, fidē facimus lectum esse, examinatumque à nobis librum, cui titulus est, *Medullæ Theologicæ, &c. Authore Magistro* LVDOVICO ABELLY, *Doctore Theologo, & Sancti Iudoci Parisiis Rectore*, nihilque repertum in eo, quod sit Catholicæ, Apostolicæ & Romanæ Fidei, ac Doctrinæ, bonisque moribus contrarium. Datum Parisiis die trigesima Septembris, Anno Domini 1651.

M. GRANDIN.

R. DV. VAL.

PRÆFATIO
In posteriorem Medullæ Theologicæ partem.

POst explicatas in priori huius Operis parte veritates illas, quæ mysteriorum fidei notitiam præsertim spectant, reliqua Theologicæ doctrinæ capita, quæ magis ad praxim accedunt hâc posteriori exhibentur: atq; in primis, ea quæ ad Sacramentorũ rationem ac disciplinã pertinent, quæ cum sint media quædam ad Christi Domini gratiã in nos uberrimè derivandam divinitùs instituta, convenienter post ipsius gratiæ doctrinã ultimo prioris Partis tractatu traditã, subiungitur Theologiæ Sacramentalis explicatio, in qua de ipsis Sacramentis tum generatim, tum speciatim, disseritur: ut noverint illi, quibus mysteriorum tantorum dispensatio credita est, quomodo se in sacra illa œconomia gerere debeant, & qua ratione populus fidelis dignè ijsdem participare, plenioresq; ac uberiores illorum fructus in se percipere posiit.

Quoniam verò terra super se venientem bibens imbrẽ, proferens autem spinas ac tri-

bulosq;

bulos, maledicto proxima est (ut testatur Apostolus) præterea monet, ne in vacuũ gratiam Dei recipiamus, hortaturq́ue, ut exhibeamus nos, sicut Dei ministros in omni opere bono fructificantes; idcirco in secundo posterioris huius Partis tractatu, agitur de ipsis actibus humanis, quibus unusquisque Deo vel morti fructificare potest (ut loquitur idem Apostolus) investigaturq́ue, ex quibus fontibus bonitas eorum vel malitia profluat, ac præsertim prima & præcipua illorum actuũ regula, lex scilicet divina, Decalogi præceptis contenta, paulò attentius consideratur: cui subiungitur notitia Ecclesiasticarũ legum ac censurarum; ac demum pro totius operis veluti coronide, apponitur brevis quædam Appendix eorum, quæ ad statum Clericalem & Ecclesiasticæ Hierarchiæ disciplinã spectant, quæ in aliis tractatibus explicari commodè non potuerunt.

Cùm autem universa hæc Theologia Moralis & practica, duobꝰ præsertim fundamẽtis innitatur, ratione scilicet ac authoritate, rationem quidem optimã ducem, author huius

operis

operis arbitratus est. sed in tanta rerum caligine, quæ nos undiq; circumdat, solam haud satis tutam ideoq; authoritatem tanquã certiorem, & fidei magis amicam illi adiunxit, imò plerũq; solam sequutus est; ac in primis divinã sacræ Scripturæ facem ubicũq; Deus illam allucere voluit, tanquã certum & infallibile medium ad dignoscendum verum à falso, & pravum à recto, in iis quæ ad Sacramenta & mores pertinent, adhibuit, iuxta Propheticum dictũ, Lucerna pedibus meis verbũ tuum, & lumen semitis meis. *Exinde Conciliorum, summorumq; Pontificum decreta, necnon Sanctorũ Patrum effata, tum in propriis fontibus, tum in ipso iure Canonico solerter inquisivit, deniq; Doctorum maximè probatorum responsa consuluit, ac præcæteris ipsum Sanctũ Thomã Theologiæ totius apicẽ observavit, eiusq; doctrinæ sẽper adhæsit.*

Et iis quidem, quæ nullam aut per exiguã difficultatem recipiunt, unius tantũ aut alterius probati Doctoris calculum adiecit: in gravioribus verò difficultatibus maximorũ & nominatissimorũ Theologorum sensa evol-

vit

vit eorumq́; authoritate stabilivit ea, quæ probabilissima & quoad praxim tutissima ipsi visa sunt: hæcq́; omnia quãta potuit brevitate, facilitate, ac perspicuitate præstitit, aut certè præstare voluit.

Cæterum si quid in hac Theologiæ moralis & practicæ Synopsi, lectori minus arrideat. hoc ab illo suppliciter postulatur, ut apud se perpendat, difficillimum esse, imò vix possibile unius cuiusq́; mentẽ assequi, aut votis obsecundare, in tanta rerum adeo implexarum & arduarũ varietate ac multitudine. quæ in hoc opusculo tractari debuerunt, eiusq́; angustis limitibus arctari: præterea consideret authorẽ nihil ex proprio ingenio, cui maxime diffidere debuit, sed omnia & singula vel ex Scripturis Sanctis, vel ex ipso iure canonico, vel ex probatissimis authoribus protulisse, eaq́; insuper nonnisi doctissimorũ Virorũ iudicio examinata & probata in lucem edidisse, ac demùm Sanctæ Catholicæ, Apostolicæ ac Romanæ Ecclesiæ arbitrio & censuræ, quanta potest animi demissione, submittere.

ME-

MEDVLLÆ THEOLOGICÆ PARS POSTERIOR,

Complectens ea quæ ad Sacramenta & mores pertinent.

TRACTATVS PRIMVS. DE SACRAMENTIS.

UOD olim per Prophetam pollicitus fuerat Deus Ezech 36. effusurum se super servos suos & ancillas suas aquam mundam, quâ emundarētur ab omnibus inquinamentis suis, hoc præsertim in Sacramentis à Christo Domino postmodum institutis adimplevit: hæc siquidem sunt veluti vasa quædam sacra, quæ, ut declarat Concilium Tridentinum sess. 7. can. 6. divinum illum gratiæ sanantis & Sanctificantis liquorem in se continent, & ex se diffundunt: hi sunt fontes illi Salvatoris, ex quibus haurire possumus in gaudio aquam vivam, quæ fiat in nobis fons aquæ salientis in vitam æternam. Certè si bonorum illorum, quæ desursum sunt, quæque à Patre luminum descendunt, justi sumus æstimatores, inter alia innumera nobis cælitùs collata, Sacramentorūm illorum institutionem, & in ipsis Sacramentis divinæ charitatis exuberantiam, religioso in primis cultu suspicere; & grato quantùm possumus animo suscipere debemus, nec non peculiari studio, diligentiâ & affectu perdiscendæ huic cælesti de Sacramentis doctrinæ incumbere, ut eos decet, quos ministros suos, ac mysteriorum dispensatores Christus Dominus constituere voluit,

& à quibus dispensationis illius rationem se aliqandò exa-ctrurum esse contestatus est.

De ipsis igitur Sacramentis primùm in genere : tùm postea in particulari, secundùm ordinem à Sancto Doctore præscriptum, nobis deinceps agendum est.

CAPUT PRIMUM.

De Sacramentis in genere.

SECTIO I.

Quid sit Sacramentum.

I. NOMEN Sacramenti duobus præsertim modis apud Sacros scriptores acceptum reperitur 1. pro re occulta & latente; quo sensu Ephes. 2. dicitur, ut notum nobis faceret Sacramentum voluntatis suæ. Et Sap. 2. Nescierunt Sacramenta Dei. 2. pro ipsius rei latentis & occultæ signo, ut Eph. 5. Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo & in Ecclesia: ubi matrimonium ab Apostolo Sacramentum magnum appellatur, quia est signum magnum alicujus rei latentis & occultæ, nempe conjunctionis Christi cum Ecclesiâ.

In hac autẽ posteriori acceptione nomẽ Sacramenti communiter à SS. Patribus & ab ipsa Ecclesia usurpatum est, ad exprimendas sacras quasdã ceremonias ad nostrã Sanctificationem divinitùs institutas, ut ex infra dicendis patebit.

Hoc igitur sensu Sacramentum in Catechismo Concilij Trid. Part. 2. cap 10. definitur: Res sensibus subiecta, quæ ex Dei institutione Sanctitatis & justitiæ, tum significandæ, tum efficiendæ vim habet.

Dicitur 1. Res sensibus subiecta, seu, ut loquitur S. Doctor. q. 6. art. 2. ad 4. signum sensibile quia ad svavem Dei providentiam pertinuit, ut per res exteriores, & signa quædam sensibilia ad cognitionem & perceptionem rerum spiritualium & divinarum veluti manu duceremur: Si enim incorporeus esses, (ut ait Chrysostomus Hom. 38. in Sanct. Matth.) nude ipsa dona incorporea tibi tradidisset: sed quia corpori conjuncta est anima tua, ideo rebus sensibilibus tibi intelligenda traduntur.

Dici-

Dicitur 2. Ex Dei institutione: Sacramentum enim non est signum naturale aut physicum, sed ex sola Dei voluntate & institutione, cujus solius est instituere signa illa, quæ justitiam & Sanctitatem significare & conferre possint: sicut illius solius est Sanctitatem ipsam & justitiam efficere, ut docet S Thomas. quod tamen non obstat, quin (ut idem S. Doctor asserit p. 3. q. 64. a. 1 art 3.) Christus Dominus etiam in quantum homo fuerit causa ministerialis principalis ipsorum Sacramentorum, ad eorumque interiores effectus non solùm meritoriè, sed etiam efficienter in ratione causæ instrumentalis operetur.

Dicitur denique, Sanctitatis & justitiæ tum significandæ, tum efficiendæ vim habere, quibus verbis indicatur Sacramentum esse signum quoddam practicum cuius usu seu applicatione fideles interiùs ex opere operato Sanctificentur, & exterius veluti Symbolo, seu notâ quâdam ab aliis Gentibus discernantur: quæ omnia ex dicendis pleniùs & facilius poterunt intelligi.

2. Est autem observandum hac ultimâ definitionis particulâ, Sacramenta legis gratiæ præsertim distingvi à Sacramentis legis naturæ & Mosaicæ. quamvis enim essent signa quædam sensibilia ad Sanctitatem & justitiam significandam divinitus instituta, unde Apostolus dicit Rom: 4. Circumcisionem fuisse Signaculum justitiæ fidei: non tamen illius efficiendæ, & ex opere operato conferendæ vim habebant, ut docet S. Thomas q. 26. a. 6. unde idem Apostolus Gal. 4. illa vocat Infirma & egena elementa; & S. Aug. lib. 16. contra Faust. cap. 18. Vetera (inquit) Sacramenta promittebant gratiam, nostra verò eam exhibent.

Porrò ut rectè observat Laymannus lbr. 5. tractat 1. cap. 2. Meratius tractat. de Sacrament. disp. 1. sect. 1. & alii, ad rationem quoque Sacramenti propriè dicti requiritur, ut perpetuam seu stabilem institutionem ac usum habeat, pro statu durantis Ecclesiæ. Ea de causa lingvæ igneæ, quæ in die Pentecostes apparuerunt, item sufflatio Christi in Apostolos Joan: 20. licet signa fuerint gratiæ invisibilis, ad hominis Sanctificationem, tamen propriè Sacramenta censeri non debent.

SECTIO II.

Vtrum Sacramenta novæ legis constant rebus & verbis tanquam materiâ & forma.

I. AD iuvandam humanæ mētis imbecillitatem in percipiendis iis, quæ ad Sacramentorum rationem spectant, Eccclesia divinitus inspirata certos loquendi modos adinvenit, & ex rerum naturalium similitudine deduxit, per quos ideam quandam, licet aliquátenus imperfectam, veram tamen & certam mysteriorum illorum supernaturaliū conciperemus. Sicut igitur cernimus substantias omnes corporeas constare duobus principiis componentibus, materiâ scilicet & formâ; sic ad percipiendam naturam Sacramentorum, duas veluti partes in unoquoque illorum distinguendas esse docuit; unam quæ materiæ, alteram quæ formæ rationem obtineret. Ita expresſè declaratur inConcil Florent. in Decreto Eugenij Papæ, ubi post enumerationem septem Sacramentorum novæ legis, hæc verba subjungūtur, Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquàm materia, verbis tanquam forma, & persona ministri.

Est autem observandum nomine rerum, quæ dicuntur esse instar materiæ, intelligi id omne quod in Sacramentis indeterminatam habet significationem; nomine veró verborum id, per quod illud determinatur: exempli gratiâ in Baptismo aqua naturalis se habet instar materiæ: quia (ut docet S. Thomas quæst. 60. art. 6.) Significare potest & ablutionem propter suam humiditatem, & refrigerium propter suam frigiditatem: sed cum dicitur (ego te baptizo) manifestatur, quod aquâ utimur in Baptismo ad significandam emundationem spiritualem.

Quæres an materia formæ conjungi debeat, & simul tempore cum illa existere, ut Sacramentum validé conficiatur. Respondetur id ex cujusque Sacamēti naturâ esse dignoscendum. Nam in confectione Sacramenti Eucharistiæ requiritur, ut eo ipso tempore, quo verba formæ proferuntur: materia præsens sit, hanc, enim ut præsentem significat pronomen demonstrativum (hoc, vel hic) quod in formâ ponitur. In

Sacra-

Sacramento autem Pœnitentiæ, cum forma non significet applicationem materiæ, sed proferatur per modum judicij, nec in judicio requiratur ut sententia judicis cum rei accusatione tempore conjuncta sit; hinc fit ut in hoc Sacramento non requiratur, ut absolutionis forma cum confessione & aliis actibus pœnitentis, qui materiæ locum tenent, tempore conjungatur. In aliis verò Sacramentis quæ in actione aliqua transeunte consistunt, & quorum forma applicationem ipsius materiæ significat: quamvis aliqui Doctores arbitrentur ad illorum validitatem satis esse, ut moralis aliqua conjunctio inter materiam & formam reperiatur, ideoque validum, verbi gratiâ, fore Baptismum, si statim post ablutionem verba formæ proferantur, aut post formæ prolationem ablutio sequatur; certior tamen & tutior in praxi est aliorum omnium Doctorum sententia, qui asserunt materiam ac formam simul reipsâ debere conjungi, itaut simul tempore, materia Sacramenti applicatur, & verba formæ proferantur; aut saltem priusquam materiæ applicatio finiatur, formæ prolatio inchoëtur, vel vice versà. Ita glossa in cap. (detrahet) causa 1. quæst. 1, Joan. Major Richardus, Scotus, Paludanus, Sylvester, Navarrus, & alij quos citat, & quibus subscribit Vivaldus in Cãdelabro aureo 1. part. tit. 1. num. 15.

3 Cæterum ad faciliorem intelligentiam eorum, quæ de unoquoque Sacramento in particulari dicenda sunt, Theologi communiter duplicem distingvere solent materiam in Sacramentis, saltem in ijs, quæ in usu seu actione transeunte consistunt, qualia sunt omnia novæ legis Sacramenta, præter sanctissimam Eucharistiam, ut suo loco explicabitur remotam scilicet & propinquam. Materia remota dicitur res illa, circa quam actio Sacramenti exercetur, ut aqua naturalis in Baptismo, oleum balsamo mixtum in Confirmatione, &c. Materia verò propinqua dicitur ipse actus, seu usus illius rei sensibilis, puta ablutio.

SECTIO III.

Vtrum ad conficienda Sacramenta determinata res ac determinata verba requirantur.

I. AD propositam quæstionem communis Theologorum responsio est affirmativa, nimirum, (supposità institutione Sacramentorum novæ legis divinitùs facta, ad validam illorum confectionem, res easdem & eadem verba requiri determinatè secundùm ipsius Christi Domini instituentis voluntatē. Ratio est; quia, cùm Sacramentū confici nequeat, nisi rebus illis & verbis, quæ ex instituto Dei gratiam Sanctificantem significare ac efficere possunt (ut constat ex dictis sectione primâ) si Deus significationem illam & efficaciam certis tantùm & determinatis rebus, certis item & determinatis verbis imposuit; sequitur quòd non nisi rebus & verbis illis à Deo determinatis Sacramentum confici possit. Ita argumentatur S. Doctor quæst. 60. art. 5. & 7.

Quod confirmari potest ex eo quòd Concilium Tridentinum sess. 21. cap. 2. declarat Ecclesiam posse circa Sacramentorū dispensationem statuere vel mutare ea quæ suscipientium utilitati, & ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum ac locorum varietate magis expedire judicaverit, salvâ tamen illorum substātiâ. Quibus verbis significat non esse in Ecclesia potestatem immutandi ea, quæ ad Sacramentorum substantiam pertinent; sed esse prorsùs necessarium retinere omnia illa, quæ ex divina institutione determinata sunt: unde etiam S. August. lib. 8. con. Don. cap. 15. Certa sunt, inquit, Verba Evangelica, sine quibus non potest Baptismus consecrari: & libro 20. cont. Faust. capite 13. Noster calix & Panis certâ consecratione mysticus, fit nobis corpus Christi.

2. Est autem observandum, determinationem illam materiæ & formæ, seu rerum & verborum, non esse æqualem & ejusdem rationis in omnibus Sacramentis novæ legis. Quod enim spectat ad materiam, determinatio illius petenda est præsertim ex aptitudine ad usum ipsius Sacramenti secundum institutionem divinam; unde fit ut aqua congela-

ta,

ta, quamvis ejusdem speciei sit cum liquidâ; non est tamen materia Baptismi sufficiens; quia non est apta ad corporalem ablutionem. E contrario in Sacramento pœnitentiæ quilibet dolor de peccatis ex supernaturali aliquo motivo elicitus, licet non ejusdem speciei, sufficit ad illius Sacramẽti validitatem: quia scilicet dolor ille quocunque ex motivo supernaturali elicitus, ac proinde cujuscunque sit speciei, est dispositio sufficiens ex parte pœnitentis confitentis ad absolutionem peccatorum recipiendam, ut infrà suo loco explicabitur.

Quod verò spectat ad formam; cùm reliquis sex Sacramentis certa quædam & determinata verba ore prolata requirantur, in Matrimonio signa vel nutus ad consensum de præsenti exprimendum verborum loco substitui possunt, ut suo loco dicetur.

In aliis etiam Sacramentis, quæ certa verba ore prolata requirunt, determinatio verborum illorum desumenda non est ex qualitate soni syllabarumque quibus illa constant, sed ex significatione; ita ut eadem determinate verba censeantur, quorum eadem est significatio, ut docet S. Thomas citato art. 7 in resp. ad 1.

3. Quæres 1. Vndenam scire possimus quænam sint illæ res determinatæ, verba item determinata, ad validam Sacramentorum confectionem ex divina institutione necessariò requiruntur? Respondetur id constare, partim ex Sacris scripturis, partim ex traditione divina, quam ex ipsius Ecclesiæ vel expressâ declaratione, vel continua praxi discimus; unde S. Dionisius lib. de Eccle Hier capite 1. sic loquitur: Primi duces sacerdotalis muneris visibilibus signis cælestia Sacramenta texuerunt, & partim scriptis, partim non scriptis institutionibus nobis tradiderunt. Quid autem scriptura vel traditio de propria ipsorum Sacramentorum materia & forma docet, explicabitur, cùm de unoquoque illorum in particulari agetur.

Quæres 2. quænam mutatio in rebus illis & verbis divinitùs determinatis Sacramentorum validitatem impediat? Respondetur mutationem quamcunque in rebus illis, aut verbis, seu in materia aut forma, si substantialis sit, Sacra-

mentum irritum & invalidum reddere; sin verò tantùm accidentalis, validè quidem, sed tamen illicitè confici Sacramentum, nisi necessitas aut alia legitima causa excuset. Ita S. Thom. citatâ quæst. 6 art. 8 & communiter alij.

Tunc autem materiæ Sacramentorum mutatio substantialis censetur, quando tanta est, ut secundùm communem usum & æstimationem hominum, differat ratione & appellatione à materia, quam Christus præscripsit, & Ecclesia usurpat; sive differentia illa sit specifica, sive non sit, ut rectè docet Suares disp. de Sacra. ser. 4. exempli gratiâ, farinacea massa nondùm pista & igne cocta, non est apta materia ad conficiendum Eucharistiæ Sacramentum; quia secundum cõmunem usum & æstimationem hominum, non est panis, sive eandem specie formã physicã cum ipso pane habeat, sive non.

4. Contrariâ ratione, mutatio illa materiæ censetur accidentalis, si materia secundùm communẽ usum & æstimationem eadem sit, licet qualitas fortasse aliqua illi desit, quæ ex præcepti Ecclesiastici necessitate alias requirasur, puta si panis ille sit alter, fermentatus, &c.

Similiter formæ Sacramentorum mutatio illa substantiális censeri debet, cum tanta est, ut communi hominum judicio non retineat eum sensum, quem habet forma à Christo præscripta: quod si sensum illum retineat, qualiscunque mutatio fiat, accidentalis tantum est. Ita S. Thomas citato, art. 8.

Ex quo intelligitur mutationem formæ fore tantùm accidentalem: exempli gratiâ si sit solius idiomatis; ut si quis baptizet vel consecret lingva vulgari vel græca: si fiat aliqua verborum transpositio, oratione eundem sensum retinente: si vox aliqua detrahatur, quæ non pertineat ad substantiam formæ: aut si verbum aliqnod additur, quod tamen illius sensum non evertat: Item si consveta formæ verba mutentur in alia synonyma, dicuntur autem synonyma, quæ idem, non quomodocunque, sed eodem modo, idque tam explicitè & distinctè significant: si denique verba formæ corruptè proferantur, ita nihilominus ut tota illa oratio corruptis dictionibus constãs habitâ ratione materiæ, cui applicatur, & aliarum circumstantiarum, juxta communem hominum conci-

concipiendi modum, eundem audientium animis sensum generet. In his omnibus & similibus casibus mutatio formæ censetur esse tantummodo accidentalis, ut docet S. Thom. qust. 60 art. 7. ad 3. & post illum Paludamus, Scotus & alij, quos citat & sequitur Laymanus tract. 1. de Sacram. in communi, cap. 4. Hæc autem mutatio accidentalis, quãvis si advertenter & sine ulla rationabili causâ fiat, ministrum peccati reum efficiat, ipsius tamen Sacramenti validitatem non impedit.

SECTIO IV.

Vtrum, & quâ ratione Sacramenta novæ legis gratiam conferant.

QUod spectat ad primam quæstionis propositæ partem certum est ex fide novæ legis Sacramenta gratiam conferre, quocunque modo illam conferant. Huic veritati oppositus olim fuit error Massilianorum, qui teste S. Epiphanio hæres. 80. & S. August. lib. de hæres. cap. 57. vim Sanctificandi non tribuebant Sacramentis, sed solis precibus: à quo errore non longe absunt nostri temporis Hæretici, qui (ut observat Bellarminus tom. 3 lib. 2. cap. 2.) gratiam, quæ in Sacramentornm susceptione recipitur; non eorum efficaciæ aut virtuti, sed soli suscipientium fidei ascribunt.

Refellitur hic error, & veritas nostræ fidei probatur 1. ex scripturâ, cujus testimoniis variis expresse constat Baptismum, Pœnitentiam, Euchariftiam, Ordinem, & Extremam Unctionem gratiam conferre: Unde sequitur & alia Sacramenta eundem effectum habere, cùm horum & illorum sit par ratio.

De Baptismo constat ex his verbis S. Joan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aquâ & Spiritu Sancto, &c. quibus regeneratio spiritualis, quæ per gratiã fit, aquæ Baptismali tanquam causæ tribuitur.

De Pœnitentiâ S. Joan. 20. Quorum remiseritis peccata, remittentur eis: quibus significatur (ut declarat Concil. Trident, sess. 14. cap 2. & 9.) Sacerdotes in Sacramento

Pœnitentiæ per abſolutionem verè peccata remittere, ac proinde gratiam conferre.

De Euchariſtiâ S. Joan. 6. Qui manducat me, & ipſe vivet propter me, vitâ ſcilicet gratiæ.

De Ordine 2. ad Timoth 1. Admoneo te ut reſuſcites gratiam quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.

De Extrema Unctione denique S. Jacob. 5. Vngentes cum oleo in nomine Domini, &c. ſi in peccatis ſit, remittentur ei: Ubi declaratur vis hujus Sacramenti ad peccata remittenda, proindeque ad gratiam conferendam.

Probatur 2. ex Concil. Florent. in decreto Eugenii, & Tridentino ſeſſ. 7. cap. 6. ubi expreſsè definitur, Gratiam conferri per novæ legis Sacramenta ſemper & omnibus, quantum eſt ex parte Dei, ſi ritè ea ſuſcipiant.

Probatur 3. ex S. Auguſt. in Pſal. 37. expreſsè afferente Sacramenta novi teſtamenti dare ſalutem Et S. Chryſ. dicente hom 60, ad pop Deum per viſibilia ſigna (Sacramenta ſcilicet) inviſibilem largiri virtutem.

Quod ſpectat ad ſecundam partem propoſitæ quæſtionis, certum eſt etiam ex fide Sacramenta novæ legis gratiam producere & conferre, non ſolum inquantum ſi ſuſcipientes ad aliquem actum fidei, aut alium pium affectum objectivè excitant, ut dicunt Hæretici; ſed propriâ virtute & efficaciâ non quidem principaliter (quod ſolius Dei proprium eſt) ſed inſtrumentaliter, & (ut loquuntur Doctores) ex opere operato.

Ut hæc veritas faciliùs intelligatur, obſervandum eſt gratiam conferri ex opere operantis in aliquo Sacramento idē eſſe, atque conferri intuitu meriti ipſius operantis, ſeu illius qui eſt conficiens, vel adminiſtrans Sacramentum, aut illud ſuſcipiens. Ex opere autem operato gratiam conferri idem eſſe, ac conferri gratiā præcisè vi ipſius operis operati, id eſt facti, prout juxta divinā inſtitutionem faciendū eſt.

His obſervatis, veritas noſtræ aſſertionis probatur & error oppoſitus refelltur 1. authoritate ſcripturarum, quæ ſupra relatæ ſunt, ex quibus ſatis apertè colligitur Sacramenta efficaciâ aliquâ & virtute ſibi propriâ, proindeque ex opere operato remiſſionem peccatorum & gratiam conferre.

Proba-

Probatur 2. authoritate Concil. Trid. ſeſſ. 7. cap. 8. Si quis dixerit per novæ legis Sacramentum non conferri gratiam ex opere operato, anathema ſit.

Probatur 3. authoritate S. Auguſtini lib. 19. cont. Fauſt. c. 11. ubi dicit vim Sacramentorum eſſe inenarrabilem, & cap. 16. Sacramenta novæ legis plurimum à legálibus diſtare & eſſe virtute majora & utilitate potiora. Atqui virtus Sacramentorum novæ legis nec eſſet inenarrabilis, nec major aut potior virtute Sacramentorum antiquæ legis, ſi eo tantùm modo gratiam conferrent, quo aſſerunt Hæretici. Itē S. Cypriani ſerm. de Cœna Dom. ubi dicit: Sacramentis inesse æternæ vitæ effectum. Et S. Bernardi in ſerm. de eadem Cœna Dom. Si quis veſtrum (inquit) non tam ſæpè modò, nec tam acerbos ſentit iracundiæ motus, invidiæ, luxuriæ, aut cæterorum hujuſmodi; gratias agat corpori & ſangvini Domini, quoniam virtus Sacramenti operatur in eo.

Addimus Innocentium III. ſummum Pontificem qui lib. 3. de myſteriis miſſæ cap. 5. dicit Miſſæ ſacrificiū conferre gratiam, licet per malos miniſtros; quia, etiamſi opus operans fortaſſe ſit immundum ex parte miniſtri, attamen opus operatum eſt ſemper mundum reſpectu Dei.

4. Quærunt Theologi, utrùm Sacramenta novæ legis moraliter tantùm, an etiam phyſicè gratiam producant?

Reſpondetur 1. certum eſſe Sacramenta novæ legis ſemper eſſe cauſas morales gratiæ, quæ ex opere operato confertur dignè ſuſcipientibus; ſiquidem ad gratiam illam producendam & ſuſcipientibus largiendam movent ipſum Deum gratiæ omnis authorem & largitorem? qui ideò gratiam illam tunc vult conferre, quia Sacramentum rectè perfectum & debitè ſuſceptum eſt. Sunt autem cauſæ morales non quidem principales, ſed tantum inſtrumentales; tùm quia ſic vocantur à Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 7. tum quia cauſa moralis principalis ipſius gratiæ eſt Paſſio Chriſti Domini (ut ibidem dicitur) in cujus ſolū modò virtute Sacramenta hunc ſuum effectum attingunt.

Reſpondetur 2. probabiliſſimum eſſe Sacramenta novæ legis non tantùm moraliter, ſed etiam phyſicè gratiam producere. Ita Cajetanus, Alanus Cardinalis, & plures alij, quos

quos citat & sequitur Suares dis. 9. de Sacram. serm. 2. Quibus etiam favere videtur S. Doctor quæst 6 art. 1. 2. & 3. Et SS. Patres id satis apertè innuere videntur, cùm modum illum quo Sacramenta gratiam producunt, admirabilem aut inexplicabilem esse dicunt: ut S. Cyrillus Alexand. lib. 4. in S. Joan. ubi de Sacramentorum effectu loquens: Quomodo autem (inquit) id fiat, nec mente intelligere, nec lingvâ dicere possumus, sed silentio atque firma fide suscipimus: Et S. August. tract 80. in Joan. Unde (inquit) tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat? Atqui virtus illa Sacramentorum nec tanta esset, nec ineffabilis, aut incomprehensibilis, dici deberet, si moraliter tantum gratiam produceret; cùm hæc moralis efficientia facilè intelligi & explicari posset. S. Item Leo Papa serm 5. de Nativit asserit Virtutem Altissimi, quæ fecit ut Maria pareret Salvatorem, facere quoque ut regeneret unda credentē: Atqui Beatissima Virgo non solùm moraliter, sed etiam physicè ad Incarnationē ChristiDomini concurrit: Ergo &c.

Hinc obiter colliges quanta sit Sacramentorum novæ legis excellentia & dignitas, quanta virtus & efficacia illis insit; proindeque quanti à nobis illa æstimari, quâ reverentiâ tractari & suscipi oporteat, & quantæ Deo optimo maximo, illorum authori & largitori gratiæ debeantur.

SECTIO V.

Quam gratiam Sacramenta novæ legis conferant.

1. Dicendum 1 certum esse, ut ex antedictis patet, Sacramenta omnia novæ legis conferre gratiam Sanctificātem, sive primam, utBaptismus & Pœnitentia; sive illius augmentum, ut reliqua Sacramenta; de quibus suis locis fusiùs agetur.

Dicendum 2. Sacramenta novæ legis præter gratiam Sāctificantem, conferre quoque virtutum supernaturalium habitus & dona Spiritûs Sancti, sive illorum habituum & donorum augmentum. Id constat tùm ex Concil. Trident. sess. 6, cap 7. asserente justificationem non esse solum peccatorum remissionem sed Sanctificationem & renovationē

inte-

interioris hominis per susceptionem gratiæ & donorum, & in ipsa justificatione cum remissione peccatorum simul infundi fidem, spem & charitatem : cujus quidem justificationis causam instrumentalem dicit esse Baptismi Sacramentū: tùm etiam ex eo quòd juxta communem & certam Theologorum doctrinam, gratiæ Sanctificantis infusionem perpetuò comitatur habituum illorum & donorum infusio, ut in priori hujus operis parte, tractatu de gratiâ explicatū est.

Dicendum 3. præter gratiam Sanctificantem, dona, & virtutes Sacramenta novæ legis conferre quædam actualis gratiæ auxilia conducentia ad consequendos proprios finès, ob quos ipsa Sacramenta instituta sunt. Ita S. Thomas quæst. 62. art. 2. ubi expressis verbis dicit, Gratiam Sacramentalem addere supra gratiam communiter dictam, & super virtutes & dona quoddam divinum auxilium ad consequendū Sacramenti finem.

Et certè nisi hoc verum esset, frustrâ tot Sacramenta instituta forent, eundem siquidem effectum haberent, ad quem unum illorum abundè sufficeret.

2. Quæres 1. quænam sint illa specialia gratiæ auxilia, quæ à Sacramentis novæ lepis conferuntur?

Respondetur illa esse, quæ in Concilio Flor. sess. 7. can. 7. in decreto Eugenij Papæ enumerantur his verbis : Per Baptismum spiritualiter renascimur : Per Confirmationem augemur in gratia & roboramur in fide : renati autem & roborati nutrimur divina Eucharistiæ alimonia ; Quod si per peccatum ægritudinem incurrimus animæ, per Pœnitentiam spiritualiter sanamur : spiritualiter & corporaliter, prout animæ expedit, per Extremam Unctionem : per Ordinem vero Ecclesia gubernatur & multiplicatur spiritualiter : per Matrimoniū augetur corporaliter. Quæ quidem omnia distinctiùs & faciliùs intellgentur ex ijs, quæ infra de unoquoque Sacramento in particulari dicenda sunt.

2. Quæres 2. utrum Sacramenta gratiam Sanctificantem & prædicta auxilia conferant omnibus suscipientibus?

Respondetur certum esse ex fide ac in Concilio Trident. definitum. sess. 7. cap. 7. gratiam Sanctificantem per Sacramenta novæ legis, quantùm ex parte Dei, semper & omnibus

bus ea dignè suscipientibus conferri. Quod autem spectat ad illa specialia auxilia, dicendum est illa tribui omnibus, qui gratiam ipsam Sanctificantem ex Sacramentis dignè susceptis recipiunt: dispositio enim illa quæ sufficit ad recipiendum primarium Sacramenti effectum, qui est gratia ipsa Sanctificans, sufficit etiam ad secundarium, qui in istis actualibus auxiliis consistit. Tribuuntur autem specialia illa auxilia non statim atque Sacramentum recipitur, sed ijs temporibus & occasionibus quibus aptum & conveniens vldetur illi, qui est ut ait Propheta Psalm. 9. Adjutor in opportunitatibus in tribulatione, ut fusiùs explicat Gãmachæus ad quæst. 62. cap. 1 Ex qua doctrina sequitur (quod valde notandum est) nulla ejusmodi auxilia ex opere operato unquam illis tribui. qui ob defectum dispositionis ex Sacramento indignè süscepto gratiam Sanctificantẽ nunquàm recipiunt: cum gratia illa sit primarius Sacramenti effectus, in quo reliqui veluti radicantur.

Quæres 3. utrum Sacramenta novæ legis æqualem semper gretiam conferant?

Respõdetur quæstionem illam in duplici sensu accipi posse: 1. an diversa Sacramenta, verbi gratiâ Baptismus & Eucharistia, æqualem conferant gratiam: & dicendum est conferre inæqualem cùm probabilissimum sit Deum voluisse per Sacramenta perfectiora & digniora cæteris paribus majorem & uberiorem gratiam conferre: est autem de fide, & in Concilio Tridentino definitum sess. 7. can. 7. Sacramenta omnia non esse inter se æqualia, sed alia alijs digniora esse & excellentiora: Vnde infertur Sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum majorem & uberiorem præ alijs Sacramentis conferre gratiam: cùm omnium dignissimum & præstantissimum sit, ut satis indicat Concilium Tridentin sess. 13. cap. 1. & seq. & multiplici ratione probat Sanctus Doctor quæst. 65. art. 3. Ubi etiam secundum dignitatis locum tribuit Ordini, tertium Confirmationi, quartum Baptismo, quintum extremæ Unctioni, sextum Pœnitentiæ, & septimum Mátrimonio.

2. Proposita quæstio intelligi potest, utrùm unum & idem Sacramentum æqualem omnibus illud suscipientibus conferat gra-

rat gratiam: Et dicendum est eò majorem conferre, non modò ex oqere operantis, sed etiam ex opere operato, quò perfectius ad illud disponuntur. Quod constat tùm ex Concilio Tridentino sess. 7. ubi loquens de adultorum justificatione, cujus instrumentalem causam dicit esse Baptismum, expresse asserit illos justitiam recipere secundum propriam cujusque dispositionem & cooperationem: Tum ex authoritate S. Doctoris, ad quæst. 62.c ap. 2. S. Bonaventuræ, & aliorum quos citat & quibus subscribit Gammachæus: Tum etiam ex eo quòd ad suavem Dei providentiam pertinere videatur, ut meliùs & perfectiùs dispositis majora & uberiora gratiæ suæ munera largiatur.

4. Hæc autem melior & perfectior dispositio consistit præsertim in majori perfectione, intensione, continuatione & multiplicatione actuum fidei, spei, charitatis, religionis &c, qui in ordine ad Sacramēti susceptionem eliciuntur: sive eliciantur cùm Sacramentum suscipitur; sive anteà in ordine ad illud eliciti fuerint: Ex quibus tamen videntur cæteris paribus meliùs disponere actus illi, qui eo tempore exercentur, quò Sacramentum actu suscipitur.

Dices inde sequi gratiam illam uberiorem, quæ meliùs dispositis tribuitur, fore ex opere operantis, cùm detur intuitu meriti ipsius suscipientis.

Respondetur actus illos, per quos homo ad Sacramentum aliquod suscipiendum disponitur, spectari posse duobus modis: 1. prout sunt ex se alicujus gratiæ meritorij: 2. prout passivè disponunt subjectum suum, & magis aptum reddunt ad effectum Sacramenti recipiendum. Et sic duplex illis respondet gratia: si spectentur priori modo, gratiam merentur ex opere operantis; si posteriori, reddunt hominem aptum ad majorem gratiam Sacramentalem ex opere operato recipiendam.

Instabis, Sacramenta agere necessariò ergo æqualiter.

Respondetur verum esse, si subjecta sint æqualiter disposita; falsum verò, si inæqualiter: sicut sol æqualiter undequaque lumen suum diffundit, quod tamen maximè inæqualiter in corporibus inferioribus recipitur; aliter siquidem in diaphano, aliter in opaco, aliter in stellis, aliter in luto & lapidibus impolitis.

SE-

SECTIO VI.

Vtrum per aliqua Sacramenta imprimatur character,

1. NOmine characteris intelligitur signum quoddam spirituale, quod animæ per quædam Sacramenta imprimitur, de quo.

Dicendum 1, ejusmodi characterem verè imprimi animæ per susceptionem quorumdam Sacramentorum. Ita Sanctus Thomas & communiter omnes, estque de fidè ac in Concilio Florent. & Trident. definitum, ut infrà dicetur.

Probatur 1. ex capite 1. ad Ephes. In quo & credentes signati estis, ubi Apostolus loquitur de signaculo spirituali quod accipitur in Baptismo, prout hunc locum exponunt SS. Chrysost Hieron. & alij apud Bellarminum tom. lib. 2. cap. 20. Item 2. Corinth. 1. ubi Apostolus de Confirmationis Sacramento loquens, Unctioni illius signaculum conjungit: Unxit nos Deus, & signavit nos.

Probatur 2. ex Sancto Ambros. libro 1. de Spiritu Sancto: Spiritu signamur, inquit, ut splendorem atque imaginē ejus tenere possimus, quod est utique spirituale signaculum: Et Sanctus Augult. serm. de gestis cum Emerito capite 6. ubi loquens de Baptismo: Iste inquit, est character Imperatoris mei; de isto charactere militibus suis, vel potiùs comitibus suis, ut hunc imprimerent eis, quos congregabant castris ejus præcepit dicens: Ite, baptizate omnes gentes in nomine Patris, &c.

Dicendum 2. Characterem illum esse indelebilem, nec ullis peccatis posse obliterari; ac proinde Sacramenta quæ illum imprimunt, iterari non posse Ita Sanctus Thomas art. 5. Et expresse definitum est in Concilio Florent. in decreto Eugenij, & in Tridentino sess. 7. can. 8. Et antè præfata Concilia id ipsum docuerunt SS. Patres, ut S. Cyril. Hierosol præfat. in catecheses ubi Baptismi Sacramentum per effectus definiens, dicit esse signaculum Sanctum & indelebile. & S. August. libro 2, cap. 13. cont. Epist. Parmeniani, loquens de Baptismo & Ordine, dicit Sacramenta illa non minùs

minùs inhærere apostatis, quàm corporalem notam Imperatoris militibus fugitivis; ideòque illa non esse iteranda, dum Apostatæ redeunt ad Ecclesiam,

Docet autem S. Thomas in resp. 3. characterem illum manere etiam post hanc vitam, non solùm in animabus beatorum, sed etiam damnatorum, in illis quidem ad majorem ornatum & splendorem, in istis verò ad majorem ignominiam & confusionem.

Dicendum 3. tria tantùm Sacramenta imprimere characterem, Baptismum scilicet, Confirmationem, & Ordinem. Ita S Doctor; & constat ex Concilio Florent. in citato decreto Eug. & Tridentino sess. 7. can. 9. & etiām ex praxi continua totius Ecclesiæ, quæ tria illa Sacramenta iterari non posse, alia verò quatuor iterari posse apertè demonstrat: cujus quidem discriminis alia sufficiens causa afferri non potest, nisi quod tria illa imprimant characterem, reliqua verò non imprimant, ut fusè explicat Bellarminus libro 2. de Sacramen: cap. 22.

Quærunt Theologi quid sit propriè character ille Sacramentalis: Omissis varijs superhac re Doctorum sententijs, omnium probabilissimè loquūtur illi, qui juxta doctrinam S. Thomæ q 63 1. 2. & 3. asserunt characterem illum esse qualitatem quandam spiritualem supernaturalem quæ tria præsertim efficit in anima, cui imprimitur: Primū est, quòd conferat quandam potestatem spiritualem ad ea peragenda quæ ad cultum divinum spectant: quæ quidem potestas est vel passiva ut in Baptismo, per cujus characterem redditur homo idoneus ad alia Sacramenta licitè & validè suspicienda; vel activa, ut in Ordine & Confirmatione: per Ordinem enim efficitur homo idoneus ad Sacramenta alijs ministranda; per Confirmationem verò ad fidem profiterdā. Secundum est, quód hominem Christo Domino configuret, à quo tanquam summo Sacerdote derivatur omnis potestas spiritualis, & ideo, qui charactere aliquo Sacramentali insigniti sunt, Christo Domino similiores efficiuntur præ alijs, qui simili charactere non sunt insigniti Tertium denique est, quòd consignet hominem, eumque ab alijs secernat, qui ejusmodi characterem non receperunt;

 ita ut

ita ut (verbi gratia) illi qui charactere Sacerdotali præditi sunt, quovis in loco vel statu reperiantur, per totam æternitatem ut tales agnosci poterunt & ab aliis distingui. quæ omnia fusiùs explicata apud eundem Bellarminum cap. 19. videri possunt

SECTIO VII.

Quis sit numerus, & quæ necessitas Sacramentorum novæ legis.

1. CEretum est ex fide septem esse Sacramenta novæ legis, nec plura, nec pauciora: scilicet Baptismum Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium Ita expresse definitum habetur in Concilio Florent. in decret. Eug. & in Concilio Trident sess. 7. can. 1.

Plura nullus unquam hæreticus agnovit, pauciora multi præsertim recentiores, qui cùm in eo solummodò inter se conveniant quòd veritati adversentur, circa ipsorum tamen Sacramentorum numerum maximè ab invicem discrepant, & distrahuntur in varios & multiplices errores. Alij siquidem unum tantummodò Sacramentũ esse contendunt: alij duo; alij tria recipiunt, nec tamen eodem modo: Quidam enim Baptismum, Eucharistiam, & Pœnitentiam inter Sacramenta solummodò numerant. Alij Pœnitentiæ loco Matrimonium; alij Ordinationem substituunt: quæ omnia fusiùs apud Bellarminum lib. 2. de Sacra. cap. 23 explicata reperiuntur. Verùm falsitas istorum dogmatũ hæreticorum, & nostræ fidei veritas constat ex supradictorum Conciliorum, adeòque totius Ecclesiæ authoritate, quæ hunc septenarium numerum definivit, erroresque omnes oppositos proscripsit: & plenius adhuc constabit ex ijs quæ dicenda sunt cum de unoquoque Sacramento in particulari agetur.

2 Quod spectat ad necessitatem Sacramentorum novæ legis certum est absolutè loquendo, illorum institutionem ad salutem hominum non fuisse necessariam, cùm DEUS sine ullis Sacramentis, sive in statu naturæ lapsæ, sive in quocunquè alio, potuerit per alia media homines ad salutem conse-

consequendam efficaciter juvare. At verò supposita institutione Sacramentorum in statu naturæ lapsæ divinitùs factâ, dicendum est quædam Sacramenta necessaria esse necessitate præcepti, in quibusdam neutram reperiri necessitatem, in alijs utramque.

Inprimis enim Baptismi Sacramentum respectu infantium solâ necessitate medij necessarium est, cùm nullum aliud ad salutem consequendam mediũ ipsis supperat: Idem etiam Baptismi sicut & Pœnitentiæ Sacramentum in re vel in voto susceptum, necessitate tùm medij, tùm præcepti necessarium, est respectu adultorum, qui vel peccatum originale contraxerunt, post illud in Baptismo remissum, mortale aliquod actuale peccatum commiserunt.

Eucharistia quod realem susceptionem, solius præcepti necessitate necessaria est. Ordo & Matrimonium quamvis ad bonum commune totius Ecclesiœ maximè requirantur, ad salutem tamē uniuscuiusque fidelium nullam neque medij, neque præcepti necessitatem inferunt,

Quomodò autem ista intelligi debeant; & quæ sit etiam Confirmationis & Extremæ Unctionis necessitas, infrà suis locis explicabitur.

SECTIO VIII.

Quis sit minister Sacramentorum novæ legis, & quæ in illo requirantur ad validam illorum administrationem.

1. SUpponimus ex S. Doctore quæst 64 art. 3. Christum Dominum in Sacramentis dupliciter operari: 1. quatenus Deus est, per potestatem supremæ & omnimodæ authoritatis. 2. quatenûs homo est, per potestatē ministerij principalis, ratione cujus Sacramenta ipsa instituit, & ad eorum effectus concurrit, tùm ut causa moralis meritoria principalis, tùm ut causa instrumentalis divinitati per unionem hypostaticam conjuncta: sicque primarius & præcipuus cujusque Sacramenti minister est ipse Christus Dominus; unde Sancti Joannis cap. 1. de illo dicitur, Hic est qui baptizat. Hoc præsupposito.

Dicendum 1. Christum Dominum alios sub se Sacramentorum suorum ministros instituisse, qui quidem secundùm legem ordinariam debent esse homines viatores. Ita S. Thomas

mas art. 7 Et constat ex variis Scripturæ testimoniis. 1. Corinth. 4. Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum, &c. Ephes. 4 ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas quosdam Pastores & Doctores, Hebræor. 10 Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in ijs quæ sunt ad Deum, &c. qui condolere possit ijs, qui igorant & errant; quoniam & ipse circumdatus est infirmitate.

Diximus secundùm legem ordinariam. fatemur enim cum S. Doctore suprà, Angelos posse extraordinariè Sacramenta ministrare. Unde S. Augustinus lib. 2. contra Parmenianum, cap. 15. Quod attinet, inquit, ad Baptismum ad est Deus qui dat, sive per seipsum, sive per hominem sive per Angelum.

Dicendum 2. in ministro, ad hoc ut validè Sacramentum aliquod administret, duo præsertim requiri.

Primum est sufficiens & legitima potestas; cùm enim Sacramenta nonnisi supernaturali modo agant, nec valide confici possint, nisi juxta præscriptum divinæ institutionis hinc apertè constat neminem ad illa conficienda esse idoneum, qui secundum rationē institutionis cuiusque Sacramēti sufficientem à Deo non acceperit potestatem.

Hæc autem potestas respectu Baptismi, secundùm divinam institutionem, in omnibus quibuscunque viatoribus etiam infidelibus sufficiens reperitur; respectu Matrimonii, in omnibus fidelibus baptizatis nullo impedimento canonico obstrictis; respectu aliorum quinque Sacramentorum, iis solummodò qui Sacerdotali aut Episcopali charactere sunt prædicti: quæ omnià suis locis fusius explicabuntur.

Secundum est intentio conficiendi Sacramentum & ad eius effectum cooperandi, vel saltem in genere faciendi id quod Christus faciendum instituit, vel quod ipsa Ecclesia facit. Ita S. Thomas quæst 64. art 8. & expresse definitum habetur in Concil Florent. in decret. Eug: & in Trid. sess. 7, can. 11, ubi anathema profertur in eum qui dixerit, In ministro, dum Sacramentum conficit, non requiri intentionem faciendi quod facit Ecclesia. Ratio peti debet ex institutione ipsius Christi, qui ministros Sacramentorum suorum homano

mano & rationabili modo ea conficere & ministrare voluit; Unde & Apostolus vocat illos dispensatores, ut significet consideratè & cum certâ intentione illos operari debere: alias dissipatores potiùs dicendi essent.

3. Est autem observandum intentionem illam triplicèm esse posse, habitualem scilicet, actualem, & virtualem. Habitualis intentio nihil aliud est quàm propensio illa & facilitas concipiendi aliquam actualem intentionem, quæ quidem propensio & facilitas ex iteratâ sæpius Sacramentorum administratione oritur: Et hæc habitualis intentio est insufficiens ad Sacramentum validè conficiendum, ut docent Scotus, Gabriel, Richardus & alij apud Suarem dis. 13. sect. 2. estque communis Doctorum sententia, & in praxi tenenda.

Actualis intentio ea est, quâ aliquis Sacramentum conficiens, actu & de facto intendit conficere, seu facere quod facit Ecclesia; estque optima, & ad Sacramenti validitatem sufficientissima, non tamen absolutè necessaria: quia sufficere potest virtualis, scilicet, quæ cum paulo ante actu extiterit, nec revocata fuerit,, ex illius vi minister actionem Sacramenti perficit: exempli gratia, cùm quis ex intentione actuali celebrandi Missam & conficiendi Sacramentum Eucharistiæ, sumit vestes sacras, & ad altare accedit; quod si posteà in ipso consecrationis actu, ex humanâ fragilitate distrahatur, dommodò verba consecrationis super materiam aptam debitè proferat, nec primam illam intentionem revocet valide conficit Sacramentum: quia id facere censetur vi actualis illius intentionis quæ præcessit, & quæ causa extitit, cur sumpserit vestes sacras, ad altare accesserit, & alia egerit, cum quibus consecratio habuit connexionem. Ita expresse S. Doctor art. 8. in resp. ad 3. ubi dicit quod si in ipso exercitio actus, cogitatio ministri ad alia rapiatur, virtute primæ intentionis perficitur Sacramentum: cui subscribunt Scotus, Durandus, Paludanus Gabriel, & alii communiter omnes apud eundem Suarem suprà sect. 3.

4. Observat autem rectè Gammachæus ad quæst. 64. cap. . non requiri in ministro, necessitate absolutâ explicitam & formalem intentionem faciendi, quod Christus instituit,

vel quod facit Ecclesia; sed sufficere quamcunque aliam æquivalentem : exempli gratia, ut minister apud se velit hic & nunc fungi officio suo, vel id facere quod solent alij Sacerdotes, & quod aliquis ab illo petit, scilicet ut Sacramentaliter absolvat, &c. omnia enim ista & alia similia æquipollenter includunt intentionem Christi & Ecclesiæ, ut per se liquet.

Dices, si Sacramentorum validitas pendet ab intentione ministri, inde consequens fore ut nullus, securo & tranquillo animo esse possit, nec certò scire utrum verè absolutionem Sacramentalem receperit, vel Baptismi Sacramento fuerit initiatus; cùm certo scire non possit, an minister sufficientem intentionem habuerit. Respondetur ad securitatem illam & tranquilitatem animi sufficere debere, quòd spectatis omnibus circumstantijs, nulla occurrat rationabilis causa dubitandi de Sacramenti suscepti validitate imò rectè monet. Gammachæus suprà, quòd, sicut ex præcepto charitatis unusquisque judicia omnia temeraria & suspiciones contra proximum, ac proinde contra quemcunque Sacramentorum ministrum abjicere debet; sic etiam dubitationes omnes, quæ de illus legitimâ & sufficienti intentione suboriri possent, repudiare tenetur : Ubi etiam subjungit probabilem esse Alexandri Alensis, Durandi, Gabrielis & aliorum Doctorum sententiam, qui existimant in eo casu, in quo ex malitia aut inadvertentia ministri, intentio sufficiens in collatione Sacramenti alicujus non esse adhibita, Christum Dominum tanquam summum Sacerdotem, & præcipuum ac primarium ministrum, qui nusquam deest in necessarijs, defectum illius Sacramenti suppleturum esse eo modo, qui infinitæ ejus in nos charitati magis congruit; quod etiã docet S. Thom. art. 8. in resp. ad 2.

5. Est autem hic observandum privatum ministri errorem non obstare validitati Sacramenti, dummodò veram materiam adhibeat, & substantialem verborum formam debitè proferat, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, ut supra explicatum est, etiamsi error in quo versatur & cui pertinaciter adhæret, sit contra veritatem ipsius Sacramenti. Ita docet S. Augustinus lib. 4. de Baptismo contra

Dona-

Donatist. c. 15. & refertur c. 48. dist. 4. d. consecrat. ubi sic loquitur, Satis ostendimus ad Baptismum qui verbis Evangelicis consecratur, non pertinere cujusque vel dantis vel accipientis errorem, sive de Patre, sive de Filio, sive de Spiritu Sancto aliter sentiat, quàm cælestis doctrina insinuat. Unde etiam baptisati ab Arianis, qui infide circa mysterium SS. Trinitatis màximè errabant, cùm ad Ecclesiam redibant non rebaptisabātur, ut in Concil. Arelatensi primo can. 8. edicitur: Si ad Ecclesiam aliqui de hæresi (Arianâ) venerint, interrogent eos nostræ fidei Sacerdotes Symbolum; & si perviderint in Parte & Filio & Spiritu Sáncto eos baptisatos, manus tantum eis imponant ut accipiant Spiritum Sanctum.

Si tamen minister errorem suum contra veritatem Sacramenti in formâ exprimeret, vel intentione suâ ita conciperet, ut nollet Sacramentum conficere aut ministrare, nisi cum suppositione illius erroris, v. g. si Arianus nollet baptismum cum invocatione Patris & Filij & Spiritus Sancti valere, nisi supposito quod Pater sit major Filio, aut quod Filius non sit illi cosubstantialis, tunc Sacramentum irritum esset, ob defectum formæ vel intentionis, ut ex antedictis manifestum est.

6 Quæres utrum in ministro, præter legitimam potestatem & sufficientem intentionem, requiratur insuper fides & gratia Sanctificans

Respondetur 1. neutram requiri ad Sacramenti validitatem, ut expresse definitum est in Concil. Trident. sess. 7. can. 12. de Sacramentis ingenere, & can. 4 de Baptismo, & olim definitum fuerat in Concil. Nicen. 1. canon 19. Carthagin. 1. can 1. & à summis Pontificibus Leone Magno Epist. 77. ad Nicetam, & Gregorio Magno lib. 9. registri Epist 61.

Respondetur 2. ad hoc ut minister non modò validè, sed etiam licitè Sacramentum conficiat, fidem & gratiæ Sanctificantis statum in eo requiri, Ita S. Doctor, & constat ex S. Dionisio cap. 1. de Eccles. Hierarch ubi dicit quod Malis non est fas tangere Symbola, id est Sacramenta: & ex S. August. lib. 2. cap. 10. contra Parmenianum. Omnia Sacra-

menta, cùm obſint indignè tractantibus, proſunt tamen per eos dignè ſumentibus.

Idipſum confirmát S. Doctor ex Sanctitate Chriſti Domini principalis Sacramentorum miniſtri, cui in actione Sacramentali, ſicut inferiores miniſtri per cooperationem ſuam conjunguntur, ſic & per Sanctitatem conformari debēt, juxta illud Levit. 16. Sancti eritis, quoniã ego Sanctus ſum.

Ex dictis colliges, quotieſcunque aliquod Sacramentum conficiendum eſt, illius miniſtrum antè omnia inſpicere debere, an peccati alicujus mortalis ſibi conſcius ſit, & ſi ita eſſe deprehendat, vel dubitet, illud priùs Sacramentali confeſſione, ſi fieri poſſet, ſin minùs ſaltem perfectæ contritionis actu expiare, aliàs grave ſacrilegium committeret, ſi lethalis alicujus culpæ reus ſacra illa myſteria tractaret.

Excipitur tamen caſus neceſſitatis urgentis, verbi gratiâ Baptiſmi puero moribundo conferendi: tunc enim quam primùm illius ſaluti, omiſſis quibuſcunque aliis conſulendum eſt; nec peccaret qui Baptiſmum tunc, licet in peccato mortali, miniſtraret, ſi contritionis eliciendæ tempus non ſuppeteret, ut docet S. Th, quæſt. 64 art. 6. ad 3. & poſt illum Iſambertus ad quæſt. 64. diſp 4. art. 7. Ubi etiã addit non eſſe peccatum mortale ex ſe & ex genere ſuo, ſi quis in ſtatu peccati mortalis Euchariſtiam alteri ſumendã porrigat: ſicut nec ſi Parochus, vel alius Sacerdos ab eo delegatus in tali ſtatu adſiſtat celebrationi Mátrimonij: in illa ſiquidem actione non miniſtri, ſed teſtis honorarij perſonam ſuſtinet, ut infra ſuo loco dicetur: nec etiam ſi Diaconus vel Subdiaconus in ſtatu peccati mortalis ſolemniter miniſtrent: quod etiam antè illum docuit Scotus, Valentia, Suares, Henriquez, Vaſques, & alij apud Laymanum, cap. 5. de Sacram. Angelus tamen, Sylveſter, Victoria, Navarrus, & alij, apud eundem, exiſtimant Diaconum & Subdiaconum tunc mortaliter peccare, quod confirmari poſſe videtur ex eo quod dixit S. Doctor, in 4. diſt. 5. q. 2. art. 2. quod quicunque in peccato mortali exiſtens exhibet ſe miniſtrum Eccleſiæ in quocunque ſpirituali, peccat. Quamvis autem prior ſententia ſit maximè probabilis; in praxi tamen tutius eſt, ut antè quamlibet functionem ſolemnem

cujuſ-

cujuscunque Ordinis sacri, minister, si noxæ alicujus lethalis conscius sibi sit, actum perfectæ contritionis semper præmittat.

8. Quæres utrum â malis ministris licet Sacramenta recipere? Respondetur cum distinctione: vel enim ministri illi sunt ij, quibus incumbit ex officio Sacramenta ministrare, ut Parochus, Episcopus, aut ij, quibus id non ex officio, sed ex delegatione tantùm incumbit. Rursus hi vel sunt expositi ad Sacramenta ministranda, ut quando confessarius aliquis sedet in loco ubi audire solet confessiones: vel non sunt expositi. Hâc distinctione supposita. Dicimus 1. nullum Sacramentum, solo Baptismo excepto, licitè recipi posse ab ijs ministris, qui ab Ecclesia non tolerantur, quales sunt nominatim excommunicati, degradati, &c. dicunt tamen aliqui in articulo mortis absolutionem Sacramentalem licitè recipi posse à Sacerdotibus etiam non toleratis. Ita Canus in releċt. de Pœni. 5. Azor instit: moral. part. 1. lib. 8, cap. 11: quæst. 1?. & habetur in declaratione Cardinalium ex colect. Joan. Galiemat in cap. 7. sess. 14. Concil. Trident.

Dicimus 2. ab ijs, quibus ex officio Sacramenta administrare incûmbit, quamvis mali sint, quamdiu tamen ab Ecclesia tolerantur licitum esse, etiam nullâ urgente necessitate, Sacramenta petere ac recipere: neque enim subditus, qui tale jus habet, ob Superioris malitiam illud amittere censetur.

Dicimus 3. ab ijs quibus ex officio Sacramenta ministrare non incumbit, si sint expositi & ab Ecclesia tolerantur, licitum esse Sacramenta recipere, & ipsi administrantes illa sibi solis nocent, ut habetur can. scissitantibus, 15. quæst. 8.

Dicimus 4. à malis ministris, qui nec expositi sunt, nec Sacramentum ex officio ministrare tenentur, non licere illa petere, si nulla urgeat necessitas. Nomine autem malorum ministrorum intelliguntur illi, qui notoriè in peccato aliquo mortali existunt: verbi gratiâ concubinarii publici: de peccatis enim occultis nemo judicare debet. Ratio hujus dicti est, quia hoc esset verè ad peccandum eos inducere. Videri potest Toletus lib. 1. cap. 92.

CAPUT

CAPUT SECUNDUM.

De Sacramento Baptismi.

SECTIO I.

Quid sit Baptismus, & quæ ejus necessitas.

1. BAptismi nomen, quod à Græcâ voce derivatum est, significatque ablutionem, seu immersionem, ex Christi Domini instituto, ab Apostolis & deinceps ab universâ Ecclesiâ usurpatum est, (ut declarat Catechismus Concilio Trident. part. 2. cap. 11.) ad significandum illud Sacramentum, in quo per exteriorem corporis ablutionem aquâ naturali factam, sub præscriptâ verborū formâ, cōfertur gratia.

Docet autem S. Thom. quæst. 66. art 32. institutum fuisse hoc Sacramentum à Christo Domino, eo tempore, quo à S. Joanne in Jordane baptizatus est: quod etiam docet S. Ambr. lib. 2. in Luc. Baptizatus, inquit, Dominus non mundari volens, sed mundare aquas; ut ablutæ per Christi carnem, quæ peccatum non cognovit, Baptismatis jus haberent.

Est autem hic obiter observandum, Baptismum illum à S. Joanne collatum, à Sacramento Baptismi longè diversum esse ut expresſè definitum est in Concil. Trident. sess. 7. can. 1. quod vel ex ipsis S. Joannis verbis satis liquet: S. Matth 3. Ego baptizo vos in aqua in pœnitentiam; qui autem post me venturus est, ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto; Ubi manifestam exprimit differentiam inter suum & Christi Baptismum; quod ipse in aquâ solùm id est in cæremoniâ quâdam externâ ad pœnitentiam exteriùs disponente; Christus verò in Spiritu Sancto baptizaret; id est quòd per exteriorem ablutionem quam instituit, Spiritum Sanctum seu gratiā Sanctificantem conferrent. Huic veritati subscribunt unanimiter SS. Patres, quos fusè refert Coccius tom. 2. Thesauri Catholic. lib. 5. de Baptismi art. 5.

2. Jam quod spectat ad ipsius baptismi necessitatem, certum est ex fide, Sacramentum Baptismi omnibus cujuscunque ætatis, sexûs & conditionis hominibus, non tantum

præce-

præcepti, ſed etiam medij neceſſitate neceſſarium eſſe.

Probatur 1. ex his Chriſti Domini verbis S. Joannis 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei, quæ verba S. Ambroſius explicans lib. 2. de Ap. cap. ult. Utique, inquit, nullum excepit, non infantem, non aliqua præventum neceſſitate, &c.

Probatur 2. authoritate Conciliorum Carthag. & Milevit apud S. Auguſt. Epiſt. 90. & 92. in quibus proſcriptus eſt error Pelagianorum, qui cenſebant parvulos ſine Baptiſmo ſalutem poſſe conſequi, & Concilij Conſtantienſis; ubi denuo cōdemnatus eſt idem error à Vviclefo renovatus, & denique Trident. ſeſſ. 7. can. 5. de Bapt. ubi anathema profertur in eum, qui dixerit Baptiſmum ad ſalutem neceſſarium non eſſe.

Probatur 3. ex S. Auguſt. lib. 3. de orig animæ, cap. 9. & lib. 1. de peccat. meritis & remiſſ. cap. 18. & ex S. Hieronym. lib. 3. contra Pelag. & aliis SS. Patribus à Bellarmino fusè relatis lib. 1. de Bapt. cap. 4. ex quibus conſtat Baptiſmum ita eſſe omnibus ſive parvulis, ſive adultis neceſſarium, ut ſine illo nullus ab originali peccato mundari, æternamque ſalutem conſequi poſſit.

Hæc eſt autem differentia inter parvulos & adultos quod illis ad ſalutem neceſſarius ſit Baptiſmus re ipsà ſuſceptus; his verò vel in re, vel in voto: quod expreſsè declaravit Concilium Trident. ſeſſ. 6. cap. 4. ubi dicit juſtificationē à peccatis, poſt Evangelium promulgatum ſine lavacro regenerationis, aut ejus voto fieri non poſſe.

3. Per votum autem Baptiſmi intelligitur illius ſuſcipiendi deſiderium & propoſitum, non nudum aut ſimplex, ſed fidei & perfectæ contritioni conjunctum; quia ſine illis virtutibus nullus adultus extra Sacramentum juſtificari poteſt, ut conſtat ex ijs quæ in priori hujus operis parte diximus. Quod confirmari poteſt ex eo quod dixit S. Auguſtinus lib. 4. contra Donat. cap. 22. fidem converſionemque cordis, id quod ex Baptiſmo deerit, poſſe ſupplere; ſiforte ad celebrandum Myſterium Baptiſmi in anguſtiis temporum ſuccuri non poteſt: quod oſtendit exemplo Cornelij Centurionis ante realem Baptiſmi ſuſceptionem juſtificati.

Neque

Neque dicas superfluam fore posteà realem Baptismi susceptionem; Ut enim idem S. Pater cap 21. de eodem Cornelio dixerat (quod & de quolibet alio dici potest) Si etiam Spiritu Sancto jam accepto baptizari noluisset, contempti tanti Sacramenti reus extitisset.

Docet etiam S. Thomas quæst. 66 art. 11 & 12. Martyrium pro Christo perpessum posse vicem Baptismi supplere, & ad salutem consequendam sufficere: quod etiam constat ex eo quod Christus Dominus dixit S. Matth 16. Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam: quibus verbis S. Augustinus asserit lib. 2. de orig. an. cap. 12. Martyres, quibus contigerit antè pro Christi nomine occidi quàm Christi Baptismate dilui exceptos esse ab hac sententia: nisi quis renatus fuerit aqua & Spiritu Sancto, &c. & lib. 3. de Symb. ad Catechumenos cap. 4. dicit Sanctos Innocentes, ab Orginali peccato fuisse suo sangvine dilutos: Unde sequitur secundum ejus mentem (quod & plurimi Theologi asserunt) martyrium singulari Dei dispensatione, non modò ex opere operantis, sed etiam ex opere operato, gratiam conferre.

Ex his facile est intelligere quid S. Doctor art. 11. & cum eo communiter Theologi significare velint; cùm triplicem Baptismum, fluminis, flaminis, & sangvinis distingvunt: Baptismus enim fluminis est Baptismus in re susceptus: Baptismus flaminis est Baptismus in voto: Baptismus denique sanguinis est martyrium, quod morte pro Christo perpessâ consummatum est.

SECTIO II.

Quæ sit materia Baptismi.

1. Dicendum aquam naturalem esse remotã Baptismi materiam. Id constat ex Christi Domini verbis S. Joan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c. quæ de Sacramento Baptismi per aquam naturalem conferendo intelligenda esse declaravit Concil. Trident. sess. 7. cap. 2. de Baptsm. Ubi & aquam naturalem materiam Baptismi esse definivit quod

& in

& in Concilio Florent. in Decret. Eug & in Concil. Lateran. cap. Firmiter, de summâ Trinitate anteà definitum fuerat. Nomine autem aquæ naturalis intelligitur illa quæ est elementaris & simplex, sive sit ex mari ex flumine aut fonte, aut palude, aut etiam ex pluviâ, ut docet S. Thomas qæst. 66 art. 3. & 4. in quo singularis prorsus elucet divinæ in homines misericordiæ benignitas quod ad Sacramentum tantæ necessitatis & utilitatis conficiendum, ut observat Catech. Trid. p. 2. cap. 2. materiam illam delegerit, quæ semper præstò est, atque ab omnibus ubique facilè parari potest.

Hinc colliges aquas omnes artificiales & alios humores mixtos, exempli gratiâ aquam quæ ex rosis aut alijs floribus vel herbis elicitur, item quæ ex sale resoluitur, lachrymas etiam, salivam, & similes liquores qui ab aquâ naturali specie differunt, non esse idoneam & sufficientem Baptismi materiam: è contra uerò Baptismum ualidè confici posse ex quâcunque aquâ naturali, quamvis accidentaliter immutata, dummodò veram aquæ naturalis formam, secundùm communem hominum æstimationem retineat; nihilque proinde ad hujus Sacramenti validitatem conferre, si aqua calida sit aut frigida, pura vel impura, vel exglacie, nive, grandine expressa, aut aliquo liquore alieno in modicâ quantitate permixta; omni enim ejusmodi aquâ, communis est Theologorum sensus, & expressa S. Thoma doctrina art. 4. posse Baptismi Sacramentum valdè confici: validè inquam; nam ut licitè administretur, aqua pura quam tum fieri poterit, adhibenda est.

Dicendum 2. materiam proximam Baptismi esse ablutionem ex aquâ naturali, ut constat ex illis Christi Domini verbis. S. Marc. c. ult. Baptisantes eos in nomine Patris &c. & ex communi doctrina & praxi totius Ecclesiæ: cum enim aqua sit materia remota Baptismi, oportet materiam ejusdem proximam in applicatione ipsius materiæ remotæ quæ per ablutionem fit, consistere, ut constat ex dictis cap. præcednti: Unde S. Doctor quæst. 66. art. 1. ad 3. dicit fieri Sacramentum, non in ipso elemento, sed in homine cui ad hibeturelementum per usum ablutionis.

Quæ-

Quæres 1. qualis ablutio ad Baptiſmum requiratur. Reſpondetur quod quamvis olim Baptiſmus ut plurimùm fieret per immerſionem, certum eſt tamen per effuſionem quoque aut aſperſionem aquæ validè conferri poſſe, ut docet S. Thom. art. 7. & uſus communis Eccleſiæ declarat, qui & ab ipſis Apoſtolis incepit; Act 2 & 4. Ubi dicuntur uno die tria hominum millia baptiſaſſe, quod non niſi per aſperſionem factum fuiſſe probat Iſambertus ad cit. quæſt diſp. 2. art 1.

Cæterum nihil ad validitatem Sacramenti refert, utrum unica uel trina ablutio aut immerſio fiat, ut obſervat Catech. Rom. & olim declaravit S Gregor. lib 2. Epiſt. 41. ad Leandrum: retinendus eſt tamen uſus, qui in unaquaque Eccleſia particulari receptus eſt, ſicut monet idem Catechiſmus p. 2. cap. 2.

Quæres quanta ablutio ad Baptiſmum neceſſaria. Reſpondetur tantam requiri quæ ſecundùm communem loquendi morem verè ablutio dici poſſit, ad quod unica gutta ſufficere non cenſetur; ſed ea quantitate aquæ opus eſt ut is qui baptiſatur verè dicatur ablui Ita docent Sotus, Suares & alij apud Laymen. cap 3. de Baptiſmo, Obſervat tamen rectè Iſambertus ad Baptiſmi validitatem ſufficere poſſe guttas aliquot quæ corpus tangant cùm aliqua ſua diviſione & partium ſucceſſione poſſint tangere; quod ad ſcrupulos tantum amovendos hic adnotamus, non verò ut aliquo humano reſpectu Sacramenti hujus Miniſter in illius collatione aliquot tantùm guttas adhibeat, ne verbi gratia infantuli alicujus nobilis corpus ex aquæ frigore tantillum lædatur; cùm in Sacramento tantæ neceſſitatis ea ſemper aquæ quantitas adhibenda ſit, quæ ad ejus validitatem citra quodcunque dubium ſufficere poſſit.

Quæres 3. quænam corporis pars ablui debeat, ut validus ſit Baptiſmus. Reſpondetur, Baptiſmum haud dubiè validum forè, ſi caput hominis abluatur: quod docet S. Thomas, quæſt. 65. art. 11. ac 4 & Eccleſiæ præcepto faciendum eſſe conſtat ex cap. poſtquam vos, de conſecrat. diſt. 4. & ex Catech. Rom. p. 2. cap. Validum quoque fore exiſtimant Sotus Suares, & alij apud Laymannnm citat

cap. 3.

cap. 3. & etiam Isambertus ad quæst. 66. dis. 3, art. ult. si scapulæ, pectus, aut alia ejusmodi notabilis pars abluatur.

4. Cæterum si alia pars minùs notabilis, verbi gratiâ manùs, pes, &c tantummodo ablueretur, ut si infans in egressu ex utero materno manum vel pedem proferet; tunc si immineat aliquod vitæ periculum, baptizandus quidem esset; sed cùm dissentiant inter se Doctores, utrum valeat ejusmodi Baptismus, docet S. Thomas loco citato & post illum Alexander Alensis p. 4 quæst. 17 memb. 3 & alij communiter, remoto posteà infantis periculo, Baptismum esse sub conditione repetendum. Addit Laymannus suprà sentiendum idem esse si infans pelle adhuc illaquam vocant secundinam, circumdatus, propter periculum baptizetur; cùm à quibusdam dubitetur an sit pars infantis; quod etiam similiter dici debet, si soli capilli aqua perfunderentur: quamvis enim Sotus, Henriquez, Toletus, Vasques, & alij apud eundem Layman. supra existiment ad Baptismi validitatem id sufficere: quia tamen id certum non est, & alij Doctores contrarium sentiunt, idcircò tutius est in re tanti momenti, Baptismum sub conditione repetere: cùm nunquam satis tutò æternæ animarum saluti, quæ ex hoc Sacramento pendet, consuli possit.

SECTIO III.

Quæ sit forma Baptismi.

1. BAptismi forma hæc est: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritûs Sancti. Quod constat ex Concilijs Lateranensi cap. firmiter de summa Trinit. Florentin. in decret. Eug. & Tridentino sess. 7, can. 4 de Baptismo; additurque in Romano Catechismo parte 2. cap. 2. formam illam à Christo Domino Apostolis ac toti Ecclesiæ traditam fuisse Matt, 28. his verbis: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritûs Sancti.

In quaquidem forma exprimi debet primò actio ipsius ministri, ut docet S. Thomas quæst. 66. art. 5. Unde Alexander

xander Tertius c. 1. de Baptiſmo & ejus effectu dicit, quod Si quis puerum ter in aquam immerſerit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, & non dixerit (Ego te baptizo) non eſt puer baptizatus. Et in decreto ſæpius citato Eugenij poſt relatam formam, qua Græci in Baptiſmi collatione utuntur, quæ eſt ejuſmodi ; Baptizetur vel Baptizatur ſervus Chriſti N. in nomine Patris, & Filij, & Spiritûs Sanctij dicitur Baptiſmum ſub tali forma collatum, eſſe validum ; quoniam in illa exprimitur actus qui per ipſum exercetur minſtrum cum invocatione S. Trinitatis.

Exprimi 2. debet perſona baptizanda, ut ſignificat idem S. Doctor ſuprâ & conſtat tum ex citato cap. ſi quis tùm ex præfato Catechiſmo Romano & etiam ex ipſo uſu & praxi totius Eccleſiæ, quæ in forma Baptiſmi perſonam baptizandam ſemper exprimere ſolet : tùm denique ut oſtendatur inter baptizantem & baptizatum eſſe debere diſtinctionem, aliumque eſſe qui baptizatur, & alium qui baptizat, ut habetur cap. Debitum extra de Baptiſm. & ejus effectu : proindeque neminem poſſe ſeipſum baptizare.

2. Exprimi 3. debet unitas divinitatis, ut aſſerit S. Doctor ſupra ? in reſp. de 6. Unde S. Hieronimus ſuper cap. 4. ad Epheſ. Non baptizamus, inquit, in nominibus Patris &c. ſed in uno nomine quo intelligitur Deus : & S. Auguſtinus lib. 3. contra Max. Arr. cap. 32. dicit conferri Baptiſmum, in nomine, non in nominibus : quia hi tres unum ſunt.

Exprimi denique debet explicata & diſtincta prolatio & invocatio trium perſonarum Sanctiſſimæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritûs Sancti, ut docet S. Thom. Et conſtat tùm ex citatis Chriſti Domini verbis, Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritûs Sancti : tùm ex Concil. Lateranenſi cap. firmiter, tùm ex epiſtola Zachariæ ad Bonifacium Epiſcopum quæ refertur c. in Synodo de conſecr. diſt 4. ubi dicitur quòd ſi lotus in fonte Baptiſmatis quis fuerit, ſine invocatione Trinitatis, perfectus Chriſtianus non eſt, niſi in nomine Patris, & Filij, & Spiritûs Sancti fuerit baptizatus. Quod ſimiliter antè illum docuerunt Sanctus Cyprianus Epiſt. 63. ad Jubajanum, Sanctus Leo Epiſt.
4. San-

4. Sanctus Augustinus loco proximè citato contra Maximinum & plures alij.

Observat autem S. Doctor art. 5. ad 7. expressam Patris, & Filij & Spiritûs Sancti mentionem & invocationem in forma Baptismi esse ita necessariam, ut si quis alias voces quamvis idem significantes adhiberet, ut si diceret, in nomine Genitoris & Geniti, & ab utroque procedentis, Baptismum tamen minimè perficeret: quod etiam post illum docent plures alij quos citat Suares disp: 21. sect. 4.

Dices Act: 8. referri quod in nomine Christi baptizabantur viri ac mulieres, non ergo in nomine Patris, & Filij, & Spiritûs Sancti.

3. Respondetur 1. probabile esse quod docet S. Thomas art. 6. ad 1. Apostolos id ex speciali revelatione & dispensatione initio nascentis Ecclesiæ aliquando fecisse, ut nomen Christi, quod erat odiosum Judæis, atque Gentilibus, honorabile redderetur.

4. Respondetur 2. probabilius adhuc videri Apostolos nunquam in solius Christi nomine baptizasse, cùm nullus antiquorum Patrum (ut observat Vasques disp. 143. cap. 2.) qui Apostolis aut eorum discipulis contemporanei fuerunt, illius revelationis aut dispensationis mentionem fecerit: Imò S. Clemens lib: 2. const. Apost: cap. 23. S. Dionysius cap. 3. Eccles. Hierarch. S. Iustinus apolog. 2. pro forma Baptismi, trium personarum Sanctissimæ Trinitatis expressionem divino præcepto servandam esse declarant quod etiam in can. 48. & 49. Apostolorum præscribitur.

Quare quod dicitur Apostolos baptizasse in nomine Christi, intelligendum est baptizasse authoritate ac potestate ipsius Christi, quo sensu de credentibus in se dixit idem Christus: In nomine meo Dæmonia eiicient Matth. ult. cap. vel baptizasse in nomine Christi, quia baptizantes exprimebant nomen Filij simul cum nomine Patris & Spiritûs Sancti, ut intelligit S. Cyprian. Epist. 73. ubi explicans S. Petri verba Actor 2. Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu, sic ait Jesu Christi

mentionem facit Petrus, non quasi Pater omitteretur, sed ut Patri quoque Filius adjungeretur.

SECTIO IV.

Quis possit Baptismum conferre.

1. DIcendum quemlibet hominem viatorem sive virum, sive mulierem sive fidelem, sive infidelem posse validè Baptismum conferre. Id constat ex Concilijs Lateranensi & Florentino sect. praeced. citatis, & etiam ex cap: ad limina- 30. q 1. & cap. Romanus. de consecrat. dist. 4. idque ita institutum à Christo Domino fuisse docet S. Thom: quaest. 67. art. 3. ut Sacramentum ad salutem necessarium à quocunq; homine in casu necessitatis validè conferri posset.

Dicendum 2. quemlibet hominem non modò validè, sed etiam licitè Baptismum absque solemnitate (in solo tamen casu necessitatis) conferre posse. Id constat tùm ex Concilijs & canonibus suprà citatis, tùm ex antiquis Patribus qui id expresse docent, ut Tertullianus lib: de Baptism. cap. 16 ubi dicit in casu necessitatis Laicis esse jus baptizandi: quod etiam docet Sanctus Hieron. dialog. contra Luciferianos paulo ante medium, idque affirmat suo tempore ubique receptum & usitatum fuisse. Diximus (absque ceremonijs alijs, quae in collatione Baptismi ex Ecclesiae praecepto adhibentur; nam si laicus ceremonias illas usurparet, peccaret mortaliter, fieretque irregularis, ut habetur cap si quis, extra de nō ordinato ministrante.

Observat autem S. Doctor quaest 67. art: 4. & post illum Paludanus, Sotus, Silvester Navarrus & alij apud Laymannum cap. 7. de Bapt: in casu necessitatis hunc ordinem esse servandum; ut praesente proprio Pastore, non baptizet Diaconus, praesente item Diacono, non baptizet Clericus inferior aut laicus: imò etiam praesente Clerico non esse conveniens laicum baptizare, sicut nec praesente viro, mulierem. Additque idem Author fore peccatum mortale, si praesente Sacerdote, laicus aut inferior Clericus

ricus baptizare præsumeret; veniale vero solummodo, si inter alios clericos inferiores & Laicos, vel inter virum ac mulierem, præfatus ordo invertatur, imò nullam fore culpam: si ordinis illius invertendi causa aliqua subsit, ut quia obstetrix meliùs & certiùs novit modum baptizandi; vel quia virum non decet accedere ad baptizandum puerum nondum omnino ex utero matris editum.

3. Dicendum Episcopum in Diœcesi Presbyterum Curatum in paræcia sua, esse ordinarium Baptismi Ministrum De Episcopo aperte constat, cùm sit in Diœcesi sua primus & ordinarius Pastor: Vnde Tertullianus lib. de Bapt: *Dandi Baptismum, inquit, habet jus summus Sacerdos qui est Episcopus, dehinc Presbyteri, &c.*

De Sacerdote Curato etiam similiter constat ex usu & praxi totius Ecclesiæ, & ex Rituali Romano tit: de Bapt: ubi dicitur quod. Legitimus Baptismi minister est Parochus, vel alius sacerdos à Parocho vel ab Ordinario loci delegatus; unde etiam (ut observat Joan. Filsacus Opusc: de Parœc: & Parœc. orig cap. 7.) Ecclesiæ Parœciales olim vocabantur Ecclesiæ baptismales.

Id prætereа confirmat Isambertus ad quæst: 67. disp. 1. art. 5. ex eo quod actus baptizandi solemniter (ut ibidem probat) sit actus pastoris ordinarij proprius; Vbi etiam addit Paræcum, præsente Episcopo suo, citra illius consensum, quem honoris & reverentiæ causâ postulare debet, licitè baptizare non posse: quod colligit ex Epist. 80. S. Leonis ad Episcopos Galliæ.

4. Dicendum quemlibet alium sacerdotem, qui nec Episcopus est: nec Parœcus, non nisi ex hujus vel illius delegatione seu licentia Sacramentum Baptismi posse licitè administrare. Ita S. Thomas quæst. 67. art. 4. ad 2. cui subscribunt Suares dis. 31. sect. 4. Vasques, Valentia Henriques, & alij apud Laymannum c. 7. de Bapt. Vnde sequitur sacerdotem illum peccaturum mortaliter, qui absque proprij Sacerdotis licentia expressa, aut saltem rationabiliter præsumpta, solemniter baptizaret: quod etiam docet Gamachæus ad citatam quæst: 67. cap. 1. & Isambertus ad eandem quæst. disp. 1. art. 5.

Est autem observandum non modò Sacerdotes, sed etiam Diaconos ex Episcopi vel Parœci commissione posse solemniter baptizare, ut *Doctores* supra citati asserunt cum hac tamen differentia, quod Sacerdoti tanquam legitimo ministro committi possit pro libito proprij sacerdotis; Diacono vero non nisi urgente aliqua necessitate; & præterea Diaconus absque ordinarii licentia solemniter baptizans non modo peccet mortaliter, sed etiam fiat irregularis, ut habetur cap. Si quis, extra de non ordinato ministrante; Sacerdos vero idem faciens peccat quidem, sed nullam irregularitatem contrahit.

SECTIO V.

Quis Baptismum suscipere possit; & quæ dispositiones ad id requirantur.

1. CErtum est quemlibet hominem in statu viæ capacem esse Baptismi percipiendi, cum Christus Dominus dixerit S. Matth. ult. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. Et de adultis quidem nulla est difficultas; cùm sicut ad doctrinam Evangelicam audiendam, sic etiam ad percipiendum Baptismum sint idonei: De Infantibus verò rationis usum nondum assecutis negant hujus temporis Anabaptistæ, qui (ut refert Bellarminus lib. 1. de Bapt: c. 8. contendunt non nisi adultis conferendum esse Baptismum; ideoque infantes jam baptizatos, cùm ad ætatem adultam pervenerunt, rebaptizant. Vnde & Anabaptistarum nomen sortiti sunt: contra quos fides Catholica docet parvulos etiam nondum rationis usum assecutos, sive à parentibus catholicis: sive ab hæreticis aut infidelibus prognati sint, Baptismi suscipiendi esse capaces.

Probatur hæc veritas & error oppositus refellitur, tum ex his Christi Domini verbis, Matth. 19. Sinite parvulos venire ad me, talium est enim regnum cælorum: tum ex Concilio Milevitano can. 2. ubi hæc habentur: Placuit ut quicunque parvulos recentes ab uteris matrum, baptizan-

ptizandos negat, anathema sit: tùm etiam ex Concilio Viennensi sub Clement. V. Clementinâ I. de sum. Trinit: & fide Cathol. & Concilio Trid: sess: 5. can. 4. ubi eadem veritas definita est: denique ex S. Augustino, qui lib. 10. de Gen. ad liter. c. 23. dicit hanc baptizandorum puerorum in Ecclesia consvetudinem esse traditionem Apostolicam.

2. Cùm igitur hoc certum sit ex fide, quæritur an infantes illi sint invitis parentibus baptizandi.

Respondetur 1. infantes infidelium nondùm rationis usum assecutos, invitis eorum parentibus, non esse baptizandos, si sub illorum curâ & potestate remanent, aut periculum sit, ne ad eorum curam & potestatem redeant & ab illis pervertantur: Si autem ab illorum curâ & potestate juste abstrahi possint, ita ut nullum sit periculum ne ad illos redeant, aut ab illis pervertantur, tunc licet infantes illos etiam invitis parentibus, baptizare, quod similiter licitum est, in præsenti periculo mortis ipsorum infantium: imò etiam invitis eorum parentibus fieri debet: quæ omnia fusè explicat & probat Greg. à Valentia disp. 4. q. de Bapt. p. 3.

Respondetur 2, licitum esse invitis parentibus Hæreticis, filios illorum, secundùm ritum Ecclesiæ baptizare. Ita habetur cap. in Judæis dist. 45. cum enim Hæretici, ut potè & ipsi baptizati. Ecclesiæ sint subditi, justè ab illa compelli possunt, ut filios suos Baptismi Sacramento secundùm ritum Catholicum initiandos & in vera fide ac religione instruendos deferant & si præstare id recusant; etiam inuitis illis id fieri potest.

Jam quod spectat ad dispositiones in suscipientibus Baptismum necessarias, de adultis solùm quæstio intelligenda est: in parvulis enim fidem, intentionem, aut aliam similem dispositionem requirere, aliud non est, (ut dicit S. Augustinus Epist: 57. ad Dard.) quàm ipsis sensibus & evidentissimæ veritati velle contradicere.

3. Prima igitur dispositio ad Baptismum in adulto requisita, est ejus consensus. Ita S. Doctor quæst. 68. art. 7. & constat ex cap. Majores, extra de Baptismo dist.

4. & eius effectu & cap: ægrotantes de consecrat dist. 4. & etiam ex ipso usu & praxi Ecclesiæ; quæ ante ipsius Baptismi collationem interrogat baptizandum, utrum velit baptizari. Non requiritur autem consensus actualis expressus, sed sufficit virtualis aut interpretativus, seu ut adultus actualem suscipiendi Baptismi aliquando habuerit voluntatem, eamque minimè retractaverit.

Secunda dispositio ad suscipiendum Baptismum necessaria, est fides, sufficiensque doctrinæ Catholicæ notitia. Id constat tùm ex Script: S. Marc. ult. Qui crediderit & baptizatus fuerit salvus erit. Et Act 8. Eunucho Baptismum postulanti S. Philippus respondit: Si credis ex toto corde, licet: Vnde Ecclesia baptizandum super præcipuis fidei nostræ articulis interrogat, illiusque publicam professionem ab eo exigit.

Tertia, dispositio est dolor de peccatis cum proposito servandæ legis divinæ. Id etiam constat ex his S. Petri verbis Act. 2. Pænitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum & ex Concil. Trident. sess. 6. cap. 6.

4. Qualis verò esse debeat ille dolor, & ex quo motivo elicitus, quale item servandæ legis propositum, pleniùs constabit ex iis quæ dicentur infra cap: 5. de Sacra. Pænitentiæ: ut enim docet & probat Isambertus. ad q. 68. disp. 6. art. 4. dolor qui ad Sacramentum Pœnitentiæ sufficit, ad sacramentum etiam Baptismi sufficiens esse censetur.

Porrò, cùm hæ tres dispositiones, ad Baptismum fructuosè recipiendum in adulto requirantur ad illius tamen validitatem solummodo prima necessaria est, ut constat ex cap. Maiores. & cap. de Judæis dist. 54 & ex S. August: lib. 2. contra Petilian. cap 35. & lib: de catechis. rud cap. 17. unde, quando quis serio vult Baptismum percipere, quāvis neque fidem, neque de peccatis dolorem habeat, verè ipsius Baptismi characterem recipit, non tamen gratiam Sanctificantem neque alios effectus qui ab ipsa pendent, de quibus agetur sect. seq.

Quæres 1. utrùm infans in utero materno baptizari possit. Respondet S. Doctor ibid. a. 11. non posse, cùm

ejus

ejus corpus in eo ſtatu aquâ tingi & ablui non poſſit: proindéque (ut ibidem docet) ad Baptiſmum conferendum expectanda eſt totalis egreſſio pueri ex utero; ſi tamen periculum aliquod immineat, caputque primo egrediatur, in eo baptizari debet, nec eſt poſtea rebaptizandus, ſi eum perfectè naſci contigerit: quod ſi manum, vel pedem aut aliam ſimilem partem exerat, in illâ ſimiliter, periculo imminente, debet baptizari, quia tamen incertum eſt, an ejuſmodi Baptiſmus validus ſit, erit poſteà ſub conditione iterum baptizandus.

5. Quæres 2. utrùm monſtra baptizari debeant. Reſpondetur monſtra illa, de quibus dubitatur utrùm animam rationalem habeant, ſi nihil certi dignoſci poſſit, immineatque mortis periculum, ſub hac conditione baptizari debere: ſi tu es capax baptiſmi, ego te baptizo, &c. Si verò nullum ſit in mora periculum, conſuli poterunt medici & alij experti; imò tutiùs erit rem ad Epiſcopum deferre ordinemque ab illo præſcriptum ſequi, ut declaratur in Rituali Romano, titulo de Baptiſmo.

Quod ſi monſtrum tale ſit, de quo dubitetur an ſit unus homo vel plures, baptizari nō debet donec id diſcernatur, diſcerni autem poterit, ſi unum vel plura capita; unum vel plura pectora in eo ſint; tunc enim totidem erunt corda & animæ homineſque diſtincti, & in eo caſu ſeorſim ſinguli erunt baptizandi: ſi verò diſtinctio illa perſonarum non poſſit certò deprehendi, ut ſi duo quidem capita, non verò duo pectora habeat; tunc in uno abſolutè baptizari debet, in altero ſub conditione, ut in eodem Rituali præſcribitur.

Quæres 3. an adulti amentes ſunt baptizandi? Reſpondetur cum diſtinctione: vel enim fuerunt perpetuò amentes, nec ſperatur eos rationis compotes aliquando futuros eſſe, & talibus Baptiſmus conferri debet; ſicut & aliis infantibus; vel aliquando uſum rationis habuerunt, & poſteà in amentiam lapſi ſunt; & ſiquidem conſtet illos, dum mentis compotes eſſent, Baptiſmum petiiſſe aut exoptaſſe nec voluntatem illam mutaſſe, Baptiſmus illis erit conferendus; ſi verò id non conſtet, à Baptiſmi ad-

ministratione abstinendum est. Ita habetur in Catechismo Trid. part. 2. cap. 2.

Dices videri tutiùs esse illos baptizare cum in illis interpretativa Baptismi suscipiendi voluntas præsumi possit; id est illos esse dispositos, ut si statum suum agnoscerēt & Baptismi necessitatem scirent, haud dubiè illum suscipere vellent.

Respondetur voluntatem illam interpretativam ad Baptismum minimè sufficere, ut docet & probat Isambertus ad citatam q. 68. disp. 6. art. 2. additque art. 3. quòd si quis Baptismum adulto conferret, in quo dispositiones, ad Baptismum necessariò requisitas non deprehenderet, peccati mortalis reatum incurreret.

SECTIO VI.

Quinam sint effectus Baptismi.

QUinque sunt præcipui hujus Sacramenti effectus Primus est remissio quoad culpam peccati originalis, & peccatorum omnium actualium si quæ ante Baptismi susceptionem commissa sunt. Ita S. Doctor quæst. 66. art. 1. & expresse definitum habetur in Concil. Florent. in decret. Eug. & in Trident. sess. 5. & longè anteâ in Concil. Carthag. 4. can. 1. inter præcipua fidei dogmata, quæ Episcopus cosecrandus profiteri debebat, reponitur istud de remissione peccatorum per baptismum: & S. Greg. Epist. 38. infideles illos vocat, qui dicunt peccata in Baptismate non verè sed superficie tenùs dimitti.

Secundus effectus, est remissio totius pænæ peccatis debitæ. Ita S. Doctor art. 2. & constat ex eodem Eugenij decreto & ex Concil. Trident. sess. 6. cap. 14. ubi dicitur in Sacramento Pænitentiæ temporalem pænam non totam semper, ut in Baptismo fit, dimitti.

Id etiam confirmari potest ex universali Ecclesiæ praxi, quæ nulla unquam satisfactionis opera imponere solet baptizatis, sicut imponit Sacramentaliter confessis: imò Catechismus Rom. suprà docet, id sine maxima Sacramenti injuria fieri non posse.

Ter-

Tertius effectus est gratia Sanctificans simul cum donis & virtutibus infusis quæ illam comitantur; Hujus siquidem Sacramenti virtute (ût loquitur Catech. Rom. suprà non solùm à malis, quæ verè mala dicenda sunt, liberamur; verum etiam eximiis donis & muneribus augemur, animus enim noster divina gratia repletur, quà justi & Filij Dei effecti æternæ quoque salutis hæredes instituimur, &c est autem gratia non solum per quam peccatorũ fit remissio, sed divina qualitas in anima inhærens, ac veluti splendor quidam & lux, quæ animas nostras pulchriores & splendidiores reddit: huic verô gratiæ additur nobilissimus virtutum comitatus, quæ in animam cum gratia divinitùs infunditur.

2. Quartus, est ipsa gratia sacramentalis Baptismi, quæ quidem (ut docet idem Catechismus) procedit ex arctissima illa unione, quâ per Baptismum Christo Domino baptizati, tanquam capiti suo membra copulantur & connectuntur; quæque illos speciali modo ad servandam divinã legem, Sacramenta dignè suscipienda, aliaque religionis & pietatis officia debitè exequenda habiles reddit.

Quintus denique, est character qui per Baptismum indelebiter animæ imprimitur, ut definitum est in Concilĩ Trident. sess. 7. can. 9. unde (ut ibidem declarat) hoc Sacramentum iterari non potest.

Ex his & alijs Baptismi effectibus, quos Sanctus Doctor quæst. 69. & alij SS. Patres passim enumerant, colligi potest quanta sit hujus Sacramenti excellentia & dignitas quanta etiam ejusdem utilitas & necessitas, ac proinde quam justâ ratione præceperit Ecclesia in Ritual. Rom. tit. de Bapt. ut parvuli recenter nati quam primùm ad Ecclesiam Baptismi suscipiendi causâ deferantur; & quàm graviter peccent parentes, qui ob inanes causas & vanos quosdam respectus per plures dies hujus Sacramenti subsidio infantes privant, eòsque beatitudinis æternæ amittendæ periculo exponunt.

Est autem observandum quòd quamvis adultus, qui fictè Baptismum recipit, id est sine fide, aut sine ullo dolore de peccatis characterem quidem illius, non verò

grati-

gratiam recipiat; si tamen postea fictionem illam per pœnitentiam removeat, tunc Baptismus omnem effectum suum consequetur ut docet S. Thom. art 9. & 10. & ante illum docuit S. Cyprianus serm. de Pass: Dom. paulò ante finem; & S. Augustinus lib. 1. de bapt. cont. Donat. cap. 12.

3. Quærunt hic Theologi an Circumcisio, quæ olim apud populum Judaicum divinitus instituta fuerat, peccatorum remissionem & gratiam Sanctificantem ex opere operato contulerit.

Respondetur negativè cum S. Doctore quæst 70. art. 4. Et constat ex Concil. Florent. in decreto Eugenij, ubi dicitur, Sacramenta legis antiquæ non causasse gratiam, sed eam solùm per Passionem Christi dandam figurasse.

Quamvis autem per Circumcisionem non conferretur ex opere operato gratia & remissio peccatorum, conferebatur tamen ex opere operantis, in adultis quidem per actum perfectæ contritionis, quo solo justificari posse peccatores extrà Sacramenta novæ legis supponimus ex dicendis infrà cap 5. in parvulis autem per applicationem fidei parentum vel aliorum, cujus quidem fidei signum erat Circumcisio; idque in virtute futuræ Passionis ipsius Christi Domini. At verò ante institutionem Circumcisionis docet idem S. Thomas in resp. ad 2. probabile esse, quod parentes fideles pro parvulis natis, & maximè in periculo existentibus, aliquas preces Deo funderent, vel aliquam benedictionem eis adhiberent (quod erat quoddam signaculum fidei) sicut adulti pro seipsis preces & Sacrificia offerebant: quâ ratione speciali Dei misericordiâ virtus Passionis Christi ipsis parvulis applicabatur, sicque à peccato originali emundabantur: Quod & similiter post Circumcisionem institutam, & de fœminis quæ illius capaces non erant, & de maribus ante octavum diem (quo tantùm eos circumcidere licitum erat) decedentibus dici debet.

S E-

SECTIO VII.

Quænam sint ceremoniæ in collatione Baptismi servandæ.

1. CErtum est ceremonias quasdam religiosas ab Ecclesia in solemni Sacramentorum administratione ad majorem Christiani populi devotionem excitandam, salvâ illorum substantiâ institui potuisse, & defacto piè ac Sanctè institutas esse: proindeque sine peccato contemni, aut ab ipsorum Sacramentorum ministris omitti pro libito non posse, ut expressè definitū est in Conc, Trid. sess. 7. can. 13.

Quòd igitur spectat ad ipsius Baptismi ceremonias, docet Catechismus Romanus, eas ad tria capita revocari posse: quædam enim Baptismi collationem antecedunt; quædā comitantur: quædam subsequuntur. Præcipuas hic eo ordine, quo ab Ecclesia adhibentur discutiemus.

Ac inprimis ante Baptismi collationem aqua præparari debet, quâ solâ in illius administratione uti licitum est. Consecratur autem baptismalis fons varijs precibus & exorcismis ab Ecclesia institutis, addito Catechumenorum oleo & Sacro Chrismate juxta priscum Ecclesiæ morem, cujus testis est S. Cyprianus Epist. 70. & S. Basilius lib. de Spiritu Sancto cap. 27. quam benedictionem seu consecrationem aquæ baptismalis in vigilijs duntaxat Paschæ ac Pentecostes, faciendam esse docet Catechismus Rom. & habetur cap. in Sabbato de consecr. dist. 4.

Hâc benedictione aquæ suppositâ qui Baptismo initiandi sunt, adducuntur ad Ecclesiæ fores, atque ab ejus introitu tanquam indigni, ut poté qui adhuc potestati dæmonis per peccatum mancipati sunt, excluduntur.

2. Et primò Sacerdos trinam insufflationem & varios exorcismos adhibet ad expellendum dæmonem, eoque ritu (qui in Ecclesia antiquissimus est) non exorcisatur aut exsufflatur creatura Dei in infantibus (ut ait Sanctus Augustinus lib. 1. de Symb. ad Catech. cap 1.) sed ille,

ille, ſub quo ſunt omnes qui cum peccato naſcuntur.

Eadem etiam ratione ſignum crucis efformatur in baptizandi fronte aliiſque partibus, ut per illud dæmon compeſcatur, omneſque ejus machinæ diſſolvantur: quod obſervat S. Auguſtinus lib. de Catech. rud. cap. 20. & S. Athanaſius lib. de Incarn.

Fit præterea impoſitio manus à Sacerdote, variæque ſuper baptizandum orationes ab ipſo proferuntur. Hujus ceremoniæ meminit Concil Carthag. 5. can. 83. & S. Auguſt lib. de pecc. merit. & remiſſ. cap. 26. Catechumenos inquit, ſecundum quendam modum, per ſignum Chriſti, & orationem manûs impoſitionis puto Sanctificari.

Exinde Sacerdos ſalem priùs à ſe benedictum in os baptizandi imponit, ad ſignificandam Baptiſmi gratiam per quam homo à peccatorum putredine liberatur, & cæleſti quâdam ac ſupernaturali prudentiâ donatur. Hujus ceremoniæ mentiò ſit in Conc. Carthag. 3. can. 11. & apud S. Aug. lib. 1. Confeſſ. c. 11.

Poſteà idem ſacerdos ſalivâ aures & nares baptizandi tingit: aures quidem, ut eas ad Chriſti ſermones percipiendos aperiat: nares verò, ut virtutis ac pietatis bonum odorem hauriant, ut explicatur cap. poſtea, de conſecr. diſt. 4. & docet etiam S. Ambroſius lib. 1. de Sacram. cap. 1.

3. Sequitur abrenunciatio, quâ ad interrogationem Sacerdotis baptizandus diabolo & omnibus operibus & pompis ejus abrenuntiat: cujus ceremoniæ mentionem facit S. Dionyſius lib. de Eccleſ. Hier. cap. 2. & S. Ambroſ. lib. 1. de Sacrament. cap. 2. ubi hunc ritum expendens ſic loquitur: Quando te Sacerdos interrogavit: abrenuncias diabolo & pompis ejus? quid reſpondiſti? abrenuntio. Abrenuncias ſæculo & voluptatibus ejus? quid reſpondiſti? abrenuntio. Memor eſto ſermonis tui, & nunquam tibi excidat ſeries cautionis tuæ, &c. Chirographum tuum tenetur non in terra, ſed in cælo, &c.

Per illam abrenunciationem bello veluti dæmonibus indicto baptizandus in ſcapulis & in pectore inungitur, Quaſi athleta Chriſti (inquit S. Ambroſius ſuprà) quaſi luctamen

men hujus ſæculi luctaturus, & (ut loquitur S. Chryſoſt. homil. 6. in Epiſt. ad Coloſſenſes) ſtadiū jamiā ingreſſurus.

Poſt primam illam unctionem baptizandus iterum à Sacerdote interrogatus ſuper præcipuis fidei articulis, illius publicam profeſſionem emittit: & de hac fidei profeſſione loquitur Sanctus Ambroſius libro de Sacramentis; c ult. & Sanctus Auguſtinus libro 8. Confeſſionum, cap. 2. ubi dicit hanc fidei profeſſionem verbis certis conceptis, retentiſque memoriter de loco eminentiore in conſpectu populi fidelis reddi ſolere ab ijs qui ad gratiam Baptiſmi acceſſuri ſunt. Hæc autem profeſſio fidei ſupponebat ipſius baptizandi inſtructionem per Catechiſmum jam factam; unde adulti qui Baptiſmum olim petebant, priuſquā ad illum admitterentur, notabili aliquo temporis ſpatio recenſebantur inter Catechumenos: de quorum inſtructione per Catechiſmū frequens habetur mentio apud Sanctos Patres; præſertim apud S. Auguſtinum libro de fide & operibus cap. 8. & alibi paſſim.

4. Tandem iterum elicito libero & publico baptizandi conſenſu, conferatur illi Baptiſmus, ſive per immerſionē ſive per aquæ infuſionem trinam vel unam: in quo Eccleſiæ cujuſque approbata conſvetudo ſervanda eſt.

Poſteà baptizatus in vertice capitis Sacro Chriſmate ungitur, ut habetur cap. Si quis de alio, de conſecrat. diſtinct. 4. ubi dicitur Chriſma recens eſſe oportere, id eſt eodem anno in die Cœnæ Domini ab Epiſcopo conſecratum. Quāvis autem primis Eccleſiæ ſæculis omnis Vnctio Chriſmatis à ſolis Epiſcopis fieri ſoleret; poſteà tamen conceſſum fuit, ut hæc Baptiſmalis unctio in vertice à Presbyteris fieri poſſet, ut conſtat ex Concil. Carthaginenſ. 4. can. 36. & Tolet. in cap. 20. Quæ autē in fronte fit & propria eſt Sacramenti Confirmationis, ſolis Epiſcopis ſemper reſervata fuit. ut ſuo loco dicetur. Significat autem hæc Chriſmatio baptiſmalis in vertice Baptizati, illum ab eo die Chriſto capiti (ut loquitur Catech. Rom. ſuprà) tanquam membrum conjunctum eſſe, atque ejus corpori inſitum; & ea re Chriſtianum à Chriſto, Chriſtum verò à Chriſmate appellari.

Veſtis deinde candida, ſeu album ſudariolum profertur, & ba-

& baptizato imponitur, tùm in Symbolum innocentiæ per Baptiſmum reſtitutæ, & per totam vitam ſervandæ, tùm etiam in ſignum futuræ reſurrectionis & gloriæ, ad cujus ſpē baptizatus renaſcitur, ut explicat Catech. Roman. ſuprà de hac veſte candida baptizatis imponi ſolitâ loquitur S. Ambroſius libro de initiandis cap. 7. & S. Auguſt. ſermone 157. de Temp.

5. Demùm traditur Baptizato cereus accenſus: ut oſtendatur illum translatum eſſe à poteſtate tenebrarum in lucē & ſortem Sanctorum, fidemque illam charitate ardentem, quam per Baptiſmum accepit, uſque ad finem vitæ ſervandā eſſe ac ſtudio bonorum operum augendam, ut in eodem Catech. Roman. dicitur. Meminit hujus ceremoniæ S Greg. Nazianz orat. 40. in Sanctum lavacrum, & S. Auguſtin. enarrat. in Pſal. 65.

Præter ſupradictas ceremonias duo ſunt adhuc ritus in Baptiſmo ſervandi. Primus eſt ut hoc Sacramentum extra caſum neceſſitatis non in domibus vel in locis privatis, ſed in Eccleſia, in qua SacriFontes huic miniſterio deſtinati ſunt, conferatur, ut habetur Clementinâ unicâ de Baptiſmo: ubi ab hac lege tantummodò excipiuntur Regum & Principum filij, qui tamen non in loco profano, ſed in Oratorio aut ſacello baptizari debent.

Secundus, ut patrinus unus pro puero è Sacro Fonte ſuſcipiendo, & matrina una pro puella, aut ad ſummum unus & una pro hac vel illo adhibeantur Ita conſtitutum eſt cap. Non plures, de conſecrat. diſt 4. & cap. quamvis de cognatione ſpirit. in 6. & noviſſimè in Concilio Trident. ſeſſ. 24. cap 2. De reform. Matrimon. inter quos & baptizantem ex una parte, & baptizatum patremque ac matrem illius ex altera, contrahitur cognatio Spiritualis. non ſolùm matrimonium contrahendum impediens, ſed & contractum dirimens; ut ſuo loco dicetur.

Quando autem baptiſmus confertur ſine ſolemnitate in caſu neceſſitatis, obſervat Laymannus cap 9, de bapt. poſt Sotum, Suarem & alios quos citat nullum extare præceptū Eccleſiæ, ut in tali caſu patrinus vel matrina adhibeatur.

6. Qualis vero ſit obligatio patrini & matrinæ erga infantem

fantem quem de Sacro Fonte ſuſceperunt declaratur capi-te: Vos autem, de conſecrat. diſtinctione quartâ, ubi dicitur eos eſſe fidejuſſores apud Deum pro illis, quos proinde monere tenentur, ut promiſſiones ſuo nomine factas ſervent, & ad hunc finem obligantur Symbolum Orationemque Dominicam, & Decalogum, aliaque Chriſtianæ fidei rudimenta eos docere aut doceri curare; à quâ tamen obligatione S. Doctor quæſt. 67. art. 8 docet patrinam & matrinam ut plurimum liberari, quando illi quos de Fonte ſuſceperũt, inter fideles educantur, in ijs præſertim locis in quibus Paſtores de inſtructione animarum ſibi commiſſarum ſunt ſolliciti.

Porrò ex praxi Eccleſiæ conſtat, quando aliquis in caſu neceſſitatis Baptiſmum ſuſcepit ſine ſolemnitate, ceremonias illius eſſe ſupplendas eo modo qui præſcribitur in Rituali. Excipitur tamen quando aliquis adultus, ab hæreticis in infantia baptizatus, ad fidem Catholicã revertitur; in illo enim caſu (ut obſervat Layman. loc. cit.) plurimis in locis & præſertim in Gallia, & Germania, non ſolent Baptiſmi ceremoniæ ſuppleri (niſi ex devotione ijs qui ab hæreticis baptizati ſunt, id poſtulent) fortaſſe ne rudis populus opinetur nos Baptiſmum Hæreticorum improbare, & ab alijs baptizatos iterum baptizare.

CAPUT TERTIUM.

De Sacramento Confirmationis.

SECTIO I.

Utrùm Confirmatio ſit Sacramentum.

CONfirmationis nomine intelligitur ritus ille quo Epiſcopus baptizati frontem ſub certa verborum formâ Sacro Chriſmate ungit: qui ritus à S. Clemente Epiſt. 4. vocatur, Conſignatio; à S. Cypriano Epiſt 73. ad Jubaianum, Signaculum Dominicum; à S. Auguſt. lib. 2. contra Petilianũ cap. 104. Sacramentum Chriſmatis; & aliter ab alijs: communi

muni tamen nomine & magis usitato in Ecclesia vocari solet, Confirmatio, quod nomen ante 1200. annos usurpatū reperitur à S. Melchiade Pontifice in Epist sua decret ad Episcopos Hispaniæ. ubi ait quod Confirmatio armat & instruit nos ad agonem vitæ istius.

Verùm quidquid sit de nomine, certum est Confirmationem esse Sacramentum novæ legis à Christo Domino institutum. Hanc veritatem quæ de fide est, negant hæretici hujus temporis & olim negavit etiam Novatus, ut refert Euseb. lib. 6. cap 35. Contra quos.

Probamus illam primò ex Script. Act. 8. ubi dicitur Samaritanos quosdam post Baptismum susceptum accepisse Spiritum Sanctum, per manuum impositionem Sanctorum Petri & Joannis: ex quo quidem loco constat Spiritum Sanctum, id est gratiam collatam fuisse per ritum quendam externū, qui (ut dicitur in Concil. Senon decret: 10.) tunc impositionis manuum, nunc Confirmationis appellatum est Sacramentum: & eodem sensu hunc locum explicat S Cyprian Ep. 73. ad Jubajanum, & Hieron. in Dialog. adversùs Luciferian.

Probatur 2. ex Concil. Constantinop. 1 can. 7. ubi dicitur eos qui ab Hæreticis baptizati ad Ecclesiam veniunt; signandos esse signaculo Spiritus Sancti: & ex Concil Florent. in decret. Eug. & Trid. sess. 7. can. 1. de Confirmatione, in quibus definitum est, Confirmationem esse verum novæ legis Sacramentum.

Probatur 3. ex S. Dionys. cap 4. de Eccl Hier ubi dicit quod illi, qui divinâ regeneratione Sacramento initiatus est, divini Spiritus adventum, largitur ungventi consummatrix unctio; & S. August. lib. 2. cont. lit. Petil. cap. 104. Sacramentum Chrismatis in genere visibilium signaculorū Sacrosanctum est, sicut ipse Baptismus.

Quæres quo tempore hoc Sacramentum à Christo Domino fuit institutum. Respondetur probabilissimum esse (sicut docet Suar. disp 32. sect. 2.) præcipuè & perfectè fuisse institutum post Christi Domini resurrectionem cū Apostolis plenitudinem Episcopalis potestatis in corpus mysticum Ecclesiæ suæ contulit, dicens illis S. Joan. 19.

Sicut

Sicut misit me Pater, & ego mitto vos quod tamen non obstat quin verum sit quod S. Fabianus Papa Epist. 2. dixit ipsum Christum in ultima Cœna Discipulos suos Chrismatis conficiendi rationem docuisse; unde promanavit consvetudo Sacrum Chrisma conficiendi in die Cœnæ Domini: quæ quidem semper in Ecclesia servata est, & adhuc servatur.

SECTIO II.

Quænam sit materia & forma Sacramenti Confirmationis.

1. MAteria remota hujus Sacramenti est Chrisma ex oleo olivarum & balsamo confectum & ab Episcopo benedictum, proxima verò est ipsius Chrismatis unctio in fronte suscipientis ab Episcopo in crucis figuram facta. Forma autem consistit in his verbis, quæ ab Episcopo proferuntur: Signo te Signo crucis, & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris & Filij, & Spiritûs Sancti, Ita S. Doctor. q. 72. a. 2 & 4. & constat tùm ex Conc. Florent. in decret. Eug. tùm ex Catechismo Rom. p. 2. cap. 3 tùm etiam ex ipso usu & praxi Ecclesiæ.

Sunt autem quædam hic observanda ad clariorem, & certiorem hujus veritatis intelligentiam.

Primum est, ad substantiam hujus Sacramenti necessariò requiri Chrisma compositum ex oleo olivarum & balsamo. Ita docet S. Thom. suprà, nec satis probabilis videtur sententia Cajetani & quorumdā aliorum, qui dixerunt ad validitatem Confirmationis solum oleum posse sufficere, nec mixtionem balsami requiri, ex Ecclesiæ præcepto: cùm (ut habetur in Catech Rom. suprà) Concilia & Patres perpetuò docuerint hoc Sacramentum per Chrisma seu ungventum ex oleo & balsamo confici oportere, quod expressis verbis declaravit Conc. Flor.

Secundum est, ad substantiam quoque hujus Sacramenti requiri ut Chrisma sit ab Episcopo benedictum ut docet S. Thom. a. 3. & constat tùm ex cit. decret. Eug. tùm ex Innocen-

nocentio I. Epist. 29, ad Decentium, tùm etiam ex universali & perpetuâ Ecclesiæ praxi.

Ratio autem, cur materia hujus Sacramenti sicut & Extremæ Unctionis debeat necessariò esse benedicta, ut Sacramentum validè conficiatur, cùm ad validitatem Baptismi quævis aqua naturalis sufficiat; est quia (ut docet S. Th. Sup.) Sacramentorum illorum, quibus Christus Dominus usus est, ut Baptismi & Eucharistiæ, materia per ipsummet Christi usum accepit aptitudinem ad perfectionem Sacramenti; unde dicitur cap. nunquam de consec dist. 4. Quod aquæ Baptismi purgare credentium peccata nunquam possent, nisi tactu dominici corporis Sanctificatæ fuissent: quare non est de illorum Sacramentorum necessitate, ut illorum materia benedicatur; & si quæ benedictio ex Ecclesiæ institutione adhibetur, non ad necessitatem, sed ad majorē reverentiā Sacramenti pertinet: cùm verò neque ex Script, neque ex Traditione constet Christum Dominum unctionibus visibilibus, quæ in Sacramento Confirmationis & Extremæ Unctionis adhibentur, aliquando usum fuisse: eâ de causa benedictio Episcopi, qui CHRISTUM in Ecclesia sua perfectissimè repræsentat, necessariò requiritur, ut materia illa idonea & apta efficiatur.

Observat autem Isambertus ad qu. 72. disp. 2. a. 5. nullam certam benedictionis formulam â Christo Domino fuisse determinatam, illumque solùmodò decrevisse ut Chrisma benediceretur, modum verò benedicendi Ecclesiæ arbitrio reliquisse: unde quælibet ipsius Chrismatis benedictio ab Episcopo facta cum debita intentione & invocatione Spiritûs Sancti, ad validitatem Confirmationis sufficere potest; quamvis grave alioquin esset peccatum, formam benedictionis ab Ecclesia præscriptam omittere aut immutare.

3. Tertium est, unctionem Chrismatis in fronte confirmandi esse faciendam in Crucis figurâ, ut constat ex Conc. Hispal. 2. can. 7. & ex decret. Eug. ubi dicitur Confirmādum ideò in fronte, ubi verecundiæ sedes est, inungi; ne Christi nomen confiteri erubescat, & præcipuè crucem ejus quæ Judæis est scandalum, gentibus autem stultitia, propter quod signo crucis signatur: unde S, Ambrosius lib. 7. de Sa-

de Sacram. c. 2. sup. a. 6. de ipsius Confirmationis Sacramento sic loquitur: Vnxit te Deus, signavit te Christus. Quomodo? Quia Crucis ipsius signatus es forma.

Docet autem Isambertus de necessitate hujus Sacramenti esse, quòd unctio Chrismatis manu seu digito Episcopi; non verò mediante ullo alio instrumento fiat: quod verò fiat pollice dexteræ manûs; id non nisi ex præcepto Ecclesiæ esse ad majorem decentiam & commoditatem.

Quartum denique est; formam hujus Sacramenti à Christo Domino sicut & materiam ejus institutam esse; quod tamen non aliunde quàm ex traditione & perpetuâ totius Ecclesiæ praxi probari potest.

Nec obstat quòd apud quosdam antiquos authores eadē verba non reperiantur, satis est enim, ut ait Bellarminus lib. 2. c. 10. quod habeatur idem sensus cùm vis formæ Sacramentalis posita sit, non in sono, aut numero syllabarum sed in verborum sensu: ubi etiam rectè monet nemini mirum videri debere, quòd apud SS. Patres neque hujus, neque aliorum Sacramentorum formas expressas legamus; quia scilicet nostræ Religionis mysteria infidelibus patefacere nolebant, ne illis blasphemiæ alicujus aut impietatis occasionem præberent: unde Innocentius 1. de hoc Confirmationis Sacramento loquens Ep. 1 ad Decentium. Verba, inquit, dicere non possum, ne magis prodere videar, quàm ad consultationem respondere.

4. Objjciet aliquis Apostolos Act. 8 hoc Sacramentum administrantes neque chrismate, neque unctione usos fuisse, sed tantummodò manus imposuisse: unde sequitur neque chrisma, neque unctionem ad Sacramenti hujus rationem pertinere. Respondet S. Doctor suprà, Apostolos ex singulari Christi privilegio solâ manuum impositione Sacramentum hoc extraordinariè aliquando administrasse, Spiritu Sancto tūc visibilibus & miraculosis quibusdam signis super fideles descendente, & plenitudinem gratiæ conferente; cōmuniter tamen in exhibitione hujus Sacramenti chrismate usos fuisse.

Aliam affert responsionem bellarmin. lib. 2. de Confirm. cap. 9. ex Th. Valdensi, Hugone & alijs, qui dicunt impositionem

ſitionem manuum, cujus in actis Apoſtolorum mentio fit, aliam non fuiſſe quàm unctionem chriſmalem, cum Apoſtoli non ungerent niſi imponendo manus: & S Lucam (ut ſæpè fit in alijs Script. locis) ex parte una rem totam ſignificare voluiſſe; quod etiam frequens eſt apud SS Patres, quoties de hoc Sacramento loquuntur, ut apud S Cyprian. qui Epiſt. ult. lib. 1 ſolius unctionis meminit & Epiſt. 73. ad Jubajanum, impoſitionis manuum ſimul & ſignaculi Dominici in fronte mentionem facit.

SECTIO III.

Quinam ſint hujus Sacramenti effectus.

1. TRes ſunt Confirmationis effectus: Primus illi cum alijs Sacramentis communis eſt, nempè augmentum gratiæ Sanctificantis; quod ſatis conſtat ex ijs quæ cap. 1. dicta ſunt.

Secundus effectus hujus Sacramenti proprius & peculiaris, eſt complementum & perfectio gratiæ baptiſmalis & auxilium quoddam ſpeciale actualis gratiæ tempore opportuno conferendum, ad Chriſti fidem interius fideliter contra quaslibet tentationes retinendam, & exteriùs in quibusvis caſibus, etiam cum diſcrimine vitæ (ſi ita neceſſarium ſit) fortiter profitendam. Ita S Thom. art. 1 & 7. & conſtat tùm ex decreto Eugen. tùm ex Catech. Rom. ſuprà quod etiam explicavit S. Melchiades Papa in Epiſt. ſuprà cit. ad Epiſc. Hiſpaniæ, ubi ſic loquitur: Spiritus Sanctus ſuper aquas Baptiſmali ſalutifero deſcendit illapſu in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in Confirmatione augmētum præſtat ad gratiam: & quia in hoc mundo ætate totâ victuris inter hoſtes & pericula gradiendum eſt, in Baptiſmo regeneramur ad vitam; poſt Baptiſmum confirmamur ad pugnā: in Baptiſmo abluimur. poſt Baptiſmū roboramur.

Eſt autem obſervatione dignum id quod habetur in Epiſt S. Cornelij Papæ ad Fabium Epiſcopum Antiochenum, quæ extat apud Euſeb. lib. 6. hiſt. Eccl, cap. 35. ubi S. ille Pontifex ideò Novatum in hæreſim lapſum eſſe dicit, quia poſt

post Baptismum sigillo Domini ab Episcopo obsignatus nõ fuit.

2. Tertius denique effectus, est character spiritualis, qui per hoc Sacramentum indelebiliter animæ imprimitur, ut expressè definitum est in decret, Eug. & in Concil. Trident. sess. 7. can. 9. & anteà definitum fuerat in Concil. Tolet. 8. & canon 7. in quo habetur, Sanctum Chrisma collatum & altaris honorem evelli non posse; id est Confirmationis & Ordinis characterem non posse deleri: ex quo sequitur Sacramentum hoc semel susceptum nunquam posse iterari ut in iisdem Concilijs declaratur, & etiam in Concil. Cabilonensi 2. can. 2.

Hinc colligitur quantâ reverentiâ, & animi devotione Sacramentum istud recipi debeat, & quæ cura sit adhibenda, ne præparationis defectu obex aliquis ponatur ejus gratiæ, inter tot pericula & hostes adeò necessariæ, quæ tamen nũquam fortassis recuperari poterit. Certè Dominicus Sotus in 4. dist. 6. quæst 1. art. 8. & post illum Vasques disp. 161. cap. 1. & plures alij Theologi docent solius Baptismi id proprium esse, ut ficte, id est indignè susceptus, sublatâ posteà per veram pœnitentiam fictione, Sacramentalem nihilominùs gratiam conferre possit; de alijs verò Sacramentis id negant: neque ulla authoritate aut ratione evinci potest, Sacramentum Confirmationis aut quodcumque aliud (solo Baptismo excepto) indignè receptum ullam unquam gratiam ex opere operato producere in eo qui indignè recepit, quantumcumque de indigna illa receptione pœniteat.

SECTIO IV.

Quænam dispositiones necessariæ sint ad Sacramentum Confirmationis validè & fructuosè recipiendum & quæ sit illius recipiendi obligatio.

1. CErtum est in primis Confirmationis Sacramentum solis baptizatis validè conferri posse. Ita S: Th, quæst. 72. art. 6. qui dicit characterem, Confirmationis ita supponere baptismi characterem, ut, si quis non baptizatus confir-

 maretur,

maretur, nihil reciperet: & hæc eſt communiſſima & indubitata Theologorum omnium doctrina, non modò Confirmationem; ſed & alia novæ legis Sacramenta ſolis baptizatis validè conferri poſſe.

Certum eſt præterea omnibus baptizatis Confirmationẽ validè conferri poſſe. Ita S. Doctor ſuprà, & conſtat ex praxi Eccleſiæ primitivæ, in qua etiam infantibus ſimul cum Baptiſmo conferebatur, ut habetur ex S. Dionyſio c. 2. Eccleſ. Hierarch. ex S. Auguſt. tract. 6. in Epiſt. 1. S. Joann. & ex lib. de Eccleſ. dogm. c. 52. quod quamvis verum ſit, monet tamen Catechiſmus Rom. part. 2. cap. 3. minus expedire ut hoc fiat, antequam pueri uſum rationis habeant; quare, ſi duodecimus annus expectandus non videtur, uſque ad ſeptimum certè hoc Sacramentum differre maxime convenit: neque enim Confirmatio ad ſalutis neceſſitatem inſtituta eſt, ſed ut ejus virtute optimè inſtructi & parati inveniremur, cùm nobis pro Chriſti fide pugnandum eſſet: ad quod ſane pugnæ genus pueros, qui adhuc uſu rationis carent, nemo aptos judicabit.

2. Cùm hæc certa ſint, quæritur quænam diſpoſitiones in adultis baptizatis neceſſariæ ſint, ut Confirmationis Sacramentum dignè ac fructuoſè recipiant. Reſpondetur duas præſertim requiri, fidem ſcilicet & charitatem, ſeu gratiæ ſanctificantis ſtatum. Ita S. Doctor. art. 7. ad 2. & conſtat ex Catechiſmo Rom. ſuprà, ubi dicitur, debere adultos, qui hujus Sacramenti gratiam & dona conſequi cupiunt, non ſolum fidem & pietatem afferre; ſed etiam graviora peccata quæ admiſerunt ex animo delere, imo elaborandum eſſe ut peccata prius confiteantur, & paſtorum cohortatione ad iejunia & alia pietatis opera ſuſcipienda incitentur, admoneanturque laudabilem illam antiquæ Eccleſiæ conſvetudinem renovandam eſſe, ut non niſi iejuni hoc Sacramentum ſuſcipiant quod & ſimiliter edicitur in Concil. Aureliã. cap. ut ieiuni, de cõſecr. diſt. 5.

Monet autem Iſambertus diſp. 5. art. 2. illi, qui peccati alicujus mortalis ſibi conſcius eſſet, ad Sacramentũ hoc dignè ſuſcipiendum præmittendam eſſe confeſſionem Sacramentalem, aut ſaltem perfectam de tali peccato contritionem

tionem esse concipiendam, nec attritionem, aut quemvis alium dolorem charitate minimè informatum sufficere.

3. Quod spectat ad obligationem hujus Sacramenti suscipiendi, certum est (sicut docet S. Thom. art. 8. ad 4. gravissimum fore peccatum, si quis ex contemptu illud recipere nollet: imo Tolet. lib. 2. cap. 24. Sylvester verbo (Confirmatio) & alij quos citat Laiman. cap. 5. de Confirm. existimant proximè ad contemptum accedere, si quis non curaret suscipere hoc Sacramentum, oblatâ illius suscipiendi opportunitate, quam in posterum non ad futuram praevideret. Equidêm Hugo de Sancto Victore lib. 2. de Sacram. part. 7. cap. 3. dicit omninò periculosum esse si quem ab hâc vitâ migrare contingat, Sacramento Confirmationis minimè suscepto, quod culpabiliter suscipere neglexit: & Isambertus disp. 7. a 1. asserit in iis locis, ubi urget aut imminet persecutio contra Ecclesiam, teneri quemlibet adultum, si Episcopum commodè adire possit, hoc Sacramentũ suscipere, ut ex illo robur & vires ad fidem constanter profitendã hauriat; sicut & illum, qui graves contra fidem experiretur tentationes, quas per hujus Sacramenti virtutem se posse tantummodò superare existimaret.

Optimè Catechismus Rom. suprà monet, in hoc Sacramento suscipiendo neque praeproperâ festinatione, neque dissolutâ negligentiâ & cunctatione utendum esse, &c. & quamvis ejusmodi necessitatem non habeat, ut sine eo salvus quis esse non possit; illud tamen à nemine praetermitti debere: sed potius maximè cavendum esse, ne in re Sanctitatis plenâ, per quam nobis divina munera tam largè impertiuntur, aliqua negligentia committatur: quod enim omnibus communiter ad Sanctificationem Deus proposuit, ab omnibus etiam summo studio expetendum est.

SECTIO V.

Quis Sacramentum Confirmationis ministrare possit, & quo ritu ministrari debeat,

1. CErtum est ex fide ordinarium Confirmationis Ministrum esse solum Episcopum. Ita expressè definitum

est

est in decr. Eug. & in Conc. Trid. sess. 7. can. 3. de Confirmatione: & iam anteà in Conc. Constantiensi sess. 8. error huic veritati oppositus inter Wicleffi articulos damnatus est. & confirmari potest ex c. 8. Act. ubi dicitur Sanctos Petrū & Joannem Samariam venisse, ut baptizatis manus imponerent: quo ex loco Innocentius 1. Epist. 29. ad Decentium infert non ab alio quàm ab Episcopo confirmationis Sacramentum esse conferendum.

Docet tamen S. Thom. art. 11. ad 1. commissione seu delegatione summi pontificis, Confirmationis Sacramentum posse â simplici sacerdote ministrari; quod etiam probat ex facto S. Gregorij magni, qui cum accepisset Sardiniæ Presbyteros solere baptizatis dare Confirmationem, id eos in posterum facere prohibuit, ut habetur lib. 3. registri, Epist. 9. at cum ex hac prohibitione sua comperisset scandalum aliquod in populo exortum fuisse, ut id facerent postea concessit, ut constat ex Epist. 27. ejusdem libri: & in decr. Eug. expressè dicitur; Per Apostolicæ sedis dispensationem ex rationabili & urgenti admodum causa, simplicem sacerdotem chrismate per Episcopum confecto hoc Sacramentum Confirmationis aliquando administrasse.

Ex quibus Concilij verbis colligitur, quòd quamvis simplex sacerdos ex dispensatione summi Pontificis possit extraordinariè Confirmationis Sacramentum conferre; non potest tamen Sacrum chrisma conficere, sed hoc semper ex perpetua Ecclesiæ praxi, Episcopo soli reservatum fuit, ut docet & probat Isambertus disp. 2. art. 6.

2. Quod spectat ad ritum hujus Sacramenti; præter ea quæ illi ex institutione divinâ essentialia sunt, Ecclesia ad majorem suscipientium devotionem excitandam quasdam præscripsit cæremonias in eius administratione ac susceptione observandas.

Prima est, ut adsit suceptòr seu patrinus, qui confirmandum offerat Episcopo; ratione cujus susceptionis contrahitur spiritualis affinitas similis illi, de quâ in Baptismo dictum est. Est autem hæc cæremonia antiquissima, ut constat ex varijs Conciliorum Pontificumque decretis quæ citantur à Gratiano, ac præsertim ex can. Si quis dist. 30. q. 1. in

q. 1. in quo præcipitur ut viri, qui filios proprios in Confirmatione tenuerint, quoad uſum thori, ſeparentur ab uxoribus, propter affinitatem ſcilicet ſpiritualem, quam contraxerunt: & diverſa ratione can. Dictum eſt ibi. quibuſdam fœminis, quæ fraudulenter filios proprios in Confirmatione tenuerant; ut eo prætextu à viris ſepararentur, injungitur quidem pœnitentia, prohibetur tamen ne à viris ſeparentur.

Secunda cæremonia eſt, ut preces quædam ſolemnes ab Epiſcopo ſuper confirmandis recitentur, idque ut divinũ auxilium in actione tanti momenti, tùm pro ſe, tum pro illis invocet, eoſque ad mentem in Deum elevandam, pietatiſque ac devotionis ſenſum aliquẽ concipiendũ excitet.

Tertia eſt, ut Epiſcopus genam cujuſque confirmati percutiat, eique alapam leviter infligat; ut is intelligat ſe ad probra, verbera & quæcunque alia pro Chriſto patienter perferenda paratum eſſe debere, & ad hoc ſpecialem gratiam vi & efficacia hujus Sacramenti accepiſſe.

Quarta in eo conſiſtit, quòd Confirmato pax ab Epiſcopo detur: ut agnoſcat hunc eſſe Chriſtianæ patientiæ fructum: & poſt fidem in bellis ac certaminibus hujus vitæ ſervatam, æternam illi ac beatam pacem in cœlo eſſe repoſitam.

Quinta denique in eo conſiſtit, ut Confirmati frons faſcia ligetur; tùm nè Sacrum chriſma caſu aliquo profanetur, tùm etiam ut ſignificetur gratiam in Confirmationem acceptam ſollicitè ac ſedulo affectu eſſe cuſtodiendam.

4. Monet autem Bellarminus lib 2. de Confirm. c. 13. morem cujuſque Eccleſiæ in hac cæremoniâ ſervandum eſſe; quibuſdam enim in locis ad ſeptem dies faſcia illa in fronte retinetur; in alijs ad tres tantum; aliquandò etiam frons confirmati confeſtim poſt ſuſceptam Confirmationẽ à Sacerdotibus extergitur.

Obſervat etiam Gamachæus cap. 10. de Confirm. quòd ſi quis nomen prophanum aut ridiculum gerat, poſſit illud mutare in Confirmatione, quæ ſcilicet eſt complementum & perfectio Baptiſmi. Addit etiam Epiſcopos non debere alienis diœceſanis abſque proprij Epiſcopi conſenſu

Confir-

Confirmationis Sacramentū administrare, nisi fortè invaluerit contraria consuetudo, de quà nullus Episcopus conqueratur.

CAPVT QVARTVM.

De SS. Eucharistiæ Sacramento.

SECTIO I.

Quo nomine Sanctissimum hoc Sacramentum nuncupetur.

1. CUm in Sanctissimo hoc Sacramento mirabilium suorum memoriam fecerit Dominus (ut olim pronunciavit Propheta regius Psal. 110.) illicque non modo sapientiæ ac scientiæ, sed & potestatis, misericordiæ, charitatis, ac reliquarum divinarum perfectionum thesauros omnes recondiderit; minimè mirum est, si nullum singulare nomen excogitari potuit, quod excellentiam illius infinitam exprimeret; sed varia & diversa vocabula passim à SS. Patribus adhibita reperiantur, quibus tanti mysterij dignitas utcunque adumbraretur.

Aliquando enim vocatur Sacramentum corporis & sangvinis Christi, ex S. August. lib. 3. de Trinit. cap. 4 ab ipsa re quam in se continet: aliquando Sacramentum altaris, à loco in quo conficitur, ex eodē S Augustino Epistol. 30. Aliquando Sacramentum fidelium, ab iis quorum gratiâ institutum est, ex Sancto Augustino, serm. 2 de verb. Apostoli cap. 1. Aliquando Panis supersubstantialis, ex S, Cypr. lib. de Cœna Domini: Panis ob accidentia exteriora quibus tegitur, supersubstantialis, ptopter divinam vivificamque virtutem quæ ipsi inest: Aliquando Communio, propter unionem perfectam & ineffabilem, quam inter Christum Dominum ut caput & Ecclesiæ fideles, ut ejus membra, efficie ex S. Damasc. lib. 4. Orthod. fidei c. 14. Aliquando Sacra Synaxis, propter religiosum fidelium conventum in solemni hujus Sacramenti celebratione fieri solitum,, ex eodem S. Damasc.

Damaſc. ibid. Aliquando viaticum, eo quód illius virtute in hujus vitæ peregrinatione, & præſertim in ultimo ad æternitatē tranſitu ſuſtentamur, ut in Cōcil. Nicē. 1. can. 13.

2. Sed præ cæteris uſitatiſſimum in Eccleſia eſt nomen Euchariſtiæ, quod ſignificat bonam gratiam vel gratiarum actionem, idque aptiſſimè ad deſignandum nos in hoc Sacramento gratias uberrimas, imò ipſum gratiarum fontem in nobis recipere, & per idem Sacramentum acceptiſſimas Deo gratias poſſe referre, ut dicitur in Catechiſmo Rom. part. 2. cap. 4.

Sive igitur Euchariſtia, ſive quovis alio nomine ex iis quæ ſuprà explicata ſunt, appelletur, intelligitur Sacramentum illud, quod à Chriſto Domino in cœna ultima inſtitutum eſt, in quo ſub ſpeciebus panis & vini, verè, realiter, ac ſubſtantialiter ejuſdem Chriſti corpus & ſangvis continetur, ut in Concil Trident. ſeſſ. 13 cap. 1. & 2. expreſſè definitum eſt, quod plenius conſtabit ex iis quæ ſect. ſeq. dicenda ſunt.

SECTIO II.

In quo propriè conſiſtat Euchariſtiæ Sacramentum.

1. SUpponimus tanquam certum ex fide, Euchariſtiam eſſe verè & propriè dictum Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum: quod nullus negavit Hæreticorum, qui Sacramenta aliqua novæ legis agnoverunt. Et hæc veritas nō modò in Concil. Trident. ſup. ſed etiam in Conc. Carthag. 3. can. 29. in Concil. Lateran. cap. firmiter de Sum. Trin. & in Concil. Florent. in decret. Eug. definita eſt.

Hoc præſuppoſito, quæritur in quo propriè conſiſtat hoc Euchariſtiæ Sacramentum. Cum verò quatuor præſertim in illo ſpectari poſſint: ſcilicet conſecratio, corpus & ſangvis Chriſti, ſpecies conſecratæ, & uſus ſive ſumptio Sacramenti, ex quibus primum, & quartum in actione aliqua tranſeunte conſiſtunt, ſecundum verò & tertiū in re permanente; hæretici hujus temporis contendunt hoc Sacramentū non in re permanente; ſed in actione tranſeunte conſiſtere;

Calvi-

Calvinus quidem in ſolo illius uſu & ſumptione; Kemnitius autem tùm in ſumptione, tum etiam in conſecratione ipſius, ut videri poteſt apud Bellarminum lib. 4. de Euch.

Huic errori oppoſita eſt Catholicæ fidei veritas, quæ docet Sanctiſſimum Eucharistiæ Sacramentū in re aliquâ permanenti conſiſtere & ſic corpus Chriſti Domini poſt verba conſecrationis prolata realiter exiſtens ſub ſpeciebus Panis aſſe verè & propriè Sacramentum: ſive ſumatur, ſive in Sacrario ſervetur; ſive ad ægros aut aliâ de cauſa publicè deferatur, Ita expreſſè definitum eſt in Concil. Trident ſeſſ. 13. cap 5. & 6. & can. 4. & 7. & probatur fuſè à Bellarmino lib. 4. de Eucha. 4. cap. 4. ex antiquiſſimo ritu ſervandi Sacram Euchariſtiam, eamque cum honore & reverētiâ ad ægrotos deferendi, qui ſemper in Eccleſia fuit religiſiſſimè obſervatus.

Cùm igitur ex fide conſtet Sacramentum hoc in re permanenti conſiſtere, dubitatur inter Doctores, num in ſolo Chriſti corpore ſub ſpeciebus contento, num in ſolis ſpeciebus. num in utroque ſimul Sacramenti hujus ratio proprie conſiſtat.

2. Vera & ab omnibus communiter recepta eſt illorum ſententia, qui dicunt conſiſtere, tàm in ſpeciebus conſecratis, quàm in Chriſti corpore ſub iis exiſtēte, proindeque Sacramentum Euchariſtiæ eſſe veluti quid compoſitum ex ſpeciebus conſecratis & corpore ac ſangvine Chriſti Domini. Ita S. Doctor in 4. diſp. 8 quæſt. 1. art. 1. cui communiter alij Theologi ſubſcribunt: & probatur ex cap. Hoc eſt, de conſec. diſt. 2. ubi dicitur hoc Sacramentum conſtare duobus: viſibili elementorū ſpecie, & inviſibili Chriſti carne & ſangvine; veluti perſona Chriſti conſtat ex Deo & homine. Deinde ex eo quòd Concil. Trident. ſeſſ. 13. cap 1. dicit in Euchariſtiæ Sacramento verè contineri Corpus & Sangvinē Chriſti; Vnde infertur aliquid aliud ab ipſo Chriſti corpore & ſangvine ad rationem Sacramenti pertinere nimirum ſpecies & accidentia ſub quibus continetur.

3. Ex dictis colligitur Sacramentum Euchariſtiæ ab aliis ſex Sacramentis in eo præſertim differre; quod alia Sacramenta in actione aliquâ tranſeunte conſiſtant, ſcilicet in appli-

applicatione formæ ad materiam. nec proinde existant, nisi cum actu conferuntur & suscipiuntur: at verò Sacramentum Eucharistiæ in re aliquâ permanenti consistit, ut explicatum est.

Sunt & aliæ inter Eucharistiam & alia Sacramenta differentiæ, quæ ex infrà dicendis facilius intelligentur, inter quas hæc minimè prætermittenda est, quod Eucharistiæ Sacramentum sit omnium aliorum Sacramentorum nobilissimum & excellentissimum; Vnde Sanctus Dionisius cap. 3. de Eccl. Hier. dicit, ad hoc Sacramentum tanquam ad suū finem Sacramenta omnia alia ordinari: Et in Cath. Rom. asseritur, hoc Sacramentum, quantum ad bonorum affluentiam, se habere ad reliqua, sicut se habet fons ad rivulos.

SECTIO III.

Quænam sit materia Eucharistiæ conficiendæ.

1. NOmine materiæ in Sacramento Eucharistiæ intelligitur id ex quo secundum Christi Domini institutionem conficitur ipsum Sacramentum: seu res illa, quæ per verba consecrationis, in ipsius Christi Domini corpus convertenda est.

Est autem certum ex fide, solum verum Panem, & solum verum vinum ex vite, esse aptam & idoneam hujus Sacramenti materiam. Id constat ex Sanctis Evangelistis S. Matth 26. S. Marc. 14. S. Luc 22. qui unanimiter dicunt Christum Dominum in instituendo hoc Sacramento, verum Panem & verum vinum adhibuisse, & posteà præcepisse discipulis suis, ut hoc facerent quod ipse fecerat, proinde ut verum Panem & verum vinum de vite ad Sacramentum hoc conficiendum assumerent. Id prætereà definitum habetur in Concil. Lateran. cap. firmiter. Concil. Florent. in decr. Eug. & in pluribus alijs concilijs, quorum canones fusè citantur â Gratiano dist. 2. de consecr.

Cùm igitur id certum sit; ad majorem tamen hujus veritatis elucidationem, observationes hic aliquæ faciendæ sunt.

Prima eſt, ſolum Panem ex frumento ſeu tritico confectum, eſſe ſufficientem & aptam hujus Sacramenti materiam. Ita S. Doctor quæſt. 74. art. 3. & conſtat ex decr. Eug. in quo expreſſis verbis habetur, Euchariſtiæ materiam eſſe Panem triticeum & vinum de vite: Ex quo ſequitur Panem ex hordeo, avenâ, aut alijs ſimilibus granis à tritico ſpecie diverſis, non eſſe idoneam hujus Sacramenti materiam: Imò rectè monet Iſambertus ad quæſt 74. art. 4. Panem ex ſiligine confectum (vulgò pain de ſegle) non eſſe adhibendum ad conficiendam Euchariſtiam; quamvis enim aliqui exiſtiment ſiliginem ſpecie non differre à tritico, quia tamen alij contrarium ſentiunt, aut ſaltem de eâ re dubitant, rectè docet pro confectione hujus Sacramenti aſſumēdam non eſſe materiam dubiam, ſed tantùm certam, qualis eſt Panis purè triticeus.

Quodſi Panis fiat partim ex tritico, partim ex ſiligine, hordeo, vel alijs ejuſmodi granis, tunc videndum erit an grana illa ſpecie à tritico diverſa in tam modicâ quantitate adhibita ſint, ut Panis ſecundùm communem æſtimationē triticeus cenſeri poſſit; vel in tam magna, ut talis minimè cenſeatur: in primo caſu erit materia ſufficiens conſecrationis, in ſecundo non erit eſt tamen ſemper optimum & reverentiæ huic Sacramento debitæ convenientiſſimum ut Panis conſecrandus ex puro tritico, ſine ullâ granorum quorumvis admixtione, conficiatur.

3. Secunda eſt, ad conſecrationis validitatem requiri, ut Panis ille triticeus ſit coagmentatus ex aquâ elementari. & calore ignis concoctus, non verò frixus aut elixus: Vnde neque maſſa farinæ nondùm igne cocta, neque Panis ille qui ex melle aut butyro eſſet coagmentatus, aut frixus, vel elixus (qui non jam Panis, ſed potiùs placenta dici deberet) ufficiens hujus Sacramenti materia eſſe cenſetur, ut pluribus probat Iſambertus art. 6.

Tertia eſt, Panem fermentatum ad validitatem hujus Sacramenti ſufficere: in decreto tamen Eugenij coſtitutum fuiſſe, ut quilibet Sacerdos Euchariſtiam in Pane ſive fermentato, ſive azymo conficiat, juxta conſvetudinem Eccleſiæ ſuæ: Vnde ſequitur Sacerdotem Græcum in Græca Eccleſia

Pane

Pane fermentato, Latinum verò in Ecclesia Latina non nisi azymo uti debere quod quidem præceptum de Pane azymo tantummodò ad conficiendam Eucharistiam in tota Ecclesia Latina adhibendo, adeò strictè obligare asserit idem Isambertus art. 5. ut nequidem in casu necessitatis existimet Sacerdotem Latinum in Pane fermentato consecrare licitè posse: quod probat ex capite finali extra de celebratione Missarum, ubi Sacerdos qui in Pane fermentano consecraverat, punitur officij depositione & amissione beneficij quamvis excusationem necessitatis prætexeret.

4. Quarta est, in vino adhuc contento in uvis aut in vino seu liquore ex uvis nondum maturis expresso (quod agresta seu omphacium vocatur) consecrationem Dominici sangvinis valide fieri non posse, sicut nec in aceto, aut vino decocto, quod defrutum dicitur. Ita S. Th. art. 5. ad 2. & 3. Et ratio est, quia hæc omnia propriam vini rationem nō habent, ut per se patet, & expressè declaratur in rubricis Missalis; ubi etiam dicitur quod, quamvis consecratio validè fiat in musto seu vino recenter ex uvis cum fæcibus expresso, aut in vino acescente, non tamen penitùs acido; id tamen reverentiæ Sanctissimo huic Sacramento debitæ repugnare, proindeque sine gravi peccato fieri non posse, quod etiam affirmat S. loco citato.

De vino autem congelato quamvis quidam Theologi existiment, quandiu congelatum remanet, non esse idoneam consecrationis materiam; Sylvester tamen, Sotus & alij, quos citat & sequitur Suares disp. 45. sect. 1. affirmant ejusmodi vinum congelatum validè consecrari posse quāvis ad majorem decentiam & scrupulos evitandos sit consultius (ut ibidem monet Suares) vel aliud vinum adhibere vel vinum congelatum adhibitis pannis calidis, aut admoto igne liquefacere, ut sic convenientiùs possit consecrari: quod quidem rubricæ Missalis faciendum esse præscribunt, si post consecrationem vinum congeletur, ut à Sacerdote celebrante sumi possit.

Quinta est, aquam vino permiscendam esse ante consecrationem; quod semper in Ecclesia observatum fuisse testantur SS. Patres, qui fusè à Gratiano citantur dist. 2. de conse-

consecrat. idque ex professo probat S. Cypr. Epist. 63. ad Cæcilium: prætereà definitum habetur in decret. Eug. & in Concil. Trident. sess. 22. can. 9.

Monet autem S. Doctor art. 8. aquam illam in modica quantitate vino permiscendam esse, ita ut species vini non solvatur, sed potiùs ut ipsa aqua in vinum convertatur, & sic in vinum conversa consecretur.

5. Quæres an hæc permixtio aquæ sit de essentia consecrationis. Respondetur non esse, sicut docet expressè Catechismus Rom. cap. 4. ubi dicit sine tali permixtione Sacramentum constare posse: & in Concil Trident. sess. 22. cap. 7. dicitur id ab Ecclesia præceptum esse Sacerdotibus; unde sequitur non esse ex institutione divina necessarium.

Sexta denique est, materiam illam sive Panis, sive vini Sacerdoti celebranti moraliter debere esse præsentem; ita ut aliquo sensu, puta visu vel tactu deprehendi possit, ut validè ab ipso consecretur. Ita ex communi Theologorū consensu Isambertus ad quæst. 74. disp. 5. art. 1. & constat ex verbis ipsius consecrationis, quæ materiam illam Sacerdoti consecranti præsentem esse significant, ut ex dicendis sequenti sectione facilius intelligetur.

Hinc sequitur (ut idem Isambertus observat) quod quando cumulus aliquis formularum seu hostiarum coram Sacerdote in altari exponitur, possint omnes ab illo validè consecrari; quamvis nec videat, nec tangat singulas: quia singulæ censentur illi moraliter præsentes eo ipso, quo continentur in cumulo illo quem videt aut tangit: & similiter dicendum, si formulæ illæ consecrandæ, sint quidem Sacerdoti proximæ, sed velo aliquo coopertæ, aut pixide inclusæ, quia ratione sui continētis moraliter censētur esse præsentes.

6. Requiritur prætereà ut materia non solum sit moraliter præsens, sed etiam ut per intentionem consecrantis sit determinata; id est ut formam consecrationis proferendo, intendat facere quod facit Ecclesia circa hanc determinatā materiam. Ita ex communi Doctorū consensu docet Isambertus art. 2. ex quo sequitur ut, si Sacerdos coram se centum formulas habens, intendat solùm consecrare quinquaginta, eas nullatenùs designando aut determinando, tunc nul-

nullam illarum consecrare censeatur; secùs est si putant solummodò esse quinquaginta super cumulum illarum verba consecrationis proferat tunc enim cùm nullas excludat, cēsetur omnes velle consecrare: & quamvis in æstimatione numeri decipiatur: non tamen in intentione, quæ, ut supponimus) super cumulum illum sibi præsentem fertur.

Quare ad scrupulos devitandos tutius est ut semper sacerdos consecrare intendat formulas omnes sibi appositas, quamvis earum numerum nesciat, illius enim primæ intentionis virtute consecrantur omnes, etiamsi quando ipsius formæ verba profert, de illis actu non cogitet: sed ad eam quam præ manibus habet solummodo attendat, ut monet idem Isambertus suprà.

SECTIO IV.

Quæ sit forma ad consecrandam Eucharistiam requisita, & quis verus & proprius verborum illius sensus.

1. DOcet S: Thomas q. 78 a 1. formam ad Sacramentum hoc conficiendū requisitam in eo consistere, ut Sacerdos eadem verba super materiâ Panis ac vini proferat, quæ à Christo Domino illud instituente Panemque in corpus suum ac vinum in sangvinem convertente prolata sunt nimirum super Pane. Hoc est corpus meum: & super vino. Hic est calix sangvinis mei &c. Quibus verbis, ex Ecclesiæ Romanæ consvetudine à S. Petro Apostolo derivata (ut observat idem S. Doctor. art. 2, ad 5.) interseritur hæc conjunctio enim , quæ non est de formæ hujus necessitate, sed tantum ut verba ipsius consecrationis faciliori sensu cum antecedentibus cohæreant.

Hæc autem doctrina expressis verbis traditur in decre Eug, & in Catechismo Rom. part. 2. cap. 4. & huic etiam subscripserunt unanimiter SS. Patres, ut S. Greg. Nissen. orat. catech. cap. 37 ubi dicit quod Panis Sanctificatur à Verbo (sicut dictum est) transmutatus nempè ab isto, hoc est corpus meum: Tertul lib. 4. contra Marcionē, Panem, inquit, acceptum Christus fecit corpus suum, dicendo

Hoc eſt corpus meum: Et S. Ambroſius lib 4. de Sacram. c. 4. Conſecratio inquit, fit verbis Domini: & ubi ventum eſt ut conficiatur venerabile Sacramentum, iam non ſuis ſermonibus Sacerdos, ſed Chriſti ſermonibus utitur.

2. Confirmari poteſt eadem doctrina ex antiqua & univerſali Eccleſiæ praxi, quæ ſtatim poſt prolationem ſupradictorum verborum oſtendit venerabile Sacramentum populo adorandum, ut videre eſt in Canone Miſſæ quem multis ante ſæculis ab ipſa Eccleſia inſtitutum eſſe declarat Concil. Trident. ſeſſ. 22. cap. 4. Vnde ſequi docet Gamachæus ad quæſt. 78. cap. 1. hāc doctrinam eſſe de fide, nec ſine hæreſi negari poſſe; qui etiam cap. 2 obſervat non omnia verba, quæ in conſecratione ſangvinis proferri ſolent, ad formæ ſubſtantiam pertinere, ſed tantummodò iſta: Hic eſt calix ſangvinis mei; alia verò quæ ſequuntur, eſſe tātum de neceſſitate præcepti; proindèque abſque gravi peccato omitti nō poſſe; quamvis ſi omitterentur, nihilominus conſecratio ipſius ſangvinis validè conficeretur: quod etiam ante illum docuerunt Magiſter ſentent. S. Bonavent. Albertus, Alenſis, Joannes major, & alii quos ibidem citat.

Quod ſpectat ad verum & proprium illorum conſecrationis verborum ſenſum: Quæres 1. an debeant intelligi recitativè tantùm, ſeu materialiter, an verò ſignificativè ſeu formaliter, ſeu an Sacerdos verba illa proferat animo ſolū referendi verba ab ipſo Chriſto in hujus Sacramenti inſtitutione uſurpata: an etiam animo exercendi ſignificationem illorum, & conſecrandi, ſeu convertendi Panem & vinum in corpus & ſangvinem ejuſdem Chriſti.

Reſpondetur cum S. Doctore, utroq; modo proferri: recitativè quidem, ut conſtat ex his verbis canonicis: Qui pridie quàm pateretur, accepit, &c. quibus Sacerdos narrat quid Chriſtus Dominus in hujus Sacramenti inſtitutione fecerit & dixerit: Proferri verò etiam ſignificativè, præter S. Thomam docent Alenſis, S. Bonavent. Scotus & alij apud Suarem diſp. 58. ſect 4. & colligitur ex eo quod in decret. Eug. declaratur Sacerdotem in perſona Chriſti loquentem hoc conficere Sacramentum: nō loqueretur autem in perſona Chriſti, ſi tantùm narraret & recitaret id quod dixit Chriſtus.

2. Quæ-

3. Quæres 2. quid in illis verbis consecrationis propriè significet pronomen, Hoc & hic.

Longum & superfluum esset referre omnes Hæreticorum opiniones, de significatione pronominis illius: nam, ut observat Gregor. à Valentia, octoginta & ampliùs interpretationes absurdissimæ & falsissimæ in eorum libris reperiuntur: Variæ quoque sunt Doctorum Catholicorum explicationes, qui tamen in eo ab Hæreticis differunt, quod hi licèt inter se divisi & malè cohærentes, conveniant nihilominùs in reijcienda & deneganda transsubstantiatione Panis & vini in Christi corpus & sangvinem; illi verò eam constanter asserant imò tanquam fide credendam supponant. Omissis igitur etiam varijs illis Catholicorum interpretationibus, omnium certissima videtur esse illa quam affert S. Doctor, nimirũ per pronomen, Hoc vel hic, nihil demonstrari quod sit eo tempore quo profertur, sed id quod est in fine prolationis ipsius formæ, prædictamque locutionem intelligendã esse secundum ultimum instans prolationis verborum.

Hæc autem S. Doctoris explicatio duplici modo intelligi potest. Prior est, ut pronomen illud accipiatur substantivè saltem in forma consecrationis Panis, & per illud significetur substantia corporis Christi (quæ erit sub speciebus Panis in fine prolationis formæ) confusè tamen eo pronomine designata, & per prædicatum hujus enuntiationis distinctiùs expressa. Posterior modus quem tuentur Joannes Major in 4. dist. 8. q unic. & Maldonat. in cap. 26. S. Matth. est, ut prædictum pronomen sumatur adjectivè, ac proindè ut eodem modo hæc Christi verba intelligantur: Hoc est corpus meum, atque si quis diceret: Hic est thesaurus meus: & sicut etiam Pater cœlestis de eodem Christo Domino dixit: Hic est filius meus dilectus: quo posteriori sensu præsertim intelligi debet forma consecrationis sangvinis, cujus verba transtulit Interpres noster per nomen adjectivum demonstrativum: Hic est calix sangvinis mei.

4. Quæres 3. quo sensu in verbis illis consecrationis accipienda sit copula, est: Hæretici enim contendunt eo loco accipiendam esse pro significat: quam ad rem varia ex Scripturis exempla proferunt, in quibus eo sensu accipi videtur,

ut 1. Cor. 10. Petra erat Christus, id est (ut inquiunt) petra significabat Christum.

Respondetur 1. quamvis verum esset aliquando in scripturis verbum substantivum sic accipi: inde tamen nullomodo sequi illud in verbis consecrationis eo sensu esse accipiendum: cùm neque à SS: Patribus, neque ab Ecclesiâ universa unquam sic acceptum fuerit, ut constabit ex ijs quæ sectione sequenti dicentur.

Respondetur 2. falsum esse, illud verbum substantivum, est, in Sacris aut etiam prophanis litteris unquam accipi pro verbo significat: in omnibus enim allegoricis aut metaphoricis locutionibus quæ afferri possunt, ut rectè observat & probat Maldonatus suprà, si quæ figura est, nō hæret in verbo, est, sed vel in subjecto enuntiationis, vel in prædicato; verbum enim, est, semper aut substantiam, aut solam extremorum unionem significat, ut docuit Aristoteles lib. de interpret. cap. 3.

5. Quæres 4. quomodò hæc consecrationis forma vera esse possit; priùs enim requiritur rem aliquam esse, quàm veram esse propositionem quæ affirmat illam esse, forma autem consecrationis cùm efficiat illam rem quam enunciat, est illa prior, & ex consequenti falsa; cùm significet id esse quod nondum est.

Respondetur ex S. Doctore hanc esse differentiam locutionum quæ vim significativam solummodò habent, & earum quæ habent vim effectivam; quòd illæ supponant rem quam enuntiant jam esse: hæ vero illam efficiant: unde ad veritatem formæ consecrationis, per quam verbi gratiâ corpus Christi ponitur sub speciebus Panis, sufficit quod eadem duratione reali quâ significatio ejus completur, res per eam significata & enuntiata talis à parte rei sit, qualis esse significatur & enuntiatur, quod cùm in forma illa reperiatur, ut constabit ex dicendis sectione sequenti, hinc sequitur illam veram esse.

Quæres 5. & ultimò, quo sensu intelligi debeant verba, quæ ad consecrationem sangvinis Christi Domini adhibentur: Hic est calix sangvinis mei novi & æterni testamenti, Mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

6. Jam

6. Jam diximus non omnia illa verba esse de essentia cō-secrationis, sed hæc tantùm, Hic est calix sangvinis mei; ea verò quæ sequuntur, per traditionem à S. Petro Apost. qui Romanæ liturgiæ author fuit, accepta esse docet Leo IX. in Epist. ad Michaëlem Imperatorem cap. 9. & S. Thom. art. 3. fuisseque addita verbis essentialibus formæ ad expressiùs significandam virtutem ipsius sangvinis Christi, qui quidem, ut explicat S. Doctor pro nobis effusus est, primò ad conferendum nobis jus hæreditatis, juxta illud Hebr. 10. Habentes fiduciam in introitu Sanctorum in sangvine Christi; & ad hoc exprimendū, dicitur novi, & æterni testamenti: Ius enim ad hæreditatem per testamentum acquiritur. Secundò ad justificationem, & Sanctitatem cō-ferendam, cujus initium, fundamentum, & radix est fides ut loquitur Concil. Trid. sess. 6. cap 8. & ideò subditur; Mysterium fidei. Tertio ad amovenda ipsius gloriæ & justificationis impedimenta, scilicet pec[illegible]ta, juxta illud Hebr. 9. Sangvis Christi emundabit co[illegible]tiam nostram ab operibus mortuis: & quantum ad [illegible]bjungitur qui pro vobis & pro multis effundetur in re[illegible]nem peccatorum Pro multis, id est pro omnibus, qu[illegible] est ex parte ipsius Christi, ut explicant Euthimius [illegible]ophylactus apud Maldonatum supra; vel, Pro mult[illegible]t pro solis prædestinatis, quantùm ad fructum & [illegible]iam, prout à nobis explicatum est priori hujus operi[illegible] 5. cap. 6. sect. Effundetur, vox Græca, in tri[illegible]gelistis Matthæo Luca: & Marco est præsentis temporis, significatque effundi sangvinem, id est offerri seu libari in ipso Missæ Sacrificio; versio tamen communis quæ est futuri temporis, refertur ad effusionem illam sangvinis quæ in cruce futura erat, quando hæc verba Christus protulit, hæc Ecclesia retinuit ut significaret Sacrificium istud quod in Altari offertur, & illud quod in Cruce oblatum est, unum & idem esse, Sola, ut loquitur Concil. Trident. sess. 12. cap. 2. offerendi ratione diversa.

SECTIO V.

Quid in hoc Sacramento per verba consecrationis efficiatur.

1. TRia sunt præsertim, eaque maximè admiranda atque suscipienda, ut loquitur Catechismus Roman. part. 2. cap. 4. quæ per verba consecrationis efficiuntur. Primum est, quod verum & proprium Christi Domini corpus & illud idem quod ex Sanctissima Virgine natum ad dexteram Patris sedet & verus ac proprius ejusdem sangvis qui pro nobis effusus est, in hoc Sacramento realiter & substantialiter continetur.

2. Secundum est, quod nulla in Sacramento illo remanet Panis aut vini substantia, quantumvis id à sensibus maximè alienum videatur; sed tota ipsius Panis ac vini substantia convertitur in substantiam corporis, ac sangvinis Christi Domini.

Tertium denique est quod in eo Sacramento accidentia Panis ac vini, quæ oculis aliisque sensibus percipiuntur, sine ullo subjecto mirabili quadam atque inexplicabili ratione remanent & operantur; de quibus in paragraphis sequentibus agendum erit.

§. I.

De vera & reali præsentia corporis & sangvinis Christi Domini in Sacramento Eucharistiæ.

1. NOn hoc tempore solùm, sed jam olim à primis Ecclesiæ sæculis hæc veritas (nimirum Christi Domini corpus & sangvinem verè ac realiter in Eucharistiæ Sacramento adesse) quæ inter reliqua fidei Catholicæ dogmata quasi principem locum obtinet, ab Hæreticis impugnata est; quorū antesignanus fuit Judas Iscariotes, qui primus huic veritati incredulus fuit, ut habetur S. Joann. 6 quem postea secuti sunt Simoniani & Menandriani, ut refert Bellarminus lib. 1. de Sacram. Euch. cap. 1. qui realem corporis Christi Domini præsentiam in Eucharistia negaverunt: Post illos Iconomachi, ut constat ex 6. Synodo generali

nerali act. 9. dixerunt Euchariſtiam eſſe tantùm figuram ſeu imaginem corporis Chriſti. Secutus eſt deinde Berengarius, qui eandem veritatem circa annum 1050. impugnavit; quam tamen contumaciâ omni depoſita in Conc. Rom. ſub Greg. 7. poſteà profeſſus eſt. Exorti ſunt poſtmodum Albigenſes, qui (ut teſtatur S. Antonius part. 4. tit. 11. cap. 7. § 5.) in Sacramento Euchariſtiæ Chriſti Domini corpus verè & realiter eſſe negaverunt: quibus aliquot poſt annos ſubſcripſerunt Hæretici illi qui Flagellantes dicti ſunt, ut refert Bernardus Luxemburgenſis in catalogo Hæreticorum. Demùm Joannes Zuinglius, Oecolampadius Bullingerus, alijque recentiores Sectarij, quorum agmen clauſit Calvinus, cum ſuis aſſeclis; qui omnes licet inter ſe diſcordes, in eo tamen conveniunt, quod Chriſti Domini corpus realiter in Euchariſtiæ Sacramento eſſe negent.

2. Probatur igitur noſtræ fidei veritas, & ſimul errores oppoſiti refelluntur. 1. authoritate ſcript. S. Joann. 6. ubi Chriſtus Dominus de inſtitutione hujus Sacramenti à ſe facienda ſic loquitur. Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita; Deinde SS. Matth. 26. Mar. 14. & Luc. 22. Chriſtus Dominus hoc Sacramentum inſtituens, apertis & expreſſis verbis dixit: Hoc eſt corpus meum: hic eſt ſangvis meus: Vnde ſic argumentari poſſumus, Chriſtus Dominus Euchariſtiæ Sacramentum inſtituens, dedit in cibū id quod ſe daturum antè promiſerat: atqui citato S. Joannis loco promiſerat ſe daturū in cibum, nō figuram corporis ſui, ſed ipſummet corpus: Ergo dicendum eſt verè corpus ſuum dediſſe, proindèque ipſum Chriſti Domini corpus verè & realiter in Sacramento Euchariſtiæ exiſtere. Quod autem verba illa ex S. Joan. relata de corpore Chriſti non figuratè, ſed verè ac realiter in cibum dando intelligenda ſint, conſtat ex unanimi SS. Patrum conſenſu: Ita enim hunc locum de verâ & reali corporis Chriſti Domini ſumptione in Sacramento Euchariſtiæ interpretati ſunt SS. Baſilius, Gregorius Nyſſen. Chryſoſtomus, Cyrillus, Epiphanius, Cyprianus, Hilarius, Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus, Proſper, Leo, Damaſcenus, Bernardus, & alij quorum teſtimonia fuſè refert Maldonatus in cap. 6. S. Joannis.

Probatur 2. auth. duorum Conciliorum generalium, primi scilicet & ultimi, scilicet Nicæni & Trident. in illius siquidem actis (ut refert Bellarmin. libro 2. de Euchariſt. cap. 10.) hæc habentur: Fide intelligamus situm in Sacra illa mensa agnum illum Dei tollentem peccata mundi, incruentè à Sacerdotibus immolatum, & pretiosum ipsius corpus & sangvinem verè nos sumentes, credere hæc esse nostræ resurrectionis symbola. In Tridentino autem, sess. 13. cap. 1. Docet Sancta Synodus, & aperte ac simpliciter profitetur, in almo Sanctæ Eucharistiæ Sacramento, post Panis & vini consecrationem, Dominum nostrum Jesum Christum verum Deum atque hominem, verè; realiter ac substantialiter sub specie illarum rerum sensibilium contineri: nec enim hæc inter se pugnant, ut ipse Salvator noster semper ad dexteram Patris in cœlis assideat, juxta modum existendi naturalem, & ut multis nihilominus aliis in locis Sacramentaliter præsens, suâ substantiâ nobis adsit ea existendi ratione, quam etsi verbis exprimere vix possumus, possibilem tamen esse Deo, cogitatione per fidem illustrata, assequi possumus, & constantissimè credere debemus.

Probatur 3. ex SS. Patribus qui fusè citantur à Bellarmino toto lib. 2. de Euchar. ubi consentientem illorum per omnes Ecclesiæ ætates doctrinam ostendit. Illustriora aliquot testimonia hic proferemus.

S. Cyprian. serm. de Cœna Dom. Panis iste, inquit, nõ effigie, sed naturâ mutatus; omnipotentia Verbi factus est caro.

S. Hilarius lib. 8. de Trinit. De veritate, inquit, carnis & sangvis non est relictus ambigendi locus: nunc enim & ipsius Domini professione, & fide nostra verè caro est & verè sangvis est, &c. an hoc veritas non est? contingat planè his verũ non esse, qui Christũ Jesum verũ esse Deũ negant.

S. Ambros. lib. 4. de Sacram. Panis iste, inquit, Panis est ante verba Sacramentorum; ubi accesserit consecratio de Pane fit caro Christi.

Probatur 4. ex antiqua & perpetua Ecclesiæ praxi adorãdi hoc Sacramentum, quod testatur S. Ambros. lib. 3. de Spiritu Sancto cap. 12. Per terram, inquit, intelligitur caro Christi, quam hodie quoque in mysteriis adoramus. Et S.

Aug. in Psal. 98. Nemo, inquit, carnem Christi manducat, quin priùs adoret; adorari autem in hoc Sacramēto Christi caro non posset; si in eo verè ac realiter non existeret.

4. Obijciunt Hæretici 1. hæc Christi Domini verba S. Joannis 6. Spiritus est qui vivificat: caro non prodest quidquam; Vnde inferunt carnem Christi realiter in sumptione Eucharistiæ non comedi cùm ex se nihil profutura sit.

Respondet S. Augustinus tract. 27 in Joann. Caro non prodest quidquam sed quomodo illi (Capharnaitæ scilicet) intellexerunt, carnem quippe sic intellexerunt quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur Vnde S, Chrisost. hom, 46. in Joan. Cyrillus Catechesi 4. Mystag & alij SS. Patres per hæc Christi Domini verba & alia subsequentia dicunt admoneri fideles, ut hujus Sacramenti veritatem non carnaliter, id est secundum sensum humanum qui nihil prodest imô in percipiendis Mysterijs divinis multùm obest, sed spiritualiter, id est secundùm veræ fidei spiritum intelligant, secundùm quem caro Christi Domini in hoc Sacramento non ut simplex & nuda caro considератur, quâ ratione nihil prodest, sed ut caro divino spiritu plena & divino Verbo personaliter unita; quo pacto vivificare & maximè prodesse potest.

Obijciunt 2. S. Augustinum lib. cont. Adimantium cap. 12. sic loquentem, Non dubitavit Christus dicere: Hoc est. corpus meum, dum signum daret corporis sui. Vnde inferunt hoc Sacramentum non continere corpus Christi realiter, cum illius signum sit, Item tract. 25. in Joan. Vt quid paras ventrem & dentes? crede & manducasti. Vnde sequitur non ore, sed fide percipi corpus Christi; proindeque in hoc Sacramento realiter non existere.

Respondetur ad primum locum, falsò ab Hæreticis inferri corpus Christi realiter in hoc Sacramento non existere, ex eo quod dicatur esse signum corporis Christi; sicut ex eo quod idem Christus vocatur ab Apostolo Heb. 1. figura substantiæ Patris, falsò inferretur substantiam patris in illo realiter non esse: quare dicendum est ideò Eucharistiam vocari signum corporis Christi; non quod Christi corpus ibi realiter non sit; sed quia ibi modo quodam invisibili sub

specie-

ſpeciebus tamen ſenſibilibus Panis tanquam ſub ſigno viſibili exiſtit.

Ad 2. Reſpondetur S. Auguſtinum verbis in objectione citatis metaphoricè loqui de manducatione ſpirituali doctrinæ divinæ, quæ fit per fidem ut ex toto ejus contextu facilè colligi poteſt vel ſi de ejus Sacramenti manducatione loquatur, docere tantùm illum voluiſſe realem corporis Chriſti in hoc Sacramento manducationem tunc ſolummodò eſſe fructuoſam, quando ſpirituali per fidem manducationi conjuncta eſt.

5. Objiciunt 3. poſſibile non eſſe Chriſtum totum in tã parvâ hoſtia, imò in illius minutiſſimâ particulâ realiter contineri; ſimul in cœlo & in tot locis ſuper terram realiter adeſſe; ejus majeſtatem dedecere, dentibus manducantium, frangi & conteri, imò à beſtijs poſſe devorari, ab igne comburi, pedibus conculcari, &c.

Ad hæc & ſimilia argumenta breviter reſpondetur, iſta videri poſſe impoſſibilia & indecentia iis qui Dei poteſtatẽ incomprehenſibilem & inexhauſtam bonitatem, ac (ut Apoſtoli verbis utamur Epheſ. 2.) nimiam charitatem, ignorant: Fideles verò, qui firmiter credunt S. Luc. 1. non eſſe impoſſibile apud Deum omne verbum, ut teſtatus eſt Angelus, firmiſſimè etiam ſibi perſvadent realem illam Chriſti præſentiam in hoc Sacramento tam expreſſis divinæ veritatis teſtimonijs aſſertam, Deo poſſibilem eſſe, licet poſſibilitatis illius modum ignorent. Credunt etiam nihil in illo Sacramento infinitam ejus bonitatem dedecere, neque manducatione, aut quàvis aliâ hujus Sacramenti attrectatione corpus Chriſti glorioſum dehoneſtari, ſicut nec Solis radius inficitur ex cœno in quod illabitur, nec ex ſpeculi aut criſtalli ab eo illuſtrati fractione violatur.

6. Porrò ad has & ſimiles Hæreticorum objectiones ſolvendas, obſervandum eſt hujus Sacramenti veritatem, non ratione humanâ, ſed ſolâ Dei athoritate inniti: proindèque ut certò cognoſcatur, non ratiocinium humanum, ſed divinum oraculum eſſe tantummodò conſulendum: videndum quid afferat Sacra Scriptura non ut ab Hæreticis in contrarias & falſas interpretationes diſtorquetur, ſed ut ab Eccleſia

ſia univerſa & à SS. Patribus unanimi conſenſu intelligitur. Præterea notandum eſt SS. Patres aliquando non apertè & clare, ſed ambiguè & obſcurè de hoc Sacramento locutos fuiſſe, ac religioſâ quâdam præcautione illius notitiam occultare voluiſſe tùm Catechumenis, ne ex ea ſcandalum aliquod paterentur; tùm infidelibus inter quos degebant, nè tam pretioſam margaritam ante porcos proiicerent; præſertim cùm inter fideles nulla tunc circa hujus Myſterij veritatem difficultas aut dubitatio ſuborta eſſet: unde S. Athanaſius in 1. Apol. de fuga ſua: Non eſt, inquit, fas Myſteria non initiatis prodere, ne Ethnici non intelligentes derideant, aut Catechumeni curioſiores facti ſcandalizentur.

§. II.

De Tranſſubſtantiatione ſeu converſione totius ſubſtantiæ Panis & vini in ſubſtantiam corporis & ſangvinis Chriſti Domini.

1. FIdes Catholica docet non modò corpus & ſangvinem Chriſti Domini realiter in Sacramento Euchariſtiæ ſub ſpeciebus Panis aut vini exiſtere, ut ſuprà probatum eſt, ſed prætereà nihil ſubſtantiæ Panis aut vini in eo remanere, totamque Panis ac vini ſubſtantiam tranſmutari & converti in ſubſtantiam corporis & ſangvinis Chriſti Domini; quod Conc. Trid. explicavit ſimul & definivit his verbis: Perſvaſum ſemper in Eccleſia Dei fuit, idque nunc denuò Sancta hæc Synodus declarat, per conſecrationem Panis & vini, converſionem fieri totius ſubſtantiæ Panis in ſubſtantiam corporis Chriſti Domini noſtri, & totius ſubſtantiæ vini in ſubſtantiam ſangvinis ejus, quæ converſio convenienter & propriè à S. Catholica Eccleſia Trãſſubſtãtiatio eſt appellata.

Huic veritati multiplices opponuntur errores, quos hic breviter recenſere non erit inutile, ut evidentiùs fiat quid in hoc Myſterio credi, quidve repudiari debeat.

Quidam igitur, ut refert Bellarm. lib. 3. de Eucha. cap. 11. attendentes ad modum tranſmutationum ſubſtantialiũ quæ naturalitèr fiunt, in quibus una tantum pars ſubſtantialis compoſiti, nempè forma, tranſmutatur, materiâ primâ

immane-

immutabili permanente; similiter opinati sunt in hoc Sacramento solam Panis substantialem formam per consecrationis verba mutari; materiam verò Panis remanere, & ab anima Christi informari. Alij è contrario existimaverunt solã Panis materiam mutari in corpus Christi, remanente forma substantiali ejusdem Panis. Alij arbitrati sunt Panem in Eucharistia hypostaticè assumi à Verbo divino eodem prorsus modò quo natura humana ab illo assumpta est. Alij cẽsuerunt substantiam corporis Christi & substantiam Panis simul in Eucharistia commisceri. Luther denique lib. de captivit. Babyl. cap. de Eucharistia, docuit non esse articulũ fidei, quod substantia Panis maneat vel non maneat simul cum Christi corpore in Eucharistia, ac utrumque sine hæresis periculo posse defendi; sibi tamen videri probabilius & Scripturis conformius quod in hoc Sacramento Panis substantia maneat simul cum ipso Christi corpore.

2. Refelluntur hi errores, & Catholicæ fidei veritas de transsubstantiatione Panis & vini in Christi Domini corpus & sangvinem, probatur 1. ex authoritate Ecclesiæ, quæ id expressè & apertè declaravit, tùm in Concil. Trident. suprà relato, tùm etiam anteà in Concil. Later. sub Innoc. III. cap. Firmiter, de Sum. Trin. ubi definitum habetur: In Sacramento altaris corpus & sangvinem Christi sub speciebus Panis & vini veraciter contineri, transsubstantiatis Pane & vino in corpus & sangvinem: Et in Conc. Rom. sub Nicolao II. ubi Berengarius iterùm hæresim suam abjurans, profitẽsque fidem Catholicam sic loquitur: Corde credo, & ore confiteor, Panem & vinum, &c. substantialiter converti in veram ac propriam & vivificatricem carnem & sangvinem Christi Domini.

Probatur 2. ex SS. Patribus qui id unanimi consensu asserunt: ut S. Gregor. Nissen. orat. Catech. cap 37. Dei verbo, inquit, Sanctificatum Panẽ in Dei verbi corpus credo transmutari: ibidemque subdit naturam Panis & vini transelementari in corpus & sangvinem Christi S. Cyril. Alexand. Epist. ad Calosyrium, dicit Panem in altari oblatum, in veritatem propriæ carnis à Christo converti S. Damasc. lib. 4. de Fide cap. 14. asserit in hoc Sacramento Panem & vinum

modo

modo mirabili in Christi corpus & sangvinem converti S. denique Ambr. lib. de initiandis cap. 9. ipsam Panis & vini transmutationem in corpus & sangvinem Christi Domini fusè explicat, & varijs tùm rationibus, tùm exemplis probat, quæ apud illum utiliter legi possunt.

3. Objciunt 1. hæretici Eucharistiam vocari in Scripturis Panem, ut 1. Cor. 10. unde inferunt Panis substantiam simul cum Christi corpore in Eucharistia remanere, aliàs falsò Panis diceretur.

Respondetur vocari Panem; vel quia exteriorem figurã & alia Panis accidentia retinet; sicut Gen. 18. Angeli vocãtur viri, quia exterius tales esse videbantur, licet realiter tales non essent; vel quia ante consecrationem verè Panis fuit: ideoque Panis dicitur, quamvis ampliùs non sit; sicut in Scripturis res quædam post mutationem in ipsis factam eodem plerumque nomine vocantur, quo anteà vocabantur, ut Exod. 7. virga Moysis in serpentem substantialiter mutata, adhuc tamen appellatur virga.

Objicitur 2. verbum (transsubstantiationis) non reperiri in scriptura.

Respondetur neque etiam in illa reperiri verbum Consubstantialis, quod Concilium Nicæn: 1. ad Christi Domini naturam divinam explicandam usurpavit; neque ullum tamen Catholicum de veritate per verbum illud significata dubitare: si igitur Ecclesia in Concilio illo Sanctissimè ac summa cum ratione id fecit, cur eadem Ecclesia in Concilio Lateran. Florent. & Trident. ad Eucharistiæ veritatem expressiùs significandam & ab erroribus vindicandam idem præstare non potuit?

§. III.

Explicantur quædam difficultates circa transsubstantiationem panis & vini in Christi Domini corpus & sangvinem.

1. PRima est, quid sit propriè illa transsubstantiatio & quomodò intelligi debeat, Omissis variis & prolixis super hac difficultate Theologorum disputationibus, breviter dicimus.

cimus transsubstantiationem Panis in corpus Christi non esse ipsius corporis Christi substantialem productionem aut mutationem, id est, Christi Domini corpus per illam transsubstantiationem de novo non produci, nec substantialiter mutari, aut localiter moveri; sed per vim & efficaciam consecrationis fieri, ut desinente totâ Panis substantiâ corpus Christi, quod est in Cœlo, sine ullo motu locali, aut mutatione sui substantiali, jam esse incipiat sub speciebus ipsius Panis; neque solum sub illis sit per simplicem præsentiam sive coëxistentiam, sed etiam per unionem quandam, qualis erat inter substantiam Panis & accidentia ejusdem Panis sublatâ tamen inhærentiâ.

Quod si cui explicatio ista minimè satisfaciat, meminerit SS Patres (ut testatur Catechismus Rom cap. 4. parti 2.) sæpe admonere fideles, Ne curiosiùs inquirant, quô pactô ea mutatio fieri possit; nec enim à nobis percipi potest nec in naturalibus mutationibus, aut in ipsa rerum creatione hujus rei exemplum aliquod habemus: verùm quod solâ fide percipi debet, id quomodò fiat non est curiosius inquirendum.

2. Secunda difficultas est, quid in illa transsubstantiatione ponatur sub speciebus Panis & vini tam vi verborũ consecrationis, quàm per naturalem concomitantiam. Nihil aptius ad hujus difficultatis solutionem afferri potest, quam id quod habetur in Concil: Trident sess: 13 cap. 3. ubi dicitur, Verum Christi corpus, verumque ejus sanguinem sub Panis & vini specie, unà cum ipsius animâ & divinitate existere, sed corpus quidem sub specie Panis, & sanguinem sub specie vini ex vi verborum: ipsum autem corpus sub specie vini, & sangvinem sub specie Panis, animamque sub utraque vi naturalis illius connexionis & concomitantiæ, qua partes Christi Domini, qui jam ex mortuis resurrexit non amplius moriturus, inter se copulantur, divinitatem quoque, propter admirabilem illam ejus cum corpore & anima hypostaticam unionem: quapropter verissimum est tantundem sub alterutra specie, atque sub utraque contineri totus enim & integer Christus sub Panis specie, & sub quavis ejus speciei parte: totus item sub vini specie, & sub ejus partibus existit

Ex

Ex quibus Concilij verbis colligitur 1. quòd ficut ſub ſpecie Panis totum corpus, ſic etiam ſub ſpecie vini totus Christi Domini ſangvis vi verborum ponitur, cùm nulla ſit ratio cur una ejus pars præ alterâ ponatur, ſicque totus ille divinus ſangvis, ne unica quidem guttulâ exceptâ, vi verborum conſecrationis in Sanctiſſimo Miſſæ ſacrificio (quod maximè perpendi debet) pro unoquoque nostrum quotidie effunditur.

Colligitur 2, ea omnia, quæ Christo Domino extra Sacramentum nunc in Cœlo existenti ſunt intrinſeca, per concomitantiam quoque poni ſub ſpeciebus conſecratis; & ſic corporis ejus glorioſi dotes, qualitates item naturales ac ſupernaturales ejus animæ inexistentes, omnes denique divinitatis ejus perfectiones in illo Sacramento contineri: ita ut aliqua ratione de unoquoque fidelium dignè Sacramentum hoc percipiente dici poſſit, quod tunc cum illud percepit, in eo ſint omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei. Per eandem quoque concomitantiam perſona Patris & perſona Spiritus Sancti, propter identitatem naturæ cum ipſius Filij perſonâ, ſub illis Panis ac vini ſpeciebus ita ſimul adſunt, ut ſi per immenſitatem ſuam ubique non eſſent, ratione tamen illius identitatis in illo Sacramento adeſſent.

3. Tertia pars difficultatis, an Christi Domini corpus, quod in Eucharistiæ Sacramento inextenſè & indiviſibiliter existit (constat ex ſuprà relatis Concil. Trid. verbis) retineat in eodem Sacramento propriam quantitatem. Reſpondetur affirmativè cum S. Doctore q. 76. a. 4. Ratio est, quia omnia quæ naturalem & pluſquam localem connexionem habent cum ſubstantia corporis Christi, ponũtur per concomitantiam in hoc Sacramento, ut ex antè dictis patet; unde ſequitur, ut quantitas quæ corpori glorioſo Christi naturaliter connexa est, ſub huius Sacramenti ſpeciebus reperiri debeat. Quæ quidem Doctrina ita certa est, ut quamvis ab Eccleſia expreſſè definita non ſit tanquam de fide: contrarium tamen ſentire erroneum existimet Alexander Alenſis p. 1. q. 40. nem. 3. a. a.

Dicet aliquis, ſi corpus Christi retineret propriam quantitatem

titatem in Eucharistia, deberet esse extensum & divisibile, & figuram etiam aliquam habere, cum figura sit intrinsecus terminus quantitatis

Respondetur duplicem esse quantitatis extensionem, seu corpus quantum duplici modo esse extensum; primo in ordine ad se, secundo in ordine ad locum. Prior extensio est de essentia ipsius quantitatis: posterior verò est tantū proprietas virtute Divina ab ea separabilis: unde fit ut quantitas hac extensione locali destituta quantæcūque sit magnitudinis in ordine ad se, possit tamen per divinam Omnipotentiam intra spatium quantumvis exiguum concludi. Similiter duplex est figura, una organica, quæ pendet ab extensione quantitatis in ordine ad se; altera localis, seu (ut ita loquamur) situalis, quæ ab extensione locali ipsius quātitatis pendet cum igitur corpus Christi Domini in Eucharistiæ Sacramento sit solummodò extensum in ordine ad se, non verò in ordine ad locum, habet tantùm figuram organicam, non verè localem, unde intelligitur qua ratione fieri possit, ut retinens propriam quantitatem & figuram, in quantumvis exiguo spatio & sub quantalibet specierum Sacramentalium particula totum contineri possit.

4. Quarta difficultas est, quid de speciebus Panis & vini in hoc Sacramento remanentibus sentiendum sit. Respondetur species illas seu accidentia Panis & vini, puta figuram colorem, saporem, &c. post consecrationem manere sine ullo subjecto, Ita definitum est in Concilio Trident. sess 13. can 2. & hæc Viclefi propositio tanquam falsa & hæretica damnata est in Concil. Constant. sess. 8. (Accidentia Panis non manent sine subjecto in Sacramento, &c.) Id tamen de omnibus accidentibus conjunctim sumptis est intelligendum: vera siquidē est S. Thomæ doctrina quæst: 77. art. 1 & 2, asserentis quantitatem Panis & vini ab omni subjecto separatam divinâ virtute in hoc Sacramento existere; reliqua verò accidentia esse in ipsa quantitate tanquam in subjecto. Qui etiam a 3. docet, species illas Panis & vini posse sic separatas agere, quidquid poterant, dùm ipsius Panis & vini substantiæ tanquam proprio subjecto inhærebant; cùm semper eandem essentiam

existen-

existentiam & agendi virtutem retineant Et a. 4. species illas posse corrumpi ut experientia satis compertum est. Art. item 6. ex speciebus illis fieri posse nutritionem substantialem: sive nutritio illa ex solâ specierum quantitate divina virtute fiat, sive (quod probabilius est) ex materia quæ à Deo creatur eo instanti quo species illæ Sacramenti ita alterantur, ut ipsa substantia Panis, si adesset, sub illis esse naturaliter desineret. Denique q. 76. art. 6. ad 3. tradit Christi Domini corpus & sangvinem desinere esse sub illis Panis ac vini speciebus, quando ita mutantur aut alterātur. ut hæc mutatio seu alteratio ad desitionem substantiæ Panis ac vini sufficeret; remanere verò sub illis Christi corpus ac sangvinem quandiù mutatio illa seu alteratio tanta non est, ut ad desitionem substantiæ Panis aut vini satis esset: quod ex ipsius etiam Ecclesiæ praxi satis constat, quæ tamdiù adorat Christum in hoc Sacramento, quamdiu in illo species Panis ac vini remanere cognoscit.

5. Quinta difficultas est, an Christi corpus sub speciebus Sacramentalibus existens videri possit ab oculo corporeo, vel ab intellectu creato cognosci.

Respondet S. Doctor quæst. 76. art. 7. nullum corporeum oculum pertingere posse ad visionem corporis Christi, prout est in hoc Sacramento; cum in illo sit per modum substantiæ, quæ per se non est visibilis: ab intellectu autem creato posse clarè cognosci, dummodò lumine gloriæ illustretur, quo deficiente nonnisi obscurè, ac per fidem percipi posse Christi existentiam Sacramentalem: unde (ut ait idem S. Doctor,) ne quidem ipsi dæmones Christum in hoc Sacramento existentem cognoscere possunt, nisi per fidē, cui non assentiuntur voluntariè; sed ad eam evidentia signorū convincuntur, prout dicitur S. Jacob. 2. quod dæmones credunt & contremiscunt.

6. Sexta denique difficultas est, quid de miraculosis apparitionibus sentiendum sit, quæ aliquando in hoc Sacramento contigerunt, & adhuc contingere Deo ita volente possunt; ut quando puer, vel caro in manibus Sacerdotis aut super altari, vel sangvis in calice cernitur. Respondet S. Doctor art. 8, Christum tunc semper manere in hoc Sa-

cramento; nec carnem illam aut ſangvinem miraculoſè apparentem eſſe carnem vel ſanguinem ipſius Chriſti, ſed eſſe aliquid miraculoſè productum, quo tum caro & ſangvis ipſius Chriſti, tùm etiam Sacramentales ſpecies teguntur. Monet autem rectè idem S. Doctor in 4. diſt. 10. q. 4. art. 1. q. 3. non licere ejuſmodi carnem aut ſanguinem miraculoſè ſic apparentem ore ſumere: quia hæc ſigna miraculoſa non habent modum convenientem, quo poſſint pro ratione hujus Sacramenti comedi ac bibi quare in illo caſu deberet Sacerdos (ut docet Valentia diſp. 6. quæſt. 4. de Euch. part: 1:) alium Panem & vinum conſecrare & ſumere, ut Sacrificium ea ratione perficeretur.

SECTIO VI.

Quinam ſint effectus Sacramenti Euchariſtiæ,

1. VArii ſunt, iique ſaluberrimi hujus divini Sacramenti effectus, de quo verè dici poteſt, quod olim de manna dictum eſt, omnem in illo reperiri ſaporis ſvavitatem: præcipuos, hic & obſervatione maximè dignos adnotabimus.

Atque in primis certum eſt hoc Sacramentum ritè diſpoſitis gratiæ Sanctificantis augmentum conferre, ut in Dec. Eug: expreſſè definitum habetur, & ſatis conſtat ex iis quæ cap. 1. de Sacram. in genere dicta ſunt. Quod quidem gratiæ augmentum cæteris paribus longè uberiùs & pleniùs in iſto Sacramento, quàm in alijs percipitur, cùm in eo fons ipſe gratiarum, & omnium chariſmatum, ac donorum cœleſtium contineatur, ut dicit Catechiſmus Romanus. Docet autem S. Thom. quæſt. 80. art. 8. ad 6. effectum illum in ipſa Sacramenti ſumptione percipi, ideòque præcipuam tunc & maximam in ſuſcipiente requiri devotionem.

Quærunt Theologi an Sacramentum hoc conferat etiam aliquando primam gratiã à peccatis juſtificantem. Reſpondetur certum eſſe ſicut docet S. Thom. q. 78. a. 3. Sacramentum hoc nullo modo profuturum, ſed potiùs maximè obfuturum ei, qui cum affectu vel conſcientia peccati mortalis illud ſuſciperet; quod verò ſpectat ad illũ qui in peccato

cato mort: existens, illius tamen nec affectum nec conscientiam haberet, si bonâ fide ad hoc Sacramentum accedat, quidam Theologi; ut Richardus, Scotus, & alij quos citat & sequitur Suarez disp. 63. sect. 1. existimant in illo casu Sacramentum Eucharistiæ ex opere operato justificare ac primam gratiam conferre: Meliùs tamen S. Bonaventura, Gabriel Major & alij, quibus subscribit Vasques disp 205. cap. 4. negant: cûm hoc Sacramentum per se ad remissionem peccati mortalis non sit institutum: Constat enim (ut loquitur Catechismus Rom. sup. c. 4.) quemadmodū mortuis corporibus naturale alimentum nihil prodest: ita etiam animæ, quæ Spiritu non vivit, Sacra mysteria non prodesse: ac propterea Panis & vini speciem habent, ut significetur, non quidem revocandæ ad vitam animæ, sed in vitæ conservandæ causa, instituta esse. Docet tamen S. Thom. sup. illum qui bonâ fide ignorans se in peccato mortali esse, devotè ac reverenter hoc Sacramentum perciperet, ex Dei bonitate per illud gratiam aliquam actualem consecuturum, quâ excitabitur ad actum charitatis seu perfectæ contritionis eliciendum, & sic ab ipso peccato mortali illum liberari posse.

2. Secundus hujus Sacramenti effectus complectitur quædam specialia gratiæ actualis auxilia opportuno tempore vi hujus Sacramenti dignè suscepti conferenda, per quæ charitas conservatur, roboratur, perficitur; idque spiritualiter animæ confertur, quod Panis & vinum corpori conferre solent, ut expressè declaratur in Dec. Eug. ubi dicitur, Omnem effectum, quem cibus & potus materialis quoad vitam operantur corporalem, sustentando, augendo, reparando, & delectando; Sacramentum hoc quoad vitam operari spiritualem; in quo (ut explicat S. Chrysost. hom. 6. ad pop. Antioch.) Christus Dominus maximam erga nos charitatem evidentissimè testatur: cùm enim sæpenumero parentes liberos suos alijs nutriendos tradant, ipse nos alere propriâ suâ substantiâ voluit, carnemque suam â nobis tangi, manducari, illique dentes nostras infigi permisit.

Tertius effectus consistit in eo, quod Christus Dominus se in hoc Sacramento sumendum nobis exhibet, non modò

tanquam cibum, quo nutriamur, sed etiam tanquam salutare medicamentum, quo naturæ nostræ infirmitates, id est pravæ inclinationes, immoderati affectus, &c, curentur. Id passim docuerunt SS. Patres S. Gregor. Nissenus Orat Catech. cap. 37. dicit Eucharistiam esse Salutare medicamentum, veneni damnum quod corpori fuerat inditum, per cōtrariam repellens affectionem. S. Cyrillus lib. 4 in S. Joan. cap. 17. Sedat, cum in nobis manet Christus, sævientem mēbrorum nostrorum legem, pietatem corroborat, perturbationes animi extingvit, ægrotos curat, collisos redintegrat, &c. S. Ambrosius lib 5. de Sacram. cap 4 Iste Panis quotidianus sumitur in remedium quotidianæ infirmitatis S. denique Bernardus in Serm. de Cœna Domini, postquam dixit Sacramentum Dominici corporis & sangvinis efferatis motibus & pruritibus concupiscentiæ mederi, subjungit: Si quis vestrûm non tam sæpè modò, nec tam acerbos sentit iracundiæ motus, invidiæ luxuriæ, aut cæterorum hujusmodi, gratias agat corpori & sangvini Domini: quoniam virtus Sacramenti operatur in eo, & gaudeat quod pessimum ulcus accedat ad sanitatem.

3. Quartus effectus est remissio peccatorum venialium, ut docet S: Doctor art 4 & antè illum docuerat S. Ambrosius lib, 4. de Sacram. cap. 6. & lib 5. cap. 4 & habetur cap. Litterarum de Consecr. dist. 2. cap. 110. ibid. Remittuntur autem peccata venialia in hoc Sacramento, sive per infusionem gratiæ Sanctificantis præsuppositâ de illis attritione, sive per charitatis & perfectæ contritionis fervorem, quem hoc Sacramentum excitat, ut ex mente Sanct. Doctoris explicat Isambertus ad q. 79 q. 1. a. 6.

Quintus effectus est præservatio à peccatis mortalibus, ut docet S. Th. art. 6. & S. Bernardus Serm. de Cænâ Domini, ubi dicit, Duo in nobis hoc Sacramentum operari, ut & sensum minuat in minimis; & in gravioribus tollat omnino consensum. Hunc autem effectum præstat tribus præsertim modis, ut docet Isambertus suprà primo suggerendo vires, & robur addendo, per augmentum scilicet habituum supernaturalium, quod efficit: secundo amovēdo peccandi occasiones; juxta illud Psalm. 22, Parasti in

con-

conſpectu meo menſam adverſus eos qui tribulant me: Tertio denique protegendo nos à dæmonum impugnationibus, ipſôſque dæmones arcendo; Vnde S. Ignatius Epiſt. ad Epheſ: dicit per hujus Sacramenti frequentem & dignam ſuſceptionem: Expelli poteſtates Satanæ, &c. panemque illũ eſſe antidotum non moriendi: & S. Chryſoſt Homil. 61. ad pop. Antioch. Tanquam leones, inquit. ignem ſpirantes ab illa menſa recedamus, facti diabolo terribiles.

Sextus effectus, eſt animæ gloria ſeu vita æterna. Ita S. Thom. a. 2. & conſtat ex his Chriſti Domini verbis S. Joan. 6. Qui manducat hunc Panem, vivet in æternum. Confert autem hunc effectum Euchariſtia, non tantùm quia tribuit gratiam Sanctificantem, in qua fundatur jus & dignitas ad ipſius vitæ æternæ conſecutionem; quod & reliqua Sacramenta præſtant: ſed etiam quia ſpeciali modo confert dignè ſuſcipientibus finalem perſeverantiam, in quantùm, per ſpecialia gratiæ auxilia charitatem roborat, ac perficit & à peccatis mortalibus præſervat, ut ſuprà dictum eſt.

4. Septimus effectus, eſt corporis reſurrectio & glorificatio, quæ ſpeciali modo tribuitur participationi hujus. Sacramenti, quod Chriſtus declaravit his verbis S. Joan. 6 Qui manducat meam carnem & bibit meum ſangvinem, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die: quod fuſè explicat & probat S. Cyrillus Alexand. lib. 4 in S. Joan. cap. 14. ubi obſervat quod Chriſtus Dominus, in ex ſuſcitandis mortuis non ſolùm verbo & imperio, ut Deus utebatur, verum etiam carnem ſuam quaſi. coeperatricem nonnunquam adhibebat; ut reipſa oſtenderet carnem quoque ſuam, quoniam ſibi conjuncta eſt, vivificam eſſe: nam quando principis filiolam ſúſcitavit, manum ejus apprehendit, &c, Vnde concludit quòd reformabit omnino ad immortalitatem participes ſui.

Octavus denique, eſt, ſingularis quædam & inexplicabilis unio Chriſti Domini cum eo, qui Sacramentum iſtud dignè ſuſcipit; juxta quòd ipſe Dominus Chriſtus dixit S. Joan. 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſangvinem, in me manet, & ego in eo: & de hac mirabili unione ſæpè cum pietatis ſenſu loquuntur SS. Patres, ac præ

cæteris Sanctus Chrysostomus hom. 61. ad pop. Antioch, ubi postquam dixit nos per hujus Sacramenti participationem unum corpus cum Christo fieri, subjungit, ut itaque non tantùm per charitatem hoc fiamus, verum & ipsâ re in illam misceamur carnem; hoc per escam efficitur, quam largitus est nobis, volens ostendere desiderium, quod erga nos habet: propterea semetipsum nobis immiscuit, & corpus suum in nos contemperavit, ut unum quid efficiamur tanquam corpus capiti coagmentatum: ardenter enim amantium hoc est. Et S. Cyrillus Alexandrinus lib. 10. in Sanctum Joan. cap. 13. suprà relata Christi Domini verba explicans: Sicut, inquit, si quis ceram igne liquefactam alteri ceræ similiter liquefactæ ita miscuerit, ut unum quid ex utrisque factum videatur; sic communicatione corporis & sangvinis Christi ipse in nobis est, & non in ipso.

Hos omnes effectus paucis sed efficacibus verbis declaravit Concilium Trident. sess. 13. cap. 2. ubi dixit Christum Dominum hoc Sacramentum à fidelibus sumi voluisse, tanquam spiritualem animarum cibum, quo alantur & confortentur viventes vitâ illius qui dixit: qui manducat me, & ipse vivet propter me, & tanquam Antidotum quo liberemur â culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præservemur: pignus prætereà id esse voluit futuræ nostræ gloriæ & perpetuæ sanctitatis, adeoque Symbolum unius illius corporis, cujus ipse caput existit, cuique nos tanquam mēbra arctissima fidei, spei, & charitatis connexione astrictos esse voluit.

5. Monet autem sapienter Isambertus ad quæst. 79. disp. 1. art. 1. ad hos effectus per totam vitam obtinendos, Sacramenti illius participationem sæpe repetendam esse, adeò ut existimet vix fieri posse, ut quis propterea sponte ac deliberatè ab hoc Sacramento per longum tempus abstineat, quin in novum aliquod mortale peccatum dilabatur.

Porro circa hanc frequentem Eucharistiæ perceptionem, observanda est Doctrina Sancti Thomæ & in 4. dist. 12. q. 4. art. 3. ubi dicit: In perceptione hujus Sacramenti duo requiri: desiderium conjunctionis ad Christum, & reverētiam Sacramenti: quorum primum inclinat ad sumendum

secun-

ſecundum ad abſtinendum: ſed quia amor timori præponderat, cæteris paribus laudabilius eſt ſumere quam abſtinere: dum tamen ex frequenti ſumptione amor intendatur, & reverentia non minuatur.

6. Addimus prætereà ex libello verè aureo Introductionis ad vitam devotam, Beati Franciſci Saleſij Epiſcopi Gebennenſis part. 2. cap. 22. ſuper hoc frequenti communionis uſu judicium communi Eccleſiæ conſenſu & praxi approbatum: Duo, inquit, genera hominum frequenti hujus Sacramenti participatione indigent: perfecti quidem, cum enim ſint optimè diſpoſiti, vituperio ipſis verteretur ſi ad perfectionis fontem non accederent: imperfecti autem, ut ad perfectionem poſſint aliquando pertingere: fortes, ne debilitentur; debiles, ut roborentur: infirmi, ut ſanitatem recuperent; ſani, ne in morbum incidant. Subiungit posteà eos qui multis ſæcularibus negotijs ſunt impliciti, Sacram Euchariſtiam frequenter percipere debere, eo quod ejus virtute ac præſidio indigeant: ſicut illi qui plurimis laboribus exterioribus attenuantur, vires ſolidis cibis crebrò reficere opus habent: denique Sanctiſſimum hoc Sacramentum ſæpè percipiendum eſſe; ut quomodo dignè percipi debeat, experientia ipſa diſcatur: minùs ſiquidem rectè illud fit quòd rarò fit.

Hæc autem & ſimilia, quæ de frequenti communionis uſu apud SS & Patres alios probatos authores dicta repeжriuntur, ſemper intelligi debent cum hac conditione, ut ſcilicet quoties hoc Sacramentum ſumitur, dignè & cum debitis diſpoſitionibus ſumatur: de quibus diſpoſitionibus nunc agendum nobis eſt.

SECTIO VII.

De diſpoſitionibus ad hujus Sacramenti dignam perceptionem neceſſarijs.

DE diſpoſitionibus ad dignam Euchariſtiæ perceptionem ex præcepto aliquo ſeu divino; ſeu Eccleſiaſtico neceſſariis agendum nobis eſt, & inquirendum quænam diſpoſitiones ad Sacramentum hoc ſumendum ita prærequirantur

ut ſi

ut si vel unica ex iis desit, in illius perceptione, peccati alicujus reatus incurratur.

§. I.

Quanam dispositiones requirantur ex parte animæ.

1. PRima dispositio ad dignam Eucharistiæ sumptionem necessaria, est sana & recta de illius veritate fides; impossibile enim est (ut ait Apost. Hebr. 10.) sine fide placere Deo, accedentem quippe ad *Deum* credere oportet: & ideò, ut rectè observavit *S.* Doctor. qu. 77. a. 5. & ante illum Yvo Carnotensis Epist. 264. ex peculiari Ecclesiæ instituto, formæ hujus Sacramenti consecratoriæ, interposita sunt verba illa: Mysterium fidei: ut accedentes ad illud monerentur, fidem præsertim ipsis esse necessariam. Quod & confirmari potest ex antiqua Ecclesiæ praxi, in illius administratione olim servari solitâ, teste S. Ambros. lib. 4. de Sacram. cap. 4 ubi refert moris suo tempore fuisse, ut Sacerdos Sacram Eucharistiam sumendam porrigens clarâ voce diceret Corpus Christi, cui suscipiens respondebat, *Amen*; hâc voce, suæ erga hujus Sacramenti veritatem, fidei veluti professionem emittens.

Secunda dispositio est ab omni peccati mortalis maculâ mundities, & gratiæ Sanctificantis in suscipiente status: cùm enim, ut docet Sanctus Thomas quæst. 79. art. 2. hoc Sacramentum se habeat instar spiritualis cujusdam alimenti vitam necessariò supponere debet in suscipiente: quæst. 80. art. 5. dicit eos qui cum conscientia peccati mortalis corpus Christi Domini sumunt, gravissimum haud dubiè peccatum committere; quod quidem peccatum indignè communicantium Sanctus August. tract. 62. in S. Joan: cum peccato Judæ proditoris comparat, S: vero Chrisostomus hom. 6. ad pop. Antioch. cum peccato eorum qui ipsum Christum Dominum occiderunt. Certè Apostolus 1. Cor. 11. apertè declarat indignè manducantem & bibentem Reum esse corporis & sangvinis Christi: quare, ut monet Concil. Trident. sess. 13. cap. 7. communicare volenti revocandum est in memoriam Apostoli præceptum: probet seipsum homo: Ecclesiastica autem consvetudo declarat eam pro-

batio-

bationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius peccati mortalis, quantumvis contritus videatur, absque præmissa confessione Sacramentali ad Sacram Eucharistiam accedere debeat: quod à Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc Sancta Synodus perpetuo servandum esse decrevit, modo non desit illis copia Confessarii; quod si necessitate urgente, Sacerdos absque prævia confessione celebraverit, quam primum confiteatur.

3. Ex qua Concilij doctrina obiter colligitur, quàm periculosa sit quorumdam Theologorum sententia, qui asserunt olim iis, quibus ob peccata mortalia imposita fuerat pœnitentia publica, concessam nihilominùs ab Ecclesia interdum fuisse Eucharistiæ participationem, quamvis Sacramentalem peccatorum absolutionem nondum recepissent; eandem etiam Eucharistiam ab Ecclesia non fuisse denegatam ob peccata quædam mortalia non ita gravia, licet nulla Sacramentali pœnitentia expiata forent.

Hæc enim manifestè pugnant cum iis quæ à Tridentino Concilio, ex praxi & consvetudine totius Ecclesiæ, ad dignam Eucharistiæ perceptionem facienda esse præscribūtur, imò quæ ex ipsiusmet Apostoli verbis in vero & proprio sensu ab ipsa Ecclesia explicatis, tanquam absolutè necessaria declarantur.

Diximus ad dignam Sacræ Eucharistiæ perceptionem requiri munditiem à quovis peccato mortali, non verò à peccato veniali: cum per illud Sanctificantis gratiæ status non destruatur, ut ex fide certum est; quamquam si quis ita ergà venialia aliqua peccata pravè effectus esset, ut iis expressa & deliberata voluntate inhærere vellet, maxima esset ratio dubitandi, ut nihil hic temerè definiamus, an is ad sumendam Eucharistiam sufficienter esset dispositus; cum enim Eucharistia sit ex divina institutione Antidotum quo liberamur à culpis quotidianis, ut ex Concil. Trident. suprà relatum est, qui fieri posset ut is dignè illam reciperet, qui peccata illa quotidiana seu venialia deliberate in animo fovere vellet?

4. Tertia dispositio est, ut nulla Ecclesiæ prohibitio hujus

jus Sacramenti perceptionem impedias: quantumvis enim quis justus & Sanctus existat, si tamen Ecclesia Sacramenti hujus sumptioni conditionem aliquā apponat, qua deficiē-te illud sumi prohibeat, parendum necessario; nec contempto aut neglecto illius præcepto dignè potest quis ad Sacrā illam mensam accedere. Exemplum hoc affert S. Doctor quæst. 80. a. 8. si quis à media nocte aliquid cibi vel potus sumpserit; cùm secundum Ecclesiæ leges non nisi à jejunis Sacramentum hoc extra morbum periculosum sumi debeat. Item si quis excommunicationis alicujus sententia fuerit Superioris authoritate percussus; quantumvis alias coram Deo innocens, & ab omni crimine immunis existat, nihilominus ab Eucharistiæ perceptione abstinere tenetur, donec vel innocentiam suam superiori probaverit, vel absolutionē ab excōmunicatione acceperit: ut enim rectè monet S. Gregor. hom. 26. in Evang. Pastoris sententia justa vel injusta semper gregi timenda est, &c. & is qui sub manu Pastoris est, timeat ligari, vel injustè: nec Pastoris sui judicium temerè reprehendat; ne si injustè ligatus est, ex ipsâ tumida reprehensionis superbia, culpa quæ non erat, fiat.

4. Quarta denique dispositio ad dignam Eucharistiæ perceptionem necessaria, in illis qui sunt rationis compotes, est pius aliquis reverentiæ ac devotionis affectus. Quod satis expressè declarat Concil. Trident. sess. 13. cap. 7. ubi dicit cuique fidelium cavendum esse, ne absque magna reverentia & Sanctitate ad hoc Sacramentum percipiendum accedat: & cap. 8. explicans quâ ratione spiritualiter sumatur, dicit id fieri, Fide vivâ quæ per dilectionem operatur, id est per actus aliquos fidei & charitatis, quibus Christo Domino quilibet fidelis spiritualiter unitur: atqui frustrà quis Christum Sacramentaliter tantùm in Eucharistia sumeret, nisi eidem spiritualiter conjungeretur; quod tamen sine aliquibus piis & religiosis affectibus fieri non posse, ex relatis Concilij verbis apertè constat.

Et certè quis non meritò reprehensibilem judicaret & peccati damnaret illum, qui licet à peccato mortali per absolutionem Sacramentalem factus immunis, sine ullo tamē reverentiæ aut pietatis sensu, animòque deliberatè vanis co-

gitati-

gitationibus distracto, ad tremendam hanc mensam accederet? Piorum equidem omnium sensus est, ut si in Sacramenti hujus perceptione minus afferant devotionis ac reverentiæ quàm par esse arbitrentur, de illo defectu tanquam de peccato sese in confessione Sacramentali accusent, unde patet eos tanquam indubitatum tenere; divinum hoc Sacramentum nonnisi cum singulari religionis ac pietatis affectu esse suscipiendum.

§. II.

Quænam dispositiones requirantur ex parte corporis.

1. DVæ præsertim ad hoc Sacramentum suscipiendum dispositiones ex parte corporis requiruntur. Prima est, ut qui Eucharistiam cupit percipere, sit jejunus; id est ut nihil cibi vel potus à media nocte sumpserit. Ita Sanctus Doctor quæst. 80. art. 8. idque in varijs Concilijs decretũ est, ut in Carthagin. 3. cap. 29. & Tolet. 7. can. 2. ut in honorem tanti Sacramenti, quod dixit S. Aug. Epist. 118. prius in os Christiani corpus Dominicum intraret quàm reliqui cibi: ex quibus verbis intelligitur quale debeat esse illud jejunium, perfectum scilicet ac naturale, ita ut omnẽ prorsus cibi, potûs medicinæ, aut cujusvis alterius rei in quantumlibet parvâ quantitate sumptionem excludat, ut etiam docet Sanctus Thomas cit. articulo 8. ad 4. & cum illo communiter omnes.

Ceterum si quis sangvinem, aliumve humorem ex capite defluentem, aut os eluendo, aquæ guttulas cum saliva mixtas, aut cibi reliquias dentibus adhærentes casualiter transglutiat: non censetur violare jejunium, nec ob id à cõmunione abstinere tenetur, ut explicat idẽ S. Doctor loco citato.

2. Sunt tamen aliqui casus, in quibus, secundùm communem Doctorum sententiam & Ecclesiæ praxim, etiam à non jejunis Eucharistia sumi potest. Primus est, quando in periculo mortis per modum viatici sumenda est, ut docet idem S. Thomas suprà. Secundus quando, nisi statim sumatur Eucharistia, vel incendio absumenda est, vel infidelium aut impiorum manibus prophananda: tunc enim à Sacerdote vel à quovis alio etiam non jejuno cum reverentia sumi debet.

bet. Tertius, quando Sacrificij perficiendi necessitas incumbit, ut si Sacerdos celebrans, post consecrationem, sed antè Sacramenti sumptionem moriatur; tunc enim debet alius etiam non jejunus, Sacrificium inchoatum perficere. Item si quis post consecrationem & corporis Christi sumptionem animadvertat aquam pro vino fuisse in calice appositam; tunc enim licet illā hauserit, debet tamen (prout in rubricis Missalis annotatur) Panem & vinum de novo offerre & consecrare, incipiendo ab illis verbis; qui pridie quā pateretur, &c. ac postea sumere. Monet tamen rectè Laymannus cap. 7. de Sacrificio Missæ, nullum ibi præceptum imponi adeoque Sacerdotem, præsertim si publicè celebret, sequi posse sententiam Scoti, Gabrielis, Adriani, Navarri, & aliorum, quos ibidem citat, quibus etiam subscribit Toletus lib. 2. cap. 9. qui omnes docent in eo casu satius esse ad evitandum scandalum, ut solummodò Sacerdos aliud in calice vinum cū pauxillo aquæ infundat, & tacitè offerat, atque consecret, incipiendo ab illis verbis, Simili modo postquam, &c. Quartus denique casus est: quando post sumptam ablutionem animadvertit Sacerdos superesse aliquas hostiarum à se consecratarū particulas; illas enim tūc licitè absumere poterit, ut docent Scotus, Navarrus, Suares, & alij apud eundem Laymannum suprá: ubi etiam monet id intelligendum esse, non tantùm de particulis minutis in patena vel corporali hærēntibus, sed etiam de grandioribus, si facile asservari non possint; dummodò tamen Sacerdos nondū ab Altari recesserit, aut vestes Sacras exuerit.

3. Secunda dispositio ex parte corporis, est munditiès, seu ab omni immunditia corporali puritas: ad reverentiam quippe huic divino Sacramento debitam pertinet, ut si quis immunditiei alicui seu pollutioni causam culpabilem dederit, quamvis peccatum in Pœnitentiæ Sacramento expiaverit, à perceptione tamen Eucharistiæ abstineat illo die, ut fusè declarat Sanctus Thomas articulo 7. ubi S. Gregorium tanquam illius doctrinæ assertorem citat in Epist. ad Augustinum Angelorum Episcopum, responsione 10. & 11. additque quod, quamvis nulla culpabilis causa intercederet, ex quadam congruitate tamen & decentiâ consultius videretur il-

tur illo die abstinere; quod tamen liberum cuique est, imò, si necessitas aliqua urgeat, aut diaboli fraus timeatur: tunc S. Doctor communionē censet non ideo esse relinquendam.

Quod autem de hac peccati specie, & de plerisque alijs gravioribus dicendum videtur: quis enim asserere audeat hominem qui immane aliquod flagitium, puta homicidium aut adulterium recenter perpetraverit, eodem die mente adhuc commotà, & turbatâ conscientiâ: quamvis peccatū cum ingenti cordis dolore confessus sit, illiusque remissionem fuerit consecutus, posse tamen cum debita reverentia huic Sacramento participare; imò quis non judicet ejusmodi hominem saltem illo die à Sacra Communione abstinere debere eique Confessarium hoc præcipere posse? Excipitur tamen casus necessitatis, aut alterius causæ rationabilis, quæ Confessarii judicio discutienda relinquitur.

Cum igitur de supradictarum dispositionum ad dignam Eucharistiæ perceptionem necessitate omnes conveniant, de duabus alijs aliqua est hodie inter Theologos difficultas, quæ duobus Paragraphis sequentibus explanabitur.

§. III.

An sit ex præcepto aliquo necessarium, ut quis pœnitentiam seu satisfactionem sibi à Sacerdote injunctam ante sumptionem Eucharistiæ impleat.

Quæstio proposita intelligenda est de satisfactione seu pænitentia secreta, id est secretò in confessione Sacramentali imposita, & secreto à pænitente implenda, non verò de publica & canonica pænitentia, quæ ob peccata graviora & publica olim imponebatur; est enim in confesso apud omnes secundùm antiquam Ecclesiæ praxim, publicos pænitentes fuisse à Sacra communione exclusos, ipsâque à corpore Christi separationem publicæ illius pœnitentiæ partem fuisse, nec proinde nisi peracta illa pænitētia ad Sacram mensam licitè accedere potuisse; quanquā verum sit etiam aliquando ante perfectam publicam illā pœnitentiam; ipsos pænitentes priùs secretò & Sacramentaliter à peccatorum reatu absolutos, ad Sacram Synaxim in quibusdam casibus admissos fuisse, ut fusè & eru-

ditè explicat & probat Joannes Bagotius è Societate Jesu in dissertationibus Theologicis de Pœnitentia dissert. 2. c. 8. sect. 2. & seq.

2. Quærimus igitur hic an pœnitens Sacramentaliter confessus & absolutus impositam sibi à Confessario satisfactionem priùs implere teneatur, quàm Eucharistiā percipiat. & respondendum est nullo præcepto neque divino, neque Ecclesiastico ad id teneri. Quod ut facilius probari possit præsupponimus ex doctrina Concilij Tridentini & communi Ecclesiæ praxi. absolutionem Sacramentalem posse validè ac fructuosè conferri pœnitenti etiam peccata mortalia confitenti, antequam impleverit impositā sibi à Sacerdote satisfactionem: imò, cùm ipsa satisfactio, sive consideretur quatenùs exolvitur pro pœnis, quæ ut plurimùm peccato quoad culpam remisso luendæ supersunt, sive sub quavis alia ratione, non possit esse Deo grata & accepta, nisi ab eo impleatur qui justus sit & Deo gratus; hinc sequitur satisfactionem illam longè meliùs ac perfectiùs effectum suum sortiri, si priùs pœnitens per absolutionem Sacramentalem Deo reconcilietur.

Hoc igitur præsupposito, dicimus nullum extare præceptum divinum aut Ecclesiasticum, quo homo per Sacramētalem absolutionem justificatus, ad implendam satisfactionem sibi à Sacerdote impositam obligetur, antequam ad Sacram Communionem accedat: neque enim divinæ aut Ecclesiasticæ leges quidquam aliud requirunt in eo qui communicaturus est, nisi ut sit in gratiæ Sanctificantis statu; easque habeat dispositiones, quas paragrapho præcedenti explicavimus: potest autem illas habere, quamvis satisfactionem nondum impleverit. Certè Concil. Trident. sess. 13. cap. 7. ex professo declarans, quænam præparatio ad hoc Sacramentum dignè suscipiendum requiratur, nihil de illa satisfactionis adimpletione dicit; sed tantummodò proponit probationem illam quæ ab Apostolo præscribitur ratione cujus is, qui peccati alicuius mortalis sibi conscius est; ad Sacram Communionem nonnisi præmissa Confessione Sacramentali perceptaque absolutione, accedere debet.

3. Cui Concilij doctrinæ suffragatur S. Gregorius Exp. in lib.

in lib. Reg. 2 cap. 11 Quid est, inquit, hoc loco probare, nisi evacuata peccatorum nequitia se probatum ad dominicam mensam & purum exhibere?

Quod confirmari potest eo quod S. Thomas art. 2. dicit, quod quilibet in gratia Sanctificante existens: est membrū vivum corporis Christi; proindeque filius Dei adoptivus ac hæres; atqui membrum vivum debet sustentari de alimento ipsius corporis, & is qui divinâ illâ escâ in cœlestis gloriæ fruitione revelatâ facie pasci ac repleri dignus est, eandem sub velo Sacramenti dignè recipere potest.

Dices saltem posse Sacerdotem pro arbitrio pœnitentem obligare, ut adimpleat satisfactionem à se impositam priusquam corporis Christi particeps fiat.

Respondetur posse quidem, sed non pro arbitrio; neque enim cœlestis illius thesauri dominus est, sed tantùm dispēsator, proindèque sicut Margaritam illam divinam proiicere non debet ante porcos, sic nec justis & filijs Panem vitæ sine maxima & gravissima causa denegare: immo SS. Patres nimium illum rigorem quorumdam Sacerdotum prorsùs improbant. Vnde Sanctus Leo Papa Epist. 80. in fin. Nulli Christianorum, inquit, facilè communio denegatur nec ad indignātis arbitrium Sacerdotis hoc fiat: & paucis interjectis, conqueritur levibus de causis quosdam à gratiâ communionis exclusos, & animam; pro qua Christi sangvis effusus est, irrogatione tam sævi supplicij sauciatam, & inermem quodammodò exutamque omni munimine diabolicis incursibus, ut facilè capiatur, objectam.

§. IV.

An ad dignam Eucharistiæ perceptionem requiratur excellens aliquis puritatis ac Sanctitatis gradus.

1. SEnsus quæstionis est, an ad dignam corporis Christi participationem minimè sufficiat, ut quis per confessionem & absolutionem Sacramentalem à peccatis mortalibus mundatus sit; sed requiratur insuper, ut per diuturna pœnitentiæ bonorumque operum exercitia gradū aliquem excellentiorem puritatis ac Sanctitatis acquisierit; ita ut, si quis recens à peccatis mortalibus per Sacramentum

Pœni-

Pœnitentiæ purgatus, in se nihilominus adhuc experiatur vitiosos aliqnos motus, pravas inclinationes, infirmam & langvidam voluntatem, & alias ejusmodi peccatorum reliquias, is sufficienter dispositus ad Eucharistiam digne percipiendam non censeatur, nisi prius in persanandis illis animi ægritudinibus, & ejusmodi peccatorum veluti radicibus penitùs extirpandis, ac virtutum oppositarum acquirēdis habitibus sedulo ac diu laboraverit. Procujus resolutione.

Dicendum quòd quamvis nulla creaturæ puritas aut Sanctitas, quantacunque sit, infinitæ hujus divini Sacramenti excellentiæ ac dignitati pro merito respondere valeat; ea tamen fuit divinæ in nos clementiæ benignitas, ut nullum certum puritatis ut Sanctitatis gradum ad dignam illius participationem præscripserit, sed id uniuscujusque liberæ voluntati permiserit; ita ut, dummodò quis verè à peccato mortali emundatus & per gratiam Sanctificatus existat, quascunque animæ ægritudines aut pravos affectus in se persentiat, modò iis non consentiat, licitè ac fructuosè ad Sacram Eucharistiam possit accedere.

Id satis apertè colligitur ex his Christi Domini verbis S. Matt. 11. v: 28. Venite ad me omnes qui laboratis, onerati estis, & ego reficiam vos: & non est opus valentibus Medicus, sed malè habentibus: item ex eo quod universa Ecclesia in publicis Collectis profitetur ac postulat, ut hoc divinum Sacramentum sit ablutio scelerum, sit fortitudo fragilium, &c.

Idipsum etiam afferunt SS. Patres, cum docent unum ex hujus Sacramenti effectibus esse, animæ ægritudines sanare, pravorum affectuum motus sedare, peccati somitem comprimere, & alia similia in nobis operari, ut ex eorum testimoniis suprà relatis sect. 6. constat, quibus tria adhuc subjungimus.

3. Primum est Sancti Thomæ in opusc, 58. cap, 1. de Sacramento Altaris, ubi docet corpus Christi in Eucharistia instar medicinæ nobis exhiberi: illudque comparat massæ ficuum, quâ Isaias Ezechiæ Regis ulcus sanavit dicitque hujus Sacramenti perceptione ulcus concupiscentiæ sanari.

Secun-

Secundum est S. Bonaventuræ in compendio Theologicæ veritatis lib. 5. c. 16. ubi dicit corpus Christi in Eucharistiâ esse ægris medicinam peregrinantibus viam, debiles confortare, valentes delectare, langvorem sanare &c.

Tertium est insignis Ecclesiæ Parisiensis Cancellarij Joannis Gersonis, qui tractat. 9. super Magnificat, postquā hortatus est animam Christianam ut frequenter ad Sacram Eucharistiam accedat: Audio, inquit, quid respondeas frigida sum: dispersa sum; carnalis sum; exagitor curis, scrupulis inquietor, mordeor concupiscentijs, fides imbecillis est, nutat spes, charitas refriguit: quæ mihi conventio cū Hospite tanto? Si te sanam judicares, opus Medico non haberes, jure à te illum repelleres; exemplum Petri non approbamus in hac parte: stupuit ad capturam piscium subintulit tremens; Exi à me Domine, quia peccator ego sum: tanto magis ô Petre, si peccator es, retinendus est medicus Sanctificans & peccata tollens à te: quanto sapientius peccator Zachæus: qui festinus & gaudens suscepit Iesum ad se: denique quamprudenter hoc fecerit, data salus ostendit.

Cæterum quantò propensior erga nos Christi clementia & benignitas in hoc Sacramento effulget, tanto maiorem haud dubiè reverentiam ac devotionem à nobis exigit: tātùmque abest ut inde quis occasionem neglectûs aut torporis accipiat, quin potiùs, quò sæpiùs accedit ad hanc divinā mensam, quod tamen sine sapientis viri consilio facere periculosum est, eò attentiùs ipse invigilare debet, ne tot cælestibus gratijs tam frequenter irroratus vitiorum tribulos aut labruscas, sed potiùs uberes virtutum fructus referat: Heb. 6. Terra enim super se venientem bibens imbrem, proferens autem spinas ac tribulos, reproba est, & maledicto proxima, cujus consummatio in combustionem.

SECTIO VIII.

Quæ sit hujus Sacramenti percipiendi necessitas.

I. DE duplici necessitate medij vel præcepti, quæstio intelligi potest, de quâ in priori sensu.

Dicendum I. Sacramentum Eucharistiæ in re susceptum

nec adultis nec parvulis ad salutem necessarium esse necessitate medij Ita S. Doctor q. 73. a. 3. Et de adultis quidem constat, tùm ex communi Ecclesiæ consensu, tùm ex illis Christi domini verbis Sanct. Marc: ult. Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit; Vbi æterna salus adultorum (de quibus loquitur) fidei ac baptismo solùm adscribitur, nullâ Eucharistiæ factâ mentione. De parvulis verò usu rationis carentibus, Concilium Trident. sess. 21. c. 4. expressé declaravit illos Nulla obligari necessitate ad Sacramentalem Eucharistiæ communionem, siquidem per baptismi lavacrum regenerati Christo Domino incorporati, adeptam jam filiorum Dei gratiam in illa ætate omittere nō possunt.

Dicet aliquis SS. Patres Eucharistiam parvulis baptizatis administrasse, ut constat, ex Sancto Cypriano serm. de lapsis, S. Augustino Epist 107. ad Vitalem & alijs. Vnde sequitur illos existimasse Eucharistiam esse necessitate medij necessariam.

Respondetur morem illum communicandi parvulos aliquibus tantùm in locis fuisse servatum; neque SS. Patres unquam censuisse realem Eucharistiæ susceptionem necessitate medij esse parvulis necessariam: cùm S. Melchiades Papa qui circa annum 312. rexit Ecclesiam, in Epist. Decret. ad Episcopos Hispaniæ dicat, Regenerationem (Baptismi scilicet) per se salvare nos in pace beati sæculi recipiendos. Vnde concilium Tridentinum docet: Non esse damnandam antiquitatem, si eum morem in aliquibus locis aliquando seruavit; ut enim Sanctissimi illi Patres sui probabilē causam facti pro illius temporis ratione habuerunt, ita certè eos nulla salutis necessitate id fecisse sine controversia credendum est.

Dicendum 2. Sacramentum Eucharistiæ in voto susceptū eatenûs tâm adultis, quàm parvulis esse ad salutem necessarium necessitate medij, quatenus votū illud in Baptismi susceptione continetur, tū ratione gratiæ Baptismalis, quæ baptizatū ad Eucharistiæ perceptionē idoneū efficit; tùm etiā ratione propensionis, quā is qui vitā spiritualem gratiæ per Baptismum accepit, censetur habere ad vitam illam per alimentū Eucharistiæ conservandam, ut docet S Thomas supra,

& post

& post illum cōmuniter alij Theologi, ut videre est apud Valentiam disp. 6. quæst. 1 de Eucharist. punc. 5.

Ex qua doctrina sic explicata intelligi potest, quo sensu dixerit Sanct. Augustinus lib. 1. contra duas Epist. Pelag. eos vitam habere non posse, qui fuerint expertes corporis & sangvinis Christi, quæ censetur fieri in voto, cum Baptismus suscipitur: quod idem S. Pater declaravit, ut refertur cap. Nulli, de consec. dist. 4. ubi dicit, Vnumquoque fidelium tunc corporis & sangvinis Domini participem fieri, quando in Baptismo membrum corporis Christi efficitur.

2. Quod si de necessitate præcepti quæstio intelligatur fide.

Dicendum 3. varia olim de hac re extitisse Ecclesiæ præcepta Initio siquidē nascētis Ecclesiæ fideles sæpissimè, imô ferê quotidiè Sacramentum hoc sumebant: quæ consvetudo cum paulatim intermitti videretur, hanc Sanctus Anacletus aliqua ex parte renovavit. Epist. 2. præcipiens ut saltem Ministri qui Missæ Sacrificio inservirent, Eucharistiæ participarent. Charitate postmodum refrigescente, Sanctus Fabianus Papa Epist. 1. quæ refertur cap. Etsi de consecrat. distinct. 2. edixit ut ter saltem quotannis, scilicet in festis Natalis Domini, Resurrectionis, ac Pentecostes, omnes Christi fideles Eucharistiam sumerent. Quod posteà in pluribus Cōcilijs similiter decretum est ac præsertim Agathensi 1. Demū cùm Sancta illa & salubris præceptio in desvetudinem abiisset, & maximo animarum damno in plures etiam annos corporis Christi communio differretur, constitutum est in Concilio Lateran. sub Innocentio 3. cap. omnis utriusque sexûs, ut singuli fideles cum ad annos discretionis pervenerint. Sacramentum hoc saltem semel in anno, tempore Paschatis percipiant, nisi ex licentia proprij Sacerdotis, in plures aliquot dies ex causa aliquâ rationabili differendum esse censeatur.

3. Sunt autem quædam hic observanda circa Ecclesiasticum istud de sumenda Eucharistia præceptum.

Primum est, tempore Paschatis intelligi totum illud tempus, quod effluit à Dominica Palmarum usque ad Dominicam in Albis inclusivè, ut ab Eugenio 4. declaratum fuisse refert Navarrus cap. 21. n. 45 imò ubi cōsvetudo legitimè

præscripta viget de satisfaciendo huic præcepto per communionem quolibet Quadragesimæ die factam, idem Navarrus docet satis esse ad transgressionem præcepti evitandam, ut quis ejusmodi consvetudini se conformet.

Secundum est, ex probabilissima & in praxi magis recepta sententia, illum qui tempore Paschatis ex causâ aliqua justa vel injusta Sacram Eucharistiam accipere intermisit, posteà quàm primùm commodè potest, ad sumendam illam obligari: Ita docent Navarrus, Azor, Suares, & alij apud Laymannum cap. 5. de Euchar. quibus subscribit Hambertus ad quæst. 80. disput 6. art. 2. ubi etiam addit illum, qui prævidet defuturam sibi tempore Paschatis communicādi occasionem, ad præveniendū illud tempus obligari: quod tamen aliqui rectè limitant, si intra eum annum jam semel non communicaverit; aut si prævideat quod intra eundem annum communicare non possit; quia Ecclesiæ intentio præcipua est, ut communio ultra annum non differatur, sicut rectè observat & probat Laymannus suprà.

Tertium est, pœnam illam in supradicto decreto Concilij Lateran. contra hujus præcepti transgressiones constitutam, scilicet ut viventes ab Ecclesia arceantur, & mortui Ecclesiastica sepultura priventur; non esse latæ sententiæ, sed ferendæ, ut ipsius decreti verba indicant: quapropter parochi, aliique Sacerdotes, qui jurisdictionem in foro exteriori non obtinent, pœnam illam nonnisi consulto ac jubente Ordinario inferre non debent, nisi specialibus Diœceseon constitutionibus, aut consvetudinibus aliquid expressius declaretur.

4. Dicendum non modò Ecclesiasticum, sed etiam divinum de sumenda Eucharistia extare præceptum: Ita S. Thomas quæst. 8. art. 11. & constat tùm ex his Christi Domini verbis S. Joan. 6. Nisi manducaveritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis; tum etiam ex Concil. Trident. sess. 13. cap. 2 ubi sic loquitur: Salvator noster discessurus ex hoc mundo ad Patrem, Sacramentum hoc instituit; & in illius sumptione colere nos sui memoriam præcepit, &c.

Quæres quo tempore divinum illud præceptum obliget?

Respon-

Respondetur 1. obligare saltem in articulo mortis, ut docet & pluribus probat Suares disput. 69. sect. 3. & Valentia disput. 6. quæst. 8. de Eucharist. punct. 4. colligiturque ex perpetua Ecclesiæ praxi, quæ peculiari curam semper cavit, ne infirmi sine illius sumptione ex hac vita decederent: Vnde in Concilio Nicæno 1. can. 13. Eucharistia in fine vitæ sumenda vocatur viaticum necessarium. Idē habetur in Concilio Carthagin. 4. can' 77. & in alijs Concilijs quæ referuntur in Decreto, causa 17. quæst. 1: & 6.

Respondetur 2. valdè probabilem esse sententiam Soti lect. 9. de Euch. Ægidij Coninck quæst 68. art. 3. & aliorum Doctorum, qui asserunt ex præcæpto divino unumquēque fidelem adultum, etiam citrà mortis periculum ad sumendum aliquoties in vitâ Eucharistiam obligari, Christūque Dominum nullum tempus certum præscribere voluisse, sed Ecclesiæ suæ reliquisse determinandum.

Est autem observandum, quando Eucharistia in periculo mortis per modum viatici sumitur, etiam à non jejunis illā sumi posse, quandò sine gravi damno aut periculo jejunium ab illis usque ad tempus hujus Sacramenti suscipiendi servari non potest, ut ex communi Doctorum consensu docet Toletus: l. 6. c 15, & habetur in Rituali Romano, titulo de communione infirmorum: si tamen nullum probabile mortis periculum immineret, & ex devotione sola communicare vellet infirmus (quod illi haud dubiè saluberrimū est, ideoque consulendum) tunc non nisi ieiunus Eucharistiam suscipere deberet: quod si infirmus in mortis periculo diutius verseтur, poterit iterum & sæpius Eucharistiam per modum viatici etiam non ieiunus sumere, ut docet idē Toletus suprà; dummodò tempus aliquod ab ultima viatici sumptione intercesserit: quod quidem tempus in Rituali tit. de comm. infirm. decem dierum spatio præfinitur.

5. Quærunt aliqui, an is qui paulò antequam incideret in periculum mortis, communicavit, teneatur iterùm periculo illo adveniente Eucharistiam recipere. Quidam Theologi, ut Sotus, Paludanus, & alij quos citat & sequitur Laymannus c. 5. de Euchar. existimant. illum qui Eucharistiam recepit octo vel decem diebus antequam in periculū mor-

mortis incideret, non teneri ſub peccato iterum communicare; quorum ſententia quamvis probabilis videatur, verior tamen & in praxi tenenda eſt ea, quæ aſſerit talem ex præcepto divino iterùm obligari ad communicandum, etiamſi pridiè quam incideret in mortis periculum; jam communicaſſet. Ita Iſambertus ad qu. 80 diſput. 5. art. 2. ubi etiam contendit illum, qui nihil de periculo mortis cogitans communicaſſet aut celebraſſet, ſi eodem die in tale periculum incidat, iterùm ad Euchariſtiam ſumendam per modū viatici obligari: cui tamen ſententiæ ne ſubſcribamus, obſtat Eccleſiæ lex & conſvetudo prohibens ne quis eodem die bis communicet, exceptis aliquot caſibus in jure expreſſis, ut Natalis Domini, Parochi duas aut plures Eccleſias parochiales diſtinctas legitimè poſſidentis, &c. inter quos tamen propoſitus hic caſus nuſquam reperitur.

Optimum ſuper hâc re conſilium eſſet id præſtare quod à Sanctiſſimis viris, & nuper etiam ab Eminentiſſimo & de univerſa Eccleſia optimè merito Cardinali Baronio aliquot annis ante mortem factum legimus; qui quoties communicabant aut Miſſæ Sacrificium celebrabant, toties Sacram Euchariſtiam per modum viatici ex peculiari intentione ſumebant, eâ ſcilicet mente, ut ſi mors ex improviſo accideret, divino præcepto de Euchariſtia in tali caſu ſumenda ab ipſis ſatisfactum eſſet.

SECTIO IX.

Solvuntur quædam dubia circa doctrinam præcedenti ſectione traditam.

1. PRimum eſt, utrum amentibus baptizatis adminiſtranda ſit Euchariſtia. Reſpondet S. Doctor q. 80. a. 6. cum diſtinctione: vel enim ſemper caruerunt uſu rationis & talibus dicit Sacramentum hoc non eſſe adminiſtrandum vel non ſemper caruerunt, & ſi prius cum eſſent rationis compotes, apparuit in eis Sacramenti hujus aliqua devotio, debet ipſis in articulo mortis exhiberi (ut ibidem docet cōfirmatque authoritate Concilij 4 Carthaginen. can. 76. niſi fortè timeatur periculum vomitûs vel expulſionis ijs

autem

autem qui non omninò amentes sunt, sed debilem tantùm habent rationis usum, non est hoc Sacramentum omninò denegandum, sed pro ratione dispositionis & devotionis administrandum.

2. Secundum est, quâ ætate pueris Sacramentum hoc administrari debeat? Respondetur, nihil super hac re generatim posse definiri, sed cujusque pueri indolem esse considerandam, in alijs siquidem tardiùs, in alijs citiùs rationis usus exoritur: neque tamen requiritur ut puer pleno ac perfecto judicio polleat, sed satis est, secundum mentem S. Doctoris sup. in respect. ad 3. ut talem usum rationis habere incipiat, quo possit actum fidei circa hoc Sacramentũ elicere, & devotum aliquem affectum circa illud concipere.

Vnde graviter aliquando peccant parentes, pastores & Confessarij, qui ex incuria primam puerorum communionẽ nimis diù differunt, quos Beatus Franciscus Salesius Episcopus Gebennensis in ipso rationis crepusculo ad Christũ Dominum volebat in hujus Sacramenti participatione adduci, ut illius gratijs irrorati tanquam novellæ olivarum in circuitu mensæ Domini adolescerent, eoque confortãte baptismalẽ innocentiã fæliciùs & constantiùs custodirent

Tertium est, utrum reis ad mortem damnatis Eucharistia licitè denegari possit? Respondetur cum Isamberto ad quæst. 80. disp Ecclesiam posse speciali aliquo decreto, vel ratione alicuius consvetudinis, ejusmodi reos ad mortem damnatos Sacramentali Eucharistiæ perceptione privare: quod præsertim probat ex eo quod Ecclesia olim in quibusdam Concilijs ac nominatim in Concilio Eliberitano, quosdam peccatores publicos, licet pœnitentes & Sacramentaliter absolutos, Sacra viatici sumptione etiam in articulo mortis privavit ergo idem etiam nunc in similibus casibus ad horrorem quorundam criminum altiùs animis imprimendum facere poterit: cùm in dispensatione Sacramentorum salvâ illorum substantiâ plenariam à Christo Domino potestatẽ acceperit:

4. Quartum est, utrum sicut Sacerdotes celebrantes, sic etiam laici communicantes, Sacramentum hoc sub utraque specie sumere debeant? Respondetur juxta definitionẽ Con-

cilij Trid. sess. 21. cap 1. Laicos & Clericos non conficientes, nullo præcepto divino ad Eucharistiæ Sacramentum sub utraque specie sumendum obligari, neque ullo pacto salvâ fide dubitari posse, cum illis alterius speciei communio ad salutem sufficiat. Et posteà subdit cap. 2. quòd licet ab initio Christianæ religionis non infrequens utriusque speciei usus fuisset, tamen progressu temporis jam mutatâ illâ consvetudine Sancta Mater Ecclesia gravibus & justis de causis adducta, hanc consvetudinem sub altera specie communicandi approbavit, & pro lege habendam decrevit; quã reprobare aut sine ipsius Ecclesiæ authoritate pro libro mutare non licet. Addit denique cap. 3. fatendum esse etiam sub altera tantum specie totum atque integrum Christum sumi; ac propterea, quod ad fructum attinet, nulla gratiæ necessaria ad salutem eos defraudari, qui unam speciem solum recipiunt. Certè in scripturis Actor. 2. 20. & 27. fit mentio solius fractionis panis, in cujus communicatione dicuntur fideles fuisse perseverantes: & olim in Ecclesia Sacramentum hoc sub sola specie panis ad communionem infirmorum asseruatum ipsisque infirmis ministratum fuisse constat ex Concilio Nicæno can. 12. & 14. & ex Eusebio lib. 6. Histor Ecclesf. cap. 35. & etiam ex S. Gregorio Nazianzeno in orat. de Gorgonia sorore: ex quibus patet, quantùm à veritate alienum sit, quod hæretici dicunt, unũquemque fidelium præcepto divino ad communionem sub utraque specie sumendam obligari.

SECTIO X.

Quis sit legitimus hujus Sacramenti minister.

1. QUæstio proposita dupliciter intelligi potest: primò quis hoc Sacramentum conficere; secundò, quis illud legitimè dispensare, & administrasse possit, Pro illius in utroque sensu resolutione.

Dicendum 1 solum novæ legis Sacerdotem, ritè ordinatum, esse proprium & legitimum Eucharistiæ conficiendæ ministrum. Hæc veritas quæ, de fide est, constat tùm ex his Christi Domini verbis S. Matth. 26. & S. Luc. 22. Hoc facite, &c. quibus solis Apostolis, eorumque in Sacerdotio

successo-

successoribus hanc Eucharistiæ conficiendæ potestatem cōcessit quo sensu verba illa intelligēda esse docet S. Thomas quæst 82. art 1. & constat ex Concilio Laterano sub Innocentio III. cap. firmiter, in quo statuitur neminem nisi Sacerdotem rite secundùm claves Ecclesiæ ordinatum Sacramentum hoc posse conficere: quod etiam expressè definitū est in Concil. Trid. sess. 22. cap. 1. Huic quoque veritati subscripserunt SS. Patres ut S. Chrysostomus passim in libris de Sacerdotio, præsertimque lib. 3. c. 4. & S. Hieronymus dialogo cont. Luciferianos post medium, ubi contendit Hilarium quendam Schismaticum non potuisse Eucharistiam conficere, eo quòd fuisset tantùm in Diaconum ordinatus.

2. Dicendum solùm Sacerdotem esse ordinarium dispensationis & administrationis hujus Sacramenti ministrum. Ita S. Thomas q 82. a. 3. & constat ex cap. pervenit, de consec. dist 2. in quo reprehenduntur Sacerdotes, qui laicis Eucharistiam dabant ad infirmos deferendam: & in Concilio Trid. sess. 13. cap. 8. dicitur: Hunc semper in Ecclesia morem fuisse, ut laici à Sacerdotibus cōmunionē acciperēt.

Diximus (ordinarium) primis enim Ecclesiæ temporibus ob penuriam Sacerdotum, extraordinariè hanc Eucharistiæ dispensationem Diaconis commissam fuisse constat ex S. Justino Apolog. 2. in fine, & ex S. Ambrosio lib. 1. Offic. cap. 41. quod tamen tempore consequenti ad solum casum necessitatis redactum fuit, ut declaratur in Concilio Carthag. 4. can. 38. ac demùm prorsùs exolevit.

3. Quanquam Suarez disp. 72. sect. 1. & alij Doctores quos ibidem citat, existimant, etiam nunc in casu necessitatis (ut si infirmus in mortis articulo postularet viaticum, nec adesset Sacerdos) posse Diaconum illi administrare: quod similiter docet Toletus lib. 2. cap. 28. Imò idem Suarez, Valentia, Koninch, & alij apud Bonacinam disp. 4. q. 5. punct. 1. asserunt in extremæ necessitatis casu, ut in articulo mortis, si nullus adsit Sacerdos aut Diaconus, laicum posse Eucharistiam per se ipsum sumere, aut alteri sumendam præbere; quod tamen intelligendum est secluso quovis scandalo. Quamvis autem Bonacina hanc sententiam minus probabilem existimet alijs tamen non improbanda videtur:

detur: cùm olim id usitatum fuerit, ut constat ex Eusebio lib. 6. cap. 36. & nuper etiam in Maria Scotiæ Regina factum laudatur.

Dicendum 3. nullum Sacerdotem posse licitè alteri Eucharistiam administrare, nisi sit ejus proprius pastor, vel ex proprij pastoris, id est summi Pontificis, Episcopi, vel Parochi commissione seu licentiâ expressa vel rationabiliter præsumptâ, id faciat. Ita Suarez suprà sect. 2. Vasquez disp. 219. cap. 2. Laymanus lib. 5 tract. 4. cap. 7. de Euch. qui hanc affert rationem; quod dispensatio Sacramentorum, ac præsertim hujus quo fideles spiritualiter pascuntur, sit proprium munus pastoris, quod proinde nemo alius usurpare debet.

SECTIO XI.

De Sanctißimo Mißæ Sacrificio.

§. I.

Vtrum in Missa verum & propriè dictum Sacrificium offeratur.

1. MIssæ nomen plurimi ab Hebraicâ voce, quæ oblationem spontaneam significat, derivare contendunt: alij tamen probabilus (ut Bellarmino videtur lib. 1. de Miss. c. 1.) dictionem esse Latinam existimant à mittendo derivatam; quia per illam oblationes & preces ad Deum mittũtur; vel quia in illius fine Diaconi vel Sacerdotis voce fit remissio seu dimissio populi: Patres siquidem Græci nusquã nomen Missæ, sed liturgiæ usurpasse reperiuntur, quos tamẽ alias voces Hebraicas, ut Pascha, Sabbatum Alleluia, &c. passim retinuisse videmus.

Quidquid sit de illius nominis derivatione, certum est illud in Ecclesia antiquissimum & usitatissimum fuisse ut satis demonstrat ejus frequens mentio tum in Concilijs antiquis, tum apud SS. Patres, quos fusè refert Bellarminus loco proximè citato. Et eo nomine, secundum communissimam ac usitatissimam illius acceptionẽ, significatur actio illa Religiosa divinitus instituta per quam Christi Domini

corpus

corpus & ſangvis cum Sacris quibuſdam ritibus ab Eccleſia præſcriptis conſecratur, offertur, ac ſumitur. Et de Miſſa eo ſenſu intellecta quæritur an ſit verum & propriè dictū Sacrificium: pro cujus quæſtionis faciliori reſolutione.

Supponimus ex doctrina S. Thomæ 2. q. 83. & aliorum communiter Theologorum, Sacrificium propriè dictum eſſe oblationem externam ſoli Deo factam, quâ in teſtificationem ſupremi dominij, quod in omnes creaturas earumque vitam & exiſtentiam obtinet (cujus proinde nutu ſicut creatæ ſunt & conſervantur, ſic etiam deſtrui & annihilari poſſunt) à legitimo miniſtro res aliqua ſenſibilis & permanens, ritu myſtico conſecratur & tranſmutatur.

Dicitur 1. oblatio externa, ut ab internis religionis actibus diſcernatur.

Dicitur 2. (ſoli Deo facta) quis enim; inquit S. Auguſtinus lib. 10. de civit. c. 4. ſacrificandum cenſuit, niſi ei quem Deum aut ſcivit, aut putavit, aut finxit?

Dicitur 3. in teſtificationem ſupremi dominij, &c. ut explicetur in quem finem Sacrificium offeratur.

Dicitur 4. à legitimo miniſtro: non enim cujuſvis eſt offerre Sacrificium, Nec, ut ait Apoſtolus, quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.

Dicitur 5. res aliqua ſenſibilis & permanens, ut a ratione Sacrificij propriè dicti excludantur actiones tranſeuntes, quales ſunt pſalmodiæ, preces, &c.

Dicitur 6. (ritu myſtico conſecratur) id eſt divino cultui & honori dedicatur: ſacrificare enim, ut ait S. Doctor ſup. a. 3. eſt aliquid Sacrum facere.

Dicitur 7. (& tranſmutatur) ad verum enim & propriè dictum Sacrificium requiritur ut id quod ſacrificatur ita tranſmutetur, ut deſinat eſſe id quod ante erat, cùm enim (ut ſuprà dictum eſt) Sacrificium offeratur in proteſtationem, quòd Deus ſit ſummus vitæ ac necis arbiter ad hoc requiritur ut non ſolum uſus rei, ſed ejus etiam ſubſtantia Deo offeratur & in ejus honorem conſumetur.

3. Hoc præſuppoſito, dicendum eſt in Miſſa verum & propriè dictum Sacrificium Deo offeri Hæc veritas, quæ à Conc. Trident. definita eſt, tanquam fide credenda, & quā

hære-

hæretici hodierni præsertim impugnant, probatur 1. ex Malachia cap. 1. sic Judæos alloquente: Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra: ab ortu enim usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda: quibus verbis prædicit Propheta, ut explicat S. Augustinus lib. 19. de Civ. c. 23. cessaturas victimas quas in umbra futurorū offerebant Judæi, & unum Sacrificium gentes à solis ortu usque ad occasum, sicut jam fieri cernimus oblaturas.

Probatur 2. ex eo quod Apostolus Heb: 6. dixit, quod Christus Dominus factus est Pontifex in æternum secundū ordinem Melchisedech id est quod sicut Melchisedech panem & vinum in Sacrificium obtulit, sic etiam Christus Dominus corpus & sangvinem suum sub specie panis & vini in Sacrificium obtulit, & discipulis suis eorumque in Sacerdotio successoribus offerendum tradidit: ita enim hunc Apostoli locum explicant Sancti Cyprianus, Ambrosius, Hieronymus, & alij quos refert Bellarminus libro 1. de Missa cap. 6.

Probatur 3. ex Concilio Nicæno 1. can. 14. ubi statuitur Diaconos non habere potestatem offerendi Sacrificium, sed solos Sacerdotes: & Nicæno 2 act. 6. ubi expressa mentio fit incruenti Sacrificij quod in memoriam Passionis Christi à sacerdote offertur; diciturque in eo non imaginē, sed ipsummet Christi corpus offerri.

4. Probatur ex Sancto Ambr. cap. 1. in Sanctū Lucam cum sacrificamus, inquit, Christus adest, Christus immolatur: Sācto Gregorio Nisseno orat. 1. de festo Paschæ: Christus non expectat Pilati judicium, sed ineffabilis sacrificij modo præoccupat violentum impetum Judæorum, ac seipsum offert oblationem pro nobis, Sacerdos simul & agnus; quando verò id accidit? cùm nempè corpus suum ad manducandum, & sangvinem familiaribus exhibuit ad bibendum. Et Sancto Augustino libro 4. de Trinitate capite 4. Quid gratiùs offerri aut suscipi potest, quàm caro sacrificij nostri, corpus effectum Sacerdotis nostri?

Probatur 5. hac ratione: Vbicunque reperiuntur Alta-

ria & Sacerdotes, ibi sacrificium etiam reperiri necesse est, cùm non nisi ad sacrificia offerenda usui esse possint: Atqui in Ecclesia Catholica semper fuerunt Altaria & Sacerdotes, ut constat ex antiquissimis Conciliis, Chalcedonensi act. 1. ubi dicitur Patres Concilij consedisse in Ecclesia ante cancellos Sanctissimi Altaris, & Laodiceno can. 19. ubi statuitur Solis Sacratis licere ad Altare accedere; & cap. 44. prohibetur Ne mulier ingrediatur ad altare: item ex S. Cypriano lib. 1. Epist 9. ubi prohibet ne offeratur Sacrificiũ pro Christiano quodam defuncto, qui testamento suo iterum aliquarum temporalium procurationẽ Sacerdoti mandaverat; Quia, inquit, non est dignus ut pro illo sacrificetur, qui Sacerdotem Dei ab altari abstraxit,

5. Obiiciunt 1. Hæretici Christum Dominum in Scripturis vocari & re vera esse Sacerdotem in æternum unde inferunt nullos in terris Sacerdotes illi esse sustinendos nec ulla proinde Sacrificia ab ipsis posse offerri.

Respondetur Sacerdotes non substitui Christo Domino nec illorum multiplicationem repugnare unitati & æternitati Secerdotij ipsius Christi, sed operari & sacrificare in illius virtute tanquam ejus Vicarios sicut quamvis ipse Christus de seipso loquens dixerit; unus est Magister vester Christus, hoc non obstat quin sub illo sint etiam alij Doctores & magistri: unde Apostolus 2. Timoth. 1. vocat se Magistrum & Doctorem gentium.

Obiiciunt 2. Apostolum Hebr. 10. dixisse Christum unâ sui oblatione consummasse in æternum Sacrificatos; unde sequitur nos nullo alio Sacrificio indigere, cùm unũ Christi in cruce sacrificium infinitam & æternam vim habuerit.

Respondetur verum esse quod Christus Dominus unicâ sui oblatione æternam humani generis redemptionem perfecit; quod tamen non obstat, quin, ut loquitur concilium Tridentinum sess 22. cap. 1 Ecclesiæ suæ visibile, sicut hominum natura exigit, reliquerit Sacrificium, quo cruentũ illud semel in cruce peractum repræsentaretur, ejusque memoria in finem usque sæculi permaneret; atque illius salutaris virtus in remissionem eorum, quæ à nobis quotidiè committuntur, peccatorum applicaretur.

§. II.

§. II.

Quænam partes Missæ ad rationem Sacrificij pertineant.

1. DE duabus præsertim ipsius Missæ partibus controversia est apud Theologos, consecratione scilicet & communione, an utraque vel una solummodò illarum ad rationem seu essentiam Sacrificij pertineat: de alijs enim quæ in Missa fiunt, conveniunt omnes quod ad essentiam Sacrificij minimè pertineant; sed quod sint tantùm ceremoniæ quædam ab Ecclesia institutæ, quarum aliæ sunt præparatoriæ ad Sacrificium, aliæ repræsentativæ eorum quæ in Passione Christi Domini gesta sunt, aliæ demùm significativæ fructus qui ex illo Sacrificio super fideles derivatur.

Sunt autem duæ celebriores Theologorũ super hac quæstione sententiæ: Prior eorum qui existimant rationem seu essentiam sacrificij Missæ in sola consecratione consistere. Ita Suarez disputatione 75. & plures alij quos ibidem citat, quorum præcipuæ rationes hæ sunt.

Prima, quod Sacri Evangelistæ institutionem hujus Sacrificij referentes solius consecrationis meminerint, nec dicãt Christum Dominum corpus & sanguinem suum in illâ institutione sumpsisse; quod quamvis Sanctus Thomas quæst. 81. art. 1. & plurimi alii tum Sancti Patres, tùm Doctores asserant; non est tamen verisimile Sacros Evangelistas omissuros fuisse, si ad hujus Sacrificij rationem & essentiam pertinere existimassent.

Secunda, quod hujus Sacrificij essentia consistat in eâ actione, quæ est expressissima Passionis & mortis Christi Domini repræsentatio; atqui consecratio est ejusmodi; cùm in illa, vi verborum corpus seorsum à sangvine ponatur, & sic fiat mystica quædam separatio sangvinis ab ipso corpore; in quâ quidem separatione realiter in cruce factâ posita fuit vera & propria ratio Sacrificii in ipsâ cruce peracti, ergo, &c.

Tertia quòd hujus sacrificii propria & essentialis ratio constituenda sit in actione illa, in qua Sacerdos fungitur vice Christi Domini principalis offerentis, & illius nomine aliquid Deo offert: atqui in solâ consecratione id reperitur; tunc enim solummodò Sacerdos in persona ipsius Christi

loqui.

loquitur, & virtute verborum consecrationis victimam illam divinam veluti sistit in Altari, sicque eam Deo offert: omnes enim reliquæ oblationes, quæ ipsam consecrationem antecedunt aut subsequuntur, ab Ecclesia institutæ sunt; cum Sanctus Gregorius lib. 7. Epist. 63. Apostolos primis Ecclesiæ temporibus ad verba consecrationis solam orationem Dominicam addere solitos fuisse testetur.

2. Posterior sententia est eorum qui asserunt ad rationē & essentiam hujus Sacrificii pertinere quidem consecrationem corporis & sangvinis Christi Domini, quatenus est veluti positio seu adductio victimæ ad altare illiusque oblatio sed solam non sufficere defectu realis immutationis in Sacrificio requisitæ; proindeque ad rationē & essentiam hujus sacrificii pertinere quoque Sacerdotis communionem, per quam hujus Sacrificii victima in honore Dei veluti destruitur atque consumitur, in quantum per illam Sacerdotis cōmunionem corpus & sangvis Christi sub speciebus Sacramentalibus esse desinit.

Cujus sententiæ assertores sunt Canus, Sotus, Bellarminus & alij, quibus subscribit Isambertus ad quæst. 83. disp. 3. art. 4. qui etiam pro eâ citat S Doctorem præfatæ quæstionis art. 2. fundamenta illius posterioris sententiæ præcipua sunt hæc.

Primum, quod Christus Dominus sacrificium hoc instituens simul & offerens, dixit S. Luc. 22. & 1. Cor. 11. Hoc est corpus meum quod pro vobis datur: frangitur, juxta Græcam editionem: & de calice sangvinis sui: qui pro vobis funditur in remissionem peccatorum: quæ quidem verba de fractione & effusione, quæ in ipso sacrificio fit, intelligenda esse ex mente S. Chrysostomi & plurium SS. Patrum probat Maldonatus ad cap. 16. Matth. unde recte colligitur sumptionem corporis & sangvinis Christi Domini à Sacerdote factam, quæ per fractionem & effusionem illam significatur, ad sacrificii rationem & essentiam pertinere; cùm illius fractionis & effusionis virtute peccata remittenda esse dicantur, qui quidem effectum hujus sacrificii proprius est, ut infrâ explicabitur.

Secundum est, quod ad rationem sacrificii pertineat realis

alis quædam immutatio, seu destructio rei oblatæ; per consecrationem autem nulla fiat corporis & sangvinis Christi destructio, sed potius nova ipsius sub speciebus Sacramentalibus positio, quæ per communionem destruitur; per quam proinde fit ut corpus Christi amittat esse Sacramentale & sic realiter immutetur.

Tertium est, quod Ecclesia præcepit ut si contingat Sacerdotem celebrantem, factâ Consecratione mori ante cômunionem, alius Sacerdos etiam non jejunus perficiat Missam, consumendo totam victimam; ne scilicet sacrificium imperfectum relinquatur: Quale enim est Sacrificium, ut dicitur cap. Relatum de consecrat: distinctione 2, cui nec ipse sacrificans particeps esse cognoscitur?

3. Quamvis autem hæ duæ sententiæ maximè videantur probabiles, & ex utrâque illarum possint varii & eximii pietatis ac religionis affectus elici; posterior tamen magis nobis arridet; tùm ob fundamenta illa quibus innititur, tùm etiam quia rationes pro priori allatæ non ita firmæ sunt, quin everti posse videantur.

Ad primam siquidem respondetur, satis expressam in Evangelio fieri mentionem, non solùm cônsecrationis, sed etiam communionis, seu consumptionis victimæ hujus sacrificii verbis illis Christi Domini, quæ in primo posterioris sententiæ fundamenti relata sunt.

Ad secundam, respondetur mysticam illam separationẽ sangvinis à corpore Christi Domini non sufficere ad rationem sacrificii, ad quam ut dictum est, realis aliqua immutatio rei sacrificatæ requiritur: quæ cùm in solâ consecratione non reperiatur, hinc sequitur in illâ solâ perfectã & completam rationem sacrificii minimè reperiri.

Ad tertiam denique respondetur, Sacerdotem vi suæ ordinationis habere potestatem non modò consecrandi & offerendi victimam, sed etiam illam consumendi; cùm consumptio æquè ac consecratio & oblatio pertineant ad rationem sacrificii, quod perficere debeat tanquam Minister Christi, in cujus personâ æquè dici debet victimam consumere, cùm id Christus Dominus fecerit; sicut in ejus personâ dicitur ipsam victimam consecrare.

§. III.

§. III.

Quinam sint hujus Sacrificij effectus.

1. SUpponimus ex veriori Sententia, quam Bellarminus lib. 2. de Missa cap. 4. communem esse Theologorum affirmat, sacrificium Missæ ad effectus suos producendos vim habere, non solùm ex opere operantis, ratione scilicet bonitatis & devotionis ejus qui illud offert; quod illi cum omnibus aliis piis operibus commune est; sed etiam ex opere operato, id est virtute ipsius sacrificii quod offertur, idque independenter à bonitate vel malitiâ seu indignitate Ministri offerentis: unde concilium Tridentinum sess: 22. cap. 20. dicit hujus sacrificii oblationem ita esse mundam, ut nulla indignitate aut malitia offerentium inquinari possit: posset autem inquinari; si ex solâ bonitate morali ac merito operis, quod exercet offerens, valorem ac effectum haberet, Accedit communis totius Ecclesiæ sensus, qui est, sacrificium hoc pro aliquo sive vivente sive mortuo oblatū posse ipsi esse fructuosum, etsi offerendi ratio ex parte ipsius operantis nihil habeat bonitatis moralis: nec ullo statuto aut lege obligat Sacerdotem, qui in peccato mortali ex aliqua obligatione celebravit, iterum celebrare tanquam obligationi illi minimè satisfecerit.

Hoc præsupposito, pro resolutione quæstionis propositæ, dicendum est Missæ Sacrificium esse ex opere operato, non modò Latreuticum & Eucharisticum, seu Sacrificium laudis & gratiarum actionis, ut loquitur Concilium Tridentinum sess. 22. cap. 2: & can. 3. sed prætereà etiam propitiatorium & impetratorium, ut in eodem Concilio definitum est. Atque in primis quòd sit Latreuticum & Eucharisticū, seu quod offerri possit in laudem & honorem Dei, & in gratiarum actionem pro acceptis beneficiis, consentiunt omnes; & inde constat, quod (ut docet Sanctus Augustinus in Psalm. 29. & Sanctus Leo sermone tertio de Passione) in se contineat modo quodam longè perfectiori & eminentiori differentias omnes & proprietates sacrificiorū antiquæ legis: Atqui inter Sacrificia illa antiquæ legis, ut observat Sanctus Doctor 1. 2. q. 102. a. 3. quædam offerebantur purè in

rè in honorem & laudem Dei, quæ holocausta dicebantur; quædam in gratiarum actionem quæ vocabantur hostiæ pacificæ: Ergo à fortiori Missæ Sacrificium idem præstare poterit, & proinde in Dei laudē & gratiarū actionē offerri.

2. Quod verò sit etiam propitiatorium, seu expiatorium peccatorum, quod Hæretici præsertim negant, probatur 1. ex eo quòd Christus Dominus hoc Sacrificium instituens & offerens dixit SS, Matth. 22. Marc. 14. Luc. 22. Hic est sanguis meus novi Testamenti, qui pro vobis & pro multis effundetur, vel fundetur, in remissionem peccatorum: quibus verbis, ut explicat Sanctus Alexander Papa & Martyr, qui anno 129 Ecclesiæ præfuit in Epistola decretali ad omnes Orthodoxos, ipsa veritas nos instruit, &c. crimina atque peccata oblatis his Domino Sacrificiis deleri, &c. & talibus hostiis placari Deum, & peccata ingentia dimittere.

Probatur 2. ex Sanctis Patribus qui hanc veritatem unanimiter asserunt; ut Sanctus Cyprianus, qui sermone de Cæna Domini hoc Sacrificium esse dicit Medicamentum simul & holocaustum ad sanandas infirmitates & purgandas iniquitates Sanctus Augustinus quæst. 57. in Leviticum asserit in illo Sacrificio veram fieri remissionem peccatorum; & sermone undecimo de Sanctis, dicit in altari sanguinem effundi pro peccatoribus. Plura Sanctorum Patrum testimonia videri possunt apud Gregorium à Valentia disp. 16. quæst. 11. de ritu & oblatione Eucharistiæ puncto 1.

Est autem observandum id quod docent Bellarminus libro 2. de Missa cap. 4. Suares disputatione 79. sect. 3. & communiter alii Theologi, remissionem peccatorum quoad culpam esse hujus Sacrificii effectum, non ad eum modum, quo in Baptismo & Pænitentia per infusionem gratiæ habitualis justificantis remitti solent; sed eâ solū ratione, quod hujus Sacrificii intuitu Deus conferat donum pœnitentiæ, id est, gratiæ alicujus actualis auxilium; quo peccator ad actum perfectæ contritionis eliciendum, vel ad absolutionē in Sacramento pœnitentiæ dignè & fructuosè recipiendam excitetur & adjuvetur; quod expressè declaravit Conciliū Tridentinum sessione 22. capite 2. ubi de hoc Sacrificio loquens: Hujus, inquit, oblatione placatus Dominus grati-

am &

um & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit.

3. Quod verò spectat ad remissionẽ pœnæ peccatis quoad culpam remissis debitæ, communis & vera Theologorũ sententia quam fusè explicat & probat Suares disp. 76. sect. 6. est, illam per Missæ Sacrificium immediate fieri, Deo scilicet ob illius oblationẽ relaxante pœnam ei pro quo oblatum est: quod etiam docet S. Thomas quæst. 79. art. 5. ubi dicit Missæ Sacrificium habere directè ex institutione sua vim pro peccatis satisfactivam.

Denique quod Missæ Sacrificium sit etiam impetratorium, præter authoritatem Concilij Tridentini sess. 22. cap. 2. & can. 3. id expressè definientis, constat; tùm ex Apostolo 1. ad Timoth capite 2. præcipiente fieri Obsecrationes, id est, ut S. Chrysostomus Theophylactus & Oecumenius explicant, Sacrificia pro Regibus. &c. ut quietam & tranquillam vitam agamus: tùm ex perpetua & universali Ecclesiæ praxi, quæ hoc Sacrificium offerre consvevit pro quibuscunque bonis spiritualibus, imò temporalibus à Deo impetrandis, & pro quibuscunque malis deprecandis & avertendis, ut satis constat ex orationibus quibus in Canone & aliis partibus Missæ olim usa est, sicut ex antiquis liturgiis patet, & nunc etiam utitur. Cujus quidem rei insigne exemplum profert S. Augustinus lib 22. de civit. cap. 8 ubi loquens de viro quodam tribunitio nomine Hesperio, qui cum domum suam à malignis spiritibus infestari comperisset, servosque & animalia vim illorum noxiam perpeti. Rogavit nostros, inquit, me absente Presbyteros, ut aliquis eorum illò pergeret, cujus orationibus cederent: perrexit unus, obtulit ibi Sacrificium corporis Christi, orans quantùm potuit, ut cessaret illa vexatio, Deòque protinus miserante cessavit.

Neque dicas, minùs conveniens videri rem infinitè excellentem qualis est victima illa divina quæ in Missa offertur, ad rem aliquam temporalem & caducam ordinare: Respondetur enim, minimè conveniens fore, si res illa temporalis & caduca propter se solummodò expeteretur; non esse autem, si expetatur tanquam medium ad Deum in bonis ho-

norandum, & salutem æternam per rectum & legitimum illorum usum consequendam; ex qua sola intentione decet Christianos, non modò in Sacrificio Missæ, sed etiam in aliis orationibus à Deo bona temporalia postulare.

4. Quæres 1. an Missæ Sacrificium effectus suos infallibiliter producat? Respondetur cum distinctione: si enim cõsideretur ut est Latreuticum & Eucharisticum, infallibiter haud dubiè consequitur effectum suum respectu Dei, ad quē honor & laus ex hoc Sacrificio quod illi non potest non esse acceptissimum, semper redundat: sicut satisfactorium, habet etiam infallibiliter suum effectum in illis pro quibus offertur, idque secundum modum & mensuram tùm institutionis ipsius Christi, tùm devotionis & bonæ dispositionis illorum pro quibus offertur, dummodò nullum ponant obicem; id est dummodò quando illis hujusmodi fructus applicatur, sint in gratiâ Sanctificante constituti: nunquam enim pœna peccati relaxatur, nisi simul remittatur, vel ante remissa sit culpa, ut ex dicendis capite sequenti intelligetur: si autem spectetur ut impetratorium, habet etiam infallibilem efficaciam ad bona spiritualia vel temporalia in generali à Deo impetranda, non verò ad hæc vel illa in particulari, cùm ex parte Dei nulla intercedat promissio absoluta de his aut illis specialibus bonis Sacrificii hujus intuitu conferendis; sed tantùm conditionata: si nimirum bona illa hic & nunc conducant ad majorem Dei Gloriam, & illius, pro quo postulantur salutem.

Quæres 2. An Missæ Sacrificium æqualis sit efficaciæ, sive à bono, sive à malo Ministro offeratur. Respondetur, si spectetur illius effectus, prout est ex opere operato, æqualem prorsùs esse illius efficaciam; cùm nullomodò pendeat à dispositione bonâ vel mala Ministri, ut docet Sãctus Thomas quæst. 82 art. 6. si verò spectetur prout est ex opere operantis, tunc certum est illius fructum pendere à dispositione Sacerdotis, quæ quò melior est, eò magis illis & aliis prodest.

§. IV.

§. IV.

Quibus personis prosit Missæ Sacrificium, seu pro quibus licitè & validè offerri possit.

QUæstio proposita intelligenda est non de eo Missæ fructu qui ex opere operantis provenit: certum est enim ejusmodi fructum applicari posse à quolibet Sacerdote iis omnibus vivis & defunctis, pro quibus orationes suas particulares ad Deum dirigere potest, cùm sit utrobique par ratio; sed de fructu illo qui est ex opere operato.

Circa hujus verò quæstionis resolutionem conveniunt in quibusdam Theologi; in quibusdam verò non conveniunt. Atque in primis conveniunt omnes in eo, quòd Sacrificium Missæ validè & licitè offerri possit pro omnibus & quibuslibet fidelibus baptizatis non excommunicatis, sive vivis, sive defunctis in Purgatorio existentibus. Id constat ex ipsius Ecclesiæ perpetuâ & universali praxi, quæ tùm in antiquis Liturgiis; ut videre est apud Pamelium tomo 1. Liturgicon, tum in ritu illo, quo nunc in Missæ celebratione utitur, Sacrificium hoc offerre consvevit, pro omnibus Orthodoxis, atque Catholicæ & Apostolicæ fidei cultoribus, &c. & pro omnibus in Christo quiescentibus, qui nos præcesserunt cum signo fidei, & dormiunt in somno pacis.

Conveniunt etiam omnes in eo, quod Missæ Sacrificium nec validè offerri possit pro damnatis, sive cum peccato aliquo actuali mortali sive cũ solo originali decesserint: Quod expressè docuit S. Augustinus lib. 3. de origine animæ cap. 12. Noli credere, inquit, nec docere, nec dicere Sacrificium Christianorum pro iis qui non baptizati de corpore exierunt, offerendum, si vis esse Catholicus.

Conveniunt item omnes Sacrificium Missæ posse validè ac licitè offerri in honorem & memoriam Sanctorum, ut habetur in Concilio Tridentino, sess. 22. cap. 3. Nõ quòd illis offeratur Sacrificium, ut ibidem declarat, sed Deo soli qui illos coronavit; unde nec Sacerdos dicere solet: Offero tibi Sacrificium Petre & Paule; sed Deo de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat; ut ipsi pro nobis intercedere dignetur in cælis, quorum memoriam facimus in terris.

2. Non conveniunt autem omnes, an & quâ ratione hoc Missæ Sacrificium licitè offerri possit pro infidelibus nō baptizatis, & pro excommunicatis baptizatis. Quidam enim Doctores existimant Missæ Sacrificiū directè pro infidelibus non baptizatis offerri licitè posse: probabilius tamen alij docent indirectè quidem posse pro infidelibus non baptizatis, sicut & pro excommunicatis baptizatis Sacrificiū illud licitè offerri; quatenus scilicet pro incremento & exaltatione Ecclesiæ, & quovis schismate ab eâ tollendo offertur; quæ duo per conversionem infideliū, & resipiscentiā excōmunicatorū maximè fiunt; Directè autē nec pro excōmunicatis, nec pro infidelibus non baptizatis posse licitè offerri.

3. Atque in primis quod spectat ad excōmunicatos (quo nomine intelligimus hic tantùm nominatim excommunicatos vel notorios Clericorum percussores juxtà extravagantem Martini III. quæ incipit. Adevitanda) extat prohibitio Ecclesiæ cap. A nobis, &c. Sacra, extra de sententia excommunicationis: ubi vetatur pro illis Missæ sacrificium offerri: quam tamen prohibitionem Richardus & Navarrus apud Hanbertum ad q. 83. disp. 7. a. 2. docent non extendi ad excommunicatos per veram pœnitentiam jam contritos, licèt nondum ab excommunicatione absolutos, pro quibus existimant Missæ Sacrificium licitè posse offerri.

Quod autem neque etiam pro infidelibus non baptizatis offeri licitè possit; constat ex ipsius Ecclesiæ praxi; quæ quamvis summo affectu illorùm conversionem & salutem exoptet; nullam tamen eorum mentionē in Missa fieri voluit, neque pro eis orationes ullas in illa offerri; quod tamen haud dubiè fecisset si pro eis Sacrificium hoc offerri voluisset; quis enim, inquit S. Augustinus lib. 1. de anc. 1. offērat corpus Christi, nisi pro eis qui sunt membra Christi?

4. Quæres an Missæ Sacrificium ex opere operato prosit, non solum illis pro quibus offertur, sed etiam ipsi Sacerdoti offerenti; quatenus præcisè est offerens Suares disp. 79. sect. 5. & quidam alij cum illo affirmative respondent alij tamen cum Gabriele & Vasque disput. 232. capite 3. probabilius negant, docentque nullum in Sacrificio Missæ fructum ex opere operato provenire Sacerdoti offerenti, quate-

quatenus est offerens: quod probari potest ex eo quod Apostolus Hebr. 3. dicit, Pontificem seu Sacerdotem constitui pro hominibus in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & Sacrificia pro peccatis: unde concludit quod debet quemadmodum pro populo ita etiam & pro semetipso offerre, &c. ex quibus verbis sequitur, quod rectè docet S. Thomas 3. part. quæst. 22, art. 4. ad 1. Sacerdotem sui Sacrificii effectum participare, non in quantū Sacerdotem sed in quantum peccatorem; proindeque ut effectum aliquē Sacrificij sui accipiat, requiri necessario ut habeat se passivè ad illud; id est ut illud offerat pro se sicut & pro alijs, ad quos ex ejus applicatione fructus Missæ derivatur. Quod præterea confirmari posse videtur ex verbis quibus per Episcopum Sacerdos consecratur: Accipe potestatem offerendi Sacrificium, tam pro vivis quàm pro defunctis: hæc enim verba significant potestatem illi conferri, quâ profit iis, pro quibus Missæ Sacrificium oblaturus est; unde sequitur Sacerdotem præcisè eatenùs sibi ipsi prodesse, non quatenùs offert Missæ Sacrificium, sed quatenùs pro seipso illud offert.

§. V.

Quænam applicatio requiratur ex parte Sacerdotis celebrantis ut Missæ fructus in alios derivetur.

1. AD faciliorem & certiorem quæstionis propositæ resolutionem quædam hic ex communi & recepta Theologorum doctrinâ observanda sunt.

Primum est Sacerdotem celebrantem multiplici nomine Missæ Sacrificium offerre: in primis quidem nomine Christi ut principalis offerentis, & ex cujus meritis procedit ipsius Sacrificii valor: proinde ex cujus voluntate præsertim pendet illis applicatio; ut enim habetur in Concilio Tridentino sess. 22. c. 2. Idem est nunc offerens Sacerdotum ministerio qui seipsum in cruce obtulit. Deinde nomine Ecclesiæ, cui meritorum suorum & satisfactionum dispensationem Christûs Dominus commisit. Prætereà nomine proprio, quatenus ex liberâ suâ voluntate Missæ Sacrificium offert; illiusque fructum aliis vel sibi applicat. Denique nomine aliorum qui simul cum eo Sacrificium illud offerunt, quales

sunt ij qui Missæ inserviunt aut assistunt, vel pro illâ celebrandâ eleemosynam ad ipsius Sacerdotis victum erogant: qui quidem quàvis laici existant, dicuntur tamē ipsum Missæ Sacrificium suo modo per ipsum Sacerdotem offerre, præsertim quando interno affectu illius actioni junguntur, ut docet S. Leo Epist. 8. & apertè colligitur ex ipsis Sacerdotis celebrantis verbis, dum in Missæ canone de astantibus dicit: qui tibi offerunt hoc Sacrificium laudis.

2. Secundum est, inter illos omnes offerentes Christum Dominum primum & principalem locum tenere, ita ut ex ejus præsertim voluntate pendeat fructuum hujus Sacrificii applicatio, quorum quidem voluit omnes & singulos fideles esse participes, quoties illud Sacrificium offertur; dummodò tamen illius participationis capaces sint; nullusque, ex illorū parte obex reperiatur; quod explicat Sanctus Cyrillus Hierosolym. Catech. 5. Mystag. ubi hoc Missæ Sacrificium dicit esse hostiam propitiationis pro communi Ecclesiarum pace, &c. pro Regibus, pro militibus, pro sociis, pro ægrotis, pro afflictis, & in summa pro omnibus qui egent auxilio, &c. deinde pro defunctis Sanctis Patribus & Episcopis: denique pro omnibus qui inter nos vitâ functi sunt. Vnde quoad communem hunc fructum Missæ, qui ex Christi Domini voluntate in omnes fideles diffunditur, nulla specialis ipsius Sacerdotis celebrantis applicatio requiritur; imò dūmodò validè illud offerat; nullum ex fidelibus ab illius participatione potest excludere, ut rectè monet Isambertus; sed velit, nolit unusquisque illorum portionem, quæ ipsum contingit, recipit.

Simili ratione Ecclesia quæ est intentionum ipsius Christi Domini fidelis Interpres, vult etiam fructuum ejusdem Sacrificii participationem omnibus fidelibus baptizatis ab unitate suâ non præcisis, & nullum obicem ponentibus cōmunicari; ideoque in Canone præscripsit hoc Sacrificium offerendum esse pro omnibus Orthodoxis atque Catholicæ & Apostolicæ fidei cultoribus; & etiam pro omnibus in Christo quiescentibus:

Porrò ex hac fructuum Missæ generalitate, certum est Christo Domino ita volente & disponente, notabilem ali-

quam

quam partem relictam esse liberæ applicationi & determinationi tam ipsius Sacerdotis celebrantis tanquam Ministri & Mysteriorum ejus dispensatoris, quàm aliorum simul cū eo offerentium: quod constat ex communi sensu ipsius Ecclesiæ, quæ approbat morem fidelium, quo expetunt pro se Sacrificium illud peculiariter offerri; quod frustra facerent, si omnis ejus fructus iam ex Christi Domini & Ecclesiæ intentione applicatus esset, nullusque superesset per Sacerdotis intentionem applicandus.

Sicut autem Sacerdos in hujus Sacrificii actione superior existit aliis cum ipso offerentibus, sic etiam fructuum illorum applicatio ab ejus intentione præsertim pendet; ita ut sivè licitè, sive illicitè applicet, de quâ re mox dicetur, valida tamen & rara semper sit hæc illius applicatio; cùm sit actus à potestate Ordinis pendens, qui proinde ejus voluntati subjacet, ut rectè docet Isambertus suprà art 13.

Tertium est, determinari certò à nobis non posse quantus sit fructus Missæ, quem Christus Dominus voluit, sivè generatim ad omnes fideles vivos & defunctos, sive speciatim ad hos vel illos secundum intentionem particularem Sacerdotis celebrantis derivari; cum nec Sacra Scriptura, nec Ecclesiæ Traditio, nec Concilia aut Patres quidquam de ejusmodi quantitate definierint aut tradiderint, ideôque satis esse, ut Sacerdos celebrans saltem tacitè & interpretativè tantum de hujus Sacrificii fructu his aut illis secundū propriam devotionem aut obligationem applicare velit, quantum Christus Dominus ipsi applicandum concessit.

4. His observatis, pro quæstionis initio hujus Paragraphi propositæ resolutione dicendum est, quædam requiri ex parte Sacerdotis celebrantis, ut ejus applicatio valida sit; quædam verò, ut sit licita.

Ad hoc enim ut validè fructum hujus Sacrificii applicet, requiritur in primis ejus intentio eodem prorsus modo, quo antea dictum est requiri ut Sacramentum aliquod validè cōficiat: est enim utrobique par ratio, ut docet Isambertus citato art. 13. Vnde sicut ad validam Sacramenti cujuslibet confectionem, sic etiam ad validam hujus Sacrificij applicationem habitualis intentio minimè sufficiens est: actualis

alis optima, sed non necessaria; virtualis verò sufficiens est; & actuali deficiente, necessaria.

Requiritur 2. ad eandem applicationis validitatem, ut intentio illa sive actualis sive virtualis concomitetur ipsam Sacrificii actionem, sicut comitari debet Sacramenti confectionem, aliàs si post Sacrificium peractum, verbi gratia, post consecrationem factam, præsertim secundùm sententiam illorum, qui existimant Sacrificii rationem & essentiam in illâ solâ consistere Sacerdos applicare incipiat, hæc ejus applicatio nullum effectum sortietur: quia cùm Sacrificium esse desierit, illius effectus ex opere operato non ampliùs subjacet liberæ applicationi Sacerdotis.

Requiritur 3. ut applicatio illa specialis à Sacerdote facienda, sit determinata & certa, ne effectum hujus Sacrificii suspensum relinquat: quâ ratione docet idem Isambertus cit. art. 13. Sacerdotem, verbi gratia, qui à nullo rogatus hodie celebrat Missam, non posse istius Missæ fructum ex opere operato applicare illi, qui die crastino rogaturus est eum, ut dato honorario pro se offerat, ita ut hac priori Missæ celebratione satisfaciat obligationi, quam honorario illo accepto contraxit; quia sicut Sacramentorum, sic etiam Sacrificii effectus à futura conditione pendere non potest.

5 Neque dicas Deum propè nosse futurum esse ut pro se offerat; quamvis enim hoc verum sit; sicut tamen Deus nullum punit, nec remunerat ob ea quæ futura prævidet; sic etiam effectum hujus Sacrificii non confert propter prævisam aliquam actionem futuram: unde sequeretur effectum Sacrificii manere suspensum; quod nullatenus dici debet.

Jam ad hoc ut applicatio Sacerdotis non modo valida sit, sed etiam licita, debet ipse Sacerdos præsertim attendere, ut per illam obligationibus suis, si quæ sint, satisfaciat. Circa illas autem obligationes præcipua difficultas est, an possit Sacerdos una Missæ celebratione & applicatione pluribus obligationibus particularibus satisfacere; an verbi gratia qui pro Missæ Sacrificio celebrando accepit duo stipendia seu honoraria, quorum quodlibet secundum receptam consvetudinem sufficiens censeatur, possit una Missæ celebratione utrique satisfacere: cujus quidem difficultatis solutio pende-

pendere videtur ex solutione alterius quæstionis, quam §. sequenti discutiemus.

§. VI.

An Missa Sacrificium pro pluribus oblatum, tantùm singulis prosit quantum si pro uno solum offerretur.

1. SUpponendum est ex communi Theologorum doctrina, quod quamvis Sacrificium Missæ sit in se valoris infiniti, tam ratione rei oblatæ; quam principalis offerentis, cujus dignitas & excellentia infinita est, nihilominus efficientia & influxus ipsius Sacrificii est solummodò finitus, ut docet S. Thomas in 4 dist. 45. quæst. 2 art. 4 & post illum Navarrus, Bellarminus, Toletus, Suarez, & plures alij quos citat & sequitur Layman. tract. 5 de Sacrificio Missæ cap. 1. Idque constat, tùm ex eo quod Ecclesia Missæ Sacrificium pro eadem re sæpius iterat, ut satis manifestum est ex ejus praxi, unde sequitur quod influxum actualem illius finitum esse judicet, tùm etiam ex eo quod Eucharistia non sit majoris efficientiæ in ratione Sacrificii quam in ratione Sacramenti: atqui licet in ratione Sacramenti: sit infiniti valoris & excellentiæ, nonnisi limitatos tamen producit effectus; ergo à pari in ratione Sacrificii nonnisi finitos producet.

Hoc præsupposito, pro quæstionis propositæ resolutione dicendum 1. quando plures sunt Missæ Sacrificium simul offerentes, tunc illud non minus prodesse singulis pro ratione dispositionis cujusque illorum, quam si unus tantùm esset offerens: exempli gratia, quando multi Missæ celebrationi adstant, illudque cum Sacerdote offerunt, tantum singulis prodest illud Sacrificium, quantùm si unus solus adesset & offerret. Ita Cordubensis lib. 1. quæstionarii quæst. 3. opin. 5. conclus 3 ubi dicit hanc esse communem Doctorum sententiam, & pro illa plurimos citat, quibus subscribit Isambertus ad quæst. 83. disput. 7. artic. 8. Ratio est, quia ad multiplicationem oblationis, ejus quoque fructus multiplicatur: atqui quando plures adstant Sacerdoti celebranti, censentur cum illo moraliter simul offerre, proindeque tot sunt oblationes quot sunt offerentes: Vnde se-

quitur

quitur quòd Sacrificium illud tantùm singulis profit, quãtum uni prodesset si solus offerret: imò si spectetur fructus Missæ, prout respondet non tantùm operi operato, sed etiam operi operantis, quò numerus adstantium est major; etiam fructus ille copiosior est: tum quia sicut major est virtus unita quam divisa sic etiam multorum preces in illo Sacrificio simul unitæ magis efficaces sunt apud Deum quã separatim oblatæ; tum etiam quia quo numerosior est offerentium multitudo, eò major honor Deo exhibetur, sicut Princeps multitudine adstantium & sibi deservientium honorari censetur: quâ ratione Sancti Patres & concilia Missam parochialem commendant, propter majorem in illa fidelium simul offerentium unionem & uberiores quæ inde profluunt benedictiones.

2. Dicendum Missæ Sacrificium non æquè prodesse iis pro quibus offertur tantùm generatī, ac illis pro quibus speciatim & nominatim offertur. Id satis constat ex ipsius Ecclesiæ praxi: si enim non magis prodesset iis pro quibus speciatím offertur quàm aliis: frustra Ecclesia illud offerret pro certis & determinatis quibusdam personis ut pro muliere prægnante; pro infirmo, pro hoc vel illo defūcto &c.

Dicendum 3. Sacrificium Missæ oblatum speciatim pro pluribus, non tantum prodesse illis singulis, quantum uni eorum, si pro illo solo speciatim offerretur: proindeque Sacerdotem, qui pluribus personis ratione stipendii seu honorarij à singulis accepti, aut aliâ quâvis de causa obligatus est ad Sacrificandum, non satisfaceret unicum pro illis offerendo Sacrificium. Ita Sanctus Bonaventura, Richardus, Major, Sotus, & alii quos citat & quibus subscribit Suares disp. 69. sect. 2. quæ sententia communis est, & in praxi tenenda, probaturque ex communi ipsius Ecclesiæ sensu & quotidiana praxi, quâ tam multæ singulares Missæ pro singularibus personis, nullo etiam accepto ab eis stipēdio, offeruntur, cùm saltem ex charitate singulas offerri pro pluribus, imò pro omnibus par esset; si pro illis pluribus vel omnibus oblatæ æquè illis ex opere operato prodessent, ac si pro singulis offerrentur. Et sanè cùm Missæ Sacrificium pro defunctis oblatum, iis aliter prodesse nō pos-

sit,

ſit, niſi ad relaxationem pœnæ temporalis in Purgatorio ab ipſis luendæ, ſi miſſa una pro pluribus oblata tantùm pœnæ ſingulis relaxat, quantùm relaxaret uni, ſi pro eo ſolo offerretur, cur tam multæ Miſſæ pro uno duntaxat & non pro omnibus, aut ſaltem pro pluribus ſpeciatim offerrentur? cur Concilium Tridentinum ſeſſ. 25. cap. 4. de reform. cum tanta cautela ſolis Epiſcopis & Abbatibus ac Generalibus Ordinum reductionem Miſſarum ad minorem numerum permiſit, idque tantùm in certis caſibus ibidem expreſſis; quod etiam circumſpectè & prudenter: ab ipſis fieri vult, ne fortè conſcientiam ſuam in diſcrimen adducant? cur inquam hoc ita ſtatuerit, ſi Miſſam pro pluribus oblatam tantum prodeſſe exiſtimaret, quantùm ſi pro uno duntaxat offerretur?

3 Hoc autem quod in hac tertia aſſertione dictum eſt, intelligi debet, ut rectè obſervat Iſambertus ad q. 83. diſp. 7. a. 12. de Sacrificio Miſſæ, prout ſatisfactorium; quâ ratione quando pro pluribus ſpeciatim offertur, minus ſingulis prodeſt, minuſque pœnæ per illud redimitur reſpectu ſingulorum, quam ſi pro uno tantùm offerretur; quia ut ſic, ſe habet per modum cujuſdam ſolutionis, quæ cum ſit finita, ut ex antè dictis patet, minuitur haud dubiè ſi in plures dividatur: At verò quatenùs eſt impetratorium, tantùm poteſt prodeſſe, multis quantùm uni: cum enim vis illius impetratoria infinitam Dei miſericordiam & liberalitatem reſpiciat, nihil obſtat quin Deus oblatione illius Sacrificij ad beneficia ſua cõferẽda exoretur æquè pro multis ac pro uno.

Quæres utrùm, ſicut Sacerdos intentioni eorum pro quibus obligatur, ſatisfacere debet quoad numerum Miſſarum; ita etiam teneatur, quoad alias hujus Sacrificii circumſtantias, verbi gratiâ, utrum quando quis poſtulavit de tali Sancto, in tali loco vel tempore celebrari, Sacerdos ad id præſtandum teneatur? Reſpondetur Sacerdotem celebrantem quantum poteſt intentionem illius à quo ſtipendium accepit, exequi debere, proindèque talem pro illo Miſſam celebrare qualem poſtulavit: non tamen peccare, ſi ex juſtâ aliqua cauſâ Miſſam celebret aliam ab illâ exempli gratiâ ſi, poſtulavit ut celebraret pro defunctis, & illo die incidat

feſtum

festum alicujus Sancti duplex, vel semiduplex, aut etiam simplex, poterit Sacerdos Missam illius festi celebrare, quãvis enim Missa propria defunctorum aliquâ ratione ipsis defunctis magis profit, propter orationes & preces ad hunc finem ab Ecclesia institutas, si tamen consideretur ut Sacrificium, æqualiter prodest, imò illarum orationum defectus satis suppleri censetur devotione celebrantis, & intercessione illius Sancti cujus Missa celebratur. Ita Navarrus, Suares, Toletus, & plures alii quos citat & sequitur Bonacina dis. 4 q ult. de Sacrificio Missæ punct. 9. §. 3.

Quod verò ad locum spectat, debet Sacerdos in eo celebrare, quem designavit is qui stipendium dedit, nisi necessitas aliqua aut rationabilis causa excuset: & similiter quoad tempus, debet quamprimùm potest obligationi suæ satisfacere. Vnde Bonacina supra §. dicit peccare Sacerdotes qui sunt notabiliter in morâ celebrandi; præsertim quando ex morâ illâ sequitur alteri præjudicium, ut si Missa quæ pro infirmo dicenda erat, ob nimiam dilationẽ nonnisi defuncto illo celebretur; quare cavere debent Sacerdotes, ne stipendia Missarum dicendarum nimis cupidè congerant, ex quarum dilatione conscientia ipsorum oneretur: In iis tamen locis in quibus fit populi concursus ob festum alicujus Sancti, vel aliquam devotionem, censentur illi qui postulant Missas, & stipendia offerunt, tacitè consentire in dilationem illam, quæ ut plurimùm necessaria est, ut illorum & aliorum intentioni satisfiat: in quo tamen, qui ejusmodi stipendia recipiunt, curare debent, ut nihil a b ipsis fiat, quòd justitiæ, vel charitati repugnet.

§. VII.

Applicationis à Sacerdote celebrante facienda facilis & optima praxis proponitur.

1. QUoniam non rarò contingit Sacerdotes quosdam ex inconsideratione, aut alia de causa minus convenienter hujus divini Sacrificii vim & efficaciam applicare: ex qua tamen applicatione, ut ex antè dictis constat, tanquã ex conditione necessaria uberrimorum fructuum illius participatio maximè pendet idcirco illis nec inutile nec ingratum

gratum fore existimavimus, si ex iis quæ in superioribus Paragraphis dicta sunt, brevem aliquam & facilem hujus applicationis faciendæ methodum seu praxim colligamus.

Cùm igitur divinum hoc Sacrificium omnes quorumcumque Sacrificiorum proprietates modo quodam excellentissimo in se complectatur, sitque Latreuticum, Eucharisticum, propitiatorium & impetratorium, ut suprà explicavimus, Sacerdos celebrans, illud secundùm has omnes ejus proprietates applicare poterit, & ad hoc attentionem & intentionem suam dirigere.

Atque in primis illud offerre intendet ad supremū cultum & honorem condignum divinæ Majestati deferendum, offerendo ipsiusmet Christi veri & naturalis filii Dei dimissionem, humilitatem, devotionem, adorationem, & alia similia religionis officia, quæ in hoc victimæ statu modo quodam inexplicabili Summæ Trinitati exhibet.

2. Secundò illud offeret ad gratias divinæ Majestati exhibendas pro tot & tantis beneficiis, sive in natura, sive in gratia, ingratis licet & immerentibus tempore præterito collatis, & in futurum præparatis & promissis, ac præcipuè pro inæstimabili Redemptionis humanæ per divini Verbi Incarnationem & ejus in carne assumpta Passionem & mortem beneficio, cujus memoriam præsertim in hoc Sacrificio recoli voluit ipse Christus Dominus; & expressis verbis in ejus institutione præcepit.

Tertiò ad placandum divinum Numen tot & tantis sceleribus & peccatis quotidie & ubique offensum, ab eòque misericordiam ac pænitentiæ gratiam pro eluendis ipsorum peccatorum maculis exorandam nec non ad satisfactionem condignam pro iisdem peccatis ejus justitiæ exhibendam.

Quartò denique ad postulanda quæcunque beneficia tùm spiritualia tùm etiam temporalia, quatenùs ad ejus gloriā & salutem nostram conducere possunt; ad deprecanda quæcunque mala, sive præsenti tempore vexantia sive in futurum impendentia.

Hæc autē præstabit Sacerdos primùm nomine ipsius summi Sacerdotis Christi Domini, intentionem suam illius intentioni perfectè conformando & submittendo; deinde to-

tius

tius Eclesiæ nomine, omnimodam vim & efficaciam hujus divini Sacrificii, universis illius membris applicando, tùm Sanctis & Beatis in cœlo ad gratias de illorum victoriis & præmiis Deo exhibendas: præsertim quando in illorum honorem Missa celebratur; tùm animabus in Purgatorio, ad pœnas eorum per satisfactoriam hujus Sacrificii vim sublevandas; tùm cunctis fidelibus viatoribus in terrâ, præsertimque illis quorum memoriam in Canone nominatim fieri præcipit, ut Summo Pontifici, Episcopo, Regi, adstantibus &c. ad fructuum hujus Sacrificii participationem illis cõmunicandam. Demum ut ipsius Christi & Ecclesiæ Minister, cui notabilis fructuum illorum pars pro arbitrio dispẽsanda relicta est applicabit eos in particulari tùm sibi, tùm personis aliis; sive vivis sive defunctis, quibus ex obligatione tenetur, vel ex charitate & devotione hoc pietatis officium impendere cupit idque ut suo ac illorum nomine supremum latriæ ac religionis cultum Deo per Christum deferat, gratias pro omnibus beneficiis ac nominatim pro his vel illis exhibeat, veniam & gratiam pro omnibus peccatis ac peculiariter pro his aut illis exoret, ac denique ut bona quæcumque sibi necessaria aut utilia impetret, præsertimque hæc vel illa, quatenùs ad divinam gloriam conducere possunt.

Ad evitandos autem scrupulos, qui circa hujus particularis applicationis obligationem, vel modum suboriri possent, optimum aliquibus visum est, si post debitam applicationem iis factam, erga quos aliqua incumbit obligatio, Sacerdos illius Sacrificii fructus aliis personis sibi charitate aut alia ratione peculiariter conjunctis aut commendatis communicare cupiens, intentioni suæ conditionem ejusmodi apponat, ut scilicet hanc illis communicationem velit & à Deo postulet, in quantum licite, & secundum justitiæ ac charitatis leges velle & postulare potest; sic enim tuta conscientiâ & sine cujusquam præjudicio poterit ex infinito illo & nunquam exhauriendo meritorum ac satisfactionum Christi Domini thesauro cujus dispensator constitutus est, in alias personas partẽ aliquã derivare, quæ ex sũma & ineffabili Dei charitate ac misericordia nonnisi maxima & uberrima sperari potest.

§. VIII

§. VIII.

Explicantur reliqua quæ ad debitam hujus Sacrificii celebrationem requiruntur.

1. NOn repetemus ea quæ variis sectionibus huius capitis dicta sunt de materià formâ, intentione, aliisque ad validam & licitam Eucharistiæ confectionem requisitis, nec etiam de dispositionibus ad ipsius dignam receptionē necessariis, quæque maximè quidem à Sacerdotibus exiguntur, ut divinum hoc Sacrificium debite offerant, sed illis suppositis, subjungemus tantum ea quæ ex ipsius Ecclesiæ instituto ad convenientem Missæ celebrationem requirūtur.

Dicendum igitur 1. ad debitam hujus Sacrificii celebrationem requiri tempus aptum, totum illud scilicet quod à primo auroræ crepusculo usque ad meridiem excurrit, ut habetur cap. Nocte, & cap. Et hoc. de consecr. dist. 1. quare excepta festivitate Natalis Domini in cuius nocte Sacrificatur, illicitum est aliis temporibus ante auroræ initium Missam celebrare, ut docet S. Thomas quæst. 83 art. 2. & cum illo communiter omnes: quod támen Suares disp. 80. sect. 4. & quidam alii Doctores quos citat & sequitur Layman tract. 5. de Sacrif. Missæ cap. 4. ita explicant, ut ad evitandam culpam satis fore existiment, si Missa privata ad initium auroræ finiatur.

Potest autem Episcopus in causâ particulari dispensare ut ante auroram celebrare liceat, multòque magis ipsemet tali facultate uti; sicut ex communi Theologorum consensu docet Ægidius Koninch quæst. 8. art. 2. dub. 4. ubi addit consvetudinē quæ in quibusdam Galliæ, Belgii, ac Germaniæ locis viget, ut hyemis tempore aliquod horis ante Solis ortum Missa inchòëtur in gratiam operariorum & famulorum, reprehendi non debere quando non contradicit Episcopus: quod etiam docet Navarrus cap. 25. can. 85.

2. Simili ratione illicitum est Missā celebrare post meridiem, qvæ est doctrina communis fundata in praxi & consvetudine ipsius Ecclesiæ, & roborata speciali constitutione Pii V. quæ incipit, Sanctissimus: Suares tamen & alii; quos citat & sequitur idem Layman. suprâ existimant ad culpam

culpam evitandam ſatis eſſe, ſi Miſſa inchòëtur ante meridiem, vel ſaltem in ipſo meridie.

Poteſt verò Epiſcopus ob juſtam aliquam cauſam diſpēſare ut poſt meridiem celebretur, ut ſuprà de anticipatione dictum eſt: imò in caſu neceſſitatis, etiam non petita Epiſcopi licentià, ſi ad illum facilis non detur recurſus celebrari poterit poſt meridiem; v. g ſi infirmus viatico indigeat; ſi feſto die publica Concio uſque ad meridiem & ultrà producta ſit, licebit poſteà Miſſam privatam inchoáre præſertim quandò aliqui ex populo Miſſam non audierunt: item ſi Sacerdos feſto die ratione itineris impeditus fuerit ante meridiem celebraret, poſt meridiem celebrare, ut docet Henriquez, Miranda, Suarez, & alij apud eundem Laymannum ſupra.

3. Dicendum 2. requiri locum idoneum, id eſt, ab Epiſcopo conſecratum ſeu dedicatum, vel ab eodem aut alio ex ejus licentiâ & facultate benedictum Ita S Thom: qæſt. 83. art. & habetur cap. ſicut & nullus de conſecr. diſt. 1. ubi tamen excipitur caſus neceſſitatis, exempli gratiâ in bello, quandò Miſſa incaſtris pro exercitu dicenda eſt: in longa peregrinatione, per loca infidelium; in maximò aliquo populi concurſu, quam Eccleſia capere non poteſt, & ſimilibus caſibus, in quibus tamen ſemper Epiſcopi licentia obtinenda eſt, ſi commodè ad illum recurri poſſit.

Ipſis autem Epiſcopis ſpeciali privilegio indultum eſt, ut ſuper Altari portatili ubivisSacrificare velSacrificanti adſiſtere poſſint, non ſolum in caſu neceſſitatis, ſed & ob ſolam devotionem: quod etiam docet Suarez diſp: 81. ſect. 3. ex eorum tamen prudentia pendet proſpicere ut tales locos ad id eligant, in quibus nihil quod tanti Myſterij Sanctitati ac reverentiæ minus conveniens factū ſit, aut faciēdū videatur.

4. Monentur tamen iidem Epiſcopi in Conc: Tri. ſeſſ. 22. decret: de obſervandis in celebratione Miſſæ: Ne patiātur privatis in domibus, atque omnia extra Eccleſiā & Oratoria ad divinum tantùm cultum dicata, ab iiſdē Ordinariis deſignanda & viſitanda, Sanctum hoc Sacrificium à ſæcularibus aut regularibus peragi.

Porrò neque etiam in Eccleſia conſecratà celebrare licet ſi vio-

si violata aut polluta fuerit, nisi priùs reconcilietur, ut ex communi Ecclesiæ praxi constat. Tribus veró modis cēsetur Ecclesia pollui: Primò per homicidium aut violentam aliquā sangvinis humani effusionem ex gravi & notoriâ percussione factâ in Ecclesia, ut habetur cap. Proposuisti, & cap. ult. de consecr. Ecclеæ: Secundò per illicitam & notoriam seminis humani intrâ Ecclesiam, effusionem, ut habetur eodem cap. ult. & cap. Ecclesiis de consecr. dist. 1. Tertiò per sepulturam hominis nominatī excōmunicati, aut notorij Clericorum percussoris; item infidelis aut alicujus hominis non baptizati, etiamsi solummodò infans sit, ut habetur citato cap. Proposuisti, & cap. Sacris, de sepulturis, & cap. Ecclesiam, de consecratione.

5. Est autem observandum discrimen inter Ecclesiam ab Episcopo consecratam, & illam quæ Episcopali authoritate tantùm benedicta est: illam enim solus Episcopus, hanc verò quilibet Sacerdos ex Episcopi cōmissione reconciliare potest, ut habetur cap. Aquā, & cap. ultimo de cōsecr. Eclesiæ.

Si autem Ecclesia secundùm majorem sui partem destruatur, quod Episcopus diiudicare debet, ex gr. si ejus parietes ex majori parte corruerint, non ampliùs in eâ celebrare licet; eáque reædificatâ non simplici reconciliatione, sed iteratâ consecratione seu dedicatione, aut saltim benedictione opus est, ut habetur c. Ecclesiis, de consecr. dist. 1. & c. Ligneis, de consecr. Ecclesiæ: ubi tamen declaratur consecrationem non amitti, si tecta solummodò aliàque opera lignea cōbusta sint, illæsis parietibus, eo quòd consecratio in ipsis præsertim parietib9 fiat; quam vis in ejusmodi Ecclesia, quæ omni prorsùs tecto careret, Missam celebrari non conveniat, ob varios casus, qui ex aeris iniuriâ & ventorum agitatione accidere possent: tecto tamen illius instaurato nulla neque consecratione, neque reconciliatione opus erit.

Dicendum 3. requiri Altare, quod lapideum esse debet & ab Episcopo consecratum, ut habetur c. Altaria, de cōsecr. dist. 1. Est autem duplex Altare; unum portatile, alterum fixum & stabile, inter quæ hoc discrimen intercedit, quod illud per se consecratur, hoc verò nonnisi quatenùs basi affixum est. Vnde sequitur quod Altare portatile quocun-

que deferatur, non amittat consecrationem, fixum vero amittat, si ab interiori structura & basi amoveatur, ut habetur cap Si motum, de consecr. dist. 1. &c. Ligneis, de consecr. Ecclesiæ Illud verò utrique Altari commune est, quod notabili fractione consecrationē amittat, quando scilicet talis est, in illo calix cum patena ampliùs consistere non possit: item violatione sigilli seu loculi quo reliquiæ Sanctorum conditæ sunt; quod quamvis aliqui Theologi negent asserantque reliquias illas ad consecrationem Altaris non esse absolutè necessarias; spectata tamen consvetudine ipsius Ecclesiæ quæ initio Missæ hanc orationem à Sacerdote ad altare ascendente; illudque osculante recitari voluit: Oramus te Domine per merita Sanctorum tuorum quorum reliquiæ hic sunt, &c. probabilius est, & in praxi tenendum, ejusmodi sigilli violatione consecrationem altaris amitti; proindeque iterùm esse consecrandum quod apertè colligitur ex cap. 1. de consecr: Eccl. ubi dicitur quòd Si lapis ille qui sigillum continet, confractus fuerit aut etiam diminutus, debet Altare denuo consecrari: & ita docet Durandus in Rationali l. 1 c. 6. Angelus verbo Altare. §. 2. & alij communiter.

6. Dicendum 4. in Altari dum Missa peragitur, necessaria esse quædā ornaēnta, quæ in Rubricis Missalis enumerātur, in primis tres, aut saltem duas mappas, aut ad minus unam duplicatam, ut tradidit Suarez disp. 81. sect. 6. & Toletus lib. 2. cap. 2.

Secundò corporale, quod equidem non sericum, aut auro aliave materia intertextum, sed purè lineum ac simplex esse debet: Similiter & pallam, quæ Calici superponitur, & pars quædam corporalis esse censetur; sicuti colligitur ex antiqua consuetudine, secundùm quam corporale etiam calicem cooperiebat, ut observat Stortia lib. 3. de Sacrificio cap. 5 quæ palla etiam linea & simplex esse debet, saltem ex ea parte qua calicem cōtingit: & utrū que ab Episcopo aut alio facultatem habente benedictum esse oportet, Ita docet S. Thom. q. 83. a. 3. ad 7. & 7. & habetur cap. Consulto de consecr. dist. 1. Quamvis autē de mapparum benedictione nihil in jure decretum reperiatur, Ecclesiæ tamē cōsuetu-

suetudo. etiã exigit, ut docet Azor. lib 10. cap 28. quæst. 8.

Tertiò, calicem & patenam ex materia aurea vel argentea, aut saltem stannea, non verò lignea, lapidea, ferrea, ærea, aut vitrea, ut docet S. Th. qu. 83. art 3 ad 6. & habetur cap vasa & cap. ut calix de consecr. dist 1. Debent autẽ calix & patena esse ab Episcopo consecrata, ut habetur cap. unico de Sacra unctione. & constat ex usu & consuetudine ipsius Ecclesiæ. Adjungitur purificatorium lineum & mundum ad ipsum calicem abstergendum; velum item sericum, quo calix & pars anterior corporalis tegi solet.

Quartò, Missale approbatum, secundùm usum quem in celebrando quisque sequi tenetur: communis enim Doctorũ sententia est ac præsertim Navarri cap. 5. numero 84. Sylvestri verbo Missa, Azorij, cap. 29. quæst. 4. Toleti lib. 2. c. 2. Sacerdotem illum peccaturum mortaliter, qui celebraret absque libro, in quo saltem canon Missæ contineretur, quamvis quæ dicenda essent memoriter teneret.

Quinto, lumen, ut constat ex cap. ultimo de celebratione Missarum dicit autem Tolet. loco citato duas candelas accensas aut saltim una requiri: ut sine lumine celebrare existimet esse peccatum mortale. Quamvis autem absolutè loquendo necessarium non sit ex præcepto ut candelæ illæ sint cereæ, possitque lumen ex oleo, ita postulante necessitate; adhiberi, ut docet Suares disp. 81 sect 6 standum est tamen communi Ecclesiæ consvetudini nec nisi candelis ex cera communiter utendum est.

Sextò, imaginem Crucifixi, quæ secundùm regulas Missalis Altari superponi debet, ad cujus pedes reponi solet tabella secretorum, quam vulgò Canonem vocant.

Dicendum 5. requiri prætersa vestes Sacras, quibus Sacerdos celebrans indutus esse debet: sunt autẽ sex, amictus scilicet, albas cingulũ, manipulus, stola, & casula; quas quidem vestes mũdas & integras, atque ab Episcopo aut alio facultatẽ habẽte benedictas esse oportet; Ita ut Toletus loco citato & plures alij existiment esse peccatum mortale, cum vestibus minime benedictis aut notabiliter immundis, vel laceris celebrare: quod & similiter de corporalibus intelligendum est.

Quæres 1. quandiu vaſa & linteamina Sacra conſecrationem vel benedictionem retineant? Reſpondetur de vaſis tamdiu conſecrationem retinere, quamdiu integra perſeverant: amittere verò ſi notabiliter frangantur aut dividãtur; ita ut formam & quantitatem, quæ ad convenientem & proportionatum eorũ uſum neceſſaria eſt, amplius non retineatur. Ita Ledeſma tract. de Sacram. Euchar. cap 21. ubi addit calicem & patenam, quamvis priſtinam formam retineant, amittere tamen conſecrationem, ſi de novo deaurentur ex ea parte qua corpus & ſangvinem Chriſti contingunt; proindeque de novo conſecrari debere. De veſtimẽtis autem aut linteaminibus Sacris docet Azorius libro 10. c. 28. quæſt. 9. illa tunc amittere benedictionẽ, quando ita franguntur aut diſſuuntur; ut ad id amplius apta non ſint ad quod Eccleſiæ benedictione deſtinata fuerint.

Quæres 2. an liceat omnibus Sacra vaſa & veſtes contingere. Reſpondetur 1. vaſa & linteamina Sacra calicẽ ſcilicet, patenam, corporale & ciborium, dum in illis continentur corpus & ſangvis Chriſti, à nemine præterquam à Sacerdote vel Diacono ſine gravi culpa tangi non poſſe Ita Suares. Paludanus, & alij apud Laymannum tr. 5. de Sacrif. Miſſæ, cap. 6. & habetur ex cap Non operet. diſt. 25.

Reſpondetur 2. eadem linteamina & vaſa Sacra, & ſi vacua ſint, contrectari aut tangi non ebere ab ijs, qui Sacris Ordinibus non ſunt initiati, ut habetur cap In Sancta, de conſecr. diſt. 1. hujus tamen præcepti Eccleſiáſtici tranſgreſſionem (ſi contemptus abſit) culpam venialem non excedere docent Suares, Azorius, Sorus; & alij apud Layman. ſuprà: imò ſi rationabilis cauſa ſuadet, nulla erit culpa, ut ibidem docet.

Ubi autem conſuetudo viget, ut corporalia & pallæ ac purificatoria à perſonis laicis, præſertimque fœminis Deo Sacris mũdẽtur, priùs à Sacerdote vel Diacono inpelvi lavari debẽt, & aquâ lotionis in piſcinã effũdi, vel in ignem proiici.

Porrò alias veſtes benedictas & reliqua Altaris ornamenta, quæ neque chriſmate uncta ſunt, neque corpus Domini aut ſangvinem immediatè attingunt, cum reverentia tangere omnibus etiam laicis conceſſum eſt, verùm ad pro-

phanos

phanos usus adhibenda non sunt, quamvis vetustate consumpta sint; sed potius igni absumenda, ut dicitur c. Ligna, &c. Altaris de consecr. dist. 1.

9. Dicendum 6. requiri Ministrum qui Sacerdoti celebranti inserviat, ut habetur cap. Hoc autem, de consecr. dist. 1. & cap. proposuit, de filiis Presbyterorum Hic autem Minister debet esse vir, non fœmina, ut habetur cap. 1. de cohabitatione Clericorũ ac mulierum, imò. Suares disp. 87. sect. 1. & Sotus disput. 13 quæst. 2. art. 5. arg. 12. satius esse arbitrantur, si urgeat necessitas, Missam absque Ministro celebrare, quàm fœminam ad Altare respondẽtem, aut urceolos porrigentem adhiberi: nihil tamen obstare videtur quominùs fœminæ præsertim Sanctimoniales, ex loco remoto Sacrificanti respondeant, ut ibidem dicit Suares, & usus Ecclesiæ Monasteriis declarat.

Est autem observandum, Sacerdotis celebrantis pedes calceatos esse debere, ob majorem honestatem & decentiã, ut docent Sylvester, Richardus, & alij apud Petrum Ledesma tract. de Euchar. cap. 20. caput verò apertum & nudum, ut habetur cap. Nullus, de consecr. dist. 1. Azorius tamen, & alij quos citat Laymannus cap. 5. de Sacrificio Missæ cap. 6, existimãt Episcopum posse ob causam aliquam rationabilem, v. g. infirmitatis, dare licentiam Sacrificandi capite operto amictu vel pileolo, præsertim usque ad Canonem. imò si causa ita celebrandi manifesta sit, tali dispẽsatione non esse opus, docent Navarrus, Sylvester, & Henriquez apud eundem Layman. dummodò nullũ inde scandalum oriatur, & necessitas celebrantis v. g. ob infirmitatem, senectutem, loci frigus, &c. ab unoquoq; adstantiũ facilè dígosci possit.

10. Superest una difficultas hìc solvenda: nimirum quoties Sacerdos Missam celebrare teneatur. Respondetur cum distinctione: si enim de Parocho aut alio beneficiato sermo sit, toties celebrare tenetur, vel per se, vel saltem per alium, quoties requiritur ut officio suo vel obligationi satis faciat: Si verò de Sacerdote generatim hoc quæratur, abstrahendo ab aliis obligationibus specialibus, nihil aptius respondeti potest, quâm id quod habetur in Concil. Trident.

sess. 23 cap. 14. ubi dicit Episcopum curare debere ut Sacerdotes, saltem (quod verbum notandum est) diebus Dominicis & festis solemnibus: si autem curam animarum habuerint, tam frequenter ut suo muneri satisfaciant, Missas celebrent: ex quibus Concilij verbis meritò infertur maximè congruum esse ac decens, ut Sacedos quantùm fieri potest, quotidie Sanctissimum illud Sacrificium offerat: quam quidem praxim ut piam & religiosam laudant SS. Patres, ac præsertim S. Cyprianus lib. 1. Epist. 2. S. Ambro. orat. in funere fratris, S. Hieronym. lib. 1 adversus Jovian. S. Syricius Papa in Epist. ad Hymerium cap. 7. Innocentius in Epist. ad Exuperium, S. Chrysostomus homil. in Epist. ad Hebræos: quibus addere possumus Joannem Gersonem part. 2. operum tract. de præparatione ad Missam.

11. Monet tamen idem Concilium sess. 22. in decret. de observandis ac evitandis in celebratione Missæ, omnem operam & diligentiam in eo ponendam esse, ut quanta maxima fieri potest, interiori cordis müditia & puritate atque exteriori devotionis ac pietatis specie, hoc divinum atque tremendum Mysterium peragatur: Ideóque decernit, ut Episcopi ea omnia prohibere atque è medio tollere sedulo curent ac teneantur, quæ vel avaritia Idolorũ servitus; vel irreverentia, quæ ab impietate vix sejuncta esse potest: vel superstitio veræ pietatis falsa imitatrix induxit.

Atque ut multa paucis comprehendantur, imprimis quod ad avaritiam pertinet, cujusvis generis mercedum conditiones, pacta; & quidquid pro Missis novis celebtandis datur, nec non importunas, atque illiberales elæmosynarum exactiones potiùs quàm postulationes, aliaque hujusmodi, quæ à simoniaca labe, vel certè à turpi quæstu non longè absunt, omnino prohibeant.

Deinde ut irreverentia vitetur, singulis in suis Diœcesibus interdicant, ne cui vago & ignoto Sacerdoti Missas celebrare liceat: neminem prætereà, qui pubicè & notorie criminosus sit, aut Sancto Altari ministrare, aut Sacris interesse permittant; neve patiantur privatis in domibus atque omnino extra Ecclesiam & Oratoria ad divinum tantùm cultum dedicata, ab ijsdem Ordinarijs designanda & visitan-

da,

dis, Sanctum hoc Sacrificium à sæcularibus aut regularibus quibuscunque peragi; ac nisi prius qui intersint, decenter composito corporis habitu declaraverint se mente etiam ac devoto cordis affectu, non solum corpore adesse. Ab Ecclesiis vero musicas eas, ubi sine organo, sive cantu lasciuũ, aut impurum aliquid miscetur; item sæculares omnes actiones, vana atque adeo prophana colloquia, deambulationes, strepitus, clamores arceant: ut domus Dei vere domus orationis esse videatur dici possit

Postremo ne superstitioni locus aliquis detur, edicto & pœnis propositis caveant, ne Sacerdotes aliis quàm debitis horis celebrent, neve ritus alios aut alias ceremonias & preces inter Missarum solemnia adhibeant, præter eas, quæ ab Ecclesia probatæ ac frequẽti & laudabili usu receptæ fuerint: quarumdam verò Missarum & candelarum numerum, qui magis à superstitioso cultu quàm à vera religione invẽtus est, omnino ab Ecclesia removeant, doceantque populum quis sit, & à quo potissimũ provenit Sanctissimi hujus Sacrificii tam pretiosus ac cœlestis fructus moneat etiam eundem populum ut frequenter ad suas Parochias saltem diebus Dominicis & majoribus festis accedant.

CAPUT QVINTUM.

De Sacramento Pœnitentiæ

SECTIO I.

Quid nomine Pœnitentiæ intelligatur.

1. POEnitentiæ nomen in duplici sensu à Theologis sumi solet, Primò pro virtute morali infusâ cujus proprius actus est detestari peccatum, ac de illo commisso dolere, non modo quátenus rectæ rationi adversatur: sed præsertim quatenùs est offensa quædam & injuria Deo illata, cum proposito emedandi ac reparandi offensam illam & injuriam, ipsique Deo satisfaciendi. Ita S. Doctor 3. part quæst. 85. art. 1. 2. & 3. & de hac pœnitentiæ virtute frequens mèntio reperitur in Scripturis, fuitque, ut loquitur Concil. Trident. sess. 14. cap. 1. universis hominibus, qui se mortali aliquo

pecca-

peccato inquinassent quovis tempore ad gratiā & justitiam assequendam necessaria.

Secundo, nomen Pœnitentiæ sumitur pro uno ex Sacramentis novæ Legis; id est pro ritu aliquo externo, & sensibili divinitûs instituto, quosdam hominis pœnitentis & Ministri absolventis actus complectente quo, ab hoc ille Deo recōciliatur, & à peccatis post Baptismū cōmissis absolvitur.

2. Primus, qui hujus Sacramenti veritatem impugnavit fuit Novatus Episcopus Africanus, qui exinde Romam veniens Novatianum Presbyterum & alios quosdam seduxit & in suas partes traxit, ut fusius declarat Baronius ad annum Christi 254. n. 66. ubi refert. ipsum Novatum eiusque gregales primùm in Africâ adversùs Sanctū Cyprianum schisma conflasse, eò quod in lapsis Ecclesiæ reconcilandis nimis rigidum se præberet. Posteà mutatâ facie (quod rectè observat Idem Baronius peculiare esse omnium Hæreticorum atque Schismaticorum, nunquam scilicet præstare in eâdem sententia, sed pro loco & tempore novas induere formas (in Sanctissimum Pontificem Cornelium turbas Romæ concitasse, eò quod lapsos pœnitentes in Ecclesiam reciperet, eisque beneficiū absolutionis impetiret, ut eum prætexu illo è Sede Romana deturbarent, & Novatianum fastu & ambitone tumentem in illam per fas nefasque intruderēt; eòque tandem devenit ipse Novatus, ut negaret illam Sacerdotibus novæ legis ad remittenda peccata post Baptismum commissa traditam esse à Christo potestatem: verum ipsi Novati sectores postmodùm ab eo desciverunt (quod Lutheranis, Calvinistis & aliis à veritate diffidentibus familiare est, nimirum ut ab Authoribus & Patriarchis sectarum suarum, ubi fraus illorū patescere incipit, paulatim se subducant, & alia dogmata profiteri subinde incipiant, donec ab illis etiam ad illa transfugere veritatis armis oppressi cogantur) cum enim ipsius Novati asseclæ præfatam magistri sui hæresim propugnare non possent, illam temperare voluerunt, admittentes quidem aliquod remedium, quo virtute clavium Ecclesia remittere posset leviora peccata, non tamen graviora & atrociora, quod testatur S. Ambrosius lib. 2. de pœnit. cap. 3. ubi de illis Hæreticis sic loqui-

tur;

tur: Ajunt se exceptis gravioribus criminibus, relaxare veniam levioribus, non quidem author erroris Novatus, qui nemini dandam pœnitentiam putavit.

3. Errorem illũ ab Ecclesia proscriptum, ut testatur Cyprianus Ep. 51. & 54. & jam obsoletum recentiores Hæretici denuo renovare conati sunt, videre est apud Bellarminum lib. 1 de Pœnit. cap. 9. negantes Sacrum illum ritum, quo Ecclesia Catholica in recõciliandis pœnitentibus post Baptismum lapsis utitur, esse Sacramentum à Christo Domino institutum aut ullam inesse Sacerdotibus ad peccata remittenda judiciariam potestatem: cujus quidem erroris falsitas & simul Catholici dogmatis veritas plenius constabit ex iis quæ sequenti sectione dicentur.

SECTIO II.

Pœnitentiam esse verum & propriè dictum novæ legis Sacramentum, contra Hæreticos demonstratur.

1. PRæter authoritatem universæ Ecclesiæ, quæ tùm in Cõcilio Florentio in decreto Eugenij, tùm in Trident. sess. 14 can. 1 hoc dogma tanquam certissimum ac fidei credendum definivit, errorémque oppositum anathemate percussit probari potest ejusdem dogmatis veritas variis testimoniis SS, Patrum fusè relatis à Judoco Coccio tomo 2. thesauri lib. 7. art. 1. & seq. Duo vel tria hic illustriora proferemus. Primum est S. Ambrosij lib. 1. de Pœnitent. cap. 7. Cur baptizatis, inquit; si per hominem peccata dimitti non licet; &c. quid interest utrum per Pœnitẽtiam aut per Lavacrum hoc ejus sibi datum Sacerdotes sive vindicent? quibus verbis æqualem vim ad peccata remittenda Sacerdotibus sive Baptismum conferendo, sive Pœnitentiæ Sacramẽtum administrando tribuit. Secundum est Sancti Chrysostomi lib. 3. de Sacerdotio, ubi postquam potestatem ad peccata remittenda quæ Sacerdotibus collata est, contulit cum potestate eorumdem ad conficiendam Eucharistiam: posteà, coferens eandem cum potestate baptizandi: Neque enim, inquit solum cum nos regenerant, sed etiam posteà, condonandorum nobis peccatorum potestatem obtinent. Tertium

tium Sancti Petri Chrysolegi serm. 84. Vbi sunt, inquit, qui per homines non posse peccata remitti præscribunt? &c. remittit Petrus peccata & toto cum gaudio suscipit pœnitentes, atque omnibus Sacerdotibus hanc à DEO concessã amplectitur potestatem.

2. Probari prætereà potest eadem veritas ex his Christi Domini verbis S. Joann 20. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorũ retinueritis, retenta sunt, ex quibus duo colliguntur. Primum est ritum aliquem externum à Christo Domino institutum esse, quo Apostoli eorùmque in Sacerdotio successores de peccatis juridicè cognoscerent, eàque sic cognita vel remitterent vel retinerent, idque (ut fit in judiciis humanis) verbo aliquo manifestarent. Secundum est, huic ritui divinitùs instituto adjunctam esse promissionem gratiæ Sanctificantis: quod satis indicant verba illa. Remittuntur eis: cùm hæc peccatorum remissio nonnisi per gratiæ Sanctificantis infusionem fiat, ut constat ex jis quæ in priori hujus operis parte in tractatu de Gratia, dicta sunt: unde patet Pœnitentiam esse ritum externum à Christo Domino institutum, quo gratia confertur: ac proinde esse Sacramentum: & eò sensu verba illa Christi Domini intellexerunt S. Cyprianus in sermone de lapsis. S. Basilius in Epist. ad Amphilochium, S. Athanasius hom. in illa verba; Ite in castellum, & S. Thomas in comment. super cap. 16. S. Matth. ubi tres errores super illorum verborum explicatione vitandos esse monet. Primus est eorum qui opinati sunt Sacerdotes posse quemlibet pro arbitrio solvere aut ligare, peccata remittere aut retinere; quod falsum est his enim verbis Christus vices suas tantum modò demandavit Sacerdotibus, ut facerent quod ipse facturus fuisset, si visibilis in terra manere voluisset: pro indéque ut peccata remitterent vel retinerent, non pro libito, sed prout ipse remisisset aut retinuisset, quod ab Ecclesiæ sensu discere debent.

3. Secundus error est, solvere aut ligare nihil esse aliud quàm pœnitentem solutum aut ligatum declarare: verùm si hoc ita esset. Christus Dominus potiùs dicere debuisset quæcunque soluta erunt in cœlis, solvetis super terram: cum è contrario dixerit: quæcunque solueritis super terram, soluta

luta erunt in cœlis; Et hic error proscriptus etiàm fuit in Concillio Tridentino sessione 14 canone 9.

Tertius denique error est. Sacerdotem, antequam absolutionis verba proferat, supponere debere pœnitentem per contritionis actũ à culpa peccati & æternæ pœnæ reatu jam factum esse liberum; proindèque absolvendo illum tantummodo à pœna temporali, quæ plerũmq; peccato quoad culpã remisso luenda superest, non tota quidem, sed aliquâ ejus parte illũ eximere. Verùm quam falsa & aliena sit à vero & genuino verborum Christi Domini sensu, hæc verborum illorum expositio, satis per se manifestum est; quis enim dicat remittere peccata, nihil aliud esse, quàm ipsa peccata jam remissa supponere, & solummodo aliquid de pœna temporali peccatis quoad culpã remissis debita minuere.

4 Obiicies, in Sacramentis novæ Legis pro materia requiri rem aliquam sensibilem; nullam autem ejusmodi materiã in Pœnitẽtia reperiri; proindeque non esse Sacramẽtũ.

Resondetur actus pænitentis esse materiam Sacramentĩ Pœnitentiæ, ut infrà dicitur; actus autem illos esse sensibiles, vel per se, vel per aliquid aliud: confessionẽ quidẽ per secùm Sacerdotis auditu perticipatur; contritionem autem per humiliationem externam, genuflexionem lachrymas, & alia ejusmodi signa exteriora, atque etiam per ipsammet confessionem.

Quæres an Pœnitentiæ Sacramentum sit ad salutem necessarium? Respondetur affirmativè, idque non modò necessitate præcepti, de quo suo loco agetur; sed etiam medij, quod satis expresʃè declaravit Concilium Trident. sess. 14. cap. 2. ubi dixit, Sacramentm Pœnitentiæ lapsis post Baptismum ad salutem necessarium esse, ut nondum regeneratis ipse Baptismus. Est autem necessarium vel iure, vel saltim invoto, ita ut, quamvis peccator aliquando per actum perfectæ contritionis Deo reconcilietur, ipsa tamen reconciliatio, ut loquitur idem Concilium, ipsi contritionĩ sine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non est adscribenda. Eatenus autem votum hujus Sacramenti, in perfectæ contrionis actu includi censetur, quatenùs qui perfectè conteritur, ita dispositus est, ut absolutè velit servare præ-

re præcepta omnia sub mortali obligantia, ita utnullum sit, de quo si actu cogitaret, illud adimplere non velle: atqui datur præceptum divinum & Ecclesiasticum, ut infra explicabitur, confitendi peccata omnia mortalia post Baptismum commissa, eaque clavib⁹ Ecclesiæ subiiciendi: unde sequitur peccatorem perfectè contritum ita esse dispositum, ut peccata sua confiteri, & clavibus Ecclesiæ subiicere expressa vel tacitâ, seu interpretativâ intentione velit.

SECTIO III.

Quæ sit materia Sacramenti pœnitentiæ.

1 SUpponimus juxtà doctrinam S. Thomæ q. 84. a. 2. in Sacramento Pœnitentiæ, sicut & in aliis novæ legis Sacramentis, duplicem materiam esse distingvendam; remotã scilicet & proximam: juxtâ quam distinctionem

Dicendum 1. materiam remotam Sacramenti Pœnitentiæ esse peccata actualia post actualem Baptismi susceptionem commissa Ita S. Thomas cit. art 2 & cum eo comuniter omnes. Ratio est, quia Sacramentũ Pœnitentiæ versatur circa peccata; unde sequitur quod ejus sint materia: dici autẽ non potest quòd sint materia proxima, cùm illa sit pars ipsius Sacramenti, quæ simul cum ejus formâ ad producendam gratiã suo modo cõcurrere debet, quod peccatis nullo modò cõvenire potest; ũde sequitur quod sint tãtũ materia remota.

Sunt autem hic aliqua observanda circa remotam illam Pœnitentiæ materiam. Primùm est, peccata illa eatenùs dici hujus Sacramenti materiam quatenus per Pœnitentiam destruuntur & abolentur; sicut lignum dicitur ignis materia, quia per illum consumitur; quo exẽplo utitur Catechismus Romanus Part. 2. cap. 5.

Secundum est, solà peccata post realem Baptismi susceptionem admissa, esse remotam hujus Sacramenti materiã: quod satis expressè declaravit Concilium Tridentinum sess. 14. c. 1. & 2. Ratio est, quia sola ea peccata sunt ejus Sacramenti materia, quæ ab illis commissa sunt, in quos Sacerdos tanquam judex potest ferre sententiam: at Ecclesia, ut loquitur Conc. Trid. cit. cap. 2, in neminem judicium

dicium exoret, qui non prius in ipsam per Baptismi ianuam fuit ingressus.

Tertium est, peccata omnia post Baptismum commissa, sive mortalia, sive venialia, esse materiam hujus Sacramenti; cùm de omnibus confessio fieri possit à pœnitente, & à Sacerdote absolutio conferri, ut satis constat ex generali & illimitatâ potestate remittendi quæcũque peccata, quam Christus Dominus Apostolis eorũmque in Sacerdotio successoribus concessit. Et hoc etiam intelligi debet de peccatis jam in confessione declaratis, & per Sacerdotis absolutionem remissis, ut docet S. Tho. in 4. dist. 17. q. 3. a. 3. qu. 5. ad 4. & dist. 18, qu. 1. art. 3. qu. 2. ad 4. & post illum Paludanus Major Medina, Suares & alij apud Laymannum tract. 6. cap. 3. de Sacram. Pœnitet. demonstrat. usus in Ecclesia receptus & approbatus confessiones generales instituendi, in quibus peccata jam anteà confessa & remissa declarantur; & clavibus iterum subiiciuntur: & hanc praxim non solum in confessionibus generalibus, sed etiam in aliis peccata aliqua jam confessa & remissa iterum declarandi Nauarrus tanquã Sanctã & piã laudat, si devotionis causâ cũ cõsciẽtiâ quietâ fiat.

3. Dices, peccata illa jam remissa fuisse, & ex consequenti esse deleta & abolita; proindeque meteriam hujus Sacramenti esse non posse, cùm ãpliꝰ deleri & aboleri non possint.

Respondetur, peccata illa eatenùs esse hujus Sacramenti materiam, quatenus actus pœnitentis circa illa versari possunt; id est quatenus pœnitens potest illa detestari, confiteri, &c, sicque materiam proximam hujus Sacramenti subministrare, quæ simul cum forma illius proprium effectum producat, scilicet gratiam Sanctificantem, per quam peccata illa formaliter delerentur & abolerentur nisi jam deleta & abolita forent.

Quartum est, hanc esse differentiam inter peccata mortalia & venialia, quod peccata mortalia sint materia hujꝰ Sacramenti necessaria id est, quod non alia ratione quàm per hoc Sacramentum in re vel in voto susceptum remitti possint; peccata autem venialia sint tantùm materia sufficiens, id est quod quanquam rectè & utiliter, ut loquitur Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 5. citraque omnẽ præsumptio-

ſumptionem in confeſſione dicantur; quod piorum hominum uſus demonſtrat, taceri tamen circa culpam, multiſque aliis remediis expiari poſſint. Addidit Navarrus cap. 12. nu. 5. ijs qui per dvinam gratiam mortalibus non implicantur; utile eſſe ſæpius peccata venialia confiteri; quia per id augetur gratia, pœna Purgatorij minuitur, propoſitum nunquam peccandi mortaliter renovatur, & habitus peccandi venialiter diminuitur.

4. Dicendum 2. materiam proximam hujus Sacramenti eſſe hos tres actus pœnitentis, ſcilicet contritionem (ſumpto generatim hoc nomine, prout etiam attritionem complectitur) cofeſſionē, ſatisfactionem. Ita S. Doctor quæſt. 84. art. 1. expreſsè definitum habetur in Concilio Florentino; in decreto Eugenij, & in Trident ſeſſ. 14, cap. 3, his verbis: Sunt autem quaſi materia hujus Sacramenti ipſius pœnitentis act⁹ qui quatenus in pœnitēte ad in tegritatē Sacramēti, ac pleāque & perfectā peccatorū remiſſionē ex Dei inſtitutione requiritur, hâc ratione Pœnitentiæ partes dicūtur.

Ex illis autem tribus Pœnitentiœ partibus S. Doctor cit. art. 2. & cum eo communiter alij Theologi eſſerunt contritionem & confeſſionem eſſe partes eſſentiales; ſatisfactionem verò eſſe tantum partem integralem ipſius Sacramēti; quod etiam habetur in Catechiſmo Rom. part. 2. cap. 5. contritionem enim & confeſſionem eſſe partes eſſentiales inde conſtat, quòd ſine illis Pœnitentiæ Sacramentum nec fructuoſum nec validum eſſe poſſit, ut ex infra dicendis cōſtabit; ſatisfactionem verò eſſe tantum integrantem, quòd abſque ea & validum & fructuoſum eſſe poſſit, ut patet in pœnitente illo, cui in articulo mortis poteſt aliquando validè & fructuoſè conferri abſolutio quamvis nulla pœnitentia injungatur, & præterea eò quòd ſatisfactio communiter poſt receptam abſolutionem impleatur, ut dicitur infra ex quibus cum habeatur illam non eſſe partem hujus Sacramenti eſſentialem, ſequitur ut ſit ſolum integrans, id eſt Sacramentum abſque illa integrum & complètum eſſe non poſſit; ſicut licet pes vel manus non ſit pars eſſentialis hominis; cùm abſque pede vel manu verus homo eſſe poſſit; eſt tamē pars integrās, quia ſine pede vel manu homo integer & cōplet⁹ eſſe nō poteſt.

SEC-

SECTIO IV.

Quæ sit forma Sacramenti Pœnitentiæ.

1. FOrma Sacramenti Pœnitentiæ consistit in his verbis Sacerdotis pœnitentem absolventis: Ego te absolvo á peccatis tuis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Ita definitum habetur in decreto Eugenij, & in Concil. Trid. sess. 14. cap. 3. ubi dicitur Formam hujus Sacramenti in illis ministri verbis positam esse, Ego te absolvo: & hoc etiã docet S. Thomas quæst. 84. art. 3. ex cujus doctrinâ quædã observatu digna colligit Isambertus ad cit. quæst. disp. 8. art. 2. & sequent.

Primum, ad validitatem hujus Sacramenti necessariò requiri, ut illa absolutionis verba pronuncientur voce Sacerdotis; neque ad hoc satis esse si scripto tradantur: cujus quidem rei nulla melior ratio afferri potest; quàm ipsa Christi Domini institutio, quæ nobis per Ecclesiæ praxim innotescit: Hæc autem verborum prolatio debet á Sacerdote fieri præsente ipso pœnitente, absolutio enim absenti cõferri non potest, ut declaravit Clemens VIII speciali suo decreto, quod refertur à Laymanno tract. 6. cap. 3. de Scrã. Pœnitentiæ.

Secundum est, quòd quamvis Sacerdos in hujus Sacramenti administratione verba omnia suprà relata proferre, imò & alias preces; quæ ex Ecclesiæ instituto ante & post absolutionem recitandæ sunt: adjungere debeat, nisi fortè aliqua necessitas aut causa rationabilis excuset, ut in Rituali declaratur, nihilominus ad essentiam absolutionis seu formæ hujus Sacramenti. ex probabiliori Theologorum sententia hæc sola verba pertinent, Ego te absolvo, vel Absolvo te, quæ quoad sensum idem significant. Atque in primis quod expressio Sanctissimæ Trinitatis non requiratur essẽtialiter in hoc Sacramento sicut in Baptismo, docet S. Thomas, & probat ex eo, quod Christus Dominus hoc Sacramentum instituens nullam Sanctissimæ Trinitatis sicut in institutione Baptismi mentionem fecit, Quod item hæc verba, à peccatis tuis, ad ejusdem formæ essentiam non pertineant, constat ex ejusdem S. Thomæ Doctrina cit. art 3.

ibid. ubi pro legitimâ hujus Sacramenti formâ hæc verba tantùm ponit: Ego te absolvo quia tamen Joannes Major, Petrus Sotus & aliqui alii graves Theologi existimaverunt verba illa: à peccatis tuis, ad essentiam formæ pertinere, nihilque ab Ecclesia super hâc re definitum est, ideò tutius erit nunquam illa omittere, præsertim cum ex Ecclesiæ præscripto proferri debeant.

Tertium est, impositionem manuum in hoc Sacramento, ut docet S. Thomas art. 4. esse tantùm ex Ecclesiæ instituto, nec ad Sacramenti rationem pertinere; quamvis ceremonia illa, sicut & quævis alia ex Ecclesiæ usu aut statuto aliquo in administrandis Sacramentis præscripta non debeat omitti.

Quartum est, absolutionis formam modo deprecatorio prolatam, esse invalidam, ut ex eodem S. Doctore a. 3. cõstat; est enim hoc Pœnitentiæ Sacramentum adinstar judicij institutum, cujus verba debent esse absoluta, non deprecatoria: non enim dixit Christus Dominus: Peccata illorum pro quibus oraveritis, remittentur eis: sed simpliciter & absolutè. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: Vnde si quis pœnitentem absolveret dicendo: Absolvat te Deus, nihil efficeret.

3. Quintum est, conditionem de futuro hujus Sacramẽti formæ appositam, reddere illam insufficientem & nullam; quia talis conditio suspenderet ipsius formæ significationem & effectum, proindèque in causâ esset cur absolutio illa irrita & nulla existeret. Imò Petrus de Ledesma tract. de Pœnit. cap. 3. dicit gravissimum Sacrilegium ab illo Sacerdote committi, qui ejusmodi conditionem de futuro absolutioni apponeret: v. g. si diceret Ego te absolvo, dummodo. rem ablatam intra decem dies restituas, aut quid simile.

Quod autem spectat ad alias conditiones de præterito vel præsenti, quamvis non reddant absolutionem invalidam, cum eius significationem aut effectum non suspendant nihilominus sine rationabili aliqua causa aut necessitate apponi non debent, puta cùm Sacerdos ad moribundum absolvendum accedens non nisi dubia & incerta contritionis

signa

signa in eo deprehendit: tunc enim potest, imò debet absolutionem illi conferre sub hac conditione, tacitâ vel expressâ: Si tu es absolutionis capax, ut docet Isâbertus disp. 18. de Sacram. Pœnit. art. 10. & Gammacheus cap. 21. de eodem Sacram. Pœnit. §. 1. in fine: similiter quandò Sacerdos dubitat, utrùm pœnitens plenum ac perfectum rationis usum habuerit necne, quando peccata in confessione declarata commisit, v. g quando puer in primo rationis crepusculo ad Sacramentum Pœnitentiæ accedit: tunc enim secundùm communem omnium Doctorum consensum, ut loquitur Ledesma suprà, licitè poterit Sacerdos dicere in absolutione: Si peccasti, ego te absolvo, &c. additque idē de similibus aliis casibus esse dicendum.

4. Quæres quis sit verus & proprius sensus illorum verborum: Ego te absolvo. Quorundam antiquorum scholasticorum opinio fuit verborum illorum sensum hunc esse: Ego declaro peccata tibi à Deo esse remissa, sicque absolutionem Sacramentalem nihil aliud esse, quàm declarationem remissionis peccatorum ipsi pœnitenti à Deo factæ quam quidem opinionem non satis cum fidei veritate cohærere docet Isambertus disp. 8. de Sacram. Pœnit. art. 12. maximè ob contrariam definitionem Concilij Trident. sess. 14. cap. 6. can 9. ubi anathema profert in eum qui dixerit, Absolutionem Sacerdotis esse nudum ministerium declarandi peccata esse remissa. Quare vera & certa responsio ad quæstionem propositam est, Sacerdotem per verba illa absolutionis significare se pœnitentis peccata remittere, illumque à peccati macula, & consequenter à pœna æterna illi debita Christi Domini authoritate verè absolvere. Ita S. Thomas quæst. 84. art. 3. & probatur in primis ex his Christi Domini verbis S. Matth. 18. Quæcunque solveritis super terram, &c. & S. Joan. 20. Quorum remiseritis peccata, &c. hujus si quidem vocis, Absolvo, in forma Sacramēti Pœnitentiæ eadem est significatio, quæ est istorum verborum (solueritis, remiseritis) cùm iis usus sit Christus Dominus ad Sacramentum hoc instituendum· atqui verba illa veram & effectivam peccatorum remissionem significant in omnibus aliis Scripturæ locis, quæ frequenter in utriusque

quæ Testamenti libris occurrunt; nusquam autem simplicèm illius remissionis declarationem: ergo etiam in illo duplici S. Matth. & S. Joan. loco idem significare dicenda sunt; & ex consequenti verbum, Absolvo, in forma Sacramenti Pœnitentiæ eandem significationem habere dicendum est.

5. Probatur deinde ex eo quod S Chrysostom. lib. 3 de Sacerdot. de peccatorũ remissione loquens dixit; Deum Patrem omnifariam potestatem dedisse Filio, & eandem ipsam omnifariam potestatem à Deo filio, ipsis Sacerdotibus esse traditam: atqui certum est filium Dei habuisse veram potestatem remittendi peccata, quoad culpam & pœnam æternam, ergo eandem potestatem Sacerdotibus dedit.

Denique, ut rectè observavit S. Ambrosius lib. 1. de Pœnitent. cap. 2. potestas remittendi peccata tánta est, quanta potestas eadem retinendi, cùm æqualiter utraque à Christo Domino data fuerit: atqui per hanc Sacerdotes verè peccata quod maculam & æternæ pœnæ reatùm retinent, denegando absolutionem: ergo per illam eadem peccata verè quoad maculam & æternæ pœnæ reatum poterunt absolutionem conferendo remittere.

Obiicies, in variis Scripturæ locis dici solùm Deum dimittere peccata, delere iniquitates.

Respondet Sanct. Doctor suprà, iis locis nihil aliud significari, quàm Dei solius esse tanquam causæ principalis, per propriam authoritatem peccata remittere, quod non impedit quin Sacerdos ejusdem Dei nomine peccata remittat per modum causæ ministerialis seu instrumentalis.

SECTIO V.

Quinam sint effectus hujus Sacramenti.

1 PRimus Sacramenti Pœnitentiæ effectus est remissio omnium & quorumcunque peccatorum mortalium post susceptionem Baptismi commissorum; quantumcunque gravia sint & enormia: cum potestas peccata remitendi à Christo Domino collata Sacerdotibus S. Joan. 20. ad omnia, nullo prorsùs excepto, se extendat; & hoc definitum habetur in Concilio Lateran. sub Innocentio III. cap. 1. Firmiter

miter extra de summa Trinit. ubi sine ulla exceptione aut restrictione dicitur peccatum quodcunque post Baptismi susceptionem commissum posse per Pœnitentiam reparari.
Obiices Christum Dominum declarasse S. Mat. 12. & S. Mar. 3. peccatum in Spiritum Sanctum neque in hoc sæculo remitti, neque in futuro.
Respondetur 1. per peccatum in Spiritum Sanctum intelligi à S. Augustino serm. 12. de verb. Dom. & Ep. 10. ad Bonifacium, peccatum finalis impœnitentiæ, quod certum est nunquam remitti: cùm post illud commissum peccator sit extrà statum viæ: nec proinde sit amplius pœnitentiæ aut absolutionis capax.
Respondetur 2. alios SS. Patres per peccatum in Spiritū Sanctum intellexisse peccatum illud quo quis veritatem aliquam à Deo revelatam, & ut sic cognitam, ex certa malitia impugnat. Ita SS. Athanasius. Chrysostomus, Basiliu. Ambrosius, Hieron. & alij apud Bellarminum lib. 2. de Pœn. cap. 16. Dici autem irremissibile, non quod absolutè remitti non possit, si peccatorem verè de illo pœniteat, illudque clavibus Ecclesiæ subicijat: sed quia ordinarie & ut plurismum, qui tale peccatum commisit, de illo ob propriæ voluntatis perversitatem non dolet, nec proinde illius remissionem accipit; sicut alia peccata citatis locis dicuntur remitti non quod semper de facto remittantur, cùm multi de illis non doleant, sed quia ut plurimum & ordinariè pœnitentibus condonantur.
Secundus hujus Sacramenti effectus est remissio peccatorum venialium, quæ sicut quivis potest piè & salubriter in confessione declarare, ita de illis quoque remissionem, virtute illius Sacramenti, consequi posse certum est, ut ex antè dictis patet.
Est autem difficultas inter Theologos qua ratione peccata illa in Sacramento Pœnitentiæ remittantur. Omissis varijs super hac re sentētiis, quæ instituti nostri nō est hic fusius explicare, probabilissimè loqui videntur ij qui asserūt hanc peccatorum venialium remissionem in Sacramento Pœnitētiæ fieri per gratiam Sanctificantē per hoc Sacramentum ex opere operato productam, non solum secundùm se

præcisè consideratam; sed præsertim ut datam intituu præviæ de illis attritionis, quæ ratione formalem cum illis peccatis habet repugnātiam, cùm sit gratia reconciliationis ab ipsis. Ita Vasques in 1. 2. disput. 207. cap. 4. ex qua doctrina sequitur ad hoc, ut quis in Sacramento Pœnitentiæ peccatorum venialium remissionem consequatur, necessariam esse, non modò ut nullam actualem circa peccata illa complacentiam habeat; sed præterea requiri ut formalem de iis vel saltem virtualem contritionem aut attritionem concipiat ita ut quamvis unum aut alterum in confessione declaret, si tamen de aliis omnibus generatim verè ex animo doleat, virtute Sacramenti illorum omnium remissionem consequatur: quod ideò hic obiter observamus, ut cuique facilius & certiùs innotescat, neque necessarium, imò neque satis consultum esse omnia & singula peccata venialia sigillatim in confessionibus quotidianis declarare, quod aliqui scrupulosius faciunt; sed uno aut altero graviori explicato, si nullum mortale subsit de his & reliquis omnibus verum dolorem & emendationis propositum concipere, & sic beneficium absolutionis recipere.

3. Quæres quando peccata venialia extra Sacramentum Pœnitentiæ remittantur. Respondetur juxta Doctrinam S. Th. q. 87. a. 1. ad peccatorum venialium remissionem extra Sacramentum Pœnitētiæ non sufficere habitualem displicētiam, quæ in habitu charitatis includitur; alias nullus justus peccati venialis reatum haberet; sed displicentiam de illis formalem, quæ in actu perfectæ contritionis reperitur, aut saltem virtualem contentam in eo actu dilectionis Dei, quo quis ipsum sic diligit, ut si peccata venialia quæ commisit, menti occurrerent, perfectum de illis dolorem conciperet. Ita Alensis in 4. p. q. 15. memb. 3. a. 4. Paludanus in q. 87. dist. 16 quæst. 1. art. 2 & plures alij Theologi. Quāvis etiam probabilis videatur sententia Dominici Soti in 4. distinct. 15. quæst. 2. art. 1. Suares disp. 11. sect. 3. & quorundam aliorum Doctorum, qui docent, non modo per contritionem formalem & virtualem; sed etiam per attritionem de illis ex motivo supernaturali elicitam, ejusmodi peccata remitti. Certe S. Bernardus sermone 1. in Cœna

Domi-

Domini de peccatis illis venialibus loquens dicit: Necesse non esse de illis nos nimis sollicitos, Deum facile illa ignoscere, imò & libenter, si tantummodo nos agnoscamus: in ejusmodi namque quasi inevitabilibus, & negligentiam culpabilem esse; & timorem inordinatum.

Respondetur 2. remitti quoque peccata venialia; tùm per aliorum Sacramentorum susceptionem, dummodò suscipiens verè de peccatis illis doleat, tùm etiam per usum Sacramentalem, ut docet S. Thomas quæ: 87. art. 3. Nomine autem Sacramentalium Theologi communiter intelligunt res quasdam vel actiones Sacras ab Ecclesia eo fine institutas, ut per illarum usum peccatorum venialium remissio obtineatur.

4. Variè autem á Theologis Sacramentalia solent enumerari: præcipua; & de quibus apud omnes constat, sunt quinque, scilicet. Aqua benedicta, ut habetur cap. Aquam, de consec. dist. 3. Panis benedictus, c. Cùm omne crimen, de consecr. dist. 2. benedictio Episcopalis, cap. Dictum est, dist. 1. quæst. 2. Oratio devotè ad Deum fusa in Ecclesia dedicata; ut ex ipso ritu dedicationis Ecclesiarum intelligitur: Et quælibet Sacramentalis unctio; ut docet S. Thom. cit. art. 3: id est unctio illa quæ fit in quibusdam Sacramētis ex solo Ecclesiæ instituto.

Remittuntur autem peccata venialia per Sacramentalium illorum usum, non quidem ex opere operato, ut quidam Theologi minùs probabiliter dixerunt, sed tantùm ex opere operantis, quatenus per preces Ecclesiæ, quæ in ejusmodi Sacramentalium usu nobis applicantur, actualia quædam gratiæ auxilia impetrantur; quibus excitamur ad actum aliquem formalem aut virtualem contritionis de illis peccatis venialibus concipiendum. Ita S. Thom. cit. art. 3. ad 3. ubi dicit quod per Sacramentalia tolluntur peccata venialia virtute charitatis, cujus motus per illa excitatur.

5. Quod si quæstio intelligatur de peccatis venialibus, cum quibus justus ex hac vita decedit, dicendum est cum S. Doctore q. 7. de malo art. 11. illa remitti post hanc vitam quantum ad culpam, eo modo quo remittuntur in hac vita, scilicet per actum charitatis in DEUM, repugnantem venialibus in vita commissis,

Neque

Neque dicas nullum esse in alterâ vita merito locum, nec proinde contritionem tunc peccatorum venialium remissionem posse promereri: respondetur enim peccata illa non remitti vi contritionis illius, quatenùs est actus bonus & meritorius, sed quatenùs est forma quædam peccato veniali repugnes, illudque ex anima expllens.

Sunt etiam alij hujus Sacramenti effectus præter duos supra explicatos, quorum præcipui sunt pax, & serenitas cõscientiæ, cum vehementi Spiritûs Sancti consolatione, ut declarat Concil. Trident. sess. 14. cap. 5. quibus addere possumus revivisçentiam bonorum operum per peccatum mortale extinctorum, de qua sectione seq. agendum est.

SECTIO VI.

Vtrum per Pœnitentiæ Sacramentum merita bonorum operum reviviscant.

1. DE duplici bonorum operum genere quæstio proposita intelligi potest primò de illis quæ in statu peccati mortalis exercentur, & vocantur mortua: secundo de illis quæ in statu quidem gratiæ facta sunt, sed statu illo per peccatum mortale labefacto, vim quoque suam ac meritum amiserunt. De utrisque igitur quæritur, aut per gratiam in Sacramento Pœnitentiæ acceptam, quoad meritum reviviscant: pro cujus resolutione.

Dicendum 1. opera bona facta in statu peccati mortalis nihil unquam homini justificato ad gloriam consequendam pro futura esse. Ita S. Thomas quæst. 89. a. 6. & constat ex iis quæ, in priore hujus operis parte tr 6. á nobis dicta sunt de conditionibus operis vitæ æternæ meritorij, quarum prima & præcipua hæc est, ut fiat ab homine in statu gratiæ Sanctificantis: unde S. Augustinus tr. 71. in S. Joan. explicans hæc Christi Domini verba: Sine me nihil potestis facere dicit opera fideliũ à Christo Domino in peçcatũ mortale excisorum, nihil illis ad vitam æternam consequendã prodesse: quod quamvis verum sit, rectè nihilominùs monet Sanctus Doctor in respõsione ad 3. non esse prorsùs inutilia ejusmodi opera in statu peccati mortalis facta, ut fusiùs explicavimus

in cita,

in citato tract: 6. unde S. Hieronymus in c. 1. Aggæi. Si quando videris, inquit, inter multa mala opera facere peccatorē quēquam aliqua quæ justa sunt, non est tam injustus Deus, ut propter multa mala obliviscatur paucorum bonorum.

2. Dicendum bona opera in statu gratiæ Sanctificantis facta & per peccatum mortificata, hujus Sacramenti virtute revivíscere: ita ut jus quod homo sibi ad æternam gloriam per opera illa acquisierat, eidem restituatur; proindeque etiā gratia Sanctificans per peccatum mortale deperdita, in quâ fundatur jus illud & meritum ad æternam gloriam. Ita S. Doctor quæst. 89. art 5. & probatur 1. ex illis Apostoli verbis ad Gallat cap. 3. Tanta passi estis sine causa: si tamen sine causa; quibus alloquens ipsos Galatas ob susceptam Christi fidem perpessos, & postea in peccatum mortale lapsos; declarat quòd quamvis in illo statu peccati mortalis bona illa opera essent ipsis inutilia, si tamen per veram pœnitentiam converterentur, non fore frustra & inutiliter ab illis facta, Ita hunc locum explicat S. Hieronymus in illud caput, ubi sic loquitur; Qui ob Christi fidem laboraverit, & posteà lapsus fuerit in peccatum, non perdet merita sua, si ad pristinā fidem & studiū revertatur.

Probatur 2. ex Concil. Trident. sess. 16. cap. 6: ubi ait, Justificatis hominibus, sive acceptam gratiam perpetuò servaverint, sive amissam recuperaverint, proponenda esse Apostoli verba: Abundate in omni opere bono, scientes quod Deus non est injustus, ut obliviscatur operis vestri, &c. quo loco notanda est distinctio gratiæ perpetuò servatæ, & gratiæ amissæ, sed recuperatæ, quæ videretur inutilis, nisi Côcilium intelligeret per pœnitentiam pristina merita instaurari, ut docet Gammachæus cap 27. de Sacram: Pœnit. ubi etiam addit ex S. Doctore, gratiam illam habitualem per peccatum deperditam reparari per Pœnitentiam in majori vel minori gradu, juxta majorem vel minorem devotionem ac dispotionem ipsius pœnitentis: quod etiam priùs docuerat Hugo à S. Victore lib. 2. de Sacramentis p. 4. cap. 19. & S. Bonaventura in 4. dist. 14. part. 2. art. 2. quæst. 3.

3. Quæres an, sicut bona opera mortificata per Pœnitentiam revivifcunt, sic è contrario peccata in Sacramento

Pœni-

Pœnitentiæ semel remissa per subsequens peccatum mortale redeant, quoad reatum tam culpæ quàm pœnæ. Respondet S. Doctor quæst. 88. art. 1. peccata semel remissa nunquam posteà redire: quod probari potest ex variis Scripturæ locis. Ezech. 18 Impietas impij non nocebit ei in quocunque die conversus fuerit ab impietate sua, Mich. 7. Projiciet in profundum maris omnia nostra scelera; quibus & aliis similibus loquendi modis significatur Deum absolutè & independenter ab eventu futuro pœnitentibus peccata remittere; quò etiam spectat illud Rom. 11. Sine Pœnitentia sunt dona Dei. Probari deinde potest authoritate Gelasij Papæ cap. Divina, de Pœnit. dist. 4. ubi dicit, quod divina clementia peccata dimissa in ultionem venire non sinit.

Quamvis autem peccata jam condonata, nec formaliter nec materialiter ob sequentem lapsum non redeant, redeunt tamen virtualiter, inquantum aggravatur peccatum subsequens propter circumstantiam ingratitudinis erga Deum, à quo tam misericorditer præcedentia peccata condonata fuerant; & hæc ingratitudo tantò gravior esse censetur, quãtò plura & atrociora delicta fuerunt remissa; Quamvis autem hæc ingratitudo novum peccatum notabiliter aggravet, non est tamen speciale peccatum ab eo distinctum, ut docet S. Thomas; nisi in eo casu, inquo contra Deum peccaretur ex formali expressoq; cõtẽptu beneficii ab eo accepti.

SECTIO VII.

Quid sit Contritio in genere.

1. EXplicatis iis, quæ ad naturam effectusque hujus Sacramenti pertinent, nunc de singulis illius partibus agendum est, atque inprimis de contritione, quæ in genere secundùm mentem Concilij Trid. sess. 14. cap. 4. definitur: Animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero.

Dicitur Animi dolor, ut significetur contritionem, non in appetitu inferiori, sed in voluntate sedem habere: neque in dolore sensibili, sed in dolore spirituali, qui solius volũtatis proprius est, consistere.

Dici-

Dicitur deinde Detestatio; ut exprimatur odium peccati commissi, ex quo dolor ille solet oriri, vel quod in ipso dolore saltem virtualiter continetur; eo ipso enim quo quis verè de peccato commisso dolet, vellet non peccasse (qui proprius est ipsius contritionis motus, ut docet Navarrus cap. 1. num. 2) proindeque ita dispositus est, ut peccatum commissum odisse & detestari censeatur.

Dicitur præterea, de peccato commisso: ut intelligatur objectum doloris illius ac detestationis non esse quodcũque malum, nec etiam quodcunque peccatum; sed solum illud quod vel omissione vel commissione à nobis perpetratum est. Non dicitur de hoc vel illo peccato, sed indefinite de peccato commisso: ut ostendatur contritionem de omnibus peccatis commissis esse concipiendam; qui enim erga aliquod peccatũ mortale ita esset affectus, ut de illo commisso non doleret, quantumcũque de aliis sibi dolere videretur, ejus contritio vera non est.

Dicitur denique, cum proposito non peccandi de cætero; qui enim amico à se offenso vult reconciliari, ut dicit Catech Rom, part. 2. cap. 5. oportet ut & doleat, quod in eum injuriosus atque contumeliosus fuerit, & de ejus amicitia in posterum non amplius lædenda sollicitè provideat; alias non agitur pœnitentia, sed simulatur.

2. Quamvis autem optimum sit ut propositum illud formaliter & expresè concipiatur, & nonnunquam illud exigendum sit à pœnitentibus, quorum dispositio non satis evidenter Confessario nota foret; absolute tamen loquendo dicendum est sufficere ut propositum illud sit virtuale & implicitum; id est, ut pœnitens de peccatis commissis dolens ita sit dispositus & affectus, ut si de futuro tempore cogitaret, peccata illa in posterum devitare firmiter proponeret. Ita Major, Medina, And. de Vega, Navarrus, & alij quos citat & sequitur Suares, disp. 4. de Pœnit. sect. 3. Ratio est, quia, ubi est vera aversio à peccato vera conversio ad Deum, ibi etiam est vera pœnitentia & vera contritio; potest autẽ cum solo virtuali proposito non peccandi, concipi vera aversio à peccato & vera conversio ad Deum: ex gr. si quis totus defixus sit in perpendendis peccatis, quæ ex intimo cordis af-

dis affectu dolet in Deum infinitè bonum & diligibilem commisisse, ita ut nullo modo de vitâ in futurum instituendâ cogitet; quis dicat illum verè à peccatis non averti & ad Deum non converti? Certè ubi David Rex tantūmodò dixit 2. Regum. cap. 12. Peccavi Domino, quibus verbis detestationem & displicentiam peccati à se commissi declaravit quãvis nullum propositum peccati illius in futurum devitandi expresserit, cõtinuò audivit. Dominus quoque transtulit peccatum tuum.

3. Quæres an sicut sufficit propositum virtuale quod includitur in verâ & formali contritione, sic etiam sufficiat dolor virtualis de peccatis qui censetur includi in actu aliquo amoris divini: an scilicet is qui accederet ad confessionem nihil cogitans de peccatis deflendis, sed totus divini amoris actibus eliciendis intentus, sufficienter esset dispositus ad Sacramentum Pœnitentiæ.

Respondet Suares disp. de fide sect. 4. n. 19 hunc amorem sufficere, eo quòd ex se voluntatem efficaciter avertat á peccato & convertat ad Deum, & eò ipso quo quis perfectè diligit Deum, censeatur exhorrescere & detestari quamcumque offensam & injuriam Dei. Hæc autem opinio Suaris cui favere videtur D. Thom. part. 3. quæst. 87. art. 1. quamvis valdè probabilis sit, tamen in praxi non videtur esse consulenda; & communi doctrinæ Conciliorum & Patrum magis consentaneum est dicere dolorem expressum seu displicentiam de peccatis ad Sacramentum Pœnitentiæ necessariam esse; illudque Sacramentum ita à Christo institutum, ut habere pro materia necessaria debeat dolorem & displicentiam de peccatis; unde etiam & nomen Pœnitentiæ illi impositum est.

4. Observat autem Catech. Rom. suprà, ad significandum dolorem illum de peccatis, qui ad veram illam Pœnitentiã requiritur, nomen contritionis usurpari, ducta similitudine á rebus corporeis quæ minutim confringuntur: ut significetur, Corda nostra, quæ peccando obduruerunt, illius doloris vi contundi atque conteri debere: adeoque dolorē illum contritionis debere esse summum appretiativè, ut loquuntur Theologi, id est, quod Pœnitens debet de peccatis

com-

commissis plus dolere, eaque magis odisse & aversari, quàm alia quæcunque mala.

Porrò quæ huc usque dicta sunt, generatim intelligi debent de contritione illa, quæ, loquitur Concil. Trident. cit. cap. 4. quovis tempore necessaria fuit ad impetrandum veniam peccatorum: si enim agatur de contritione quæ fidelium baptizatorum propria est, quæque ad peccatorum remissionem in Sacramento Pœnitentiæ recipiendam requiritur, præter conditiones suprà explicatas unam adhuc exigit Concilium, nimirùm ut dolor ille de peccatis, cum fiducia misericordiæ & voto præstandi reliqua conjunctus, sit, quæ ad suscipiendum Pœnitentiæ Sacramentum requiruntur: id est, ut explicitum aut saltem implicitum propositum includat cōfitendi Sacramentaliter peccata mortalia commissa, & pro illis Deo satisfaciendi, seu satis factionem imponendam acceptandi & adimplendi, ut explicat Catech. Rom. supra.

SECTIO VIII.

Quid sit Contritio perfecta, & quo pacto ab attritione distinguatur.

1. SUpponimus ex doctrina Concil. Trid sess. 14. c. 4. contritionem illam, de quâ præcedenti sectione dictum est, dividi in perfectam quæ simpliciter contritio dici solet, & imperfectam quæ communiter vocatur attritio. Hoc præsupposito, quæritur, quid sit illa contritio perfecta, & quomodo ab attritione distingvatur.

Quidam olim dixerunt contritionem in eo tantùm distingui ab attritione, quòd illius intensio & duratio, hujus intensione & duratione major esset. Alij quòd contritionis actus esset semper gratia Sanctificante informatus, attritionis non item. Alij, quòd contritio detestaretur peccatum mortale ut summum malum & super omnia alia mala detestabile; attritio verò illud quidem detestaretut sed non super omne detestabile. Alii quòd contritio se extenderet virtualiter super omnia peccata mortalia: attritio verò super omnia illa non se extenderet.

Omissâ illarum opinionum refutatione, quæ apud Isambertum

bertum videri potest disp. 12. de Sacr. Pœn. art. 1. vera sententia & communis hodie inter Theologos est, contritionem in eo præsertim ab attritione distingui, quòd contritio sit detestatio & dolor de peccato commisso, prout est offensa Dei, seu propter Deum summè dilectum: attritio verò sit ejusdem peccati detestatio & dolor propter aliquod aliud motivum bonum & honestum à perfectæ contritionis motivo distinctum. Ita Isamber. loc. cit.

2. Probatur in primis ex Concilio Tridentino citato c. 4. ubi contritionem ab attritione distinguit, in eo quód cōtritio sit Charitate perfecta, seu formata: attritio verò non sit; quòd quidem intelligi debet de perfectione intrinsecâ per formale motiuum charitatis, á quo illic contritionis actus specificatur in ratione veræ dilectionis Dei: neque enim intelligi potest de intrinseca perfectione, quæ per habitum in actum contritionis derivaretur: cùm hoc commune sit cum omnibus aliis virtutum actibus, qui ab homine in statu gratiæ constituto eliciuntur, & etiam ipsi attritioni, si in tali casu eliceretur.

Probatur 2. ex S. Aug. serm. 7. de temp. ubi dicit Odium peccati & amorem Dei efficere veram & perfectam Pœnitentiam. Atqui non alia ratione amor Dei cum odio peccati conjungi potest ad veram & perfectam pœnitentiam, seu contritionē efficiendam, nisi quando quis odit & detestatur peccatum à se commissum, de eoque dolet, prout est offensa Dei: id est, prout est malum quoddam ipsius Dei: ejusdem enim charitatis est, velle Deo bonum, seu quod illi gratum & acceptum est, & aversari ac detestari malum illius, seu peccatum, de illoque dolere: At verò attritio non ex amore Dei, sed ex turpitudine peccati, vel timore gehēnæ, aut alio simili motivo á charitate diverso concipitur; ut docet Concilium suprà & sectione sequēti explicabitur.

3. De hac autem perfectâ contritione tria præsertim hic à nobis observari debent, Primum est, illius tantam & tam admirabilem esse vim & efficaciam ratione charitatis quâ informatur, & cujus motivo elicitur, ut peccata quæcūque deleat, peccatoremque Deo perfecte reconciliet etiam antequam Pœnitentiæ Sacramentum actu suscipiatur: ut expressè definitū est in Con. Trid. supra.

Secun-

Secundum est, ad rationem perfectæ contritionis, adeòque ut producat effectum illum remissionis peccatorum & reconciliationis cum Deo, non requiri certum aliquem intensionis gradum, aut determinatum voluntatis conatum, infrà quem non sit ad effectum illum producendum sufficiēs; neque certam aliquam durationis moram, neque ut tot eliciantur contritionis actus quot peccatâ commissa sunt: quamvis enim optimum sit & quàm maximè optandum, ut quivis pœnitens quamplurimos eliciat perfectæ contritionis actus, eosque quantùm poterit intensos & ex summo volūtatis conatu: ea tamen est divinæ misericordiæ immensa largitas, ut ad peccatorum quorumcunque remissionem, & peccatoris cum Deo reconciliationem sufficiat unicus perfectæ contritionis actus, quantumvis parum intensus, & vel unico tantum momento durans: dummodò ex veræ charitatis & Dei dilectionis motivo eliciatur; sitque si non intensivè certè appretiativè summus: id est, talis ut per illum voluntas Deum quibuscunque rebus absolutè & sine ulla prorsùs exceptione præponat: proindeque peccatum quatenùs ipsius Dei offensa est, tanquam summum malum, & suprà omnia alia quæcunque mala detestabile auersetur. Ita Bellarm. lib. 2. de Sacr. Pœn. cap. 2. Gammachæus cap. 7. Pœn. assert. 3. & 4. & plures alij Theologi quos ibidē citat.

Ac in primis quòd contritio, quamvis minimùm intensa, ad remissionem peccatorum sufficiat, patet ex Scriptura, quæ variis in locis peccatorū condonationem promittit pœnitentibus seu contritis, nullâ proposita mensura doloris aut contritionis peccatorum, ut Ezech. 18. Convertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinā iniquitas: Zach. 1. Convertimini ad me, & ego convertar ad vos: Actor. 3. Convertimini & pœnitemini, ut deleantur peccata vestra. Et certè nulla est ratio, cur potiùs certus aliquis gradus intensionis in contritione requiratur ad remissionem peccatorum efficiendam, quam alius major vel minor; neque etiam dici debet quòd summus requiratur: aliàs quis unquam ne probabiliter quidem sibi persuadere posset, quod ad gradum illum contritionis summè intensū pervenisset? deinde ut quid pœnitētia S. Magdalenæ aliorumque

ue

que Sanctorum pœnitentiū tantopere celebraretur, si omnes pœnitentes ad eandem pœnitentiæ perfectionem obligarentur? Quòd verò unicus de omnibus peccatis perfectæ contritionis actus vel momento elicitus ad illorum remissionem sufficiat, patet ex multis Sanctis, ut Sanct. Magdalena, S. Matthæo, S. Paulo & aliis quos Scriptura refert breuissimo tempore & quasi momento unico verè conversos & justificatos fuisse.

Huic doctrinæ favent SS. Pâtres; ut S. Cyprianus de serm. in cœna Domini. Sed & in eodē articulo temporis, inquit, cùm jam anima festinat ad exitum, & egrediens ad labia expirantis emerserit, Pœnitentiam clementissimi Dei benignitas non aspernatur. Et paulò inferiùs, nec quantitas criminis, nec brevitas temporis nec horæ extremitas, nec vitæ enormitas, si vera contritio, si pura fuerit voluntatum mutatio, excludit à venia. Et S. Joannes Chrysostomus in priori Epist. ad Theodorū lapsum, de bono Latrone loquēs, dicit quòd in unico momēto totius vitæ peccata simul abstersit.

Tertium est, certum esse dari aliquod præceptum divinum, quo peccator ad actum contritionis eliciendum obligatur aliquando: Neque enim (ut rectè dixit Augustinus lib. de duabus anim. cap. 14.) in hanc rem Scripturæ testimonia colligere necesse est: vox est etiam ista naturæ: neminem stultum rei hujus notitia deseruit, &c. potest aliquis dicere se non peccare; non autem non esse, si peccaverit, pœnitendum: nulla barbaries hoc dicere audebit.

5. Verùm difficultas est quonam tempore præceptum illud obliget: quidam enim dixerunt peccatorem statim à Peccato commisso ad perfectæ contritionis actum eliciendum obligari: & tamdiu peccare continuo, quamdiu ab ipso peccato, vel perfectæ contritionis actu vel Sacramenti Pœnitētiæ susceptione non purgetur. Alii peccatorem ad id obligari asseruerunt, quoties peccata commissa nec remissa, memoriæ occurrunt Alii peccatorem astringunt ad id, diebus Dominicis vel festiuis, ut illos debitè Sāctificare possit. Quæ omnia quamvis optima sint & saluberrima nullam tamen in illis casibus, ad contritionis perfectæ actum eliciendū obligationē esse docet & probat Gāmachæus cap. 8. de Sacram. Pœnitent.

nitent. & Isambertus 13. de eod. Sacramento art. 3. & seq. Quare cum illis dicendum est, peccatorem ex divino præcepto in duobus tantùm casibus ad actum perfectæ contritionis eliciendum obligari. Primus est, quoties actio aliqua necessariò exercenda est, quæ statum gratiæ requirit in eo. qui hujusmodi actionem exercere debet: nec adest Sacerdos, qui eum à peccato mortali quod commisit, Sacramentaliter absolvat, tunc enim ne novum Sacrilegij peccatū incurrat, perfectæ contritionis actum elicere tenetur,

Secundus casus est, quoties quis in periculo mortis constitutus, alicujus peccati mortalis se conscium esse deprehendit: tunc enim, si Confessarii copia non suppetat, tenetur perfectæ cōtritionis actū elicere; Ratio est, quis ex divinæ legis præscripto quilibet tenetur æternæ damnationis & separationis à Deo certum periculum devitare, mediumque ad id necessarium adhibere: atqui nullum aliud tunc suppetit damnationis evitandæ medium, quàm actus perfectæ contritionis: ergo peccator tūc ad illū eliciēdū obligabitur.

SECTIO IX.

Vtrum Contritio perfecta necessaria sit ad Sacramentum Pœnitentiæ dignè & fructuosè recipiendum; an vero attritio ad id sufficiat.

1 PRæsupponimus alterutram esse necessariam: id est ad fructuosam & dignam Sacramenti Pœnitentiæ susceptionem, requiri contritionem aliquam formalem & expressam, ita ut aliquis verus & actualis dolor à Pœnitente concipiatur de peccatis commissis, quamvis venialia tantum modò forent, cùm contritio sit pars essentialis hujus Sacramēti, quâ deficiente nullum esset Sacramentum; Quare qui tantummodò doleret quod de peccatis non doleat, careret dolore ad fructum hujus Sacramenti necessario: quia contritio est dolor de peccato commisso, ut ex Concilij Tridentini doctrina constat; proindeque quivis alius dolor, qui non est de peccato commisso, non est contritio: quanquam si dolor ille sit absolutus & efficax, pariet necessariò verum de peccatis dolorem, id est efficiet ut voluntas pec-

cata commiſſa averſetur, & doleat ea commiſiſſe: quo ſenſu intelligi debent Theologi illi, qui ad pœnitentiæ Sacramentum ſufficere dicunt pœnitentem dolere, quod de peccatis non doleat.

2. Hoc præſuppoſito, dicendum eſt contritionem perfectam, quamvis ſit optima & excellentiſſima diſpoſitio ad Sacramentum Pœnitentiæ dignè & cum uberrimo gratiarum fructu recipiendum, non eſſe tamen neceſſariam, ſed ſimpliciter ſufficere attritionem. Ita docent Paludanus in 4. diſt. 19. quæſt. 1. art. 2. S. Antonius 3. part. tit. 14. cap. 19. Sylveſter verbo, Confeſſio, cap. 1. Roffenſis art. 5. contra Lutherum, Joannes Malderus Epiſcopus Antuer. p. 22. q. 19. art. 4. Ruardus Tapper. art. 4. p. 185. Thomas Staplet. tom. 2. Prolegom. 1. in lib. 5. Guillelmus Eſtius in 3 ſent. d. 34. §. 7. & in 4. d. 5. 4. §. 13. Canus. relect. de Pœnit p 5 ad 2. Soto lib. 2. de Nat. & grat. cap. 15. & in 4. diſt. 18 quæſt. 3. art. 2. & plures alij, quibus ſubſcripſerunt Iſambertus diſp. 4. de Pœnit. art. 4. & Gammahæus cap. de Sacram Pœnit. ubi etiam dicit eſſe manifeſtam ſententiam S. Thomæ.

Probatur in primis ex Concilio Tridentino ſeſſ. 14. cap 4. ubi, poſtquam declaravit contritionē imperfectam, quæ attritio dicitur, non ſolum non facere hominem hypocritam & magis peccatorem, verum etiam donum Dei eſſe, & Spiritus Sancti impulſum, non quidem adhuc inhabitantis, ſed tantùm moventis: quo pœnitens viam ſibi ad juſtitiam parat, hæc immediate ſubjungit: Et quamvis ſine Sacramento Pœnitentiæ per ſe ad juſtificationem perducere peccatorem nequeat; tamen eum ad Dei gratiam in Sacremento Pœnitētiæ impetrandam diſponit: quibus verbis apertiſſimè declarat attritionem illam, quam ibidem dixit cōmuniter concipi, vel ex conſideratione turpitudinis peccati, vel ex gehēnæ pœnarumque metu, ſi voluntatem peccati excludat, cum ſpe veniæ, eſſe diſpoſitionem ſufficientem ad remiſſionem peccatorum in Sacramento Pœnitentiæ obtinendam: Vnde Catechiſmus Romanus part. 2. cap. 5. mentem Concilij adhuc apertiùs explicans dicit: Si quis ita animo affectus ſit, ut peccata admiſſa doleat, ſimulque in poſterum non peccare inſtituat, etſi ejuſmodi dolore non afficiatur, qui ad impetran-

petrandam veniam satis esse possit, ei tamē, cùm peccata Sacerdoti ritè confessus fuerit, vi clavium scelera omnia remitti ac condonari.

Probatur 2, ex S. Augustino lib. de catechisand. rud. cap. 17. ubi dicit eos qui volunt fieri Christiani, ne eant in ignē æternum cum diabolo, &c. habere aliquam dispositionem, non omninò perfectam, sufficientē tamen, ut verè Christiani fiant, id est, ut Baptismi Sacramentum recipiant, ac per illud justificentur: talis autem dispositio non est alia quàm attritio, ut ex ejus motivo patet: ergo si secundum mentem S. Augustini est dispositio sufficiens ad remissionem peccatorum in Baptismo consequendam, erit etiam ad Sacramentum Pœnitentiæ dignè & fructuosè recipiendum, cùm par sit utrobique ratio, ut rectè probat Gammachæus cit. cap. 9.

3. Probatur ex fine ob quem Sacramentum Pœnitentiæ à Christo Domino institutum est, qui finis est spiritualis suscitatio peccatoris à morte peccati, & ejus cum Deo reconciliatio: Vnde Baptismus & Pœnitentia vocantur Sacramēta mortuorum, & Concilium Trident. sess. 14. cap. 1. dicit hoc Sacramentum institutum esse ad reconciliandos Deo fideles post Baptismum lapsos: huic autem fini repugnat, prærequiri ad hoc Sacramentum tanquam dispositionem necessariam, actum aliquem vi cujus ante realem ipsius susceptionem, peccator à peccati morte suscitetur, & Deo reconcilietur; quia sic Sacramentum nunquam consequeretur finem suum, proindeque ad finem illum frustrà institutum fuisse diceretur.

Probatur 4. ex potestate remittendi peccata Sacerdotibus à Christo Domino collata, quam ipsi Sacerdotes in hoc Sacramento exercent: quæ quidem potestas frustrà illis data fuisset, si ad illius exercitium dispositio aliqua necessario prærequireretur in ipso pœnitente, quâ peccatorum suorū remissionem antè Sacerdotis absolutionem consequi deberet. Imò, ut argumentatur Gammachæus cit. cap. 9. si contritio perfecta esset ad Sacramentum Pœnitentiæ dispositio necessaria, consequens foret Sacerdotes non habere propriè potestatem Clauium, nec verè peccata remittere sed solummodò declarare peccata esse remissa: quod dicit esse hæreticum.

4. Confirmatur ex eo quod inde sequeretur contra communem Ecclesiæ & SS. Patrum consensum, legem gratiæ duriorem & rigidiorem esse, quàm Mosaica lex fuerit, & longè grauius onus Christianis impositum esse quàm Judæis ad remissionem peccatorum obtinendam: in legè Mosaica siquidem sola contritio ad id sufficiebat, in lege autē gratiæ præter contritionem, tenerentur insuper pœnitentes peccata omnia mortalia, etiam occultissima, sigillatim Sacerdotibus aperire: quod quàm grave & difficile sit plerisque, experientia satis testatur.

Porrò hæc doctrina ita certa est, ut cum quidam Theologus nuper in libro à se edito scripsisset. Attritionem de peccatis insufficientem esse, pro accipienda remissione peccatorum in Sacramento Pœnitentiæ, contritionemque ex charitate perfecta esse ad id necessariam: & ex consequenti, Absolutionem Sacramentalem nihil aliud esse, quam declarationem juridicam peccati jam remissi: alma Facultas Parisiensis multis præhabitis deliberationibus tam prima Junij, quàm prima Iulij anni 1638. totum istud hac censurâ, notaverit. Quæ tradit de attritionis in sufficientia, & contritionis ex perfecta charitate absoluta necessitate ad recipiendum Pœnitentiæ Sacramentum: & quæ addit de absolutione, quòd nihil aliud sit quàm declaratio juridica peccati jam remissi, damnavit Facultas, & censuit has propositiones esse quietis animarum perturbativas, communi & omnino tutæ praxi Ecclesiæ contrarias, efficaciæ Sacramenti pœnitentiæ imminutivas, & insuper temerarias & erroneas: Ita refert Isambertus disp. 14. de Sacr. Pœnit. art. 6. qui eidem censuræ interfuit & subscripsit.

Obiiciunt aliqui Concilii Trident. sess. 6. cap. 6. inter dispositiones ad justificationem adultorum requisitas hanc recensere, ut scilicet, Deum tanquam omnis justitiæ fontē diligere incipiant; ac propterea moveantur adversus peccata per odium aliquod & detestationem, hoc est per eam pœnitentiam, quam ante Baptismum agere oportet

5. Respondetur vel Concilium ibi loqui de justificatione adulti infidelis, quæ fit ante realem Baptismi susceptionem per solum propositum illius suscipiendi, verba ex illo

citata

citata explicat Isambertus; & ad hanc justificationem certum est contritionem perfectam esse necessariam: vel si loquatur de justificatione quæ in reali Baptismi susceptione confertur, per dilectionem Dei non intelligi amorem perfectæ charitatis; sed amorem imperfectum qui in virtute spei reperitur; quod satis apertè ex ejus verbis antecedentibus colligitur, ubi de infidelibus adultis loquens: Disponuntur, inquit ad ipsam justitiam, dum excitati divinâ gratiâ & adjuti, fidem ex auditu concipientes, &c. in spem eriguntur fidentes Deum sibi propter Christum propitium foret illumque tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt: quasi dicat illos incipere Deum diligere, eò quòd ab illo tanquam à fonte totius gratiæ & justitiæ, se peccatorum remissionem impetraturos sperant: Nullus autem dubitat hunc amorem spei, & hanc confidentiam in Deum per Christi merita, requiri ad justificationem peccatoris, sive in Sacramẽto, sive extra Sacramentum, sicut & fidem, timorem, aliasque virtutes, quas ibi enumerat Conciliũ, eâ ratione quæ à nobis explicata est in priori hujus operis parte tract. 6. de Gratia cap. 4. de justificatione.

SECTIO X.

Qualis esse debeat attritio illa, quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ debitè suscipiendum necessaria est.

1. AD faciliorem quæstionis propositæ solutionem observandum est, attritionem seu dolorem de peccatis ex vario & multiplici motivo concipi posse. Primum ex motivo malo: verbi gratia. quando quis dolet se in ebrietatem lapsum esse, quia per illud impeditus est ne furtum committeret. Secundò, ex motivo indifferenti; ut si quis de intemperãtia doleat; quia sanitati obfuit. Tertiò, ex motivo aliquo humano: si quem latrocinij pœniteat, eo quòd illius causa sit apud alios infamatus. Quartò ex motivo honesto, sed purè naturali; ut si quem pœniteat mendacij vel fraudis, eo quòd rectæ rationi naturali adversetur, Quintò denique ex aliquo motivo bono supernaturali, id est fidei divinæ innixo; verbi gratiâ, quando quis ex impulsu Spiri-

tûs Sancti se peccatum aliquod mortale commisisse dolet, illudque detestatur, quia æternæ damnationis incurrendæ, aut cælestis beatitudinis amittendæ periculo illum exponit; vel quia per fidei lumen judicat turpe esse homini Christiano tale peccatum committere, verbi gratiâ quod dixit Apostolus 1. Cor. 6. Tollere membra Christi, & facere membra meretricis.

Hac observatione supposita, dicendum est attritionem quinto modo sumptam esse ad Sacramentum Pœnitentiæ debitè suscipiendum sufficientem; aliis vero quatuor modis esse insufficientem; Ita Suares disp. 5. de Sacr. Pœnit. sect. 1. Isambertus disp. 14. de eodem Sacr. art. 4 & alij communiter. Atque in primis quod attritio quatuor illis prioribus modis sumpta, sit insufficiens, ex illorū enumeratione constat: certum est enim dolorem de peccatis ex motivo aliquo malo, aut indifferenti, aut humano conceptum, non esse virtuosum; Nec proindeque ad Sacramentum Pœnitentiæ suscipiendum disponere posse. Certum est quoque dolorem de peccatis ex motivo naturali honesto elicito non sufficere, ut ex communi Theologorum consensu docet Suares suprà; & apertè constat ex eo, quod Concilium Trident. sess. 14. c. 4. dicit attritionem illam, quæ ad gratiam hujus Sacramenti sufficienter disponit; esse donum Dei, & Spiritûs Sancti impulsum. Quod verò sufficiat attritio quinto modo sumpta; id est quatenus per auxilium gratiæ concipitur ex motivo aliquo bono supernaturali, quodcūque illud sit, evidens est, tùm ex verbis Concilij Trident. præcedent. sect. relatis; tùm ex rationibus quibus ibidem probauimus contritionem perfectam ad fructum Sacramenti Pœnitentiæ non esse necessariam; attritionem verò esse sufficientem: si quæ enim attritio sufficiens est, haud dubie illa, quæ talis est, qualem illam quinto modo descripsimus.

Obiiciunt hæretici apud Bellarminum lib. 2. de Pœn. cap. 17. attritionem illam ex metu gehennæ conceptam non posse sufficienter ad Pœnitentiæ Sacramentum disponere, eò quòd sit vitiosa & mala, cùm non ex amore Dei, sed ex amore sui oriatur: Vnde Kemntius in examine Concilij Trident. super sess. 14. attritionem illam ex metu gehennæ conceptam vocat Judæ Pœnitentiā,

3. Vt clarius & efficatius hæc objecto solvatur, & hæreticorum error refellatur, observandum est quadruplicem timorem à Theologis assignari. Primus est timor naturalis, quo naturaliter homo refugit malum naturæ suæ contrarium, & hic timor ex se neque bonus, neque malus est. Secundus timor, est mundanus, quo quis in ordinatè temporalia mala timet; adeò ut ad illa devitanda, in Deum peccare non vereatur, & hic timor malus est atque vitiosus, illumque S. Basilius Hostilem vocat in Ps. 33. Terius est timor filialis, ex charitate perfecta originem ducens, quo justus supremam Dei majestatem cum omni humilitate ac cordis devotione reveretur, & hoc præsertim metuit, ne in aliquam ejus offensam incurrat, illique quovis modo displiceat, aut ab eo per peccatum separetur, & hic timor proprius est Sanctorum, deque illo dixit Psaltes regius Ps. 33. Timete Dominum omnes Sancti ejus. Quartus denique est timor seruilis, in quo videlicet peccator Deum comminantum & punientem ita timet, ut ratione timoris illius, & propter pœnam euitandam quam tunc præ oculis habet, peccata commissa aversetur, & ab illis in futurum cavere proponat.

Est autem in confesso dolorem de peccato ex timore mundano vel naturali ortum esse insufficientem: ex timòre verò filiali, optimum & saluberrimum, cum ad perfectam charitatem pertineat. Tota igitur difficultas est de timore servili (ut observat Bellarminus sup.) quem hæretici contendunt esse malum ac vitiosum, proindeque insufficientem ad veram Pœnitentiam: nos è contrario asserimus esse bonum & utilem proindeque attritionem ex ejus motivo elicitam, esse sufficientē dispositionem ad Sacramentum Pœnitentiæ debitè ac fructuosè recipiendum.

Probatur hæc veritas 1. ex Scriptura, quæ innmeris propè locis timorem vindictæ divinæ ac pœnarum æternarum ingerit, & ad illum peccatores vehementer excita: qui, & ipsemet Christus Dominus S. Matth. 10. Nolite inquit timere eos qui occidunt corpus, &c.) en timor mundanus quem reprobat) sed potius timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam; ita dico vobis hunc

timete; en timor gehennæ & servilis ad quem excitat.

Probatur 2. ex Concilio Trident. sess. 14. cap. 4. ubi dicit timorē illum Donum Dei esse & Spiritûs Sancti impulsum, &c. eoque timore utiliter concussos Ninivitas ad Ionæ prædicationem, plenam terroribus pœnitentiam egisse, &c.

Probatur 3. ex S. Augustino in Psalm. 127. ubi super hæc verba: Beati omnes qui timent Dominum: dicit, quod quāvis timor ille, quo quis timet pœnas, ac metuit ne mittatur in gehennam, nondum castus sit; est tamen bonus ac utilis: Ex Sancto Basilio in Psalm. 33. ubi postquam timorem mundanum descripsit, dixitque prorsûs esse abiiciendum, subjungit: Imò verò salutaris, & qui Sanctitatis operarius est, vis enarrem qualis sit? Si quando te senseris ad unum aliquod cieri ac prosilire peccatum : ad mentem revocatio formidabile illud: nec ulli mortalem tolerabile judicium Dei, &c. Vbi pergit in judicio illo ultimo describendo, & exinde proponit, Inferni profundum barathrum, tenebras impermeabiles, ignem obscurum, causticas quidē habentem vires, luce vero destitutum, vermium innumerabilium genus venenosūm ac carnivorum &c. additque: Hæc tu time: Et ejusmodi timore eruditus quasi fræno quodam animum reprime. Et tandem concludit, Hunc esse timorem, quem Pater cœlestis non qualescunque, sed filios de propriâ salute sollicitos promisit seductorum. Et ex S. Chrysostomo hom 15. ad pop. Antioch. Quid gehennâ gravius? sed huius metu nihil utilius: gehennæ namque timor regni nobis affert coronam; &c. Nihil enim tam peccata consūmit; & virtutem germinare & crescere facit, quàm timor; propterea qui non vivit in timore, rectè illum agere non est facile, sicut vicissim impossibile est illum peccare, qvi cum timore vivit.

Ex S. Hieronymo, in cap. 2. Mich. Qui pudore & verecundia non tenentur, agant pœnitentiam, saltem comminatione pœnarum.

Ex S. Ambrosio ad Virg. lapf. cap. 8. Pœnitentia sic agitur, si tibi ante oculos ponas de quantâ gloria cecideris, & de quo libro vitæ nomen tuum deletum sit, & si te jam credas propè ipsas positā tenebras exteriores.

Deni-

Denique ex S. Augustino lib. de grat. & liber. arbit. cap. 18. qui loquens de timore Dei dicit, quod illius timoris Spiritus est haud dubiè magnum donum Dei, &c non quidem ille timor quo Petrus Christum negavit, sed illius timoris Spiritum accepimus, de quo dicit ipse Dominus Christus, Eum timete qui habet potestatem & animam & corpus perdere in gehennam.

5. Cùm igitur constet timorem illum esse donum Dei, ac impulsum Spiritus Sancti, atque ex motivo supernaturali divinæ fidei innixo concipi, hinc sequitur esse bonum ac salutarem proindeque attritionem, quæ ex illo oritur, non esse vitiosam & malam sed bonam & honestam; quæ oritur quidem ex amore sui, sed benè ordinato quo, nimirùm secundùm rectam rationem & diuinæ legis præscriptum refugimus damnationem & mortem æternam, & quamvis amorem Dei perfectum in se non includat, illum tamen non excludit, nec illi ullo modo adversatur: unde sequitur attritionem illam esse sufficientem dispositionem ad Sacramentũ Pœnitentiæ debitè suscipiendum.

Instabit aliquis, attritionem ex solo gehennæ motu ortam, nec honestam, nec bonam moraliter esse posse, cùm sit odium non peccati, sed pœnæ, ita ut si nulla esset pœna peccato imposita, nulla esset quoque peccati detestatio.

Ad solutionem hujus instantiæ observandum est duplicem à Theologis distingui timorem servilem: unum quem vocant serviliter seruilem in quo tota ratio tam finalis quã impulsiva dolendi de peccato, aut ab illo abstinendi, est fuga & odium ipsius pœnæ: ita ut quis peccatum fugiat solũmodò ob pœnam quam evitare cupit, finemque suum quasi ultimum in illius pœnæ fuga constituat: alterum verò, quem vocant timorem simpliciter seruilem, in quo pœnæ odium, illiusque fuga, homini à peccato voluntatẽ suam avertentinon est ultimus finis, sed tantùm proximus, ita ut non sistat se in simplici fugâ pœnarum æternarum, sed hunc illarum metum saltem, virtualiter & interpretativè, ad æternæ vitæ desiderium, & amorem Dei imperfectum referat; quatenùs scilicet ex tali metu movetur ad dolendum de peccato vel ad benè operandum tùm nè pœnam illam æternam pa-

tiatur tum etiam ne bono æterno privetur, Deumque sibi iratum & infensum habeat, in quo præsertim differt à timore serviliter servili, qui nihil prorsùs de Deo illiusque fruitione curat. Est etiam alia inter utrumque illum timorem differentia, quam tradit Bellarminus lib. 1, de Pœnit. cap. 8. nimirum quod metus serviliter seruilis solummodò peccati executionem seu actionem impediat; timor verò simpliciter servilis voluntatem ipsam immutet, & nonmodò à peccato cohibeat, sed etiam ad Deum convertat.

6. Hâc præsettim observatione, facilis est ad instantiam responsio; conceditur enim attritionem ex timore serviliter seruili elicitam, nec honestam nec bonam esse moraliter; negatur verò attritionem ex timore simpliciter seruili elicitam, vitiosam esse aut insufficientem, cùm habeat omnes conditiones à Concilio Tridētino requisitas; est enim donum Dei & impulsus Spiritus Sancti, cùm gratiam excitantem præsupponat, & ex motiuo supernaturali oriatur: & præterea voluntatem peccandi excludat: cum spe veniæ à Deo consequendæ.

Ex dictis facilè intelligi potest, in quo conveniat inter se contritio & attritio & in quo differant. Conveniunt enim 1. in eo quod utraque sit supernaturalis, id est quod utraque per impulsum Spiritus Sancti ex motivo aliquo supernaturali, seu per fidem diuinam cognito oriatur. Secundò, quod utraque debeat esse interna & Spiritualis; nec dolorē aliquem sensibilem necessariò requirat. Tertio, quod ad omnia peccata mortalia commissa, nullo prorsus excepto, utraque debeat extendi. Quarto, quod utraque voluntatem peccati excludere, spemque veniæ adjunctam habere debeat. Quintò denique, quod utraque sit dispositio apta & conveniens ad Sacramentum Pœnitentiæ dignè & fructuosè suscipiendum.

Differunt autem præsertim, tum ratione objecti formalis seu motivo: contritio enim ex motivo perfectæ charitatis concipitur; attritio verò ex aliquo alio motivo à charitate diverso; bono tamen & honesto ac supernaturali lumine fidei cognito: tum ratione effectus; contritio si quidem peccatorem justificat ac Deo reconciliat, etiam antequam

Pœniten-

Pœnitentiæ Sacramentum actu susceperit, attritio vero ad justificationem in Sacramento Pœnitentiœ consequendam tantummodo disponit.

7. Quod vero aliqui Doctores dicunt attritionem debere aliqua ratione concipi propter amorem ipsius Dei, si de amore perfectæ charitatis intelligatur, negandum est: quia dolor ex illo amore quantumlibet remisso elicitus, ante Sacramenti receptionem justificaret, ut supra probatum est, proindeque dolor ille non esset attritionis, sed contritionis: si autem de amore Dei imperfecto, id est qui ex motivo à charitate diverso elicitur, qualis est ille qui in virtute spei includitur, quo diligimus Deum, non prout est in se summè bonus & propter se diligibilis sed prout est erga nos beneficus & liberalis, concedendum est, quia attritio debet saltē virtualiter spem veniæ in se includere, ut docet Concilium Trident. suprà Videri potest super hac materia Beatus Franciscus Salesius Episcopus Gebenensis in tract. de divino amore lib. 2. cap 17. ubi optimè explicat, quis & qualis sit amor ille imperfectus, qui in spei virtute reperitur.

8. Superest unum hic observandum quod monet Laymann. tract 6. de Sacram pœnit. cap. 4: nimirum ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ requiri, ut dolor internus attritionis, seu contritionis aliquo modo antecedat aut saltem comitetur externam peccatorum confessionem tum quia cōtritio, cùm sit pars Sacramenti, debet aliquo signo exteriori per confessionem scilicet, fieri sensibilis; tùm etiam quia ipsa peccatorum confessio procedere debet ab interna Pœnitentiâ cùm non sit mera & simplex peccatorum narratio, sed sui ipsius coram Deo accusatio, quæ proinde in Spiritu humilitatis & in animo contritio facienda est. Probabili nihilominus & tuta est sententia Suaris disp. 20 de Sacram. Pœnit. sect 4 n. 31, (quam hic subjungimus in gratiam eorū, qui frequentiùs ad tribunal Pœnitentiæ, nec nisi cum culpis venialibus accedunt, quique interdum variis super hac re scrupulis exagitantur) qui docet actum contritionis fructuosè post confessionem perfectam posse elici, modo ante absolutionem Sacerdotis elicitur, ipsamque cofessionem, quamvis ab internâ pœnitentiâ non processerit, tamen adæquate-

quatenùs posteà veluti informatur per consequentem contritionem, sufficienter perfici in ratione accusationis Sacramentalis: sed tunc necesse esse, ut interior illa contritio vel attritio exteriori aliquo signo, putâ exteriori corporis demissione, humili expectatione ipsius absolutionis, pectoris tunsione, &c. se prodat.

SECTIO XI.

Vtrum Confessio Sacramentalis ad peccatorum remissionem consequendam ex Christi Domini institutione sit necessaria.

1. CONfessionis Sacramentalis nomine secundùm communem S. Thomæ in 4. disp. 17. q. 3. a. 2. aliorumque Theologorum doctrinam, intelligitur Accusatio legitima in Sacramento Pœnitentiæ de propriis peccatis facta Sacerdoti, ad absolutionem illorum ab eo recipiendam.

Dicitur 1. Accusatio: quia confessio fieri debet per modum accusationis; Nec in ea ut loquitur Catech. Rom. part. 2. cap. 5. peccata sunt ita enarranda, quasi rem aliquam gestam otiosis auditoribus exprimamus; verum accusatorio animo ita enumeranda sunt, ut ea etiam in nobis vindicare cupiamus.

Dicitur 2. legitima: quia non quælibet accusatio sufficit, sed ad eam conditiones quædam lege divina præscriptæ, & infrâ explicandæ requiruntur.

Dicitur 3. in Sacramento Pœnitentiæ: confessio enim quæ fit in foro exteriori coram judicibus sive sæcularibus, sive Ecclesiasticis, non est apta hujus Sacramenti materia.

Dicitur 4. de propriis peccatis: neque enim aliena peccata, sed propria solummodo in confessione declaranda sunt: in quo abusum multorum notat Toletus lib. 3. cap. 6. qui, ut aliquod proprium peccatum detegant simul aliorũ peccata enarrant; vir uxoris vxor viri, domini servorum, servi dominorum, &c. quidem super hac re ab ipsis Confessarius admoneri debet.

2. Dicitur 5. facta Sacerdoti: quia solus Sacerdos est legitimus

gitimus hujus Sacramēti Minister ut ex ante dictis constat: nec proinde confessio facta laico, aut clerico non Sacerdoti, ullo modò Sacramentalis est. Debet autem fieri Sacerdoti, presenti, non absenti, ut in Catechismo Rom sup. declaratur; & speciali Clementis VIII. constitutione, quam refert Isambertus disp. 18. a. 4. sententia illa, quæ asserit confessionem Sacramētalem per literas aut internuncium fieri posse, tanquam falsa & scandalosa prohibita est: tunc enim nec confessio secreta esset, nec certa materia absolutionis: contingere siquidem posset, ut Pœnitens intermedio tempore mutaret animum, aut è vivis excederet Potest tamen Pœnitens aliquandò solis nutibus confiteri, ut in mutis contingit & interdùm moribundis. Potest per interpretem verbi gratiâ cùm Sacerdoti ipsius pœnitētis idioma seu linguam non intelligenti fit confessio: ad quod tamen nullus obligatur, ut monet Toletus suprà, cum alteri revelare confessionem suam non tenetur. Potest in scripto, ut scilicet peccata sua scribat, & Confessor, annuente ipso pœnitentia, legat: quod in mutis aut aliis ex causa aliqua rationabili contingere posse docet Toletus suprà.

Dicitur denique ad obtinendam peccatorum remissionē: in quo, ut observat Catech. Roman. suprà, hoc judicium longè dissimile est â forensibus capitalium rerum quæstionibus, in quibus confessioni pœna & supplicium, non verò culpæ liberatio & errati venia constituta est.

3. De Confessione igitur Sacramentali eô modo intellecta quæritur, utrum sit ex Christi Domini istitutione ad remissionem peccatorum consequendam necessaria. Et responsio affirmativa est de fide quam tamen negarunt olim, non modò Novatiani, sed etiam plures alii Hæretici, ut Messaliani, Iacoitæ, & Arminii, Albigenses, Flagellantes, Valdēses, & alii apud Iudocum Coccium tr. 2. lib. 7. a. 3. quibus posteà subscripserunt Lutherani & Caluinistæ, ut videre est apud Bellarminum lib. 3. de Pœn. c. 2. qui omnes, licet maximè inter se circa varia dogmata discrepantes in eo tamen conveniut, quod negent confessionis Sacramentalis ex jure divino necessitatem.

Refellitur illorum error, & veritas opposita probatur 1, ex cap.

ex cap. 20. S. Joannis, ubi Christus Dominus alloquens Apostolos; eorumque in Sacerdotio sucessores: Quorum, inquit, remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt: ex quibus verbis perspicuum est, ut docet Catechismus Rom. suprà ipsos Apostolos & Sacerdotes circa peccata remittenda aut retinenda judices esse constitutos. Et quoniam, ut Sancta Synodus Tridentina sapienter admonuit, de qualibet re verum judicium fieri. atque in repetendis criminum pœnis justitiæ modus teneri non potest nisi planè cognita & perfecta causa fuerit; ex eo sequitur; ut pœnitentium confessione sigillatim peccata omnia Sacerdotibus sint patefacienda.

Probatur 2. authoritate plurimorum Conciliorum Generalium, ac præsertim Lateranensis sub Innocentio III. cap. 12. Constant sess. 8 Florent. in decret. Eug. & Trid. sess 14. c. 5 & can. 6. ubi hæc habentur: Si quis negaverit Confessionem Sacramentalem, vel institutam vel ad salutem necessariam esse jure divino: aut dixerit modum secretè confitendi soli Sacerdoti, quem Ecclesia Catholica ab initio semper observavit & observat, alienum esse ab institutione & mandato Christi, & inventũ esse humanum anathema sit.

4. Probatur 3. ex SS. Patribus qui huic veritati subscripserunt, ut S. Cyprianus serm. de lapsis ubi laudans eos qui de peccatis solâ cogitatione commissis se se apud Sacerdotem in Sacramento Pœnitentiæ accusant; Quanto, inquit, & fide majores & timore meliores sunt, qui quamvis nullo Sacrificii aut libelli facinore constricti, quoniam tamen de hoc vel cogitarunt, hoc ipsũ apud Sacerdotes Dei, dolentes, & simpliciter confitentes, exomologesim conscientiæ faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam parvis licet & modicis vulneribus exquirẽtes? S. Basilius in regulis Brevioribus num. 288 Necessario, inquit, iis peccata aperiri debent. quibus credita est dispensatio Mysteriorum Dei: siquidem rationem hanc in pœnitentia etiam veteres illos cernimus secutos fuisse S. Leo Papa Epist. 80. ad Episcopos Campaniæ, prohibens ne peccata secreta publicè recitarẽtur; hanc affert rationem: Quia, inquit, reatum conscientiarũ sufficit solis Sacerdotibus confessione secreta indicari.

5. Obi-

5. Obiiciunt Hæretici Nectarium Patriarcharum Constantinopolitanum abrogasse Presbyterum Pœnitentiarum, confessionemque sustulisse: unde inferunt illam non esse juris divini, cùm tale ejus ab hominibus abrogari non possit.

Duplex ad hanc objectionem afferri potest responsio; ut fusiorem hujus facti enarrationem & explicationem omittamus, quæ apud Ballarminum videri potest lib. 3. de Pœn. c. 15. Prima est, abrogationem illam Presbyteri Pœnitentiari a Nectario factam, ad secundum populi tumulum occasione alicujus scandali exortũ, qualitercunque facta sit, benè aut male, hominis particularis factum fuisse, qui nec eruditione, nec experientiâ pollebat, in his quæ ad regimen Ecclesiæ pertinet, cùm jam senex rerumque Ecclesiasticarum expers ad Patriarcharum evectus fuisset: proindeque ex illo eius facto nullum satis validum argumentũ dici posse, contra tot sæculorũ praxim universæque Ecclesiæ consensũ.

Secundo responsio est, Nectarium nusquam confessionem Sacramentalem secremtam abrogasse, sed solummodò usum aliquem particularem occasione Novatianæ hæresis introductum, quo pœnitentes certa peccata Sacerdoti pœnitentiario confiteriri tenebantur, qui eos (prout expedire censebat) ap publicam illorum peccatorum confessionem obligabat, quem quidem usum ob scandalum inde secutum abrogavit Nectarius, liberumque reliquit, ut unusquisque peccata sua secretò posset cuilibet Sacerdoti aperire, ut fusius explicat & probat Bellarminus loco citato.

SECTIO XII.

Quæ personæ & quo tempore obligentur ad confessionem Sacramentalem faciendam.

1. QUod spectat ad primum, communis & certa Doctorum sententia est, eas omnes & solas personas ad Sacramentalem confessionem obligari, quæ mortale aliquod peccatum post realem Baptismi susceptionem commiserunt. Hoc enim manifestè constat, tùm ex cap: Omnis utriusque sexus in Concilio Lateran. tùm etiam ex eo quòd Concil. Trident. sess. 14. cap. 2. dicir baptizatos, qui se crimine a-

liquo contaminaverint, ad Pœnitentiæ tribunal ex Christi Domini instituto sisti debere, ut ab admissis peccatis liberentur; & cap. 5. peccata omnia mortalia, etiamsi occultissima sint, esse in confessione declaranda: venialia autem, quāvis rectè & utiliter in confessione dicantur, taceri tamen posse citra culpam.

Quod verò spectat ad secundum, consentiunt omnes Theologi præceptum divinum de confessione facienda, obligare illum qui sibi conscius est alicujus peccati mortalis, saltem in articulo aut probabili periculo mortis, ut sunt periculosa navigatio, dimigatio cum hostibus, partus difficilis, gravis & periculosa infirmis, &c. Ita Navarrus sect 2. pūct. 4. Sotus, Angelus, Reginald. Vasques; & alii apud Bonacinam disp. 5. quæst. 5. de part. Pœnit. & ēa de causa cap. cum infirmitas, de pœnit. & remiss. injungitur medicis, ut cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant atque inducant, ut Medicos advocent spirituales animarum & Cælestius Papa Epist. 2. ad Episcopos Galliæ quæ refertur 26. q. 6 c. Agnovimus, improbans paruum quendam usum denegandi Sacramentum Pœnitentiæ damnatis ad mortem; qui tunc in Galliis inoleverat, Quid, hoc, inquit, aliud est, quàm morienti mortem addere, ejusque animam sua crudelitate, ne absoluta esse possit, occidere? Et paucis interjectis, Salutē ergo homini ademit, quisquis mortis tempore speranti Pœnitentiam denegavit.

2. Diximus, salutem in articulo aut probabilis periculo mortis: Quidam enim Doctores non improbabiliter existimant præceptum illud divinum ad confessionem Sacramentalem obligans, eitam aliquando extra articulum seu periculum mortis obligare: Quis enim sibi persvadeat, si Ecclesia tempus confessionis faciendæ non determinasset, peccatorem in quibuslibet criminum sordibus toto vitæ tempore, remanere mediumque adeò efficax ad veniam peccatorum obtinendam sine novo peccato negligere potuisse?

Quo verò tempore præceptum illud divinum obliget à Christus Dominus expressè determinare noluit, sed Ecclesiæ suæ determinandum reliquit; quæ quidem in Concil. Lateran. sub Innocentio III. cap 21. hoc decretum edidit;

Omnis

Omnis utriusq; sexûs fidelis postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltē semel in anno, proprio Sacerdoti, & injunctā sibi Pœnitentiam studeat pro viribus adimplere: quo decreto suo velut modificavit & determinauit ipsum præceptum divinum de confessione facienda; & tempus quo implendum esset, præscripsit: Neque enim; ut loquitur Concilium Tridentinum, per Lateranense Concilium Ecclesia statuit, ut Christi fideles confiterentur, quod jure divino necessarium & institutum esse intellexerat, sed ut præceptum confessionis saltem semel in anno ab omnibus & singulis, cū ad annos discretionis pervenissent, impleretur.

Sunt autem quædam hic circa præceptum illud confessionis annuæ observanda.

3. Primum est, illud propriè & per se obligare tantùm semel in anno ad cōfessionem Sacramentalem instituendam; quāvis ratione Paschalis communionis, ad quam fideles tenentur, ipso tempore Paschali præsertim obligare censeatur. Ita in 4. dist. 18. quæst. 1. art. 4. Valentia quæst. 9. de pœnit. punct. 4. Vasques quæst. 90. art. 5. & plures alij quos ibidem citat.

Secundum est, nullam certam ætatem determinari posse, in qua pueri primùm confessionis faciendæ præcepto teneantur; cum aliis citiùs, aliis tardiùs oriatur usus rationis ad peccatum mortale committendum sufficiens: quare id Confessarius non ex sola ætate, sed multò magis ex ingenii & educationis qualitate discernere debet. Ita Laymannus tract. 6. de Sacrament. Pœnitentiæ cap. 5. ubi etiam monet Confessarium, postquam consideratis circumstantiis judicauit puerum verè ac deliberatè peccatum mortale quod confitetur cōmisisse, illū cura peculiari ad concipiendum dolorem de peccatis ex motivo aliquo supernaturali excitare & juvare debere; cùm in eo dolore concipiendo frequenter pueri deficere soleant. Quod si ut ibidem subjungit, omnibus perpensis de judicio & discretione pueri dubius permaneat, num sufficiens extiterit ad aliquod peccatum deliberatè cōmittendum, tunc illū sub cōditione absolvere poterit.

4. Tertium est, præcepto confessionis annuæ non obliga-

ri nisi eos qui peccatū aliquod mortale commiserunt, ut cō-stat ex Conc. Trid. supra & docuit S. Thomas, Sotus, Major, & alij apud Suarem disp. 22. sect. 8. quod tamen non obstat quin consultissimum sit iis, qui nullius peccati mortalis sibi conscij sunt, ad Pœnitentiæ tribunal tempore Paschali accedere & venialia confiteri: imò fieri potest ut is, qui tantùm habet venialia, ad confessionem Paschali tempore obligetur, non quidem per se, sed per accidens: Primò, ratione scandali quod oriri posset, si tempore Paschali ad confessionem non accederet: Secundò, ad evitandum peccatum præsumptionis: Tertio ne seipsum decipiat sibi nimium blandiendo, putans se tantummodò habere venialia, cùm fortassis habeat etiam mortalia, quorum non recordetur: quæ tamen tunc ei remitterentur indirectè simul cum venialibus quæ confitetur. Quod potiori adhuc ratione observandum esse in articulo mortis, rectè docuit Isābertus disp. 14. art. 14.

Quartum est, præter confessionis annuæ præceptum, dari etiam quosdam alios casus, in quibus confessionis faciendæ obligatio incumbit; v. g. cùm quis suscepturus est Sacram Eucharistiam, estque sibi peccati alicujus mortalis conscius: tunc enim, ut declaravit Concil. Trident. sess. 15 cap 7. quantumcunque sibi contritus videatur, absque præmissa confessione Sacramentali ad Sacram Eucharistiam accedere non debet. Prætereà, ut ibidem habetur, quando urgente necessitate Sacerdos lethalis alicujus culpæ sibi conscius absque prævia confessione celebravit, posteà debet quàm primùm confiteri. Alium adhuc casum adjungit Suares disp 31, q. 31. n. 1. part. 2. cap. 5. cùm scilicet quis sæpius in peccatum aliquod mortale relabitur, nec se illud aliter evitare posse putat, nisi confessionis Sacramentalis auxilio, tunc eni medium illud amplecti tenetur. Addimus ex Catech. Rom. Nullam rem fidelibus adeo curæ esse debere, quam ut frequenti peccatorum confessione animum studeant expiare &c. ac turpe esse, cum in eluendis corporis aut vestium sordibus tam diligentes simus, non eadem diligentia curare ne animæ splendor turpissimis peccati maculis obsolescat.

SEC-

SECTIO XIII.

Quænam sint conditiones ad Confessionem debitè faciendam requisitæ.

1. Quidã Doctores sexdecim ejusmodi conditiones enumerant, quæ licet alioquin omnes bonæ sint ac utiles, pleraque tamen illarum minimè necessarias esse monet Tolet. lib. 3. cap. 7. qui eodem cap. & seq. quinque præsertim conditiones ad confessionem debite faciendã requiri docet.

Prima est, ut sit diligens: id est, ut pœnitens ad confessionem non accedat, quin prius peccata sua diligenti præmisso examine in memoriam sibi revocare conetur: aliàs qui nullam ejusmodi diligentiam adhibere vellet, ad confessionem admittendus non esset: imò qui ex culpabili negligentia peccatorum aliquorum mortalium oblivisceretur, quæ idcirco in confessione declarare omitteret; ipsam confessionem ex integro repetere teneretur, ut asserit idem Toletus cap. 9. ubi rectè observat diligentiam illam non æqualiter in omnibus requiri sed pro diversa ratione personarũ, & status, nec non temporis ex quo ultima confessio facta est determinandum esse; illumque qui multis & variis negotiis implicatus est, teneri ad majorem diligentiam adhibendam, quàm is qui ab ejusmodi negotijs vacuus & liber est, similiter qui tempore diuturniori expers confessionis fuit; quàm qui breviori.

2. Secunda est, ut sit fidelis & vera: id est, ut pœnitens veraciter & sincerè Sacerdoti conscientiæ suæ statum aperiat, neque negando quæ commisit, neque scienter sibi imponendo quæ non commisit, neque item dubia pro certis, aut certa pro dubiis proponendo: mentiri enim in confessione, ut ibidem docet, grave peccatum est, quandò scilicet hoc fit deliberatè & in materia aliqua gravi.

Tertia est, ut sit Secreta: id est, ut pœnitens non coram aliis & publicè, sed secretò & ad aurem ipsius Sacerdotis peccata explicet: hanc enim esse confessionis Sacramentalis conditionem ex ipsius Christi Domini institutione rectè docet & probat Isambertus disp. 15. de pœn. art. 6. Unde

Cocil Trid. seff. 14. can 6. exprefsè afferit Ecclefiam semper obfervaviffe & obfervare modum illum fecretè confitendi & cap. 5. ejufdē feff. dicit, Quod, quamvis Chriftus Dominus non vetuerit quin aliquis in vindictam fuorum fcelerum & fui humiliationem, ob aliorum exemplum & Ecclefiæ offenfæ ædificationem, delicta sua publicè confiteri poffit, id tamen non effe divino præcepto mandatū; nec fatis confultè humana aliqua lege præcipi poffe, ut delicta præfertim fecreta, publica effent confeffione aperienda.

Quarta confeffionis conditio eft, ut fit obedire parata; id eft, ut pœnitens habeat voluntatem & propofitum exequendi ea, quæ Confeffarius ipfi tanquam neceffaria præfcripferit; v. g. fugiendi proximas peccati occafiones, aliena reftituendi, pœnitentiam impofitam adimplendi, &c.

Quinta denique conditio eft, ut fit integra, quæ quidem conditio, quoniam gravioris alicujus momenti eft, feq. fect. commodiùs explicabitur.

SECTIO XIV.

Quæ fit integritas Confeffionis ad validitatem & fructum ejus requifita.

1. CErtum eft integritatem Confefsionis non Ecclefiaftico folùm, fed Diuino etiam jure neceffariam effe, pœnitentefque ad peccata omnia in Confefsione declaranda ex Chrifti Domini inftitutione obligari. Hoc exprefsè docuit Concil. Trid. feff. 14. cap. 5. cujus quidem verba, quoniam doctrinam pro hujus Sacramenti praxi maximè neceffariam continent, paulò fufius hic attexere non erit inutile. Dicit igitur: Sacerdotes à Chrifto Domino Præfides & Judices in Sacramento pœnitentiæ conftitutos, judicium hoc incognita caufa exercere non poffe, neque æquitatem in injungendis pœnis fervare poffe, fi in genere duntaxat, & non potiùs in fpecie ac figillatim fua ipfi pœnitentes peccata declarent: unde colligitur oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum poft diligentem fui difcufsionem confcientiam habent, in confefsione recenferi, etiamfi occultifsima illa fint, & tantùm adverfus duo ultima Decalogi præ-

logi præcepta, commiſſa, quæ nonnuquam animum gravius ſauciant, & periculoſiora ſunt illis, quæ in manifeſto admittuntur, &c. cùm enim univerſa mortalia peccata etiam cogitationis, homines iræ, filios & Dei inimicos reddant, neceſſum eſt omnium etiam veniam cum aperta & verecunda confeſsione à Deo quærere. Itaque dum omnia, quæ memoriæ occurrunt, peccata Chriſti fideles confiteri ſtudent, proculdubio omnia divinæ miſericordiæ ignoſcenda exponunt: ſi enim erubeſcat ægrot⁹ vulnusMedico detegere, quod ignorat medicina, non curat. Colligitur præterea etiam eas circumſtantias in confeſsione, explicandas eſſe, quæ ſpeciem peccati mutant: quod ſine illis peccata ipſa, neque à pœnitentibus integrè exponantur, nec judicibus innoteſcant, &c. reliqua autem peccata quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in univerſum eadem confeſsione incluſa eſſe intelliguntur, pro quibus fidenter cum Propheta dicimus; Ab occultis meis munda me Domine.

Ex qua Concilij doctrina intelligi poteſt non modò neceſsitas integritatis in confeſſione ſervandæ; ſed etiam quis ſit illius modus, ſeu quænam requirantur, ut confeſsio integra eſſe cenſeatur: quæ hic paulò diſtinctiùs, breviter tamen majoris facilitatis gratia ſubjungimus.

2. Ad integritatem igitur confeſsionis ſecundum mentem Concilij, requiritur primò ut pœnitens peccata omnia mortalia, vel quæ mortalia eſſe dubitat, etiam ſolius cogitationis, quæ poſt diligentem ſui diſcuſsionem memoriæ occurrēt, in confeſsione explicet, adeò ut confeſsio nulla ſit & denuo iteranda, ſi vel unum ejuſmodi mortale peccatum in confeſsione deliberatè reticeat. Et de peccatis quidem mortalibus, quæ à ſe commiſſa eſſe recordatur, evidenter conſtat ex ſuprà citatis Concilij verbis: de illis verò peccatis, de quibus pœnitens dubitat utrum mortalia ſint, vel utrum ſint à ſe commiſſa, communis Doctorum ſententia & in praxi tenenda eſt, pœnitentem ad ea ſub dubio cofitenda obligari. Ita S. Th. Bonavent. Alenſis, Adrianus, Sylveſter, Navarrus, Suares & alij, quos citat & ſequitur Layman lib. 1. tr. 1. c. 5. paragr. 3. Quòd ſi poſt diligentiam ſufficientē judicio viri prudentis in examine conſcientiæ adhibitam pec-

cata aliqua mortalia memoriam effugiant, tunc nihilominus virtute Sacramenti simul cum aliis remittuntur, cum onere tamen & obligatione eadem confitendi & clavibus subiciendi, si fortè posteà memoriæ occurrant.

Observat autem Pet. de Ledesma tract. de Sacr: Pœn: cap. 16. ex communi Ecclesiæ doctrina & praxi, omnia illa peccata mortalia uni & eidem Sacerdoti esse confitenda, neque sine sacrilegio dividi aut dimidiari posse cõfessionem: ita ut quædam peccata uni, reliqua verò alteri Sacerdoti declarētur: cùm hæc divisio & dimidiatio cõfessionis integritati ejus repugnet, nec possit unum peccatum mortale sine alio remitti.

3. Requiritur 2. ut pœnitens numerum peccatorum suorum exprimat; neque enim satis est ut quis, verbi gratia, dicat se multoties tale peccatum comisisse, nisi quoties commiserit explicet quod tamen (ut rectè monet Gammachæus cap. 20. de sacram. pœn. part. 1.) non mathematicè, sed moraliter intelligendum est, seu quantùm ab ipso pœnitente fieri potest, unde sufficit ut pœnitens numerum illum peccatorum exponat, qui post sufficiens examen memoriæ occurrit: imò si præcisè non recordetur quoties peccatum aliquod commisit, satis est ut dicat se circiter toties plus minusve peccatum illud cõmisisse: quòd si frequentissimè in illud lapsus sit, saltem tempus exprimat; dicatque v. g. se ab anno ferè quotidie vel pluries in unoquoque die blasphemias protulisse, aut per mensem inimicitias cum aliquo gessisse, cujus quoties recordabatur (quod sæpissimè & quacunque data occasione fiebat) toties se illius occidendi, aut aliquod aliud malum illi inferendi voluntatem renovasse. Ita idem Gãmachæus sup. Tolet⁹ l. 3. c. 7. & alii cõmuniter.

4. Requiritur 3. ut pœnitens circumstantias, quæ speciem peccati mutant, in cõfessione declaret: id est, quæ novam aliquam deformitatem specie differentem in actum peccati inducunt, seu quæ specialem oppositionem habent cum aliquibus aliis præceptis aut virtutibus, v. g. si quis furatus fuerit rem Sacram, seu Sacris usibus consecratam, ut calicem; si fornicatus fuerit, in loco Sacro; si hominem occiderit qui esset Sacerdos in primo enim casu circumstantia rei furto

ablatæ; in ſecundo circumſtantia loci; in tertio circumſtã-tia perſonæ inducit novam deformitatem ſpecie differentem in ipſam actionem furti, fornicationis & homicidii, proinde in confeſſione declaranda eſt.

Sufficit autem (quod rectè monet Gammachæus loco cit.) ad evitandas perplexitates, in quas perſonæ laicæ aliquando incurrunt neſcientes, quænam ſint illæ circumſtantiæ quæ ſpecies peccati mutant, aut quomodò explicari debeant ſufficit, inquam, ut ejuſmodi perſonæ ad Pœnitentiæ Sacramentum accedentes nihil omninò reticere velint eorum, quæ ab ipſis debent declarari, utque circumſtantias notabiliores, quæ per ſe ſtatim memoriæ occurrunt, & ſe ipſas ſatis evidenter produnt, in confeſſione explicent, parati ſincerè ac humiliter reſpondere ad interrogata Sacerdotis, cujus eſt dignoſcere circumſtantias illas neceſſariò explicandas, de iiſque pœnitentem interrogare; ut poſteà ſuo loco dicetur.

Quæres an pœnitens teneatur etiam declarare in confeſſione circumſtantias illas, quæ ſpeciem peccati non mutant, ſed illud notabiliter aggravant. Duæ ſunt ſuper hac re oppoſitæ inter ſe Theologorũ ſententiæ alij ſiquidem, quamvis exiſtiment optimum & ſaluberrimum eſſe circumſtantias illas notabiliter aggravantes inconfeſſione declarare, negãt tamen pœnitentes ad id obligari Ita Paludanus, Adrianus, Navarrus, Medina, Peſantius, Reginaldus, Vaſques & plures alii apud Bonacinam diſp. 5. qu. 4. ſect. 4. pun. 3. qui etiam pro illa citat. S Doctorem Alij è contra aſſerunt circumſtantias notabiliter aggravantes eſſe in confeſſione declarandas. Ita Marcillus, Major, Sotus, Canus, Suares, & alii quos refert & ſequitur Gammachæus, cap. 10. de Pœn. § 1. cui ſententiæ ſubſcribit etiam Iſambert. diſp. 18. a. 11. eamque pluribus rationibus propugnat Quamvis autem priorem ſententiam maximè probabilem exiſtimemus, tum propter auhoritatem Doctorum qui eam tuentur, tùm etiam quia Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 5 circũſtantias tantummodo ſpeciem peccati mutantes in confeſſione declarandas eſſe dicit, nulla facta mentione circumſtantiarum illarum quæ tantummodo notabiliter aggravãt,

 quod

quod tamen dicere non omisisset, si necessarium esse judicasset: contrariam nihilominùs sententiam adhuc probabiliorem, in praxi quantùm fieri poterit tenendam arbitramur, pœnitentesque circumstantias notabiliter aggravãtes debere confiteri, & à Confessariis, prout spiritus & prudentia suggesserit de iisdem interrogandos esse, ob eam præsertim rationem, quod sine illarum circumstantiarum notitia vix possint Confessarij dignoscere, quales & quantas satisfactiones aut restitutiones injungere, quæ remedia proponere, aut consilia pœnitentibus suggerere debeant; aliter enim haud dubie se gerere debet Confessarius cum eo, qui brevi, aut qui diuturno tempore in peccati alicujus cœno hæsit; aliter cum illo, qui ex gravi & inveterato odio, aut qui ex repentina ira, deliberata tamen, malum aliquod intulit aut optavit: cum hæ nihilominùs circumstantiæ peccati speciem non mutent, sed tantummodo aggravent.

SECTIO XV.

An integritas confessionis ita necessaria sit, ut in nullo casu licitum sit peccatum aliquod mortale in confessione reticere.

DUO præcipui casus, in quibus pœnitens licitè & fructuosè absolutionem Sacramentalem recipere potest; quamvis peccata omnia mortalia, quæ à se commissa recordatur, non declaraverit; quod tamen non obstat quin cessante ratione ob quam illa reticuit, eadem posteà in confessione declarare teneatur.

Primus casus est, quando reperitur impossibilitas quædam moralis ex parte ipsius pœnitentis ad declaranda omnia mortalia à se commissa, v. g quando ægrotus inter confitendum vocis usum repente amittit, nec potest reliqua peccata explicare, vel etiamsi nullum peccatum declarare potuerit: tunc enim dummodo contriti animi signa quædam exteriora Confessarius in ipso deprehendat, potest, imò debet illum Sacramẽtaliter absolvere. Ita Medina, Sylvester, Navarrus, Bellarminus, Suares, & alii apud Bonacinam

nacinam disp. 5. quæst. 5. de Pœnit. punct. 1. Imò quamvis ante Confessarij adventum non modò vocis, sed etiam rationis judicij usum amiserit; si tamen aut Sacramentalem absolutionem verbis aut signis petiverit, declaraveritque se velle confiteri, idque fide digno testimonio ipsi Confessario innotescat, tunc etiam potest, imò debet illum Sacramentaliter absolvere, saltem sub conditione. Ita Suares & alij plures apud eundem Bonacinam suprà, quibus subscripsit Gammachæus cap. 20. §. 1. & Isambertus disp. 18. art. 10. Et probatur ex Concilio Arausicano 1. can. 12. ubi dicitur, quod subitò obmutescens, prout statutum est, baptizari; aut Pœnitentiam accipere potest, si voluntatis præteritæ testimonium verbis aliorum habeatur, aut præsentis in suo nutu. Et ex Concilio Carthag. 4. cap. 76. ei qui Pœnitentiam in infirmitate petit, si casu dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrænesim versus fuerit, dent testimonium qui eum audierunt, sicque accipiat Pœnitentiam; & si continuò creditur, moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur Eucharistia ori ejus. Item ex S. Leone Papa Epist. 91. ad Theodorum Forolulliensium Episcopum, ubi de infirmis loquens, Si inquit, aliqua vi ægritudinis ita fuerint aggrauati, ut quod paulò ante poscebant, sub præsentia Sacerdotis significare non valeant; testimonia eis fidelium circumstantium prodesse debebunt; ut simul & pœnitentiæ & reconciliationis beneficium consequantur. Accedit etiam praxis totius Ecclesiæ, quam discimus ex Rituali Romano tit. de ordine administrandi Sacramentum Eucharistiæ, in quo dicitur, infirmum absolvendum esse: si confitendi desiderium vel per se vel per alios ostenderit.

2. Quod si moribundus vi morbi de repente ita oppressus fuerit, ut nec Confessarium postulaverit, nec ullum confitendi desiderium verbis aut nutibus aliisue similibus signis, præsente vel absente Confessario ostenderit, tunc Sacramentaliter absolvi non poterit, cùm nulla sit ibi materia idonea & sufficiens Sacramenti pœnitentiæ, nulla contritio aut cõfessio quæ Signo aliquo exteriori se prodat, cum tamen sint partes essentiales ipsius Sacramenti, sine quibus forma illius

applica-

applicari nec licitè nec validè poteſt. Ita Suares diſp. 23. ſect. 1. & plurimi alii Theologi, quos citat & ſequitur Laymannus tractatu 6. de Pœnit. cap. 8. quibus ſubſcribit Isābertus diſp. 17. art. 9. Certè Concilia & Patres non aliter permittunt pœnitentiæ Sacramentum morituro obmuteſcēti aut phrenetico miniſtari, niſi Sacerdoti conſtet illum antea Sacramentum ipſum expetiiſſe, deſideriumque ſuum verbis aut nutibus, aliiſve ſignis declaraſſe.

3. Secundus caſus eſt, quandò ex confeſſionis integritate ſequeretur aliquod grave damnum ſpirituale vel corporale alterius, aut ipſiuſmet confitentis? v. g. quando urgente prælio aut inſtante naufragio, plurium militum aut navigantium confeſſio excipienda eſt, tunc enim ne dum unius confeſſio integra excipitur, aliorum quibus confitendi ſpatium deerit, ſalus periclitetur. ſufficit ut quiſque peccatum aliquod mortale à ſe commiſſum fateatur: imò, ſi tempus ad id non ſuppetat, & iam iam naufragiū immineat, aut prælium ineatur, ſatis erit tunc, ut omnes navigantes aut milites ſignis aliquibus exterioribus ſe peccaſſe generatī & de peccatis verè dolere demonſtrent: quæ quidem ſigna viſu vel auditu à Confeſſario percipiantur, ſicqve à Confeſſario abſolvantur. Ita Iſambertus diſp. 17. art. 8.

Item quando infirmus laborat morbo contagioſo, ſi non poſſit Confeſſarius abſque manifeſto vitæ periculo in peccatis illius ſigillatim audiendis diutius immorari, tunc aliquibus tantum peccatis in confeſſione auditis, ſi aliàs ſufficienter diſpoſitus ſit illum Sacramentaliter abſolvere poterit. Ita Vaſques, Koninch. & alii apud Bonacinam loco proximè citato. In hoc tamen caſu debet Confeſſarius admonere infirmum, confeſſionem illius eô modô factam eſſe validam & ſufficientem, & quantùm fieri poterit, animo peccatum & tranquillum dimittere.

4. Simili modo ſi quis v. g. patrem aut matrem confeſſarij ſui occidiſſet, aut domui ejus ignem ſubjeciſſet, nec alteri tunc confiteri poſſet, non teneretur incendium illud & homicidium ei in confeſſione declarare: quia hoc eſſet exponere confeſſarium ipſum peccato vindictæ & odij forte etiam periculo revelandæ confeſſionis, & multa hinc mala

mortaliter

moraliter sequi possent, cùm Sacerdotes sint quoque homines circumdati infirmitate, & inter illos alij aliis infirmiores quare tunc posset licitè pœnitens peccatum illud in confessione reticere, Ita Navarrus cap. 7. num. 3. Gammachæus cap. 20. §. 1. & alij.

Quæres an similiter liceat pœnitenti reticere in confessione peccatum aliquod mortale aut illius circumstantiam, quod vel quam declarare non potest, nisi cum manifestatione complicis, Navarrus suprà numero 1. & sequentibus, affirmat id non modò licitum esse, sed etiam pœnitentem tunc ad peccati illius aut circumstantiæ reticentiam obligari, illique subscripsit Gammachæus suprà: quorum sententia quamvis sit probabilis & tuta, verior tamen & tutior videtur sententia negans, quæ est S. Doctoris in 4. dist. 16. quæst. 3. art. 2. quæst. 5. ad 5. quem sequuntur Bonaventura, Alexander, Paludanus, Major, Almainus, & plures alii apud Suarem d. 34. de Pœnit. sect. 1. cum quibus proinde dicimus, pœnitentem in casu suprà declarato debere in primis confessorem quærere, cui persona, cum qua peccavit, non sit nota; vel si commodè & absque salutis periculo fieri possit, confessionem in aliud tempus differre: quod si neutrum possit, tenetur tunc peccatum suum tale quale commissum fuit, declarare. Id manifestè innuit S. Bernardus opusculo de formula honestæ vitæ, versus finem, ubi hoc documentum tradit: De nullo prorsus sinistre loquaris, quantumcunque sit verum vel manifestum, nisi in confessione; & hoc ubi non potes aliter manifestare peccatum tuum.

Ex qua S. Bernardi, & aliorum qui supra citati sunt, doctrina, colligitur 1. quòd obligatio integrè confitendi à Christo Domino cuique pœnitenti imposita, est ratio sufficiens ad peccatum alterius sub sigillo hujus Sacramenti Confessario manifestandum; ac proinde quòd illa manifestatio sic facta, charitati proximi non adversetur, sicut eidem charitati minimè repugnat, si extra confessionem peccatum alterius occultum ex aliqua justa & rationabili causa manifestetur.

Colligitur 2. extra hunc casum necessitatis nullatenus licere alterius peccatum in confessione declarare, ideòque quan-

quando Confessarius prævidet pœnitentem sine ulla causa rationabili velle nominare personas peccati sui complices, vel á quibus ad peccandum inductus est, debet id prohibere, ipsumque admonere, ne detractionis peccatum incurrat, ut rectè observat Navarrus suprà n. 2.

SECTIO XVI.

Quis sit legitimus Sacramenti Pœnitentiæ minister.

1. CErtum est solum Sacerdotem esse legitimũ Sacramenti pænitentiæ ministrũ solis siquidem Apostolis & eorum in Sacerdotio successoribus dictum est à Christo Domino S. Joan. 20. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, ut unanimiter verba illa Christi Domini intellexerũt SS. Patres ac nominatim S. Ambr. lib. 1. de Pœnit. cap. 2. S. Augustinus lib. 2. contr. Epist. Parmeniani cap. 12. & S. Leo Epist. 91. ad Theodorũ Eadẽ quoque veritas tanquã fide credenda, definita est in Concilio Constantien. in Bulla Martini 5. in Concil. Florent. in decr. Eug. & in Concil. Trid. sess. 14. cap. 6. & can. 10.

Quod quamvis verum sit, non tamen quilibet Sacerdos quoslibet pœnitentes validè absolvere potest; sed præter potestatem illam, quam ex ordinatione accepit, requiritur in eoettereà potestas jurisdictionis: id est quod, quamvis Sacerdos vi ordinationis suæ accipiat immediatè à Christo Domino potestatem remittendi peccata, non tamen accipit materiam cui potestatem illam applicet, nec habet vi ordinationis suæ illos subditos, in quos judicialem illam potestatem validè exerceat. Hoc patet ex Concilio Tridentino sess. 14. cap. 7. ubi expresse dicit: Nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut subdelegatam non habet jurisdictionem. Idem antea fuerat quoque declaratum in Concilio Floren. in decret. Eugen. in quo dicitur, Ministrum Sacramenti pœnitentiæ esse Sacerdotem habentem authoritatem absolvendi, vel ordinariam, vel ex commissione.

2. Porro in Sacerdotibus, qui parochiale beneficium non obtinent, præter jurisdictionem & potestatem quæ ipsis demandari potest, requiritur quoque approbatio Episcopi: id est testimo-

est testimonium juridicum de illorum capacitate & sufficientia ad excipiendas fidelium confessiones, eosque Sacramentaliter absolvendos. Ita speciatim constitutũ habetur in Concil. Trident. sess. 23. c. 15. de reform ubi decernit Sãcta Synodus, nullum etiam regularem posse confessiones sæcularium, etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videtur esse necessarium, aliàs idoneus judicetur, & approbationem quæ gratis detur, obtineat. Vnde sequitur Sacerdotem illum, qui neque parochiale beneficium obtinet, neque ab Episcopo approbatus est, idoneum non esse ad Sacramentum pænitentiæ ministrandum; ac proinde neque licitè neque validè absolutionem Sacramentalẽ conferre posse, ut fusiùs probat Isambert. disp. 21. de Pœn. art. 2. ubi etiam refert ex observationibus Joannis Galmart. ad citatum caput 15. sess. 23. congregationem Cardinalium declarasse, Absolutionem à Sacerdote datam vigore facultatis generaliter à summo Pontifice, vel specialiter à parocho concessæ, ab Episcopis Sacerdos examinatus & approbatus non fuerit, censeri nullam, etiam quoad eos, qui tali Sacerdoti bona fide confessi sunt.

3. Ex hoc autem Concilij decreto rectè infertur, Sacerdotes quoscunque sæculares aut regulares, quamvis doctissimos & in Theologia versatissimos, imò & laurea doctoratûs insignitos, si parochiale beneficiũ non obtineant, indigere Episcopi approbatione; ut validè confessiones excipere & pœnitentes absolvere possint: & è contra Superiores Religiosorum posse dare suis licentiam eligendi sibi in Confessarium aliquem è Sacerdotibus per Episcopum non approbatis; quia Concilium approbationem illam ad confessiones tantùm sæcularium exigit. Ita Isambertus sup. art. 2. qui etiam articulis sequentibus quædam observat scitu dignissima, & ad praxim maximè necessaria, quæ hic non ommittenda duximus.

Primum est juxta probabiliorem & magis in praxi tutam Doctorum sententiam, ab illo Episcopo accipiendam esse approbationem, in cuius Diœcesi Sacerdos Pœnitentiæ Sacramentum est administraturus. Ratio est, quia Sacerdos

ab eo Epi-

ab eo Episcopo accipere debet, qui ab illo Sacramēti, quod administravit, rationem exigere potest; & cujus præsertim interest; ut debitè & eô quô decet modô administretur.

4 Secundum est, approbationem illam posse pro arbitrio Episcopi; esse vel universalem & illimitatam, vel specialem & determinatam ad tempus aliquod certum, vel ad certa quædam loca; exempli gratia, posse Episcopum Sacerdotem aliquem approbare ad confessiones audiendas tantummodò per annum ita, ut anno illo elapso, nec licitè, nec validè nisi nova approbatione obtenta, hujus Sacramenti administrationi incumbere possit: quod in multis Diœcesibus, ac etiam Romæ in usu comperitur, ad segnitiem quorumdam Confessariorum excutiendam, eorumque sedulitatem in conservanda & excolenda scientia ipsis necessaria excitandam. Similiter posse Episcopum approbare Sacerdotem ea conditione, ut in certo tantùm loco; v. g. in aliqua parochia rurali confessiones excipere possit; idque non sine ratione, cùm non raro contingat Sacerdotem aliquem idoneum ab Episcopo judicari, qui in pagis pœnitentiam administret, non verò in urbibus in quibus ut plurimùm reperiuntur personæ variis & difficilibus negotiis implicatæ, pro quibus in hoc Sacramento dirigendis doctrina uberior & major ingenij vis requiritur.

Tertium est, approbationem ab Episcopo concessam posse ab eodem revocari, v. g. si Confessarius ex negligentia evadat imperitior, aut fiat moribus deterior; ita ut expediat pro bono Ecclesiæ illum à tali officio amovere. Imò existimat idem Isambertus posse Episcopum sine ulla causa approbationem, quamvis docto & pio viro concessam, prout libuerit, revocare quamvis enim id contra rationem faciendo peccet, ejus tamen revocatio vim suam & robur obtinet; ita ut Sacerdos sic revocatus nec licitè, nec validè possit pœnitentiæ Sacramentum ministrare.

5. Quartum est, quòd quamvis ex suprà relato Concilij decreto approbatio requiratur ad audiendas confessiones sæcularium, etiam Sacerdotum, nihilominus in plerisque Galliæ locis solere Sacerdotes etiam minimè approbatos aliorum Sacerdotum confessiones excipere; quod quidem va-

lidè ac licitè ab ipsis fieri docet & probat Isambertus suprà, non vi alicujus consvetudinis cui exprefsè derogat Concilium; sed ex tacito consensu Episcoporum, qui, cùm probè noverint Sacerdotes invicem, sibi hoc Sacramentum, nulla obtenta approbatione, ministrare, nec tamen id prohibeant, censentur tacitè illos quoad hoc approbare.

Quintum est, quemcunque Sacerdotem, quamvis nec approbatus sit, nec ullam obtineat jurisdictionem, imò etiamsi excommunicatus, suspensus, degradatus, aut hæreticus sit; posse tamen quemlibet pœnitentem à quibusvis peccatis & censuris in articulo mortis absoluere, quod exprefsè declarauit Concilium Tridentinum sess. 14. c. 7. per articulum verò mortis, etiam illius probabile periculum communiter Theologi intelligunt, quale est eorum, qui prælium aut periculosam nauigationem proximè sunt inituri, ut videre est apud Suarem tom. 3. disp. 69. sect. 3. & tom. 4. disp. 26. sect. 4. & 5. disp. 30, sect. 3. & patet ex cap. Eos de sent. de excomm. Hæc est autē in tali casu differentia observanda, quod Sacerdos ille tunc à quibusvis peccatis, etiam reservatis directè absolvat; à censuris verò nonnisi sub ea conditione ut elapso mortis periculo, pœnitens se coram Superiore sistat, id quod sibi ab illo injungetur, præstiturus, ut citato cap. declaratur.

Potest etiam Sacerdos non approbatus à peccatis mortalibus aliàs confessis & remissis, & à quibusvis venialibus, quemlibet Sacramentaliter absolvere, dummodo tamen non sit excommunicatus, aut alio impedimento canonico notoriè obstrictus, ut docent Vivaldus, Pesantinus, Suares, Henriques, Reginaldus & alij apud Bonacinam disp. 5. quæst. 7. de Sacram: Pœnitent. punct. 1. Verùm licet potestas absolvendi à venialibus communiter tribuatur omni Sacerdoti, nuper tamen sublata est per decretum Innocentij XI. editum, Anno 1679. 12. Febr. respectu quorum, requirit etiam approbationem Ordinarij.

Addimus ex Toleto lib. 3. cap. 13. posse quoque Episcopum vel Curatum, etiam in aliena Diœcesi vel Parochia, suos subditos confitentes audire & absolvere; quod tamen sine scandalo aut aliorum offensione fieri debet.

SECTIO XVII.

De casuum reservatione.

1. CErtum est & in Concilio Trident. sess. 14. c. 7. expressè definitum, Pontifices maximos, pro suprema potestate sibi in universa Ecclesia tradita; causas aliquas criminum graviores suo peculiari judicio reservare potuisse: neque dubitandum est, quandò omnia quæ à Deo sunt, ordinata sunt, quin hoc idem Episcopis omnibus in sua cuique Diœcesi, in ædificationem tamen & non in destructionem liceat, pro illis in subditos tradita suprà reliquos Sacerdotes inferiores authoritate, præsertim quoad illa quibus excommunicationis censura annexa est. Hanc autem delictorum reservationem consonum est divinæ authoritati, non tantum in externa politia, sed etiam coram Deo vim habere. Ex quà Concilij definitione, sequitur Sacerdotes inferiores etiam approbatos, nec licitè, nec validè posse à casibus illis reservatis sine speciali facultate absolvere, præterquàm in articulo mortis: ut præcedenti sectione dictum est.

Quæres quinam casus Summo Pontifici, quinam item Episcopis sunt reservati. Respondetur primo, venialia peccata nec mortalia purè interna, sed sola peccata mortalia externo opere consummata reservari solere, ut docent Major, Medina, Henriques, Suares, & plures alij apud Laymannum tract. 6. de Sacram. Pœnitent. cap. 12.

Respondetur 2. Non convenire inter Doctores quinam casus Episcopis ex jure sint reservati: quidam enim existimant nullos casus eis esse jure reservatos: alij quodcunque peccatum enorme, publicum, scandalosum: ob quod olim publica pœnitentia imposita fuisset, censent Episcopis reseruatum esse, ut adulterium notorium, homicidium, alij aliter sentiunt. Tutissimum in re dubia est, ut quilibet Confessarius attendat consuetudinem & statuta Synodalia & Episcopalia, ac reservationes speciales Diœcesis illius in qua versatur; & administrandæ pœnitentiæ incumbit, iisque in praxi se conformet, ut rectè monet Layman suprà.

2. Quod verò spectat ad Summum Pontificem, Navarrus cap. 27. num. 261. Suares disp. 29. de pœnit. sect. 2. To-

ler.

let. lib. 3. cap. 14. & communiter alij docent nullum ab illo peccatum reservari consvevisse, nisi ratione excommunicationis seu censuræ adjunctæ: ita ut si Papa ejusve Pœnitentiarius à censura illa absolvat, quilibet Confessarius postea possit à peccato illo in conscientiæ foro absolvere; imò, observat Henriques & alij apud eundem Laymann. suprà, si quis committat peccatum aliquod Papæ reservatum, sed ex ignorantia invincibili nesciat censurā tali peccato esse annexam: sicut ignorantia illa juris eum ab excommunicatione incurrenda excusat, ut infrà suo loco dicetur; sic etiam facit ut ejus peccatū minime reservatū censeatur.

Quod si rursùs quæras, quinam sint casus illi ob annexam censuram Summo Pontifici reservati: Respondetur plurimos & varios esse, qui in toto jure Canonico passim legi possunt, & à Toleto fusè explicantur lib. 1 cap 19 & sequentibus. In Rituali Parisiensi adnotantur præsertim sequentes, qui ut ibidem dicitur, frequentiùs in his Regionibus possunt accidere.

1. Exustio Templorum; nec non & domorum prophanarum procurata, dum incendiarius est publicè denunciatus; quod etiam de effractione & spoliatione ædium Sacrarum similiter intelligi debet.

2. Simonia realis in ordinibus & beneficiis, & confidentia, dummodò sit publica.

3. Occisio seu mutilatio membrorum & quæcunque atrocior percussio Religiosi vel Clerici in Sacris constituti.

4. Percussio Episcopi seu alterius Prælati.

5. Delatio armorum ad partes infidelium.

6. Falsificatio Bullarū seu Litterarum summi Pontificis.

7. Invasio, deprædatio, occupatio, aut devastatio terrarum Romanæ Ecclesiæ.

8. Violatio interdicti ab eadem Sancta Sede impositi.

Quibus additur crimen hæresis, à quo tamen in plerisque Galliarum & aliarum Provinciarum locis solent Episcopi, sive ex consvetudine immemorabili, sive ex tacita vel expressa licentia Summi Pontificis absolvere.

3. Observat autem Laymann. tra. 5. p. 2. de excom. cap: 6. reservationem illam à Summis Pontificibus factam, non

adeò ſtrictam eſſe, quin ob plures cauſas relaxetur, & ad Epiſcopalem juriſdictionem devolvatur: quæ cauſæ in jure Canonico exprimuntur, ut videre eſt in cap. De cætero: & cap. Ea noſcitur, de ſent. exmm. Prima cauſa eſt ætatis infirmitas; ſi nimirum impuberes in caſum aliquem Papæ reſervatum incidant, ij etiam poſt pubertatem ab Epiſcopo abſolvi poſſunt, ut habetur cap. Pueris, de ſentent. excõmun.

Secunda eſt, ſexûs infirmitas: mulieres enim in excommunicationem Papalem lapſæ ab Epiſcopo abſolvi poſſunt, ut habetur cap. Mulieres, & cap. Quamvis, eodem titulo.

Tertia denique cauſa, eſt quodvis legitimum impedimẽtum Sedem Apoſtolicam adeundi quâ ratione excuſantur pauperes, ſenes valetudinarij: Item ij qui ſui juris non ſunt, aut qui ob curam adminiſtrandi familiam, gerendi officium publicum; vel ob periculum vitæ, infamiæ, ſcandali, aut aliam ſimilem cauſam impediuntur, ne Romam ad abſolutionem recipiendam proficiſci poſſint, ut toto illo titulo variis capitibus explicatur, unde concludit quod juxta regulã communiter receptam, caſus Papalis, ſuperveniente impedimentò adeundi Papam, ſit Epiſcopalis.

SECTIO XVIII.

Quis poſſit à caſibus reſervatis abſolvere.

1. CErtum eſt 1. omnem Superiorem in foro conſcientiæ poſſe abſolvere à caſibus illis qui ab inferiore reſervati ſunt. Ratio eſt; quia tota poteſtas inferioris continetur eminenter in Superiore, ratione ſubordinationis poteſtatis inferioris ad ſuperiorem.

Diximus Superiorem in foro conſcientiæ ad diſtinctionẽ aliorum, qui tantummodò ſunt ſuperiores in foro exteriori, quales ſunt v. g. Archiepiſcopi reſpectu Epiſcoporum ſuæ Provinciæ, illi enim cum non ſint Superiores Epiſcoporum in foro conſcientiæ, à caſibus quos ipſi Epiſcopi ſibi reſervant, eorum ſubditos non poſſunt abſolvere. Aliter tamen loquendum eſt de Romano Pontifice, cùm enim ſit ſummus Eccleſiæ Paſtor, & ipſius Chriſti Domini in univerſo orbe Vicarius, habeatque ſupremam poteſtatem in foro tàm

interno

interno quàm externo, respectu quorumcunque fidelium, ac etiam ipsorum Episcoporum (ut infrà suo loco dicetur) hinc sequitur illum posse quoscunque fideles à casibus quibuscunque & à quocunque reservatis validè in utroque foro absolvere.

Certum est 2. nullum Sacerdotem inferiorem posse absolvere à casibus ab Ordinario suo reservatis, nisi ab ipso Ordinario, vel ab ejus Superiore, in foro conscientiæ potestatem acceperit. Ratio est, quia per ejusmodi reservationẽ Superior Ordinarius censetur veluti revocare potestatem & jurisdictionem inferioribus Sacerdotibus collatam respectu casuum illorum reservatorum; Fuit autem semper in Ecclesia persuasum (ut habetur in Concilio Trident. sess. 14. cap. 7.) & verissimum esse Synodus hæc confirmat, nullius momenti absolutionem illam esse debere, quam Sacerdos in eũ profert, in quem ordinariam, aut subdelegatam non habet jurisdictionem.

Certum est 3. omnes & quoscunque Sacerdotes etiam excommunicatos, suspensos, interdictos, imò & degradatos, posse validè & licitè omnes & quoscunque fideles à quibuscunque non modo casibus reservatis, sed etiam censuris tàm à jure quàm ab homine latis, in articulo mortis absolvere. Ratio est, quia voluit Ecclesia in illo casu cessare omnẽ reservationem ut declaravit Concil. Trident sess. 14. cap 7. his verbis: Verumtamen piè admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis: atque ideò omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes, à quibusvis casibus & censuris tunc absolvere possunt.

Cùm hæc tria certa sint, quæres an præter articulum mortis possit aliquando inferior a casibus reservatis absolvere, etsi nullam a superiore ad id potestatem acceperit. Respondetur plures esse causas in iure expressas, quibus à casibus & censuris summo Pontifici reservatis possint Episcopi absolvere, de quibus in sect. præced. dictum est, ut ætatis infirmitas, cap. de cætero: & cap. ea noscitur, de sentent. excom. Sexûs imbecillitas, cap. Mulieres eod. tit. Gravis aliqua necessitas, cap. quamvis; eod. tit. & aliæ similes cau-

ſæ quæ fuſius expoſitæ reperiuntur apud Layman. tract. de cenſur. p. 2 c. 6. n. 3. Vnde Theologi communiter concludunt à pari, Sacerdotes etiam inferiores occurrente aliqua gravi & urgente neceſſitate, quæ juncta ſit cum morali aliqua impotentia adeundi Epiſcopum, vel ejus pœnitentiarium, poſſe à caſibus Epiſcopo reſervatis, abſolvere pœnitentem, maximè impoſito onere adeundi poſtea ipſum Epiſcopum quando fieri poterit, & parendi ejus mandatis. Exempli gratia ſi urgeat neceſſitas ſuſcipiendi aliquod Sacramentū, puta Matrimonium, vel Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentū, à quo quis ſine gravi ſuſpicione, aut ſcandalo ſe retrahere non poſſit, & aliunde longè diſtet Epiſcopus, nec niſi cum ſumma difficultate, fortè cùm gravi periculo adiri non poſſit. Ita Richardus, Navarrus, Sotus, Philiarchus, Suares, & alii apud eundem Laymann. ſup.

SECTIO XIX.

Quænam conditiones requirantur in Confeſſario, ut debitè miniſterio ſuo fungatur.

1. EX ijs quæ præcedentibus ſectionibus dicta ſunt, conſtat tres præcipuas conditiones in Sacramenti hujus Miniſtro requiri, ad hoc, ut validè illud adminiſtrare poſſit; nimirum ut ſit Sacerdos, ut ſit ab Epiſcopo approbatus, utque juriſdictionem ordinariam vel delegatam, nulla reſervatione cenſura aut, quavis alia ratione impeditam in foro interiori habeat. Vt autem non modo validè, ſed etiam licitè ac debitè ſuo fungatur officio, tres adhuc conditiones ipſi neceſſariæ ſunt; probitas ſcilicet, doctrina, & prudentia. De duabus primis hac ſectione breviter aliquid dicemus; tertiam verò in proximè ſequenti explicabimus.

Atque in primis quod ſpectat ad probitatem, certum eſt Sancta non niſi Sanctè eſſe tractanda; nec Sacramenta in ſtatu peccati mortalis adminiſtrari poſſe, quin novum mortale peccatum incurratur, ut ſuprà cap. 1. à nobis dictum eſt, & habetur cap. illud; diſt. 95. & c. Per Iſaiam 1. q. 1 proindeque Confeſſario ad Pœnitentiæ Tribunal accedenti attendendum eſſe, num alicujus lethalis noxæ ſibi ſit conſcius: & ſi fortè ita eſſe deprehendat vel dubitet, maculam illam humili

mili Confessione, vel, si commodè non possit, urgeatque aliqua necessitas, saltem vera & perfecta contritione debet eluere: imò quamvis nihil sibi consc ius sit, non ideò tamen se justificatum credet; sed consultissimum illi semper erit, huic divinæ functioni aliquem cordis contriti & humiliati affectum præmittere nec nisi suppliciter invocato numine, in illo Sacro Tribunali sedere

2. Quod spectat ad doctrinam; cùm in hoc Sacramento Confessarius Judicis ac Medici personam sustineat, certum est, ut duplici illo officio debitè perfungatur, scientiam aliquam in eo requiri, proindeque Sacerdotem illum graviter peccare, qui huic ministerio sine sufficienti doctrina se ingerit; quantumvis alias fuerit ab Episcopo approbatus, ut ex communi Theologorũ consensu docet Suares disp. 28. sect. 2.

Vt igitur Confessarius suo muneri debitè satisfacere possit, debet probè tenere saltem ea quæ sequuntur: nimirum quæ sit materia necessaria aut sufficiens, & quæ forma hujus Sacramenti: quæ illius partes essentiales & integrantes; qualis contritio requiratur in pœnitente ad fructum hujus Sacramenti percipiendum; quæ sint conditiones in Confessione servandæ; quæ peccata saltem ex genere suo sint mortalia aut venialia; quæ circumstantiæ peccati speciem mutent, aut notabiliter aggravent; quæ peccata secum afferant aliquam restituendi obligationem, aut censuram aliquam annexam habeant: quæ quidem omnia & alia similia tam ex antè dictis, quàm ex postea dicendis in hac posteriori hujus operis parte, cuivis perspecta esse poterunt. Item quæ peccata summo Pontifici aut Episcopo sint reservata, quæ quivis discere poterit ex Rituali sive Romano, sive cujusque Diœcesis proprio. In casibus verò difficilioribus circa censuras, obligationem restitutionis, &c debet saltem scire dubitare, ut absolutionem differat quoad usque doctiores consulerit, Monet autem rectè Bonacina disp. 5. quæst. 7. de pœn. p. 4. specialem notitiam irregularitatum & aliarum obligationũ, quæ Clericos & beneficiatos spectant; requiri in eo Confessario, qui ipsorum Clericorum & Beneficiatorum Confessionibus excipiendis incumbit.

3. Quæret aliquis, an Confessarius teneatur, audito quô libet

libet peccatô, apud se determinare an sit veniale vel mortale. Respondetur non teneri: sed satis esse ut intelligat peccatum esse commissum, quod ex genere suo est mortale vel veniale, quamvis in particulari diiudicare non possit certò, an sit mortale vel veniale. Ita Suares, Navarrus, & alii apud Bonacinam supra: quando tamen Confessarius dubitat an pœnitens peccaverit mortaliter debet illum de peccato in futurum cavendo monere, & ad id firmiter proponendum inducere, aptaque remedia ipsi suggerere; quia in ejusmodi dubiis tutior pars est eligenda.

SECTIO XX.

Quæ sit prudentia in Confessario requisita.

1. CErtum est, ipsamet experientia teste, Confessariū præ cæteris virtutibus prudentia præsertim indigere ad omnes ministerij sui partes debitè ac fructuosè obeundas; ita ut quantavis doctrina & pietate præditus sit si tamen hæc virtus in eo desideretur, in gravissimos & perniciosissimos defectus aliquando incidere possit; quod libro integro super hac materia edito fuse demonstravit Valerius Reginaldus.

Hæc autem prudentia primùm requiritur in interrogando pœnitente, quoties Confessarius videt eum ex ignorantia aut oblivione, aut inconsideratione, aut pudore, aut alia quavis de causa aliquid culpabiliter omittere, quod ad integritatem confessionis requiritur: quamvis enim per se loquendo Confessarij officium non sit interrogatre, sed audire confitentem: quando tamen pœnitens in confessione deficit, tenetur ipsum juvare Confessarius; ne, si absolutionem conferat indisposito, simul cum ipso sacrilegij reatum incurrat. Ita Navarr. cap. 5. num. 2. & Reginaldus cap. 2. unde etiā cap. Qui vult confiteri, de pœnit. dist. 6. dicitur quod diligens inquisitor sapienter interroget a peccatore, quod forsitan ignorat, vel verecundia velit occultare.

2. Interrogatio verò illa, debet esse prudens; ita ut à pœnitente exquirat ea, quæ habita ratione status, conditionis, ætatis, &c probabiliter conjicit eum commisisse, eaque ratione se in illis interrogationibus gerat, ut neque vano ali-

quo

quo respectu, aut timore aliquid necessarium omittat, neque etiam inquirendo, pœnitentem doceat ea peccata, quæ nescit, & quæ nescire illi maximè expedit; quòd in juniorū confessionibus præsertim debet attendere. Super qua re observari poterit monitum Cani in relect. de Pœnitent. part. 6. ubi sic loquitur: Nolo ego Confessarios importunos esse; & intolerabile negotium facessere pœnitentibus. Quemadmodùm nec eos quidem probo, qui imprudenter interrogando, pœnitentibus scandalum inijciunt, atque adeo eos peccare docent. Qua in re confidenter etiam reprobo summas istas confessionum interrogationibus plenas, quæ idiomate vulgari eduntur. Legi potest Reginald. toto cap. 3. libri supra citati, de prudentia Confessoris.

Requiritur etiam Confessarij prudentia in juvando pœnitente ad hoc, ut veram & sufficientem de peccatis commissis contritionem concipiat, firmumque propositum de ijsdem in futurum evitandis: & in expendendo illo pœnitentis proposito, an ex vera cordis conversione procedat.

Item in erudiendo pœnitente, quem mysteriorum Fidei, & aliarum rerum ad salutem necessariarum ignarum esse deprehendet; eoque in eliciendis fidei actibus juvando.

Eadem prudentia Confeslarij similiter requiritur in tranquillando pœnitentis animo, si fortè scrupulis agitatum esse percipiat; eoque per spem & confidentiam in Deum erigendo, si timore nimio, aut aliqua desperationis tentatione depressum esse cognoscat; vel e contra.

Necessaria est quoque eadem prudentia in remedijs consilijsque aptis & convenientibus ipsi pœnitenti suggerendis: ut peccata devitare, vitamq; nomine Christiano dignam ducere queat, nec non in salutaribus pœnitentijs & satisfactionibus pro qualitate delictorum injungendis, & etiam restitutionibus tùm honoris & famæ, tùm bonorum alienorū, si casus aliquis id exigat, præcipiendis.

Item in expendendis dispositionibus ipsius pœnitentis, num ad absolutionem recipiendam sufficiens sit, num etiā expediat diebus aliquot differre: an omninò illi denegare.

3. Circa has autem dispositiones expendendas, non levis aliquandò difficultas occurrit quomodò se gerere debeat

Confeſſarius erga eos qui ſæpius in eadem peccata relabuntur. Atque in primis certum eſt denegandam eſſe abſolutionem ijs, qui ſtatum peccati mortalis relinquere nolunt, quales ſunt, qui nolunt inimicis reconciliari reſtituere alienum cùm poſſint, &c. Similiter etiam ijs, qui nolunt occaſiones proximas peccandi relinquere, cùm poſſint & debeant; tales ſiquidem non cenſentur veram contritionem de peccatis commiſſis, aut verum propoſitum de ijſdem in futurum non committendis habere.

Quod verò ſpectat ad eos, qui ex mera fragilitate in eadem peccata ſæpe relabuntur, certum eſt etiam præciſe loquendo abſolutionem illis dari poſſe toties, quoties in ipſa peccata relabuntur, dummodò cum vera de illis contritione, & firmo non amplius peccandi propoſito ad pœnitentiam accedant: declaratur enim in Concilio Tridentino, ſeſſ. 14. cap. 2. Pœnitentes per Sacerdotum ſententiam non ſemel, ſed quoties ad Pœnitentiæ Tribunal confugerint, poſſe ab admiſſis peccatis liberari. Vnde Sanctus Hieronymus Epiſtola 46. ad Ruſticum: Non ſolum, inquit, ſepties, ſed ſeptuagies ſepties delinquenti ſi convertatur ad pœnitentiam peccata condonantur. & Navarrus in Manuali cap. 3. loquens de perſonis illis, quæ ſunt in proxima peccati occaſione, quã tamen ob aliquam cauſam rationabilem relinquere non poſſunt; quam quidem cauſam, utrùm talis re vera ſit, ſeriò expendere debet Confeſſarius, dicit perſonas illas poſſe, ſi reciderint, abſolvi, non tantùm ſemel, bis, vel ſepties, ſed etiam ſeptuagies ſepties, dummodò veram in illis contritionem, & firmum non amplius peccandi propoſitum Confeſſarius deprehendat: quia, ut ibidem obſervat frequens peccati recidiva non eſt ſemper argumentum neceſſarium, quo judicari poſſit pœnitentiam ſeu contritionem non eſſe verã: ſed eſt tantummodo ſignum maximæ fragilitatis & inconſtantiæ: neque ad recipiendam abſolutionem requiritur, ut pœnitens non ampliùs in futurum peccet, ſed ut amplius peccare nolit.

4 Quãvis autem hæc ita ſe habeant; nihilominùs debet Confeſſarius prudenter attendere, non tantùm quid abſolutè loquendo poſſit, ſed potiùs quid ipſi pœnitenti ſit magis

conve-

conveniens & aptum ; multa enim licent, quæ aliquando non expediunt. Debet igitur coram DEo attentè considerare num frequens usus Confessionis talibus personis utiliter svaderi possit, ut earum fragilitati consulatur, & voluntatis infirmitas, ac ægritudo, crebra hujus Sacramenti susceptione quasi remedio sæpiùs iterato sanetur: num è contra frequens Confessionis usus illis nocivus sit, v. g si inde sumant occasionem peccandi liberiùs: si potiùs ex cōsvetudine quàm ex vero contritionis motivo, aut emendationis proposito ad Pœnitentiæ Tribunal accedant: pro ratione enim dispositionum illarum pœnitentes ipsos utiliter interdum poterit privare beneficio absolutionis : vel illos in aliquot dies differre, & interim pia & religiosa quædam opera & pænitentiæ exercitia ipsis injungere: quæ omnia potiùs ex interiori Spiritûs Sancti illustratione, & diuturna in administratione hujus Sacramenti experientia; quàm ex certis regulis, aut præceptis dignosci possunt.

Denique hæc prudentia Confessarij præsertim requiritur in sigillo seu secreto Confessionis inviolabiliter servando, de quo sectione sequenti agetur.

Huic prudentiæ jungere merito possumus charitatem seu misericordiam, quæ in Confessario maximè desideratur, ut quoslibet pœnitentes ad se venientes affectu plane paterno excipiat, illorum ingnorantiam, tarditatem, duritiem, pervicaciam; & aliàs similes imperfectiones non patienter modò, sed etiam amanter sustineat, nulli labori parcat, nullam molestiam refugiat, ut illorū spirituale bonum quovis modo procuret, ac novum semper zelum divinæ gloriæ salutisque animarum in corde suo concipiat & foveat, diemque illum fortunatum arbitretur in quo peccatoris alicujus conversioni ac sanctificationi, divinâ aspirante gratiâ, cooperatus fuerit, memor illius summæ charitatis, qua Christus optimus Pastor peccatores & peccatrices quæsivit, vocavit, allexit, & ad se venientes misericordiæ sinu excepit, fovit, amplexus est: hancque divinam vocem ineffabilis prorsùs benignitatis suæ testē in sacris Evangeliis reliquit: S. Matth. cap. 11. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiā vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde.

SEC-

SECTIO XXI.

Quæ sit obligatio sigilli seu secreti in Confessione servandi.

1. DIcendum 1 hujus sigilli seu secreti obligationem esse strictissimam, adeo ut nunquam liceat Confessario peccatum aliquod in Confessione auditum etiam post mortem ipsius pœnitentis ullo modo revelare: quod ita certum est, ut S. Doctor in 4. dist. 21. quæst. 3. art. 1. quæst. 1 ad 1. sententiam contrariam erroneam appellet: & cap. Sacerdos, dist. 6. de pœnit: & etiam cap. Omnis utriusque, de pœnit: & remiss. depositionis pœna, & detrusionis in arctum monasterium decernitur in hujus sigilli violatorem.

Hæc autem tam stricta sigilli servandi obligatio, ut fusè probat Isambertus disp. 23. art. 1. oritur tum ex jure naturali, quo tenemur sub secreto nobis commissa celare: tum ex virtute justitiæ, quæ vetat proximi famam lædere: tùm ex virtute religionis, quæ reverentiam Sacramento Pœnitentiæ debitam servare jubet: tùm maximè ex ipso jure divino positivo: quia, ut recte argumentatur Gamachæus cap. 22. de Pœn: eo ipso quo Christus Dominus pœnitentem obligavit ad integram omnium peccatorum suorum Confessionem Sacerdoti faciendam, censetur etiã ipsum Sacerdotem obligasse ad secretũ inviolabiliter servandum: aliás Confessio maximè odiosa fieret, nullaque ex ea oriretur pax & conscientiæ serenitas, quæ tamen sunt præcipui Pœnitentiæ fructus, ut á Concil. Trid. dictum est sess. 14. cap. 3. sed potiùs inquietudo mentis in ipso pœnitente, ac timor continuus; ne Confessarius ad declaranda peccata quæ per ejus Cõfessionẽ novit ratione aliquâ inducatur. Imò si Confessarius licitè posset peccata aliqua sibi confessa revelare, non teneretur pœnitens ea ipsi in cõfessione declarare: cùm ex institutione Cristi Domini, ut supra dictum est, nonnisi ad Confessionem secretam obligetur, quæ tamen secreta non foret, si Sacerdoti peccata per eam cognita evulgare liceret. Unde patet tantùm abesse, ut hæc obligatiò sigilli in quocunque casu servandi, bono publico obstet, quia potiùs maximè ad illud conferat: supponamus enim perditum aliquem hominẽ moliri

liri proditionem, aut simile quidpiam facinus in Reipublicæ perniciem; si credat Confessarium teneri vel posse licitè peccatum illud suum revelare, nunquam hoc illi in Confessione declarabit; neq; enim ad id obligatur; & sic in perversa voluntate perseverabit: ubi è contra, si de Confessionis sigillo inviolabiliter servando securus existeret, pondus conscientiæ suæ in ejus sinum libentiùs exoneraret, piisque illius monitis ac consiliis ab impio illo facinore deterreri posset.

2. Dicendum hanc sigilli servandi obligationem sequi ex quavis Confessione Sacramentali, licet absolutio, sive ex defectu potestatis in Confessario, aut dispositionis in pœnitente, sive ex aliqua quacunque causa non conferatur; dummodo pœnitens eô animô faciat Confessionem illam, ut peccata sua Ecclesiæ clavibus subiiciat. Ita S. Thomas in 4. dist. 21. quæst. 3. art. 1. cui subscribunt, S. Bonaventura, Richardus, Gabriel, Sotus, & alii, quos refert & sequitur Gamachæus supra. si verò Confessio non fiat animo subiiciendi peccata clavibus Ecclesiæ, sed, v. g. alliciendi Confessarium ad aliquod peccatum aut ei illudendi, ex tali Confessione nulla oritur sigilli servandi obligatio, ut docent Adrianus, Alensis, Vivald. Sylvest. & alii apud eundem Gamachæum, qui tamen rectè monet Sacerdotem in eo casu non debere leviter, & sine gravi causa, ea quæ per ejusmodi Confessionem novit declarare, ne inde scandalum oriatur: sed adhibito prudentis alicujus viri consilio, id facere, quod magis expedire videbitur.

Est autem observandum in citato decreto Concilij Lateranensis, dici Confessarium omnino cavere debere, verbo, aut signo, aut alio quovis modo prodat peccatorem; quæ verba diligenter à quolibet Confessario perpendenda sunt: non modò ne ex verbis suis licet generatim dictis; aut quibuscunque signis vel nutibus; sed etiam ne ex pœnitentia aliqua & satisfactione pro peccatis occultis minus consideratè imposita, alii conijcere possint pœnitentem hoc vel illud peccatum speciatim, aut generatim grave aliquod delictum perpetrasse. Imò tanta huic Confessionis sigillo debetur reverentia, ut ne quidem cum ipso pœnitente extra Confessionem loqui liceat de peccatis aut negotiis ejus per solam

Con-

Confessionem cognitis, nisi ipsemet pœnitens de iis Confessarium interroget. Quod si Confessarius aliquid in Confessione omisit, quod pœnitenti indicare debebat. v, g. restitutionem aliquam faciendam, id supplere debet non ex abrupto, sed prudenter, ac privatim, & petita priùs ab ipso pœnitente venia: quæ omnia fusè explicat Gamachæus supra, ubi insuper addit nec ipsum Sacerdotem posse uti notitiâ per Confessionem Sacramentalem, acquisitâ ad suam aut aliorum directionem, vel ad arcendum aliquod malum, si ex isto usu & applicatione sequatur fractio sigilli, aut probabile fractionis periculum: si tamen nihil tale impendeat, & prudenter se gerat Confessarius; ita ut omnem removeat temerati Sacramenti suspicionem, potest tunc eandem notitiam ad pios usus convertere, præsertimque ad malū aliquod impediendum.

3. Dicendum. Sub sigillo Confessionis cadere, primò omnia & singula peccata mortalia, sive pœnitentis, sive complicis, tàm in particulari, quàm in generali: omnia etiam peccata venialia in particulari, eorumque circumstantias, quæ nonnisi per Confessionem cognoscuntur: item ea omnia, quæ licet peccata non sint, talem nihilominùs cum peccatis in Confessione declaratis, connexionem habent, ut de illis cognitionem aut suspicionem ingenerare possint. Ita ex S. Thomæ & aliorum Theologorum communi doctrina Illambertus disp. 23. art. 4. ubi adjungit etiam defectus sive naturales, sive acquisitos ipsius pœnitentis, qui non aliter quàm per Confessionem innotescunt, sub illius sigillum cadere: aliàs odiosa redderetur Confessio, & pœnitenti probrosa, si defectus ejusmodi per illam cognitos manifestare liceret: opera vero bona & virtutes ipsius pœnitentis sub illius sigillum propriè non cadunt, quamvis aliunde Confessarius juxta intentionem pœnitentis secretum ipsi servare teneatur.

4. Dicendum, non modo Confessarium, sed etiam interpretem, si fortè pœnitens aliquem ad explicanda peccata adhibuerit: alios denique omnes, qui quocunque modo licito, vel illicito, sive datâ operâ, sive casu fortuito peccata illa cognoverunt, quæ per solam Confessionem Sacramentalem innotuerunt, pari obligatione sigilli servandi teneri. Ita docet

docet S. Thom. Paludanus, Scotus, Medina, Sylvester. Navarrus, & alii apud Laymann. tract 6. de Pœnit: Ratio est, quia secundùm regulam juris, res ad quemcunque perveniat, cum onere suo transit, ut habetur cap. Pastoralis, de decimis. Ac proinde ad quoscunque peccatorum alienorum notitia per solam Confessionem perveniat, ad illos etiam servandi sigilli eadem obligatio transibit.

De consensu tamen pœnitentis, potest Confessarius ex aliqua causa rationabili, & propter ipsius pœnitentis majorem utilitatem, peccatum illius in Confessione auditum alteri declarare, ut docet S. Thom. in 4 dist. 21. quæst. 3. art. 2. & cum eo communiter Theologi, ut videre est apud Isambertum disp. 22. a 6 qui tamen art. seq. rectè admonet, consensum illum pœnitentis debere esse plenè voluntarium, liberum, formalem, & expressum: nec sufficere tacitum seu virtualem, aut interpretativum.

5. Quæres, an etiam pœnitens ad sigillum teneatur respectu eorum, quæ Confessarius in hujus Sacramenti administratione ipsi vel dixit, vel injunxit. Communis Theologorum responsio est negans, ut docent Major, Sot. & alij apud Suar. disp. 13. sect. 4. Canones siquidem sigilli obligationem præcipientes nullam pœnitentis faciunt mentionem. Quamvis autem sigillo Sacramentali non obligetur, lege tamen naturali tenetur ad secretum servandum, quando ex illius revelatione aliquod damnum in ipsum Confessarium derivaretur; aut quamvis nullum inde ipsi immineret damnum, aliquid tamen contra ejus voluntatem in illiꝰ manifestatione sine ulla rationabili causa fieret. Quòd si Confessarius eo impietatis delaberetur, ut in ipso Pœnitentiæ Tribunali pœnitentem ad peccatum aliquod solicitare, vel ad errores inducere conaretur, tunc posset pœnitens illum ad Superiorem deferre; imò aliquando teneretur: si nimirùm ex silentio suo plurium aliorum ruinam sequi videret, quos ipse Confessarius ad peccandum aut errandum induceret.

SECTIO

SECTIO XXII.

In quibus casibus Confessio nulla sit; & ideò iteranda.

1. EX antedictis facilè colligi potest, quænam ad confessionis Sacramentalis & subsequentis absolutionis validitatem necessariò requirantur; tàm ex parte pœnitentis, quàm ipsius Confessarij; quorum si vel unum desit, confessio illa & absolutio irrita sit, atquè adeò iteranda. Quæ quidem majoris facilitatis gratiâ breviter hic subijciemus.

Atque in primis ex parte pœnitentis quinque præsertim requiruntur Primum est, ut diligentiam rationabilem & sufficientem adhibeat in discutienda conscientia, præsertim quando ad Pœnitentiæ Tribunal rariùs accedit, & se alicujus peccati mortalis reum esse deprehendit, aut dubitat: unde si in illa discussione ita negligens sit, ut exinde sequatur oblivi opeccati alicujus mortalis, quod sibi in memoriam facile reducere potuisset ac debuisset, tunc confessio nulla erit, & proinde iteranda.

Secundum est, ut pœnitens veram de peccatis commissis contritionem, aut saltem attritionem actualem concipiat, idque ante confessionem, aut in ipsa confessione, aut saltem ante absolutionem; prout superiùs à nobis explicatum est: quæ quidem actualis contritio vel attritio si desit confessio irrita erit, & proinde iteranda.

2. Tertium est, ut firmum concipiat propositum, non ampliùs peccata illa committendi, de quibus se accusat, idque vel actuale, vel saltem virtuale, ut supra declaratum est: quod tiam intelligi debet, quando quis de solis venialibus confitetur: si enim nullum ne quidem virtuale propositum haberet pro viribus peccata illa devitandi, obicem hujus Sacramenti effectui poneret, & quamvis, si sola peccata venialia confessus fuisset, non teneatur eadem iterùm in confessione declarare: tenetur tamen de propositi illius defectu, & indignâ Sacramentalis absolutionis perceptione se denuò in Pœnitentiæ Tribunali accusare.

Quartum est, ut pænitens omnia peccata mortalia etiam purè interna, quæ post diligens examen memoriæ occurrunt,

coram-

eorumque numerum & circumstantias speciem immutantes, aut notabiliter aggravantes, quando illas ut tales agnoscit, vel de iis à Confessario interrogatur in confessione, explicet: unde si scienter & datâ operâ peccatum mortale omittat, aut peccatorum à se commissorum numerum, vel circumstantiam aliquam necessariò declarandam reticeat, confessio nulla erit, tenebiturque non modò peccatum illud scienter omissum, sed & omnia alia & singula mortalia in illa confessione explicata iterùm Clavibus Ecclesiæ subijcere; imò & omnes confessiones subsequentes iterare; in quibus confessionis illius sacrilegæ sibi conscius, ejus defectum supplere non curaverat: si tamen eidem Sacerdoti confiteretur, & ille saltem in genere peccatorum ipsius pœnitentis sibi declaratorum recordaretur, tunc pœnitenti sufficeret omissum peccatum declarare, & se de illarum confessionum defectib⁹ accusare.

Quintum denique, ut satisfactionē rationabilem à Confessario sibi injunctam ex animo acceptet; & suo tempore adimplere proponat: si enim nullam omninò satisfactionem acceptare vellet, absolutionis recipiendæ capax non esset.

3. Ex parte autem Confessarij ad validitatem hujus Sacramenti tria requiruntur, quorum si vel unum desit, Sacramentum etiam irritum erit. Primum est, debita verborum formæ seu absolutionis prolatio; quod attendere maximè debent illi, qui Pœnitentiæ administrandæ, frequenter incumbunt, ut non quodam usu & consvetudine, neque nimis festinanter, sed distinctè Sacramentalis absolutionis verba proferant: aliàs propter vel unicam syllabam omissam, grave sacrilegium incurrere posset Confessarius; ipsumque pœnitentem, licet ritè dispositum hujus Sacramenti effectu privare.

Secundum est, debita intentio actualis, aut saltem virtualis, ut supra cap. 1. explicatum est: hac siquidem deficiente, ejus absolutio, quamvis ore prolata, nulla & irrita foret. Idcircò consultissimum est, ut Sacerdos hoc Sacramentum administraturus, priùs mentem in Deum elevet, & intentionem suam pro hoc Sacramento debitè omnibus pœnitentibus ejus Tribunali adstantibus administrando dirigat: eamque

quan-

quantùm poterit quoties absolutio cuique illorum conferenda erit, renovet.

4. Tertium denique est, legitima potestas & jurisdictio sive ordinaria, sive delegata, cum debita Episcopi approbatione: non enim est major defectus quàm potestatis, quâ deficiente, nullius momenti erit absolutio; ut loquitur Conc. Trid. sess. 14. cap. 7. ac proinde irrita & nulla: quare attendere debet Confessarius, an potestatem sufficientē habeat, an pœnitens ejus jurisdictioni subsit, an peccatum aliquod reservatum commiserit, vel censuram incurrerit, à qua illum absolvere non possit: quo tamen in casu non statim pœnitentem à se abjicere, sed benignè ac misericorditer illum admonere & excitare debet, ut ad Superiorem recurrat: imò interdum præstaret, ut ipse Confessarius, ex charitate, in se susciperet onus adeundi Superiorem, & facultatem illum absolvendi postularet, ut sic ipse pœnitens majori animo satisfactionem injunctam adimpleret, & remedia peccatis in futurum devitandis, apta & à Confessario proposita, libentiùs amplecteretur.

SECTIO XXIII.
Quid sit Satisfactio Sacramentalis.

1. SAtisfactionis nomine intelligitur actio illa, quâ is qui alterum læsit, tantùm facit, quantùm satis est ad injuriam compensandam, vel quantùm is, qui læsus est, justè exigit, ut docet Bellarm: lib: 4. de Pœn: cap: 2.

Quamvis autem nullus homo, ut in priori hujus operis parte tract: 5. & 6. dictum est, possit Deo pro peccatis satisfacere, nisi condonatio aliqua gratuita interveniat ex parte ipsius Dei; supposito tamen gratiæ dono per Christi Domini merita collato, certum est satisfactionem aliquam DEO exhiberi posse ab homine, ejusque opera quædam esse satisfactoria, ut ex infrà dicendis patebit.

Est autem hæc satisfactio duplex: alia siquidem extra Sacramentum fit, alia Pœnitentiæ Sacramento conjungitur, estque illius pars integrans, ut suprà dictum est: quæ quidē, quoniam non solùm ex opere operantis, sed etiam ex opere opera-

operato sortitur suum effectum, ideò perfectior est, & majorem vim habet.

2. Rursùs hæc satisfactio Sacramentalis duplex distingvi potest: una minus propriè dicta, quæ reperitur in ipsa contritione & confessione, aliisque pœnitentis actibus, qui absolutionem antecedunt, per illos enim actus satisfactionem aliquam Deo exhibere docuit S. Thom: in 4. dist. 16. q. 1. art. 1. q. 1. ubi dicit, quod Pœna, quam Pœnitens patitur in contritione & in confessione, in partem satisfactionis cadit; quod olim etiam docuerat Author libri de vera & falsa pœnitentia cap. 1. Ubi de Confessione Sacramentali loquēs; Multum inquit, satisfactionis obtulit, qui erubescentiæ dominans, nihil eorum quæ commisit, nuncio DEI denegavit. Certè non pauci sunt, qui pudorem illum in quorumdã peccatorum confessione subeundum, multis jejuniis, orationibus, & eleemosynis vellent redimere. Hi autem actus, quatenùs ab homine peccatore eliciuntur, nonnisi impropriè dicuntur satisfactorij, cùm neque pro culpa, neque pro pœna æterna, peccato noudum remisso debita, aut ulla illius parte per illos satisfiat, sed convenientiùs tantùm disponatur pœnitens ad justificationis gratiam uberius & certiùs in Pœnitentiæ Sacramento recipiendam.

Altera est satisfactio Sacramentalis propriè dicta, quæ consistit in piis quibusdam operibus à Confessario injunctis, quibus pœnitens pro pœna temporali peccato quoad maculam, remisso debita, Deo satisfacit; quod expresè docuit Concilium Trident: sess: 6. cap: 14. ubi de satisfactione Sacramentali loquens, dicit illam Deo exhiberi. Non quidem pro pœna æterna, quæ vel Sacramento, vel Sacramenti voto unà cum culpa remittitur; sed pro pœna temporali, quæ (ut sacræ literæ docent) non tota semper, ut in Baptismo fit, dimittitur.

Hæc autem vera & propriè dicta satisfactio vocatur, quia per illam pro pœna illa temporali peccato quoad maculam remisso debita verè & propriè DEO satisfit: Quod ut evidentiùs constet, duo breviter hîc explicanda sunt. Primum est, utrum remisså per absolutionem Sacramentalem peccati culpâ, remaneat aliquando pœna aliqua temporalis luenda;

da; Secundum est, utrũ per aliqua bona opera in statu gratiæ facta, pro pœna illa temporali satisfieri DEO possit. Utrumque negant hæretici hujus temporis: utrumque tamen Catholica veritas affirmat, quæ quoad priorem partem probatur, & simul oppositus error refellitur.

3 Primò ex Scriptura 2. Reg. 12. ubi refertur Davidi de peccato suo perfectè pœnitenti, Deum illius culpam condonasse, (ut hunc locum explicat S. Ambrosius in priore Davidis Apolog cap: 2.) & tamen eum temporali pœna, morte scilicet filii, ob peccatum illud, quàmvis remissum, plecti voluisse.

Secundò, ex Concilio Tridentino suprà citato, & prætereà sess: 14. cap: 8. ubi declarat, Falsum omnino esse & à verbo Dei alienum, culpam à Domino nunquam remitti, quin universa etiam pœna condonetur.

Tertiò, ex S. Augustino in Psalm: 50. Veritatem, inquit dilexisti; hoc est impunita peccata eorum, etiam quibus ignoscis, non dimisisti sic prorogasti misericordiam, ut servares & veritatem. Item ex S. Gregorio lib: 9. Moral: cap: 27. ubi dicit Davidem punitum fuisse ob peccatum præteritum quamvis remissum; quia Dominus delictum sine ultione non deserit.

4. Quartò ex iis, quæ ad probandam veritatem Purgatorij suo loco infra proferentur.

Secunda pars ejusdem Catholicæ veritatis, nimirùm quòd per bona quædam opera in statu gratiæ facta pro pœna illâ tẽporali, aut aliqua ejus parte Deo satisfieri possit, probatur.

Primò ex Scriptura Tobiæ 4. Eleëmosyna ab omni peccato & à morte liberat: ut loquitur Tobias senior de Eleëmosyna à filio in statu gratiæ facienda, ut ex ipso contextu patet; quam tamen dicit à peccato, id est à pœna peccati liberari.

Secundò ex Concilio Trident: sess: 14. can: 13. ubi profert anathema in eum, qui dixerit, pro peccatis, quoad pœnam temporalem, minimè Deo per Christi merita, satisfieri pœnis ab eo inflictis & patienter toleratis, vel à Sacerdote injunctis, aut spontè susceptis, ut jejuniis, orationibus, eleëmosynis, aut aliis etiam pietatis operibus.

Tertiò

Tertiò ex S. Cypriano lib: 3. Epist: 10. ubi dicit: Peccatores Deo Patri misericordi, precibus & operibus suis satisfacere posse; & ex S. Ambrosio lib: 2. de Elia, & jejunio cap: 22. ubi dicit: Nos habere plura subsidia, quibus peccata redimamus: Pecuniam habes, redime peccatum tuum.

Quòd verò illis & similibus locis loquantur SS. Patres de redimendis peccatis quoad culpam jam remissis, rectè colligit Gamachæus cap: 23. de satisfact. Poenit: sess: 14. cap. 8. ex eo quòd, quamdiù homo hæret in statu peccati mortalis, nihil ad redemptionem peccati quibusvis operibus suis conferre possit; Unde Concil: Trident: dicit: Omnem satisfactionem, quam pro peccatis nostris exolvimus, esse per Jesum Christum, &c: in quo vivimus, in quo meremur, in quo satisfacimus facientes fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim habent, &c: ubi monet Gamachæus notandas esse has voces; Per Christum, & in quo vivimus: iis enim apertè significatur satisfactionem supponere gratiæ vitam, & unionem cum Christo per ipsam gratiam sanctificantem.

5. Objiciunt hæretici 1. S. Petr: 1 dici: Nos redemptos esse, non corruptibilibus auro vel argento, sed pretioso Sangvine Christi; Unde sequitur solâ virtute satisfactoriâ Passionis Christi, non verò eleëmosynis aut aliis operibus peccata nostra, aut pœnas illis debitas posse redimi.

Respondetur, verissimum esse nos solâ virtute meritorũ Christi à peccatis, pœnisque illis debitis redemptos fuisse; quia Christus solus condignam pro nobis satisfactionem Deo Patri obtulit, & merito suæ Passionis gratias omnes promeruit, ex quibus oritur vis omnis satisfactiva, sicut & meritoria quæ operibus nostris bonis inesse potest: unde fit ut omnis satisfactio, quam pro peccatis nostris exolvimus, sit per Christum Jesum, & ex illo vim habeat, proindeque omnis gloriatio nostra, non in nobis, sed in ipso Christo esse debeat.

SECTIO XXIV.

Quibus operibus DEO satisfieri possit.

1. TRes sunt super hâc quæstione Theologorum sententiæ;

quidam enim existimant virtutem satisfactivam inesse solis operibus, quæ non sunt præcepti, sed solum consilij: alij verò solis operibus bonis pœnalibus, id est, molestiam aliquam, & afflictionem inferentibus; alij deniq; omnium probabilissimè asserunt omnibus, & quibuscunq; bonis operibus æternæ gloriæ de condigno meritoriis, ab homine justo elicitis, pro pœna temporali peccato debita satisfieri Deo posse. Ita Scot. in 4. dist: 15. quæst: 1. Gabriel ibidem, art: 1. Dominicus Sotus dist: 19. quæst. 2. art. 1. Henricus quodlibeto 8. quæst: 4. Petrus de Ledesma tract: de Sacramento Pœnit: cap. 22 quibus subscribit Isambertus disp: 28. de Sacram: Pœnit: art: 1. Præcipua illorum ratio hæc est, quòd opera illa, quæ sunt æternæ gloriæ de condigno meritoria, sunt etiam meritoria remotionis cujuscunque impedimenti gloriæ illius consequendæ, cùm sit utriusque par ratio, proindeque, cùm pœna temporalis peccato debita, sit quoddam impedimentum illius consecutionis; sequitur quòd justus per opera bona, remotionem illius impedimenti merebitur; & ex consequenti opera illa erunt pro peccatis satisfactoria. Quod quamvis verum sit, nihilominùs fatendum opera bona hominis justi cæteris paribus eò magis esse satisfactoria, quo sunt magis pænalia & afflictiva; quia, ut sic, majorem ex natura rei aptitudinem habent ad pœnam redimendam.

2. Inter opera verò satisfactoria, præsertim tria enumerantur à Concilio Trid: sess: 6. cap. 24. Jejunium scilicet, oratio, & eleëmosyna: ubi per jejunium intelligit omnes & quascunque corporis afflictiones voluntariè susceptas; per orationem quoscunque religionis actus interiores, aut exteriores in Dei cultum & honorem elicitos; per eleëmosynam autem quæcunque charitatis & misericordiæ opera erga proximum exhibita, ad miseriam seu necessitatem ejus corporalem, aut spiritualem sublevandam: & sess: 14. cap: 9 adjungit: Tantam esse divinæ munificentiæ largitatem, ut nec solùm pœnis à nobis pro vindicando peccato susceptis, aut Sacerdotis arbitrio pro mensura delicti impositis; sed etiam (quod maximum amoris argumentum est,) temporalibus flagellis à Deo inflictis, & à nobis patienter toleratis,

ratis, apud Deum Patrem per Christum Jesum satisfacere valeamus: circa quæ flagella tamen & alia incommoda, quæ necessariò patimur, observandum est, nos eo solùm tempore satisfacere, quo illa patienter toleramus per actum positivum patientiæ, vel alterius virtutis, cùm satisfactionis virtus, non tam in passione & sufferentia, quàm in libera & virtuosa flagellorum illorum & incommodorum acceptatione consistat.

SECTIO XXV.

Quomodo se gerere debeat Confessarius in imponenda satisfactione.

1. SUpponimus Confessarium non modo posse, sed etiam debere satisfactionem aliquam pœnitenti injungere, ut constat tùm ex Concilio Lateranensi c. Omnis utriusque, & ex Conc: Trid: sess: 14. c. 8. tum etiam ex eo, quod tenetur Confessarius id præstare, quod ex ejus parte ad integritatē Sacramenti requiritur: pars autem integrans Sacramenti pœnitentiæ est satisfactio, non quæcunque; sed illa solummodò, quæ ex præcepto Sacerdotis imponitur, ut ex antedictis constat, & habetur in Catech: Rom: part: 8. cap 5. excipitur tamen quandò pœnitens ita morti proximus est, ut nihil supersit vitæ, nisi quantùm satis est ad absolutionem recipiendam: tunc enim sicut moribundus nullam pœnitentiam implere potest, sic Confessarius nullam imponere tenetur: si tamen ita morti vicinus sit, præstat semper aliquam vel levissimam imponere v. g. invocationem Nominis JESU, deoscumtionem Imaginis Crucifixi, &c. ut eâ ratione Sacramentnm habeat debitam integritatem, & infirmus fructum aliquem ex illa satisfactione Sacramentali percipiat.

Hoc præsupposito, ut noverit Confessarius quomodò se in injungendis pœnitentiis, seu satisfactionibus gerere debeat, Conc: Trident: doctrina ipsi attentè consideranda est; præsertim sess: 14. cap: 8. ubi dicit, Debere Sacerdotes Domini, quantum Spiritus & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum & pœnitentium facultate salutares &

convenientes satisfactiones injungere, &c.

Quæ quidem Concilij verba, si attentè considerentur & perpendantur, plurimum lucis cuilibet Confessario afferre poterunt, ut hâc in parte officio suo ritè fungatur.

2. Dicit igitur in primis: Quantùm spiritus & prudentia suggesserit: ut ostendat Ecclesiã pro injungẽdis satisfactionibus in foro interiori & secreto Pœnitentiæ, nullam certam regulam in particulari præscribere voluisse, sed id Cõfessariis determinandum reliquisse: & quamvis olim plures Canones pœnitentiales ad vigorem Ecclesiasticæ disciplinæ conservandum sanctissimè ediderit, ac pro exigentia temporum, locorum & personarum variè commutaverit, illos tamen, cùm jam aliquibus sæculis in desvetudinem abierint, in usum ob justissimas causas revocare noluisse, sed satisfactionem quidem privatam & Sacramentalem Confessarium discretioni & prudentiæ reliquisse, publicam autem ob publica peccata exolvendam, Episcoporum arbitrio permisisse, ut constat ex variis ipsius Conc. Trid: decretis, ac præsertim ex sess: 24. cap 8. de reform. ubi declarat Episcopum posse pœnitentiam publicam ob publica peccata impositam, in aliam secretam pœnitentiam commutare, quandò ita magis expedire judicaverit.

Dicit 2. Pro qualitate criminum, ut noverit Confessarius, quid potissimum attendere debeat in imponenda satisfactione; cujus mensuram ac modum non pro libito determinare debet, sed pro qualitate criminum, in quorum vindictam simul & medelam imponitur, ideóq; peccatorum non modò numerum ac speciem, sed & aliàs circumstantias debet perpendere, ex quibus illorum gravitas augeri vel minui potest; v. g. an ex infirmitate, ignorantia, vel malitia fuerint commissa; an ex repentino animi motu, an verò ex pravo aliquo & inveterato habitu ortum ducant: ut juxta divinæ justitiæ regulam: Pro mensura delicti sit & plagarum modus.

3. Dicit: Et Pœnitentium facultate: non enim sola peccatorum gravitas aut levitas, sed & ipsorum pœnitentium facultas consideranda est: quod Rituale Romanum optimè declaravit, tit. de ordine administrandi Sacramentum Pœniten-

nitentiæ, ubi dicit in injungendis satisfactionibus, habendam esse rationem status, conditionis, sexûs, ætatis, & item dispositionis pœnitentium, Statûs, v. g. sitne pœnitens Clericus an Laicus, &c. Conditionis, infimæ an eminentis, superior an inferior, dives an pauper. Sexûs: aliqua enim in sexu fragiliori tolerari utcunque possunt, quæ in perfectiori nullam excusationem admittunt. Ætatis: est enim longè dispar ratio peccatorum, quæ in ætate puerili, & quæ in perfecta, & matura committuntur. Et Dispositionis, corporis scilicet, vel animi, aliqui enim sunt imbeciles & infirmi, quos si oneraveris opprimes, alii contra valentes & robusti, item alii conscientiæ scrupulis & dubiis inquietantur; alii scrupulis acribus exagitantur. Quæ omnia & alia similia Confessario perpendenda sunt, ut (sicut loquitur Catechismus Rom: supra) cum justitia, prudentia & pietate in sententia erga pœnitentes ferenda se gerat.

Post considerationem qualitatis criminum, & facultatis pœnitentium, satisfactiones ipsæ imponendæ attendi debent, quas Concilium dicit esse debere salutares & convenientes.

Salutares quidem, id est utiles & aptas ad salutem pœnitentium: quod ut præstet Confessarius, debet in illis imponendis hoc solum ob oculos habere, nimirùm ut pœnitentis saluti consulat, ideòque duo extrema huic fini opposita sunt devitanda.

4. Primum est, Ne (ut loquitur Concilium suprà) peccatis conniveat, & indulgentiùs cum pœnitentibus agat, neve levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum particeps efficiatur; sed tales injungat satisfactiones, quæ tam ad novæ vitæ custodiam & infirmitatis medicamentum, tùm ad præteritorum peccatorum vindictam & castigationem conferre possint. Hoc fiet, si ut monet Rituale Romanum sup. Confessarius, quãtum poterit, contrarias peccatis pœnitentias injungat, veluti avaris, eleëmosynas: libidinosis, jejunia, vel aliàs carnis afflictiones; superbis, humilitatis officia: desidiosis, devotionis studia; rariùs autem vel seriùs confitentibus, vel in peccata facilè recidentibus, utilissimum fuerit consulere ut

sæpè, puta semel in mense, vel certis diebus solemnibus confiteantur, & si expediat, communicent.

Aliud quoque extremum ipsi Confessario devitandum est, ne scilicet durum se & rigidum ultrà quam satis est, pœnitenti exhibeat, illique acerbas nimis & molestas pœnitentias imponat, eo prætextu quòd conscientiam suam exonerare velit, nihil curans an ipse pœnitens eas adimpleat necne: quod esset maximè à charitate alienum; & fini hujùs Sacramenti prorsùs repugnaret; unde sapientissimè monet Rituale Parisiense titul de Sacramento Pœnitentiæ, ut satisfactione injuncta, interroget pœnitentem: An possit, anne dubitet pœnitentiam sibi injunctam peragere: alioquin eam immutet aut minuat. Neque repudiandum est axioma Joannis Gersonis p. 2. operum in regulis moralibus: ubi dicit: Tutiùs esse cum prava Pœnitentia, quæ spontè suscipitur, & verisimiliter adimpletur, ducere confessos ad purgatorium, quàm cum magna non implenda præcipitare in infernum, Certè multi graves Theologi, quibus subscribit Gamachæus, existimant Confessarium aliquandò pro satisfactione pœnitenti salubriter imponere posse opera etiam ab ipso aliàs debita, & ex præcepto implenda, verbi gratiâ; ut audiat Missam singulis Dominicis diebus, & Festivis per annum, ut per totam Quadragesimam jejunet, &c. Observat præterea. Laymanus tract: 6. de Pœnit: cap: 15. ex S. Thoma, & aliis Doctoribus, aliquas esse causas quarum intuitu Confessarius legitimè possit satisfactionis imponendæ rigorem minuere, quales sunt, magnitudo contritionis, infirmitas corporis, imbecillitas animi, Jubilæi aut Indulgentiarum tempus, aut similes.

5 Denique, Concilium dicit satisfactiones esse debere convenientes statui, conditioni, sexu, &c. Scilicet, ut nihil in illis Confessarius à pœnitente, nisi juxta prudentiæ regulas exigat: v. g ut filiofamilias non injungat eleëmosynas erogandas operariis, vel debilibus personis jejunia, mulieribus peregrinationes, valdè occupatis multas preces; sed præcipuo studio Confessarius cavere debet, ut rectè monet Sanctus Antonius, Navarrus, & alii apud Laymann: suprà, ne tales imponat satisfactiones, ex quibus alii,

alii, v. g. maritus, parentes, vel domestici in suspicionem peccati alicujus in Confessione declarati, venire possint; aut ex quibus conjiciant grave aliquod peccatum à pœnitente commissum fuisse, quod etiam habetur in Rituali Romano supra, ubi expresse prohibent, ne unquam pro peccatis occultis, quantumvis gravibus, manifesta imponatur pœnitentia.

SECTIO XXXI.

Quæ sit obligatio pænitentis circa pœnitentiam acceptandam & adimplendam.

1. CErtum est pœnitentem obligari ad acceptandam & adimplendam pœnitentiam sibi rationabiliter à Confessario impositam, nec posse licitè illam repudiare, & satisfactionem in purgatorio implendam reservare. Ita enim docet S. Thom: & post illum Sotus, Paludanus, Major, & alii plures, quos citat & sequitur Suares disp. 38. sect: 7. Ratio est; tum quia integritas Sacramenti à pœnitente servanda id requirit, tùm etiam quia potestas ligandi, quæ Sacerdotibus à Christo Domino concessa est, in eo præsertim consistit, ut declarat Conc: Trid: sess: 14. cap. 8. & can. 15. quod Sacerdotes ex judiciaria quàm habent potestate, ligare possint pœnitentes ad pœnam; ad quam profectò eos ligare non possent, si ad satisfactionem implendam non possent eos obligare.

2. Vnde sequitur illum peccare, qui pœnitentiam rationabiliter impositam acceptare non vult, aut acceptatam implere non curat, mortaliter quidem; si pœnitentia illa sit gravis, venialiter tantùm, si levis sit; ut docet Valentia q. 4. de Pœnit: punct. 4. Imò Suares suprà existimat pœnitentiæ cujuscunque ob venialia peccata impositæ omissionem, si contemptus absit, esse tantùm venialem, si tamen Confessarius, nimis duram aut difficilem pœnitentiam imponat, poterit pœnitens ab eo postulare, ut illam minuat aut mutet, cui tunc Confessarius quantùm licitè potest, annuere debet; ut docet Navar. cap. 26. n. 20. ne scilicet Confessionis & pœnitentiæ jugum nimis onerosum & exosum reddatur;

datur: quodſi Confeſſarius nollet minuere, vel mutare; poterit pœnitens antequàm recipiat abſolutionem petitâ humiliter veniâ, Sacerdotem alterum adire, eique peccata omnia rursùs confiteri, & ab eo pœnitentiam mitiorem, & à ſe faciliùs implendam acceptare, ut docet Suares ſup. Imò ſi pœnitentiam quam acceptavit implere nonniſi cum maxima difficultate poſſit, poterit Confeſſarius qui eam impoſuit, aut quivis alius, etiam illi inferior, audita iterum Cōfeſſione peccatorum, pœnitentiam illam ex cauſa aliqua juſta & rationabili mutare. Ita Silveſter, Henriques, Suares, Valentia, & alii quos citat & ſequitur Laymann. tract. 6. de Sacram. Pœnit. cap. 15. qui etiam ibidem ſubdit probabilem, & in praxi tutam eſſe, eorum ſententiam qui aſſerunt alterum Confeſſarium ex causa aliqua juſta pœnitentiam mutare poſſe, etiam non repetita Confeſſione peccatorum, ob quæ impoſita fuerat; ſic enim docent Vivaldus, Navarrus Victoria, Toletus, & alij quos ibidem citat.

* Quæ tamen ſententia limitanda videtur; adjectione unius conditionis, nimirùm ut ille Confeſſarius à quo poſtulatur, ut pœnitentiam impoſitam immutet, id faciat in ipſo tribunali pænitentiæ, ſeu in actu Sacramenti ad Tribunal illud pertinente. Ratio eſt, quia impoſitio pœnitentiæ Sacramentalis, ut pars integralis pertinet ad ſententiam Tribunalis Sacramentalis, ideòque neque primò imponi, neque poſtea immutari poteſt, niſi in ipſo Tribunali, aut in actu aliquo ad illud pertinente.

Quæres, quo tempore pœnitentia à Confeſſario injuncta impleri debeat. Reſpondetur cum diſtinctione, vel enim illius implendæ tempus à Confeſſario præfixum fuit, vel non: ſi primum, v. g. ſi certis diebus jejunium ſervandum injunctum ſit, tempore illo præfixo, implendum eſt: ſi ſecundum, pœnitens, quam primùm commodè poterit, ſatisfactionem implere tenetur. Ita Suares loco citato, ubi docet illum mortaliter peccare, qui pœnitentiam gravem ſine ulla rationabili causa tempore valdè diuturno ex ſola deſidia, aut in curia differret.

Eſt autem hîc obiter obſervandum, damnatam olim fuiſſe à Sixto Summo Pontifice in Bulla ſpeciali data anno 1478. ſenten-

sententiam Petri de Osma, qui asserebat non nisi peractâ pœnitentiâ confitentes debere absolvi: quam quidem sententiam falsam, scandalosam, & SS Patrum decretis, Apostolicisque Constitutionibus contrariam, & hæreticam declaravit, cujus Bullæ mentio fit in censura Facultatis Parisiensis, data anno 1644. die 23. Junij, in qua eandem, ut temerariam & hæreticam proscripsit.

APPENDIX
De Indulgentiis, & Purgatorio.

Quoniam suprà diximus posse Confessarium injungendarum satisfactionum rigorem minuere occasione Indulgentiarum, pœnasq; temporales peccatis quoad maculam remissis debitas, quibus in hac vita satisfactum minime fuerit, post hanc vitam in Purgatorio esse luendas, ut utrumq; meliùs & certiùs intelligatur: Appendicem hunc de Indulgentiis & Purgatorio apposuimus, in quo quid de utroque secundùm Catholicæ fidei normam sentiendum sit, breviter explicabimus.

§ I.
Quid sit, & quotuplex Indulgentia?

1. INdulgentiæ nomen secundùm communem, & receptū Ecclesiæ usum, significat pœnæ temporalis peccato quoad culpam remisso debitæ condonationem, quæ fit ab Ecclesia ex justa aliqua & rationabili causa per applicationē satisfactionum Christi Domini, ut fusè docet & explicat Bellarm: lib: 1. de Ind: cap. 1. & 2. Quod ut evidentiùs fiat, duo nobis hîc breviter demonstranda sunt.

Primum est, extare in Ecclesia Thesaurum quendam, unde applicandæ fidelibus Indulgentiæ proferuntur: qui Thesaurus constat in primis ex satisfactionibus ipsius Christi Domini, quarum valor, cùm infinitus fuerit, ut ex dictis 1, p. tr. 5, constat, quantacunq; fiat illarum applicatio,
Thesau-

Thesaurus ille nunquam exhauriri potest. Constat etiam ex satisfactionibus superabundantibus Sanctorum, quorum a-liquos certum est longè plura passos esse; quam ob peccata cõmissa promeriti fuerint (quod de Sancto Joanne Baptista, multisque aliis pietas facilè svadebit) quibus passionibus voluntariè ab iis, & ex perfecta charitate acceptatis, vis quædam inerat, non modo meritoria, cujus fructum in cœlo percipiunt; sed etiam satisfactoria, quam licet ipsis minimè necessariam, ut supponimus, aliis tamen maximè utilem & salutarem esse posse Ecclesia semper agnovit; ut ex communione Sanctorum, quam in Symbolo profitemur, aliisque Scripturæ locis fusè probat Isambertus tractat. 1. de Indulgent. disp. 1. art. 3. & Gamachæus disp unica de Indulg. cap. 2. ubi etiam ex communi Doctorum sententia, variis argumentis ostendunt Justum in hac vita non solùm pro suis, sed etiam pro alterius Justi peccatis ob charitatis unionem; DEO satisfacere posse.

Porrò has Sanctorum satisfactiones Christi Domini satisfactionibus conjungit Ecclesia, non ut ullam harum defectũ suppleat, cùm perfectissimæ sint. neque ut earundem valori infinito quidquam superaddat: sed tùm ut ipsius Christi virtutem in Sanctis ejus veneretur, tùm ut eorum perfectam cum Christo capite unionem, & membrorum ejusdem capitis in utraque Ecclesia triumphante, ac militante communionem demonstret.

2. Secunda est, supradicti Thesauri dispensationem à Christo Domino Ecclesiæ creditam fuisse, ut habetur in Extravag: Vnigenitus, de pœnit. & remiss. & in Concilio Trident. sess. 25. decret. de Indulg. Et probari potest tùm ex illis Christi Domini verbis, Matt. 16. Quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cœlis. quibus potestas generalis & amplissima conceditur vincula quæcunque solvendi, quibus à consecutione salutis homines præpediri possent; tùm etiam ex continua & universali praxi Ecclesiæ, quæ jam inde à tempore Apostolorum & consequentibus sæculis, ad hæc usque tempora perseveravit. S. Paulus siquidem Indulgentiam Corinthio incestuoso pœnitenti cõcessit, ad instantiam aliorum fidelium, qui pro illo intercessa-

cesserant, ut docent S. Thomas, & Theodoretus in commentariis super cap 2 Epist. 2 ad Corinth. Similiter Indulgentias ad postulationem Martyrum, qui in carceribus ob Christi Confessionem detinebantur, pœnitentibus concessas fuisse, constat ex variis testimoniis Tertulliani, S. Cypriani, & aliorum, qui apud Bellarminum cap. 3, referuntur. De earundem postea Indulgentiarum usu mentio fit in Concilio Nicœno 1 can. 11. Ancyrano can. 5. Laodiceno can. 2. & aliis passim usque ad Gregorium Magnum, à cujus temporibus usus Indulgentiarum notior adhuc & frequentior in universa Ecclesia fuit, ut fusè ostendit idem Bellarminus suprà.

Ex quibus constat quàm falsò & temerariè hodierni Hæretici Indulgentias ab Ecclesia concedi posse denegent, quorum error vel eo solo nomine proscribi deberet, quod non alios Patronos agnoscat quam Valdenses, qui primi Indulgentias impugnarunt, ut observat idem Bellarminus suprà. apud quem fusior Hæreticorum illorum refutatio, & veritatis nostræ fidei probatio videri potest.

3. Quæres quis sit Indulgentiarum effectus; seu à quibus pœnis per Indulgentias liberemur. Respondetur per concessionem Indulgentiarum nos minimè liberari à pœnis naturalibus, quæ peccatum originale consequuntur, neque etiam à pœnis ob delicta in foro externo, sive Ecclesiastico, sive politico subeundis, sed à pœnis illis temporalibus, quæ ob peccata post Baptismum commissa, & quoad culpam remissa debentur in foro interiori divinæ justitiæ seu, ut loquuntur Theologi, in foro animæ: quæque vel in hac vita, vel post illam in Purgatorio luendæ forent, si homo priùs moreretur, quàm condignam pro illis offerret satisfactionē: ita ut per Indulgentiarum concessionem à pœnarum illarū reatu liberemur, non modò coram Ecclesia, ut olim nonnulli dixerunt; quos refellit S. Doctor in dist: 20. quæst. 1. art. 3. sed etiam verè coram DEO ut fusè ex eodem S. Doctore, & aliis probat idem Bellarminus suprà, & post illum Gamachæus disput. unic. de Indulg. cap. 5.

4. Sunt autem variæ & multiplices Indulgentiæ pro varia & multiplici concessionum forma & concedentium voluntate:

tate: interdùm enim conceduntur Indulgentiæ aliquot dierum, vel annorum, vel quadragenarum, intredùm tertia, vel quarta, aut alia pars peccatorum per Indulgentiam condonatur; aliquando plenaria Indulgentia conceditur; aliquandò plenissima & in forma Jubilæi. Et quidem quando conceditur Indulgentia tot dierum vel annorum, vel quadragenarum; sensus est per illam Indulgentiam remitti tantùm pœnæ temporalis, pro peccatis commissis, & quoad culpam deletis, in hac vita aut in altera luendæ, quantum redimeretur per pœnitentiam tot diebus, vel annis, vel quadragenis secundum antiquos Ecclesiæ Canones imponi solitam; ut explicant Paludanus, Major, S. Antonius, Sotus, Suares, & alij apud Laymannum tract. 7. de Indulg. cap. 3. Similiter quando per Indulgentiam condonatur tertia vel quarta pars peccatorum; nihil aliud significatur quàm remitti tertiam vel quartam partem pœnæ illius temporalis pro peccatis luendæ. Plenaria verò Indulgentia totam pœnā temporalem peccato quoad culpam remisso debitam tollit; quod similiter facit illa, quæ dicitur plenissima, & in forma Jubilæi; nec à plenaria differt, nisi in quantum simul cum Indulgentia Facultate aliquæ conceduntur ad eligendum Confessarium, qui a casibus quibuslibet & Censuris absolvat, & in votis aut irregularitatibus dispenset, ut fieri solet in Jubilæis: quæ omnia fusiùs explicata, & probata reperiuntur apud eundem Bellarm: suprà cap: 9. ubi monet Indulgentias illas in quibus, mille & plurium annorum remissio conceditur, suspectas, & à quæstuarijs confictas nonnullis videri, cùm non soleant Pontifices concedere Indulgentias, nisi tot annorum, quod solebant Pœnitentiæ injungi, quæ quidem non extendebantur ultrà septem, aut decē, aut viginti annos aut certe ad totam vitam, quæ ultrà centum annos prorogari non solet: quanquam Toletus libro 6. cap. 13. Indulgentias ejusmodi rectè concedi posse contendit: si per illas intelligatur tantùm pœnæ remitti, quantum redimere deberet peccator per Pœnitentiam, quæ tot millibus annorum duraret; cujus quidem pœnæ reatum non est creditu difficile a multis incurri, qui, ut Scriptura loquitur: Bibunt tanquam aquam, iniquitatem.

§ II.

§ II.

Quis possit concedere Indulgentias, & quænam causæ ad id requirantur.

1. SUpponimus ex Bellarmino lib. de Indulg. cap. 5. & Suares disp. 69 de Pœnit: sect. 4. Indulgentiæ concessionem respectu vivorum fieri permodum cujusdam absolutionis, quæ annaxam habet solutionem ex Thesauro Ecclesiæ; ut constat ex variis Summorum Pontificum diplomatibus, quæ ibidem refert Bellarminus. Diximus, respectu vivorum; quia si quæstio sit de defunctis in Purgatorio existentibus, Indulgentiæ ipsis applicantur non per modum absolutionis, cum nullam in eos Ecclesia jurisdictionem obtineat; sed tantummodò per modum solutionis seu suffragii; sicut captivum apud Turcas detentum Rex Galliæ non per viam authoritatis, ut in proprio regno, sed tantùm per viã solutionis ac redemptionis liberare potest. Quovis autem modo concedatur Indulgentia, sive per modum absolutionis, quæ annexam habeat solutionem, sive per modum simplicis solutionis, certum est in concedente requiri jurisdictionem in foro exteriori Ecclesiæ; quia sine illa, neque absolutionem concedere, neque bona Ecclesiæ communia, & in ejus Thesauro deposita legitimè dispensare potest.

Dicendum 1. Summum Pontificem ex jure divino habere plenissimam potestatem concedendi quaslibet Indulgentias omnibus & singulis Christi fidelibus. Quod constat tùm ex potestate illimitatâ, à Christo Domino, primariò & præ reliquis Apostolis concessa S. Petro, cui succedit Romanus Põtifex: S. Matth: 16. Tibi dabo claves regni Cœlorum, &c. & quodcunque solveris super terram, erit solutum & in Cœlis, &c. Tum etiam ex eo quòd ad conferendas Indulgentias duplex ex parte concedentis requiritur potestas; una in eos quibus conferuntur, altera in Thesaurum Ecclesiæ, ex quo desumuntur; utramque autem illam potestatem in Romano Pontifice plenissimam reperiri apud omnes Catholicos constat, & pleniùs adhuc constabit ex ijs, quæ infrà dicentur tractatu 2. cap. 3. de Legibus. Addit Toletus libro 6. cap. 25. Concilium Generale similem habere potestatem concedendi quascun-

quascunque Indulgentias etiam plenarias, quod à Concilio Lateranensi factum fuisse dicit.

2. Dicendum. Episcopos etiam habere potestatem conferendi aliquas Indulgentias, ut patet ex capite Nostro, de Pœniten: & remiss: & ex ipsius Ecclesiæ praxi satis constat: possunt enim Episcopi conferre Indulgentias unius anni in Dedicatiane Ecclesiæ, & quadraginta dierum in Anniversario Dedicationis: quam ultimam Indulgentiam possunt quandocunque ipsis libuerit, ex causâ aliquâ legitimâ concedere, ut habetur ex capite cum eo, de Pœnit: & remiss.

Quærunt Theologi, an Episcopi potestatem illam conferendi Indulgentias habeant tantum ex jure humano, seu ex concessione Summi Pontificis, an verò ex jure divino, & si ex jure divino, cur adeò restricta & limitata sit? Omissis variis Doctorum responsionibus, probabilissimè loqui videntur ij, qui asserunt Episcopos hanc potestatem ex jure divino habere, cùm sine, ut dicit Apostolus: Dispensatores Mysteriorum DEI; & à Spiritu Sancto regimini Ecclesiæ præpositi sint. Actor. 20. Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei: quia tamen hoc regimen & illa dispensatio subordinatur regimini & dispensationi generali, quam Summus Pontifex in universam Ecclesiam obtinet, ideò penes illum est ejusmodi potestatem in Episcopis, ob causas aliquas iustas & rationabiles extendere vel restingere, ut docet & fusè prob. Isambertus disp. 3. de Indulgent: art. 1. qui ibidem ex Navaro & aliis observat. Cardinales etiam posse concedere Indulgentias centū dierum, idque non tam à jure quàm à consvetudine & concessione Summi Pontificis.

3. Quod verò spectat ad Abbares, parochos, &c. rectè docet Bellarminus lib. 1. de Indulg. cap: 11. nullos Clericos, aut Sacerdotes Episcopis inferiores ex jure posse concedere Indulgentias; sed ut habetur cap: Accedentibus: de excessibus Prælatorum, solummodò ex commissione Pontificis Maximi, vel Episcoporum: Ubi etiàm observat ex S. Doctore in 4. dist. 20. quæst: 1. art. 4. quæst: 1. nullos propriè loquendo in Ecclesia esse aut dici debere Prælatos. nisi solos Episcopos, cùm sint integri alicujus populi Rectores, & quasi in quodam Ecclesiastico regno præsint hominibus omniū

ætatum,

ætatum, sexuum, ordinum, & conditionum; Abbates verò & Parochi sint quasi unius familiæ patres: unde, cùm Indulgentiarum concessio nonnisi ad Ecclesiæ Prælatos spectet, sequitur illam esse Episcoporum propriam, non verò aliorum, qui ipsis sunt in Ecclesia inferiores.

Dicendum 3. non solùm legitimam authoritatem, sed etiam justam aliquam & rationabilem causam requiri ad hoc, ut licitè & validè Indulgentiæ conferantur. Ita S Thomas. S. Bonaventura, & alii, quos citat & sequitur Bellarminus sup. cap. 12. & constat ex Extravag: Unigenitus, ubi Clemens VI. dicit Christum Dominum Ecclesiæ thesaurũ per suos Vicarios reliquisse fidelibus dispensandum, salubriter, & ex rationabilibus & justis causis: & ex Concilio Constantiensi sess. ultima, ubi dicitur suspectos de hæresi interrogandos esse, an credant Summum Pontificem concedere posse Indulgentias ex causa rationabili. e

4. Quæres quænam causa justa & rationabilis esse censeatur ad concedendum Indulgentias. Respondetur juxta probabiliorem Doctorum sententiam, ad id requiri, non modò ut causa illa sit pia & Deo grata, sed etiam ut aliquam habeat cum ipsa Indulgentia prorogationem. Ita S. Bonaventura, Richardus, Major, Sotus, Navarrus, & alii plures, quos citat & sequitur Bellarminus cit: cap 12. Ad hanc autem proportionem duo præsertim requiruntur. Primum est ut concedatur Indulgentia ob pium aliquem finẽ, cujus assecutio sit magis Deo honorifica & Ecclesiæ utilis, quàm pœnitentialis satisfactio, quæ per Indulgentiam relaxatur. Secundum est, ut ad Indulgentiam illam percipiendam opus aliquod faciendum præscribatur, quod sit aptum & utile ad finem hujusmodi consequendum: ex gr. quandò Summus Pontifex Indulgentias concedit iis, qui verè pœnitentes & confessi, ac Sacra Communione refecti, preces & alia pietatis opera, pro hæreseon extirpatione & Christianorum pace, &c. Deo obtulerint; finis quem sibi proponit Pontifex, scilicet hæreseon extirpatio, & Christianorum pax, est haud dubiè maximè Deo honorificus, & Ecclesiæ proficuus; opera item ad finem illum obtinendum injuncta ad id aptissima sunt, ut per se patet, & sic proportio debita reperitur.

5. De hâc verò causa, ejusque justa proportione penes ipsum concedentem Indulgentias judicium esse debet, ut rectè monet Bellarminus supra cap. 12. nec subditorum est temerè de ejusmodi rebus judicare: imò (ut docet Isambertus disp. 3. art. 4.) periculosum est quascunque Indulgentias quibuslibet ex causis concessas parvi facere: unde ibidem observat Indulgentias illas, quæ conceduntur usui granorum benedictorum, rosariorum, piarum imaginum, & similium rerum, quæ minimi momenti videntur, ex causa maximè justa ac rationabili à Summis Pontificibus interdum posse concedi.

Rectè tamen observat Laymanus cap. 4. de Indulg. post Navarrum & alios, quòd quamvis causa sufficiens & justa in concessione Indulgentiæ alicujus, v. g. plenariæ reperiatur: fieri tamen posse ut non omnes integram consequantur, si videlicet illorum aliqui, ad maximam pro peccatis commissis temporalem pœnam obeundam obligati, opus iniunctum tepidè peragant, quia quamvis causa Indulgentiæ in se justa sit, illorum tamen respectu aliquo pacto defecit, ob imperfectam dispositionem; quod etiam constat Extravaganti 1. Bonifacii 8. de pœnit. & remiss. & ex S. Bonavent. in 4. dist. 20. part. 2. art. 7. quæst. 6. ubi dicit: Homines plus vel minus participare de Indulgentia, prout plus vel minus ad illius causam accedunt.

§ III.

Quænam conditiones requirantur in eo, qui indulgentiarum fructum percipere intendit.

1. PRima conditio est, ut sit homo baptizatus, ut ex cõmuni & certa Theologorum sententia, docet Suares disp. 53. sect. 4. thesaurus siquidem Ecclesiæ validè dispensari non potest, nisi filiis Ecclesiæ: nec absolvi possunt ab Ecclesia, qui ejus iurisdictioni non subsunt: Navarrus tamen & alii apud Laymannum cap. 6. de Indulgentiis, existimant probabile esse Catechumenis tùm vivis, tùm defunctis Indulgentias per modum suffragii prodesse posse.

Secunda conditio est, ut is qui percipit Indulgentias, subditus sit illius, qui eas concessit: neque enim nisi subditis Indul-

Indulgentiæ concedi possunt, ut habetur ex c. Quod autẽ, & ex dictis paragrapho præcedenti constat.

Tertia conditio est, ut non sit excommunicatione aliqua majori ligatus: hæc enim privat hominem participatione bonorum spiritualium communium, ut supponimus ex dicendis infrà suo loco.

Quarta conditio est, ut sit in statu gratiæ sanctificantis eo tempore, quo Indulgentiæ fructum percipit: pœnæ siquidem temporalis remissio, culpæ remissionem præsupponit, ut ex S. Thomæ & Theologorum communi sententia docet Bellarminus cap. 13. & ex ante dictis satis constat.

2. Verùm circa hanc quartam conditionem difficultas est: an status gratiæ requiratur in suscipiente Indulgent. non solùm quando eius fructum percipit, sed etiam cùm, exequitur opera ad illius perceptionem injuncta Paludan⁹, S. Antonius, & alii apud Bellarminum suprà, existimant satis esse, ut is qui lucratur Indulgentiam, sit in statu gratiæ eo tempore, quo eius fructum percipit: Caietanus tamẽ, Sotus, & alii apud eundem Bellarminum asserunt requiri gratiæ statum etiam tunc, quando injunctum opus perficitur, quorum sententiam Bellarminus censet esse tutiorem, & in quibusdam etiam casibus omnino certam, cùm videlicet præscribitur, ut opera iniuncta in statu graiæ fiant, quod in plurimis Summorum Pontificum diptlomatibus præscribitur, in quibus Indulgentia conceditur iis, qui verè contriti & confessi, Ecclesias aliquas visitaverint ibique oraverint pro pace, &c. Imò Bellarminus existimat id sem per subintelligi, quamvis non exprimatur, quandò inunctũ opus tale est, ut minimè conferat ad finem, ad quem iIndulgentia confertur, v. g. ad placandum Deum, & impetrandam pacem, nisi fiat in statu gratiæ: peccatores enim Deus non exaudit, nec per opera mortua justitia ejus placari, aut misericordia exorari potest: quare consultissimum est, ut quandò quis Indulgentiam percipere cupit, primum peccata sua vel Sacramentali confessione, vel saltem perfectæ Contritionis actu eluere curet: quæ quidem contritio ad omnia peccata non solùm mortalia, sed etiam venialia extendi debet, ut ad remissionem pœnarum illis debitarum.

 Indul-

Indulgentia quoque extendatur.

5. Quinta denique conditio est, ut is, qui Indulgentiam percipere cupit; id omne perficiat, quo ad illam consequẽdam iniunctum fuerit, unde si ex ignorantia, aut oblivione, aut etiam iusto aliquo impedimento, partem aliquam operis iniuncti quamvis inculpabiliter omittat: effectum Indulgentiæ non consequitur, ut ex S. Thomæ & aliis docet Bellarminus, quia secundùm commune Theologorum axioma, Indulgentiæ tantùm valent, quantùm sonant.

Quæres utrùm, quando in Pontificiis diplomatibus habetur Indulgentiam concedi pœnitentibus verè contritis & confessis, confessio Sacramentalis necessaria sit ad eam lucrandam. Respondetur secundùm probabiliorem & tutiorem sententiam; in eo qui peccati alicuius mortalis sibi conscius est, requiri actualem confessionem, quando illius mentio expressa habetur in Pontificiis literis; nec sufficere solam contritionem, quamvis veram & perfectam, ut asserunt S. Antoninus, Adrianus, Navarrus, & plures alii apud Bellarminum suprà. In eo autem qui nullius peccati mortalis conscientiam habet, actualem confessionem minimè esse necessariam, ut docent idem S. Antoninus, Suares, & alii apud Laymann. c. 6. de Indulgentiis

Quod spectat ad Indulgentias, quæ defunctis fidelibus in Purgatorio existentibus applicantur, certum est id ab Ecclesia validè & fructuosè fieri posse; fideles siquidem defuncti cum fidelibus viventibus ita coniuncti sunt, ut unā cum illis Ecclesiam efficiant: proindèque si particularibus suffragijs & orationibus viventium juvari possunt, à fortiori poterunt per applicationem satisfactionum Christi & Sanctorum sublevari. Et hæc est communis & certa doctrina S. Thomæ, S. Bonaventuræ, & aliorum Doctorum, quos citat Bellarminus cap. 14. Quæ etiam ex communi Ecclesiæ praxi satis constat, in qua (ut ibidem refert) Paschalis I. qui ante septingentos annos Apostolicam Sedem obtinebat, & plures alii Summi Pontifices Indulgentias defunctis applicandas concesserunt.

4. Quærunt aliqui, utrum Indulgentiæ pro defunctis concessæ certò ac infallibiliter illis prosint, Affirmant Sotus, Navar-

Navarrus, Suares & alii, quos citat Laymannus, cap. 7. de Indulg. quorum ſententia, licet ſit probabilis, contraria tamen, quæ eſt, S. Bonaventuræ, Richardi, Durandi, Cordubenſis, Cani, & aliorum quos citat & ſequitur ibid. & quæ eſt hunc Indulgentiarum pro defunctis effectum pendere ex liberali Dei acceptantis voluntate, probabilior videtur: cùm neque ex ullo ſcripturæ loco, neque ex ulla certa traditione conſtet, Deum illas ſatisfactiones ex Eccleſiæ theſauro depromptas, & ab eadem Eccleſia ſibi oblatas pro defunctorũ liberatione acceptaturum promiſiſſe, præſertim cum ipsa Eccleſia Indulgentias illas pro defunctis concedat, non per modum abſolutionis, ſed per modum ſuffragii, tanquam ipſum Deum ſupplicans, ut eiuſmodi ſatisfactionem ſeu ſolutionem pro defunctorum ſublevatione miſericorditer acceptare dignetur.

Quod etiam ex ipſius Eccleſiæ praxi confirmari poteſt, quæ poſt applicatam alicui defuncto in particulari plenariam Indulgentiam, v. g. per Sacrificium in altari privilegiato pro ipſo oblatum, nihilominus pro eodem orare & ſacrificare non deſinit: quo facto tacitè declarare videtur Indulgentias quamvis maximè ſalutares, non tamen ſemper infallibilem effectum pro ipſis defunctis habere, ſed pendere ex divina miſericordia: quod tamen non debet fideles viventes reddere ſegniores, imò potiùs excitare, ut majori affectu & charitate ipſis fidelibus defunctis per orationes, aut Sacrificia, aut Indulgentiarum applicationem, aut alium quemcunque modum opitulentur.

§ IV.

Quid de Purgatorio ſentiendum ſit.

1. Catholica veritas, cui firmiter adhærendum eſt, docet eſſe Purgatorium, id eſt locum quendam, in quo tanquam in carcere poſt hanc vitam uſque ad certum & definitum tempus detinentur ac purgantur animæ fideles, quæ in ſtatu quidem gratiæ, ſed tamen nondum plenè à peccatis purgatæ, è corporibus exierunt, ubi fidelium vivorum orationibus & ſuffragiis, ac præſertim ſanctiſſimo Miſſæ Sacrificio poſſunt ſublevari. Hanc veritatem olim Valden-

ses, Albigenses, Apostolici, & plures alii Catholicæ fidei hostes impugnarunt, ut videre est apud Bellarminum lib. I. de Purg. cap. 2. quibus adjunxerunt se hodierni hæretici, tam Lutherani quàm Calvinistæ, qui omnes nullum esse post hanc vitam Purgatorium contendunt; sed animas statim ut à corporibus separantur, vel in Cœlum evehi, vel in infernum detrudi.

Refellitur hic error, & nostræ fidei veritas, probatur 1. ex Scriptura: 2. Mach. 12. ubi dicitur, quod sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur: quæ verba, cum neque de beatis, neque de damnatis intelligi possint, sequitur ut de quodam tertio hominū genere sint intelligenda, qui habeant adhuc aliqua vincula, à quibus post mortem solvi queant, proindeq; de illis, qui in Purgatorio detinentur. Hunc autem librum Machabæorum esse Canonicum (quidquid hæretici in contrarium dicant) constat non modo ex Concilio Trident. sess. 4. in decr. de Canonicis scripturis, sed etiam ex Concilio Carthaginensi 3. cui interfuit ac subscripsit S. Augustinus cap. 47. item ex S. Innocentio I. Epist. ad Exuperium cap. ultimo, & ex Gelasio I. in Concilio Septuaginta Episcoporum, ut refertur dist. 15. cap. Sancta Romana. Probatur etiam ex Isaiæ 4. Purgabit Dominus sordes filiarum Sion in spiritu judicii & spiritu ardoris: quem locum de pœna Purgatorii explicat S. Augustinus lib. 20. de civit. cap. 25. Item ex Matth. 12. ubi dicit Dominus quædam peccata esse, quæ non remitūtur, neque in hoc sæculo, neque in futuro? unde colligunt SS. Patres quædam peccata remitti in futuro sæculo, id est post hanc vitam, per orationes & suffragia Ecclesiæ. Ita S. Augustinus lib. 21. de civit. cap. 24. & lib. 6. in Julianum cap. 5. Gregorius lib. 4. Dialog. cap. 39. & S. Bernardus Homil. 66. in Cantica.

2. Probatur ex variis Conciliis, in quibus præscribitur, ut orationes & suffragia pro defunctis fidelibus offerantur: ut in Concilio Carthag. 3. cap. 29. Bracarensi cap. 39. & Aurelian. 2. cap. 34. unde sequitur aliquos fideles defunctos in tali loco esse, ubi orationibus & suffragiis viventiū juvari possint. Proindeq; esse in Purgatorio.

Proba-

Probatur 3. ex SS. Patribus, qui Purgatorium apertissimè asserunt, ut S. Gregorius Nyssenus oratione pro mortuis circa medium; ubi de justo ex hac vita excedente loquens dicit; quod non poterit à corpore egressus divinitatis particeps fieri, nisi maculas animo immixtas Purgatorius ignis abstulerit: & S. Augustinus lib. 21. de Civit. c. 24. loquens de justis, qui cum levibus peccatis decedunt: Tales, inquit, constat ante Judicij diem per pœnas temporales, quas eorum spiritus patiuntur, purgatos, æternis suppliciis non tradendos. Item ex aliis SS. Patribus, qui pro fidelibus defunctis orandum, ac Missæ Sacrificium offerendum esse dixerunt, ut S. Cyrillus Hierosolym. Catech. 5. Mystag. Pro omnibus, inquit, oramus, qui inter nos vita functi sunt, maximum credentes esse animarum juvamen. S. Gregorius lib. 4. Dialog. cap. 55. Multum inquit, solet animas etiam post mortem sacra oblatio Hostiæ salutaris adiuvare, ita ut hanc nonnunquam ipsæ defunctorum animæ expetere videantur.

3. Porrò cùm tantummodò fidelium Justorum animæ in Purgatorio detineantur, quæ ab omni peccati mortalis reatu immunes ex hac vita decedunt, sequitur ut ob duas tantum causas ibi purgari debeant, nimirum vel pro peccatis venialibus, cum quibus nondum quoad culpam remissis è corporibus exierunt, vel pœnis temporalibus, quæ peccatis mortalibus, aut venialibus quoad culpam remissis debentur, pro quibus plenè non satisfecerunt.

Hæc autem animæ in Purgatorio existentes pro peccatorum illorum expiatione gravissimas, haud dubiè pœnas patiuntur; adeò ut SS. Patres doceant pœnas illas Purgatorii quibuscunque huius vitæ pœnis esse longè graviores, ut S. Augustinus in Psal. 37. S. Gregorius in Psal. 3. Pœnitentialem, & alii, quos citat Gãmachæus cap. 5. de Purgatorio.

Quamvis autem Doctores quidam Catholici, ut Dionysius Carthusianus lib. de quatuor novissimis art. 47. & Michàël Baius lib. 2. de meritis operum cap. 8. existimant gravissimam animarum illarum pœnam in eo consistere, quod nullam suæ salutis habeant certitudinem, sed quasi

ſuſpenſæ & dubiæ occulta quadam judicii divini diſpoſitione teneantur; communis tamen Theologorum doctrina eſt, animas fideles in Purgatorio detentas, de ſalute ſua æterna certas ac ſecuras eſſe; tùm quia (ut docet S. Thomas) ſpes Theologica in illis manet, ac proinde etiam ſides, ex qua certiſſimè ſcire poſſunt animas in Purgatorio detentas eſſe ſalvandas: aliunde verò ſatis certò ſciunt ſe eſſe in Purgatorio, non verò in inferno: tum ex dictamine propriæ conſcientiæ; norunt enim ſe Deum ſuper omnia amare, nec ullo adverſus eum odio moveri neque etiam ab aliis animabus ſecum detentis vident illum blaſphemari, ut fit à reprobis in inferno, ſed potiùs laudari: quæ omnia fuſiùs explicata & probata habentur apud Gāmachæum cap. 3. & ult. de Purgatorio, & Bellarminum lib. 2. de eod. Purg. cap. 4. qui etiam cap. 7. obſervat ex Beda & aliis probatis authoribus diverſos eſſe in Purgatorio pœnarum gradus, diſparemque animarum ſtatum, quarum aliæ aliis longè minus torquentur; imò earum aliquæ nullum alium niſi tantummodò dilatæ felicitatis dolorem ſuſtinent.

4. Quæres 1. ubinam ſit Purgatorii locus. Reſpondetur locum Purgatorii ordinarium eſſe in ipſis terræ viſceribus, ut docet S. Thomas; S. Bonaventura, Sotus, & alii apud Gammachæum citato c. 5.

Diximus ordinarium, quia interdum ex aliqua divina diſpenſatione purgantur animæ in aliis quibuſdam locis, vel quia in iis peccaverunt, vel etiam ad inſtructionem & terrorem vivorum, ut ex S. Gregorio, S. Thoma, Petro Damiano, & aliis obſervat idem Gammachæus.

Quæres 2. quanto tempore animæ in Purgatorio detineri debeant? Reſpondetur id ab eo ſolo cognoſci, cuius iudicio iuſto detinentur; certum nihilominùs eſſe, aliquas illic animas pluribus annis, imò etiam ſæculis detineri; cùm Eccleſia probet conſvetudinem illam anniverſāria celebrandi pro aliquibus defunctis; etiam ſi conſtet illos ante ducentos vel etiam plures annos ex hac vita migraſſe: quod minimè probaret, ſi tamdiu eas illic non detineri poſſe certum eſſet.

Quæres 3. an animæ ex Purgatorio aliquando egredi

poſſint.

poſſint, & hominibus appareant. Reſpondetur, non modò ex purgatorio, ſed & ex ipſo inferno, imò etiam ex cœlo animas, Deo ita volente egredi poſſe: & de facto interdùm egreſſas fuiſſe, aliiſque viventibus apparuiſſe, ut docet S. Auguſtinus lib. de cura pro mortuis agenda; cap. 15. & 16. & idipſum variis exemplis & hiſtoriis ex probatiſſimis & fide digniſſimis authoribus probat Bellarminus cit. lib. 3. c. 8

* Quæres 4. quibus modis animæ in Purgatorio exiſtentes juvari & ſublevari poſſint? Reſpondetur communionem, quam animæ illæ cum Eccleſia in terris militante ſervant, per gratiam & charitatem, in qua deceſſerunt, & ratione cujus inter membra viva corporis myſtici, cuius Chriſtus caput eſt, connumerantur, reddere illas capaces participandi piis eiuſdem Eccleſiæ operibus, & inde varia & ſaluberrima ſolatia recipiendi, quando ſcilicet pia illa opera in quantum ſatisfactoria ſunt, ipſis animabus applicantur, & ea intentione Deo offeruntur: ex quo patet animas Purgatorii à nobis iuvari & ſublevari poſſe orationibus, jeiuniis, eleemoſynis, ſed præſertim Sanctiſſimo Miſſæ Sacrificio, quod qvidem propitiatorium eſt (ut definitum eſt in Concilio Trident. ſeſſ. 22. cap. 2.) non modò pro vivis, ſed etiam pro defunctis, in Chriſto nondùm ad plenum purgatis. Et ſeſſ. 25. in decreto de Purgatorio dicitur; Animas in Purgatorio detentas, fidelium ſuffragiis, potiſſimùm verò acceptabili altaris Sacrificio iuvari, Vnde & S. Auguſtinus ſerm. 34. de verbis Apoſtoli, poſtquam admonuit ſumptuoſam diligentiam ſepulturæ, monumentorum opulentem conſtructionem, eſſe potiùs vivorum qualiacunque ſolatia, quàm adjutoria mortuorum, rectè ſubiungit: Orationibus verò Sanctæ Eccleſiæ, & Sacrificio ſalutari, & eleemoſynis, quæ pro eorum ſpiritibus erogantur, non eſt dubitandum mortuos adiuvari, ut cum eis miſericordius agatur à Domino, quam eorum peccata meruerunt. Hoc enim à Patribus traditum, univerſa obſervat Eccleſia, ut pro eis qui in corporis & ſangvinis Chriſti communione defuncti ſunt, cùm ad ipſum Sacrificium lòco ſuo commemorantur, ac pro illis quoque id offerri commemoretur, cùm verò eorum commendandorum

causa opera misericordiæ celebrantur quis eis dubitet suffragari, pro quibus orationes DEO non inaniter allegantur.

CAPVT SEXTVM,

De Sacramento Extremæ Vnctionis.

SECTIO I.

Vtrum Extrema Vnctio sit Sacramentum, & quis sit eius Minister.

1. EXtremæ Unctionis nomine intelligimus unctionem Olei benedicti, quæ infirmo in extremis posito confertur à Sacerdote, adiunctis certis precibus. Hanc autem esse verum & proprium novæ legis Sacramentum à Christo Domino institutum, negaverunt olim Valdenses & Albigenses, & nunc etiam negant Lutherani & Calvinistæ: affirmat verò Ecclesia Catholica, & tanquam dogma fide credendum proponit: cuius quidem veritas simul & erroris oppositi falsitas demonstratur.

Primo ex his S. Jacobi verbis: Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum Oleo in Nomine Domini: & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei, quibus verbis exprimuntur omnia quæ ad Sacramenti rationem requiruntur; scilicet ritus aliquis externus, nempè olei unctio; deinde promissio gratiæ illi adjuncta, quatenus per illum ritum peccata remitti dicuntur, ac demum institutio divina; neq; enim Apostolus adeò constanter & absolutè gratiam illam promitteret, nisi Christus Dominus hoc ita instituisset, ac fieri præcepisset.

Secundò ex Concilio Cabilonensi, (quod temporibus Caroli Magni celebratum est) cap. 48. ubi dicitur, Infirmos secundum Beati Jacobi documentum, Oleo quod ab Episcopo benedicitur, debere à Presbyteris ungi: & paulo post allegatis ipsius S. Jacobi verbis subdit: Non esse parvi pendendam eiusmodi medicinam, quæ animæ corporisque medetur

medetur langvoribus, Item ex Concil. Florentino, in decreto Eugenii, & Trid: sess. 14. cap. 1. de Extrema Vnctione; ubi habetur: Hoc Sacramentum institutum à Christo Domino, apud Marcum quidem insinuatum, per Jacobum autem Apostolum, ac Domini fratrem fidelibus commendatum ac promulgatum.

Tertio ex SS. Patribus, qui huic sacræ Vnctioni vim sanctificandi & peccata remittendi tribuunt. ut S. Joannes Chrisostomus lib. 3. de Sacerdotio, ubi dicit: Sacerdotes non modò cùm nos regenerant, sed etiam cùm infirmos oleo ungunt, indulgere peccata, quod ex citatis S. Jacobi verbis confirmat: & S. Augustinus serm: 215. de temp. in quo docet, superveniente infirmitate ægrotum accipere debere Christi Domini Corpus, & exinde proprium eius corpus ungendum esse, ut impleatur in eo illud quod scriptum est; Infirmatur quis in vobis, &c. additque hoc modo corporis sanitatem & peccatorum indulgentiam obtineri.

3. Quod autem spectat ad ministrum huius Sacramenti, certum est solum Sacerdotem ritè ordinatum posse Sacramentum hoc validè administrare. Ita S. Thomas in 4. dist. 23. q. 21 art. 1. & alii communiter; estque de fide, ut constat ex supra relatis S. Jacobi verbis; Inducat Presbyteros Ecclesiæ, tùm ex Concilio Trid. sup: cap, 3. ubi verba illa S. Jacobi explicans dicit, Proprios hujus Sacramenti ministros esse Ecclesiæ Presbyteros: quo nomine eo loco non ætate seniores aut primores in populo intelligendi veniunt; sed aut Episcopi, aut Sacerdotes ab ipsis ritè ordinati.

Quamvis autem quilibet Sacerdos Sacramentum hoc validè administrare possit, cùm eius administratio, quæ modo deprecatorio fit, ut infra dicetur, non sit proprius actus jurisdictionis, ut ex communi Theologorum sententia docet Isambertus disp. 5. de Sacr: Extr: unct: nullus tamen Sacerdos id licitè potest, nisi sit proprius Sacerdos illius, cui hoc Sacramentum confertur, vel ab eo facultatem habeat: unde in Clementina de privilegiis prohibetur religiosis Sacerdotibus sub pœna excommunicationis Sedi Apostolicæ reservatæ, & ipso facto incurrendæ, ne hoc Sacramentum Laicis, aut Clericis administrent sine licentia proprii Sacerdotis,

cerdotis,ut refert Laymannus cap. 6. de Extrema unctione

Excipiunt tamen Doctores casum necessitatis, quando scilicet à proprio Sacerdote Sacramentum illud recipi non potest, v. g. si absit, nec ab illo licentia possit obtineri; tunc enim quilibet Sacerdos etiam Religiosus, potest validè ac licitè Sacramentum illud moribundo administare, nec ullam ideò incurrit excommunicationem, ut docent S. Antoninus, Sylvester, Cajetanus, Henriques, & alii apud Laymannum suprà.

4. Quærunt aliqui occasione illorum verborum S. Jacobi: Inducat Presbyteros Ecclesiæ, utrùm huius Sacramenti minister debeat esse unus an plures. Respondetur 1. Vnum sufficere, ut constat tum ex cap. Quæsivit, extra de verborum significatione, tum ex communi Ecclesiæ praxi, quæ nonnisi unum Sacerdotem ad Sacramentum hoc ministrandum adhibere solet. Respondetur 2, plures Sacerdotes posse Sacramentum hoc administare, sive successivè; quandò unctione una aut altera, ab aliquo Sacerdote facta, & forma simul prolata alius reliquas unctiones facit, & verba formæ profert, sive conjunctim; ita ut uno Sacerdote unā unctionem faciente, & verba formæ proferente, alii Sacerdotes eodem tempore unctiones reliquas faciant, ac simul verba formæ proferant: & hic modus administrationis semper quidem validus est, non tamen licitus, nisi in duobus casibus: Primus est, si Sacerdos post aliquas unctiones factas subitò moriatur, aut in talem infirmitatem decidat, ut reliquas peragere non possit; tunc enim alius Sacerdos ejus defectum supplere debet, non repetendo quæ facta sunt; sed ea quæ desunt perficiendo. Secundus est, quando subest aliqua ratio timendi, ne infirmus moriatur, priusquam unicus Minister unctiones omnes perficere possit: tunc enim si adsint alii Sacerdotes, poterunt simul unus oculos, alter aures, &c. perungere, ac unusquisque illorum formam proferre, unctioni illi quam peragit convenientem. Ita Suares disp. 43. sect. 2. num. 8. Isambertus disp. 5. de Extrema unct. art. 2. & 3. & plures alii.

SECTIO

SECTIO II.

Quæ sit materia & forma huius Sacramenti.

1. Dicendum. Materiam remotam Extremæ unctionis esse Oleum olivarum ab Episcopo benedictum, Ac in primis quòd sit Oleum olivarum, constet ex decreto Eugenii, ubi expressè dicitur materiam huius Sacramenti esse Oleum Olivæ; & in Catech. Rom: part: cap. 6. declaratur olei nomine intelligi liquorem, non ex quavis pingui & crassa materia, sed ex olearum baccis tantummodò expressum. Quòd autem oleum istud, ut sit apta & sufficiens huius Sacramenti materia, debeat esse ab Episcopo benedictum, docet S. Thomas in 4. dist. 23. quæst. 1. art. 3. & constat tum ex citato decret Eugen: & Conc. Trid. sess. 14. cap. 1. tùm ex ipsius Ecclesiæ praxi, quæ nonnisi oleum ab Episcopo benedictum in huius Sacramenti administratione adhibere consvevit.

Quæres, an deficiente Oleo benedicto, possit, urgente necessitate ad Sacramentum hoc administrandum adhiberi oleum non benedictum, vel illius loco sacrum Chrisma. Respondetur 1. Oleum benedictum esse de necessitate huius Sacramenti, ut docent S. Thomas, S. Bonaventura, Durandus, & alii, quos refert & sequitur Hambertus disp. 2. art. 2 proindeque nec licitè, nec validè cum oleo non benedicto administrari posse; si tamen oleum benedictum non sufficeret, posset illi non benedictum in minori tamen quantitate licitè admisceri: ut intelligitur ex cap. Quod in dubiis, extra de Consecratione Ecclesiæ Respondetur 2. Controversum esse apud Theologos, an hoc Sacramentum validè conferri possit in oleo balsamato, seu chrismate, quibusdã affirmantibus, aliis verò id negantibus, quos fuse refert Laymann. cap. 2. de Extr. unct. qui rectè concludit, quidquid sit de utraque illa sententia: quarum neutra expressè ab Ecclesia definita est. quantùm ad praxim attinet, nunquam licitum esse Sacerdoti in Extremæ unctionis administratione uti chrismate, eò quòd saltem id consvetudini & praxi Ecclesiæ repugnet, quæ nonnisi oleum simplex & bene-

benedictum pro ungendis infirmis adhibere solet.

Addit, quod quamvis secundùm ipsius Ecclesiæ praxim oleum istud infirmorum quotannis renovari debeat, vetusque, novo accepto, comburi: si tamen Parochus oleum ab Episcopo benedictum nondum recepisset, urgente necessitate veteri benedicto ad conferendam Extremam unctionem uti licitè posset.

2. Dicendum materiam proximam huius Sacramenti esse unctionem, quæ fit per modum crucis, juxta Rituale Romanum, in oculis, auribus, naribus, labiis, manibus, pedibus, & renibus, (quam tamen ultimam unctionem in fœminis omittendam esse dicit) vel in pectore loco renum, ut in Rituali Parisiensi, & in quibusdam aliis habetur. Hæc autem unctio in partibus illis quæ natura geminæ sunt, duplex fieri debet, v. g. una super oculum dextrum, altera super sinistrum; & unica interim forma proferri; ita ut formæ prolatio incipiat, antequam prior unctio finiatur, nec desinat quin posterior saltem inchoetur, ut annotatur in eodem Rituali: ubi etiam dicitur, quòd si quis in aliqua illarum partium mutilatus sit, unctio in proxima fieri debeat cum eadem formæ prolatione.

* Porrò, hæc unctio, non adhibito aliquo instrumento, sed pollice manus ipsius Sacerdotis ministrantis fieri debet, ut habetur in Rituali Romano; Sacerdotis siquidem manus instrumentum est vivum divinæ potestatis & gratiæ, speciali unctione ad usus mysticos in ipsa ordinatione consecratum.

Cum igitur hæc ex ipsius Ecclesiæ praxi constent, quæritur an unctio illarum omnium partium sit de essentia huius Sacramenti, ita ut validè conferri non possit, nisi omnes illæ partes ungantur. Respondetur 1. certum esse ex communi Theologorum consensu ad validitatem huius Sacramenti non requiri, ut unctio fiat in modum crucis, nec etiam ut pedes, aut renes, aut pectus ungantur, nec ut fiat duplex unctio in geminis partibus cuiusque sensus: quamvis enim ex præcepto Ecclesiæ ista fieri & servari debeant, nec proinde (ulla urgente necessitate) omitti possunt sine peccato; non sunt tamen de essentia huius Sacramenti, nec

ad eius

ad eius validitatem requirūtur, ut docent Sotus, Henriques, Suares, Toletus, & alii apud Layman. citat. cap. 2.

3. Respondetur 2. Controversum esse apud Theologos utrùm ad Sacramenti huius validitatem necessarium sit ut omnes quinque sensus corporis ungantur; an verò unctio in uno illorum sufficiat: quidam enim Doctores, quos recenset & quibus subscribit Isambertus disp. 2. art. 5. unius tantummodò sensus unctionem ad Sacramenti validitatem sufficere existimat: alii verò è contra unctionem quinque sensuum ad validitatem illam requiri affirmant. Ita S. Thòmas, S. Bònaventura, Richardus, Scotus, Paludanus, & plures alii, quos citat & sequitur Suares in 4. dist. 2. quæst. 2. art. 3. quorum sententia videtur probabilior, propter authoritatem ipsius S. Doctoris, proindeque in praxi tenenda.

Dicendum 3. Formam huius Sacramenti hanc esse: Per istam unctionem, & suam pijssimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quidquid per visum diliquisti, &c. & similiter de aliis membris. Ita declaratum est in decreto Eugenii, & in Concilio Tridentino sess. 14. cap. 1. de Extrema-Unctione, & expressè habetur in Rituali Romano.

Sunt autem quædam observanda. Primum est, formam huius Sacramenti per modum deprecationis esse conferendam, ut docent S. Thomas, S. Bonaventura, & communiter alii apud Suarem suprà, sect. 3. quod constat tùm ex his S. Jacobi verbis: Orent super eum, & oratio fidei salvabit infirmum; tùm ex universali Ecclesiæ praxi, quæ ubique in huius Sacramenti administratione forma deprecatoria utitur.

4. Secundum est, quòd quamvis omnes particulæ præfatæ, quæ in forma huius Sacramenti communiter proferuntur, ad ejus essentiam non pertineant, sitque probabilissimum solas has quæ sequuntur: Per istam unctionem indulgeat tibi Dominus quidquid peccasti, ad istius validitatem esse necessarias, ut docet & probat Isambertus disp. 3. art. 2. debet tamen Sacerdos omnia illa verba in huius Sacramenti forma ex Ecclesiæ præscripto apposita, prout in Rituali Romano habentur, vel secundùm peculiarem cuius-

cum-

cunque Diœcefis ufum, diſtinctè proferre, nec aliquid ab eo in illa prolatione omitti, aut mutari fine peccato poteſt.

Tertium eſt, probabiliſſimum eſſe (quod aſſerunt Henriques, Medina, Paludanus, & alii, quos citat & ſequitur Iſambertus ſuprà art. 4. quinariam formæ huius ſacramenti repetitionem non eſſe de eius eſſentia, ſed ſufficere unicam: ſecundùm quam ſententiam, ſi infirmus iam jam moriturus credatur, poterit Sacerdos partes magis obvias quinque ſenſuum ungere, v. g. unum oculum, aurem, narem, labium. & aliquam aliam partem pro ſenſu tactus, qui ubique diffuſus eſt, ut genam, idque celeriter nullo facto ſigno crucis, & ſimul ac ſemel verba proferre: Per iſtam unctionem indulgeat tibi Dominus quidquid deliquiſti, vel quidquid peccaſti per viſum, auditum, odoratum, guſtum & tactum.

SECTIO III.

Quinam ſint hujus Sacramenti effectus.

1. EXtremæ Unctionis effectus duplicis ſunt generis: quidam enim animam, & alii corpus attingunt. Quod ſpectat ad animam, quinque ſunt præcipui effectus, quos Sacramentum hoc in ea operatur.

Primus effectus illi cum aliis Sacramentis communis, eſt gratia ſanctificans: ut expreſsè definitum eſt in Concilio Tridentino ſeſſ. 14. can. 2. de Extrema Unctione his verbis: Si quis dixerit Sacram infirmorum Unctionem non conferre gratiam, &c. anathema ſit.

Secundus eſt, ſpeciale gratiæ auxilium, tùm ad ſuperandas tentationes in articulo mortis occurrentes, tum ad ſpẽ & confidentiam faciliùs & firmiùs in Deum erigendam, tùm etiam ad morbi & mortis moleſtias cum maiori patientia tolerandas: quod expreſsè declarat Concilium Trident. c. 2. ubi dicit, quod hoc Sacramantum ægroti animam allevi- at & confirmat, magnam in eo divinæ miſericordiæ fiduciã excitando, quâ infirmus ſublevatus, & morbi incommoda ac labores leviùs fert, & tentationibus dæmonis calcaneo inſidiantis faciliùs reſiſtit.

2. Terti-

2. Tertius effectus, est remissio peccatorum mortalium, si quæ fortè habet infirmus, quæ habere se bona fide & invincibiliter ignoret: quamvis enim, ut rectè observat Gammachæus cap. 6. de Extrema Unctione Sacramentum hoc ex primaria Christi institutione secundam tantummodò gratiam, id est, gratiæ sanctificantis augmentum conferat, supponatque hominem à peccato mortali per Sacramentum Pœnitentiæ, aut perfectam contritionem jam purgatum; nihilominùs secundario etiam primam interdum gratiam conferre potest, & peccata mortalia delere, si fortè Confessio Sacramentalis nulla & invalida fuit, & aliàs infirmus se in statu peccati mortalis esse invincibiliter ignoret; & de illis saltem in genere attritus sit, ut docent Paludanus, Suares, & alii apud Laymann. sup. 5. de Extrem. Unct. & satis apertè colligitur tùm ex his S. Jacobi verbis: Si in peccatis sit, remittuntur ei: tùm ex istis Concil. Trident. cap. 2. Delicta si quæ sint adhuc expianda abstergit: tum denique ex his formæ verbis: Indulgeat tibi Dominus quidquid peccastis quæ quidem verba, sicut & alia ex Apostolo & Concilio relata, cum sint indefinita, ac sine ulla restrictione, de quibuscunque peccatis etiam mortalibus intelligi debent.

Quartus effectus, est remissio peccatorum venialium, ut à fortiori ex suprà citatis Apostoli, & Concilii verbis, & ex ipsa Sacramenti forma colligitur.

Quintus denique, est absterfio reliquiarum peccati, ut expressè docet Concil. Trident. cit. cap. 2. quarum quidem peccati reliquiarum nomine S. Thom. in 4. dist. 23. quæst. 1. art. 2. qu. 1. Ferrariensis lib. 4. contra Gentes cap. 73. & plures alii Theologi intelligūt animi langvorem, torporem, mœrorem, tristitiam, fastidium, anxietatem, & alias similes pravas affectiones, quæ ut plurimum ex peccatis præteritis, eorumque recordatione oriuntur, varia incommoda spiritualia causant, vel etiam in extremam desperationem propellunt.

3. Quod verò spectat ad corpus, unus est Extremæ Unctionis effectus, scilicet ipsius corporis sanitas; ut colligitur ex Apostoli verbis: Oratio fidei salvabit infirmum: quæ verba de corporis salute intelligenda esse docet Hugo de S. Vi-

ctore lib. 2. de Sacramentis part. 15, cap. 2. & post illum S. Thomas in 4. dist. 23. qu. 2. art. 2. quem etiam Extremæ Unctionis effectum tradit Concil. Trid. cit. cap. 2. adiecta tamen hac conditione: ubi saluti animæ expedierit: quo sensu citata Apostoli verba docet esse intelligenda.

Quæres, quis sit præcipuus horum effectuum, seu ob quē primariò Extrema Unctio instituta sit. Respondetur cum S. Doctore suprà, & pluribus aliis Theologis, quos citat & sequitur Suares disp. 41. hoc Sacramentum principaliter institutum esse ad conferendum infirmo speciale quoddam gratiæ actualis auxilium, quo juvetur & roboretur contra occurrentes in extremo vitæ discrimine difficultates quibus à negotio suæ salutis strenuè procurando & promovendo retardari potest; secundariò verò tum ad sanitatem corporis, si animæ saluti conducat, reparandam; tum ad alios suprà explicatos effectus conferendos.

SECTIO IV.

Quis suscipere possit aut debeat Sacramentum Extremæ Vnctionis & quæ in eo dispositiones requirantur.

1. DIcendum. Subiectum capax huius Sacramenti esse hominem baptizatum, qui rationis usum adeptus sit, & propter morbum de vita periclitetur. Est communis sententia Doctorum in 4. dist. 23.

Requiritur 1, ut sit baptizatus: cùm Baptismus, ut habetur in decreto Eugenii, sit janua vitæ spiritualis, nec sine illo Sacramenta reliqua validè suscipi possint.

Requiritur 2 Ut rationis usum adeptus sit, cùm enim huius Sacramenti effectus, sit remissio peccatorum actualium, & robur adversùs tentationes; pueri ante usum rationis horum effectuum capaces non sunt, ut per se patet, nec proinde Sacramenti illius suscipiendi; unde Navarrus capite 22. num. 1. Suares disp, 70. sect: 1. & plures alii Theologi rectè docent Sacramentum Extremæ Unctionis validè conferri posse, imò & negari non debere pueris, qui ad eam ætatem, & rationis discretionem pervenerunt, ut Sacramenti Pœnitentiæ sint capaces; quamvis sanctam Eucharistiam nondum

nondum receperint, nec adhuc idonei ad illam recipiendā judicentur: Quod etiam in Rituali Parisiensis tit. de Extrema Unctione præscribitur. Diximus requiri, ut hoc Sacramentum suscipiens rationis usum adeptus sit; sive usum illum adhuc retineat, sive postea in amentiam aut phrenesim lapsus sit: licet enim maximè deceat, & quantùm fieri potest procurandum sit, ut infirmo ministretur, dum sana mente & integris sensibus est, tamen illi denegandum, quamvis in amentiam inciderit, aut rationis usum amiserit, si antea illud petiit, aut saltem interpretativè desideravit; si nimirum Christianè vixit, & salutis suæ memor fuit: quod quidem præsumendum est, nisi contrarium appareat, ut docent Paludanus, Sylvester, Henriques, & plures alii apud Layman. cap. 4. de Extr Unct. & expresse declaratur in Rituali Romano. in quo etiam præscribitur, impœnitentibus, qui in manifesto peccato mortali moriuntur, & excōmunicatis omninò denegandum esse hoc Sacramentum.

2. Requiritur 2, Ut nonnisi infirmo de vita periclitanti conferatur Extrema Unctio, ut docet S. Thomas in 4. dist. 23. quest. 2. art. 1 & cum eo communiter omnes, & habetur in Concilio Trident. cap. 3. unde neque reis ultimo supplicio mox afficiendis, neque prælium inituris, aut aliis violentiâ aliquâ extrinsecâ morituris hoc Sacramentum cōferri debet, ut in præfato Rituali Romano expresse declaratur.

Observat etiam S. Doctor supra articulo 4. & cum illo communiter omnes, Extremam Unctionem morbi periculo eodem durante, iterum conferri non posse; secùs verò si eodem morbo durante, infirmus novum aliquod mortis periculum incurrat: ut, si postquam inunctus fuerat, Medicorum judicio meliùs habere cœpit, evasitque periculum mortis, in quo nihilominùs posteâ mutata corporis constitutione iterum recidit, ut docent Paludanus, Suares, & alii apud Laymann.

Dicendum 2. Infirmum sui compotem Sacramentum Pœnitentiæ & Eucharistiæ debere recipere, priusquam Extrema Unctio ipsi conferatur, si tempus & ipsius infirmi conditio seu dispositio id permittat. Ita docet Isambertus disp. 7. art. 1. & expressè declaratur in Rituali Romano; & etiam

in Catechiſmo Romano, part. 2. cap. 6. ubi vocat hanc conſuetudinem Eccleſiæ, perpetuam, agitque eſſe ſervandam, quod obligationem denotat: ſi tamen poſteà in mortale peccatum lapſus ſit, aut alicujus peccati mortalis nondum confeſſi recordetur, debet huius Sacramenti ſuſceptioni Sacramentalem Confeſſionem præmittere, aut ſi extrema morbi vi oppreſſus id non poſſit, debet actum attritionis, elicere, ut Sacramenti huius virtute, peccatorum remiſſionem percipiat, ut docet Iſambertus ſuprà: & antè illum docuerunt Suares diſp. 42. ſect. 1. Navarrus, capite 22. num. 13. & plures alii

3. Quæres, an ſit aliqua obligatio Extremæ Unctionis recipiendæ. Reſpondetur juxta doctrinam S. Thomæ in 4. diſt. 23 quæſt. 1. art. 1. quæſt. 3. ad 1. nullam eſſe huius Sacramenti recipiendi ſub peccato mortali obligationem, ſi ſecundùm ſe præcisè conſideretur; licet enim utiliſſimum ſit ac ſaluberrimum, nullam tamen nec medii, nec præcepti neceſſitatem ſecum invehit, ut probat Iſambertus diſp. 8. art. 1. qui tamen rectè ſubjungit fieri interdùm poſſe, ut infirmus illud non ſuſcipiendo, mortaliter peccet: ſi verbi gratia, illud ex contēptu omittat, vel quamvis abſit contemptus, ſi ex neglectu illius ſcadalum ſequatur, aut infirmus probabile aliquod periculum ſalutis incurrat; quia nullum aliud Sacramentum ſuſcipere poteſt.

Non eſt tamen par ratio illius, cui Sacramenti huius adminiſtratio ex officio incumbit: is enim, ut rectè docet & probat Iſambertus ibid. per ſe, vel per alium Sacerdotem tenetur hoc Sacramentum ſubditis ſuis extremè & periculosè ægrotantibus adminiſtrare, ita ut peccet mortaliter, ſi cognito alicuius infirmi periculo, illi conferre ſine ulla juſta ratione omittat aut differat cum probabili periculo, ne interim ægrotus, illo non ſuſcepto, moriatur. Additque, quòd quamvis infirmus morbo contagioſo laboraret, nec poſſet illi Sacramentum hoc, niſi cum vitæ periculo adminiſtrari, ſi tamen proprius eius Sacerdos aliter ei ſubvenire non poſſit quàm Extremam Unctionem illi conferendo, teneretur etiam cum certiſſimo vitæ periculo hanc illi adminiſtrare, niſi alius Sacerdos eius vices ſuppleat. Docet nihilomi-

hilominùs, quòd si mortaliter certus sit de bona illius dispositione: quoad ea, quæ saltem animæ respiciunt; puta quia nuperrimè Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramenta illi administravit, tunc non teneri, saltem sub peccato mortali, Extremam Unct. illi administrare cum tali periculo.

CAPVT SEPTIMVM.

De Sacramento Ordinis.

SECTIO I.

Vtrum Ordo sit Sacramentum.

1. NOmen Ordinis, quod ex se latissimam habet significationem, ab Ecclesia usurpatum est, ut observat Catechismus Romanus par. 2. cap. 7. tum ad designandum Ecclesiasticæ Hierarchiæ statum, in qua reperiuntur varij Ministrorum superiorum & inferiorum gradus, optimè dispositi ad ea perficienda, quæ cultum divinum; præsertimque Sanctissimum Dominici Corporis Sacrificium spectant: tùm ad significandum ritum illum sacrum, quo quisque Ministrorum illorum solemni religione consecratur, ac divino cultui sacrisque Altaribus mancipatur: in quo posteriori sensu de illo quæritur, utrum sit Sacramētum. Quæ quidem quæstio dupliciter intelligi potest: Primò in genere, utrùm in Ecclesia sit Sacramentum Ordinis: Secundo in particulari, utrùm quilibet Ordinum Ecclesiasticorum sit Sacramentum. Pro cuius resolutione.

Dicendum 1. Ordinem esse Sacramentum novæ legis a Christo Domino institutum. Hanc veritatem quæ de fide est, negaverunt olim Messaliani, ut refert Coccius tom. 2. lib. 8. art. 1. & hodie similiter negant Lutherani, & Calvinistæ, quorum error refellitur, & veritas nostræ fidei probatur.

Primò ex Apostolo 2. ad Timoth. 1 Admoneo te, ut resuscites gratiam, quæ est in te per impositionem manuum mearum; ex quo loco, ubi loquitur Apostolus de Sacra Ordinatione ipsius Timothæi, habetur ritus aliquis sensibilis,

& collatio gratiæ per hunc ritum: unde ſequitur veram rationem Sacramenti in ſacra Ordinatione reperiri,

2. Secundò, ex Concil. Calced. can. 2. ubi damnantur illi, qui Pecunias pro ordinatione recipiunt, eò quod gratiam Dei vendere cenſeantur, quæ tamen vendi nec debet: nec poteſt: & ex Concil. Trident. ſeſſ. 23. cap. 3. his verbis: Cum Scripturæ teſtimonio, Apoſtolica Traditione, & Patrũ unanimi conſenſu perſpicuum ſit per Sacram Ordinationem, quæ verbis & ſignis exterioribus perficitur, gratiam conferri; dubitare nemo debet Ordinem eſſe verè & propriè unum ex ſeptem Sanctæ Eccleſiæ Sacramentis.

Tertiò, ex S. Leone Epiſtola 87. ad Epiſcopos Mauritaniæ cap. 1. ubi poſtquam dixit Ordinem Sacerdotii nonniſi bene probatis & exercitatis eſſe conferendum, ſubjungit: Quis diſſimulare audeat, quod in tanti Sacramenti perpetratur injuriam? ſi nimirum indignus ordinetur: & S. Ambroſio lib. de dignitate Sacerdot. cap. 5. Quis dat Epiſcopalem gratiam? DEus, an homo? reſpondet: ſine dubio DEus: ſed per hominem dat DEus: homo imponit manus; DEus largitur gratiam.

Dicendum 4. non modò Ordinem in genere, ſed etiam in particulari unumquemque Ordinem Eccleſiaſticorum eſſe Sacramentum. Antequàm hæc aſſertio probetur, ſupponendum eſt ſeptem eſſe Ordines; tres qui dicuntur majores: ſcilicet Presbyteratum, Diaconatum, Subdiaconatum, quatuor verò minores, nimirùm Ordinem Acolytorum, Exorciſtarum, Lectorum, & Oſtiariorum. Quod conſtat ex variis Conciliis, ſeptem illos Ordines enumerantibus; ut ex Concilio Romano ſub S. Sylveſtro cap. 4. Carthag. 4. cap. 2. Florent. in decret. Eugenii, & Trident. ſeſſ. 23. cap. 2. ubi expreſsè dicitur non ſolùm nomina illorum Ordinum, ſed etiam ſingulorum propria miniſteria, fuiſſe in uſu ab ipſo Eccleſiæ initio, Item ex Epiſtola Cornelii Papæ ad Fabianum Epiſcopum Antiochenum, in qua totius Cleri Romani, enumerationem faciens, dicit: In Eccleſia Catholica, id eſt Romana, presbyteros eſſe quadraginta ſex, Diaconos ſeptem, Subdiaconos ſeptem, Acolytos quadraginta, duos Exorciſtas, Lectores unà cum Oſtiariis quinquaginta duos.

3. Hoc

3. Hoc præsupposito, probatur assertio, primò de illis omnibus Ordinibus in genere ex eo quod postquam Concilium Trident. cap. 2. septem illos Ordinis enumeravit, eosdemque in Ecclesia semper fuisse dixit capite tertio absolutè definit Ordinem esse Sacramentum, absque ulla restrictione ad majores Ordines, aut minorum exclusione: unde sequitur secundum eius mentem in omnibus & singulis Ordinibus, majoribus, & minoribus, veram Sacramenti rationem reperiri.

Probatur 2. de singulis Ordinibus in particulari. De Presbyteratu quidem tam ex Conciliis Florent. in decer. Eug. & Trident. suprà, inquibus Presbyteratus tanquam aliorum Ordinum primus & præcipuus enumeratur, cui proinde ratio Sacramenti præ aliis competere debet: tum etiam ex SS. Patribus qui Presbyteratum annumerant aliis Sacramentis, vel Ordinationem Presbyterorum expresse vocant Sacramentum, ut S. Cyprianus serm. de ablut. pedum, S. Augustinus lib. 1. contra Donatist. cap. 1. & S. Leo Epist. 81. ad Dioscorum cap. 1.

De Diaconatu similiter probatur, tum ex eo, quòd Concilium Trident. sess. 23. can. 6. definivit Hierarchiam Ecclesiæ divina Ordinatione institutam, constare ex Episcopis, Presbyteris: Ministris, ubi per Ministros saltem Diaconos intelligit, quorū proinde Ordinem divinitùs institutum esse declarat, tùm etiam ex ritu quem servat Episcopus Diaconos ordinans, cum singulis illorum imponens manus dicit: Accipe Spiritum Sanctum: quibus verbis se gratiam illis conferre declarat.

4. Quamvis autem Durandus & Caietanus negaverint Ordinationem Diaconi esse Sacramentum; monet tamen Isambertus disp. 2. de ord. art. 7. setentiam illorum, licet ante Concil. Trid. utcunque probabilter defendi potuerit: post illud tamen sine aliqua censuræ nota sustineri amplius non posse.

Dices Diaconos fuisse ab Apostolis institutos Act. 6. idque eo fine, ut pauperum curam gererent; unde sequitur illorum Ordinationem non esse Sacramentum, cum ex Christi institutione non sit.

Reſpondetur, verum eſſe Diaconos ab Apoſtolis ordinatos fuiſſe; falſum verò Diaconatûs Ordinem fuiſſe ab illis inſtitutum: conſtat enim ex ipſius Eccleſiæ traditione, ut docet & probat Iſambertus ſuprà, Sacramentum Ordinis fuiſſe à Chriſto Domino in ultima cœna inſtitutum. Quod autem dicitur Diaconos ab Apoſtolis ordinatos fuiſſe, ut pauperum curam gererent, id fuit quidem unum ex illorum officiis, non verò primarium & præcipuum, ut docet idem Iſambertus ſuprà art. 8. & pleniùs conſtabit ex iis, quæ de ſingulorum Ordinum officiis infrà dicentur.

De Subdiaconatu denique, & aliis minoribus Ordinibus conſtat, tùm ex authoritate Cocil. Trid. ſuprà, tùm etiam ex eo quòd hæc eſt plurimorum Doctorum, tam antiquorum, quam recentiorum ſententia, ut S. Thomæ in 4. diſt. 24. qu. 2. art. 1. qu. 3. S. Bonaventuræ, Richardi, Scoti, Paludani, Majoris, Almaini, Ferrarienſis, Eckij, & aliorum quos citat & ſequitur Valentia quæſt. 1. de Sacr. Ord. pun. 4. quibus etiam ſubſcribit Iſambertus diſp. 2. de Ord. art. 11.

Nec obſtat quòd tres tantum majores Ordines dicantur ſacri: non enim ſic vocantur, quaſi ſolis illis ratio Sacramenti competat, ſed quia ſolis iliis votum continentiæ annexũ eſt, ut docet idẽ Iſambert. diſp. 1. de Ord. art. 6.

5. Verum eſt quidem S. Ignatium Antiochenum Epiſcopum Epiſt. 11. ad Antiochenos ſupradictis Ordinibus annumerare Cantores ſeu Pſalmiſtas, & laboratores, qui defunctorum corpora curabant; ſed (ut rectè obſervat Baronius ad an. 44. propè finem) non fuerunt hi Ordines, ſed officia merè Eccleſiaſtica; quod apertè etiam colligi poteſt ex Concil. Carth. 4. c. 10. ubi dicitur quod Pſalmiſta poteſt abſque ſcientia Epiſcopi ſola Presbyteri, juſſione ſuſcipere canendi officium; & ex conſequenti illud non conferebatur per Ordinationem ſeu conſecrationem; ſed per meram deputationem ſeu commiſſionem.

Objicies ex doctrina ſuperiùs explicata conſequens fore plura eſſe Sacramenta quàm ſeptem.

Reſpondetur, quòd quamvis ſinguli Ordines habeant rationem Sacramenti, unum tamen in genere Sacramentum ſimul conſtituunt, quod ſufficit ut Ordo dicatur unum generitè

nericè Sacramentum, quod ſub ſe diverſas ſpecies continet, ut fuſiùs explicat Bellarminus lib. 1. de Sacram. Ord: cap. 8.

6. Porrò ſupradictis Ordinibus annumerari meritò debet Epoſcopatus, tanquam ipſius Ordinis Sacerdotalis vertex & ſummitas, quod expreſsè declaravit Concil. Trid. ſeſſ. 23. cap.4. ubi definit Epiſcopos, qui in Apoſtolorū locum ſucceſſerunt, ad hunc ordinem Hierarchicum præcipuè pertinere, & poſitos eſſe; ſicut ait Apoſtolus, à Spiritu Sācto, regere Eccleſiā Dei eoſque Presbyteris ſuperiores eſſe ac Sacramentum Confirmationis conferre, miniſtros Eccleſiæ ordinare, atque alia pleraque peragere ipſos poſſe: quarum functionum poteſtatem reliqui inferioris Ordinis nullam habent. Cui veritati ſuffragantur SS. Patres, qui Epiſcoporum vocant, Ordinem ut S. Anacletus Epiſt. 3. cap. 1. Cajus Epiſt. ad Felicem Epiſcopum, & S. Ambroſius l. 3. de Sacr. cap. 1. Neque ſolum eſt Ordo, ſed etiam Sacramentum nobiliſſimum & perfectiſſimum; quāvis enim nonnulli Theologi olim id in dubium revocaverint, communiter tamen aſſerunt alij omnes, qui fusè citantur apud Bellarm. lib. 1. de Clericis cap. 5. & Valentiam diſp. 9. de Sacris Ordin. qu. 1. pun. 2. apud quem videri poteſt fuſior probatio huius ſententiæ; quam adeò certam eſſe dicit Iſambertus diſp. 2. de Ord. art. 3. ut contrariam tanquam erroneam prorsùs repudiandam exiſtimet.

Quod verò ſpectat ad tonſuram Clericalem, quamvis quidam Juris Canonici Doctores aliis Ordinibus illam annumerandam eſſe arbitrentur; communis tamen & vera Theologorum ſententia eſt; non eſſe Ordinem, ſed ſolummodò cæremoniam Eccleſiaſticam, ut S. Thom. in 4. diſt. 24. qu. 3. art. 1. S. Bonaventura ibid. & alii communiter docent: & conſtat etiam ex Concil. Trid. ſeſſ. 23. c. 2. de reform. cap. 6. & 10. ubi Tonſura ſemper ab Ordinibus expreſsè diſtinguitur: & in Catech. Rom. part. 1. cap. 7. dicitur Tonſuram tantummodò eſſe præparationem quandam ad Ordines ſuſcipiendos, ſicut Exorciſmus eſt præparatio ad Baptiſmum, & Sponſalia ad Matrimonium.

7. Quod quamvis ita ſe habeat, certum eſt nihilominùs cæremoniam illam Tonſuræ accipiendæ ab iis, qui in

Clerum cooptatur, & ab ipsis deferendæ, esse antiquissimam, & ab ipsis Apostolis derivatam, ut videri potest apud Bedam lib. 4. hist. Anglorum, cap. 22, & apud Baronium ad ann. Christi 58. habeturque de illa speciale decretum S. Aniceti Summi Pontificis in Epist. decret. ad Episcopos Galliæ, quo prohibentur Clerici comam nutrire, jubenturque Thonsuram in summitate capitis, in modum sphæræ gestare: cuius rei hanc ibi rationem reddit: Quod sicut Clerici discerni debent à laicis in conversatione, sic etiam ab ijsdem in Tonsura, & in omni habitu discreti esse debent. Quod etiam plures alij Summi Pontifices, & plurima Concilia variis subinde temporibus sanxerunt, & novissimè in Conc. Trid. sess. 23. cap. 6. decretum illud renovatum est, sicut & in pluribus aliis recentioribus Italiæ, Hispaniæ, Germaniæ, ac præsertim Galliæ nostræ Conciliis, ut Remensi anno 1583, Turonensi eod. anno. Bituricensi anno 1584. Aquensi an. 1585. Tholosano an. 1550, Burdigalensi an. 1614. &c, ex quibus apparet universam Ecclesiam his novissimis temporibus veluti conspirare voluisse ad religiosam illam Tonsuræ Clericalis traditionem & praxim communibus suffragiis denuò stabiliendam; unde infertur non sine gravi peccato à Clericis, præsertim majoribus Ordinibus initiatis, aut beneficium aliquod Ecclesiasticum obtinentibus, hanc Tonsuræ deferendæ legem contemni vel negligi posse, ut infra in apendice peculiari ad calcem huius operis fusiùs explicabitur.

SECTIO II.

Quæ sit materia & forma Sacramenti Ordinis.

1. QVæstionis propositæ duplex sensus esse potest. Primus, quæ sit materia & forma Sacramenti Ordinis in generali. Secundus, quæ sit specialis materia & forma cuiscunque Ordinis in particulari. Pro cuius in utroque sensu resolutione.

Dicendum 1. Materiam remotam Sacramenti Ordinis in generali, esse rem illam, quæ ab Episcopo traditur illi, qui Ordinem aliquem suscipit: proximam esse huius rei tradionem,

ditionem: formam denique in verbis illis consistere, quæ ab Episcopo proferuntur modo imperativo, cum expressione potestatis quæ confertur. Ita Sotus, Victoria, Bellarm. & plures alii, quos citat & sequitur Bonacina disp. 8. de Sacram. Ord quæst. unic. punct. 3. Constatque tum ex Concil. Carthag. 4. & ex Florent. in decr. Eug. ubi dicitur Sacramenti Ordinis materiam esse illud. per cuius traditionem confertur Ordo; formam verò esse verba ab Episcopo in eiusmodi traditione prolata: tum ex iis, quæ de materia & forma singulorum Ordinum in particulari dicentur.

Dicendum 2. Materiam Ordinationis Ostiarij esse traditionem Clavium per Episcopum factam: Lectoris, traditionem Codicis, de quo Ordinandi legere debent: Exorcistæ, traditionem libri Exorcismorum; Acolyti, traditionem ceroferarij & urceoli vacui. Formam verò esse verba cuiquæ materiæ correspondentia, quæ ab Episcopo, dum eiusmodi instrumentum Ordinandis tradit, proferuntur; quæ quidem habentur in pontificali. Ita citati DD. apud Bonacinam suprà Et constat cùm ex præfato Concil. Carthag. 4. can. 6. 7 8 & 9. & Flor. in decr. Eugenii, tùm ex Catech. Rom. part. 1. cap. 5. ubi hæc omnia distinctè explicantur.

Dicendum 3. duplicem esse materiam partialem, duplicemque formam Subdiaconatûs, Diaconatûs & Presbyteratûs. Prior materia partialis Subdiaconatûs est traditio calicis vacui cum patena vacua, cui partialis hæc forma respondet; Videte cuiusmodi ministerium vobis traditur: posterior eiusdem materia partialis, est traditio libri Epistolarum, cui respondet altera partialis forma: Accipe librum Epistolarum, & habe potestatem legendi in Ecclesia Dei, tam pro vivis, quàm pro defunctis. Similiter prior partialis materia Diaconatûs est manuum Episcopi impositio, quæ fit super ordinandum: forma ei correspondens sunt hæc verba: Accipe Spiritum Sanctum ad robur, ad resistendum Diabolo & tentationibus eius, in nomine Domini: posterior partialis materia est traditio libri Evangeliorum, forma ei respondens: Accipite potestatem legendi Evangelium in Ecclesia Dei, tam pro vivis, quàm pro defunctis, in nomi-

in nomine Domini. Denique prior partialis materia Presbyteratûs est traditio calicis cum vino, & patenæ cum pane superposito; forma correspondens super hæc verba: Accipe potestatem offerendi Sacrificium Dei, Missasque celebrandi, tam pro vivis, quàm pro defunctis, in nomine Domini: posterior partialis materia eiusdem est impositio manuum Episcopi super Ordinatum; partialis item forma respondens sunt hæc verba Quorum remiseritis peccata remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.

3. Hæc autem doctrina circa prædictorum Ordinum materiam & formam desumpta est tùm ex citato Concil. Carthagin. & Florent. tùm etiam ex Pontificali, & Catechismo Romano, ubi hæc omnia fusè declarata habentur; pro cuius confirmatione non requiritur alia probatio quàm ipsius Ecclesiæ auctoritas. Quamvis autem non planè constet inter Theologos, utrum Subdiaconatûs & Diaconatûs materia & forma sit duplex (de Presbyteratu enim nullus est ambigendi locus) quibusdam hanc, aliis illam tanquā solam & sufficientem assignantibus, sententia tamen illorum, qui duplicem illam materiam & formam partialem in utroque illo Ordine agnoscunt, videtur esse non solum probabilior, ob rationes, quæ apud Isambertum disp. 3. art. 2. & 3 videri possunt, sed etiam in praxi tenenda; cùm in iis quæ ad Sacramentorū validitatem spectant, tutior semper pars amplectenda sit.

4. Dicendum, triplicem esse materiam partialem Episcopatûs, triplicem item formam partialem. Prima illius materia partialis est impositio manuum à tribus Episcopis facta super caput illius, qui in Episcopum ordinatur; forma ei correspondens sunt hæc verba illis tribus simul prolata; Accipe Spiritum Sanctum. Secunda materia partialis est unctio capitis & manuum ipsius electi in Episcopum, facta per consecratorem Episcopum: forma ei respondens sunt verba, quæ in ipsa unctione ab Episcopo consecratore proferuntur. Tertia denique partialis materia est traditio Baculi Pastoralis, Annuli & & libri Evangeliorum: forma ei respondens, sunt verba, quæ in ipsa traditione consecrator Episcopus profert.

Vasque-

Vasquesius quidem cum quibusdam aliis Theologis, quos citat disp. 240. cap. 5 existimat materiam Episcopalis Ordinationis in sola manuum impositione à 3 Episcopis facta, consistere; formam item in solis verbis, quæ tunc ab illis proferuntur, observatque paucos admodum Theologos scripsisse de materia & forma Episcopalis ordinationis: nihilominùs probabilior est, & in praxi tenenda sententia in assertione nostra explicata, ob varias auctoritates & argumenta, quibus fuse illam propugnat Isambertus art. 4, quæ apud illam videri possunt.

5. Certùm ad solvendas plures difficultates, quæ circa materias illas & formas singulorum Ordinum possent occurrere, observandum est id quod docet Bellarminus cap. 9. de Ord. credibile esse Christum Dominum istas omnes materias Ordinum instituisse; non quidem in particulari, sed generatim præcipiendo Apostolis, & per illos Episcopis eorum successoribus, ut Ordines conferrent per traditionem instrumentorum illorum, quibus significaretur eorum potestas, & verbis conceptis eandem illam traditionem exprimerent: quod etiam pluribus probat Isembertus art. 6, idemque 8. rectè monet non solùm præcepti, sed etiam Sacramenti necessitate requiri, qui Ordinem aliquem suscipiunt, quòd maximè notandum est; illius materiam ab Episcopo porrectam physicè tangant: quod variis argumentis probat, ac præsertim authoritate Clementis VIII. Summi Pontificis, qui speciali diplomate decrevit reordinari saltem sub conditinone eos: qui tunc temporis fuerant ab Episcopo Sagiensi ordinati, eò quòd nec Episcopus ille per seipsum tradidisset instrumenta ordinandis, néc ordinandi physicè instrumenta illa tetigissent.

SECTIO III.

Quis Sacramentum Ordinis conferre, quis item illud suscipere possit.

1. CErtum est ex fide, ordinarium huius Sacramenti Minstrum esse solum Episcopum, ut constat ex Concilio Florent. in decret. Eug. & Trident. sess. 23. cap. 4. & etiem

& etiam ex perpetua Ecclesiæ traditione manifestum est, ut ex variis Conciliorum & SS. Patrum testimoniis probat Bellarm. cap. 11. de Ord. Sed difficultas est, utrùm omnis & quilibet Episcopus possit validè ordinare; item utrùm ex commissione Sum. Pont. possit aliquis alius ab Episcopo conferre Ordines. Pro cuius resolutione,

Dicendum 1. quemlibet Episcopum, etiam hæreticum, aut degradatum, Ordines validè conferre posse, dummodò materiam & formam legitimam cum debita intentione adhibeat. Ita S. Thomas in 4. dist. 25. quæst. 1. art. 3. S. Bonavent. ibid. art. 1. quæst. 2. Scotus, Richardus, Durandus, Paludanus & alii communiter in eandem distinctionem. Ratio est, quia potestas ordinandi pendet fundamentaliter & essentialiter à charactere Episcopali, sicut potestas consecrandi pendet à charactere Sacerdotali, cùm ipsa Ordinatio fiat per modum cuiusdam consecrationis; character autem ille æque in Episcopis ac in Sacerdotibus est indelebilis.

Neque obstat cap. Nullum 9. quæst. 2. in quo vana & inania dicuntur omnia, quæ gesserat Episcopus, functiones aliquas in aliena Diœcesi, & super alienum Clerum exercens; hæc enim, ut rectè observat & probat Issambertus disp. 6. art. 1. intelligenda sunt non de sacra Ordinatione, sed de aliis ad Ecclesiasticam disciplinam spectantibus: unde etiam in Concil. Trid. sess. 24. cap. 1. & sess. 23. cap. 8. non dicitur esse reordinandus ille, qui ab alieno Episcopo sine proprij licentia Ordines accipit; sed tantùm decernitur, à susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Episcopo visum fuerit, maneat suspensus.

Quamvis autem valida sit Ordinatio ab Episcopo alieno, vel etiam hæretico aut degradato facta, est tamen illicita; ut enim Episcopus non modò validè, sed etiam licitè Ordines conferat, nonnisi subditis suis illos conferre debet, aut alienis ex licentia proprij Episcopi, & insuper ab omni censura & impedimento Canonico debet esse immunis. Concedit tamen idem Concilium sess. 23. cap. 9. ut Episcopus familiarem suum, seu domesticum, licèt sibi non subditum, ordinare possit, dummodò fuerit cum eo per trienium commoratus.

2. Dicen-

2. Dicendum, ex dispositione Summi Pontificis simplicem Sacerdotem conferre posse quatuor minores Ordines, Subdiaconatum, & Diaconatum. De minoribus constat ex eo quòd Abbates regulares possint ex concessione Summi Pontificis Tonsuram & quatuor minores Ordines Regularibus sibi subditis conferre, ut habetur ex cap. Quoniam; dist. 69. & cap. Cum contingat, extra de ætate & qualitatibus Ordinand. & etiam ex Concil. Trident. sess. 13. cap. 11. de reform. De Diaconatu & Subdiaconatu similiter constat ex privilegio per Innocentium VIII. anno Domini 1488. Abbatibus Cistertij concesso, ut quibuscunque Monachis sui Ordinis Subdiaconatum conferre possint.

De Presbyteratu verò, cùm nullum extet simile privilegii exemplum, nec ulli simplici Sacerdoti, quamvis in eminetissima dignitate constituto Summus Pontifex unquã concesserit facultatem ordinandi Sacerdotes indè meritò infertur ejusmodi facultatem ita soli Episcopo competere, ut nullis aliis delegari aut committi possit.

Quod autem spectat ad Episcopatum; quamvis jure communi tres Episcopi ad ordinandum seu consecrandum Episcopum requirantur, ut habetur ex Pontificali Romano, & variis argumentis probat Isambertus disp. 6. art. 1. potest tamen Summus Pontifex dispensare, ut unus Episcopus alium Episcopum ordinare solus possit; quod probari solet ex facto S. Gregorij Papæ. qui cum Augustino Episcopo in Angliam misso dispensavit, ut quandò ibi solus esset Episcopus, solus etiam posset alios Episcopos ordinare, donec plures essent, qui cum illo Episcopalem ordinationem facerent.

3. Dicendum. Divino jure omnem & solum masculum baptizatum sacræ Ordinationis esse capacem. Ita S. Thomas in 4. dist. 5. qu. 2. art. 1. estque de fide contra Collyridianos & Caraphrygas hæreticos, qui mulieres sacris Ordinibus initiabant, ut testatur S. Epiphanius hæresi 79. & probatur ex Apostolo 1. Timoth. 2. ubi prohibet mulierem dominari in virum; & 1. Cor 12. jubet esse subditam, nec permitti ei in Ecclesia loqui vel docere: qui verò ad Ordines promoventur, accipiunt præeminentiam & potestatẽ

in alios:

in alios: & cap. Nova quædam, de pœnit. & remiff. dicitur mulierem ſacræ Ordinationis eſſe adeò incapacem, ut ne quidem Sanctiſſimæ Virgini Deiparæ, quæ tamen univerſis Apoſtolis longè dignior & eminentior fuit, Claves Regni Cœlorum traditæ fuerint

Obijcies, ex antiquis Canonibus conſtare, mulieres quaſdam olim ordinatas fuiſſe Presbyteras, Diaconiſſas, & Oſtiarias; &c.

Reſpondetur, Diaconiſſas & Oſtiarias non fuiſſe ullo Ordine inſignitas, ſed tantum deputatas ad quædam officia & munina exteriora, præſertim erga alias mulieres obeunda: Presbyteras verò fuiſſe, vel duas longè aliis ſeniores ob ætatem ſic dictas, ut patet ex capit. Mulieres, diſtinct. vel ſic vocatas fuiſſe mulieres cunjugatas, quarum mariti ad Presbyteratum ſeu ſacerdotium promoti fuerant, quæ tamen in perpetua continentia cælibes permanebant; ſicut etiã illæ, quarum conjuges ad Epiſcopalem Ordinem evecti fuerant, quæ tamen ſimiliter in perpetuo cælibatu vivebant, dicebantur Epiſcopæ, ut patet ex Concilio 2. Turonenſi Canon, 20. & Altiſſiodorenſi can. 21.

4. Dicendum, ut quis licitè Ordines ſuſcipiat, requiri in primis, ut nullâ lethali culpâ ſit inquinatus: Qui enim, ut loquitur Catechiſmus Romanus, mortiferi alicuius peccati ſibi conſcius initiari ſe curaret vel pateretur, novo ſe & maximo ſcelere obſtringeret: quare ibidem monet, ut qui ſacris initiandi ſunt, priùs pœnitentiæ Sacramento conſcientiam purgare diligenter ſtudeant.

Præterea requiritur, ut nullo Cenſuræ vinculo innodatus, nulla etiam irregularite impeditus ſit: quod infrà ſuo loco explicabitur. Item ut legitimo tempore & idonea ætate ordinetur, habeatque alias qualitates ſeu diſpoſitiones jure divino vel Eccleſiaſtico præſcriptas.

Atque in primis quod ſpectat ad tempus, prima Tonſura Clericalis quacunque die & hora conferri poteſt, ut habetur in Pont. Rom. Quatuor minores Ordines, quando ſeorſim à majoribus conferuntur, in Dominicis tantùm & Feſtivis diebus, idque manè, ut ibidem præſcribitur; tres verò majores Ordines, nonniſi in Sabbatis quatuor tempo-

rum, &

rum, & in Sabbato ante Dominicam Paſſionis, & ante Dominicam Reſurrectionis, ut conſtat ex univerſali Eccleſiæ praxi, & habetur cap. De eo, de temporibus Ordinant. & cap. ult, diſt. 75. Ordinatio verò Epiſcopi, nonniſi die Dominica fieri debet, idque ex antiqua Eccleſiæ conſuetudine, docet S. Leo Epiſt. 79. ad Dioſcorum cap. 1. & habetur cap. Quotidie, diſt. 75.

5. Ad legitimum tempus Ordinationis pertinet etiam, obſervatio interſtitiorum: id eſt, ut poſt aliquem Ordinem ſuſceptum, nonniſi anno elapſo ſuperior Ordo conferatur; quod non ſolum in majoribus Ordinibus, ſed etiam, in minoribus locum habere, teſtantur Navarrus, Reginaldus, Menochius, & alij apud Bonacinam diſp. 8. quæſt. un. de Ord. pun. Poteſt tamen Epiſcopus in illis temporum interſtitis ex cauſa rationabili diſpenſare, & omnes etiam minores Ordines ſimul & eodem die conferre: non verò duos majores, neque etiam ipſos minores ſimul cum aliquo majori, niſi fortè ex aliqua particulari conſuetudine minores Ordines cum Subdiaconatu eodem die conferri ſoleant; quam quidem conſuetudinem damnari non debere aſſerunt S. Antoninus Henriques, Navarrus, & alij apud Laymanum cap. 28. de Ord, cùm à Concilio Tridentino damnata non fuerit.

6. Quod verò ſpectat ad ætatem, Concilium Trident. decrevit ſeſſ. 21. cap. 12. de reform. Ut nullus in poſterum ad Subdiaconatûs Ordinem ante vigeſimum ſecundum, ad Diaconatum ante vigeſimum tertium, ad Presbyteratum ante vigeſimum quintum ætatis ſuæ annum promoveatur, quod tamen intelligendum eſſe de annis inchoatis conſtat; tùm ex Bulla Pij Secundi, quam refert Quaranta verbo, Ordinatis, tùm ex communi Eccleſiæ praxi: ad Epiſcopatum verò requiruntur juxta juris antiqui diſpoſitionem triginta anni completi, ut habetur cap. Cùm in cunctis, de Electione; ad Tonſuram denique & minores Ordines nulla in Concil. Trident. certa præſcribitur ætas; ſed id Epiſcopi judicio relinquitur; dummodò tamen ſervetur Conſtitutio Bonifacij VIII. c. Nullus, de temporibus in Ordin. 6, ubi prohibitum eſt, ne Clericalis Tonſura infanti, id eſt

 minori

minori septem annis: ut explicat Glossa, conferatur. Certè ex dispositionibus illis quas ad Clericatum aut minores Ordines Concilium exigit, de quibus agetur sectione sequenti, satis apertè colligitur, secundum mentem Concilij, requiri ætatem non modò rationis, sed etiam paulò maturioris judicij capacem.

SECTIO IV.

Quænam qualitates seu dispositiones requirantur in illis qui ad Ordines sunt promovendi.

1. VT nihil nisi certum, & ab Ecclesia non modò probatum, aut prioribus sæculis usitatum; sed etiam pro tempore præsenti præscriptum, proindeque ab omnibus servandum proponamus, ipsius Concilij Trident. decreta paulò fusius attexemus; ut ex iis attentè consideratis ac perpensis, quivis intelligat quæ sit Ecclesiæ mens, quodve super hoc Ordinationis sacræ negotio consilium.

Atque in primis quod spectat ad primam Tonsuram, sic de illa Concilium loquitur sess. 23. cap. 4. de reform: Prima Tonsura non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non susceperint, & fidei rudimenta edocti non fuerunt, quique legere & scribere nesciant, & de quibus probabilis conjunctura non sit, secularis judicij fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum præstent, hoc vitæ genus elegisse: quibus verbis quatuor dispositiones requirit in eo, qui Clèricali militiæ cupit adscribi. Prima est, Sacramentum Confirmationis jam receperit: quod quidem jam strictè preceptum esse docet Bonacina disp. 8. quæst. un. de Ord. pun. 5. ut existimet eum peccare mortaliter, qui Tonsura Clericali ante susceptum Confirmationis Sacramentum initiatus fuerit. Secunda est, ut fidei rudimenta fuerit edoctus, id est, ut non modò Catechismũ memoriter didicerit, quod pueris familiare est, sed præsertim ut ipsius doctrinæ Cristianæ sensũ perceperit; ita ut de præcipuis ejus Mysteriis interrogatòs aptè respondere possit. Tertia, ut legere sciat Quarta denique, ut non alicuius temporalis commodi causa, sed solummodò, ut Deo fidelem cultum præstet, hoc vitæ

vitæ gens elegerit: quæ verba maximè perpendi debent: illis siquidem declarat Ecclesia, in eo qui Tonsuram Clericalem suscepturus est, prærequiri, ut attente consideret, quale sit illud vitæ Clericalis genus, quod amplecti cupit: neq; sit aliena inductione, aut præcipitanter, sed sponte & præmissâ maturâ deliberatione, adhibitoque (quod maxime cōducit) viri alicuius pij & prudentis consilio illud eligat, non ullo humano respectu, neque beneficij alicuius captandi gratiâ, aut commodiùs vivendi spe, sed fidelis & sinceri obsequij Deo præstandi causa unicè ad id inductus; de quibus omnibus & singulis ad primam Tonsuram initiandos seriò examinari debere, constituit S. Carolus Borromæus in Concilio 4. Mediolanensi, titul. de iis quæ pertinent ad sacras Ordinationes.

2. De minoribus autem Ordinibus Concil. Trident. sess. 23, cap. 12, de refor, Minores Ordines ijs, qui saltem linguam latinam intelligunt, per temporum interstitia, nisi aliud Episcopo expedire videretur, conferantur: ut eo accuratius, quantùm sit huius disciplinæ pondus possint edoceri, ac in uno quoque munere, juxta præscriptum Episcopi se exerceant, idque in ea cui adscripti sunt Ecclesiæ, nisi fortè ex causa studiorum absint: atque ita de gradu in gradum ascendant, ut in eis cum ætate, vitæ meritum & doctrina major accrescat: quod & bonorum morum exemplum, & assiduum in Ecclesia ministerium, atque major erga Presbyteros & superiores Ordines reverentia, & crebrior quàm anteà Corporis Christi communio maximè comprobabunt. Quibus verbis sex præsertim dispositiones exigit in iis, qui ad minores Ordines promoventur. Prima est, ut saltem linguam latinam intelligant, Secunda, ut accuratè edoceantur, quæ sit illorum Ordinum ratio, & quæ singulorum propriæ functiones. Tertia, ut alicui Ecclesiæ adscribantur, ibique in suscepti Ordinis munere, juxta Episcopi præscriptum, se exrceant, antequam ad altiorem gradum evehantur. Quarta, ut Presbyteris. aliisque Superioribus Ecclesiasticis, & potiori adhuc ratione ipsi Episcopo, reverentiam & observantiam debitam exhibeant. Quinta, ut modestiâ & bonorum morum exemplo cæteris præfulgeant. Sexta denique, ut

que, ut ad facram Corporis Christi communionem frequẽter accedant, adeòque ut vitam ducant tanti Sacramenti frequenti susceptione dignam. De quibus testimonium à Parocho & Scholæ Magistro habere debent, ut ab eodem Concilio præscribitur eiusdem seſſ. cap. 5.

3. Jam quod spectat ad Subdiaconatum, Diaconatum, & Presbyteratum, Concilium in primis declarat c. 11. ad Ordines illos assumi debere, dignos duntaxat, quorum probata vita senectus sit. Subjungit deinde cap. 13. Subdiaconos & Diaconos ordinandos esse, habentes bonum testimonium, & in minoribus Ordinibus jam probatos, ac literis, & iis, quæ ad Ordinem exercendum pertinent, instructos: qui sperant Deo authore se continere posse: qui etiam Ecclesiis quibus adscribentur, inserviant; sciantque maximè dicere, si saltem diebus Dominicis, & Solemnibus, Altari cum ministraverint, sacram Communionem percipiant. Demum de Presbyteratu sic loquitur c. 14. Qui piè & fideliter in ministeriis anteactis se gesserint, & ad Presbyteratûs Ordinem assumuntur, bonum habeant testimonium: ij sint qui non modò in Diaconatu ad minus annum integrum, nisi ob Ecclesiæ utilitatem ac necessitatem, aliud Episcopo videatur, ministraverint; sed etiam ad populum docendum ea quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, ac administranda Sacramenta, diligenti examine præcedente, idonei comprobentur, atque ita pietate ac castis moribûs conspicui, ut præclarum bonorum operum exemplum vitæ monita ab eis possint expectari:

4. Ex qua Concil. doctrina intelligitur sex præsertim dispositiones in illis requiri, qui ad sacros illos Ordines promoveri cupiunt. Prima est, ut probata fuerit, & exemplaris eorum vita, idque testimonio fide digno constet. Secunda, ut in susceptis Ordinibùs debitè ministraverint, & in suscipiendis ministrare ac inservire ex animo velint. præsertim in ea Ecclesia, cui vel ratione beneficij quod obtinent, vel ex Episcopi præscripto fuerint adscripti. Tertia, ut erga Sacram Eucharistiam impensè affecti, illius participationem frequenter, ac saltem diebûs Dominicîs ac solemnibùs expetiverint. Quarta, ut tales sint, qui Deo bene

juvvante

juvante perpetuam & liberam caſtitatẽ tam corporis, quàm animi ſervare ſe poſſe ſperent. Quinta, ut probè teneant ea, quæ ad ſuſceptorum Ordinum functiones aptè ac debitè exercendas pertinent v. g. cæremonias cantum Eccleſiaſticum, Officii divini recitandi ordinem; &c. Sexta denique, ut ea ſcientia polleant, ij præſertim, qui ad Presbyteratum promovendi ſunt, quæ ipſis ſufficiat, tùm ad Sacramenta debitè adminiſtranda, tùm ad populum docendum ea, quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem: unde manifeſtum eſt pleroſque decipi, exiſtimantes ſufficere ſimplici (ut loquuntur) Sacerdoti, qui neque curam animarum ſuſcipere, neque divinum verbum prædicare, neque audiendis Confeſſionibus, aut aliis Sacramentis adminiſtrandis vacare intendit: ſi linguam Latinam utcunque intelligat, & ea quæ ad Miſſam celebrandam, officiumque divinum recitandum ſpectant, didicerit; cùm tamen Concilium abſolutè nullos ad Sacerdotium velit promoveri, niſi qui ad populum docendum eo, quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, & adminiſtranda Sacramenta idonei comprobentur. Eſto enim, nunquam velit Sacerdos ille Sacramentum ullum miniſtrare, aut fidei Chriſtianæ rudimentis neminem imbuere (de quo quid coram ſupremo Judice reſpondeat ipſe viderit) certè occaſiones non infrequenter occurrere poſſunt, in quibus urgente aliqua neceſſitate, vel puerum, vel aut quemvis alium de præcipuis fidei Myſteriis erudire, vel Baptiſmum infanti de vita periclitanti miniſtrare, aut abſolutionem Sacramentalem alicui ſubitanea ægritudine, aut alio repentino caſu, in extremis vitæ conſtituto conferre tenebitur, quando nullus alius Sacerdos advocari poterit quid tunc ille doctrinæ fidei & diſciplinæ Sacramentalis inſcius, acturus eſt, in quas anguſtias redactum ſe deprehendet: quando dubius & anceps animi, fortaſſis abſolutionem Sacramentalem indigno & indiſpoſito ſacrilegè impertietur, vel denegabit ei quem abſolvere deberet: ſicque illum manifeſto æternæ ſalutis amittendæ periculo exponet.

5. Porrò de ijs omnibus diligens examen ab Epiſcopo præmittendum eſſe decrevit Concilium, ne manus citominuſque conſideratè aliis imponens, ipſorum peccatis communicet.

municet. Huius quidem examinis forma exactiſſima à S. Carolo Borromæo in praxim redacta, videri poteſt in Concilio V. Mediolanenſi, ubi plurima reperientur, quæ ſupra relatis Concil. Trid. decretis majorem afferent lucem.

Supradictis diſpoſitionibus ad ſacros Ordines requiſitis addenda eſt adhuc una, quæ non aliis quam ipſimet Concilij verbis melius aut efficatiùs exprimi poteſt. Si igitur Concilium ſeſſ. 22. c. 2. de reform. Cum non deceat eos qui divino miniſterio adſcripti ſunt, cum ordinis dedecore mendicare, aut ſordidum aliquem quæſtum exercere, compertumque ſit complures plerisque in locis ad ſacros Ordines nullo ferrè delectu admitti qui variis artibus ac fallaciis confingunt ſe beneficium Eccleſiaſticum, aut etiam facultates idoneas obtinere: ſtatuit ſancta Synodus, ne quis deinceps Clericus ſecularis, quamvis aliàs ſit idoneus moribus, ſcientiâ & ætate, ad ſacros Ordines promoveatur, niſi prius legitime conſtet eum beneficium Eccleſiaſticum, quod ſibi ad victum honeſtè ſufficiat, pacificè poſſidere, id verò beneficium reſignare non poſſit, niſi facta mentione quod ad illius beneficii titulum ſit promotus: neque ea reſignatio admittatur, niſi conſtituto quod aliunde commodè vivere poſſit, & aliter facta reſignatio nulla ſit: Patrimoni verò, vel penſionem obtinentes ordinari poſthac non poſſint, niſi quos Epiſcopus judicaverit aſſumendos pro neceſſitate vel commoditate Eccleſiarum ſuarum; eo quoque prius perfecto, patrimonium illud vel penſionem vere ab eis obtineri, taliaque eſſe, quæ ijs ad vitam ſuſtentandam ſatis ſint; atque illa deinceps ſine licentia Epiſcopi alienari, aut extingui, vel remitti nullatenùs poſſint, donec beneficium Eccleſiaſticum ſufficiens ſint adepti; vel aliunde habeant unde vivere poſſint, antiquorum Canonum pœnas ſuper his innovando. Ex hoc autem Concil. decreto colligi poteſt quàm graviter peccent illi, qui ficto interdum & ementito patrimonii titulo, ſe Ordinibus ſacris ingerunt: aut ſtipulationes aliquas de retrocedendo titulo illo, aut fructibus eius nunquam exigendis contra Concilii mentem faciunt, neque verentur Spiritu Sancto mentiri: qui haud dubiè maledictionem pro benedictione expectare debent, ac meritò formidare, ne

e, ne tam indigna & sacrilega tanti Sacramenti susceptio, ipsis in animæ perniciem, æternamq; ruinā vertatur.

SECTIO V.

Quinam sint hujus Sacramenti effectus.

1. DIcendum, per dignam cujusque Ordinis majoris vel minoris susceptionem conferri gratiam, tum sanctificantem (quod omnibus Sacramentis commune est, ut ex antè dictis constat) tum specialem & cuiusque Ordinis propriam, id est, jus quoddam ad accipienda specialia quædam auxilia proportionata functionibus & officiis, uniuscujusq; illorum Ordinum propriis, per quæ, is qui Ordine aliquo initiatus est, peculiari modo juvatur, & idoneus efficitur ad officia illa debitè exercenda: quæ quidem auxilia non solum tunc cùm Ordo suscipitur; sed præsertim quoties susceptus Ordo exercendus est, ipsi ordinato speciali Dei providentiâ conferuntur, ut fusius explicat & probat Isambertus disp. 4. de Ord. art. 1.

Dicendum 2. Per Sacramentum Ordinis imprimi characterem indelebilem, proindeque ordinationem iterari non posse: quod expressè definitum est in Concil. Trid. sess. 23. can 4. unde quando contingit, propter quædam crimina, ordinatos interdum deponi, vel degradari, non aufertur ab eis character Ordinis, sed tantùm gradus, honor & locus Ordini debitus: ita ut quo ad hunc gradum, honorem, & locum, cum laicis reputentur.

Dicendum 3. Per Ordinum susceptionem acquiri jus quoddam ad sacras aliquas & religiosas functiones cuiusque Ordinis proprias legitimè exercendas; cum eo præsertim fine unusquisque Ordo conferantur, ut patet tum ex verbis formæ cuiusque Ordinis propriæ: tum ex aliis monitis, quæ ab Episcopo ad ipsos ordinandos diriguntur.

2. Quæres, quænam sint functiones illæ cuiusque Ordinis propriæ. Respondetur præcipuas has esse, prout ex Pontificali & Catechismo Romano habetur.

Ostiariorum functiones propriæ sunt, Templi & Sacrarij claves ac januam custodire, & aditu templi arcere eos, qui-

bus ingredi vetitum eſt; item curare, ne quis dùm Sanctiſſimum Miſſæ Sacrificium peragitur, propiùs quàm par eſt, ad Sacram Aram accedat, aut Sacerdotem rem divinam facientem interpellat: campanas etiam pulſare, & librum aperire ei, qui prædicat. Magnam olim in Eccleſia huius Ordinis, licet inter omnes Ordines minimi, dignitatem fuiſſe vel ex eo colligitur, ut rectè obſervat Catechiſmus Romanus parte 2. cap. 7. quod nunc etiam Theſaurarij officium qui Sacrarij cuſtos eſt,proindeque ad oſtiariatûs Ordinē propriè pertinet,inter honeſtiora Eccleſiæ munera recēſetur.

Lectorum officium eſt, in Eccleſia novi & veteris teſtamenti libros clarâ & diſtinctâ voce recitare, præſertim eos, qui inter nocturnam legi ſolent pſalmodiam: item prima Chriſtianæ religionis rudimenta fidelibus tradere, nec non panem & fructus novos benedicere.

Ad Exorciſtas pertinet, imponere manus energumenis, ſeu iis, qui ab immundis ſpiritibus obſidentur; & ab ipſis corporibus obſeſſis per Exorciſmi verba ſpiritus immundos depellere: item à Communione indignos excludere, nec non aquam ad miniſterium Baptiſmi requiſitam Sacerdoti miniſtrare.

Acolitorum partes ſunt, Subdiaconum & Diaconum in Altari miniſterio affectari, eiſque inſervire; vinum & aquam ipſis ad Euchariſtiam porrigere; luminaria Eccleſiæ accendere, eademque accenſa, cùm Miſſæ Sacrificium celebrandum eſt, ac præſertim cùm Evangelium legitur deferre.

3. Subdiaconorum munus eſt, ut nomen ipſum declarat, Diacono ad Altare inſervire, ſacra item linteamina, id eſt, corporalia & pallas Altaris abluere; panem & vinum aliaque ad Sacrificij uſum neceſſaria præparare: aquam Sacerdoti manus in Altari abluenti præbere; Epiſtolam alta voce in Miſſa legere; & Sacerdoti ſacris operanti tanquam teſtem aſſiſtere; illumque cuſtodire, ne à quoquam interturbari poſſit.

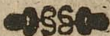
Ad Diaconos ſpectat, Sacerdoti miniſtranti proximè miniſtrare, in ipſo Miſſæ Sacrificio Evangelium publicè legere; item ex commiſſione Superiorum Baptiſmi Sacramentum conferre, verbumque divinum fidelibus prædicare: eſt etiam il-

etiam illorum, vi Ordinationis suæ Episcopum sequi, quãdo id ab illis exigit, eum concionantem aut celebrantem custodire; & instar oculorum eius pervestigare, nùm omnia in urbe vel Diœcesi rectè habeant. & si quæ secùs deprehẽderint: de his Episcopum commonefacere; quod hodie ad Archidiaconos præsertim devolutum est.

Sacerdotum denique functiones propriæ sunt, Sanctissimum Missæ Sacrificium offerre; Baptismum, aliaque Sacramenta (si Confirmatio & Ordo excipiatur) conferre; verbum divinum prædicare; & alia omnia ad salutem animarum, cultumque divinum spectantia, quæ Episcopo jure divino aut Ecclesiastico, minimè reservantur, secundum Ecclesiasticas leges peragere.

4. Quod autem spectat ad Episcopos, nostræ tenuitatis non est verticem illum Ecclesiasticæ dignitatis attingere; sufficiat hic nobis cum debita reverentia suscipere culmen illud, & munus ipsis etiam humeris Angelicis formidandum: illosque ut Cleri ac populi Patres & Pastores debitâ observantiâ prosequi: ipsorum est, si libuerit, in sacris Scripturarum, Conciliorumque codicibus, quid Spiritus Sanctus ad optimum Ecclesiarum regimen ab ipsis exigat perquirere, ac præsertim in Concil. Trid. sess. 2. in decr. de modo benè vivendi, item sess. 2. cap. 1. de refor. sess. 25. in decr. de observandis & vitandis in celebr. Miss. sess. 23. cap. 1. 2. 3. 4. 5 &c. de refor, 24. cap. 3. & 4. de ref. sess. 25. cap. 2. 3. &c.

Nec illud omittendum, quod habetur sess. 23. cap, 17 de ref. ubi Concilium varias Ordinum Ecclesiasticorum functiones pluribus in locis intermissas esse, & in desuetudinem abiisse conqueritur: Hortaturque omnes & singulos Prælatos Ecclesiarum, ac illis præcipit, ut quantum fieri commodè poterit, in Ecclesiis Cathedralibus, Collegiatis & Parochialibus suæ Diœcesis, si populus frequens & Ecclesiæ proventus id ferre queant, huiusmodi functiones curent restituendas, &c.

CAPUT

CAPVT OCTAVVM,

De Sacramento Matrimonij.

SECTIO I.

Vtrùm Matrimonium sit Sacramentum.

1. MAtrimonij nomine, ut docet Catechismus Romanus part. 2, cap. 8. intelligitur legitima viri & mulieris conjunctio individuam vitæ societatem continens. Dicitur autem Matrimonium, vel quia fœmina eo præsertim fine nubit, ut mater fiat; vel quia prolem concipere, parere, educare, ad matrem præsertim spectat. Vocatur etiam conjugium, eò quòd virum ac mulierem sub uno eodemque quasi mutuo jugo ad fidem servandam, & onera Matrimonij sustinenda costituat. Nuptiarum quoque nomine nuncupàtur: quia, ut observat S. Ambrosius lib. 11. de Abraham, cap. 9. virgines tradendæ in matrimonium velo se operirè & quasi obnubere solebant, idque in signum tùm pudoris, tum etiam subjectionis erga virum.

Est autem triplex Matrimonium, scilicet legitimum, ratum & consummatum. Legitimum dicitur illud, quod legitimo consensu inter personas non impeditas contractum est; quale olim erat ante Christi Domini adventum, & etiã nunc inter Ethnicos & infideles esse solet Ratum includit in se legitimum, addit verò rationem Sacramenti, per quod majorem firmitatem, & indissolubilitatem acquirit: unde Innocentius III. in cap. Quanto, de divortijs: Et si, inquit, Matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum; quia, ut ait Glossa, potest dissolvi; inter fideles autem non tantùm legitimùm, sed & ratum existit, ac proinde indissolubile. Denique Matrimonium dicitur consummatum, quod reali corporis usu, & legitimâ culpâ perficitur & completur.

2. In prima quidem mundi conditione Matrimonium à Deo istututum est, tanquam officium naturæ, ut docet Catech. Rom. suprà at verò in ipsius mundi instauratione per Chri-

per Criftum facta. Sacramenti dignitas illi adjuncta eft; ita ut Matrimonium quod inter fideles legitimè contrahitur; fit ex ipfius Chrifti Domini inftitutione verum ac propriè dictum novæ legis Sacramentū. Hæc veritas quæ de fide eft.

Probatur contra Lutheranos & Calviniftas illam negantes 1. authoritate Scripturæ; Ephef. 5. ubi Apoftolus de Matrimonio loquens, Sacramentum, inquit, hoc magnum eft; ego autem dico in Chrifto, & in Ecclefia: quæ Apoftoli verba explicans S. Auguftinus lib. 1, de Nuptiis & Concu, cap. 21. Hoc Sacramentum, inquit, in Chrifto, & in Ecclefia magnum; in fingulis quibufque viris, atque uxoribus mininimum; fed tamen conjunctionis infeparabilis Sacramentum; quibus verbis docet Matrimonium effe Sacramētum; magnum quidem, quatenùs Chrifti cum Ecclefia conjunctionem fignificat; minimum verò in dignitate, fi conferatur cum aliis Sacramētis: unde & ultimo loco numeratur.

Probatur 2. ex Conc. Flor. in decret. Eug. & Trident. feff. 24. cap. 1. ubi eadem veritas definita eft.

Probatur 3. ex SS. Patribus, qui Matrimonium Sacramenti nomine vocant; eique proprium Sacramenti effectū, gratiam fcilicet tribuunt: ut S. Ambrofius lib. 1. de Abraham cap. 7. ubi dicit Deum effe veluti Præfulem, cuftodemque conjugij, &c. eumque qui conjugij thorum poluit, peccare in Deum, ejufque gratiam folvere, ac Sacramenti cæleftis amittere confortium. S. Auguftinus lib. de bono conjugali cap. 18. In noftratis, inquit, nuptiis plus valet fanctitas Sacramenti, quàm fœccunditas uteri. Et lib. de fide & operibus cap, 7. In Ecclefia, inquit nuptiarum non folùm vinculum, verum etiam Sacramentum ita commēdatur; ut non liceat viro uxorem fuam alteri tradere.

Cum igitur ex fide conftet Matrimonium effe Sacramentum; & aliunde habeatur ut fupra dictum eft, Sacramenta novæ legis conftare materiâ & foramâ.

3. Quæritur 1. Quæ fit huius Sacramenti materia & forma? Omiffis variis Theologorum fuper hâc quæftione fenʒentiis, probabiliffima omnium videtur ea, quæ afferit materiam remotam Matrimonij effe corpora ipforum contrahentium: proximam verò, mutuam eorumdem corporum

traditio.

traditionem verbis, seu nutibus consensum interiorem exprimentibus factam: formam denique mutuam ipsorummet corporum acceptationem à contrahentibus similiter factam, Huic sententiæ, quam variis argumentis propugnat Isambertus disp. 4. de Matrim. art. 2. aperte favet S. Doctor in supplicē quæst.45. art.2. ubi docet mutuā corporum traditionem ita se habere ad Matrimonium, sicut se habet ablutio ad Baptismum. Quod si secundum illius mentem mutua traditio corporum est materia ipsius Matrimonij, sequitur quòd eorumdem corporū mutua acceptatio sit eiusdem Matrimonij forma; sicut in contractu donationis traditio rei censetur quasi materia cóntractus; acceptatio verò quasi forma: cùm præsertim ab acceptatione contractûs ipsius validitas & firmitas pendeat.

Quæritur 2. Quis sit huius Sacramenti Minister? Respondetur esse ipsosmet contrahentes sibi mutuò materiam & formam applicantes. Ita Sotus & alij, quos citat & sequitur Vivaldus in Candelabro aureo tit. 17. de Sacram. Matrim, Bellarminus lib. 1. de Matrim. cap 6. & Petrus de Ledes: tract. de matr. cap. 2. ubi hanc sententiam post Concil. Trid. communem esse Theologorum asserit: unde sequitur Parochum, aut alium Sacerdotem eius nomine, Matrimonio assistentem, non esse Ministrum; sed solummodò testem principalem; proindeque verba quæ profert, non pertinere ad formam huius Sacramenti; sed ex Ecclesiæ instituto adhiberi ad consensum mutuum ipsorum contrahentium comprobandum.

4. Quæritur 3, an Matrimonium per procuratorem contractum sit verè Sacramentum? Respondetur affirmativè; quamvis enim aliqui Theologi id negēt, probabilior tamen est sententia eorum, qui affirmant: quam sententiam post Dominicū Sotum, Navarrum, & plures alios tenetur & pluribus probat Isambertus disp. 3. art. 4. & Petrus de Ledesma cap 2. de Matrim. Et constat. ex cap. finali de procuratoribus in 6. ubi Bonifacius VIII. quasdam conditiones apponens, ut procurator idoneus sit ad Matrimonium contrahendum, ex consequenti satis apertè declarat Matrimonium per Procuratorem contrahi posse.

Neq;

Neq; dicas fieri posse ut is, qui per procuratorem contrahit sit in statu peccati mortalis eo tempore, quo procurator eius consensum per verba de præsenti exprimit; hoc enim non obstat, quin Matrimonium illius sit verè Sacramentum; quamvis nullam ex eo gratiam ob dispositionis defectum recipiat.

Est autem hìc observandum, quod docet Isambert. sup. ad hoc ut Matrimoniū per procuratorē validè contrahatur, adeòque verum sit Sacramentum, quinque præsertim requiri conditiones. Prima est, ut procurator habeat speciale mandatum ad Matrimonium nomine alterius contrahendum. Secunda, ut exequatur per seipsum & non per alterum à se substitutum. Tertia, ut eo tempore, quo Matrimonium per procuratorem contrahitur, is cuius nomine contrahitur, potestatem procuratori datam non revocaverit, etiamsi tam procurator quàm persona cum qua contraxit, revocationem eiusmodi penitùs ignoret. Quarta ut mādatum illud procuratoris sit ad contrahendum cum certa & determinata persona. Quinta denique, ut procurator conditiones & clausulas in mandato appositas servet, nec illius finès excedat. Quæquidem conditiones habentur expressæ in citato capite finali, & apud eundem Isambertum fusius explicantur.

5. Quæritur. 4. quid de Matrimonio infideliū sentiendum sit? Respondetur Matrimonium illud, quod contrahitur inter infideles non baptizatos, non esse Sacramentum, sicut nec illud quod contraheretur inter personam baptizatam, & alteram non baptizatam, ut docet Toletus lib. 7. cap. 9. & pluribus probat Isambertus art. 3. Quod si ipsi infideles ad finem convertentur & baptizarentur, tunc eò ipsò quòd post susceptum Baptismum consentirent inter se cohabitare, & signo aliquo declarent, eorum Matrimonium fieret omninò ratum & indissolubile, ac proinde Sacramentum, ut docent Ethnicus, Henriques, Bellarminus, Petrus de Ledesma, & alij apud Laymannum parte 2. cap. 3. de Matrim. Si verò altero conjugum in infidelitatate remanente, alter ad fidem converteretur & baptizaretur; quamvis olim primis Ecclesiæ temporibus indultum fuisset, ut conjux

conjux fidelis cum infideli cohabitare posset, ut constat ex 1. Cor. 7 postea tamen crescente fide & numero fidelium, Ecclesiæ visum est, ad cavenda perversionis pericula, aliaque malâ, universim prohibere cohabitationem conjugis fidelis cum infideli, ut constat ex cap. Judæi sæpè, causa 28. quæst, 1: Imò si alter infidelium conjugum, ut edixit Innocentius III. cap. Quinto. de divortiis, ad fidem convertatur, altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare nolente qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit. Addit Laymannus suprà ex Scoto, Henriques, & alijs, cùm hodie cohabitatio conjugis fidelis cum infideli omninò sit prohibita, probabile esse, conjugem ex infidelitate ad fidem conversum & baptizatum, posse transire ad alias nuptias: quamvis alter conjux in infidelitate remanens pacificè ac sine injuria cohabitare velit.

SECTIO II.

Quænam requirantur ad hoc, ut Matrimonium validè contrahatur.

1. AD Matrimonij validitatem quatuor præsertim requiruntur. Primum est, ut contrahentes liberum consensum præbeant, illumque de *præsenti* per verba aliqua aut signa exteriora exprimant. Ita expresè habetur in Catech. Rom. part. 1. cap. 8. Atque in primis requiri consensum liberum, ita ut, si ex parte alicuius contrahentium liber ille consensus desit, Matrimoniũ nullum sit, patet ex cap. Cùm locum, & cap. Tuæ fraternitati, de sponsalibus; item ex cap. Sufficiat, & cap. Si quippè, 27. quæst. 2.

Ex quo sequitur, Matrimonium contractum ex gravi aliquo metu injustè incusso, esse invalidum, ut constat ex capite Veniens; de sponsalibus: & cap. 2. de eo qui duxit in Matrimonium: sive tale Matrimonium irritum sit ex divino jure naturali, existimant Sotus, Navarrus, & alij apud Lessium in prælectionibus Theologicis de Matrimonio capite 4. dubio 8. sive saltem jure Ecclesiastico, ut Joannes Major, Paludanus, Sotus, & alij apud eundem asserunt. De-
constatum

bet autem esse metus gravis; seu cadenes in constantem virum, ut dicitur citato capite Veniens, & capite Cùm locum, suprà: Qualis autem metus gravis censeri debeat, id prudentis viri judicio dignoscendum est, ut rectè monet Lessius suprà; multa enim gravem metum v. g. puellæ incutere possent, quæ à robusto & magnanimo viro nihili fierent. Debet etiam metus ille esse injustè incussus ad extorquendum consensum, ut patet ex citato capite Cùm locum; si enim justè incutiatur à lege vel à judice præcipiente: v. g. ut virginis stuprator eam in Matrimonium ducat. Matrimonium tali metu non redditur invalidum, ut habetur capite. Ex literis, de sponsalibus.

Dubitant Doctores de metu reverentiali; quando v, g. puella jubenti patri, ut cum tali viro nubat, contradicere non est ausa, an scilicet metus ille debeat censeri gravis, adeòque Matrimonium irritum reddat. Navarrus & quidā alij, quos citat Laymannus parte 2. de Sacramento Matrimonij capit. 5. existimant Matrimonium ex tali metu contractum esse irritum. Meliùs Henriques, Lessius, & alij apud eundem docent, metum illum reverentialem tunc solummodò censeri gravem, ac proinde validitati Matrimonij contrarium, quando voluntati & imperio patris, aut alterius superioris, conjunctæ sunt minæ graves, aut aliqua sævitia, idemque dicendum, si timeatur gravis, & diu duratura indignatio patris.

Prætereà consensus ille debet esse de præsenti, ut docent S. Thomas, Sotus, Paludanus, & plures, quos citat & sequitur Petrus de Ledesma cap. 5. de Matrimonio, & constat tùm ex cap. Tuæ fraternitati, & capite Licet, de sponsalibus, tùm ex decreto Eugenii, ubi dicitur quòd causa efficiens Matrimonij est mutuus consensus per verba de præsenti regulariter expressus: ex quibus verbis habetur etiam consensum illum per verba aut signa aliqua exteriora exprimendum esse: cùm enim Marimonium sit Sacramentum, in signo aliquo exteriori consistere debet. Diximus per verba aut signa aliqua exteriora, quæ verborum defectum supplere possunt; ut in multis contingit, qui licet eloqui non valeant, Matrimonium tamen per signa & nutus validè contrahere

trahere possunt, ut habetur capite Tuæ fraternitati, suprà.

3. Secundum quod requiritur ad Matrimonium validitatem est, ut consensûs illius expressio fiat coram Parocho, & duobus vel tribus testibus; quamvis enim Matrimonia clandestinè contracta essent olim solummodò illicita; novo tamen jure, ut in Concilio Trident. sess. 24. cap. de reform. Matrimonij constitutum est: Qui aliter quàm præsente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi seu Ordinarij licentia, & duobus vel tribus testibus Matrimonium contrahere attentaverint; eos sancta Synodus ad sic contrahendum omninò inhabiles reddit; & huiusmodi contractus irritos facit & annullat. Ubi Parochi nomine, ut rectè observat Isambertus disp. 7. de Matrimonio, art. 9. intelligitur ille, qui ordinariam in contrahentes habet iurisdictionem, quales sunt Papa, Episcopus, & proprius ipsorum contrahentium Parochus, qui saltem titulum coloratum & præsumptum in forò exteriori habeat, ut constat ex capite Infamis, quæst. 7. Quod si contrahentes diversarum sint Parochiarum, non requiritur ut ambo Parochi assistant: sed sufficit ille, in cuius Parochia Matrimonium celebratur, ut ex praxi Ecclesiæ constat, & habetur in Rituali Romano, titul. de Sacramento Matrimonij.

Porrò tam Parochi, quàm testium præsentia, non tantùm physica, sed etiam moralis requiritur; ut intelligant quid agatur, & de eo testari possint, ut observat Laymanus parte 2. de Matrimonio, cap. 4. & Petrus de Ledesma cap. 6. de Matrimonio, unde & testes à Concilio Vocantur.

3. Quòd si post Matrimonium coram Parocho & testibus contractum, deprehendatur occultum aliquod impedimentum dirimens, tunc obtenta dispensatione, satis erit, ut vir & mulier de novo consentiant Matrimonium inter se mutuo contrahendum, & consensum illum signo aliquo exteriori sibi invicem manifestent; nec ad id Parochi aut testium præsentia requiritur, ut docet Navarr⁹ cap. 22. num. 70. & Petrus de Ledesma suprà cap. 6. ubi etiam refert à Pio V. Summo Pontifice ita declaratum fuisse.

Contra doctrinam superiùs traditam obijcere posset aliquis, consensum clandestinum olim ad validitatem Matrimonij

monij sufficisse, ac proinde etiam nunc & sufficere; cùm ea, quæ ad Sacramentorum substantiam validitatem pertinent, ab Ecclesia mutari non possint.

Respondetur, ad substantiam & validitatem Sacramenti Matrimonij requiri contractum validum seu mutuum contrahentium consensum validè expressum; quamvis autem Ecclesia efficere non possit ut validus contractus non sit ad rationem huius Sacramenti sufficiens; potest tamen ad hoc, ut contract⁹ validus existat, certas conditiones apponere, quæ, si desint, censebitur invalidus, nec proinde ad Sacramenti huius substantiam seu validitatem erit sufficiens.

4. Tertium, quod ad Matrimonij validitatem requiritur est ætas pubertatis in utroque contrahentium, in mare quidem quatuordecim annorum completorum in fæmina autem duodecem annorum item completorum. Ita habetur ex capite (Continebatur, cap. Attestatione, & cap. ultim. de dispensatione impuberum: ubi pueri & puellæ ante dictā ætatem ad Matrimonium contrahendum declarantur inhabiles, nisi malitia suppleat ætatem, & ob justam aliquam causam cum illis dispensetur, juxta cap. Ubi, eodem titulo.

Quartum denique ad validitatem Matrimonij requisitum est, ut nullum in contrahentibus subsit impedimentum canonicum, quod Matrimonium contrahendum impediat, contractumque dirimat; de his autem impedimentis agetur infrà suo loco.

SECTIO III.

Quanam requirantur, ut Matrimonium non modò validè, sed etiam licitè contrahatur.

1. AD debitam & licitam Matrimonij celebrationem, quatuor præsertim necessaria sunt, Primum est, ut ipsi contrahentes nullius peccati mortalis sibi conscij sint; cum enim Matrimonium sit Sacramentum vivorum, ab ijs, qui per peccatum mortui sunt, nec utiliter, nec licitè suscipi potest: Unde Concil. Trident. sess. 24. in decreto de refor; Matrimonij, monet conjuges, ut antequam contrahant, sua peccata diligenter confiteantur. Addit Catech,

Rom. part: 2. cap. 8. eos, qui Matrimonium contrahunt, non humanam aliquam rem aggredi, sed divinam; in eaq; proinde singularem mentis integritatem, & pietatem adhibendam esse. Requirit præterea Romanum Rituale in ipsis contrahentibus, talem præcipuorum fidei mysteriorum notitiam, ut de illis filios suos erudire possint, Quibus omnibus adjungi meritò potest voluntatis rectitudo, ac intentionis puritas; ut scilicet Matrimonium, non intuitu divitiarum, voluptatis aut alterius similis rei, sed ob finem aliquem Deo gratum & honorificatum contrahatur: si enim in alijs actionibus humanis, ut rectè fiant, illud requiritur; multò magis in actione sacra & religiosa, qualis est ipsius Matrimonij Contractus Sacramenti dignitate illi annexa veluti consecratus.

2. Secundum est, ut antequam Matrimonium contrahatur, à proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus Festivis in Ecclesia inter Missarum solemnia, publicè denuncietur; inter quos Matrimonium sit contrahendum. Ita enim præscribitur in citato decreto Concil. Tridentini, quod & antea in Concil. Lateran. sub Innoc. III. constitutum fuerat, ut refertur cap. ult. de claudestinis desponsationibus. Hæ autem denuntiationes ab utriusque contrahentium Parochis fieri debent, si forte ad diversas Parochias pertinēt, ut impedimenta, si quæ subsint, ex utraque possint detegi, ut docent Henriques, Sanches, & alij apud Laymannum part. 2. de Matrim. cap. 4. à quibus denunciationibus aut ab aliquibus illarum potest ex justa causa dispensare Episcopus, quod quidem illius prudentiæ & judicio relinquitur, ut in præfato decreto declaratum est.

Cærteum, quantùm temporis requiratur ad hoc, ut quis censeatur esse alicuius Parochiæ: quid idem facto opus sit, cum quis à paucis diebus aut hæbdomadibus Parochiam aliquam incolere cæpit, aut quando factis denuntiationibus notabile aliquod tempus elapsum est, antequam Matrimonium contraheretur, consulere quisque debet particularem consuetudinem, aut Rituale proprium cuiusque Diœcesis; sicut & in aliis similibus difficultatibus, quarum resolutio à constitutionibus aut moribus localibus petenda est, illisque de-

que deficientibus, judicium Epiſcopi exquirendum.

3. Tertium eſt, ut tempore apto & convenienti celebretur Matrimonium, ſerveturque interdictum Eccleſiæ prohibentis celebrationem nuptiarum à prima Dominica Adventûs uſque in diem Epiphaniæ, & à Feria quarta Cinerum uſque ad Octavam Paſchatis incluſivè, ut habetur in Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 10. de reform.

Quartum denique eſt, ut Matrimonium à filiis familias cum conſenſu parentum contrahatur; quamvis enim Matrimonium invitis parentibus contractum, ſi aliæ conditiones neceſſariæ obſerventur, validum ſit, ut definitum eſt, in Concil. Trident. in decreto de reform. Matrim. cap. 1. certum eſt tamen graviter peccare filios familias, ſi invitis rationabiliter parentibus, vel eorum conſenſu non requiſito, contrahant Matrimonium, ut ex communi Theologorum conſenſu probat Petrus de Ledeſma cap. 8. de Matrim. & Gamachæus cap. 11. de eod. ubi rectè obſervat, quod ſi pater aut mater inducere vellent ad nuptias illicitas, vel contra rectam rationem; v. g. ſi juberent filium ducere uxorem hæreticam, aut infamem, vel malis moribus præditam, vel quam ipſe filius nullo modo tanquam conjugem amare poſſet, & è contrariò, ſi parentes nollent permittere filiis, ut contrahant, ſed domi ſuæ retinere perpetuò vellent ut ſervos in his & ſimilibus caſibus, in quibus parentes honeſtam & Chriſtianam libertatem in Matrimonio contrahendo impedire vellent, filij obedire non tenerentur. Quæ autem de parentibus eadem ſimiliter intelligi debent de tutoribus, & aliis, quorum poteſtati filij familias ſubſunt.

SECTIO IV.

Quinam ſint Matrimonij effectus.

1. PRæter gratiam ſanctificantem, quæ per hoc Sacramentum confertur, quod illi cum aliis Sacramentis commune eſt; & gratiam Sacramentalem quæ illius propria eſt & peculiaris, conſiſtitque in quibuſdam ſpecialibus gratiæ actualis auxiliis, quæ huius Sacramenti intuitu conjugibus

opportuno tempore conferuntur, ad ipsius Matrimonij officia debitè ac rectè obeunda, ut fusiùs explicat Petrus de Ledesma cap. 1. de Matrim. tres sunt præterea huius Sacramenti effectus, quos alio nomine bona Matrimonij vocare Theologi solent, scilicet Sacramenti indissolubilitas, prolis legitima susceptio ac pia educatio, & thori conjugalis fides. De singulis breviter hîc aliquid adnotandum est.

Atque in primis certum est Matrimonium inter Christianos legitimè contractum, & ab ipsis consummatum, esse omninò indissolubile quoad vinculum. Id enim constat tùm ex Scriptura, S. Matth. 10. & S. Luc. 16. ubi Christus Dominus hanc de Matrimonio Christianorum legem tulit: Quicunque dimiserit uxorem suam, & alteram duxerit, adulterium committit: tùm ex Concilio Tridentino sess. 24. c. 5. & 7. de reform. Matrim. ubi anathema profertur in eos, qui duxerint propter adulterium, hæresim. aut aliam quamlibet causam, Christianorum Matrimonia dissolvi posse.

2. Dicet aliquis: S. Matt. 19. Christum Dominum dixisse uxorem dimitti posse ob fornicationem.

Respondetur cum S. Augustino lib. de adult. conju. cap. 11. posse dimitti quoad thorum & cohabitationem, non verò separari quò ad ipsius Matrimonij vinculum.

Certum est quoque Matrimonium, ratum quidem, sed non adhuc consummatum, quamvis sit verum Sacramentum, solvi tamen posse etiam quoad vinculum, si alter conjugum emittat solemne votum religionis, ut definitum est in Concilio Tridentino sess. 14. & can. 6. & eâ de causâ cap. Ex publico, de conversione conjugatorum, secundum communem Doctorum interpretationem, injungitur judici, ut conjugi de religionis ingressu ante Matrimonij consummationem deliberanti bimestre spatium definiat, intra quod vel propositum religionis exequatur, vel conjugi debitum reddat.

Quod spectat ad bonum prolis, certum est Matrimonium à Deo institutum esse ad generis humani conservationem & multiplicationem, imò ad ipsius Ecclesiæ propagationem, & ad complendum numerum Electorum; proindeque gra-

que graviter peccare conjuges, qui in ipsius Matrimonij usu aliquid faciunt, quo generatio prolis impediatur: si tamen ex amore virtutis & ad liberiùs perfectiùsque Deo inserviendum pari consensu continentiam servare vellent, haud dubiè excellentiorem adhuc viam sequerentur: quod fuse docet Sanctus Augustinus Epist. 45. quæ est ad Armentarium & Paulinam conjuges: quos ad servandam continentiam, quam pari consensu voverant, efficaciter hortatur: & lib. 2. de consensu Evang. c. 1. id ipsum probat ex castissimo conjugio, quod inter Sanctissimam Virginem Deiparam & S. Joseph. dignissimum eius Sponsum intercessit, sine ullo virginitatis detrimento, cuius flos in utroque illibatus permansit; quorum deinde exemplo dicit: Magnificè insinuari fidelibus conjugatis etiam servatâ pari consensu continentiâ, posse permanere, vocariq; conjugium; non permixto corporis sexu, sed custodito mentis affectu.

3. Quod denique ad thori conjugalis fidem pertinet, tria præsertim ab ipsis conjugibus exiguntur. Primum est, ut conjuge vivente, alter conjux cum alia persona non contrahat, nec nullo modo permisceatur; imò nec ullum illegitimum affectum deliberatè admittat: & quantumvis alter conjugũ diutissimè absit, nec sciri queat, utrùm adhuc vivat, an verò è vita migraverit; nunquam licet ad alias transire nuptias, donec de illius morte certò constet; ut habetur cap. Dominus, de secundis nuptiis.

Secundum est, ut ambo conjuges mutuò cohabitent, & mutua sibi obsequia in administrandâ re familiari & filiorum educatione præstent. ad quod quidem reciproce obligantur, & etiam cogi possunt tum ab Ecclesiastico judice, tùm à sæculari, juxta cap. Literas de restitu. spoliatorum. Cùm autem vir sit caput uxoris & familiæ, ut dicitur Ephes. 5 tenetur uxor ad obediendum viro in his, quæ ad familiæ administrationem pertinent; & vicissim obligatur vir ad alimenta, & alia vitæ subsidia uxori ac reliquæ familiæ præbenda; cùmque ad virum pertineat pro arbitratu suo domicilium eligere ac mutare, uxor eum sequi tenetur, ut habetur ex capite Unaquæque 13. quæst. 2. & ex communi Theologorum consensu docet Navarrus cap. 12. num. 20

 ubi ta-

ubi tamen rectè monet uxorem non teneri cum gravi corporis aut animi incommodo ſequi virum v. g. ſi ad bellum proficiſcatur, &c. cui ſubſcribunt Sotus, Sanches, & alij apud Laymannum parte. 3. de Matrim. cap. 2.

4. Sunt etiam aliqui caſus, in quibus poſſunt conjuges licitè ab invicem quoad thorum & cohabitationem ſeparari, remanente tamen ſemper vinculi conjugalis indiſſolubilitate, ut quando uterque conjux pari conſenſu religionem ingreditur, Item diversa ratione, ſi alter conjugum adulterium committat, conjux innocens poteſt ab eo quoad thorum & cohabitationem ſeparari; quoad thorum quidem propria authoritate; quoad habitationē verò nonniſi authoritate judicis, ut docent S. Thom. S. Bonaventura, & alij quos citat Sanches lib. 10. diſp 12. ſi tamen coniux innocens alteri offenſam remittat, ipſumque ad thori ſocietatem recipiat, non poterit amplius ab eo ſeparari, ut ex communi Theologi conſenſu docet idem Sanches. Præterea ſi conjux coniugi ſine gravi periculo corporis vel animi cohabitare non poſſit, v. g. ob nimiam ſævitiam, ob perditos profligatoſque mores, & alias ſimiles cauſas, quæ judicis arbitrio relinquitur, ſine cuius authoritate hæc ſeparatio fieri non debet, ut fusè docet idem Sanches eodem lib. diſp. 17. & 18.

5. Tertium denique eſt, ut vir & uxor ſibi mutuò debitum coniugale reddant: nam, ut loquitur Apoſtolus 1. Cor. Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir: ſimiliter autem vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier. Unde idem præcipit. ut uxori vir debitum reddat, ſimiliter & uxor, idque ſive debitum illud coniugale expreſsè petatur, ſive tacitè ut docet S. Thom: in 4. diſt. 12. unic. art. 2. quæſt. 1. Hæc autem obligatio mutua reddendi coniugale debitum, eſt ſub peccato mortali, ſi alter coniugum ſeriò, inſtanter, & rationabiliter illud petat, ut ex communi Theologorum conſenſu docet, & fusè probat Sanches lib. 9. diſp. 2.

Sunt tamen aliqui caſus, in quibus coniux ab obligatione reddendi debiti eximi cenſetur: ut quando unus coniugum adulterium cõmiſit; tunc enim coniux innocens debi-

rens debitum ipsi negare potest: item si ex redditione debiti timeatur gravissimum aliquod corporis incommodum, aut si uxor prægnans sit, & proli conceptæ timeatur probabile mortis periculum: quæ omnia fusiùs explicata apud eundem Sanches toto libro nono citato videri possunt.

SECTIO V.

Quænam sint Matrimonij impedimenta.

1. SUpponimus Ecclesiam pro datâ sibi à Christo Domino in omnes fideles authoritate, potuisse ex causis rationabilibus certa quædam impedimenta Matrimonij constituere, ut expresse definitum est in Concilio Tridentino sess. 24. can. 4. & constat ex antiqua Traditione ipsius Ecclesiæ. Olim siquidem, teste S. Augustino lib. 15 decivit. cap. 16 legibus Ecclesiasticis prohibita erant Matrim. inter consobrinos, & temporibus S. Gregorii Papæ eodem jure matrimonia irrita erant usque ad septimum gradum inclusivè, ut habetur ex cap. Nulli, & cap. de Consanguinitate, 35 quæst. 2. & 3. cùm tamen hodie nec affinitas, nec consanguinitas matrimonium impediat, nisi usque ad quartum gradum, ut infrà explicabitur,

Hæc autem impedimenta duplicis sunt generis: quædam enim Matrimonium solummodò contrahendum impediunt, alia etiam contractum dirimunt.

2. Impedimenta prioris generis quinque communiter à Theologis numerantur, ut videre est apud Bonacinam quæst. 3. pun. 24: de imped. matrim. Primum est, Ecclesiæ interdictum seu prohibitio, ut habetur ex capite Non uxorem. 33. quæst. 1. & capite Capellanus, de feriis. Secundum est, contractus sponsaliorum initus cum persona aliqua, ut ex infrà dicendis pleniùs intelligetur. Tertium est, votum simplex castitatis, ut religiosi statûs amplectendi; vel suscipiendi sacros Ordines, vel non nubendi, ut constat ex capite Si quis votum 27. quæst. 1. & capite unico, de voto in sexto. & qui cum huiusmodi voto matrimonium contrahit, dispensatione illius minimè obtenta peccat mortaliter, & quamvis reddere possit coniugale debitum, illud tamen li-

citè petere non poteſt, ut ex communi Theologorum conſenſu docet Bonacina ſuprà. Quartum eſt, cognatio ſpiritualis; quæ contrahitur per Baptiſmum, quæ tamen per Concilium Tridentinum ſublata eſt, ut docent Henriques, Reginaldus, Sanches, & alii apud eundem Bonacinam. Quintum denique eſt, crimen, ut uxorcidium Presbytericidium, Inceſtus, & quædam alia quæ ab eodem Bonacina enumerantur; ob quæ olim quaſi Pœnitentiæ loco Matrimonium interdictum erat: verùm Sotus, Corduba, Henriques, Navarrus, & plùres alii, quos citat Laymannus part. 4. de matr. cap. 5. exiſtimant hæc criminum impedimenta fuiſſe per diuturnam conſuetudinem penitùs ſublata; adeò ut Navarrus dicat ſe non meminiſſe totà ætate ſua ſuper eiuſmodi impedimento petitam fuiſſe diſpenſationem.

3. Impedimenta dirimētia duodecim communiter à Theologis numerantur, quæ memoriæ juvandæ causâ, his tribus verſibus comprehenſa ſunt.

Error, condicio, votum, cognatio, crimen,
Cultus, diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas,
Si ſis affinis, ſi conſummare nequibis.

Primum impedimentum eſt, Error, qui dupliciter contingere poteſt; vel circa ſubſtantiam perſonæ, ut ſi quis ducat Annam exiſtimans eſſe Catharinam, vel circa ipſius perſonæ qualitatem, ut ſi quis ducat Annam credens eſſe nobilem, divitem, &c. quam poſtea comperit eſſe ignobilē, pauperem, &c. Et priori quidem modo reddit Matrimonium invalidum, non itcm poſteriori, ut ex communi Theologorum conſenſu docet Bonacina ſuprà pun. 1.

Secundum eſt, Conditio, quando quis contrahit cum perſona aliquà ſervilis conditionis, exiſtimans eſſe liberam; tale enim Matrimonium Eccleſiaſtico jure irritum eſt, ut habetur ex cap. 2. & ult. de coniugis ſervorum. Verùm huiuſmodi impedimentum hodie inter Chriſtianos rariſſimè contingit, niſi fortè reſpectu eorum, qui ſententia Judicis per totum vitæ tempus ad remos damnati ſunt, aut carceri perpetuo mancipati: tales enim, cum ſint ſervi pœnæ, ut jura loquuntur, ſervilis conditionis leges ſubire debent.

Tertium eſt, Votum, ſolemne ſcilicet; quod emittitur

in profeſ-

in professione status religiosi: tale siquidem votum non modò impedit Matrimonium contrahendum, quod etiam facit votum simplex castitatis; sed etiam contractum dirimit, ut habetur ex Clement. unic. de consanguinitate, & ex Concil. Trident. sess. 24. can. 9.

4. Quartum est, Cognatio; quæ triplex à Theologis distinguitur: naturalis scilicet, spiritualis, & legalis. Cognatio naturalis, quæ etiam consanguinitas vocatur, est vinculum personarum, quæ ab eodem proximo stipite per carnalem propagationem descendunt. Solent autem Theologi in consanguinitate considerare lineas & gradus. Nomine lineæ intelligunt seriem seu ordinem personarum consanguinitatem inter se habentium; sive linea illa sit recta, qualis reperitur inter ascendentes & descendentes, sive sit transversa seu collateralis, qualis est inter personas, quæ quamvis ab eodem stipite procedant, à se tamen invicē non descendunt. Nomine verò gradûs exprimunt distantiam maiorem vel minorem unius personæ ab altera secundum lineam consanguinitatis. Porrò ad distantiam illam dignoscendam, & computandos ipsius consanguinitatis gradus, tres regulæ à S. Doctore in 4. dist. 40. quæst. 1, art. 2. aliis communiter Theologis assignantur.

5. Prima regula hæc est: In linea recta ascendentium & descendentium tot numerantur gradus, quot personæ, una adempta; unde pater & filius in primo consanguinitatis gradu coniuncti esse dicuntur; avus & nepos, in secundo, & sic de aliis.

Secunda regula: In linea collaterali, quod gradibus personæ distant à communi stipite, totidem etiam inter se distant; quare cùm frater & soror uno tantum gradu distent à Patre, censetur etiam uno tantùm gradu inter se distare, patruelis verò duobus gradibus, & sic de aliis.

Tertia regula: Si consanguinei à communi stipite inæqualiter distent, tunc quot gradibus is, qui magis remotus est, distat à communi stipite, tot etiam gradibus inter se distant: Juxta quam regulam patrinus censetur esse in secundo gradu consanguinitatis cum liberis fratris sui; quia liberi illi duobus gradibus à communi stipite distant. Quāvis autem

vis autem jure antiquo impedimentum cognationis naturalis extenderetur usque ad septimum gradum, ut supra dictum est. Hodie tamen nonnisi ad quartum gradum inclusivè extenditur, ut habetur ex capite Non debet, de consanguinitate & affinitate.

Cognatio spiritualis est propinquitas secundùm juris Ecclesiastici dispositionem, orta ex administratione, vel susceptione Baptismi, inter susceptores & Baptizatum, illiusque patrem ac matrem, nec non inter baptizantem, & baptizatum, eiusque patrem ac matrem, ut in Concilio Tridentino sess. 24. c. 2. de reform. matrim. constitutum est: quod etiam similiter intelligendum est de Confirmatione, ut ibidem declaratur: ex quo sequitur (quod hic obiter advertendum est) nullam inter ipsos susceptores contrahi cognationem, proindèque patrinum posse validè ac licitè ducere illam in matrimonium, cum quâ simul alienum filium à Sacro Fonte suscepit, ut constat ex Bullâ Pij Quinti, quæ incipit: Cùm illius vicem. Observat etiam Bonacina quæst. 3. de impe matr. pun. 5. ex Suare, Sanche, & aliis: illum qui suscipit puerum, quando privatim & sine solemnitate baptizatur, nullam cognationem contrahere; licet is, qui Baptismum eiusmodi confert, contrahat cognationem spiritualem cum baptizato, & patre ac matre illius. Excipitur casus ille, in quo maritus coniugis suæ prolem in necessitate baptizat: tunc enim nullam cum eâ contrahit cognationem, ut habetur capite Ad limina, 20. quſt. 1.

6. Cognatio denique legalis, est propinquitas personarũ ex adoptione proveniens; adoptio verò est extraneæ personæ in filium aut filiam legitima assumptio. Et hæc cognatio legalis contrahitur primò inter ipsum adoptantem & adoptatum, adoptatique descendentes usque ad quartum gradum: secundò inter uxorem adoptantis & adoptatum: tertiò inter filios adoptantis & adoptatum, ut constat ex cap. Per adoptionem, 3. qu. 3. & cap. unic. de cognat. leg. Hæc autem cognatio non provenit nisi ex eâ adoptione, quæ fit secundũ leges, quæ proinde super hâc re consuli debent.

Quintum est, Crimen; quod quidem est duplex ut habetur ex capite; Si quis vivente; 31, quæst. 1, & capite Significavit,

ficavit, & capite Super hoc, de eo qui duxit. Primum est, homicidium coniugis, quandò scilicet maritus uxorem per se, vel per alium ferro vel veneno occidit, eo fine ut cum alia muliere cædis illius conscia & illa consentiente, matrimonium contrahere possit: quod etiam similiter de uxore intelligi debet. Aliud crimen est adulterium, quandò alter coniux committit adulterium; & pollicetur ei cum quo adulteratur, se contracturum cum eo post obitum coniugis, & hæc promissio ab eo acceptatur: vel quandò post matrimonium de præsenti contractum cum uno, cum altero etiam per verba de præsenti contrahitur, & ab utroque criminis illius conscio adulterium committitur: vel etiam quandò alter coniux adulterium cum alio commisit, & postea interfecit coniugem, quamvis illius cædis minimè conscio, contrahere possit.

Sextum est, Cultus disparitas: quando baptizatus contrahit matrimonium cum fœmina nondum baptizata, aut mulier baptizata cum viro non baptizato. Hoc impedimentum colligitur tum ex Concilio Toletano 3, cap. 14. tum ex ipsius Ecclesiæ usu communi, qui sufficiens est ad impedimentum inducendum, quamvis non sit in iure expressum, ut observat Bonacina supra pun. 7.

7. Quod autem spectat ad matrimonium Catholicæ personæ cum hæretica, quamvis validũ sit, est tamen illicitum, ut pluribus probat Laymannus capite 14. de impedimentis matrimonii: ubi etiam monet experientia compertum esse, ex eiusmodi matrimonio tot & tanta sequi spiritualia incommoda, tùm ipsi coniugi Catholico, tùm liberis ac Christianæ Reipublicæ, ut plerumque charitatis omninò adversetur: in quo casu (ut idem Author dicit) ne quidem Summus Pontifex id dispensativè permittere potest; nisi probabilis aliqua spes subsit ex eiusmodi matrimonio longè maiores fructus spirituales obventuros esse, quorum intuitu incommoda illa tanquam minora utcunq; tolerari possint.

Septimum est vis, seu metus gravis injustè incussus: quandò quis vi aut metu eiusmodi adigitur ad contrahendum Matrimonium, quod nullo modo contraxisset, nisi ad id eo modo compulsus fuisset, de quo dictum est supra sect. 2.

Octavum

Octavum est Ordo, quando quis scilicet initiatis est sacris Ordinibus, vel aliquo illorum: tales enim Ordines ob votum solemne castitatis, quod annexum habent, Matrimonium contrahendum impediunt, & dirimunt contractum, ut habetur ex capite unic. de voto in 6. & ex Concil. Trident. sess. 24. can. 9.

Nonum est Ligamen, id est obligatio seu vinculum alterius Matrimonij rati cum coniuge adhuc vivente: quandiù enim hoc vinculum durat, Matrimonium cum quovis alio contrahendum impedit ac dirimit, idque non modo jure Ecclesiastico, ut patet cap. 1. & ult. de sponsa duorum; sed etiam jure divino, ut expressè definitum habetur in Conc. Trid. sess. 24. can. 2, & satis constat ex probatione Christi Domini, S. Matthæi cap. 19.

8. Decimum est Honestas, publica scilicet, ratione cuius oritur impedimentum tùm ex sponsalibus validè contractis, tùm ex Matrimonio rato & nondum consummato, ut habetur ex cap. Sponsam, & cap. Juvenis. & cap. Ad Audientiam, de sponsalibus. Quamvis autem iure antiquo impedimentum istud protenderetur usque ad quartum gradum, jure tamen novo in Concilio Tridentino sess. 24. capite 3. de refor. Matr. constitutum est, ut impedimentum publicæ honestatis ex sponsalibus ortum nonnisi ad primum gradum extendatur: illud autem, quòd ex Matrimonio rato provenit, secundùm juris antiqui dispositionem relictum est; proindèque ad quartum gradum extenditur, ut constat ex decr. Pij V. quod incipit, Ad Romanum.

Undecimum est affinitas, quæ est attinentia, seu propinquitas quarundam personarum ex copula carnali proveniens, ratione cuius fit, ut mulier coniugata per consummationem Matrimonij affinis fiat consanguineis mariti, & vicissim maritus consaguineis uxoris. Hæc autem affinitas, si oriatur ex copula licita, usque ad quartum gradum extenditur, ut constat ex cap. Non debet, de consanguinitate & affinitate; si ex copula illicita, secundùm gradum non excedit, ut à Concilio Tridentino constitutum est sess. 14. cap. 4. de reform. Matrim.

9. Doceat autem Theologi affinitatem non parere affi-

nitatem,

nitatem, proindeque duos fratres, v. g. validè ac licitè posse duas sorores in Matrimonium ducere, filiumque similiter posse Matrimonium cum illa contrahere, cuius matrem pater sibi coniugio copulavit, quod patet ex cap. Super his, de consanguinitate & affinitate. Quod si affinitas Matrimonio jam contracto superveniat, ut si maritus adulteriũ committat cum uxoris consanguinea in primo vel secundo gradu; tunc illius ratione maritus conjugale debitum ab uxore petere licitè non poteſt: quamvis eidem reddere teneatur, ut communi Doctorum consensu docet Bonacina sup. punct. 12.

Duodecimum eſt, Impotentia, id eſt inhabilitas perpetua ad consummandum Matrimonium, sive illa se teneat ex patre viri, sive ex parte mulieris, dummodò fuerit eo tempore, quo Matrimonium contractum eſt, non verò poſtea subsecuta ſit. Et hoc impedimentum dirimit Matrimonium non modò jure Ecclesiaſtico, ut patet ex capite: Quod sedem, de frigidis & maleficiatis; sed etiam ipſo jure naturæ, ut ex communi Theologorum doctrina probat Bonacina sup. punct. 13. Quod si, ut ibidem Author subdit, dubitetur nũm impotencia ſit perpetua, permittuntur coniuges ſimul habitare per triennium, ut Matrimonium consumment: quo tempore, ſi nequeant consummare, non ampliùs permittuntur cohabitare ad consummandum Matrimonium; quia judicatur adesse impotentia perpetua, & consequenter invalidum esse Matrimonium. Ideòque separationem esse faciendam propter periculum incontinentiæ: secluso tamen illo periculo jura permittunt, ut vir habeat tantùm pro sorore quam non poteſt habere uxorem, ut conſtat ex capite Laudabilem, & cap. requiſiſti 33. quæſt. 1.

Concilium Trident. seſſ. 24. cap. 6. de reform. Matrim. adiungi decimum tertium impedimentum, scilicet Raptum, decrevitque Inter raptorem & raptam, quandiu ipsa eſt in poteſtate raptoris, nullum posse consiſtere Matrimonium: Quod quidem decretum etiam locum habere exiſtimant Henriques, Rihaldus, Zerola, Petrus de Ledesma, & alij apud Auguſtinum Barbosam in remiſſionibus ad citatæ seſſ. 24. cap. 6. quando puella consensit quidem in raptum, sed

invitis

invitis parentibus; quamvis id negent Reginaldus, Sanches, Lessius, & alii apud eundem.

Quæres quis in supradictis impedimentis dispensare possit. Respondetur primò, Romanum Pontificem pro summa quam obtinent in Ecclesia potestate, dispensare posse in omnibus impedimentis, quæ jure Ecclesiastico Matrimonium impediunt aut dirimunt, ut ex communi Theologorum omnium consensu docet Bonacina supra punct. 15. Respondetur secundo, Episcopum dispensare posse in impedimentis non dirimentibus, excepto voto castitatis perpetuæ & religionis; imò etiam aliquando in impedimentis dirimentibus, quæ post contractum bona fide Matrimonium deprehenduntur, quando scilicet impedimentum est occultum, & Matrimonium manifestum; ipsique coniuges non possunt absque magno scandalo separari, nec ad Summum Pontificem patet recursus propter paupertatem, aut alias maximas difficultates. Ita Petrus de Ledesma, Peres, Sanches, Valentia, Riccius, & alij apud eundem Bonacinam, qui etiam censent, non modò post contractum matrimonium, sed antequam contrahatur, Episcopum posse ob urgentissimam aliquam necessitatem, ex præsumpta Summi Pontificis tacita facultate, in ijisdem impedimentis dirimentibus interdum dispensare.

SECTIO VI.

De Sponsalibus.

1. Sponsalia, quæ à spondendo seu spontè promittendo dicta sunt, significant spontaneam promissionē mutuam inter virum & fœminam de Matrimonio in futurum contrahendo: Sponsaliorum enim obligatio non contrahitur per solum desiderium aut propositum contrahendi Matrimonij, nisi intercedat promissio, eaque mutua & reciproca, ut docet & probat Sanches lib. 1 præsentia Parochi aut testium, ut observat idem Sanches; quamvis servari debeat laudabilis illa consuetudo, quæ in universa prope modum Ecclesia vim legis obtinuit, ut antequam Matrimonium per verba de præsenti contrahatur, sponsalia in facie Ecclesiæ

seu coram

ſeu eorum Parocho, & teſtibus celebrentur: ſuper quare conſuli debent cuiuſque Diœceſis conſuetudines & leges particulares.

Ad validitatem autem ſponſaliorum requiritur in primis, ut contrahentes ſaltem ætatis annum ſeptimum expleverint: ante quam ætatem, ad ſponſalia contrahenda cenſentur inhabiles, ut conſtat ex capite Literas, & capite Acceſſit, de ſponſatione impuberum. Requiritur præterea, ut uſum rationis habeant; & cum ea deliberatione operentur, quæ ad plenum & perfectum conſenſum neceſſaria eſt, ut docet Toletus lib. 7. cap. 20. Requiritur denique ut verè & ex animo promittant, atque ſe obligare intendant: qui enim fictè tantùm promitteret, graviter quidem peccaret, & ad compenſanda damna ex promiſſionis illius fictione provenientia teneretur, nulla tamen in foro conſcientiæ contraheret ſponſalia, ut fusè docet & probat Sanches suprà diſp. 9. & ſequ.

2. Quæres primò, quænam ſit obligatio ſponſaliorum? Reſpondetur ex veris ſponſalibus, id eſt ex promiſſione illa mutua inter virum & mulierem, ſive privatim, ſive in facie Eccleſiæ facta, oriri obligationem ſub peccato mortali ad illam ex parte utriuſque adimplendam. Ita Sanctus Thomas, Paludanus, Sotus, Henriques, & alij quibus ſubſcribit Sanches diſp. 27. unde ſi alter ſponſorum promiſſis ſtare non velit, per Judicem Eccleſiaſticum etiam adhibitis cenſuris ad illorum executionem compelli poteſt, ut habetur capite Ex literis, de ſponſalibus: niſi fortè attentis circircumſtantiis, & propter diſſenſiones perpetuas, aliaque gravia mala & ſcandala, quæ ex invitis & coactis nuptiis meritò timeri poſſunt; aliter faciendum eſſe judex prudenter arbitretur: unde etiam capite Requiſivit, de ſponſalibus & Matrimonio, dicitur in tali caſu monitione potiùs quàm coactione opus eſſe.

3. Quæres ſecundò, quibus modis ſponſalia diſſolvantur? Reſpondetur id variis & multis modis fieri poſſe: præcipuos hìc & magis ordinarios ſubijcimus.

Solvuntur igitur Sponſalia, primò per mutuum conſenſum, & mutuam ipſorum Sponſorum remiſſionem liberè factam,

factam, ut ex communi Theologorum consensu docet Bonacina quæst. 1. de spon. pun. 10. Secundò, per ingessum religionis alterutrius sponsorum, etiam si professionem non emittat, ut habetur capite, Ex publico, de conversione coniugatorum; & docet Tolet. lib. 7. capite 21. & Bonacina supra punct. 5. qui rectè ibidem subdit, quòd si quis post sponsalia contracta virginem spe nuptiarum defloravit, tunc illam ducere tenetur, nec religiosum statum amplecti cum tanto illius damno licitè potest. Tertiò solvuntur sponsalia per Ordinis majoris susceptionem, ut habetur ex capite Scripsit, 27. quæst. 2. Quartò, per Matrimonium de præsenti cum altera contractum, quamvis peccet mortaliter qui sic contrahit, ut habetur capite Sicut ex literis, de sponsalibus. Quintò, per fornicationem unius sponsorum post sponsalia contracta, ut habetur ex capite, Quemadmodum, de jure jurando: quamvis enim qui fornicationem commisit, ex parte sua obligatus remaneat ad sponsalia implenda, alter tamen innocens potest ab illis resistere si velit. Sextò denique per notabilem aliquam mutationem post sponsalia contracta supervenientem, quæ si ab initio extitisset, aut prævisa fuisset, viri prudentis judicio à sponsalibus contrahendis meritò absterruisset, ut si alter sponsorum in lepram, aut alium morbum incurabilem incidat, si notabilem famæ aut bonorum jacturam patiatur; si graves inter sponsos, aut parentes illorum inimicitiæ oriantur, si sponsa dotem promissam afferre nequeat, si sponsus patrium solum mutare, vel vagari cum gravi sponsæ incommodo constituat; imò; etiamsi aliqua eiusmodi causa extiterit tempore sponsaliorum, nec nisi post illa contracta deprehendatur: in his enim & similibus casibus, qui judicio viri prudentis dignosci debent, sponsalia dissolvi possunt. Ita Petrus de Ledesma, Reginaldus, Riccius, & alij apud Bonacinam sup. punct. 8.

4. Quæres tertiò, utrùm ad solvenda sponsalia judicis Ecclesiastici authoritate opus sit. Respondetur ex Navarro, Sylvestro, & alijs apud Laymannum part. 1. de spons. cap. 8. si causa solvendi Matrimonij moraliter certa sit, nulla judicis Ecclesiastici authoritate opus esse; nisi ratione vitandi scan-

tandi scandali, quando sponsalia publicè contracta sunt: unde etiam in multis Diœcesibus observatur, ut non liceat à sponsalibus publicè notis resilire, nisi causâ priùs ad Ordinarium delatâ & ab ipso probatâ.

Atque hactenùs de Sacramentis ad maiorem authoris illorum gloriam.

TRACTATVS II.
DE ACTIBVS HVMANIS.
Iuxta Divinæ Legis normam dirigendis.

QVoniam gratiarum cælestium fontes in Sacramentis, eâ potissimùm ratione per Christi merita nobis reclusi sunt, ut earum auxilio excitati & subnixi, ad propositum nobis finem, beatitudinem scilicet æternam perveniamus; nec aliter (ut docet Sanctus Thomas 1. 2. in proœm. qu. 6) quàm per actus aliquot nobis proprios ad illam tendere queamus; eundumque sit de virtute in virtutem, iuxta propheticum dictum Psal. 83. & ascensiones in corde nostro disponendæ, ut videatur DEUS DEORUM in Sion: idcirco doctrinæ Theologicæ ordo postulat, ut nunc ipsos humanos actus cõsideremus, perspiciamusque quinam actus ad beatitudinem illam æternam consequendam apti sint & idonei, & è contra quibusnam actibus ab ipsa beatitudine consequenda præpediamur.

CAPVT PRIMVM.
De Actibus humanis in genere.

SECTIO I.
Quis sit actus humanus propriè dictus?

1. OBservandum est ex S. Thoma 1. 2. qu. 1. art. 1. actus illos, qui ab homine eliciuntur, dupliciter spectari posse; scilicet in genere naturæ, quoad suam entitatem præcisè;

ciſè; & in genere moris, quoad libertatem cum qua exercentur, & quoad ea quæ fundantur in ipsa libertate, ut eſſe capaces laudis vel vituperij, meriti vel demeriti. Priori modo dicuntur actus hominis, poſteriori verò actus humani: unde fit ut per actum hominis intelligatur actus ille, qui ab homine fit, quocunque tandem modo fiat; actus verò humanus ille dicatur, qui fit ab homine, inquantum homo, ſeu inqantùm eſt dominus actuum ſuorum, quando ſcilicet per rationem & voluntatem operatur: ac proinde ſecundùm S. Doctoris & communem Theologorum doctrinam, ad propriam actus humani rationem duo requiruntur: primò, ut ſit voluntarius, ſecundò, utſit liber. Illum hic conſiderabimus, prout voluntarius eſt; de eodem verò prout liber eſt, in ſequenti ſectione agemus.

Actus igitur voluntarius, is eſt, ut ex Ariſtotele 3. Ethic. cap. 1. docet Sanctus Damaſcenus lib. 2. de fide cap. 14. cuius principium eſt in ipſo agente cognoſcente ſingula. Unde ſequitur ad rationem voluntarii duo requiri. Primum eſt, ut procedat à principio intrinſeco, ſi enim quis invitus ac renitens ab extrinſeco moveatur, motus ille non eſt voluntarius. Secundum eſt, ut procedat à principio cognoſcente ſingula *, id eſt, ut agens ea omnia cognoſcat, ex quibus actionis ſuæ ſubſtantia tanquam ex obiecto ſuo dependet, v. g. ſi Petrus patrem ſuum occidit, ut homicidium illud cenſeatur ipſi voluntarium, oportet primò, ut manus eius ab alio non impellatur, ipſo renitente, aut ſaltem nihil ad motum illum conferente. Deinde requiritur, ut ſciat eſſe hominem, quem cædit, & non invincibiliter arbitretur eſſe feram; ſciat quoque gladium, aut aliud inſtrumentum quo utitur, poſſe vulnus lethale inſligere: ut verò homicidium illud, inquantùm eſt parricidium, voluntarium exiſtat, neceſſe eſt inſuper, ut patrem ſuum eſſe agnoſcat hominem illum quem cædit, & non invincibiliter & inculpabiliter exiſtimet eſſe alium hominem.

Huius conditionis defectu motus lapidis quo fertur deorsùm quamvis ſi naturalis, non eſt tamen voluntarius: quia licet ſit à principio intrinſeco; propria enim gravitate movetur; non movetur tamen cum cognitione; motus autem

animalis,

animalis, cùm ex aliqua cognitione imperfecta procedat, nonnisi imperfectè voluntarius, seu potiùs spontaneus dicitur; proindeque ratio voluntarij solis actibus hominis propriè & perfectè convenit, & à fortiori actibus Angelorum & ipsius Dei.

2. Porrò ipsius humanæ voluntatis actus duplicis sunt generis; alii siquidem sunt eliciti, alii imperati. Actus eliciti sunt illi, qui primò & per se exercentur, seu eleciuntur ab ipsa voluntate, tanquam à proxima potentia. Actus verò imperati exercentur imperio ipsius voluntatis & vi alicuius volitionis præcedentis; sive ab ipsâ voluntate, quæ sibi aliquos actus imperat, sive ab aliis potentiis ab ipsâ voluntate distinctis, quæ per illam ad agendum moventur & applicantur.

Cum autem voluntas, ut communiter docent Theologi cum S. Thoma quæst. 8. art. 2. sit tantùm vel finis, vel mediorum, tres enumerantur actus illius eliciti circa finem, scilicet volitio, intentio, fruitio; qui actus sunt iidem cum amore, desiderio, & gaudio. Gaudium seu fruitio versatur circa finem obtentum, seu circa bonum præsens: desiderium, seu intentio circa finē obtinendū, seu circa bonū absens: amor & volitio circa finem & bonum, abstrahendo ab eius absentia vel præsentia: Quibus ex adverso respondent odium, timor & tristitia circa malum. Tres item sunt actus voluntatis eliciti circa media; scilicet electio, consensus, & usus: electione voluntas præfert, & amplectitur unum medium præ aliis, consensu approbat judicium intellectus circa illud medium: usu applicat potentias ad executionem.

Quærunt Theologi, utrùm electio, & intentio sint semper actus inter se realiter distincti, seu an voluntas uno & eodem actu possit velle finem & media. Respondetur juxta probabiliorem sententiam, quæ est etiam S. Doctoris quæst. 10. art. 4. quòd, quamvis hi duo voluntatis actus, ut plurimùm inter se distinguantur, absolutè tamen loquendo, potest voluntas uno & eodem actu velle finem ac media, sicut potest intellectus principium & conclusionem eodem actu cognoscere.

Quod verò spectat ad actus imperatos, tot sunt & tam multi-

multiplices & varij, quot & quam multipliciter ab ipsa voluntate, aut aliis potentiis, ad eiusdem voluntatis imperium exerceri possunt: de quibus omnibus pleniùs agunt Philosophi in Ethicis, & videri potest S. Doctor tota q. 17.

3. Cæterum docet idem S. Thomas quæst. 1. art. 3, omnes actus qui à voluntate humana procedunt, sive elicitos, sive imperatos, essentialem suam differentiam ac speciem desumere à fine proximo, quem agens spectat & intendit, hoc est, ratione seu motivo, quo movetur volũtas ad aliquid appetendum & volendum, & è contra; qui motivus vocatur etiam obiectum formale ipsius voluntatis. Unde sequitur actus illos, qui habent eundem finem proximum, seu idem obiectum formale, esse eiusdem speciei; tametsi habeant diversa obiecta materialia: v. g. si quis jeiunet & eleemosynam largiatur purè ob amorem DEI, ut illi placeat, ut gloriam illi deferat, jeiunium illud & eleemosyna erunt formaliter actus charitatis, quamvis materialiter ad virtutes specie diversas abstinentiæ scilicet & misericordiæ pertineant: & è contra illos actus distingui specie, qui, licet habeant idem obiectum materiale, à motivis specie distinctis oriuntur: v. g. oratio, quæ materialiter considerata, est actus virtutis religionis, si fiat ex motivo satisfaciendi DEO pro peccatis erit actus Pœnitentiæ; si ex motivo alicuius alterius virtutis, ad virtutem illam pertinebit.

SECTIO II.

* *Quis actus verè & propriè sit liber.*

1. AD faciliorem eorum, quæ dicenda sunt, intelligentiam, observandum est, libertatem actus humani aliam esse, quæ à Theologis vocatur libertas (contradictionis) seu quoad exercitium actus, aliam quæ (contrarietatis) seu quoad specificationem. Aliam item à coactione, aliam à necessitate.

Libertas contradictionis, seu quoad exercitium actûs, est potestas seu indifferentia ad agendum, vel non agendũ.

Libertas contrarietatis, seu quoad specificationem, est potestas

potestas sive indifferentia ad hoc, vel illud agendum, seu ad actionem aliquam, aut aliam ipsi contrariam exercendam, circa idem obiectum, v. g. ad eliciendum assensum vel dissensum circa articulum aliquem divinæ fidei.

Hac observatione præsuppositâ:

Dicendum est actus humani libertatem in eo consistere, ut eliciatur vel imperetur à libera voluntate, ut sic; seu quatenùs libera est & liberè operatur: Illam verò voluntatem dici liberam & liberè operari, quæ nullam in agendo neque coactionem, neque necessitatem patitur: sed positis omnibus ad agendum prærequisitis, libera semper manet & indifferens, sive quoad exercitium, sive quoad specificationem actûs, seu ad agendum, vel non agendum, & ad hoc vel illud agendum.

Hæc assertio duas habet partes: In prima dicimus actum illum liberum esse, qui elicitur vel imperatur à libera voluntate, libertas enim propriè & primò ipsi voluntati competit, & ex illa in actum derivatur, quod per se patet.

2. In secunda parte dicimus libertatem voluntatis in eo consistere, quòd voluntas nullam neque coactionem, neque necessitatem patiatur; sed positîs omnibûs ad agendum prærequisitîs, libera maneat, & indifferens ad agendum vel non agendum, ad hoc vel illud agendum. Hæc propositio (quam de fide esse asserit Isambertus desp. 1. de libero arbitr, art. 2.) Probatur 1. ex script. Deut. 30. Testes invoco cœlum, & terram, quòd proposuerim vobis vitam & mortem, &c. elige ergo utram: 2. Reg. 24. Hæc dicit Dominus: Trium tibi datur optio, elige quod volueris &c.

Probatur 2. ex S. Athanasio orat. ad Gētes, Anima, inquit, cognoscens liberum sui arbitrium, videt se posse uti corporis partibus ad utraque, ad bona & mala. S. Cyril. Alexand. lib. 4. in S. Joannem: Liberum est, inquit, & propriæ electionis, in hominibus, in utrumque deflectere: aut in dextram partem, aut in sinistram: in virtutem dico vel vitium. S. Cypr, Epist. 55. Homo, inquit, libertati suæ relictus, & in arbitrio proprio constitutus, sibimet ipsi vel mortem appetit vel salutem. Et S. Anselmo in priori parte libri de concord. liberi arbitrij cum præscientia Dei & prædestinatione,

natione, ubi expreſsè dicit: Deum velle hominis voluntatem nulla neceſſitate cogi, aut prohiberi ad volendum, vel non volendum: Ibidemque fusè explicat, & probat neceſſitatem antecedentem, quâ voluntas ad unum quid determinatur, libero arbitrio adverſari; docetque voluntatem indifferentem eſſe ad oppoſitorum alterum eligendum; quamvis poſtquam unum re ipſa delegit, neceſſitatem quandam ipſa ſibi faciat, quam conſequentem vocant Theologi, quæ ex ipsa poſitione effectûs ſequitur.

3, Ad faciliorem verò intelligentiam eorum quæ de libertate voluntatis humanæ in actibus ſuis dicta ſunt, vel poſtea dicentur, duo ſunt hic obſervanda. Primum eſt; ad hoc, ut voluntas liberè operetur, requiri prævìam rationis advertentiam & deliberationem; id eſt ut voluntas applicet intellectum ad conſiderationem convenientiæ, quæ in quolibet obiecto appetibili creato reperitur: hæc enim conſideratio & deliberatio intellectûs, quamvis non ſit cauſa libertatis, quam voluntas humana ex ſe, & ex innata ſibi indifferentia obtinet; eſt taman conditio ſine qua voluntas libertate illâ in actibus ſuis uti non poſſet: per illam enim obiectum proponitur voluntati cum variarum rationum oppoſitione & quadam veluti indifferentiâ: nullum ſiquidem obiectum creatum, in quo intellectus humanus varias & oppoſitas rationes convenientiæ & diſconvenientiæ non deprehendat; unde propoſito ſic quovis obiecto creato, voluntas ſemper manet indifferens ad illud appetendum vel repudiandum: Quod ſi advertentia illa, aut deliberatio intellectûs ſecundùm quid impediatur, actus à voluntate elicitus vel imperatus, erit tantùm ſecundûm quid liber: ſi omnino & totaliter impediatur, ut contingere poteſt ex aliqua vehementi paſſione aut diſtractione, actus ille omni prorsùs libertate carebit, proindeque omni ratione meriti vel demeriti: quod fuſiùs explicabitur infra, cùm agetur de peccatis.

4. Secundum eſt, actum primum intellectûs, ſeu primam cogitationem, quæ in quovis negotio deliberationem & voluntatis imperium præcedit eſſe quidem actum hominis, non verò actum humanum, cùm non ſit liber: omnis enim actus liber à voluntate debet elici, aut imperari: ſed primus ille a-

ille actus intellectûs, seu prima cogitatio, non est à voluntate, quæ in incognitum ferri non potest; sed vel ab obiecto aliquo sensibus externis occurrente, vel immediatè ab ipso Deo intellectum excitante; interdum etiam ab Angelo bono vel malo species imaginativas commovente: unde tamen non sequitur hominem ab eiusmodi prima cogitatione determinari, aut necessitari ad aliquid volendum, quando advertit se illud velle, licet nullam adhuc rationem disconvenientiæ deprehendat in obiecto illo quod per primam cogitationem proponitur: potest enim tunc illius voluntas ob summum quod obtinet tam in se, quàm in alias potentias dominium, posita quacunque prævia cogitatione, & quocunque judicio practico ipsius intellectûs, vel actum suum suspẽdere, vel intellectum applicare ad considerationem magis attentam eiusdẽ obiecti & circumstantiarum eius, & sic cum pleniori deliberatione rationis, ad illud appetendum vel repudiandum se ipsam determinare.

* Tertium est, apud Patres & Scriptores Theologos voluntarium sæpè sumi pro libero, ut apud S. August. lib. de vera Religione capite 14. Usque adeò, inquit, peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum nisi sit voluntarium: & in lib. de duabus animabus cap. 11. Si liberum non sit, non est voluntas.

5. Quartum est, voluntarium sumptum pro libero multipliciter à Teologis dividi: aliud enim est voluntarium expressum, aliud tacitum: Expressum aliud est, quod verbis, nutibus, aut aliis signis significatur. Tacitum quod absque verbis, &c. ex facto aliquo, aut omissione facti colligitur, ut ex silentio, cùm quis loqui deberet: unde juxta regulã juris, qui tacet consentire videtur, in 6. reg. 44.

Quæ quidem regula locum habet, præsertim quando de alicuius commodo agitur, non item quando de incommodo seu præiudicio, quod fusius explicatum videri potest apud Laymann. lib. 1. tract. 2. cap. 3.

Aliud item est voluntarium actu, aliud voluntarium virtute. Voluntarium actu est, quod vel elicitur vel imperatur actualiter ab ipsa voluntate. Voluntarium virtute est id quod initio imperatum fuit ab interno actu liberæ voluntatis,

luntatis, eiusque imperij ac motionis virtute adhuc durat. Ut si quis proponat & actu velit elæmosinam aliquam erogare, dum illam postea erogat, quamvis cessaverit actus ille voluntatis, censetur tamen voluntaria virtute illius.

Aliud denique est voluntarium directè & voluntarium indirectè. Voluntarium directè est id, quod per se voluntarium est, ut quivis actus elicitus vel imperatus voluntatis. Voluntarium indirectè est id, quod ex alio directè voluntario sequitur, v. g. si aliquis voluntariè exerceat actionem, ex qua scit vel suspicatur consecuturum aliquem effectum, quamvis per se & directè non intendat effectum illum censetur tamen indirectè voluntarius, vel quod in alio continetur ut Sacrilegium, quod in furto Calicis continetur est voluntarium indirectum.

SECTIO III.

Vndenam actus humanus bonitatem suam, vel malitiam desumat.

1. DUplex bonitas in quolibet humano actu spectari potest, naturalis scilicet & moralis. Bonitas naturalis ea est, quæ consistit in integritate, seu aggregatione eorū omnium, quæ naturaliter ad ipsius actûs entitatem requiruntur: bonitas verò moralis in integritate seu aggregatione eorum omnium, quæ cuilibet actui humano secundum rectam rationem conveniunt. Ex quo sequitur, moralem actus humani malitiam in defectu illius integritatis, seu in privatione bonitatis illius moralis, consistere. Et de hac bonitate vel malitia morali quæstio proposita intelligi debet, undenam scilicet hæc bonitas, seu rectitudo moralis, vel malitia moralis illi opposita in quemlibet actum humanum derivetur. Pro cuius resolutione.

Dicendum 1. Bonitatem, vel malitiam actus humani ab illius obiecto desumi. Ita Sanctus Thomas, & constat ex Scriptura, Oseæ 9. Facti sunt abominales sicut ea, quæ dilexerunt: ex quibus verbis patet malitiam humanorum actuum ob quam fit homo DEO abominabilis, provenire ex obiectis, malis quæ diligit, & quibus adhæret: Unde S. Augusti-

Auguſtinus Epiſt 52. ad Maced. dicit quòd Mores noſtri, ex eo quod unuſquiſq; diligit, dijudicari ſolent. Et probari præterea poteſt inductione: ideo enim velle orare cenſetur eſſe bonum: quia oratio (quæ eſt obiectum illius volitionis) eſt ex ſe moraliter bona; & è contra velle furari eſt malum, quia furtum, quod eſt illius obiectū, malum eſt.

2. * Porrò ad clariorem huius aſſertionis intelligentiam duo hìc obſervanda ſunt. Primum eſt, bonitatem vel malitiam moralem, quam obiectum actui tribuit, eſſe in ipſo obiecto fundamentaliter ſeu cauſaliter tantùm: in actione verò formaliter, ad eum modum proportionalem, ſicut veritas & falſitas ſunt formaliter in actu intellectûs, fundamētaliter verò ſeu cauſaliter in obiecto cognito. Ideò enim cognitio vera eſt, quia res cognita ſe habet, ut cognoſcitur.

Secundum eſt, hanc eſſe differentiam inter bonitatem & malitiam moralem, quæ ex obiecto in actum humanum derivatur; quòd quamvis ad hoc ut actus humanus malitiam ab obiecto accipiat, ſatis ſit quod feratur in obiectum malum; nec referre, ſive ſub ratione mali feratur in illud, ſive ſub ratione boni (ut expreſsè docet S. Thomas 12. quæſt. 19. art. 7. ad 3.) ad hoc tamen ut actus humanus bonitatem moralem deſumat ex obiecto, non ſufficere ut ſimpliciter feratur in obiectum bonum materialiter, ſed requiri ut feratur in obiectum bonum formaliter quatenùs bonum eſt, ſeu ſub ratione boni, quia ſcilicet obiectum quamvis in ſe bonum, eſt tamen indifferens, ut benè vel malè appetatur, ex bono vel malo motivo.

3. Dicendum 2. Bonitatem vel malitiam actus humani deſumi ex illius circumſtantiis. Ita Sanctus Thomas: & ſatis conſtat ex eo quod paſſim in Scripturis actiones plurimæ propter circumſtantias aliquas bonas vel malas laudantur, vel vituperantur, ut S. Matth. 5. Laudatur eleemoſyna & oratio facta in abſcondito; & S. Luc. 21. commendatur eleemoſyna duorum minutorum, & aliis majoribus donis præfertur, ob circumſtantiam perſonæ viduæ & pauperis, & eiuſdem S. Lucas 16. omiſſio eleemoſynæ ex variis circumſtantijs in perſona divitis epulonis culpabilior eſſe demonſtratur.

4. Ut

4. Ut autem assertio hæc faciliùs intelligi possit, quædam hîc observanda sunt. Primum est circumstantiarum nomine à Theologis significari accidentia quædam actus humani sic dicta, quòd illum veluti circumstent, ipsique jam per obiectum suum in aliqua specie boni vel mali constituto adveniant.

* Secundum est, inter circumstantias, quasdam esse, quæ nihil conferunt ad bonitatem vel malitiam moralem actûs, ut si quis manu dexterâ vel sinistrâ percutiat. Alias verò quæ ad illam bonitatem vel malitiam conferunt, ut si quis percutiat hominem laicum, vel hominem in sacris ordinibus constitutum.

Tertium est, ex istis circumstantiis, quæ ad bonitatem vel malitiam moralem conferunt, alias augere vel minuere bonitatem illam vel malitiam intra eandem speciem; alias verò ipsam actûs speciem mutare; quod dupliciter fieri potest, scilicet vel novam speciem bonitatis vel malitiæ dando actui; seu ut alij loqũtur, ipsum in novam speciem trãsferendo: ut si quis eleemosynam det ex motivo inanis gloriæ, mutatur actus virtutis misericordiæ in actum vitiosum inanis gloriæ. Vel addendo novam speciem bonitatis aut malitiæ actui retinenti propriam, quam habet ex obiecto, ut si quis eleemosynam det ex motivo pœnitentiæ, aut alicuius virtutis, quæ ab ipsa misericordia cuius eleamosyna opus est, differat.

5. Quartum est, septem præcipuas actûs humani circumstantias à S. Doctore quæst. 7. art. 3. numerari, quæ hoc versiculo comprehendutur.

Quis, quid, ubi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando,

* Quis, Personæ agentis qualitatem designat: Quid, obiecti conditionem: Ubi, locum: Quibus auxiliis, actionis adiumenta: Cur, eiusdem actionis finem: Quomodo, magnitudinem seu intentionem affectûs, advertentiæ rationis, &c. Quando, tempus quo actio peracta, eiusque actionis durationem. Quæ quidem circumstantiæ non omnes & singulæ simul, sed modò hæ, modò illæ, quemlibet actum humanum afficiunt; ad illiusque proinde bonitatem vel malitiam conferre possunt,

Quintum

Quintum eſt, ex ſuprà enumeratis circumſtantiis quaſdam augere vel minuere bonitatem vel malitiam actûs, intra eandem ſpeciem, ut ſupra dictum eſt, c. g malum eſt percutere iniuſtè quemvis hominem, peius eſt percutere benefactorem; alias verò addere actui bonitatem vel malitiam ſpecie diſtinctam; v. g. percutere Sacerdotem: in illa enim percuſſione præter malitiam, quæ illi propria eſt, quatenus juſtitiæ repugnat, circumſtantia perſonæ ſacræ percuſſæ inducit in ipſum actum novam & ſpecie diſtinctam ſacrilegii malitiam & difformitatem.

Dicendum 3. Bonitatem vel malitiam actus humani deſumi quoque ex fine, in quem actus dirigitur ab operante. Ita S. Thomas art. 4. & conſtat ex his Chriſti Domini verbis S. Matth. 6. Attendite ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis; alioquin mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum: quæ verba explicans S. Ambroſius, in ea 1. S. Luc. Bona eſt, inquit, miſericordia, bona eſt oratio; ſed poteſt iniuſtè fieri, ſi jactantiæ cauſa aliquis pauperi largiatur, ut videatur ab hominibus; & S. Auguſtinus in Pſal 31. Non valde, inquit, attendas quid homo faciat: ſedquid, cum facit, aſpiciat.

5. * Eſt autem obſervandum duplicem à Theologis diſtingui actionis finem, unum ipſi intrinſecum & veluti connaturalem, qui vocatur finis operis, à quo ipſe actus moralem ſpeciem & eſſentiam deſumit; ut eleemoſynam facere indigentiæ ſublevandæ cauſa. Alterum extrinſecum, qui dicitur finis operantis, quem nimirum ipſe operans ſuo arbitratu ſibi præſtituit, ut dare eleemoſynam ad ſatisfaciendum pro peccatis; & ex hoc etiam fine extrinſeco actus ſpeciem ſuam moralem deſumit, unde Philoſopus 5. Ethicor capite 2. & ex eo S. Thomas quſt. 18, art. 6. dicit eum, qui furatur adulterandi cauſa, magis eſſe adulterum quam furem.

Porrò ſeptem potiſſimùm modis contingere poteſt, ut actus ex operantis arbitratu ad finem aliquem extrinſecum referatur Vel enim actus ex obiecto bonus refertur ad finem extrinſecum bonum, vel actus ex obiecto bonus refertur ad finem malum, vel actus ex obiecto bonus refertur

ad fiuem

ad finem indifferentem. Vel actus ex obiecto indifferens refertur ad finem bonum; vel actus ex obiecto indifferens refertur ad finem malum; vel actus ex obiecto malus refertur ad finem bonum, vel denique actus ex obiecto malus, refertur ad finem malum.

Primo casu circumstantia finis boni novam specie bonitatem addit actioni ex obiecto bono. Secundo casu, circũstantia finis mali destruit bonitatem, quam actus habet ex obiecto, eumque simpliciter malum efficit. Tertio casu, totus actus indifferens est. Quarto casu, circumstantia finis boni tribuit actui ex obiecto indifferenti primam & unicam essentialem bonitatis speciem, ideòque in genere moris non tam circumstantiæ, quàm obiecti rationem habet. Quinto casu, circumstantia finis mali, eadem ratione tribuit actui primam & unicam essentialem speciem malitiæ. Sexto casu, circumstantia finis boni nihil confert actui ex obiecto malo, sed relinquit simpliciter malum. Septimo denique casu, circumstantia finis mali confert actui malo novam malitiam, sive specie distinctam, sive non, ut ex antedictis satis intelligi potest.

Ex his colligitur secundùm mentem S. Doctoris: bonitatem vel malitiam actus humani ex his tribus præsertim pendere, scilicet ex obiecto, circumstantiis & fine; cum hac tamen differentia, quòd ut actus aliquis censeatur malus, sufficiat quicunque defectus moralis; sive ex parte obiecti, sive ex parte finis aut circumstantiæ alicuius; ut verò bonus sit, requiratur obiectum moraliter bonum, finis bonus & honestus, & præterea ut eiusmodi actus nulla praviâ circumstantia vitietur: bonũ siquidem (ut docet S. Dionysius cap. 4. de divi. nomi,) pendet ex integra causa, malum ex quocunque defectu.

Dicet aliquis; frustra & superfluè dici actum humanum bonitatem vel malitiam desumere ex fine, cum ipse finis inter circumstantias numeretur.

Respondetur, ideò speciatim considerari bonitatem, vel malitiam, quæ ex fine in actum humanum derivatur; quia finis præ aliis circumstantiis hoc habet peculiare, quod non modo actum humanum circumstet, sed etiam in illum speciali mo-

tiali modo influat, habeatque rationem non solùm circum stantiæ, sed etiam causæ moralis.

6. Quæres, quænam relatio actus humani in finem sit necessaria, ut ex ipso fine bonitatem vel malitiam recipiat? Respondetur relationem illam esse debere vel actualem, vel saltem virtualem, id est necessarium esse, ut operans actualiter referat, aut saltem antea retulerit actionem suam in eum finem: ita ut virtute illius relationis, actio ab eo exerceatur, quia necesse est ut finis influat in actionem; influere autem non potest, nisi uno ex his duobus modis moveat operantem ad agendum; quod ut clarius adhuc fiat, observandum est finem alium esse operis, alium operantis: finis operis est ipsimet actioni intrinsecus, ideoque illi moralem essentiam seu speciem tribuit, v. g. ut quis ex misericordiæ motivo pauperi det eleemosynam, non est opus ulla explicita relatione ad talem finem; sufficit enim ut largiens eleemosynam, cognoscat se misericordiæ opus exercere illudque liberè exercere velit. Alter est finis operantis, qui & extrinsecus dicitur, quem ipse operans suo arbitratu sibi præstituit, veluti si detur eleëmosyna ut satisfiat pro peccatis; ad hoc autem ut huiusmodi finis bonitatem suam actui communicet, debet in illum influere; quod præstare non potest, nisi operans actualiter, aut saltem virtualiter actionem suam in illum referat.

SECTIO IV.

An detur aliquis Actus indifferens, seu qui nec bonus, nec malus sit.

1. Duplex quæstionis propositæ sensus esse potest. Primò, an detur actus aliquis humanus indifferens secundùm speciem; seu qui ex parte obiecti sui nec bonitatem habeat, nec malitiam moralem: Secundò, an detur etiam talis actus indifferens secundùm individuum, id est qui prout à nobis hîc & nunc advertente ratione liberè exercetur, nullo ex capite bonus sit vel malus moraliter. Pro cuius resolutione.

Dicendum 1. Dari aliquem actum humanum, qui sit indifferens

differens secundùm speciem. Ita Sanctus Thomas qu. 18. art. 8, & cum eo cōmuniter omnes Theologi. Id etiam expressè docet S. Augustinus lib. 2. de serm. Domini in mon. cap. 28. ubi explicans illud Domini: Nolite judicare, ut non judicemini, & concilians cum aliis eiusdem Christi Domini verbis: Ex fructibus eorum cognoscetis eos, ait hoc posterius dictum intelligendum esse de manifestis operibus, quæ non possunt bono animo fieri, cuiusmodi sunt blasphemiæ, furta: priùs verò de operibus indifferentibus, cuiusmodi est ciborum sumptio, &c. unde hoc modo concludit ibid. Sunt ergo quædam facta media, quæ ignoramus, quo animo fiant, quia & bono & malo fieri possunt, de quibus temararium est judicare, maximè ut condemnemus.

2. Dicendum 2. quòd quamvis probabile sit nullos dari actus humanos indifferentes in individuo, propter plurium Theologorum, præsertimque S. Doctoris art. 9. authoritatem, qui eiusmodi actus negant; probabilius tamen videri dari aliquos eiusmodi actus in individuo, qui nec boni sint nec mali moraliter. Ita S. Bonaventura in 2. dist. 41. art. 1. quæst. 4. & plures alii, quos citat & sequitur Lessius in quæst. 11. art. 9. dub. 10. Et probatur authoritate S. Hieronymi Epist. ad S. Augustinum, quæ est 15. inter Augustinianas, ubi sic loquitur: Inter utrumque (bonum scilicet & malum) indifferens est ambulare, manibus capitis purgamēta proijcere, &c. hoc nec bonum nec malum est; sive enim feceris, sive non feceris, nec justitiam habebis, nec injustitiam. Item S. Gregorij hom. 7. in Evang. ubi loquens de dilectione proximorum quæ procedit non ex charitate, sed ex affectu cognationis & carnis, ex una parte negat talem dilectionem esse actum virtutis, ex altera verò affirmat malam non esse, nec ei sacra eloquia contradicere: unde sequitur esse indifferentem, cùm nec bona, nec mala sit.

Probatur præterea ex eo, quod appetitio commodi & fuga incommodi naturalis non est mala ex obiecto, ut per se patet; neque etiam bona moraliter, cùm non pertineat ad ullam virtutem moralem: ergo quando quis simpliciter appetit commodum, aut refugit incommodum aliquod naturale, eius actio nec bona nec mala est, ac proinde indifferens.

3. Dices,

3. Dices, illam appetitionem esse malam; eò quòd non referatur in finem aliquem bonum & honestum; cùm teneatur homo actiones suas semper in aliquem finem bonum & honestum referre.

Respondetur 1. negando teneri hominem ad actiones suas in finem bonum & honestum referendas, ut sint bonæ & honestæ moraliter: quod etiam negant S. Bonaventura suprà, & plures alii graves Authores, quos citat Isambertus disp. 7. in 1. 2. ad quæst. 18. art. 2. asseruntque ad hoc, ut actus humanus sit bonus moraliter, satis esse ut eius obiectum in quod voluntas liberè fertur, sit moraliter bonum & honestum: nec ulterius requiri, ut ab operante in bonum & aliquem finem referatur.

Respondetur 2. quamvis concedatur teneri hominem ad actiones suas in finem bonum & honestum referendas, ut sint bonæ & honestæ moraliter, inde tamen non sequi defectu eiusmodi relationis actiones illas esse malas, sed tantùm non esse bonas & honestas, quod ultrò fatemur, ac proindè indifferentes.

Instabis actiones illas fore otiosas, ac proinde malas.

Respondetur negando actiones illas, quæ in finem moraliter bonum non referuntur otiosas; quia ut docet S. Bonavent. suprà, possunt ipsæ naturâ esse necessariæ vel utiles; quod sufficit ut otiosæ minimè censeantur.

Quamvis autem hæc sententia, quæ asserit dari posse actus aliquos in individuo indifferentes, probabilis sit & tuta, & etiam in praxi conducere videatur ad evitanda multa peccata, quæ secundùm oppositam sententiam frequntissimè committi possent: hoc tamen obstare non debet, quin unusquisque peculiari studio curet omnes & singulos actus suos in finem aliquem optimum & Deo acceptissimum referre, juxta consilium Apostoli 1. Corint. 10. Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. quod explicans S. Basilius hom: in Sanctam Julitam martyrem, sic loquitur: Accumbens mensæ, ora; esitans panem, largitori gratiam rependito: bibis vinum? memento eius qui illud tibi dedit ad lætitiam, & infirmitatum solamen: tunicam indueris? & gratias agito benigno datori;

tori; suspicis in cœlum & siderum pulchritudinem intueris? procide Deo, & cole eum qui omnia hæc in sapientia condidit &c.

SECTIO V.

Vtrùm ad hoc ut quis benè operetur, teneatur sequi conscientiæ dictamen.

QUoniam ex huius quæstionis recta intelligentia, tanquam ex certo aliquo principio pendet resolutio plurimarū difficultatum ipsius Theologiæ moralis, idcirco paulò fusiorem illius explicationem proponemus, eamque maioris facilitatis gratiâ in aliquod Paragrahos distinguemus.

§ I.

Quid sit conscientia, & quotuplex.

1. OBservandum est juxta doctrinam S. Thomæ 1. part. quæst. 79. art. 12. & 13. hanc esse differentiam inter conscientiam & synderesim; quòd synderesis sit habitus naturaliter nobis insitus principiorum practicorum: principia autem practica sunt quædam regulæ universales per se notæ circa directionem actionum humanarum, & qnasi quædam lumina virtutum, ut loquitur S. Augustinus lib. 2. de lib arb. cap. 10. cuiusmodi sunt: Justè esse vivendum: sua cuiqve esse reddenda, &c.

Conscientia autem est actus illius synderesis, quo applicamus cognitionem illam universalem practicam actioni alicui singulari & iudicamus hîc & nunc aliquid agendum tanquam bonum, vel devitandum tanquam malum: e. g. ex illo principio universali; quòd malum & peccatum omne devitandum sit, conscientia hanc deducit conclusionem: ergo hoc furtum, quod est malum & peccatum, devitandum est. Hinc S. Basilius hom. in principium Prov. dicit in nobis esse Judicium qoddam naturale, quo ab iniquis bona facilè discernimus.

2. Hæc verò conscientia judicat tùm de actionibus præteritis, eas vel accusando tanquam male factas, vel tanquam rectè factas commendando, juxta illud Apostoli Rom. 1.

Testimo-

Testimonium reddente illis conscientia eorum, & inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus: cùm de actionibus futuris, dictando scilicet ea quæ agenda sunt, tanquam bona, aut quæ fugienda sunt tanquā mala: unde idem S. Basilius suprà, dicit intra cordis arcana tribunal quoddam esse cōstitutum, in quo quælibet agenda, velut in trutina & lance suspenduntur & librantur.

Sicut autem judicium illud practicum multipliciter se habere potest circa actiones particulares; sic à Theologis cōscientia multiplex esse dicitur; alia siquidem est conscientia recta, alia errans, alia scrupulosa, alia dubia.

Conscientia recta dicitur, quando judicium practicum intellectûs verum est, ac rectæ rationi consentaneum: errans, quando falsum est: scrupulosa, quando inani & frivola ratione suspicatur aut formidat illic malum & peccatum esse, ubi re vera non est: dubia denique est, cùm neutri parti determinatum assensum præbet, sed inter utramq; fluctuat. De singulis breviter agendum est, & videndum qua ratione quivis obligetur quocunque in casu conscientiæ dictamen sequi.

§. II.

Quæ sit obligatio conscientiæ rectæ.

1. QVæstionis sensus est, an semper quivis obligetur sequi dictamen conscientiæ aliquid rectè præcipientis, aut prohibentis, seu iudicantis hic & nunc incumbere obligationem ad aliquid faciendum vel omittendum. Pro cuius resolutione.

Dicendum est judicium & dictamen illud conscientiæ rectæ ita obligare hominem, ut delinquat & peccet, nisi illud in operando sequatur. Ratio est, quia conscientia seu judicium illud intellectus practici rectè aliquid præcipientis, aut prohibentis, est proxima regula voluntatis operantis, vel moventis alias potentias ad operandum, ut docet Sanctus Thomas 1. 2. qu. 17. art. 3. & 9. per illud si quidem judicium voluntati innotescit, & quasi intimatur bonitas moralis, vel pravitas obiecti circumstantiarum, & finis: unde sequitur voluntatem à regula sua deviare, ac proinde pec-

care, nisi conscientiam rectè precipientem in operando sequatur.

2. Diximus conscientiam seu judicium rationis esse proximam regulam humanæ voluntatis & operationem eius: alia est enim regula remota: quæ tamen primaria est & principalis, nempè lex æterna & divina, seu judicium illud infallibile, quo DEus ab æterno vidit & determinavit, quid in actibus humanis esset bonum aut malum; justum aut injustum; quidve in quocunque casu particulari faciendū esset aut omittendum: quod quidem judicium divinum unicuiq; hominum innotescit per ipsius rationis lumen, quod ab illo veluti quidam radius derivatur, juxta illud Psalmistæ Psal. 4. Signatum est super nos lumen vultûs tui Domine: proindèque huic divino judicio humanū judicium seu ipsius conscientiæ dictamen, ut rectum sit, debet conformari.

§. III.

Quæ sit obligatio conscientiæ errantis.

1. SUpponimus duplicem esse ignorantiam, ex qua erro conscientiæ provenire potest; alia enim est ignorantia vincibilis, alia invincibilis. Ignorantia invincibilis illa est, quæ nullâ morali diligentiâ vinci aut superari potuit; vel qùia nusquam venit in mentem dubitare quod ignoratur; vel licet in mentem venerit, adhibita tamen sufficienti inquisitione, ignorantia illa depelli non potuit, nec proinde debuit, cùm nemo ad impossibile obligetur: ignorantia verò vincibilis illa est, quæ adhibitâ diligentiâ, vinci ac superari potuit, ac proinde debuit. Hac distinctione suppositâ.

Dicendum primò conscientiam errantem ex ignorantiâ invincibili obligare voluntatem, ita ut peccet, nisi dictamen illius in operando sequatur. Ita S. Thomas qu. 18. art. 5. & probatur ex Apostolo Romano 14. Scio & confido in Domino JEsu: quia nihil commune per ipsum, nisi ei qui existimat quid commune esse, illi commune est: quibus verbis declarat Apostolus, quod per gratiam Christi Domini fideles nullo cibo velut communi, hoc est immundo, inquinentur, nisi quis existimet escam aliquam, v. g. carnem suillam etiam nunc, communem, id est immundam & vetitam esse:

tam esse: quia tunc eiusmodi esca illi foret illicita propter conscientiam errantem, unde subiungit paulo post: Qui autem discernit (inter cibos scilicet, existimans aliquos secundùm legem Moysis vetitos esse,) si manducaverit, damnatus est; quia non ex fide, id est, quia non agit secundùm persuasionem seu dictamen conscientiæ (omne autem quod non est ex fide) id est, ut explicat S. Doctor, art. 5. quod sit contra persuasionem & dictamen conscientiæ) peccatum est.

Ratio autem huius doctrinæ ex eodem S. Doctore est; quia cùm obiectum voluntatis sit bonum vel malum moraliter, prout ab operante tale judicatur; ideò si ex ignorantia invincibili judicet illud esse malum, quod tamen re vera malum non est, voluntas illi adhærendo consentiet in malum, & proinde in peccatū: è contra verò, si ex eadem ignorantia judicet esse bonum, quod re vera malum est, voluntas illud amplectēdo non peccabit: imò poterit benè operari.

2 Dicendum, 2. Si error conscientiæ ex ignorantia vincibili procedat, tunc voluntatem neque ad operandum, neque ad non operandum obligari; sed ad illum errorem deponendum. Ita Sanctus Thomas art. 6. & S. Bonaventura in 2. dist. 39. art. 1. qu. 3. Ac in primis quod neque ad operandum, neque ad non operandū obligetur, constat ex eo quòd utrobique peccaret, ad quod tamen nullus obligari potest: operando quidem secundùm dictamen conscientiæ; quia ad malum impellit; nec illius mali ignorantia excusat, quia vincibilis & proinde voluntaria est; non operando verò; quia si conscientiam illam non deponat, agit contra illam, quæ qualiscunque sit, est semper proxima voluntatis operantis regula, contra quam nullatenùs agere licitum est: unde Apostolus ad Galat. 5. Testificor, inquit, omni homini circumcidenti se, quia debitor est universæ legis faciendæ: inquantùm scilicet judicat ex conscientia erronea vincibili Mosaicæ legis observationem esse necessariam; unde sequitur, quod ad evitandum peccatum, conscientiam illam erroneam deponere teneatur: cùm, ut supponimus, id possit, vel applicando intellectum ad id attentiùs considerandum, in quo se falli suspicatur, vel pij alicuius & pruden-

tis viri consilium exquirendo propriumque judicium, quod sibi aliqualiter suspectum est, illius monitis humiliter submittendo.

§. IV.

Quid de conscientia scrupulosa sentiendum sit.

1. PEr conscientiam scrupulosam nihil aliud intelligimus, ut supra dictum est, nisi judicium quoddam imperfectum ex inani aliqua frivola ratione ortum, quo quis suspicatur, vel timet ibi esse peccatum, ubi revera non est: ex quo patet judicium illud falsum esse, & sic conscientiam scrupulosam esse quandam veluti speciem conscientiæ errantis: proindeque de ipsa conscientia scrupulosa idem dicendum esse, quod de conscientia erronea vincibili: scilicet illam esse deponendam, aliàs instare periculum peccandi, si quis eâ non depositâ operetur, vel non operetur secundùm dictamen illius.

Ut autem conscientia illa scrupulosa deponatur, attendere quisque debet, quæ sit præcipua & magis ordinaria scrupulorum sibi in animo suboriri solitorum causa: in quibusdam enim scrupuli ex ignorantia procedunt: in aliis ex quadam mentis inconstantia & fluctuatione in aliis ex ipsius cerebri debilitate vel frigida & timida complexione, aut etiam ex melancholia, seu atræbilis redundantia: in aliis ex occulata superbia, quæ aliorum judicio subiici tenuit: in aliis ex consortio personarum scrupulosarum, aut lectione librorum, in quibus Theologiæ moralis axiomata quædam rigidiora proponuntur: in aliis denique ex ipsius dæmonis suggestionibus, DEO ob causas æquissimas, licet minus notas, ita permittente.

2. Perspecta verò illorum srupulorum causa & origine, propria & apta remedia adhibenda erunt: & siquidem ex infirmitate aliqua corporis proveniãt: ex medici consilio solatia & subsidia quærere opportebit: si ex ignorantia, doctrinam sanam & rectam opponere conveniet: si ex superbia, humilitas erit sectanda, maximè in deponendo proprio judicio, illudque piis ac salutaribus monitis alterius, quãtum expedit submittendo: si ex dæmonis suggestione, ani-

mi fiu

mi fluctuatione, aut alia simili causa oriantur, auxilium divinum humili prece postulandum erit, sed præcipuum & saluberrimum contra omnia scrupulorum genera remedium, est Confessario aut alteri cuipiam viro pio, prudenti, docto, scrupulos illos, statumque animi interiorem fideliter ac sincerè aperire, eius consiliis humiliter acquiescere, illiusque judicium reclamante licet conscientia scrupulosa, quæ nusquam audienda, sed semper deponenda est, constanter sequi. Ita S. Antoninus, Navarrus, Valentia, & alij apud Laymannum tract. 1. de conscientia capite 6.

3. Quod si quis aliquandò ita scrupulis urgeatur, ut nec apud se quid facto sit statuere, nec adire Confessarium, aut à quoquam consilium requirere possit: tunc vel ipsamet ad scrupulos inaniter concipiendos proclivitas, sufficiens ratio esse potest ipsam conscientiam scrupulosam daponendi & penitùs abiiciendi: imò persona timoratæ conscientiæ, quæ citiùs mori eligeret, quàm datâ operâ DEo displicere, in his casibus, in quibus dignoscere non potest an peccaverit necne, v. g an consensum plenum & deliberatum tentationi alicui præbuerit; tutò sibi persuadere potest se non consensisse deliberatè, nec peccatum ullum saltem mortale commisisse, cùm fieri non possit quin consensum illum plenè advertisset, si deliberatè tentationi illi consensisset: secus verò dicendum de iis, qui in varia peccata mortalia crebrò incurrunt, illis siquidem tutius est in scrupulis rigidiorem partem amplecti, seque peccati reos agnoscere & cònfiteri quàm sibi periculosè adulari; cum tales ut plurimum ob peccandi assuetudinem peccatorum stimulum vix persentiant.

§. V.

Quid sit conscientia dubia, & in dubiis quid agendum?

1. OBservandum est aliud esse dubium juris, aliud verò dubium facti. Dubium juris dicitur illud, quod est de obligatione, vel de legitima facultate agendi, aut de legitimo actûs valore: dividiturque in dubium speculativum, & dubium practicum. Dubium speculativum illud est, quo dubitatur de re aliqua utrùm licita sit aut illicita, va-

lida aut invalida, an talis contractus sit licitus, an Matrimonium tali modo contractum sit validum. Dubium practicum est, cum in particulari dubitantur utrum hîc & nuc liceat talem contractũ inire, tali cognitationi consentire.

Dubiũ verò facti est illud; quo ambigitur utrùm aliquid factum sit, necne, v. g. Utrùm votum emissum sit, aut si emissum est, utrùm impletum fuerit. His observatis,

Dicendum 1. aliquid facere vel omittere cum conscientia practicè dubia, seu cum dubio juris practico, semper esse peccatum. Id constat tùm ex cap. Dominus, de secundis nuptiis ubi Lucius III, Summus Pontifex declarat illum, qui post secundum matrimonium bona fide contractum dubitare incipit de morte prioris coniugis, & utrûm licitè possit à secunda coniuge debitum exigere, quamdiu in illo dubio hæret, peccare si debitum exigat: tum etiam ex eo quod exponens se deliberatè peccandi periculo, peccat, ut docet S. Thomas quod lib. 8. art. 13. atqui operans cum tali dubio practico, exponit se periculo peccandi: ergo peccat.

2. Dicendum. Non esse peccatum facere aliquid vel omittere cum dubio speculativo, dummodò practicè judicet opern hîc & nunc tale opus sibi esse licitum: v. g. quamvis subditus speculativè dubitet an bellum illud quod à Principe suo geritur, sit justum, tamen in particulari practicè judicare potest, licitum sibi esse in tali bello pugnare quandiu ipsi non constat quod sit injustum, ut expressè docet Sanctus Augustinus lib. 22. contra Faust. cap. 7; nihil enim obstat quin cum dubio speculativo simul consistere possit judicium practicum verum & certum, quia judicij speculativi & practici, veritas & certitudo ex diversis princiis & rationibus pendet: aliæ siquidem sunt rationes, ob quas aliquis de justitia belli à Principe suscepti dubitare potest aliæ verò, ob quas judicare potest licitum sibi esse in tali bello pugnare.

Dicendum 3. in dubijs facti, quoties urget necessitas, in qua de salute animæ, agitur, tutiorem partem esse semper eligendam. Id constat ex cap. Si quis autem de Pœnitentia quæst. 7. & ex cap. Juvenis, de sponsalibus: unde sequitur

quòd in

quòd in collatione Sacramentorum, quæ ad salutem necessaria sunt, quando dubium aliquod emergit, sententia tutior pro salute illius cui conferuntur, amplectenda sit: e. g. si dubitetur, an puer Baptismum susceperit, necne? tutior pro illius salute sententia sumi debet, quæ est Baptismum illi sub conditione esse conferendum; quod etiam similiter dici debet, quandò salus corporalis alicuius periclitatur; tunc enim medicus succurrere tenetur eo medicamento, quod tutius esse judicat: aliàs graviter peccaret, si eo posthabito, experiendi gratia, medicamentum minùs certum adhiberet.

In aliis verò dubiis, in quibus non est adeò urgens necessitas, neque etiam tam arcta intercedit obligatio ad tutiorem partem amplectendam, præsertim si grave aliquod incommodum inde sequatur; e. g. qui de natalibus suis dubitat, utrûm legitimus, sit an illegitimus, non tenetur semper sequi partem rigidiorem & tutiorem: sed mitiorem & benigniorem, dummodò probabilis & tuta sit, amplecti potest. Ita Navarrus capite 27. num. 281. Sylvester verbo, Filij, quæst. 12. ubi Panormitanũ & alios Doctores citat.

2. Dicendum 4. in dubio meliorem semper esse conditionem possidentis. Ita habetur regul. 65. in 6. ex quo sequitur, quòd si quis dubitare incipiat utrùm res, quam hactenus bona fide possedit, sua sit an aliena, nec diligenti inquisitione adhibita, id cognoscere possit, tunc illam sibi tutò potest retinere. Ita Joannes Medina quæst. 17. de restitutione, Sylvester verbo, Præscriptio, num. 3. ubi citat Glossam & Panormitanum, qui hanc sententiam dicit esse communem.

Dicendum 5. in dubio factum non præsumi, sed demonstrari debere. Ita Sotus, Suares, Azor, & plures alij; quos citat & sequitur Laymannus tract. 1. de conscientia capite 5. parag. 3. & colligitur ex L. In bello, parag. facta, ff. de captivis: e. g. in dubio utrum quis votum emiserit, non debet censeri obligatus: si autem constet illi de voto emisso, dubitet autem num illud impleverit, tunc ad illud implendum tenebitur. Ita præter citatos Doctores, Suares, lib. 4. de voto cap. 5. Item dubitans an lex aliqua lata

sit vel promulgata? si post diligentem inquisitionem nihil certi deprehendere possit, sed semper æquè dubius remaneat, tunc præsumere potest non esse: si verò post legem latam & promulgatam, dubitet an sit revocata, vel usu contrario abrogata, tunc præsumptio stat pro lege, proindèque ad illam servandam obligatio est. Ita Lessius in prælect. Theolog. ad qu. 19. dubio 19.

4. Superest una difficultas, circa conscientiam dubiam, nimirùm quando quis in ea eas angustias redigitur, ut quidquid faciat, peccatum devitare non posse videatur; & sic dubius & anceps apud se est: quid potissimùm agere debeat; v. g. interrogatus quis in privata conversatione de peccato occulto alterius sibi cognito, dubitat quid sibi agēdum sit, & utrùmque peccandi periculum sibi imminere videt: si enim negaverit ab illo commissum esse, aut à se cognitum, mentietur: si verò illud declaraverit, vel aliis loquendi modis usùs fuerit, unde astantes veritatem facti conijcere possint, famam proximi lædet & detractionis peccatum incurret.

Respondetur in tali casu & aliis similibus, si nullum aliud pateat effugium, neque ullo modo se quis ex eiusmodi angustiis liberare possit, tunc id eligere debet quod minus malum sibi uidetur, & illud agendo, conscientiam peccati deponere, quia juxta regulam juris, Ad impossibile nemo potest obligari: quis enim (ut dicit S. Augustinus lib. 3. de lib. arb. cap. 18) peccat in eo quod nullo modo caveri potest? Neque refert utrùm quis se ipsum sua culpa in hanc perplexitatem coniecerit, quia quidquid sit de præterito quod in eius potestate ampliùs non est, certè ad evitandum novum peccatum sufficit, ut quis tunc faciat id quod in se est: Nihil enim quovis tempore (ut rectè monet Gerson in regulis moralibus part 2. tract. 1. amplius ab homine requirit DEus, qui, ut declarat Concilium Trident. sess. 6. cap. 11. Impossibilia non jubet.

SECTIO VI.

* *De opinione probabili.*

QUoniam ea quæ tractantur à Theologis circa probabilitatem

litatem opinionum, maximè conferre possunt ad rectam & sanam dictorum aut dicendorum intelligētiam, nec non ad quarumcumque actionum directionem, ideò utilissimum existimavimus de hoc subiecto paulò accuratiùs agere, ac præcipuis super eo difficultatibus quantam poterimus lucem afferre, servata in omnibus tamen brevitate, quam compendij ratio exigit.

§. I.

Quid opinionis probabilis nomine intelligendum sit.

DUo hîc nobis explicanda sunt. 1. quid sit opinio 2. quænam opinio censeri debeat probabilis.

Quod ad primum spectat, nomine opinionis nihil aliud à Theologis intelligitur, quàm assensus rationis, alteri ex duabus propositionibus contrariis, vel contradictoris datus, cum aliqua formidine oppositi coniunctus

Dicitur (assensus) ut à dubitatione distinguatur, quæ animum veluti suspensum tenet, nec in alterutram partem inclinare sinit.

(Rationis) quia ad opinionem non sufficit prima mentis operatio, seu simplex apprehensio, sed requiritur judicium aliquod, vel discursus rationis.

(Datus alteri ex duabus propositionibus contrariis.) quia opinio facit semper propendere animum in alterutram partem; aliàs si suspensus maneret inter utramque, jam non opinans, sed dubitans diceretur.

(Cum formidine oppositi coniunctus) quia si nulla formido inesset, sed omnimoda certitudo, tunc non esset opinio, & si quidem certitudo illa oriretur ex principiis veris, ac certa & evidenti demonstratione, tunc esset scientia; si ex principiis falsis, error vel obstinatio diceretur,

Quod spectat ad secundum, duæ sunt præcipuæ conditiones, quæ ad conciliandam opinioni alicui probabilitatem requiruntur.

Prima est; ut non repugnet aut veritatibus ab Ecclesia receptis aut evidenti rationi; neque etiam temerè contradicat communi & receptæ Theologorum doctrinæ,

Secunda, ut firmo aliquo fundamento innitatur: neque

enim

enim sufficit ad hoc ut probabilis judicetur, quod veritati minimè adversetur, sed prætérea necessarium est, ut principiis quibusdam veritati consentaneis fulciatur, quod fiet si solida aliqua ratione, aut authoritate gravi & fide digna innixa sit.

Quæres, quænam authoritas ita gravis & fide digna censeri debeat, ut opinionem aliquã efficere possit probabilem? Sunt qui certum quendam Doctorũm nũmerum exigunt, ut illorum authoritas talis queat existimari: & alij quidem plures requirunt, alij pauciores: quòd quidem definire quamvis sit difficillimũ, nullus tamen inficiabitur, quin varij casus interdum occurrere possint, in quibus etiam unius Doctoris authoritas sufficiens censebitur; ut quis probabiliter & tuto possit operari Exempli gratia. Laicus aliquis dubitans an sibi licitum sit tale negotium aggredi, vel talem contractum inire, proprium consulit Parochum, aut proprij Episcopi Pœnitentiarum, vel etiam ipsummet Episcopum, & ab alterutro illorum edocetur eiusmodi negotium, vel contractum licitum esse: Quis post hæc dicere auderet talis consulentis, (de cuius eruditione vel pietate ut supponimus, nulla subest ratio dubitandi) authoritatem non sufficere, ut probabiliter & tuto operetur; quamvis authoritas illa, quam in operando sequitur, non sit nisi unius Doctoris? Neque pœnitentes arguuntur, qui in communibus conscientiæ difficũltatibus, in quibus non satis exploratum habent quid licitum sit vel illicitum, unius Confessarij, quẽ virum pium & eruditum existimant, consiliis acquiescunt, & illius solius authoritatem sibi sufficere arbitrantur.

Ex quibus infertur authoritatem illam, de qua nunc quæstio est, ex variis circumstantiis æstimandam esse, videlicet, vel ex conditione personarum, quarum consilium in agendo sequimur; nullus est enim qui non fateatur, proprij Episcopi, aut Parochi authoritatem maximi momenti apud unumquemque esse debere: vel ex eorum, de quibus consilium exquiritur; maiori vel minori momento, vel difficultate: quia nulli dubium est, quin casuum illorum, qui maioris momẽti censentur, & pluribꝰ, ac maioribꝰ difficultatibꝰ implexi sunt, resolutio à pluribꝰ & doctioribꝰ petẽda sit, nec uni-

nec unius aut alteri⁹ Doctoris levioris notæ authoritas sufficere æstimetur. Nullus est etiam præterea qui non fateatur authoritatem, illam quæ Doctorem aliquem aut Pastorem seu Confessarium permovere debet, ut rationabiliter opinionem aliquam probabilem existimet, maiorem & graviorem esse debere illâ, quæ, in simili casu laico alicui dubitanti vel consentienti sufficiens esset.

Porrò ut aliquis dicatur operari ex opinione probabili, non est satis ut principia illa per quæ probabilis efficitur, sint alteri cognita: sed etiam ut ipsi innotescant, hoc est ut sciat se agere vel ex aliquâ solida ratione, vel ex authoritate gravi & fide digna: cum enim opinio illa sit directiva operationis, quæ ut recta sit debet esse iusta & prudens, talis haud dubie non esset, si operãs nulla eiusmodi ratione, aut authoritate in operando duceretur.

Debet præterea ratio eiusmodi vel authoritas illi esse nota, cùm operatur vel antequam operetur, non autem solummodò postquam operari desit, alias eiusmodi ratio vel authoritas operationis illius directiva non esset. Unde falluntur ij, qui post actum aliquem comissum vel omissum, evoluunt Doctorum libros, ut sibi faventem aliquem reperiant, quia ratio illa vel authoritas subsequens nihil confert ad rectitudinem actus, qui bonitatem suam vel malitiam desumit ex dispositione operantis cùm operatur, non verò ex cognitione, quàm post operationẽ acquirere potest.

§. II.

An licitum sit operari ex quacunque opinione probabili.

SUpponimus certum esse generaliter loquendo, & abstrahendò à quibuscunque opinionibus probabilibus in particulari, non modò licitum, sed & aliquando necessarium esse operari ex opinione probabili, cùm plerumque homines aliter operari non possint: neque enim intellectu Angelico præditi sunt, quo intuitivè, & infallibiliter omnia perspicere queant; & experientiâ compertum est, seclusis iis, quæ fide divina nobisperspecta sunt, per paucas res esse, quæ certâ & evidenti demonstratione à nobis cognoscantur, præsertim in agilibilibus, in quibus vix ulla ratio moralis

agendo-

agendorum afferri poteſt, quin aliqua alia in contrarium afferri queat.

Porrò ad clariorem & certiorem quæſtionis propoſitæ reſolutionem, obſervandum eſt formidinem illam, quam Paragrapho præcedenti diximus remanere ſimul cum aſſenſu opinantis, ex opinione probabili, aliam eſſe intrinſecam & practicam, aliam extrinſecam, & veluti ſpeculativam.

Per formidinem quam vocamus intrinſecam & practicam, eam intelligimus, quæ ipſum operantem reddit anxium & irreſolutum in iudicio practico rationis, eo tempore, quo operatur: ita ut nequaquam apud ſe ſtatuat, quod hîc & nunc, hoc vel illud agere vel omittere licite poſſit.

Per formidinem verò quam dicimus extrinſecam & ſpeculativam, intelligimus eam quâ etſi operans intrinſecè, ſeu judicio practico ſit ſufficienter reſolutus, quod hîc & nunc, hoc vel illud agere vel omittere licitè poſſit, ab extrinſeco tamen timet ne judicio ſuo ſpeculativo de tali re vel actione, ſubeſſe poſſit aliqua falſitas.

Hâc obſervatione ſuppoſitâ, dicimus licitum quidem eſſe operari ex quacunque opinione probabili, cum formidine extrinſeca & ſpeculativa ? nuſquam verò cum formidine intrinſeca & practica. Ratio primæ partis huius aſſertionis eſt, quia formido illa extrinſeca, quæ cuicunque opinioni quamtumvis probabali ſemper conjuncta eſt, aliàs non eſſet ampliùs opinió : ſed ſcientia vel aljqua alia ſpecies cognitionis, non impedit quin operans ex opinione probabili ſecundum rectam rationem operetur quia ut ex dictis paragrapho præcedenti conſtat, ſequitur in operando vel ſolidam aliquam rationem, vel authoritatem gravem & fide dignam, quod cenſetur ſufficere ut dicatur rectè operari. Ratio ſecundæ partis eiuſdem aſſertionis eſt,quia ut quis rectè operetur, debet eſſe moraliter certus, & apud ſe judicio intrinſeco ſtatuere quod hîc & nunc hoc vel illud agere vel omittere ſine peccato poſſit, quod quidem ſtatuere poteſt quamvis certus non ſit, imò formidinem aliquam habeat, quod in judicio ſpeculativo super tali re vel actione falli poſſit. Quia judicium illud practicum eſt proxima regula actionum humanarum, Judicium autem ſpeculativum eſt

tantum

tantum remota: est autem necessarium ad rectitudinem moralem cuiuscunque actionis ut proximæ regulæ dirigenti sit conformis: erit autem conformis, si operans certus sit moraliter se rectè operari; quamvis speculativè non ita sit certus, sed formidinem aliquam habeat de opposito.

Dicet aliquis, esse certum & non esse certum videri inter se contradictoria, nec proinde in eodem operante simul reperiri posse.

Respondetur illa non esse contradictoria, quia licet de eodem non tamen eodem modo dicuntur: operans enim certus est quod licitè tunc operari potest ex opinione probabili, quamvis aliunde non sit omnino certus de validitate rationis vel autoritatis, quâ opinio illa nititur, sed habeat formidinem aliquam de opposito. Quod enim certitudo practica moralis non excludat omnem formidinem speculativam, sed cum illa in eodem operante reperiri possit, clarum est ex Scriptura. Proverb. 28. Beat⁹ homo qui semper est pavidus. Philipp. 2. Cum timore & tremore salutem vestram operamini. Ex quibus & similibus locis patet, quod quamvis certa sit fiducia adipiscendæ salutis in quolibet fideli per virtutem supernaturalem spei quæ divina misericordia & Christi meritis certè innititur, hoc tamen non obstat, quin simul in eodem fideli reperiatur timor & formido eiusdem salutis non adipiscendæ, propter voluntatis propriæ infirmitatem & instabilitatem.

§. III.

Vtrùm ex duabus opinionibus probabilibus, licitum sit sequi minus tutam, & minus probabilem.

AD faciliorem & certiorem propositæ quæstionis resolutionem, Observandum est primò probabilioris opinionis nomine nos intelligere eam, quæ conditiones in Paragrapho primo propositas perfectius possidet; seu quæ nullâ habens cum veritatibus fidei, aut cum communi & recepta Doctorum sententia repugnantiam, validiori aliqua ratione, aut graviori authoritate innixa. Tutioris verò opinionis nomine eam intelligere, quæ nos ab omni peccati specie longiùs removet. Quamobrem ex duabus opinionibus,

quarum

quarum altera affirmat, altera negat peccatum esse aliquid facere aut omittere illa quæ affirmat semper est tutior, cùm hominem se illi accommodantem, & ab eo quod damnat abstinentem, nulli planè, ac ne materialiter quidem peccandi periculo exponat. At verò eiusmodi opinio licet sit tutior, non est tamen semper probabilior, cum debilioribus plerũque fundamentis seu rationibus innitatur. Jampridem istud, animadvertit Sanctus Antoninus 1. part. tit. 3. §. 10. ubi explicatis opinionibus S. Thomæ negantis, & S. Bonaventuræ affirmantis peccatorem post lapsum in peccatum mortale teneri ex præcepto divino statim confiteri, si subsit copia confessarij, declarat opinionem S. Thomæ esse probabiliorem, & ideo magis communem in praxi.

Observandum 2. Quæstionem hic non esse de consilio, sed de præcepto: hoc est non hic quæri an meliùs sit, & magis expediat sequi opinionem tutiorem vel probabiliorem; est enim in confesso apud omnes meliùs esse per se loquendo sequi tutiorem opinionem, vel ex duabus opinionibus æquè tutis sequi probabiliorem: sed quæritur an sit obligatio aliqua ex præcepto divino sequi semper opinionem illam, quæ sit tutior, vel probabilior.

Observandum 3. Cùm quæritur inter Theologos an liceat ex duabus opinionibus probabilibus sequi minus probabilem intelligi etiam minus tutam, nam si minus probabilis esset magis tuta, nullus in dubium revocat quin licitum foret eam amplecti; si quidem eo ipso quo esset magis tuta, magis etiam ab omni specie peccati removere, adeoque non modo licitum esset, sed etiam laudabile, illam tanquam normam in operando sequi.

His observationibus præsuppositis, dicendum est licitum esse ex duabus opinionibus probabilibus, relictâ probabiliori, sequi minus probabilem, dummodò tamen illa sit verè probabilis eo sensu, quo in paragrapho primo explicatum est. Ita docent quàm plurimi & perinsignes Theologi; ac præ cæteris, Joannes Malderus Episcopus Antuerpiensis in 1. 2. quæst. 19. disp. 86. Didacus Alvares Episcopus Tranensis, in commentar 1. 2. disp. 80. num. 9. Bartholomæus Ledesm. Episcopus Guaxaguensis in tract. de Sacramẽto

Pœnitentiæ,

Pœnitentiæ, difficult. 14. Josephus Angle Episcopus Bozanus in floribus quæstionū Theologicarum, quæst. de confess: difficult. 8. Thomas Zerola Episcopus Minorensis in praxi pœnitentiæ cap. 22. quæst. 3. Toletus lib. 3. cap. 2. Dominicus Bannes in 1. 2. quæst. 10. art. 1. dub. 3. conclus. 4. Navarrus in Manuali cap. 27. num. 288. Alexander Pezantius in 1. 2. quæst. 19. art. 6. disp. 2. num. 3. Frāciscus Sylvius in 1, 2, quæst. 19. art. 5. quæst. 9. Philippus Gammachæus in 1. 2. quæst. 19. capite 2. Andreas Du Vallius in tractatu de actibus Humanis, quæst. 4. art. 12. Nicolaus Isambertus in 1. 2. disp. 9. art. 4.

Et probatur 1. ex eo quod dixit S. Leo Papa Epist. 92. ad Rusticum Narbon. ubi sic loquitur: In ijs, quæ vel dubia fuerint vel obscura, id noverimus sequendum quod nec præceptis Evangelicis, nec decretis Sanctorum Patrum invenitur adversum. Ex quibus verbis sic argumentari possumus: Quælibet opinio quæ verè est probabilis, quamvis minus sit probabilis, quam alia quæ censetur probabilior, tamen nec præceptis Evangelicis contraria, nec decretis Sanctorum Patrum invenitur adversa: ergo secundum mentem illius Sancti Pontificis illam sequi licitum est. Consequentia clara est; antecedens patet, quia si opinio illa præceptis Evangelicis, aut decretis Sanctorum Patrum adversaretur, iam non esset probabilis, ut constat ex ijs quæ §. 1. dicta sunt.

Probatur 2. Ille actus censetur bonus & honestus, ac proinde licitus, qui rectæ rationi conformis est; atque actus ille, qui fit ex opinione probabili, seu secundum dictamen conscientiæ quæ opinionem probabilem sequitur est conformis rectæ rationi, quæ non obligat præcisè ad sequendam opinionem probabiliorem, sed ad sequendam opinionem, quæ verè sit probabilis Neque verò ex eo quod aliquis in operando sequitur probabilem opinionem, relicta probabiliori, inferri potest quod malè operetur, seu quod regulæ alicui falsæ ut illicitæ adhæreat; sed tantùm quod in operando regulam perfectiorem non sequatur, quē sequi non tenetur: alioquin sit teneremur in omnibus sequi id quod perfectius est, dicendum esset illum, qui v. g.

neglecto

neglecto religioso statu, quem judicat perfectiorem & tutiorem, statum coniugalem amplectitur, operari ex judicio pravo & peccare, quod sine errore affirmari non potest.

Sunt tamen circa hanc nostram assertionem aliquæ Limitationes necessariæ. Prima est in materia Sacramentorum quando enim de alicuius Sacramenti administratione agitur, tenetur semper is qui administrat, sequi opinionem probabiliorem & tutiorem in illius materia & forma, quando illã sequi potest: v. g. quãvis aliqui Doctores existiment probabile esse quod validus sit Baptismus cum brodio vel aliqua alia aqua minùs pura & simplici collatus. Item quod valida sit cõsecratio in pane siligineo, vel speltaceo, ille tamen graviter peccaret, qui eo modo baptizaret vel consecraret, neglectâ aquâ naturali purâ & simplici, quam ad manum haberet & cum qua posset baptizare, vel neglecto pane triticeo azimo cum quo posset consecrare. Ita Suares tom, 3. in 3. part. disp. 16. sect, 2. Vasques ad 1, 2. disp. 64. cap. 3. Sanches lib. 1. in Decalo. cap. 9 & alij.

Secuuda Limitatio necessaria, est respectu Judicum & Medicorum; Illi enim in ferendis sententijs tenẽtur sequi partem probabiliorem, & litem adjudicare illi; cuius causa rationibus probabilioribus nixa est: isti verò in remedijs assignandis, debent sequi id quod tutius est: & quod probabilius ad sanitatem conferre videtur, cùm id justitia & charitas ab utrisque exigat. Ita Suares, Vasques, Sanches supra citati, & plures alij,

Addunt etiam aliqui tertiam Limitationem, respectu Magistrorum & Præceptorum, in ijs præsertim quæ fidem & mores spectant asseruntque illos teneri sententias illas discipulos suos edocere, quas saniores & probabiliores existimant; imo & moralem adhibere diligentiam, ut quantum poteruntin doctrinâ quam tradunt, veritatẽ assequãtur quia alioquin videntur discipulis iniuriam facere, & bono publico non leve præjudicium afferre, Ita Filliuci tract. 21. in Decalog. capite 4. Bresserus lib. 3. de conscientia cap. 18. & alij.

Quæres an Doctor Confessarius aliquis dare possit consilium juxta sententiam probabilem, relicta probabiliori,
quam

quam ipſe ſequitur. Reſpondetur cum Iſamberto ſup. art. 5. cum diſtinctione: vel enim per talem conſultationem, rogatur eius mens & ſententia, circa caſum propoſitum: vel tantùm quæritur quid liceat: vel denique quid expediat in tali caſu: ſi primò modô petatur conſilium, debet conſultus reſpondere juxta propriam ſententiam, aliàs non aget bona fide, & videbitur mentiri, quod nunquam licet: ſi ſecundô modô, poteſt reſpondere, illud de quo conſulitur; ſecundùm aliquam probabilem opinionem, eſſe licitum: Si denique tertio modo petatur conſilium; debet prudenter omnia conſiderare perſonam ipſam quæ conſilium petit, & omnes circumſtantias ipſius rei de qua conſilium petitur, & etiam temporis quo eiuſmodi conſilium petitur, & omnibûs prudenter perpensîs, id quòd expedire videbitur, conſulere. Imò aliquando expedit, & oportet conſulere id quod eſt tantum probabile, relicto probabiliori; quia contingere poteſt, ut qui petit conſilium, ſit ita diſpoſitus, ut non ſit facturus quod ei dictabitur ſecundùm probabiliorem ſententiam, unde ſequetur eum periculo peccandi expoſitum iri, quod evitare poſſet, ſi daretur ei conſilium ſecundùm ſententiam probabilem, quæ ei fortaſſe magis arrideret, & cui ſe libentiùs ſubmitteret. Debet tamen is à quo conſilium petitur, ita ſe gerere, ut alij non ſcandalizentur videntes eum aliter conſulere quàm ſentiat vel faciat.

CAPVT SECVNDVM,

De peccatis.

SECTIO I.

Quid ſit peccatum.

1. Quæſtio propoſita intelligenda eſt non de peccato originali, quod aligenâ culpâ contrahitur, de quo in priori huius operis parte, tract. 4. actum eſt; ſed de peccato actuali, quod propria voluntate incurritur. Hoc autem peccatum definitur à S. Auguſtin. lib. 22. cont. Fauſt. cap 2. Factum, dictum, vel concupitum contra legem Dei æternam.

nam; Et in hac definitione, cui subscribit S. Doctor 1. 2. quæst. 7. art. 6, & cum eo communiter Theologi, duo verba subaudita intelligi debent, quæ si addantur, plenior erit definitio in hunc modum.

Peccatum est voluntarium factum, dictum, concupitum, aut omissio contra legem DEI æternam.

Dicitur 1. (factum, dictum, vel concupitum,) quia ut docet S. Thomas sup. omne opus malum vel est à voluntate elicitum, & sic est (concupitum) vel est imperatum, & sic ad exteriores actus locutionis, aut operationis pertinet; & est (factum vel dictum)

2. Dicitur (voluntarium) quia necesse est ad rationem peccati ut sit voluntarium, seu ut à libero voluntatis consensu procedat, ita ut (juxta doctrinam S. Augustini lib. de vera Relig. cap. 14. quæ etiam Theologorum omnium communis est:) Nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium.

Dicitur 3. (aut omissio) quia cum affirmatio & negatio (ut docet S. Thom. sup. in resp. ad 1.) reducantur ad idem genus, æquè peccat, qui non facit id quod præcipitur, atque is qui facit id quod prohibetur.

Dicitur 4. (contra legem Dei æternam,) quia ut supponimus ex dicendis c. sequent, cùm lex æterna DEI sit prima & summa regula rectitudinis omnis quæ in actibus humanis reperiri potest, hinc sequitur omnem actum, qui à rectitudine debita aberrat, etiam ab illa prima æternæ legis regula deflectere, & proindè æternæ legi Dei adversari. Quod quidem ita verum est, ut etiam transgressiones illæ, quæ contra leges Ecclesiasticas, aut Civiles committuntur, eatenùs sint peccata, quatenùs leges illæ à lege æterna derivantur, vel cum ea concordant, vel ex ea vim obligandi accipiunt, ut sic transgressiones illæ contra legem Dei æternam fieri aliquo sensu intelligantur.

Porrò ad faciliorem eorum, quæ dicta sunt vel dicenda sunt intelligentiam, observandum est ad rationem peccati duo præsertim requiri: nimirùm, ut talis actus sit humanus, id est, voluntarius & liber; deinde ut sit malus & pravus id est, ut careat debita commensuratione ad suam regulam; re-

Iam: regula autem actus humani proxima est recta ratio; ut supra dictum est; remota verò & principalis ac primaria, est ipsa lex æterna, quæ per naturalis rationis lumen cuique manifestatur, dicente Apostolo Rom. 2 quosvis homines gestare Opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis, conscientia ipsorum: Atque ideò Sanctus Augustinus & Sanctus Thomas in supradictis definitionibus, primò posuerunt id quod pertinet ad substantiam actus humani, tanquam ipsius peccati materiale: deinde id quod pertinet ad rationem mali, ut eiusdem peccati formale. Ratio enim formalis peccati, ut cõmuniter docent Theologi, nihil est aliud quam privatio rectitudinis illius, quam homo ex præscripto legis æternæ, & dictamine rectæ rationis, inducere tenetur in actum suum: unde idem S. Augustinus tract. 1. in S. Joan. dicit: Peccatum esse nihil, quia per Verbum factum non est: & lib. 2. de civit. cap. 7. Nemo, inquit, quærat causam efficientem humanæ pravitatis; non enim est efficiens, sed deficiens, quia nec illa effectio est, sed defectio. S. Ambrosius lib. de Isaac & anima capite 7. Quid est, inquit, malitia nisi boni indigentia? Et S. Anselmus lib. de concordia præscientiæ cum lib. arb. cap. 1. Non est, inquit, in justitia, qualitas, aut actio, aut aliqua essẽtia, sed tantùm absentia debitæ justitiæ.

Observandum præterea ex eodem S. Doctore in resp. ad 5. peccatum alia ratione considerari à Philosophis, alia verò à Theologis; Philosophi siquidem peccatum considerant solummodò, prout rectæ rationi adversatur; Theologi verò ulterius progrediuntur, & in peccato attendunt, quod sit contra Dei voluntatem ac legem, adeòque ipsius DEI offensa quædam & injuria; unde in peccati definitione S. Augustinus rectè dixit, illud esse contra legem Dei æternam, ut præcipuam & maximam ipsius peccati deformitatem ob oculos poneret.

SECTIO II.

Utrùm dentur quædam peccata mortalia & venialia.

1.* MUltiplex divisio peccati à Theologis fieri solet. Inprimis enim dividitur peccatum in actuale, & habituale.

bituale. Actuale eſt illud quod actu perpetratur, habituale verò quod poſt actuale commiſſum, per modum habitualis defectûs permanet.

Rursùm ipſum peccatum actuale dividitur, ex parte præcepti in peccatum commiſſionis, & omiſſionis. Ex parte objecti in peccatum contra Deum, ſe ipſum, & proximum. Ex parte ſubjecti in peccatum carnale & ſpirituale. Ex parte modi, in peccatum cordis, oris, & operis. Ex parte cauſæ efficientis, in peccatum ex paſſione, ex ignorantia, & ex malitia. Denique ex parte malitiæ; in peccatū mortale & veniale, de qua ultima diviſione nunc agendum nobis eſt. De cæteris infra ſuo loco.

Nomine peccati mortalis intelligitur illud, ratione cujus homo gratia ſanctificante privatur, & æterna damnatione puniri meretur; nomine verò venialis illud: quod quamvis peccatum ſit, nihilominùs neque gratia ſanctificante privat hominem, neque damnatione æterna dignum reddit.

Eſt autem certum ex fide, dari quædam peccata mortalia, quædam item peccata venialia. Atque in primis, quod dentur peccata aliqua mortalia, in confeſſo eſt apud omnes, & manifeſtè conſtat ex Scriptura, quæ variis in locis teſtatur damnationem ſeu mortem æternam pro quibuſdam peccatis incurri: ut Ephes. 5. Omnis fornicator aut immundus, &c. non habet hæreditatem in regno Dei: Apoc. 21. Homicidis & fornicatoribus, &c. pars illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure.

Quod verò etiam quædam peccata ſunt tantùm venialia, Probatur 1. ex eadem Scriptura, Proverb. 20. Septies in die cadit juſtus: 1. S. Joan. 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt: quo loco S. Joannes loquitur de peccatis juſtorum, ob quæ juſti eſſe non deſinunt, & quæ proinde cum gratia ſanctificante ſtare poſſunt, ut aſſerit Sanctus Auguſtinus lib. de nat. & grat. ca, 36.

Probatur 2, ex Concilio Milevitano can. 7: ubi dicitur non ſolum peccatoribus, ſed etiam juſtis hanc Orationis Dominicæ petitionem convenire; Dimitte nobis debita noſtra: &

ſtra: & ex Conc. Trident: ſeſſ. 6. capite 11. ubi expreſsè declaratur: Juſtos & Sanctos in levia & quotidiana, quæ etiam dicũtur venialia, peccata quandoque cadere.

Certum eſt præterea diſcrimen peccati mortalis & venialis deſumendum eſſe, non ex eo, quod ut aſſerunt Lutherani & Calviniſtæ peccata omnia prædeſtinatorum aut fidelium venialia ſint, reproborum verò, aut infidelium mortalia, ſed ex propria ratione & natura ipſorũmet peccatorũ.

Id probari poteſt 1. ex Scriptura, quæ, ut ſupra dictum eſt, declarat peccata quædam æterna morte digna eſſe, ac proinde mortalia: quædam verò venialia, ſine ulla relatione ad prædeſtinationem aut reprobationem, vel ad fidem aut infidelitatem peccantium: imò expreſsè teſtatur quoſdã prædeſtinatos & fideles peccaſſe mortaliter, v. g. Davidem cùm perpetravit adulterium, quod haud dubiè peccatum mortale fuit, ut docet S. Ambroſius lib. 2. de Apolog. David capite 16. S. Petrum cùm ter Chriſtum negavit, in quo peccavit mortaliter, teſte S. Auguſt. tracta 66. in S. Joan. ubi dicit illum in iſta negatione timendo corporis mortem; animæ mortem incurriſſe.

Probatur 2. ex Bulla Pij V. & Gregorij XIII. quæ per Urbanum VIII. renovata eſt, in qua damnata eſt hæc propoſitio Michaëlis Baij: Nullum eſt peccatum ex natura ſua veniale, ſed omne meretur pœnam æternam.

3. Probatur 3 ex eo quòd ſi peccata omnia prædeſtinatorum eſſent venialia, ſequeretur prædeſtinatum gratiam juſtificationis amittere non poſſe, cùm per ſolum peccatum mortale amittatur: quod tanquam falſum & hæreticum damnatum eſt in Conc. Trident. ſeſſ. 6. can. 33.

Qæres, quænam ſit propria & formalis ratio, per quam peccatum mortale à veniali defferat. Reſpondetur varias eſſe ſuper hac quæſtione Theologorum ſententias. Quidam enim exiſtimant in eo differre, quòd peccatum mortale ſit contra præceptum, veniale verò contra coſilium. Alij, quod mortale ſit contra legem, veniale verò præter legem. Alij probabiliùs, quòd peccatum mortale tollat ordinem ad ultimum finem, quia tollit charitatem & gratiam, qua homo ad Deum ordinatur, & illi tanquam ultimo fini conjun-

 gitur;

gitur; veniale verò non tollat ordinem ad finem cùm non tollat charitatem; sed tantùm ad media, quia ponit inordinationem in actione humana, quæ ad Deum referri deberet tanquam ad ultimum finem, nec tamen potest, cùm peccatum non possit in Deum referri. Alij denique probabilissimè afferunt rationem formalem distinctivam peccati mortalis à veniali, in eo consistere, quòd in quolibet peccato mortali reperiatur contemptus Dei, vel expressus vel tacitus, seu interpretativus, quod ex plerisque scripturæ locis colligitur, in quibus conqueritur Deus se à peccatoribus sperni & contemni' ex quo sequitur dissolutio charitatis & amicitiæ, quæ inter Deum & hominem intercedit; in peccato autem veniali non reperiatur, nec proinde ipsius charitatis & amicitiæ divinæ dissolutio: sicut in amicitia humana leves amici offensæ, licet ipsi displiceant, non tamen usque ad eius contemptum procedunt, nec proinde amicitiæ vinculum & unionem dissolvunt.

SECTIO III.

Qua ratione peccata mortalia & venialia inter se dignosci possint.

1. QVamvis, ut sectione præcedenti diximus, certissimum sit, & ex scripturis apertissimè constet, peccata mortalia & venialia inter se differre: quænam tamen peccata specie aut individuo mortalia sint, & à regno cœlorum per totam æternitatem excludant: quænam sint venialia & perventionem ad illud pro determinato tantum tempore impediant; ex solo proprio & particulari judicio difficillimum est invenire: ut cùm S. Augustino lib. 21. de civit. cap. 27. loquamur & periculosissimum definire.

Quia tamen ad Sacerdotis officium spectat distinguere lepram à lepra, nec justam in Pœnitentiæ Tribunali sententiam ferre potest, nisi gravitatem aut levitatem peccatorum dignoscat; idcirco, ut in re obscurissima lucem aliquam afferamus, quasdam hic observationes communiter à Doctoribus receptas & SS. Patribus approbatas proponemus, quibus in quolibet casu peccatum mortale à veniali dignoscere

ſcere quivis probabiliter & tutò poterit. Ad illam igitur diſtinctionem peccati mortalis & venialis faciendam.

Obſervandum 1. quænam peccata ex genere ſuo mortalia eſſe: & gravem habere cum recta ratione & lege Dei repugnantiam, ut perjurium, homicidium, &c. quædam verò repugnantiam illam gravem cum recta ratione & lege Dei non habere, proindeque ex genere ſuo non eſſe mortalia; ſed tantum venialia; cuiuſmodi ſunt illa, de quibus loquitur S. Auguſtinus ſerm. 4. de ani. def. Quoties aliquis in cibo & potu plus accipit quam neceſſe ſit, quoties plus loquitur quam oportet, aut plus tacet quam expediat, quoties pauperem importunè petentem exaſperat; & ſimilia quamplurima, quæ ibidem enumerat. Quoniam verò in dignoſcendis huiuſmodi peccatis, quæ ex genere ſuo mortalia & venialia ſunt, quivis plerumque proprio ſenſu falli & decipi poſſet, duæ regulæ communiter à Doctoribus aſſignantur, ſecundùm quas certum & tutum judicium de qualitate cuiuſcumque peccati ferri poteſt.

2. Prima regula ex Scripturis habetur: quando ſcilicet ſacræ literæ tradunt peccatum aliquod à regno Dei excludere æterna morte peccatorem dignum efficere, inimicum Dei conſtituere: ex his & ſimilibus loquendi modis rectè infertur peccatum eiuſmodi ex genere ſuo eſſe mortale. Et hac regula utitur S. Auguſtinus in Enchiridio cap. 78. ubi dicit, quòd quædam peccata leviſſima putarentur; niſi in Scripturis demonſtrarentur opinione graviora.

Secunda regula ex communi Eccleſiæ, & Doctorum conſenſu deſumitur: quando enim ex ſcripturæ terminis non ſatis liquet, utrùm peccatum aliquod ex genere ſuo mortale vel veniale ſit, videndum quid ſentiant Eccleſiæ Doctores: ſi enim unanimi conſenſu doceant peccatum aliquod ex genere ſuo eſſe mortale, pro mortali habendum eſt; ſi veniale, pro veniali: quod ſi in aliquo inter ſe diſſentiant, pars probabilior & tutior, aut ſaltem probabilis & tuta eligenda eſt.

Obſervandum ſecundò, peccata quædam ex genere ſuo mortalia, poſſe duobus modis fieri venialia, ſcilicet vel ob levitatem materiæ, vel ob imperfectionem actûs. Ita ex

communi Doctorum sententia Navarrus prælud. 9. num. 12. Utrumque hunc modum attingit S. Augustinus lib. de nat. & grat. cap. 38. ubi de justis venialiter peccantibus loquens dicit, sæpè in levissimis & aliquando incautis ipsis obrepere peccatum, Hinc infertur furtum, v. g. quod ex genere suo mortale est, ratione levitatis materiæ fieri veniale, si res furto ablata sit vilissima & per exigui pretij: similiter iram, quæ ex genere suo mortalis est, propter imperfectionem: actûs fieri venialem; si aliquis v. g. ex imperfecta rationis advertentia & deliberatione vindictam aliquam gravem appetat. Quod ut clariùs intelligatur.

3. Observandum 3. Motus voluntatis & aliarum potentiarum in triplici esse differentia. Alij enim sequuntur plenam & perfectam rationis advertentiam & deliberationem: cum scilicet homo plenè advertit se aliquid cogitare, appetere aut exteriùs operari, quod est malum atque illicitum; & nihilominus in illa cogitatione, appetitione, aut actione persistit; tunc enim dubium non est quin peccet mortaliter, si materia sit ad mortale peccatum sufficiens.

Alij ante omnem rationis advertentiam oriuntur, qui vocantur primò primi: cùm scilicet vel ex dæmonis suggestione, vel ex re aliqua in sensus exteriores incurrente, vel ex alia quavis dispositione naturali exoritur, v. g. prava aliqua cogitatio, unde voluntas vel appetitus sensitivus naturaliter in propositum obiectum movetur, Et hi motus omni culpâ carent cùm in hominis potestate non sint: quis enim, ut loquitur S. Augustinus lib. 3 de liber. arb. cap. 38. Peccat in eo, quod caveri nullo modo potest? unde S. Gregorius Papa responsione decima ad Augustinum Anglorum Episcopum, ut habetur cap. Sed pensandum, dist. 6. expressè dicit: Peccatum perfici cùm in delectationis motum ex deliberatione fit consensio: cûm igitur in illis motibus primò primis nullus sit deliberationi locus, nullus etiam erit consensioni, nec proinde peccato. Et idem S. Augustinus lib. 1. de civit. cap. 25. de moribus illicitis appetitus inferioris loquēs, ubiq; dicit illos culpa esse, quādo null⁹ eis præbetur consensus: atqui motibus eiusmodi primò primis nullus præbetur consensus, cùm deliberationem omnem præcedant,

cedant, quæ tamen juxta doctrinam S Thomæ 1, 2, quæst, 74. art. 7. ad 1. ad consensum necessariò prærequiritur: ergo secundùm mentem Sancti Augustini eiusmodi motus omni culpa vacant.

4. Alij denique motus, quamvis perfectam rationis advertentiam & deliberationem antecedant, sequntur tamen advertentiam aliquam, & considerationem imperfectam, adeòque fiunt cum consensu imperfecto (ut ita loquamur) semiplenè deliberato: qualis consensus esse solet in semidormientibus, vel etiam in vigilantibus sed animum passione aliqua iræ timoris, &c, perturbatum, aut aliquibus aliis cogitionibus implicatum habentibus: ita ut illius motus v, g. delectationis, qua afficiuntur, malitiam plenè non advertant: & sic nonnisi imperfectè & leviter, id est venialiter, delinquant, Ita Major in. 3, dist. 73. quæst. 14. Navarrus prælud. 9. n. 11. & alij communiter. Quibus accedit authoritas S. August. lib. 6. cont. Julianum. cap; 9. & 10. ubi loquẽs de motibus inordinatis concupiscẽtiæ, Sine peccato, inquit semper essemus, donec sanaretur hoc malum (concupiscentiæ scilicet) si ei nunquam consentiremus ad malum: sed in quibus ab ipso rebellante, etsi non lethaliter, sed venialiter tamen vincimur; in his contrahimus, unde quotidie dicamus, dimitte nobis debita nostra. Ex quibus verbis habetur, hominem erga motus concupiscentiæ insurgentes tripliciter se habere posse; sine peccato, si nullo modo consentiat; cum peccato lethali, si deliberatè consentiat, cum veniali, si consentiat quidem, sed imperfectè & cum semiplena deliberatione.

5. Observandum 4. peccatum ex genere suo veniale, quinque præsertim modis posse fieri mortale, ut ex iis quæ capite præcedenti dicta sunt, colligi potest. Primò si fiat, ex conscientia erronea arbitrante peccatum esse mortale, quamvis revera non sit. Secundò si ordinetur ad aliquod mortale: exempli gratia, si quis verbum otiosum dicat, ut alium inducat ad peccandum mortaliter, Tertio, si in ipso peccato veniali, v, g, amore inordinato alicuius, rei finem ultimum constituat, quod fit, ut docet Toletus lib. 3. cap, 1, 2, cum quis ita venialem aliquem actum exequitur, ut

tur, ut paratus esset, si mortalis esset, illum exequi. Quartò; si ex commissione deliberata alicuius peccati venialis sequatur aliquod grave scandalum, quod peccator secuturum prævidit, aut prævidere potuit & debuit. Quintò denique, si trãnsgressio aliqua vel in obedientia ex se venialis committatur ex formali contemptu legis vel legislatoris.

Quæres, an ex pluribus peccatis venialibus conflari possit unum mortale? Respondetur cum S. Doctore q. 88. art. 4. id fieri non posse, aliàs inde sequeretur contra expressam Concil. Trident. doctrinam sess. 14. capi. 5. nos per venialia peccata excludi posse à gratia sanctificante

6. Obijcies ex multis venialibus furtis posse constitui furtum mortale: ex g. ponamus furtum viginti assium esse quantitatem ad peccatum mortale sufficientem: si quis singulis diebus unum assem accipiat, prima & secunda vice, aliisque sequentibus, peccabit solum venialiter; vigesima autem mortaliter peccabit.

Respondetur, furtum illud ultimum esse peccatum mortale, non quod ex illo & alijs præcedentibus coalescat & confletur mortale illud peccatum; sed quia in hoc ultimo furto continetur expressa vel tacita volitio simul injustè retinendi hunc ultimum assem cum novemdecim præcedentibus: quæ quantitas cùm ex hypothesi sufficiat ad mortale, hinc fit ut ultimum furtum censeatur esse mortale.

Cæterùm, quamvis peccata venialia quantalibet unico peccato mortali æquiponderare nunquam possint, est tamen verissimum, quod docet S. Thomas art. 3. venialia peccata, illa præsertim quæ ex deliberata voluntate committuntur, eatenùs disponere ad peccatum mortale, quatenùs assuescit humana voluntas illa committendo, divinæ legi in minoribus non subijci: unde paulatim ad ipsius divinæ legis jugum in maioribus & gravioribus excutiendum propensior sit, juxta illud Eccl 19. Qui spernit modica, paulatim decidet: quo sensu rectè dixit S. Augustinus serm. 144. de temp. Noli despicere peccata tua, quia parva sunt: nam & pluviarum guttæ parvæ sunt, sed flumina implent, & arbores cum suis radicibus tollunt: Tu qui dicis quia parvum peccatum est, velim scire quoties tale peccatum admittis, si tot parvulas

plagas

plagas in corpore, & maculas aut sciſſuras in veſtibus tuis fieri velis? cùm ergò nec in corpore plagas, nec in veſte sciſſuras vel maculas fieri acquieſcis, qua conſcientia hoc facere in anima tua non metuis?

SECTIO IV.

Vndenam ſpecifica vel numerica peccatorum diſtinctio petenda ſit.

1. QUoniam in Concilio Tridentino ſeſſ. 14. cap. 5. & can. 7. definitum eſt omnia & ſingula peccata mortalia poſt Baptiſmum commiſſa, quorum memoria poſt diligentem ſui diſcuſſionem haberi poteſt, eſſe in Confeſſione declaranda; ſimul etiam circumſtantias, quæ peccatorum ſpeciem mutant: ut pœnitens hoc præſtare, vel illum âd id præſtandum Confeſſarius juvare poſſit, neceſſarium eſt inquirere, undenam ſpecifica vel numerica peccatorum diſtinctio oriatur.

Atque in primis quod ſpectat ad ſpecificam peccatorum diſtinctionem, dicendum eſt, illam præſertim ex obiecto formali cuiuſque peccati deſumendam eſſe, ut docet S. Thom: quæſt. 72. art. 1. ita ut peccata illa ſpecie inter ſe diſtincta cenſeatur, quorum obiecta formalia oppoſitionem habent cum perfectionibus moralibus ſpecie diverſis, quibus ipſa peccata privant; cùm enim peccatum formaliter conſiſtat in privatione rectitudinis, ſeu perfectionis alicuius moralis, ut ſect. 1. dictum eſt, ſequitur cuiuſque peccati formalem & ſpecificam ab altero diſtinctionem de ſumendam eſſe ex ratione ſpecifica rectitudinis illius & perfectionis qua privat: privationem enim ſpecifica diſtinctio, ut docent Philoſophi, non aliunde petitur, quam ex diſtinctione ſpecifica formarum quibus privant.

2. Hinc colliges 1. peccata illa eſſe inter ſe ſpecie diverſa, non modo quæ virtutibus ſpecie diverſis adverſantur, ſed etiam quæ eidem virtuti ſub diverſa tamen formali ratione repugnat: ex gr. periurium & voti prævaricatio ſpecie inter ſe differunt, quia eidem virtuti religionis, ſub diverſa tamen formali ratione opponuntur, ut plenius intelligetur ex iis,

ex iis, quæ in explicatione primi & secundi præcepti Decalogi dicenda sunt.

Colliges 2. circumstantias illas speciem peccati mutare, aut peccata specie distincta multiplicare, quæ novam & specie distinctam deformitatem in actum peccati inducunt: ex gr. illi qui vovit se singulis diebus veneris jejunaturum, si jeiunium illud tempore quadragesimæ infringat, duplex specie peccatum, licet numero unicum, committit: quia in illo actu duplex deformitas specie distincta reperitur, una quidem contra obedientiam Ecclesiæ legibus debitam, altera verò contra virtutem religionis, cuius est vota edere, ac edita fideliter adimplere; ideòque circumstantia illa voti in Confessione declaranda est.

3. Quod spectat ad distinctionem numericam ipsorum peccatorum, dicendum est tot esse numero distincta peccata, quot sunt actus voluntatis moraliter interrupti & repetiti. Ita S. Thomas in 2. dist. 42. quæst. 1. art. 1. & post illum Suares part. 3. tract. 4. disp. 22. sect. 5. Navarr. cap. 6. num. 16. Azor, Tabiena, & alij. Cùm enim voluntas sit principium actuum voluntariorum bonorum & malorum, nec ullum fit peccatum, nisi inquantùm ab ipsa voluntate deliberatè procedit, hinc sequitur peccatorum numerum in tantùm multiplicari, inquantum ipsius voluntatis actus moraliter interrupti repetuntur.

Quæres quandonam voluntatis actus censeantur moraliter interrumpi: ita ut per illorum repetitionem peccata numero multiplicentur. Respondetur actus voluntatis tunc moraliter interrumpi, quoties nec formaliter, nec virtualiter perseverant; unde qui proficiscitur ad furandum, vel occidendum inimicum quamvis in via furandi vel occidendi propositum sæpiùs repetat, non censetur nisi unum numero peccatum committere: secùs verò si hæc prior voluntas furandi somno interrumpatur, & postea renovetur & repetatur: tunc enim aliud peccatum numero distinctum committitur, ut docent supra citati Authores. Quòd si numerus actuum illorum voluntatis interruptorum & repetitorum tantus sit, ut ullum definire moraliter impossibile sit; tunc satis erit in Confessione temporis moram declarare,

eo modo

eò modò quò dictum est, tract. 1. huius partis capite 5. sectione 14.

SECTIO V.

De peccatis commissionis & omissionis, eorumque varijs gradibus.

1. DOcet S. Thom. quæst. 72, art. 6, & ante illum docuerat S. Augustinus lib. de perfectione justitiæ cap. 11. peccatum omne duobus modis admitti: si nimirùm aut illa fiant quæ prohibentur, & hoc est peccatum commissionis; aut non fiant quæ jubentur, & istud est omissionis. Hæc est autem præcipua inter utrumque differentia; quod peccatum commissionis opponatur præcepto negativo, cujus est ea conditio juxta doctrinam S. Thomæ 2.2. qu. 33. art. 2, ut omni tempore obliget; peccatum verò omissionis opponatur præcepto affirmativo, quod non omni, sed certo tantùm & determinato tempore obligat ut pleniùs & distinctiùs infrà in explicatione Decalogi declarabitur.

Jam circa peccatum omissionis observandum est, illud incurri, non solum quando quis advertenter vult omittere id ad quod faciendum obligatur, juxta illud S. Jacobi 4. Scienti bonum, & non facienti, peccatum est illi; sed etiam quando vult aliquid facere, ex quo secuturam esse omissionem advertit, aut advertere potest & debet, quæ quidem actio, quatenùs est causa peccati omissionis, est peccatum, non tamen ab omissionis peccato distinctum, juxta probabiliorem sententiam Theologorum; quam fusè probat Isambertus ad qu. 71. disp. art. 4. & 5. unde sequitur in Confessione satis esse ut quis, v. g. declaret se die festo Missam omisisse, nec ulterius teneri ad explicandum quænam actio illius omissionis causa fuerit, si actio illa ex se mala non sit.

Quod verò spectat ad peccatum commissionis, tres sunt præcipui illius gradus; aliud enim committitur corde, aliud ore, aliud opere, ut docet Sanctus Thomas art. 7. & apertè constat ex Scriptura: S. Matth. 15. De corde exeunt cogitationes malæ, &c. quæ coinquinant hominem: Psalm. 14. Qui non egit dolum in lingua sua, nec fecit proximo

suo ma-

suo malum; Rursùs peccata cordis, seu purè interna, tribus præsertim modis committuntur, cogitatione scilicet, delectatione, & consensu in opus malum.

Quòd enim sola cogitatione peccari possit; v. g. cum quis advertenter & liberè opinioni alicui ab Ecclesia proscriptæ & damnatæ adhæret; per se patet, juxta illud Sap. 1. Peruersæ cogitationes separant à Deo. Quòd item non modò consensus in opus aliquod malum, de quo nullus ambigit; sed etiam quod sola delectatio de ipso opere malo, quam Theologi morosam vocant, si peccatum, docet S. Thom. quæst. 74. art. 8. cum illo & Theologi omnes: & olim expressè S. Augustinus libro 12. de Trinitate cap. 12. ubi sic loquitur: Totus homo damnabitur, nisi hæc quæ sine voluntate operandi, sed cum voluntate animum talibus oblectandi, solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiam remittantur.

Ratio qua S. Doctor id probat, hæc est: quod talis est delectatio, quale est eius obiectum; atqui quando quis delectatur de opere aliquo malo, prout malum est, obiectum delectationis illius est malum: ergo delectatio illa erit mala: mortaliter quidem, si de re aliqua mortaliter mala delectetur, ut cùm quis cogitat de fornicatione, & ratione advertente de illa sic cogitata delectatur; venialiter autem si res illa sit solum venialiter mala, ut cùm quis cogitat, & cogitando delectatur de re aliqua otiosa.

Ex quo sequitur, quod si quis non de opere malo, ut malum est, sed de aliqua illius circumstantia, quæ per se mala non est, delectaretur; v. g. si cogitans de homicidio alicuius hominis delectaretur, non quidem de morte illius, sed de modo quo mors ei illicita est, seu de dexteritate homicidæ in homicidio perpetrando, non peccaret mortaliter, ut docet Sanctus Thomas suprà.

3. Est autem hîc observandum 1. ad hoc ut delectatio de re aliqua mala sit peccatum mortale, duo requiri, quod rectè docet & probat Isambertus ad quæst. 74. disp. 5. Primum est ut homo advertat non solum se de tali re delectari; sed etiam delectationem illam malam esse & illicitam; vel saltem id advertat, quando delectationi causam

culpabi-

culpabiliter dedit. Secundum est, ut illam rationis advertentiam sequatur consensus vel expressus vel tacitus; ut enim rectè docet S. Augustinus suprà, illicitæ delectationes non solùm per consensum expressum admittendæ non sunt, sed etiam, ut attingerunt animum, respui debent: unde secundùm illius mentem peccat is, non modò qui delectationi alicui de re mala positivè seu expressè consentit, sed etiam is qui tacitè, id est, qui delectationem illam, cùm possit reprimere negligit, quod etiam docent Sanctus Antoninus & plures alij, quos citat & sequitur Vasques disputatione 108. capite 2.

4. Observandum 2. delectationes illas de opere aliquo malo, si conjungatur cum voluntate operis illius perpetrandi, ejusdem esse speciei cum ipsomet opere si perpetraretur, juxta dictum Christi Domini S. Matth. cap. 6. Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est eam: proindèque in tali casu declarandas esse in Confessione circumstantias illas, quæ speciem peccati mutarent, si actu commissum fuisset: v. g. an de simplici fornicatione aut adulterio, &c. delectatus fuerit. Quod si nulla omnino subsit voluntas committendi tale peccatum, sed in solam delectationem feratur consensus, tunc probabile est, quod docent Vasques, Azorius, & alij apud Laymannum lib. 1. tract. 3. capite 7. omnes hujusmodi delectationes ejusdem esse speciei, quando ex eodem & simili motivo oriuntur; proindèque illam qui sola cogitatione delectaretur turpiter, v. g. de fornicatione, adulterio, &c. ex solo delectationis ejusmodi percipiendæ motivo, ac sine ullo consensu in actionem ipsius peccati, non teneri ad declarandas in Confessione circumstantias personarum, & alias similes, quæ peccati illius, si actu committeretur, speciem mutarent: sed satis esse, si tantummodò ipsum in turpem cogitationem consensum explicet.

SECTIO VI.

Quænam sint causæ peccatorum.

1. Certum est causam primam & præcipuam peccati esse voluntatem, quæ à divinæ legis regula liberè deflectit; ut

ctit: ut rectè dixit S. August. lib. de duab. anim. contra Manich. capite 11. Peccatum sine voluntate esse non posse, omnis mens apud se divinitu conscriptum legit: sed præter ipsam voluntatem, sunt etiam aliæ quædam causæ ad peccatum moventes & inducentes, tùm externæ, tùm internæ: de quibus quæritur quænam illæ sint. Pro cuius quæstionis resolutione

Dicendum 1. duas esse causas externas ad peccatum moventes & inducentes diabolum scilicet & mundum. Atque in primis quod diabolus per suggestiones suas & tentationes ad peccandum moveat & inducat, ex Scriptura manifestum est: Sap. 2. Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum. 1. Petr 5. Adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret: ex qua tamen diaboli tentatione nulla sequitur in voluntate peccandi necessitas, sed remanet semper libertas & potestas illi resistendi, ut docet S. Thom. quæst 75. art. 3 juxta illud S. Jacob. 4. resistite diabolo, & fugiet à vobis.

Quod spectat ad mundum, si illius nomine iuxta mentem S. Augustini in Psalm. 54 intelligamus homines impios & iniquos, certum est etiam illos sive pravo exemplo, sive suasionibus nefarijs aliquando ad peccandum alios inducere, Eccl. 20. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea; & qui communicaverit superbo induet superbiam.

Dicendum 2 repudiandam, imò execrandam esse blasphemiam Calvinistarum dicentium Deum esse causam & authorem peccati. Præterea quæ contra hanc impietatem diximus in priori huius operis parte tract. 2. cap. 4 sect. 2. illam denuò refellimus ex Scriptura: Psalm. 5. Non Deus volens iniquitatem tu es: S. Jacobi 1, Deus intentator malorum: ipse autem neminem tentat. Item ex S. Basilio qui hanc hæresim refutavit homiliâ integrâ cui titulus est: Quòd Deus non sit author malorum; ubi probat æquè impium esse dicere Deum esse authorem peccati, ac Deum non esse.

2, Obijciunt 1. Hæretici illud Ephes. 1. Deum operari omnia secundùm consilium voluntatis suæ, ergo etiam peccata.

Respondet Sanctus Heronymus super illum locum, id intel-

Dei voluntate & consilio peragantur, alioquin & mala Deo possent imputari: sed quod universa quæ facit, consilio faciat & Voluntate.

Obijciunt 2. in pluribus Scripturæ locis dici: Deum peccatores indurare: excæcare, &c.

Respondet S. August. lib. 1. ad Simplic: Deum indurare & excæcare: Non impertiendo malitiam, sed non impertiendo gratiam, specialem scilicet & efficacem, ut constat ex dictis in tract. de Gratia.

Obijciunt 3. Scripturam varijs in locis affirmare quædam peccata committi ex Dei voluntate & ordinatione, præcepto, &c.

Respondetur his & similibus loquendi modis solummodò intelligi, Deum permittere peccata & pravis impiorum voluntatibus tanquam instrumentis uti ad exercendos Justos, vel ad infligendas pœnas, quas ab æterno infligere decrevit. Ita enim Sanctus Augustinus, & plures alij SS. Patres, quos fusè citat Bellarminus, loca illa Scripturæ interpretantur.

3. Obijcitur 4. Deum positivè concurrere ad actum peccati simul cum peccatore: unde sequitur simul cum eo esse causam illius.

Respondetur Deum positivè concurrere ad actum, non verò ad ipsius actus defectum, seu ad privationem rectitudinis, quæ in ipso actu reperitur, in qua sola privatione consistit ratio formalis ipsius peccati, ut ex antè dictis constat: ac proindè, licet sit causa ipsius actus, non est tamen causa defectus qui in illo reperitur: sicut facultas motrix est quidem causa ambulationis, non verò claudicationis, quæ ex solo tibiæ defectu provenit: unde S. Thomas quæst. 79. art. 2. dicit peccatum tribuendum esse causæ non efficienti, sed deficienti, qualis est solus homo peccans.

4. Quod spectat ad internas causas peccati, tres à Theologis communiter numerantur, scilicet ex parte appetitus inferioris, infirmitas seu passio; ex parte verò appetitûs superioris, seu voluntatis, malitia; ex parte denique intellectûs, ignorantia. Ita S. Doct. quæst. 76. 77. & 78. De duabus prioribus hic aliquid dicemus, de tertia, de quâ

graviores aliquot difficultates occurrunt, in sequenti sectione agemus.

Ac in primis quòd peccatum aliquandò causetur ex motibus & passionibus appetitûs inferioris, testatur Scriptura: Dan. 13. Concupiscentia subvertit cor tuum. Rom. 7. Sentio legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati.

Causatur autem peccatum ab ipsa concupiscentia, seu passione appetitûs sensitivi, duobus præsertim modis, ut docet S. Thomas quæst. 77. primò inquantum distrahit ac divertit ipsius rationis advertentiam: secundò, inquantum voluntatem ipsam allicit, facitque ut obiectum magis conveniens & appetibile videatur. Utrùmque modum expressit S. Jacobus cùm dixit capite 8. Unusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus. Et tale peccatum quod ex passione oritur, dicitur etiam ex infirmitate procedere, eò quòd passiones, ut asserit S. Doctor art. 3. sint quædam veluti animæ ægritudines & infirmitates: quæ quidem duplici modo, ut idem docet art. 6. se habere possunt. Primò antecedenter ad ipsum rationis judicium cum scilicet homo, antequam attendat ad malitiam actûs sui passione aliqua præoccupatur: & tunc, si adeò vehemens illa sit, ut ipsius rationis judicium prorsùs obnubilet, ita ut homo ad malitiam sui actûs propter vehementiam passionis attendere non possit, nullum erit peccatum, cum nulla sit rationis deliberatio, sine qua consensus liber esse non potest, unde S. Augustinus Epist. 200. quamvis (inquit) dum sumus in corpore mortis huius, desideria peccati: si nulli eorum adhiberemus assensum, non esset unde diceremus Patri nostro qui est in cœlis, Dimitte nobis debita nostra. Et lib. de civit. Dei cap. 25. Illa concupiscentia inobedientia, tantò magis absque culpa est in corpore non consentientis sicut absque culpa est in corpore dormientis; si verò passio non tollat iudicium rationis, sed illud tantùm ex parte distrahat aut impediat: ita ut ratio sufficienter advertat malitiam ipsius actûs, tunc non excusat à peccato, illius tamen gravitatem minuit. unde S. August. lib. 14. de civit. cap. 2. asserit peccatum Primorum Parentum ideò gravius fuisse,

quia

quia nondum voluntatis cupiditas resistebat, quasi diceret peccatum illud futurum fuisse minùs grave, si ex antecedenti cupiditate commissum fuisset.

Secundò, passiones habere se possunt consequenter; id est, quando homo deliberatè se ipsum ad malum aliquod excitat, unde sequitur passio aliqua in appetitu inferiori: tunc enim passio illa neque excusat à peccato, neque illius gravitatem minuit, sed potiùs auget; ut asserit. S. Thom. supra, estque signum maximæ propensionis, quæ est in ipsa voluntate, ad actum peccati perpetrandum.

Jam etiam quòd peccatum causetur ab ipsa malitia, seu pravitate voluntatis, ita ut homo aliquando ex certa & deliberata malitia peccet, constat ex Scriptura: Job. 34. Quasi de industria recesserunt à Deo, & omnes vias eius intelligere noluerunt. Docet autem S. Thom. quæst. 78. art. 7. peccatum illud, quod ex certa & deliberata malitia committitur, illo gravius esse quod oritur ex infirmitate & passione; quia scilicet ex majori voluntatis libertate procedit.

SECTIO VII.

Qua ratione ignorantia sit causa peccati, vel ab illo excuset.

1. VT quæstioni propositæ satisfiat, supponimus ex communi Theologorum doctrina, ignorantiam aliam esse juris, aliam facti. Ignorantia juris est, cùm ignoratur legem vel consuetudinem, vim legis obtinentem, aliquid præcipere vel prohibere: v. g. Si quis nesciat legem Ecclesiasticam prohibere carnium comestionem die Veneris. Ignorantia facti est, cùm ignoratur res aliqua particularis, quæ præcepta vel prohibita est: & ex qua velut ex obiecto dependet actio aliqua mortalis, v. g si quis nesciat carnem esse quam comedit: vel non advertat esse diem Veneris: ut enim rectè monet Isambertus ad qu. 76. disp. unic. art. 9. ea quæ de ignorantia dicuntur, de inadvertentia quoque & oblivione intelligi debent.

Rursùs, alia eſt ignorantia antecedens, alia concomitans, alia ſubſequens. Ignorantia antecedens ea eſt, quæ nec directè nec indirectè voluntaria eſt, idcòque antecedens appellatur, quia omnem voluntatis actum antecedit; & eadem dicitur invincibilis & probabilis ſeu juſta: invincibilis, quando nulla diligentia vinci potuit: probabilis ſeu juſta, quando etſi abſolutè loquendo, omni adhita diligentia, quæ adhiberi poteſt, vinci potuerit, non tamen debuit, quia nulla fuit obligatio adhibendi majorem diligentiam ea quæ adhibita eſt, cum qua tamen ſuperari non potuit; ideòque dicitur moraliter invincibilis

2, Ignorantia concomitans eſt, quando ignoratur aliquid, quod tamen ſi ſciretur, nihilominùs ageretur, ut quando quis exiſtimans ſe occidere feram, inimicum occidit, ita diſpoſitus tamen ut ſi inimicum eſſe cognoviſſet, nihilominùs occidiſſet.

Ignorantia denique conſequens, ea eſt, quæ aliquo modo voluntaria eſt, & voluntatem directè vel indirectè conſequitur; quæ etiam dicitur vincibilis, quia diligentia aliqua adhibita vinci potuit ac debuit, dividiturque in affectatam, & eam quæ affectata non eſt. Affectata eſt directè volita, v. g. cùm quis expreſsè vult aliquid ignorare, ut liberiùs peccet: ea verò quæ non eſt affectata, indirectè tantum volita eſt, v. g. quando quis refugit laborem alicuius ſtudij, unde ignorantia rei alicuius ſequitur. Hac diſtinctione ſuppoſita.

Dicendum 1. Ignorantiam aliquando eſſe cauſam peccati. Id patet ex Scriptura: Act, 3 Scio, fratres, quia per ignorantiam feciſtis: 1. Tim. 1, Ignorans feci in incredulitate. Quod etiam docet Sanctus Thomas quæſt. 76. art. 1, ubi docet non quamlibet ignorantiam eſſe cauſam peccati; ſed illam tantùmmodò quæ vincibilis eſt, & nihilominùs tollit notitiam aliquam, quæ ſi adeſſet, actum peccati prohiberet, juxta quod dixit Apoſtol⁹ loquẽs de Judæis 2. Corinht, 1, Si cognoviſſent, nunquam Dominũ gloriæ crucifixiſſent.

Dicendum 2. Ignorantiam vincibilem non ſolùm eſſe cauſam peccati; ſed etiam eſſe peccatum, ratione negligentiæ adjunctæ, qua quis neglit ea ſcire, quæ ſcire tenetur & poteſt.

& poteſt. Ita Sanctus Doctor art, 2. Et conſtat ex Scriptura: Pſalm. 24. Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris, &c. & ex Sācto Auguſtino lib. 1. de lib. arb. cap. Non tibi imputatur ad culpam quod invitus ignoras: ſed quòd negligis quærere quod ignoras.

3. Dicendum. Ignorantiam antecedentem invincibilem tam juris, quā facti omninò à peccato excuſare. Ita Sanctus Thomas art. 1. & cum illo communiter omnes: probatur primò ex his Chriſti Domini verbis, Joan. 15. Si non veniſſem, & eis locutus non fuiſſem, peccatum non haberent: Super quæ verba S. Auguſt. tract. 80 in Joan. dicit: Illos ad quos Chriſtus non venit, & quibus non eſt locutus, excuſationem habere, non de omni peccato ſuo, ſed de peccato illo, quo in Chriſtum non crediderint. Et Sanctus Bernardus Epiſt. 77. ad Hugonem de S. Victore eadem Chriſti verba explicans, Si, inquit, locutus fuiſſet, ſed non eis, inobedientiæ culpam ignorantia excuſaret.

Probatur 2. Hac ratione ignorantia illa à peccato excuſat, quæ ab actione peccati quatenùs talis eſt, tollit rationem voluntarij; peccatum enim nullum eſt, quin ſit voluntarium: atqui ignorantia antecedens tollit rationem voluntarij ab actione peccati, redditque illum ſimpliciter involuntarium, ut docet S. Thomas 1. 2. quæſt. 6. art. 8. & cum illo Theologi omnes, ergo à peccato excuſat.

Dicendum 4. Ignorantiam concomitantem quando invincibilis eſt, à peccato excuſare. Ita Iſambertus ad quæ. 79. diſp. unic. art. 8. & plures alij, quos ibidem citat Ratio eſt, quia ignorantia illa, ut docet S. Thomas citat. art. 8. etſi non faciat actum involuntarium, facit tamen non voluntarium: & ſic in eiuſmodi actu non reperitur ratio voluntarij; ſine qua peccatum nullum eſſe poteſt.

Dicendum 5. Ignorantiam conſequentem ſive affectatam, ſive minimè affectatam, nunquam excuſare à peccato opus malum quod ex illa fit, quia ſcilicet non impedit quin tale opus ſit voluntarium: hæc eſt tamen inter utramque differentia, quod ignorantia illa quæ non eſt affectata, minuit peccatum: quia minus voluntarium reddit; ea verò quæ eſt affectata, peccatum non minuit, ſedpotiùs auget ut obſervat S. Doctor qu 76. art. 4.

4. Quæ-

4. Quæres, an possit esse ignorantia aliqua invincibilis juris naturalis. Respondetur 1. Universalissima ipsius juris naturalis principia à quovis homine adulto neque invincibiliter, neque vincibiliter ignorari posse. Eiusmodi sunt hæc; Bonum esse faciendum, malum fugiendum, nemini iniuriã esse inferendã. Ita S. Tho. quæst. 94. art. 6. sunt enim hæ universales & per se notæ humanarum actionum regulæ, unicuique hominum naturaliter insitæ; unde S. August. lib. 2. de lib. arb. cap. 10. Justè, inquit, esse vivendum, propria suis quibusque esse reddenda, &c. nonne fateberis esse verissimum, & tam mihi, quàm tibi, atque omnibus id videntibus præstò esse communiter?

Respondetur 2. Juris naturalis, quoad alia quædam principia minùs universalia, ignorantiam invincibilem esse posse in quibusdam hominibus etiam toto vitæ tempore: manifestum est enim multa esse juri naturali repugnantia, quæ non solum ab indoctis & rudibus, sed etiam à doctis & ingenij acumine præcellentibus viris talia esse ignorantur: nam & Cassianus olim, alijque S. viri, ut in eius collationibus habetur, existimaverunt mendacium aliquando esse licitum ad bonum aliquod promovendum, aut malum impediendum: multique nunc etiam doctissimi viri, & in Thelogia versatissimi dissentiunt inter se de re aliqua ad jus naturæ pertinente; v. g. de contractu aliquo, utrùm sit usurarius aut aliàs iniustus, nec ne, abeuntque in partes contradictoriè oppositas; alijs negantibus, alijs è contrario affirmantibus: unde sequitur quosdam illorum ignorantiâ aliquâ invincibili juris naturalis laborare.

SECTIO VIII.

Quinam sint effectus peccati.

1. TRes præcipui communiter à Theologis numerantur. Primus est, quòd lædat hominis naturam eiusque bonum minuat. Ita S. Thomas quæst. 85. art. 1. & 2. ubi docet bonum naturæ in homine triplex esse: primum bonum consistit in ijs, quæ ad ipsius naturæ humanæ essentiam spectant: ut sunt principia quibus ipsa natura constituitur, &

itur, &

itur, & proprietates quæ ab illis oriuntur: ut sunt esse rationabile, esse liberum &c. Secundùm bonum est inclinatio illa & propensio, quam homo ex natura sua, quatenùs rationabilis est, habet ad virtutem. Tertium denique bonum est donum originalis justitiæ, quod in persona primi hominis universæ humanæ naturæ collatum fuit, & eo sensu bonum ipsius naturæ vocatur. Ex his autem tribus naturæ bonis docet S. Doctor primum nec tolli, nec minui per ullum peccatum: tertium per peccatum originale penitùs ablatum fuisse; secundum verò, inclinationem scilicet illam naturæ humanæ ad virtutem, imminui quidem per peccatum, cùm eius actus virtuti opponatur; nunquam tamen penitùs auferri.

2. Secundus effectus peccati est macula quædam & deformitas, quam anima per peccatū contrahit, & quæ transacto ipsius peccati actu, in ea remanet. Ita Sanctus Thom. quæst. 86. art. 1. & 2. & constat ex Scriptura: Josue. 22. Peccastis in Belphegor, & usque in præsentem diem macula huius sceleris in vobis permanet: Jerem. 2. Maculata es in iniquitate tua coram me, dixit Dominus: Itē ex alijs Scripturæ locis, in quibus peccatores dicuntur inquinati immundi, &c.

Hæc autem peccati macula secundùm probabiliorem Theologorum sententiam, nihil est aliud quam ipsamet peccati malitia, quatenùs etiam transacto actu peccati censetur durare ac perseverare, quamdiu per pœnitentiam non deletur: quæ quidem macula vocatur etiam peccatum habituale, eo quòd veluti habitualiter post peccatum actu commissum remaneat in anima.

Est tamen hìc observandum, peccatum illud habituale distinguendum esse à vitioso habitu, seu à prava illa inclinatione & propensione, quæ per repetitos peccati actus ingeneratur in anima, in eaque remanet, etiam postquam ipsa peccati macula per gratiæ infusionem deleta est: nec nisi per contrarios & sæpe repetitos virtutis actus tollitur.

3. Tertius denique peccati effectus est reatus pœnæ, certum est enim pœnam aliquam peccatis hominum divinitùs esse decretam: S. Matth. 5. Qui dixerit fratri suo, fatue, reus

reus erit gehennæ ignis: Rom. 2, Tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum. Hæc autem pœna, cùm justè à Deo decernatur, supponit peccatorem illa dignum esse, illiusque reatum per peccatum incurrere.

Porrò circa hunc tertium peccati effectum, observandum 1. non omnem pœnam esse propter aliquod peccatum; cùm constet quasdam interdum huius vitæ pœnalitates justis & sanctis à Deo infligi, non in punitionem peccatorum, sed ad probationem & exercitamentum virtutis, quod de Sanctissima Virgine Deipara nullus negare potest, & de plurimis alijs Sanctis pietas facile suadebit.

Observandum 2. quòd quamvis peccatum per se & formaliter consideratum, non possit esse pœna peccati alterius: ut docet S. Thomas qu. 87. potest tamen esse per accidens eo modo, quem ibidem explicat, ratione scilicet substractionis gratiarum aliquarum actualium, quarum auxilio Deus interdùm peccatorem privat in punitionem præcedentis peccati; unde sequitur lapsus in aliud peccatum.

Quæres, quanta pœna cuique peccato actuali divinitùs decreta sit. Respondetur cum distinctione: si enim id quæratur de peccato mortali, certum est ex fide pœnam æternam sive damni, sive sensûs, unicuique peccato mortali esse constitutam. De pœna damni quæ consistit in privatione visionis beatificæ, constat ex S. Matth. 8. ubi dicitur quod reprobi eijcientur in tenebras exteriores. De pæna verò sensûs ex eodem S. Matt. 25. Ite maledicti in ignem æternum. Cùm autem dicitur pœna æterna cuique peccato mortali constituta, id intelligendum est, ut rectè docet Isambertus ad qu. 87. disp. 2. art. 3. non solùm de perpetuitate ipsarum pœnarum quantùm ad durationem; sed etiam de earum pœnarũ immutabilitate; ita ut earũ nullam imminutionem, nullumve in supplicijs solatium unquam experturi sint damnati: unde etiam Isai. ultimo dicitur quòd vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur.

5. Quam verò justè Deus ob unicum peccatum mortale quod aliquando brevissimum & quasi momentaneum est; pœnam æternam decreverit, jam à nobis dictum est 1, part. tract. . cap. 3. sect. 4. quod insuper etiam hâc ratione demonstrari

monstrari potest; quia scilicet actio peccati, quamvis secundùm se spectata, brevissimo tempore duret, nihilominùs secundùm affectum peccantis, quasi in totam æternitatem protenditur; qui enim, ut rectè dixit S. Doctor lib. 3. contr. gent. cap. 144. propter fruitionem temporalem boni alicuius temporalis relinquit æternam summi & æterni boni fruitionem, quod facit quicunque mortaliter peccat, rectè ac justè censetur bono illo temporali in æternum frui velle, proindèque peccatum suum, quod in boni illius temporalis inordinata fruitione consistit, in totam æternitatem velle prorogare: ex quo fit, ut cùm illud peccatum sit in affectu æternum, justo Dei Judicio pœna æterna dignum censeatur.

Si verò quæstio intelligatur de peccato veniali, certum est ex fide peccata venialia in omnibus justis, sive in hâc vita, sive in futura non esse punienda pœna æterna, sed solummodò temporali; sicut ex eadem fide certum est, homines justos in accepta justitia usque ad mortem perseverantes, æterna beatitudine in æternum non esse privandos.

Est tamen difficultas de peccatis illis venialibus, cum quibus peccatores & reprobi ex hac vita decedunt: Scotus enim in 4. dist. 11. & quidam alij Theologi existimāt pœnam illis venialibus peccatis debitam, futuram esse tantummodò temporalem. Probabiliùs tamen alij cum Sancto Doctore quæst. 87. art. 5. ad 3. asserunt, pœnam illam fore æternam, non tam ratione gravitatis, quam irremissibilitatis ipsius peccati venialis; cum in inferno nullus neque remissioni, neque redemptioni locus sit.

DIGRESSIO.

De loco inferni, & damnatorum supplicijs.

1. CUm inter cæteros effectus peccati, acerbissimus & maximè formidandus sit æternæ pœnæ reatus, ut hæc illius acerbitas melius perspiciatur, non erit abs re de loco & qualitate pœnarum illarum æternarum hîc paucis agere, ac quid de illiis secundùm fidei Catholicæ regulam sentiendum sit: declarare.

Dicen-

Dicendum igitur 1. Infernum seu carcerem damnatorum pœnis deputatum, esse locum aliquem realem & corporeum in ipsis terræ visceribus situm. Ita Sanctus Thomas supra quæst. 97. art. 7.

Hæc veritas constat ex Scriptura. Num. 16. Dirupta est terra sub pedibus eorum, &c. descenderunt vivi in infernum operti humo Job. 10. Infernus vocatur terra tenebrosa, & operta mortis caligine.

Constat etiam eadem veritas ex antiquis Patribus qui id asseruerunt, ut Tertullianus lib. de an. cap. 55. Nobis. inquit, inferi, non nuda cavositas, nec subdivalis aliqua mundi scientia creduntur; sed in fossa terræ & in alto vastitas, & in ipsis visceribus eius abstrusa profunditas. S. Athanasius in quæstionibus: Peccatorum, inquit, animæ in inferno positæ sunt subter omnem terram & mare, ut Psalmista dicit: Posuerunt me in lacu inferni, in tenebrosis, & in umbra mortis. Et S. Cyrillus Alexander. de exitu animæ: Tunc inquit, animam invadunt dæmones, eamque in terrarum opaca deducunt, & solidissimis compedibus revinctam in infimas infernorum carcerũ partes ac erebi custodias deijciunt.

2. Porrò quantæ & quàm amplæ regiones, quàm vasti recessus in ipsius terræ sinu reperiantur, ex Cosmographorum demonstrationibus satis apertè dignosci potest: cum secundùm communem & probabiliorem illorum sententiam ab extima terræ superficie ad illi⁹ centrum, mille ac quingentæ & ampliùs leucæ numerantur, quæ totius ambitûs illius semidiametrum efficiunt; unde secundùm Arithmeticorum numerorum rationem colligitur, immensa propè esse spatia quaqua versum in terræ visceribus protensa, in quibus proinde varia receptacula, eaque amplissima constitui possunt, sive pro Justis ad tempus determinatum purgandis, sive pro reprobis in æternum puniendis, sive pro Limbo puerorum ex hac vita cum solo orginali peccato decedentium.

Dicendum 2. Ignem verum & corporeum in inferno reperiri, eoque tum corpora, tum animas ipsorum reproborum in æternum cruciari. Ita Sanctus Thomas sup. quæst. 97. art. 8. & constat ex Scriptura Isai. 66. Conterriti sunt in

Sion

Sion peccatores; possedit tremor hypocritas? quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit de vobis cum ardoribus sempiternis: & Apoc. 19. vocatur infernus, stagnum ardens igne.

Idipsum docent SS. Patres, ut Cyprianus serm. de Ascensione Christi: Immortales, inquit, miseri vivent inter incendia, & inconsumptibiles flammæ nudum corpus allambent: ardebit purpuratus dives: non erit qui estuanti lingvæ stillam aquæ infundat; in proprio adipe frixæ libidines bullient, & inter sartagines flammeas miserabilia corpora cremabuntur. S. Gregorius Magnus lib. 4. Dialog. cap. 28 Sicut, inquit, electos beatitudo lætificat, ita credi necesse est, quod à die exitus sui ignis reprobatos exurat.

3. Dicendum. Præter ipsius ignis sensibile tormentum, plures alias varias pœnas ipsis damnatis infligi, Psal. 10. Ignis, sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum, Job. 24. Ad nimium calorem transibit ab aquis nivium: id est, (ut explicat Hugo Cardinalis) quòd impij in inferno de pœna ad pœnam transibunt. Apoc. 18. In illa die venient plagæ eius, mors, luctus, fames, &c.

Id ipsum quoque affirmant SS. Patres: ut S. Basil. in Psal. 33. ubi dicit, in inferno post judicium ultimum fore vermium innumerabilium genus venenosum ac carnivorum, esitans quidem semper, nec tamen se exsatians, intolerabiles dolores morsibus insignes. S. Cyrillus cit. ort. de exitu animæ: Illic, in inferno scilicet, inhumani ergastuli tenebricosus carcer, insolubilia vincula; vi nulla refringendæ catenæ, feri & intractabiles ministri, graves illæ quæ ad supplicium adhibentur scuticæ, firmi ungues & infracti, prædura flagella, pix nebulosa & strepitans, sulphur graveolens, atra cubilia, pyra sẽper ardens, fœdus & olens vermis, &c. S. August. in Epist. 211, ad Julianum: Væ ijs, quibus præparatur dolor vermium, ardor flammæ, sitis inextinguibilis, fletus ac stridor dentium, oculorum lacrymæ tenebræ exteriores, &c.

Quare eundem S. Patrem audiamus serm. 81 de temp. in Vigil. Pentecost. capite 18. sic concludentem: Hæc recordare, & ignem illum gehennæ his quæ te nunc exagitant, flammis

flammis libidinis & cupiditatis oppone: ignis hic, qui in præsenti est vita, absumit cuncta quæ recipit: ille vero quos susceperit, semper integros servat: propterea enim & inextinguibilis dicitur, non solùm quia ipse non extinguitur, sed quia nec eos quos susceperit, extinguet aut permittet.

CAPUT TERTIUM,

De Legibus.

QUoniam, ut dictum est capite præcedenti, peccatum nihil aliud est, quàm legis transgressio, idcircò ad perfectam ipsius peccati notitiam, requiritur etiã cognitio legis, unde dixit Apostolus Rom. 3. Per legem cognitio peccati.

SECTIO I.

Quid nomine Legis intelligatur & quotuplex sit lex.

1. LEgem à ligando dictam esse docet S. Thomas 1, 2, quæst. 90. art. 1 quod ad sui observationem legislatoris subditòs liget. Isidorus verò lib. 5. Etymolog. capite 3. à legendo derivatam esse arbitratur, quod lex scribi & publicè proponi soleat, ut ab omnibus legatur. Verùm quicquid sit de etymologia, legis nomen latè, & impropriè sumptum, regulam quamcumque sive normam agendorum significat: quo sensu Gramaticæ aliarumque artium regulæ leges vocantur: & tyranni leges, quamvis injustas ferre dicuntur, juxta illud Isai. 10. Væ qui condunt leges iniquas. Si verò propriè & strictè sumatur, secundùm mentem S. Doctoris quæst. 98. art. 1. nihil est aliud quàm recta regula, seu mensura humanorum actuum, secundûm quam vel ad benè agendum dirigimur, vel à male agendo retrahimur.

Lex autem eo sensu intellecta dividitur à Sancto Doctore quæst. 91. art. 1. & sequent. in legem æternam, naturalem, & positivam: & hæc lex positiva subdividitur in legem positivam divinam, & legem positivam humanam quæ quidem lex positiva humana rursùs duplex est; Ecclesiastica

scilicet,

ſcilicet, & Civilis: ſicut etiam lex poſitiva divina alia eſt vetus, ſeu Moſaica; alia nova, quæ lex Evangelica ſeu Chriſti vocatur, quoniam ab illo tanquam ſupremo Legislatore in Evangelio lata eſt & promulgata. De lege æterna & naturali agendum nobis eſt in hac ſectione; de poſitiva verò tùm divina, tùm humana ſequentibus,

Lex æterna, ut docet S. Thomas quæſt. 91. art. 1. nihil eſt aliud quàm ratio divinæ ſapientiæ, quatenùs omnium actionum & motuum directiva eſt: ſicut enim in quolibet artifice præexiſtit ratio eorum quæ per artem fiunt: ita etiam in quolibet gubernante præexiſtere debet ratio directiva eorum, quæ ab ijs, qui eius gubernationi ſubduntur, agenda vel omittenda ſunt: Deus autem, ſicut per ſuam Sapientiam rerum omnium conditor eſt, ſic eſt etiam gubernator: unde ſapientia illa, in quãtùm per eam cuncta creata ſunt, rationem habet exemplaris & ideæ, in quantùm verò per eandem cuncta diriguntur in finem debitum, legis æternæ rationem obtinet.

2. Cùm verò hæc æterna lex, creaturas quaſcunque ſecundùm modum illis convenientem dirigat, idcirco aliter ratione carentibus, aliter ratione præditis intimatur & proponitur: illis quidem per executionem, &, ut ita loquamur, per impreſſionem ordinis ipſius, qui ab æterna lege dimanat; iſtis verò per quandam velut irradiationem divinæ ſapientiæ, quæ mentem rationalem illuſtrat, & in operationibus ſuis dirigit, juxta illud Pſalm. 4. Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine; unde Sanctus Auguſtinus dicit lib. 1. de lib. arb. cap. 6. Notionem legis æternæ quibuſcunque hominibus impreſſam.

Quanta autem ſit vis & poteſtas illius æternæ legis, vel hinc patet, quod omnes & quæcunque creaturæ, nullâ prorsùs exceptâ, illi omnimodè ſubdantur: & de illis quidem quæ ratione carent, conſtat ex Pſalm. 148. Ignis, grando, nix, glacies, &c. quæ faciunt verbum eius: & Pſalm. 118. Ordinatione tua perſeverat dies, quoniam omnia ſerviunt tibi. De creaturis autem ratione præditis ſimiliter conſtat; vel enim ſecundùm rectam rationem agunt, & tunc æternæ legis ductum ſequuntur: vel à recta ratione aberrant,

& tunc

& tunc quantum deficiunt à lege æterna ex parte actionis, ut loquitur S. Thomas quæst. 9. art. 1, tantùm suppletur ex parte passionis; prout scilicet in tantum patiuntur quod lex æterna dictat de eis in quantûm deficiunt facere, quod ipsi legi æternæ convenit. Quo sensu rectè dixit S. Augustinus lib. 1, conf. cap. 12. Jussisti Domine, & sic est, ut pœna sua sibi sit omnis animus inordinatus.

3. Lex naturalis, ut docet idem S. Thomas quæst. 91. art. 2. est ipsummet naturale judicium, seu rationis dictamen, quo per lumen nobis à Deo, tanquam authore naturæ inditum, & ab æterna eius lege derivatum, cognoscimus ea esse facienda, quæ recta & justa sunt, & è contra vitanda esse ea, quæ à justitia & rectitudine deflectunt.

Ad pleniorem verò huius legis naturalis notitiam observandum primò, naturale illud judicium rationem legis habere, non prout à nobis est, sed quatenùs est in nobis ex divinæ legis impressione, unde patet ratio, cur eiusmodi lex naturalis à Regio Psalte vocetur Psal. 4. lumen divini vultûs, id est divinæ sapientiæ, signatum super nos, quia scilicet vim omnem suam & lucem ab ipsis divinæ sapientiæ, seu legis æternæ veluti radiis accepit.

Observandum secundò legem naturalem (ut docet Sanctus Thomas quæst. 94. art. 4.) unam & eandem esse apud omnes homines quoad prima & generalia principia, tam secundùm notitiam, quàm secundùm rectitudinem: id est omnes homines eo ipso quod ratione præditi sunt, generalia illa legis naturalis principia cognoscere, & tanquam justa & recta approbare: v. g. bonum esse faciendum, malum fugiendum; rationi obtemperandum, &c. Quoad conclusiones verò quæ ex illis deducuntur, sepè contingit multos à recta ratione deficere propter pravam peccandi consuetudinem, & inde exortam intellectûs obscurationem, & sic ab ipsa lege naturali aberrare: unde videmus apud multas gentes olim idololatriam, & alia flagitia legi naturali contraria, approbata tamen & usu recepta fuisse, de quibus loquens Apostolus dicit Rom. 1. quod, Obscuratum est insipiens cor eorum, & mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinē imaginis corruptibilis hominis, & volucrum & serpentium, &c.

4. Obser.

4. Observandum tertiò legem naturalem omnes homines obligare ab eo tempore, quo rationis usum accipiunt & per illam inter bonum & malum discernere incipiunt: hic enim rationis usus est veluti ipsius legis naturalis notificatio: & eo sensu intelligenda sunt hæc Apostoli verba, Rom. 7. Ego autem vivebam sine lege aliquando; sed cùm venisset mandatum, peccatum revixit: Ita enim verba illa explicat Sanctus Basilius in Psalmo 1. & Sanctus Hieronymus Epist. ad Algasiam quæst. 8. ubi sic loquitur: Cùm mandatum venerit, hoc est tempus intelligentiæ appetentis bona & vitantis mala, tunc peccatum reviviscere incipit, & homo reus esse peccati.

Observandum quartò, legem naturalem ità omnes homines obligare, ut in nullo casu ab illius servandæ obligatione possint eximi: atque in primis certum est, exemptionem illam humana authoritate dari non posse, cùm ipsa lex naturalis ab æterna Dei lege derivetur, vimque suam omnem accipiat, ut supra dictum est: unde Lactantius lib. 6. de divin. inst. cap. 8 Huic, inquit, legi (naturali scilicet) nec prorogari fas est, nec derogari ex hac aliquid licet, neque tota abrogari potest: nec verò aut per Senatum, aut per populum hac lege liberari possumus.

5. Quod verò spectat ad authoritatem divinam, licet quidam Theologi existiment per illam posse in lege naturali dispensari: probabilior tamen est eorum sententia, qui asserunt id sapientiæ divinæ omninò repugnare, proindeque fieri non posse. Ita S. Thomas quæst. 100, art. 8 & ratio est. quia lex naturalis, nihil est aliud, ut docet S. Augustinus lib. 83. quæst. 53. quàm ipsius æternæ legis, atque adeò summæ & incommutabilis rationis ipsius divinæ sapientiæ in mentibus hominum facta transcriptio atqui Deus, ut ait Apostolus 2. Tim. 2. Seipsum negare non potest.

Dices, Deum Exod. 12. Israëlitis præcepisse ut res aliquas ab Ægiptiis mutuo acceptas invitis illis retinerent, ac secum auferrent; ac proinde in lege naturali, quæ furtum prohibet dispensasse.

Respondetur in illo casu Deum nihil contra legem naturalem præcepisse; illa si quidem lex prohibet injustam rei

alienæ

alienæ ablationem; res autem illæ ab Iſráëlitis ablatæ, eo ipſo quod id ab illis (Deo jubente) fiebat, non erant ampliùs alienæ, ſed ipſorum; Deo ſcilicet, ratione ſupremi dominij quod in omnes creaturas obtinet, proprietatem & poſſeſſionem rerum illarum in Iſráëlitas transferente; ſicque dicendum eſt Deum in præcepto legis naturalis non diſpenſaſſe, ſed actionis illius quam imperavit, obiectum mutaſſe, & ea ratione licitam & honeſtam reddidiſſe.

SECTIO II.

Quid ſit Lex humana, & circa quam materiam verſari poſſit.

1. LEx humana, ſecundùm doctrinam S. Thomæ quæſt. 90. art. 8 nihil eſt aliud quam quædam rationis ordinatio, ad commune bonum, ab eo qui communitati præeſt, promulgata, cum intentione obligandi.

Dicitur primò (Rationis ordinatio) quia lex poſitiua fertur per modum imperij: at imperare, ut docet idem S. Thomas quæſt, 17. art. 1. eſt actus rationis præſuppoſito tamen actu voluntatis.

Dicitur ſecundò (ad commune bonum) quia ad rationem legis requiritur, ut non uni tantùm aut alteri perſonæ; ſed toti communitati imponatur: Lex enim, ut habetur diſtinct. 4. cap. 4, Nullo privato commodo, ſed pro communi utilitate conſcripta eſſe debet: unde, ut ait idem S. Thomas quæſt. 90. art. 3. ad 3. Paterfamilias poteſt quidem præcepta vel ſtatuta facere, non verò leges condere.

Dicitur tertiò: (Legem humanam ferendam eſſe ab eo qui cõmunitati præeſt,) juxta id quod dicit Apoſtolus Roman. 13. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: non enī eſt poteſtas niſi à Deo: ex quibus verbis, ſicut conſtat, ſubditos ad obedientiam Superioribus præſtandam obligari; ſic etiam ex iiſdem rectè colligitur, penes ipſos Superiores ineſſe ferendarum legum poteſtatem.

Dicitur quartò: Legem humanam promulgari debere: Tunc enim, ut dicitur in decret cap. In iſtis, diſtinct. 4. Leges inſtituuntur, cùm promulgantur. Quod confirmari poteſt

poteſt ex capite Ad hæc, extra de poſtulatione Prælatorum. & ex capite Cognoſcentes, de Conſtitutionibus. Cuius quidem conditionis rationem hanc affert S. Doctor, quæſt. 90, art. 4. quia Lex imponitur per modum regulæ & menſuræ: regula autem & menſura imponitur per hoc quod applicatur his quæ regulantur & menſurantur: unde ad hoc quod ea virtutem obligandi habeat, oportet quod applicetur hominibus, qui ſecundum eam regulari debent: talis autem applicatio fit per hoc, quod in notitiam eorum deducitur ex ipſa promulgatione.

2. Dicitur quintò (Legem ferendam eſſe cum intentione obligandi.) Atque in primis, quòd communitatis Superiores poteſtatem habeant ſibi ſubditos obligandi, conſtat tùm ex ante dictis, tum ex Concil. Conſtant. ſeſſ. ult. in qua opinio contraria quæ fuit Wicleſi & Joannis Hus, tanquam hæretica damnata eſt. Quòd verò etiam requiratur ex parte Legiſlatoris intentio obligandi, inde infertur, quòd ſi lex non obligaret, lex dici non poſſet, ſed potiùs conſilium: lex enim à ligando dicta eſt, ut docet Sanctus Thomas art. 1. & in eo præſertim à conſilio differt, quod conſilium liberam relinquat poteſtatem faciendi id quod conſulitur; lex verò ad id, quod per illam præſcribitur, exequendum obliget: unde Sanctus Hieronymus libro 1. contra Jovian. Res inquit, quæ conſulitur eſt in arbitrio offerentis, res quæ præcipitur, in neceſſitate ſerviẽtis.

Addit S. Thomas quæſt. 95. art. 3. ex Iſid. lib. 5. etymol. cap. 12. alias quaſdam legis humanæ conditiones; ſcilicet ut ſit juſta, honeſta, poſſibilis, loco, tempori conveniens, pro communitatis utilitate ſcripta, &c. quæ ex infra dicendis pleniùs intelligentur.

3. Quod ſpectat ad materiam ipſius legis, certum eſt in primis, humanam legem nullum poſſe præcipere actum qui ſit lege naturali vel poſitiva divina prohibitus, nullum item poſſe prohibere, qui ſit hac vel illa præceptus, lex enim humana legi naturali contradicere non debet, nec prævalere poteſt, cum ipſa lex naturalis ſit indiſpenſabilis, ut ex antè dictis conſtat; & multò minùs legi divinæ; quia ſicut princeps Apoſtolorum edixit Actor. 5. Obedire oportet Deo,

 magis

magis quàm hominibus: unde S. Auguſt. dicit lib. 1 de lib. arbitrio capite 6 In iſta temporali lege nihil eſſe juſtum atque legitimum, quod non ex hac æterna lege ſibi homines derivârint.

Certum eſt deinde lege humana prohiberi poſſe actum externum quemcunque, lege divina vel naturali minimè præceptum, poſſe item præcepi actum externum quemcunque hac vel illa lege minimè prohibitum: unde Chriſtus Dominus S. Matth. 23. Omnia, inquit, quæcunque dixerint vobis, ſervate & facite: quod tamen ſic intelligi debet, dummodò prohibitio illa vel præceptio ſit honeſta, juſta, poſſibilis, bono communi utilis, aliaſque habeat conditiones ſupra relatas; poteſtas enim legiſlativa hominibus à Deo conceſſa eſt, 2. Cor. 10, Ad ædificationẽ, non verò ad deſtructionem.

4. Cùm hæc duo certa ſint; unum eſt, de quo apud Theologos controvertitur: an ſcilicet lex humana poſſit quoque actus internos præcipere vel prohibere. Quidam Doctores id ſimpliciter affirmant: alij probabilius cum S. Thoma quæſt. 91. art. 4. negant, aſſeruntque nulla humana lege, etiam Eccleſiaſtica, prohiberi poſſe vel præcipi actus purè internos, niſi quatenùs exterioribus quibuſdam actibus præceptis, vel prohibitis neceſſariò conjunguntur. Ratio eſt, quia (ut ibidem dicit S. Doctor) de his poteſt homo legem facere, de quibus poteſt judicare: judicium autem hominis eſſe non poteſt de interioribus motibus qui latent, ſed ſolùm de exterioribus actibus qui apparent: unde Innocentius III. cap. 33. de ſimonia versùs finem: Nobis, inquid, datum eſt de manifeſtis tantũmodò judicare.

Diximus actus internos lege humana præcipi aut prohiberi non poſſe, niſi quatenùs exterioribus actibus neceſſariò conjunguntur; ita ut ſine illis humana lex moraliter loquendo impleri non poſſit; tunc enim actus illi interni ſimul cum externis præcepti vel prohibiti eſſe cenſentur: v. g. Eccleſiaſtica lex de officij divini recitatione Clericis beneficiatis, aut in majoribus Ordinibus conſtitutis facienda, non tantùm præcipit externam ipſius officii recitationem ore tenùs factam, ſed etiam interiorem mentis attentionem, ut habe-

ut habetur cap. Dolentes extra de celebr. Missarum, in quo Innocentius III. præcipit, ut officium divinum studiosè, & devotè à Clericis persolvatur: quia si attentio illa desit ex deliberata recitantis voluntate, oratio vocalis quæ lege illa præcipitur, jam non erit oratio; & sic lex non implebitur.

5. Quod si actus internus non sit absolutè necessarius ad hoc ut lex servetur, sed tantùm ut perfectiùs & meliùs servetur, tunc sub legem cadere non censetur: unde S. Thomas quæst. 100 art. 9. dicit modum præcepti non cadere sub præcepto, e. g. quòd quis jeiunet in Quadragesima ex motivo temperantiæ vel pœnitentiæ; quod Missam diebus Festis audiat ex motivo religionis vel obedientiæ quocumque enim ex motivo humana lex impleatur; dummodò motivum illud sit honestum & bonum, lex ipsa sufficienter impleri censetur.

Porrò circa materiam legis humanæ observandum est, illam posse pro variis hominum temporumque conditionibus subinde mutari: unde S. Augustin. lib. 1 de lib. arbitr. capite 6. Lex temporalis, inquit, quamvis justa sit commutari tamen per tempora justè potest: & Innoc. III. in Concil. Lateran (ut refert. cap. Non debet, extra, de consanguinit. & affinit.) Non debet reprehensibile judicari, si secundùm veritatem temporum, statuta quoque varientur humana; præsertim cùm urgens necessitas, vel evidens utilitas id exposcit.

SECTIO III.

Vtrùm Lex humana in conscientia obliget?

1. PRoposita quæstio tam de lege civili, quàm de canonica seu Ecclesiastica intelligi debet: & quamvisquidam Theologi inter utramque illam legem, distinguendum esse existiment; communis tamen & verior sententia est, quæ universim affirmat legem humanam, sive canonicam sive civilem, in conscientia obligare: Ita ut huic vel illi legi repugnando, peccati etiam mortalis reatus incurri possit. Ita S. Thomas quæst, 96. art, 4. Et de lege quidem civili probatur ex Apost. Rom. 13. ubi loquens de Regibus Duci-

bus, & aliis Superioribus Laicis: Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt: & aliquibus interjectis concludit: Ideò subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam. Inque in locum S. Ambr. Rectè inquit, Apostolus dicit subiectos esse debere, non solum propter iram, id est ultionem præsentem, parit enim ira vindictam: sed & propter futurum judicium, ubi accusante conscientia ipsa punientur.

Quòd si Superioribus Laicis etiam infidelibus cum justa decernunt, obediendum est, juxta id quod docet Apostolus, longè potiori jure de superioribus Ecclesiasticis idem dici debet: unde etiam Christus Dominus S. Matth. 23. de illis loquens: Quæ dixerint vobis inquit, servate & facite: & Apostolus Hebr. 13. Obedite, inquit, Præpositis vestris, & subiacete eis, &c.

2. Est autem hic observanda doctrina S Thomæ citat. art. 4. ubi dicit leges humanas vim illam obligandi in foro conscientiæ habere, non à se sed à lege æterna; à qua derivantur: unde infert eatenùs eas obligare, quatenùs ipsi legi æternæ conformes sunt; quod quidem ex triplici capite dignoscendum esse docet. Primò, ex fine ipsarum legum, quãdo scilicet ad bonum commune ordinãtur. Secundò, ex illarum authore, quando Legislatoris potestatem non excedunt. Tertiò, ex earumdem forma, quando secundùm justam proportionem imponuntur subditis onera, in ordine ad bonum commune: & his tribus conditionibus concurrentibus, dicit leges humanas obligare in foro conscientiæ. è contra verò, quando leges illæ injustæ sunt; ut quando ad utilitatem communem minimè pertinent, aut quando ab eo feruntur, qui legitimam non habet authoritatem, vel cùm per illas, onera multitudinis, proportione minimè servata dispẽsantur; tales asserit non leges, sed violentias dici debere, nec proinde in foro conscientiæ obligare: nisi fortè propter vitandum scandalum, vel turbationem aliquam; qua ratione quisque particularis juri suo cedere debet. Si tamen leges illæ injustæ essent, ac legi divinæ contrariæ: tunc non modò in conscientia non obligarent; sed ne quidem illas obser-

las obſervare ullo modo liceret, ut per ſe ſatis manifeſtum eſt.

Cùm igitur ex dictis conſtet legem humanam in foro conſcientiæ obligare, quæritur 1. quaſnam perſonas obliget; Reſpondetur cum Sancto Doctore qu, 93. art. 5. legem humanam eos omnes obligare, qui ſubduntur poteſtati, à qua lex illa dimanat, juxta illud Apoſtoli Rom. 13. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: ex quibus verbis refellitur error Begardorum & Beguinarum qui aſſerebant eos qui perfectionem juſtitiæ conſecuti eſſent, humanæ obedientiæ non eſſe ſubiectos, nec ad obſervationem ullius legis Eccleſiaſticæ aut civilis obligari: quorum error damnatus eſt in Concilio Viennenſi, ut refertur in Clementina Ad noſtram, de hæreticis, & in Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 20.

Neque hæreticis illis favet illud 1. ad Tim. 1. Juſto non eſt lex poſita: ſenſus enim verborum illorum eſt, ut rectè obſervat S. Thomas art. 5. ad 1. Juſtos non eſſe ſubiectos legi quoad vim coactivam, cùm ſpontè illi ſubdantur; quãvis quoad vim directivam, illi abſolutè ſubditi ſint.

4. Quæritur 2. An Clerici legibus civilibus teneantur. Reſpondetur teneri, dummodò Eccleſiaſticis Canonibus, vel officio Clericali non repugnent, ut fusè docet Bellarminus lib. 1. de Cler. cap. 28. probatque præſertim ex eò quod Clerici præterquam quod Clerici ſunt; ſunt etiam cives & partes quædam Communitatis ac Reipublicæ: proindèque ut tales civilibus legibus ſubdi debent: unde etiam, ut ibidem obſervat, in publicis precibus Clerici pro Regibus orantes dicunt ſe orare, Pro Rege noſtro, &c. quibus verbis ſe illius ſubditos eſſe profitentur.

Quæritur 3. Utrùm pueri ante uſum rationis legibus teneantur? Communis & certa Teologorum ſententia eſt non teneri, ut docent Paludanus, Sotus, Azorius, & alij apud Laymannum art. 4. de legib. capite 10. eademque eſt ratio de perpetuo amentibus, ut ibidem dicitur: Lex enim eſt præceptum rationale, cuius proinde capaces non ſunt qui ratione carent.

Quæritur 4. Utrùm legiſlator propria lege teneatur. Reſpondet S. Thomas ſup. tra. 5. ad 3. Legiſlatorem non obligari lege ſua quoad vim coactivam; cùm nullus propriè

 à ſeip-

à se ipso cogatur: Lex autem non habet vim coactivam nisi ex potestate Legislatoris: & eo sensu Princeps in jure civili dicitur solutus à lege, eo quod nullus in ipsum possit condemnationis sententiam ferre, si contra legem agat; obligari tamen lege à se lata quoad vim directivam; unde S. Matth. 23. reprehendūtur à Christo Domino illi, qui dicunt, & non faciūt; & imponūt alijs onera gravia & importabilia, digito autem suo nolunt ea movere. Quod tamen intelligi debet, ut rectè observat Gammachæus ad quæst. 96. capite 5, de legib⁹ illis, quæ nihil continēt Legislatoris seu Principis dignitati contrarium aut repugnans; alioqui enim, si versetur lex in tali materia, quæ sit contra dignitatem Principis, certum est illum eiusmodi lege nullatenùs obligari: e. g. si feratur lex; ne quis Palatium ingrediatur cum ense, manifestum est hanc legem non obstringere Principem, cuius proprium est gladium portare, ut dicit Apostolus Rom. 13. quod similiter etiam dici debet, si lege aliqua prohibeatur, ne quis audeat venari cervos in sylva: ne quis aurum vel sericum in vestibus habeat, &c. ut per se patet.

5. Quæritur. Quandonam lex obligare incipiat. Respondetur cum distinctione; vel enim quæstio est de obligatione generali, quam secum lex humana semper invehit, eò ipso quod lex est, ut ex antè dictis constat; vel de obligatione particulari, qua subditus quisque ad illius legis observationem tenetur, ita ut si contra illam faciat, peccet: si primum, dicendum est legem obligare incipere, cùm sufficienter ac debitè promulgata est: tunc autem sufficienter ac debitè promulgata censetur secundùm probabiliorem Theologorum sententiam: cùm in ipsius Principis Curiæ promulgata est, ut docent Sylvester, Sotus, Navarrus, Azor, Suares, & alij apud Laymann. tract. 4, de leg. capite 2, quod tamen intelligendum est, salvis Regnorum ac Provinciarum consuetudinibus, seu Juribus aut privilegijs specialibus, quæ interdum requirunt non in uno solo, sed in multis & variis locis legum promulgationem fieri, ut rectè monet Sotus lib. 1. de justitia & jure, quæst. 1. art. 4.

Si verò secundùm; id est, si quæstio sit de obligatione cuiusque particularis ad legem servandam; dicendum est,

ad hoc

ad hoc requiri ut lex ad illius notitiam venerit, aut venire potuerit, alioqui, quamdiu talem legem latam esse invinci- biliter ignoraverit, ad illam servandam minimè tenebitur, neque eam transgrediendo peccabit, ut docent Navarrus, Sotus, Vasques, & plures alij apud Laymannum, supra: quod etiam declaratur in sext. cap. 1. de concess. præbend. ubi dicitur, quod Lex seu constitutio & mandatum nullos astringunt, nisi postquàm ad notitiam pervenerint eorundem, aut nisi post tempus, infra quod ignorare minimè debuissent.

6. Quæritur, an præter ipsius legis promulgationem, necessaria sit eiusdem acceptatio à subditis facta, ad hoc ut obligandi vim habeat. Duæ sunt super hac quæstione Theologorum sententiæ: quidam enim, Major, Navarrus & alij apud Laymann. sup. cap. 3. affirmativam partem amplectuntur, asseruntque ad hoc, ut lex vim & robur suum habeat, requiri ut à majori parte communitatis acceptetur, vel saltem ut non improbetur vel repudietur. Alij contra negant legem à populo acceptatione pendere: sed vim & robur suum accipere à legitima authoritate Legislatoris. Ita Joan. Medina, Valentia, Suares, & alij apud Laymann. supra, quorum sententia probabilior videtur esse, & in praxi tenenda: & quamvis priori sententiæ tanquam probabili vellet quis adhærere, fateri nihilominùs deberet, peccare subditos legem Principis justam acceptare nolentes, eamque ausu temerario improbantes & abijcientes, quando præsertim nulla ratione legitima ad id inducuntur; cùm lex divina obedientiam subditorum erga Principes apertè præscribat.

SECTIO IV.

Vndenam dignosci possit, utrùm Lex humana sub mortali culpa obliget.

1. TRia sunt præcipua capita, ex quibus communiter Doctores inferunt, legem aliquam humanam sub mortali culpa obligare.

Primùm detitur, ut docet Navarrus cap. 21. Mannum

50. ex ipsius legis verbis, quibus plerumque obligatio sub gravi peccato diserte exprimitur, ut cùm aliquid præcipitur vel prohibetur, sub interminatione divini judicij, vel maledictionis æternæ, aut sub indignatione omnipotentis Dei, aliave simili formula. Observat tamen idem Navarrus supra, non omnia verba præceptiva, qualia sunt Justa, teneatur, obligetur; item præcipimus, mandamus, prohibemus, & similia, satis exprimere an lex obliget sub mortali; cùm interdum reperiantur adhibita in legibus illis, quæ tantùm sub veniali obligant; proindeque id dignoscendum esse, vel ex alijs verbis adjunctis; vel ex materia ipsius legis, ut mox dicetur.

Secundùm petitur, ut docet Azorius tom. 1 lib. 5. cap. 6. qu. 5. ex gravitate pœnæ, quam lex comminatur & transgressoribus infligit; cuiusmodi est in legibus Ecclesiasticis, excommunicatio major, degradatio, &c. in legibus item civilibus pœna capitis, aut perpetui carceris, vel publicationis bonorum, &c. Hæ siquidem pœnæ, cùm juste infligi non possint, nisi ob grave aliquod delictum, hinc sequitur quotiescunque lex humana, quam justam esse supponimus, eiusmodi pœnas comminatur & transgressoribus infligit, transgressionem illius esse peccatum mortale.

2. Tertium desumitur, ut tradit idem Azorius supra ex qualitate materiæ, circa quam lex versatur; si enim materia legis gravis sit, censebitur obligare sub peccato mortali: si levis, sub veniali. Materia autem illa censetur esse gravis, non modò quæ per se & absolute spectata, semper & in omni eventu talis est; sed etiam illa, quæ licet secundùm se præcise considerata levis sit, ratione tamen circumstantiarum temporis, loci, &c judicio viri prudentis gravis esse censetur: quia scilicet in talibus circumstantijs plurimùm conducit ad commune bonum: e. g. urgenti fame & penuria publica, legis illius materia gravis esse censetur, quâ vetitum foret, ne quis triticū in alienas Provincias exportaret.

Cùm igitur de his tribus conveniat inter Doctores, controversum est inter illos, utrùm sola Legislatoris intentio sufficiat ad hoc, ut lex ab eo lata sub mortali obliget, quamvis eius materia levis sit. Omissis variis Theologorum sententijs,

tentijs,

tentijs, probabilissimè loqui videntur ij, qui docent legem in materia levi non posse obligare ad mortale peccatum, quantumvis Legislator hoc intendat, intentionemque suam verbis disertis exprimat, Ita Dominicus Sotus, lib, 1· de Justitia, quæst. 5. art 4. Alphonsus à Castro lib. 1. de lege pœnali cap 4, Bellarm. lib. 3. de membris Ecclesiæ cap. 11. & plures alij. Quorum præcipua ratio est, quòd lex injusta nullam inducat obligationem ex eà parte quâ injusta est unde S. Augustinus lib, 1. de liber, arbit. cap. 5. Lex illa, inquit, quæ justa non fuerit, lex non sit; atqui lex illa in qua licet eius materia levis esset, Legislator intenderet obligare ad peccatum mortale, proindèque ad pœnam æternam, ex illa parte non esset justa, sicut lex illa justa non censeretur, quæ pœnam mortis temporalis ob leve aliquod delictum decerneret; ergo ad peccatum mortale non obligaret, quantumvis Legislator obligare intenderet.

3. Quæres, an sicut lex in materia levi sub peccato mortali non obligat, licet Legislator obligare intendat: sic è-contra in materia gravi obliget sub mortali, quamvis Legislator intendat solùm obligare sub veniali. Navarrus cap, 23. num. 49. Joannes Medina cod. de jeiunio quæst. 7. & quidam alij existimant obligare tunc solummodò sub veniali: quorum sententia, quamvis probabilis sit, probabilior tamen & magis in praxi tuta est contraria, quæ asserit legem in materia gravi obligare sub mortali peccato, quamvis Legislator intendat solùm obligare sub veniali. Ita Driedo de libert. Christiana cap. 3. ad 5. Franciscus à Victoria relectione de potestate civili, num. 19. Bartholomæus Medina ad quæst. 96. art. 4, & Bellarm. supra: ubi rectè observat in resp. ad 7, argumentum, ex intentione quidem Legislatoris pendere, an velit re ipsa imperare, & verā legem condere: an verò solùm ostendere quid agendum sit sine alio imperio: sed si velit seriò imperare, & veram legem condere, non esse in eius potestate impedire quin lex obliget ad mortale vel veniale pro rei magnitudine, vel parvitate.

4. Supersunt adhuc duæ circa præsentem materiam difficultates. Prima est, an lex humana sub peccato mortali obligans, obliget etiam cum periculo vitæ. Quidam Theologi abso-

gi absolutè negant: & alij longè probabilius distinctione utendum esse existimant. Vel enim lex humana talis est, ut illius observatio bono communi tuendo sit necessaria, ita ut ex illius transgressione grave aliquod detrimentum in totam communitatem derivetur: ex. gr. Legem fert Episcopus tempore pestis grassantis, ne Sacerdotes ex locis peste infectis discendant, in quibus pastoribus defunctis nulli alij aderunt, qui pereuntibus Sacramenta ministrent: Item Imperator in bello lege lata prohibet, ne milites in excubijs stationes suas deserant, ne scilicet ex desertione stationis strages & profligatio totius exercitûs sequatur; in illis enim casibus Sacerdotes ac milites etiam cum periculo vitæ obedire tenentur, cùm bonum privatum secundùm rectam rationem bono communi postponi debet.

Vel talis est illa lex, ut illius observatio solùm particulare bonum respiciat, ut jejunium, auditio Missæ, &c. tunc enim quamvis lex illa sub mortali obliget, non tamen obligat cum vitæ aut etiam sanitatis amittendæ, vel gravis alicuius damni, aut incommodi subeundi periculo: cùm nulla tunc suppleat ratio cur Legislator cum tanto damno vel periculo ad legum suarum observationem obliget. Ita Sotus in 4. dist. 22. quæst. 1. art. 4. Valentia disp. 7. de lege humana Vasques, Suares, & alij apud Laymannum cap. 14. de legibus, qui tamen id limitat, dummodò nullus adsit legis vel Legislatoris contemptus, nullum item ex violatione legis immineat grave scandalum: unde Sanctus Augustinus dicit lib. de bono coniug. cap. 16. Satiùs esse fame mori, quàm idolothytis vesci, cum scandalo scilicet, vel religionis contemptu.

5. Secunda difficultas est, an sint aliquæ leges purè pœnales; id est, quæ ad solam pœnam obligent, & ex quarum transgressione nullus peccati reatus incurratur. Quidam Theologi affirmant; alij tamen probabiliùs negant, quorum plures citat & sequitur Bellarminus lib 3. de memb. Eccl. cap. 11. dicitque implicare contradictionem; Legislatorem obligare ad pœnam & non ad culpam: cùm culpa & pœna sint correlativa, nec illa lex justa videatur, quæ pœnā adversùs insontes decerneret: unde asserit regulas illas quorūdam Religiosorum

ligiosorum quæ ad solam pœnam obligant, non per modum legis obligare; sed per modum cuiusdam conventionis & pacti: & S. Doctor rectè observat 2. quæst. 186. art. 9. ad 2. Non omnia, quæ in lege humana continentur, tradi per modum præcepti; sed quædam proponi per modum ordinationis cuiusdam obligantis ad solam pœnam: quod in quibusdam legibus civilibus locum habere censet Navarrus cap. 23. num. 55. quando scilicet neque ex Legeslatoris declaratione, neque ex qualitate pœnæ, neque ex detrimenti publici gravitate dignosci clarè potest, an lex aliqua civilis pœnalis obliget sub culpa; tunc enim ut ibidem docet, quivis poterit id in favorabiliorem partem interpretari, ac sibi persuadere hanc non tam legem esse, quàm ordinationem quandam, quæ proinde ad nullam culpam obliget, sed pœnam tantum veluti conditionem quandam proponat, ut diligentiùs & fideliùs observetur.

SECTIO V.

In quibus Personis resideat Legum ferendarum potestas.

1. CUm Leges humanæ duplicis sint generis, Ecclesiasticæ scilicet, & civiles: duplex etiam est Legislatrix potestas, Ecclesiastica nimirùm & civilis, De utraque breviter hic agendum est.

Ac in primis observandum est primam & præcipuam conditionem in Legislatore sive Ecclesiastico, sive Laico requisitam, esse legitimam in foro exteriori jurisdictionem, id est legitimam authoritatem ac potestatem publicam ad regimen & gubernationem communitatis alicuius Hæc autem jurisdictio duplex est: alia ordinaria, quam quis ratione proprij muneris & officij obtinet: alia delegata, quam non ex munere vel officio, sed ex commissione & facultate sibi concessa exercet.

Rursùm alia est jurisdictio contentiosa, alia voluntaria: ad illam pertinet leges condere, prohibere, punire; causas seu lites tum civiles, tum criminales dirimere, &c. quamobrem proprium tribunal postulat, quod contentiosum dicitur à partium contentione. Voluntaria autem jurisdictio

versatur

versatur circa alios publicæ potestatis actus, quales sunt legitimare, dispensare, conferre beneficia, &c. Differunt verò inter se, quòd illa etiam in invitos exerceri possit, hæc nonnisi in volentes: unde etiam nomen accepit: Deinde quòd jurisdictio contentiosa extra proprium territorium non extendatur: ut enim dicitur cap. 2. de constit, 5. Extra territorium jus dicenti, impunè non paretur: ex quo fit, ut nec Synodales Constitutiones, nec aliæ leges alicuius Diœcesis particulares extra illius territorium obligent; nec Diœcesani quando illinc absunt ad earum observationem, v. g. ad celebrationem Festorum illius Diœcesis particularium teneantur: sicut è contra peregrini & advenæ dum in illa diœcesi commorantur, vel per illam iter faciunt, leges illius & consuetudines particulares servare tenentur: Voluntaria autem jurisdictio extra proprium territorium exerceri validè & plerumque licitè possit quando scilicet nulla inde oritur cuiusquam offensio, nullumve scandalum. Ita Suares, Navarrus, Sylvester, & alij plures apud Laymannum tract. 4. de leg. cap. 5. & 11.

2. Observandum. Hanc utramque potestatem legislativam inter se differre ratione orginis: Ecclesiastica enim potestas immediatè à Deo instituta est; civilis verò, quamvis à Deo sit: Non enim est potestas nisi à Deo, inquit Apostolus Rom. 13. non tamen immediaté ex institutione illius, sed ex ipsorum hominum institutione: ratio enim naturalis ipsis hominibus devinitùs indita, sicut homines ad vitæ societatem adigit, sic etiam dictat societatem humanam diu constare non posse, nisi publica aliqua potestate gubernetur, juxta illud Sapientis: Ubi non est gubernator populus corruet. Unde providentiæ divinæ suavi moderamine factum est, ut homines ubique terrarum aliquam regiminis formam inter se constituerent: & alij quidem communi consilio se ipsos regerent; alij verò penes aliquos Optimates, vel penes unum principem seu Regem aut Imperatorem, authoritatem omnem ac jurisdictionem transferrent: unde Rerumpublicarum, Regnorumque ac Imperiorum variæ formæ exortæ sunt, factum est, ut ad regimen communitatis; alij Democratiam, alij Aristocratiam, alij verò

Monarchiam amplecterentur: quæ quidem Monarchia, ut id obiter dicamus, hoc præ cæteris habet, quod proximè ad totius mundi sub uno summo moderatore Deo, regimen accedat, primamque illam & æternam diuini imperij formam perfectius imitetur.

3. Differt præterea hæc utraque potestas ratione obiecti: potestas enim Ecclesiastica per se ac directè versatur circa res spirituales, ad cultum divinum & salutem animarum pertinentes: potestas verò civilis per se ac directè temporalem solùm commoditatem ac pacem spectat, ut colligitur ex 1. ad Timoth. 2. ubi Apostolus orare jubet: Pro Regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt; ut quietam & tranquillam vitam agamus.

His prænotatis videndum est, in quibus personis resideat potestas ferendarum legum, præsertim Ecclesiasticarum, quæ nostrum institutum magis spectant; quod in sequentibus paragraphis investigabimus.

§. I.

De Romano Pontifice.

1. DIcendum, Inter Legislatores Ecclesiasticos Romanum Pontificem, tanquam Sancti Petri Successorem, ipsumque Christi Domini Vicarium, ac Summum totius Ecclesiæ Pastorem primum ac præcipuum locum tenere.

Probatur primò ex Scriptura: S. Matth. 16. ubi Christus Dominus S. Petrum alloquens: Tu es Petrus, inquit, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. & S. Joannis 21. eidem dicit: Pasce agnos meos, pasce oves meas, quæ verba expendens S. Bern. lib. 1 cap. 2. de consid. Non modo, inquit, ovium, sed & Pastorum tu unus omnium Pastor: unde id probem, quæris? ex verbo Domini: cui enim non dico Episcoporum, sed Apostolorum, sic absolutè & indiscretè totæ commissæ sunt oves? Si me amas, Petre, pasce oves meas; quas? illius vel illius populos civitatis, aut regionis, aut certè regni? oves meas, inquit. Cui non planum, non designasse aliquas, sed assignasse omnes? nihil excipitur, ubi distinguitur nihil.

Probatur 2. ex concil: Calced. act. 2. & 3. ubi passim S.

Leo

Leo Papa vocatur: Universalis Ecclesiæ Pontifex: & in Synodo 7, generali, act. 2. in Epist. Adriani ibidem lecta & recepta dicitur: Romanam Sedem per totum terrarum orbem primatum obtinere, omniumque Ecclesiarum Dei caput existere.

Probatur 3. ex Sancto Ambrosio in cap. 3. 1 ad Timoth. Cùm totus (inquit) mundus Dei sit, tamen domus eius Ecclesia dicitur, cuius hodie rector Damasus: & ex S. Hieronim. Epist. ad eundem Damasum: Ego, inquit, nullum primum nisi Christū sequens, Beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri consocior: super illam petram ædificatam Ecclesiam scio, &c, quicunque tecum non colligit, dispergit: & Sancto Prospero, carmine de ingratis: Sedes Roma Petri, quæ Pastoralis honoris facta caput mundo, &c.

2. Dicendum. In materia fidei aliisque rebus, quæ ad mores & disciplinam Ecclesiasticam pertinent, Romanum Pontificem esse summum Legislatorem & Judicem.

Hæc veritas, quæ indubitanter ab omnibus tenenda est, evidentiûs ac meliùs demonstrari non potest, quàm ex continua praxi totius Ecclesiæ, in qua id constanter & religiosè servatum est: ut, quoties oriretur controversia aliqua, vel dificultas in materia fidei, aut in rebus ad mores & disciplinam Ecclesiasticam spectantibus, toties Apostolica Sedes consuleretur: cuius rei fidem faciunt innumera propè responsa, statuta, decreta Romanorum Pontificum; ex quibus totum fermè Juris Canonici corpus conflatum est. Unde summa cum ratione Innocentius Papa in Epist. ad Patres Concil. Carthag. quæ inter Augustinianas numeratur 41. dicit: Non humana, sed divina decretum esse sententia: ut quidquid de disiunctis remotisque provinciis ageretur, non priùs (alii Episcopi & Ecclesiæ Præsules) ducerent esse finiendum, quàm ad Romanæ Sedis notitam perveniret, cuius authoritate, justa qua fuerit pronuntiatio, firmaretur: & Epist. 63. ad Patres Concilii Milevitani: Diligenter, inquit, & congruè Apostolico consulitis honori: inquam: illius, quem præter illa quæ sunt extrinsecùs, solicitudo manet omnium Ecclesiarum, super anxiis rebus quæ sit tenenda sententia; antiquæ scilicet regulæ formam secuti, quam

ti, quam toto semper orbe mecum nostis esse servatum, &c. scientes, quod per omnes Provincias de Apostolico fonte petentibus responsa semper emanēt, præsertim quoties fidei ratio ventilatur. Quod etiam optimè explicavit S. Bernardus Epist. 90. ad Innocentium II. ubi sic Pontificem alloquitur: Oportet ad vestrum referri Apostolatum pericula, quæque & scandala emergentia in regno Dei, & præsertim quæ de fide contingunt: dignum namque arbitror ibi potissimum resarciri damna fidei, ubi non possit fides sentire defectum; hæc quippè est huius prærogativa sedis: cui enim alteri aliquando dictum est; ego pro te rogavi, ut non deficiat fides tua? Quare meritò unusquisque fidelium S. Petri Chrysologi monitum in Epist. ad Eutichem auscultare, illudque animo inscribere deberet: Hortamur te, inquit, frater, ut his, quæ à Beatissimo Papa Romanæ civitatis scripta sunt, obedienter attendas; quoniam Beatus Petrus, qui in propria sede vivit, præstat quærentibus fidei veritatem.

§. II.

De Concilijs.

1. Concilia quæ in Ecclesia celebrari solent, alia sunt Oecumenica seu generalia, quæ Summi Pontificis authoritate, convocatis ex orbe universo Episcopis congregata sunt; Alia non Oecumenica, seu particularia, quæ inferiorum Prælatorum authoritate, ex aliqua Provincia particulari, vel natione convocatur. De utriusque breviter hic agendum est: Atque in primis quod spectat ad Concilia generalia.

Dicendum 1, Concilia generalia plenissimam habere potestatem condendi leges pro totius Ecclesiæ regimine? ad earumque observationem omnes & quoscunque fideles obligandi. Hæc veritas in confesso est apud omnes: cùm generalia Concilia legitimè congregata univesalem Ecclesiam repræsentent, Christusque Dominus expressis verbis dixerit S. Matth. 18. ut Si quis Ecclesiam non audierit, sit tanquam ethnicus & publicanus. Sed difficultas est, quænam sint illa Concilia generalia, quæ pro legitimis haberi debeant. Pro cuius resolutione.

2. Dicen-

2. Dicendum, Concilia generalia legitima illa esse, quæ Romani Pontificis authoritate congregantur, & in quibus vel per se, vel per legatos præsidet. Prior huius assertionis pars probatur ex antiquissimo Canone, in quo statuitur; Præter sententiam Romani Pontificis Concilia celebrari non posse: quem Canonem Apostolicum esse testatur S. Marcellus Papa in Epist: ad Episcopos Atiochenæ Provinciæ; illumque renovavit Concilium Nicænum: ut habetur in Epist. Synodi Alexandrinæ ad Fœlicem' & in Epist. Julij I. ad Episcopos orientales. Probatur item ex Concilio Calced. act. 1. ubi Dioscorus Patriarcha Alexandrinus prohibetur sedere inter Episcopos, eo quòd Synodum generalem convocare ausus fuisset sine athoritate Apostolicæ Sedis: Quod, ut ubi dicitur, nunquam licuit; nunquam factum est. Et ex Concilio 7. generali act 6. ubi reprobatur Concilium quoddam Constantinopolitanrum, eo quòd sine consensu Romani Pontificis ab imperatore convocatum fuisset.

3. Secunda pars assertionis, nimirùm Concilia illa generalia solummodò pro legitimis habenda esse, in quibus Summus Pontifex per se, vel per Legatos præsidet; melius probari non potest, quam inductione breviter facta per antiquissima Concilia generalia (de recentioribus enim Concilijs id planum & evidens est) in quibus Romanus Pontifex per se vel per Legatos suos præsedisse refertur, In Concilio enim Apostolico, de quo mentio sit Actor. 15. præsidet S. Petrus, ut docet & probat S. Hieronymus Epist: ad S. August. quæ est inter Augustini anas 11. In Concilio Nicæno 1. anno 127. Hosius Episcopus nomine S. Sylvestri Romani Pontificis præfuit, ut patet ex illius subscriptione quæ omnium Prælatorum etiam Patriarcharum, qui Synodo interfuerunt, subscriptiones præcedit, ideòque à S. Athanasio Epist. ad solit. vir agentes, Princeps illius Concilij vocatur. In Concilio Ephesino 431. præsedit. S. Cyrillus Alexandr. nomine Cœlestini Romani Pontificis, ut testatur Evagrius lib. 1. cap. 4. & S. Prosper in Cronico, & apertè constat ex Epist. ipsius Cœlestini ad præfatum S. Cyrillum, in qua vices suas illi demanat. In Concilio etiam Chalce donensi

cedonensi anno 451. Paschasinus & Lucensis Episcopi nomine S. Leonis Papæ, ut constat ex actis ipsius Synodi, præsertimque ex Epist. illius S. Leonem. quæ habetur act. 3. ubi idem S. Leo dicitur Episcopis ipsius Synodi tanquam membris caput præfuisse, in his qui eius tenebat ordinem.

4. Dicendum 3. Sicut Summi Pontificis est Concilia generalia convocare, ijsdem præsidere, sic etiam ad Episcopos jure proprio & ordinario pertinere, ut in illis sedeant, non solùm ut consiliarij, sed etiam tanquam legitimi judices in rebus ad fidem & disciplinam Christianam spectantibus. Id apertè constat ex perpetua ipsius Ecclesiæ praxi, & ex actis Conciliorum generalium, in quibus Episcopi sententiam tanquam judices dixerunt, & illorū decretis subscripserunt.

Quamvis autem jure ordinario soli Episcopi in generalibus Concilis tanquam judices interesse possint, ex privilegio tamen & consvetudine id alijs etiam quibusdam personis Ecclesiasticis competere posse, tradit Bellarminus lib. I. de Concil. cap. 15. ut Cardinalibus, &c.

Quod spectat ad alia Concilia, quæ universalia non sunt, observandum est illa triplicis esse generis: alia siquidem sunt Nationalia, quæ convocatis alicuius regni, seu nationis Episcopis à Primate vel Patriarcha inducuntur: alia Provincialia, quæ ab Archiepiscopo convocatis Provinciæ sibi subditæ Episcopis; alia denique Diœcesana, quæ Episcopi, authoritate celebrantur.

Porrò ad hoc ut Concilia eiusmodi particularia leges in propriis territoriis obligantes condere possint, consensus vel approbatio Summi Pontificis minimè requiritur, ut docet Laymannus Tract. 4. de leg. c. 7. dummodò nihil in ijs contra universales Ecclesiæ leges decernatur. Quòd autem aliqui Doctores existimant statuta eiusmodi Conciliorum particularium, si à Summo Pontifice approbentur & confirmentur, totius Ecclesiæ fideles obligare; id intelligendum est, si ab illo approbata sint & confirmata eo animo, ut ad eiusmodi statutorum observationem velit omnes ubique terrarum fideles obligare: (quod ex verbis approbationis seu confirmationis dignosci potest:) secùs si approbatio illa seu confirmatio ad majorem tantùm vim & stabilitatem eius-

modi ſtatuturum à Summo Pontifice concedatur tunc enim extra proprium territorium obligare minimè cenſentur.

§. III.

De Epiſcopis, aliiſq; Eccleſiæ prælatis.

1. CErtum eſt in primis Epiſcopos ex divina inſtitutione in Eccleſia poſitos fuiſſe ad illius regimen & gubernationem, ut manifeſtè conſtat ex his Apoſtoli verbis Act. 20. Poſuit vos Spiritus Sanctus Epiſcopos regere Eccleſiam Dei: proindeque legum ferendarum poteſtatem penes illos eſſe reſpectu ſibi ſubitorum.

Certum eſt etiam ex eadem inſtitutione divina, Epiſcopos ſuperiores eſſe Presbyteris: non ſolùm quoad Ordinis dignitatem, ut in tractatu præcedenti dictum eſt, cap. 7. ſed etiam quoad regiminis authoritatem, ſeu juriſdictionem. Id aperte colligitur ex Epiſt. 1. ad Timoth. cap. 5. ubi Apoſtolus formam ſubſribit, ſub qua Epiſcopus accuſationem adverſus Presbyterum recipere debet, ex quo ſequitur Epiſcopum eſſe Presbyteri judicem, ac proinde ſuperiorem: unde inconſilio Neocæſarienſi can. 13 dicitur Epiſcopos Apoſtolis, Presbyteros verò diſcipulis Chriſti in Eccleſiaſtica Hierarchia ſucceſſiſſe; quod etiam docet Sanct⁹ Auguſtinus in Pſalmo 44. & in Concilio Tridentino ſeſſ. 23. can 7 anathema profertur in eum qui dixerit Epiſcopos non eſſe Presbyteris ſuperiores.

4. Certum eſt prætcrea unumquemque Epiſcopum in propriâ tantummodò Diœceſi, non verò in tota Eccleſi authoritatem & juriſdictionem obtinere: unde Concilium Conſtantinop. 1. can. 3. declarat quod Epiſcopi non invitati ultra Diœceſim accedere non debent ſuper ordinandis aliquibus, vel diſponendis Eccleſiaſticis cauſis: quod etiam decretum eſt cap. Nullus primas, 9. qu. 7.

Certum eſt denique quod ſicut authoritas & juriſdictio reſpectu ſubditorum, Epiſcopo competit; ſic etiam ipſi Epiſcopo à ſubditis honor & obedientia deferri debet, juxta illud Apoſtoli Hebr. 16, Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubiacere eis, &c. Unde S. Iguatius Martir. in Epiſt. ad Trallianos, Epiſcopo, inquit, ſubditi eſtote, ſicut Domino: & in Conci-

tn Concilio Chalcedonensi tract, 15. can. 8. statutū est, ut Clerici Basilicis Monasteriis & aliis Ecclesiis adscripti, secundùm Sanctorum Patrum traditiones sub Episcopi potestate permaneant; nec per contumaciam ab Episcopo suo desileant: qui verò audent evertere eiusmodi formā & quocunque modo, nec proprio subijciuntur Episcopo, Canonum correctionibus subiacebunt.

3. Quod spectat ad alios Ecclesiæ Prælatos, breviter dicimus; præter Romanum Pontificem, alios que Episcopos quasdam alias dignitates in Ecclesia reperiri ad maiorem ipsius tùm utilitatem: tùm decorem, ac in primis Sancto Romanæ Ecclesiæ Cardinales Summo Pontifici assistere, ipsumque in regenda Ecclesia consilio & opera juvare, de quibus plura videri possunt apud Bellarm. lib. 1. de Clericis cap. 16. Patriarchas item ac Primates, Archiepiscopis seu Metropolitanis supereminere, & istos alijs Episcopis, ita ut (sicut habetur cap. Si inter, 6. quæst. 4.) ab Episcoporum judicio ad Archiepiscopos & Metropolitanos appellari possit, & ab istis ad Primates & Patriarchas, ac demûm ad Romanum Pontificem, cuius judicio, controversiam quamcunque ad res aut personas Ecclesiasticas spectantem, dirimi ac definiri oportet.

Ubi tamen observandum est advèsùs Episcopòs proter eminentiam dignitatis, in causis criminalibus gravioribus, nec sentētiam ferri, etiam juridicè inquiri aut procedi posse, absque Sedis Apostolicæ authoritate, ut in pluribus Canonibus sancitum habetur; ac novissimè in Concilio Tridentino sess. 24. capite 1.

SECTIO IV.

Quibus modis cessare possit obligatio servandæ legis humanæ.

Dicendum 1. Legis humanæ servandæ obligationem cessare posse per abrogationem illius: ac proinde legem ipsam humanam, ob causas aliquas justas & rationabiles, posse aliquando abrogari: Nec enim (ut loquitur Innocentius in Concilio Lateranensi generali) & refertur cap.

8. de consang. & affinit. debet reprehensibile indicari, si secundùm varietatem temporum statuta quandoque varientur humana, præsertim cum urgens necessitas, vel evidens utilitas id exposcit: quoniam ipse Deus ex his quæ veteri testamento statuerat, nonnulla mutavit in novo.

Dicendum 2. Legem humanam abrogari posse tùm illius desvetudine, vel contraria consvetudine, ut sectione sequenti dicetur, tùm etiam voluntate Principis qui legem tulit, aut Successoris, vel Superioris illius: certum est enim Principem qui legem tulit, posse illam revocare & abrogare: eadem enim potestas quæ ad legem ferendam requiritur, sufficit ad illam abrogandam: cùm juxta regulam juris, res omnis per quascunq; causas nascitur, per easdē dissolvi potest.

Certum est etiam idipsum ab eius successore posse fieri, cum tanta sit potestas successoris quanta fuit illius qui legem tulit, sicut ergo potest hic legem à se latam revocare, sic & ille poterit: & cùm par in parem non habeat imperium, non potest huic ille valide præcipere ne legem à se latam revocet. Certum est denique superiorem inferioris legem posse abrogare, sicut enim inferior subditur Superiori, sic eju potestas Superioris potestati subdita est: unde per quandam eminentiam potest quidquid inferior, qui sicut legem à se latam revocare potest, sic etiā poterit eius Superior.

2. Dicendum 3. Cessare quoque obligationem servandæ legis, quando illius causa & ratio cessat, Ita S. Doctor 1. quæst. 103. art. 4. quia, ut habetur cap. Cùm cessante, de appellationibus, cessante causa cessat effectus: & sicut lex ab initio non subsisteret, si absque causa & ratione, ob quā lata esset, ita desinente causa & ratione ob quam lata est, ipsa etiam esse ac proinde obligare desinit: quod tamen intelligi debet in praxi, quando certum est & evidens causam eiusmodi legis cessare: aliàs, si aliqua dubitandi ratio subsit, tutius adire Superiorem, nihilque inconsulto illo contra legis tenorem attentare.

Quod si lex plures in se partes contineat, quæ ab invicem disiungi possint, tunc, ut rectè monet Suares libro 6. de leg. cap. 9. quamvis cesset causa & ratio alicuius partis; potest tamen alterius ratio & causa perseverare, sicque

lex cen-

lex censebitur secundùm illam partem semper obligare: ut enim habetur in regulis juris, utile per inutile non debet vitiari.

Dicendum 4. Legis servandæ obligationem cessare, præterea per legitimam Superioris dispensationem. Ita Sanctus Thomas variis in locis; sed præsertim 2. 2. qu. 88. art. 1. ad 2. ubi quid sit dispensare, explicat his verbis: Cùm dispensatur in lege humana, non fit ut legi humanæ non obediatur, quod est contra legem naturæ, & mandatum divinum; sed fit ut hoc, quod erat lex, non sit lex in eo casu: respectu scilicet illius cum quo dispensatur: sicut enim ex causa rationabili potest Legislator aut eius Successor vel Superior legem revocare & abrogare ut supra dictum est, sicque omnes subditos ab observatione illius eximere, poterit à fortiori ex rationabili causa aliquem particularem sibi subditum ab illius servandæ obligatione eximere, & sic cum illo super ea lege dispensare.

3. Quætes, an dispensatio concessa sine causa justa & rationabili, valida sit & licita. Respondetur validam quidam esse, ut docent Innocentius, Navarrus, & plures alij, quos citat & sequitur Sanches lib. 8, de dispens. disp. 17. num. 27. sed tamen illicitam, respectu tum Superioris dispensationis, tùm subditi dispensationem illam postulantis & acceptantis, ut docet S. Thomas 1. 2. qu, 97. art, 4. unde Concilium Tridentinum sess. 15. cap. 18. dicit dispensationes nonnisi urgenti & justa ratione causa cognita & summa cum maturitate concedendas esse.

Quale autem peccatum sit absque justa causa dispensare, non consentiunt inter se Doctores: quidam enim, ut Navarrus prælud. 9. num. 14. & Sotus lib. 1. de justitia qu. 7. ar. 3. arbitrantur Superiorem sine justa causa in propria lege dispensantem peccare tantum venialiter: alij, ut Suares lib 6. de lib. cap. 17. & Valentia tom. 2. disp. 7. que. 5. punct. 9. asserunt peccare mortaliter: probabilius tamen loqui videntur illi, qui id ex qualitate legis ac dispensationis judicandum esse asserunt: si enim ex illa dispensatione scandalū aliquod, aut damnum temporale aut spirituale oriatur, tunc peccatum erit mortale, si verò nullum eius-

modi ſcandalum aut damnum ſubſit, erit tantùm veniale.

4. Quæres 2. an inferior aliquando diſpenſare poſſit in lege ſuperioris, reſpondetur id neque licitè, neque validè fieri poſſe, niſi quando gravis aliqua urget neceſſitas nec niſi valdè difficilis ad ſuperiorem pateat recurſus: excipitur tamen caſus, in quo diſpenſandi facultas inferiori generali aliqua lege, vel ſpeciali privilegio conceſſa ſit, vel aliqua legitimè præſcripta conſuetudine comparata: quæ quidem fuſiùs explicata videri poſſunt apud Laymannum tractatu. 4. de leg. capite 22.

Quæres 3. an Prælati & Superiores poſſunt ſecum diſpenſare in iiſdem caſibus, in quibus cum aliis diſpenſare poſſent. Reſpondetur poſſe non modò validè, ſed etiam licitè, tum committendo alteri v. g. Confeſſario aut Vicario, facultatem ut ſecum diſpenſare poſſit in iis, in quibus poſſent cum ſubditis diſpenſare: tùm etiam directè ſecum diſpenſando ob eaſdem cauſas, ob quas juſtè & rationabiliter cum ſubditis diſpenſare poſſent, ut fuſiùs explicat & probat Sanches: lib. 8. de diſpenſ. diſp. 3: num. 3. & ſequ.

5. Dicendum. Legis ſervandæ obligationem in aliquo caſu particulari ceſſare poſſe per ipſius legis interpretationem, quæ fit per virtutem illam, quam Theologi epiikiam ſeu æquitatem vocant, cuius proprium eſt (ut docet Sanctus Thomas 2. 2. qu. 120. art. 1.) legem humanam univerſim aliquid præcipientem in aliquo particulari caſu, in quo ceſſat illius obligatio, vel interpretari, vel emendare; cum enim (ut idem declarat) actus humani, de quibus lex fertur, in ſingularibus contingentibus conſiſtant, quæ variari poſſunt infinitis propè modis, quos Legislator prævidere nequit, qui cum in ferenda lege communem ſpectet utilitatem, ad id præſertim attendit quod in pluribus accidere ſolet: hinc ſit ut aliqui caſus occurrere poſſint, in quibus lex ipſa deficiat; ita ut non ſolùm tunc nulla ſit ad illam ſarvandam obligatio, ſed ne quidem eius obſervatio licita ſit: ex. g. lex quæ jubet ut depoſita reſtituantur, juſta: eſt & tamen contingere poteſt aliquādo, ut proditor vel furioſus arma depoſita repoſcat. ille ad patriæ impugnationem, hic ad ſui vel aterius necem, in quibus caſibus mani-

feſtum

festum est restitutionem, depositi, quamvis lege præscriptam, nihilominùs esse contra rationem, ac proinde illicitam: quare necesse est tunc legem illam vel interpretari, vel emendare Legislatoris potiùs mentem quam verba sequendo: hinc Cœlestinus Papa cap. Humanæ aures 22. qu. 5. Non debet, inquit, aliquis verba considerare, sed intentionem ac volantatem: quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni. Porrò intentio & voluntas Legislatoris, tùm ex materia legis, tùm ex eiusdem circumstantiis, tùm præsertim ex illus fine & causa, seù ratione, ob quam lex ipsa lata est, intelligi poterit.

SECTIO VII.

An & qua ratione consuetudo vim Legis obtineat.

1. NOmine consuetudinis (ut explicat S Doctor) intelligitur frequentia liberé operandi eodem modo & alio nomine appellatur (mos populi) id est actus palam & publicè frequentatus. De consuetudine autem eo modo intellecta.

Dicendum 1. Consuetudinem aliquando vim legis obtinere posse. Ita Sanctus Doctor 1, 2. quæst. 97. art. 3. & patet ex usu communi tùm rerum publicarum, tùm etiam ipsius Ecclesiæ: constat einm in variis Regnis & Provinciis, imò & in ipsa Ecclæsia plurima recepta esse, & tanquam obligantia observari, quæ tamen nulla lege positiva, sed sola eonsuetudine introducta sunt: unde Sanctus Augustinus Epist. 86. ad Casulanum: Mos, inquit, populi Dei, & instituta Majorum pro lege tenenda: & sicut prævaricatores legum divinarum, ita & contemptores consuetudinum Ecclesiasticarum coercendi sunt.

Dicendum 2. Ad hoc ut consuetudo aliqua vim legis obtinaat, quatuor præsertim conditiones requiri. Prima est, ut consuetudo illa sit rationabilis, & bono communi utilis. Ita cap. Erit autem lex, dist. 4. & per se patet: ut enim vim legis habeat, præcipuas & magis necessarias legis qualitates habere debet: lex autem, ut supra dictum est, debet esse rationabilis & bono communi utilis. Secunda

est, ut tempore aliquo diuturno duraverit, ut infrà explicabitur. Tertia, ut consensus saltem tacitus Legislatoris seu Principis interveniat; tunc autem tacitè consentire censetur, si sciens talem populi morem, illum cùm posset, impedire noluerit. Ita S. Doctor suprà in resp. ad 3. Quarta denique, ut consuetudo illa servetur à populo, aut majore illius parte, quasi ex obligatione, seu ex animo introducendæ obligationis, ut observat Suares lib. 7. de leg. c. 5, unde consuetudo illa quæ vim legis obtinere censetur definitur ab Isidoro cap. 3. Jus quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cùm deficit lex.

2. Ex quo intelligitur, quare plurimæ consuetudines rationabiles ac piæ, & jam à diuturno tempore usitatæ, Superioribus non modò non contradicentibus, sed etiam approbantibus, vim tamen legis non obtineant, ut ad campanæ pulsum, Sanctissimam Virginem salutare, in Ecclesiæ ingressu Aqua lustrari frontem aspergere, &c. quia scilicet hæ & aliæ similes consuetudines ex liberali tantummodò affectu & devotione, non verò ex ulla inducendæ obligationis voluntate inchoatæ sunt ac continuantur.

Cæterum rectè monet Suares lib. 7. de leg. capite 5. in dubio, an obligatio per consuetudinem aliqua inducta sit cæteris paribus inclinandum potius esse in eam partem, quod consuetudo sit devotionis, quam quod sit obligationis; quia juxta regulam communem Doctorum, in dubio nemo præsumitur velle obligari; neque expedit multiplicari præcepta, ubi moraliter certa non sunt.

3. Dicendum. Consuetudinem non modo constituendæ legis; sed etiam abrogandæ vim habere, ut docet Sanctus Thomas supra art. 3. quod probari potest ex capite ult. de consuetudine, in quo Gregorius IX. declarat posse consuetudinem aliquam Juri positivo (humano scilicet) præjudicium generare, si rationabilis fuerit & legitime præscripta: ex quibus verbis intelligitur duo requiri, ut consuetudo legem aliquam abroget. Primò, ut sit rationabilis; quod per se patet, Secundò, ut sit legitime præscripta; id est, ut tanto tempore duraverit, quam ad legitimam præscriptionem adversus legem opus est.

Quæres,

Quæres, quanto tempore opus sit ad præscriptionem illam complendam adversùs legem Communior & magis recepta Theologorum responsio est, ordinariè requiri decennium ad præscribendum contra legem civilem; quadraginta verò annos adversùs Ecclesiasticam. Ita S. Sylvester, Azor, Corduba, Suares, & alij apud Laymannum tra. 4. de leg. cap. 24. Ratio est, quia ad præscribendum adversùs legem requiritur tempus longum; tale autem in jure civili censetur esse decennium, ut constat ex L. Super longi Cod. de præscriptione longi temporis: in jure autem Ecclesiastico ordinarium præscriptionis tempus censetur esse quadraginta annorum, ut constat ex cap. De quarta. & cap. Ad aures de præscript. Tutissimum autem in praxi, est nihil temere super hac re definiri, sed Doctorum & sapientum virorum consilium perquirere, aut etiam Superiorum seu Legislatorum mentem ac voluntatem explorare.

SECTIO VIII.

De Lege Divina positiva.

1. NOmine Legis divinæ positivæ intelligimus eam, quæ Deo authore condita, & literis consignata, hominibus ad observandum imposita est. Ea autem duplex est, vetus quæ per Moysem Dei nomine lata & promulgata est, & nova quæ à Christo Domino condita in Evangeliis, alijsq; novi testamenti libris consignata est: & circa utramque.

Dicendum 1. Legem veterem fuisse in se bonam & sanctam; licet lex nova longè illâ melior & perfectior.

Quod fuerit bona & sancta constat tùm ex his Apostoli verbis Rom. 7, ubi de lege veteri loquens: Lex, inquit, sancta, & mandatum justum, & sanctum, & bonum: tùm ex eo quòd à Deo condita, à Christo Domino approbata est, qui S. Matth. 5, dicit se venisse, non ut solveret legem, sed ùt an adimpleret, quare olim Marcionistæ, Manichæi, & alij, ab Ecclesia tanquam hæretici proscripti sunt, eo quod inter alia dogmata erronea, veterem legem tanquam inutilem & malam reprobarent: contra quos agit S. Epiphanius hæresi 33. 41. & 66. & S. August. variis in locis, & præ-

fertim

fertim libro 19, & 22 contra Fauftum Manichæum.
Quòd verò lex nova melior & perfectio fit lege veteri, conftat ex varijs Apoftoli locis paffim in Epift. ad Rom. & ad Galat. & ad Hebr. 7. ea de causa Chriftus Dominus vocatur, Melioris Teftamenti fponfor: & fusè id docet & probat S. Thomas quæft. 106. art. 1. & 2.

2. Dicendum. Veteri legi folos Judæos obftrictos fuiffe, legem verò novam omnes omninò homines ubivis terrarum ad fui obfervationem obligare.

Quod lege veteri Judæi foli obftricti fuerint, patet tùm ex eo quòd folis Judæis promulgata fuit, Exod. 19. & 20, tùm etiam ex eo quòd multi ex gentilibus, abfque illius obfervatione falutem funt confecuti, ut docet Sanctus Dionifius capite 9. Cœleftis Hierarchiæ

Quod verò lex nova omnes homines ubivis terrarum obligat, conftat ex cap. ult. & S. Matth. & Marci ubi Chriftus Dominus Apoftolis iniungit, ut doceant omnes gentes, & Evagelium prædicent omni creaturæ: edicitque condamnandos effe, qui credere, ac legem illam recipere noluerint.

Dicendum 3. Legem veterem defijffe, legem verò novam ufq; ad confummationem fæculi effe perfeveraturam.

Quod lex vetus defierit, conftat ex variis Apoftoli teftimoniis. Hebr. 7. ubi dicit: tranflato Sacerdotio, legis trãflationem factam effe ephef. 1. ubi loquens de Chrifto dicit illum legem mandatorum decretis evacuaffe.

Quod autem lex nova ufque ad finem fæculi perfeveratura fit, firma fide tenendum effe docet Sanctus Thomas quæft 107. art. 4.

3. Quæres 1. an lex vetus tota defierit? Bellarminus lib. 4. de juftificatione cap. 6. exiftimat defijffe tantùm quoad ceremonialia & judicialia præcepta, non verò quoad moralia; Suares verò lib. 9. de legib. cap. 11. & plures alij Theologi, quos ibidem citat, totam defiiffe afferunt, etiam quoad præcepta moralia; ita ut obligatio ad illa fervanda penitùs ceffaverit, in quantum illa lege veteri præcipiebantur; licet alioquin ad eadem illa præcepta fervanda tam lege naturæ quàm lege Evangelica teneamur; quæ pofterior fententia

ideò vide-

ideò videtur probabilior, quod magis consonet testimoniis supra citatis, quibus universim lex vetus desiisse dicitur.

4. Quæres 2. quonam tempore lex vetus cessaverit, & obligare ad sui observationem desierit? Respondetur, juxta communem Theologorum sententiam, cessavisse & obligare desiisse in morte Christi Domini. Ita Hugo à Sancto Victore lib 2. de sacramentis, parte 6. cap. 4. S. Bonaventura in 4. dist. 3. qu. 3, & S. Thomas qu. 103. art. 3. ad 3. & art. 4. ad 1. ubi distinguit tria tempora: Unùm quidem ante Christi Passionem, in quo legalia neque erant mortua neque mortifera: aliud autem post tempus Evangelij divulgati, in quo legalia sunt mortua & mortifera: tertium autem est tempus medium, scilicet à Passione Christi, usque ad divulgationem Evangelij, in quo legalia quidem fuerunt mortua; quia neque vim aliquam habebant, neque aliquis ea observare tenebatur: non tamen fuerunt mortifera. Quibus quidem verbis S. Doctor mentem suam aperit super gravi controversia, quæ olim inter SS. Hieronymum & Augustinum exorta est, ut constat ex variis illorum Epistolis ultrò citòque datis, quæ habentur inter Augustinianas ab 8. ad 19. S. Hieronymus siquidem docebat ab instanti mortis Christi Domini veterem legem non modò mortuam, sed & mortiferam esse cœpisse; neque solùm illius servandæ obligationem cessavisse sed neque servari absque peccato potuisse, & quoniam satis constabat Apostolos multis annis post Christi Passionem legalia quædam observasse, dicebat id ab illis simulatè factum, quo faciliùs Judæos legis suæ zelatores ad Christi fidelium àllicerent. E contra verò S. Aguft. cui communiter Theologi subscribunt, asserebat Apostolos nulla simulatione fuisse usos: sed licitè & honestè cæremonias quasdam veteris legis post Christi Domini mortem usurpasse: licet enim lex illa tunc esset mortua, nondum tamen erat mortifera; & quamvis ad sui observationem ampliùs non obligaret, observatores tamen suos nulliùs peccati reos efficiebat: quod ibidem dicit suavi DEI providentia fuisse dispositum; tum ut Judæi legis suæ ceremoniis mirificè addicti, faciliùs ad Christi fidem converterentur; tùm etiam ne lex illa vetus tanquam mala & superstitiosa,

ſtitioſa, reprobata per Chriſtum fuiſſe videretur, & ut aliquo cum honore ſepeliretur.

5. Quo verò præcisè tempore non solùm mortua, ſed & mortifera eſſe cœperit lex vetus, non ſatis exploratum habetur: illud certum eſt iam à multis ſæculis mortiferam, & illicitam eſſe veteris legis obſervationem, cùm præfati SS. Hironymus & Auguſtinus citatis Epiſtolis, ſed præſertim 11. & 19. id multò ante tempora ſua fuiſſe doceant: imò S. Ignatius Apoſtolorum diſcipulus Epiſt. 8. Si quis; inquit cũ Judæis celebratPaſcha, aut Symbola feſtivitatis eorum recipit, particeps eſt eorum, qui Dominum occiderunt & Apoſtolos eius. Unde colligitur probabile eſſe id quod docet Suares lib. 9, de leg. cap. 18. viventibus adhuc Apoſtolorum Principibus, Moſaicæ legis obſervationem mortiferam eſſe cœpiſſe; cùm una quidem ex parte lex Evangelica orbi penè univerſo, ac nominatim Judæis omnibus, diverſas orbis regiones in incolentibus tunc innotuiſſet; ex altera verò plurimum referret hoc Chriſtianæ religionis & fidei dogma, quo lex vetus mortifera creditur, ab iiſdem tradi & confirmari.

CAPVT QVARTVM.

De Legis Divinæ, ſeu Decalogi Præceptis.

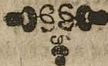
1. NOmine Decalogi ſignificatur lex divina poſitiva decem Præcepta complectens: quorum tria priora DEUM ſpectant, ſeptem verò poſteriora reſpiciunt proximum: cuius quidem Decalogi antequam explicationem aggrediamur, duo hic nobis obſervanda ſunt Primum eſt omnia præcepta moralia (ut docet Sanctus Thomas 1. 2. quæſt. 100. articulo 3.) contineri in Decalogi, aut ut principia in ſuis concluſionibus: qua ratione in eo continentur prima fidei principia, prima item principia legis naturæ, ut Deum eſſe, Deum & proximum eſſe diligendum. Item illud: Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris; Aut ut concluſiones ex primis principiis clarè & proximè promanantes, ut ſunt omnia formalia præcepta in Decalogo contenta; Aut ut concluſiones ſecundarias ex præmiſſis illis

concluſio-

conclusionibus deductas, ut sunt omnia, quæ ex ipsis decalogi præceptis deducuntur, vel quæ ad illa referuntur. De quibus infra erit agendum in cuiusque præcepti explicatione, Quare meritò dici potest ipsum Decalogum esse omnium legum epitomen absolutissimum, ut loquitur Sanctus Augustinus quæst, 140. super Exod. summamque omnium quæ, quantum ad mores spectat, cuilibet Christiano agenda sunt, in illo esse expressam, ut declarat Concilium Coloniense in Enchiridio Christianæ institutionis: ita ut si eius præcepta probè intelligantur, sufficientissima sint ad actùs humanos sive exteriores, sive interiores recte ordinandos.

2 Secundum est, præcepta illa Decalogi fuisse á Christo Domino, tanquam summo Legislatore, non solùm innovata & promulgata (quod ex variis Evangelij locis constat, ac præsertim S. Matth. 7. & 19. S. Mar. 10. & S. Luc. 18.) sed etiam explicata, imò & ampliata, prout legis Evangelicæ maior perfectio requirebat: quod passim in Evangeliis videri potest: sed præsertim in eo sermone, quem coram discipulis in monte habuit, S: Matth. 5. 6. & 7. in quo quidem, ut docet S: Augustinus lib. 1. de sermone Domini in monte, initio & lib. 2. cap. 40. & post illum S. Thomas qu. 108 art. 3. ea omnia complexus est, quæ ad perfectam vitæ Christianæ formam, quoad actus tam exteriores, quàm interiores requiri possunt: quod fusiùs explicat Gregorius Valentia disp. 7. de leg. quæst. 8 punct. 2.

In hoc igitur capite propositum nobis est de singulis ipsius Decalogi præceptis agere, prout à Christo Domino in Evangeliis explicata & ampliata sunt, secundùm commmunem & magis receptam SS. Patrum & aliorum probatissimorum Authorum doctrinam, in omnibus tamen servata ea brevitate quam compendij ratio exigit: quod ut faciliùs exequamur, duo præsertim circa unumquodque præceptum investigabimus. Primò, quid illo præcipiatur aut prohibeatur. Secundò, quot modis in illud peccetur: & ideo unamquamque sectionem in plures paragraphos subdividemus.

SECTI.

SECTIO I.

Explicatur primum Decalogi Præceptum.

Ego sum Dominus Deus tuus, &c.
Non habebis Deos alioenos coram me.

1. HOc primum Decalogi Præceptum duplex est, ut observat Catechismus Romanus parte 3. cap. 2. ex una enim parte aliquid jubet, ex altera verò aliquid prohibet; estque illius sensus, ut ibidem habetur (Me verum Deum coles, & Dijs alienis cultum non adhibebis: ex quo patet illud partim affirmativum esse, partim negativum. Ea est autem ratio præceptorum affirmativorum, ut obligent quidem semper, sed non pro semper, ut loquuntur Theologi: negativa verò utroque modo obligāt: id est, ut explicat S. Thom. 2. 2, qu. 3. art. 3. quod quamvis præcepta affirmativa semper habeant vim obligandi, non obligant tamen ad continuè exercendos actus illos, qui per ea imperantur, sed pro loco & tempore, & secundùm alias circumstantias, secundum quas oportet actum humanum limitari, ut sit actus virtutis: at verò præcepta negativa quovis loco & tempore obligant. Quamvis autem hoc primum Decalogi præceptum, quatenùs affirmativum, præsertim spectet religionis actus, quibus cultus Deo debitus exhibetur: ad illud tamen virtutum Theologicarum actus reduci debent, ut dicitur in Catechismo Romano quo sensu Sanctus Augustinus in Enchir. capite 3. dixit: Fide, spe ac charitate Deum esse colendum: unde sequitur ad rectam primi huius præcepti intelligentiam requiri, ut explicemus quid circa fidem, spem & charitatem; quid item circa religionem in illo præcipiatur, aut prohibeatur.

§. I.

Quid circa fidem primo Decalogi præcepto præcipiatur aut prohibeatur.

1. DE virtute fidei illiusque propriis actibus ac obligatione quæ ad illos exercendos unicuique incumbit, egimus in priori huius operis parte, tra. I. capite I. ubi diximus adultos quoscunque ad credendas omnes & singulas

Christianæ

Chriſtianæ religionis veritates fidei implicita, obligari; fide verò explicita teneri credere unum eſſe Deùm in eſſentia, trinum in perſonis, Filium Dei incarnatum eſſe aliaq; myſteria in Symbolo contenta; nec non & ea, que pertinēt ad rationem Sacramentorum, quæ ab ipſis ſuſcipiuntur aut ſuſcipi debent: ac reliqua denique omnia, quæ ſecundùm exigentiam ſtatus aut conditionis cuiuſque ad ſalutem æternam conſequendam ſunt neceſſaria.

Sed difficultas eſt quandonam affirmativum iſtud fidei præceptum obliget: ſeu quonam tempore teneatur quis ad actum aliquem fidei exrcendum, Reſpondetur ex probabiliori & in praxi tenenda Theologorum ſententia, tribus præſertim caſibus teneri unumquemque ad actum fiedi eliciendum.

Primus eſt, cùm alicui myſteria fidei primò ſufficienter ad credendum proponuntur. Ita Azorius Malderus, Turianus, Sanches, & alij, quos quos citat & ſequitur Bonacina tom. 2. diſt. 2. qu. 2 pun. 2. Secundùm quàm doctrinam pueri, ubi primùm rationis uſum adepti ſunt, cùm ipſis fidei myſteria ſufficienter proponuntur, ad illa actu credenda obligantur, præſertim ſi ad id ſe obligatos eſſe ex dictamine conſcientiæ perſentiant: quod ſimili ratione de infidelibus dici debet.

2. Secundus caſus eſt, quoties quis ad actum aliquem virtutis exercendum obligatur, qui ſine fide exerceri nequit; ut cum quis tenetur de peccato pœnitere & conteri, Sacramentum aliquod ſuſcipere, &c. Ita Doctores proximè citati. Rectè tamen monet Laymannus tract. 1. de fide, cap. 10. in hoc caſu præceptum fidei per ſe, & directè non obligare, ſed ſolùm indirectè & per accidens: unde ſit ut v. g. ſi quis Sacramentum aliquod ſuſcipere omittat quando ad illud ſuſcipiendum obligatur, ſufficiat ſi in confeſſione declaret ſe eiuſmodi Sacramenti receptionem omiſiſſe; nec opus ſit ut fidei actualis omiſſionem exprimat, cùm huius omiſſio non ſit peccatum diſtinctum ab omiſſione illius. Ad hunc caſum reducitur, quando quis videt ſe tentationem aliquam ſuperare alter non poſſe, niſi actum fidei aliquem eliciendo; tunc enim illum elicere tenetur, ut

fuſiùs

fusiùs explicat & probat Valentia tom. 3. disp. 2. qu. 2. puncto. 5.

Tertius denique casus est, quando quis juridicè & publica authoritate de fide interrogatur: tunc enim ad fidem tùm interiùs eliciendam, tum exteriùs profitendam obligatur, licet ex tali professione mors illi immineat: imò qui ab aliquo privato de fide interrogaretur, illam non modò non negare, sed etiam exteriùs profiteri teneretur: si ex illius professionis omissione divinus honor læderetur notabiliter, vel grave aliquod scandalum in proximum redundaret. Ita Authores citati post Sanctum Doctorem 2. 2. quæstione 3. art. 3.

3. Ex dictis facilè colligi potest quid circa fidem hoc primo Decalogi præcepto prohibetur; scilicet peccatum quodcunque fidei oppositum, quod generaliter ab eodem S. Doctore vocatur infidelitas supr. qu. 10. art. quæ quidem, ut idem docet, duplex est: alia negativa, qualis est in illis, qui nihil unquam de fide audire potuerunt, quam dicit non esse peccatum, sed potiùs pœnam peccati ex primi parentis peccato provenientem. Additque illos, qui eo solùm modo infideles sunt, propter eiusmodi infidelitatem non damnari: quamvis damnentur propter alia peccata, quæ sine fide remitti non possunt.

Alia est infidelitas ipsi fidei, ut loquitur Sanctus Doctor art. 5, secundùm contrarietatem opposita, quæ à quibusdam privativa vocatur, qualis est in illis, qui veritatibus fidei sufficienter propositis assentiri nolunt: & hæc ab eodem S. Doctore in tres species dividitur, Paganismum scilicet, Judaismum, & hæresim, quibus quæstione 12. addit apostasiam: aut enim quis renititur fidei nondum susceptæ & talis infidelitas est paganorum, aut renititur fidei susceptæ in figura: & sic est infidelitas Judæorum; vel fidei susceptæ in manifestatione veritatis, & sic est infidelitas, apostatarum quidem, si fides suscepta in totum abjiciatur; hæreticorum verò, si tantùm ex parte.

4. Est autem observandum id quod fusiùs in prima parte explicatum est, scilicet ad rationem hæresis duo requiri, ut docet S. Thomas quæstione 11. art. 5. ad 3. Primum est, ut

est, ut sit error contra aliquam fidei veritatem à Deo revelatam, & ab Ecclesia propositam: Secundum, ut eiusmodi error cum pertinacia & contumacia junctus sit; unde, si qui sententiam suam, ut loquitur Sanctus Augustinus Epist. 162. & refertur cap. Dixit Apostolus 42. quæstione 3. quamvis falsam atque perversam nulla pertinaci animositate defendunt; quærunt autem cauta sollicitudine veritatem, corrigi parati cum invenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi.

Ad hæresim quoque pertinet peccatum illorum, qui de articulo aliquo fidei deliberatè dubitant; ut enim dicitur cap. 1. de hæreticis: Dubius in fide infidelis est. Item si quis exponat se periculo errandum in fide, ut si ex curiositate aut alia prava intentione libros hæreticorum legat, eorum conciones audiat, cum illis temerè disputet, aut frequenti & periculosa illorum conversatione utatur.

§. II.

De virtute spei & peccatis illi oppositis.

1. SPes est virtus supernaturalis Theologica, qua homo fidelis in præsenti quidem sæculo, bona salutaria, in futuro verò ipsam æternam salutem, à Deo, cum fiducia expectat, per Christi merita.

Dicitur 1. Virtus supernaturalis, quia sicut nullus in Deum credere, sic nec in illum sperare potest ut oportet, nisi adjutus auxilio aliquo supernaturali: unde Sanctus Bernardus in Psalmo 90 dicit hæc Psalmistæ verba: Quoniam tu es Domine spes mea, à nullo verè proferri posse, nisi cui intùs persuasum sit à Spiritu Sancto.

Dicitur 2. Theologica, quia Deum immediatè respicit pro obiecto primario, & præcipuo: Neque enim, ut ait S. Thomas 2, 2. quæst. 17. art. 2. aliquid minus sperandum est ab ipso Deo, quam ipsemet Deus.

2. Dicitur 3. per illam expectari à Deo non modò salutem æternam, quæ in ipsius Dei fruitione consistit; sed etiam omnia alia quæcunque bona salutaria, id est ad salutem consequendã necessaria aut utilia, sive corporalia, sive spiritualia sint; quod constat ex ijs, quæ Christus Dominus

nos à Deo postulare, & proinde sperare docuit in oratione Dominica: Ea siquidem, ut loquitur Sanctus Augustinus capite 114. Ench. ad spem pertinent, quæ in oratione Dominica continentur.

* Dicitur 4. (bona illa expectari & sperari ab homine fideli) quia juxta communem Sancti Thomæ & aliorum Theologorum doctrinam, fideles spem necessariò antecedit, cùm non nisi per fidem innotescat, id quod spes à Deo expectare debet.

Dicitur 5. (bona illa expectari cum fiducia) spes enim omnipotentiæ & fidelitate Dei promittentis innititur: unde Hebr. 6. vocat spem, Anchoram animæ firmam ac tutam. Quamvis autem fiducia illa quatenùs Deum respicit, certissima esse debeat: quia tamen ex parte nostræ cooperationis multi defectus accidere possunt, quibus promissionum divinarum effectus impediatur, ideò monet Apostolus ad Philip. 2. Ut cum metu & tremore salutem nostram operemur: qui enim sperat (ut dicit S. August. Serm. 15. ad Fratres in eremo) & non timet, negligens est: qui autem timet & non sperat, depressus est, & descendit in profundum quasi lapis.

3. Dicitur denique per Christi merita quamvis enim ex parte quoque nostra ad assecutionem vitæ æternæ merita requirantur, quia tamen sine divina gratia, quæ per Christi merita nobis confertur, nihil possumus; & in ijs, quæ possumus & volumus longè potiores sunt partes gratiæ divinæ quàm voluntatis humanæ, ideò Absit ut Christianus in seipso vel confidat, vel glorietur, inquit Concil. Trid. sess. 6. c. 16. non in Domino, cuius tanta est erga homines bonitas, ut eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona.

Ex hac definitione spei sic explicata intelligi potest quodnam sit obiectum illius virtutis, sive materiale sive formale. Obiectum enim materiale spei continet ea omnia bona, quæ nobis à Deo sunt promissa, qui est summum & principuum bonum nobis promissum. Obiectum verò formale eiusdem spei, est summa Dei erga nos bonitas ac in promissis adimplendis fidelitas.

Quæres an licitum sit spem in homine aut alia creatura col-

ra collocare. Respondetur cum Sancto Doctore 2. 2. qu. 17. art. 4. quanquam in Deo solo ut principali causa totius boni spes collocanda sit, licitum tamen quoque esse sperare ac confidere in homine, aut alia creatura tanquam causa secunda & instrumentali, per quam secundùm divinæ providentiæ ordinem adjuvari possumus ad consequendum aliquod bonum, quod ad ultimum & summum bonum ordinetur.

4. His breviter explicatis, videndum est quid circa virtutem spei, hoc primo Decalogi mandato præcipiatur aut prohibeatur. Ac in primis certum est, extare divinum Præceptum de spe in Deum concipienda, ut docet Sanctus Thomas quæst. 22. art. 1. quod quidem præceptum in quantùm negativum est & desperationem prohibet, obligat semper, ut ex antè dictis constat; in quantum verò affirmativum, tribus præsertim casibus secundùm probabiliorem Theologorum sententiam obligare censendum est. Primus est, quando primum homini adultò sufficienter innotescit se à Deo creatum esse ad vitam æternam consequendam, seque teneri vitam illam æternam, & media necessaria ad illam consequendam à Deo sperare. Secundus est, quando ad aliquid faciendum obligatur, quod actum spei velut dispositionem necessariam prærequirit! e. g. quando tenetur de peccatis pœnitere: ad illorum si quidem remissionem divinæ misericordiæ spem requiri, docet Concilium Tridentinum sess. 6. capite 6. Tertius est, quando gravis aliqua tentatio desperationis urget, quam aliter homo superare non potest, nisi actum spei eliciendo.

5. Rectè autem monet Isambertus tract. de Spe, disp. 6. art. 5. satisfaciendum eiusmodi præcepto non esse semper necessarium, ut formaliter eliciatur actus ipsius spei: sed satis esse ut virtualiter, quatenùs scilicet censetur includi virtualiter in alicuius alterius virtutis actu, v. g. perfectæ contritionis, qui tunc formaliter eliceretur.

Quod spectat ad peccata, quæ spei adversantur, ac proinde hoc primò præcepto prohibentur, Theologi docent duobus præsertim modis contra spem peccari posse, præsumptione scilicet & desperatione.

Rursùs præsumptio dupliciter commiti poteſt, ut docet Sanctus Thomas quæſtione 21. art. 1. Primò, cùm quis præſumit ſe divinam gratiam aut gloriam æternam ex ſeipſo, & naturæ ſuæ viribus adipiſci poſſe. Secundò, cùm præſumit ſe ex ſola divina miſericordia conſecuturum remiſſionem peccatorum ſine ulla pœnitentia, aut æternam beatitudinem ſine ullis operibus meritoriis.

Deſperatio verò committitur, cùm quis deliberatè de miſericordia divina diffidit, nec peccatorum remiſſionem, aut beatudinem æternam, mediaque ad illam neceſſaria amplitùs à Deo expectat, ideòque omnem conatum ex parte ſua requiſitum intermittit. Rectè autem obſervat Toletus lib. 4. cap. 7. deſperationem aliquando eſſe hæreſi coniunctam ſi quis v. g. exiſtimaret, ac pertinaciter ſibi perſvaderet, Deum aut nolle, aut non poſſe peccata à ſe commiſſa remittere, eiuſque miſericordiam talem non eſſe, quæ tot & tam gravia peccata toties iterata condonare velit aut poſſit: quod in Confeſſione ſpecialiùs declarandum foret.

§. III.

* *De Oratione.*

QVamvis oratio propriè loquendo ſit actus virtutis Religionis, de qua inferius agendum erit, quia tamen etiam ad virtutem ſpei reducitur, & arctiſſimam cum ea connexionem habere videtur, idcircò hic breviter adornabimus ea, quæ circa orationem à Theologis obſervari ſolent.

Ac in primis nomine orationis intelligitur elevatio, ſive (ut loquitur Sanctus Damaſcenus lib. 3. de fide orthod. capite 24) aſcenſus mentis in Deum, tum ad laudem ipſi gratiaſque deferendas, tum ad poſtulationes eidem offerendas, ſive pro ſe, ſive pro alijs. Eo ſenſu accepta oratio dividitur 1. in particularem, quæ fit ab unoquoque, pro ſe, vel pro alijs; & generalem ſeu communem, quæ fit ab Ecclesiæ Miniſtro nomine totius fidelis populi de qua Gennadius lib. de Eccleſiaſtic. dignitatibus, capite 30. ſic loquitur: Cùm ſanctarum plebium Præſules demandata ſibi legatione funguntur, apud divinam clementiam, humani generis cauſam agunt, & tota ſecum Eccleſia congemiſcente poſtulant, & precantur.

Dividi-

Dividitur oratio in mentalem quæ solo interiori mentis actu fit; & vocalem, quæ interiorem illum actum voce ac verbis exprimit. Utriusque fit mentio in scripturis. Mentalis quidem Psalm. 26 Tibi dixit cor meum. Vocalis verò, Psal. 141. Voce mea ad Dominum clamavi. Et de utraque loquens Isidorus lib. 3 de sum. bon. cap. 7. Bonum est, inquit, corde orare, bonum est etiam & sono vocis, Deum spiritualibus hymnis glorificare.

Dùm verò plurima sint, quæ à Theologis circa orationem observari solent, nos ea solummodò hic attingemus, quæ magis necessaria visa sunt, & majoris facilitatis gratia per diversas quæstiunculas, responsionesque illis annexas explicabimus.

Quæritur ergo in primis, an oratio necessaria sit ad salutem necessitate præcepti, seu an homines teneantur orare Deum ex præcepto aliquo divino?

Respondetur affirmativè & colligitur apertè ex scriptura, Matth. 7. Petite & accipietis, quærite & invenietis, pulsate & aperietur vobis. Et capite 26. vigilate & orate, ut non intretis in tentationem. Et Luc 18. Oportet semper orare. Et appositè S. Chrisostomus lib. 1. de orando Deum: Quemadmodùm, inquit, corpus hoc nostrum, si non adsit anima, profectò mortuum est ac fætidum: sic anima nisi se ipsam incitet ad orandum, mortua est ac misera, & graviter olens. Sanctus etiam Augustinus in Psalmo 118 enarat. 17. Ille cui donatur, inquit, à Deo charitas Dei, & propter Deum charitas proximi, profectò instanter orare debet, quò sibi agetur hoc donum.

Id etiam probari potest hac ratione: Nemo potest mandata divina servare, & in illa observantia perseverare, ac tentationes irruentes superare, nec proinde salutèm consequi, sine specialibus & continuis divinæ gratiæ auxilijs: quãvis autem prima gratia quæ homini datur, omnia eius & quæcunque merita, & proinde orationes antecedat, certum est tamen quod unum ex medijs divinitùs institutis, ad gratiæ illius continuationem & incrementum impetrandum esse orationem, ut ex citatis Scripturæ testimonijs constat. Unde sequitur ipsam orationem ex præcepto divino esse necessari-

cessariam ad salutem consequendam?

Quæritur 2. quo tempore quis orare teneatur.

Respondetur: si de præcepto Ecclesiastico quæstio proposita intelligatur, certa tempora singulis partibus officij divini esse ex instituto Ecclesiæ assignata, de quibus agetur infra in appendice de Statu Clericali. Si verò de præcepto divino quæstio sit, cùm illud orandi præceptum sit affirmativum, obligat quidem semper, sed non pro semper, ut loquuntur Theologi: ac proinde determinationem temporis, in quo præceptum illud divinum ita obliget, ut orationis omissio sit peccatum, ex varijs occurentium tentationum, periculorum, & necessitatum prudenti æstimatione dignoscendam esse; v. g. si tentatio aliqua gravis urgeat, si occasio periculosa peccandi immineat, si difficultas gravissima in observatione alicuius præcepti occurrat, tunc haud dubiè censent Theologi hominem ad Deum per orationem debere recurrere, & eius auxilium suppliciter postulare. Addit etiam Navarrus apud Lessium libro 2. capite 37. de oratione, dub. 3. illam quoque teneri ad orandum, qui advertit se alterius exitium impedire non posse, nisi per orationem. Observat autem rectè idem Lessius, præter illos & alios similes casus obligari etiam unumquemque ad orationem Deo referendam, ita ut per diuturnum aliquod tempus puta per unum mensem, ab omni prorsùs oratione cessare sine peccato non possit. Quia exercitij adeò salubris & necessarij omissio, nonnisi cum maxima & valdè culpabili salutis injuria contingere censetur.

Quæritur 3. quis possit & debeat orare?

Respondetur, omnem hominem quamdiu est in statu viæ posse & debere orare. Nam omnis homo vel justus est, vel peccator; si justus est, oratione indiget ad perseverandum, & postulare debet ne inducatur in tentationem: si peccator est, magis adhuc oratione indiget, ut pœnitentiæ gratiam & peccatorum remissionem postulet; unde omnibus hanc petitionem faciendam proposuit Christus, Dimitte nobis debita nostra: hoc enim & peccatores pro remissione venialium debent postulare. Rectè autem observat D. Thomas 22. qu. 83. art. 16. non modo justos, sed & ipsos etiam peccatores

catores cùm orant, sperare, debere se à Deo se exaudiendos; si nimirùm orent ac petant non in quantum peccatores, sed cum pio & recto affectu. idque adjunctis ijs conditionibus, quas idem Sanctus Doctor explicat art. 15. in respons. ad 2. nimirùm si pro se ea postulent, quæ ad salutem sunt conducibilia; si cum fide, spe, ac vero desiderio pœnitendi & placendi Deo. si denique perseveranter postulent: & tunc (ut docet Sanctus Augustinus tract. 102. in Joan.) exaudiuntur, & indubitanter accipiunt quod petunt, sed quando debent accipere; quædam enim non negantur, sed ut congruo dentur tempore differuntur.

Quæritur 4. ad quem debet dirigi oratio, seu quis orandus sit?

Respondetur duo certa esse. Primum est, Deum tanquam summum authorem, & causam principalem omnium donorum & bonorum naturæ, gratiæ & gloriæ, quæ per orationem postulari & obtineri possunt, orari debere 2. est, Sanctos etiam in cœlo beatos orari & invocari posse, ut pro nobis apud ipsum Deum intercedant: ut explicatum & probatum est in tract. de Incarnat. cap. 8. sect. 2.

Certum est quoque, ab alijs etiam hominibus adhuc in præsenti vita degentibus posse peti opem sive auxilium intercessionis apud Deum. Hoc enim ipse Deus præcepit olim amicis Sancti Patriarchæ Job. Et S. Paulus passim in Epistolis sese fidelium orationibus commendat.

Sed difficultas est, an oratio etiam dirigi possit ad animas in Purgatorio detentas? Respondetur, quod quamvis Joannes Medina quæst. 5. de oratione, & alij quidam Theologi existimant animas in Purgatorio existentes orare non modò generatim pro fidelibus, sed etiam speciatim pro ijs, qui peculiariter ipsis in hac vita chari fuerunt, D. Thomas tamen cit. quæst. 83. art. 11. in negat: Quoniam (inquit) licet sint nobis superiores, quantum ad impeccabilitatem, sunt tamen inferiores quantum ad pœnas quas patiuntur; & secundùm hoc non sunt in statu orandi pro alijs, sed ut magis oretur pro eis. Quod si secundùm mentem illius Doctoris non sunt in statu orandi pro nobis, ergò non sunt in statu in quo debeant orari à nobis. Ime

 licet

licet animæ illæ pro nobis orarent, frustra tamen à nobis invocarentur, cùm non sint in eo statu, in quo nostras orationes possint cognoscere, sicut Sancti in cœlo, quorum status ex omni parte beatus, requirit ut cognoscant orationes ad se directas, cùm hoc maximè ad gloriam illorum accidentalem conferre possit.

Quæritur 5. Pro quibus sit orandum?

Respondetur, non modò pro nobis nos orare debere, sed etiam pro quibuscunque alijs quos tenemur ex charitate diligere, & quibus per nostras orationes possumus prodesse. Quod quidem constat vel ex ipsa Orationis Dominicæ forma, nam ut ait D. Cyprianus in eius expositione: Noluit pacis Doctor, ut quis pro se tantum precetur. Non enim dicemus Pater meus, nec panem meum da mihi, &c, sed Pater noster, panem nostrum da nobis, &c. Id præterea constat ex eo quod, ut rectè argumentatur Sanctus Doctor, illud debemus orando petere, quod debemus ex charitate optare: atqui non solùm nobis, sed etiam aliis debemus ex charitate multa bona optare, ergo debemus etiam pro illis bona illa orando postulare.

Ex quo sequitur, primò nos nullum hominem viventem in terris quantumvis peccatorem, aut nobis infensum debere ab orationibus nostris generalibus excipere, quia nullum quantumvis peccatorem, aut infensum debemus à charitate excludere; & ut loquitur D. Augustinus lib. de correptione & gratia cap. 15. Sicut nulli quamdiu hic vivit, subtrahendum est correctionis beneficium, ita nulli denegandum est orationis suffragium.

Sequitur 2. Nos pro illis omnibus defunctis orare debere, quibus per orationes nostras possumus prodesse, ac proinde nec pro damnatis orandum esse, cùm non sint ullius gratiæ aut veniæ recipiendæ capaces: neque etiam pro beatis aut pro sanctis in cœlo degentibus, cum sint in termino gloriæ, neque ampliùs à nobis juvari indigeant. Unde illud S. Augustini, iniuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre: quod tamen non obstat quin de illorum felicitate & de omnibus donis gratiæ & gloriæ, quæ ipsis collata, Deum laudare, & ipsi gratias agere possimus: imò & etiam po-

stulare

ſtulare ut ad maiorem ipſius Dei gloriam eorum Sanctitas magis innoteſcat, quo plures excitentur eorum interceſſionem expetere, & virtutes imitari.

Quæritur 6. quomodo ſit orandum?

Reſpondetur duas præſertim conditiones in oratione requiri, attentionem ſcilicet, & devotionem: ac in primis quod attentio requiratur, docet D. Thomas citatæ quæſtionis: 83. art. 13. & cum eo Theologi; ita nimirùm ut initio ſaltem orationis is qui orat, vel ad ipſius orationis ſenſum, & ad verba ſi vocaliter orat; neque id animi propoſitum in orationis progreſſu mutet, aut ullo modo mentem ad quævis alia voluntariè convertat, quæ attentionem impedire queant. Unde S. Cyprianus ſerm. de orat. Dom. Cùm aſtamus, inquit, ad orationem, vigilare & incumbere ad preces toto corde debemus: cogitatio tunc omnis carnalis & ſæcularis abſcedat, nec quidquam tunc animus, quàm id ſolum cogitet, quod precatur. Quæ autem ſegnitia eſt alienari, & capi ineptis cogitationibus & prophanis, cùm Dominum deprecaris? quaſi ſit aliud, quod magis debeas cogitare, quam quod cum Deo loqueris? & quomodò te Deo audiri poſtulas, cum te ipſe non audias? vis eſſe Deum memorem tui, quando tu ipſe memor tui non ſis?

Devotio etiam requiritur, ut ſcilicet oratio ex pio quodam affectu procedat, ut fiat cum maxima ſui demiſſione, & ſumma erga Deum reverentia, cum firma fide, & vera in Deum confidentia, aliiſque ſimilibus diſpoſitionibus, quas ſacræ Scripturæ frequentiùs ingerunt, & quæ à Sanctis Patribus maximè commendantur. Certè nullus eſt qui non ſeipſum tanquam peccati alicuius reum accuſet, ſi minus reverenter, aut cum aliqua fide vel ſpei vacillatione Deum oraverit, ex quo ſatis patet, vel ipſa conſcientia judice, eiuſmodi pium affectum ad orationem debitè faciendam requiri.

Quæritur 7. & ultimo, quænam in oratione ſint poſtulanda?

Reſpondetur, ea omnia licitè & meritoriè poſſe à Deo poſtulari, quæ ad ſalutem ſunt conducibilia, cuiuſmodi ſunt in primis bona æterna, in quibus ipſa beatitudo conſiſtit;

tum me-

tum media ad illam consequendam utilia, quales sunt gratiæ & virtutes; possunt etiam postulari temporalia bona & exteriora, quatenùs tamen ad beatitudinem illam assequendam aliquo pacto conducere possunt, & hoc manifestè patet ex formula illa precandi, quam ipse Christus Dominus nos edocere dignatus est, Matth. 5. in qua complexus est quidquid à Deo possumus aut debemus petere, unde Sanctus Augustinus Epist. 121. ad Probam de illa Oratione Dominica loquens: Si per omnia, inquit, sanctarum precationum verba discurras, quantum existimo nihil inveniens, quod non ista contineat & concludat oratio. Quare utilissimum fore existimavimus, si adjungamus hic brevem ipsius Dominicæ Orationis explicationem secundùm mentem SS. Patrum, qui singula illius verba cum præcipuo quodam pietatis affectu expenderunt.

DIGRESSIUNCULA.

** Brevem Dominicæ Orationis explicationem continens juxta mentem Sanctorum Patrum.*

PRima Orationis Dominicæ verba (Pater noster, qui es in cœlis,) veluti quoddam ipsius precationis exordium continet, quo beneficam erga nos voluntatem Dei, utpotè Patris nostri commemoramus: Non est autem meritorum nostrorum (ut rectè monet D. Augustinus lib 2. de sermone Domini in monte cap. 8.) sed gratiæ, cùm dicimus, Pater noster: nec hoc ideò dicimus ut Deum sua sponte in nos beneficentissimum, & qui prior dilexit nos, ad exaudiendum & benefaciendum commoneamus, perinde ac si cum homine res ageretur, cuius captanda esset benevolentia, sed ut in nobis, per illius denominationis considerationem, ipsi filialem erga illum confidentiam excitemus. Quod enim (ut ibidem subdit idem D. Augustinus) jam non det filiis petentibus, cùm hoc ipsum jam dederit ut essent filij?

Sequuntur deinde petitiones septem, quarum tres primæ spectant ipsum ultimum finem qui est Deus, alia verò quatuor, media conducibilia ad illum finem. Prima est, (Sanctificetur

ctificetur nomen tuum:) Quod non sic petitur, (inquit S. Augustin⁹ sup. cap. 10.) quasi non sit sanctum Dei nomen, sed ut sanctum habeatur ab hominibus, id est, ita innotescat Deus, ut non æstimetur aliquid sanctius, Vel (ut ait D. Chrysostomus homil. in hunc Matth. locum:) Rogamus ut Deus per nostram vitam glorificetur, quasi unusquisque dicat: Ita fac nos vivere, aut per nos te universa glorificent; sanctificetur enim idem est ac glorificetur: digna est autem Deum deprecantis oratio, nihil petere ante Patris gloriam, sed omnia eius laudi postponere.

2. (Adveniat Regnum tuum.) Quod non ita dictum est (inquit Sanctus Augustinus sup.) quasi Deus nunc non regnet in terra, aut non semper in ea regnaverit. (adveniat) ergo accipiendum est, ut regnum Dei manifestetur hominibus. (Et juxta mentem Sancti Hieronymi in hunc Matthæi locum:) Ut diabolus in mundo regnare desinat, & non regnet per peccatum in corpore nostro mortali sed ut in unoquoque nostrum regnet Deus. Vel denique per hæc verba (ut S. Cyprianus explicat in tract. de orat. dominic.) Petimus regnum illud nobis advenire à Deo nobis repromissum, & Christi sanguine acquisitum: ut qui in sæculo ante servivimus, postmodum Christo dominante regnemus. Regnum namque Dei (inquit D. August. sup.) veniet sive velimus sive nolimus, sed desiderium nostrum ad illud excitamus, ut nobis veniat atque in eo regnemus.

3. (Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra.) His verbis (inquit Sanctus Cyprianus sup.) non petimus ut Deus faciat quod vult, sed ut nos facere possimus quod Deus vult: quod fiat, nobis opus est Dei voluntate; id est opera eius & protectione; quia nemo suis viribus fortis est, sed Dei misericordia tutus.

Vel (ut explicat D. August. sup.) fiat voluntas tua, id est obediatur præceptis tuis: sicut in Cœlo & in terra id est sicut ab Angelis, ita ab hominibus. Observat autem rectè D. Chrysostomus sup quod non dicitur, fiat voluntas tua in me, vel in nobis, sed ubique terrarum; ut solvatur error, & plantetur veritas, & expelletur malitia: & revertatur virtus, & jam non differat cœlum à terra.

4. (Panem

4. (Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie:) Hæc ergo tria (inquit S, Auguſt. in Enchiridio capite 115.) quæ in præmiſſis petitionibus poſtulantur, hic inchoantur, & quantumcumque proficimus augentur in nobis: perfectè verò, quod in alia vita ſperandum eſt, ſemper poſſidebuntur. Reliquis verò quatuor quæ ſequuntur, petuntur temporalia, quæ propter æterna conſequenda ſunt neceſſaria. Monet autem ſapientes S. Chryſoſtomus ſup. quod Dominus pro pane juſſit orationem facere, non pro pecunia, neque pro laſcivia, ſed ſolùm pro pane quotidiano: & inſuper appoſuit, da nobis hodie, ut non conteramus nos ipſos ſollicitudine ſupervenientes diei. Non ſolùm autem dicimus, panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, ut habeamus quid manducemus, quod commune eſt inter juſtos & peccatores, ſed ut quod manducemus, de manu Domini accipiamus, quod eſt tantùm Sanctorum.

Vel (explicat Sanctus Hieronymus in hunc locum.) Petimus ut Dominus præcipuum nobis tribuat panem, illum ſcilicet qui dicit in Evangelio: Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi. Panis enim vitæ Chriſtus eſt (ut loquitur D. Cyprian ſup.) & panis hic omnium non eſt, ſed noſter eſt. Hunc autem panem dari nobis quotidie poſtulamus, ne qui in Chriſto ſumus, & Euchariſtiam quotidie accipimus, intermittente aliquo graviori delicto, à cœleſti pane prohibemur, & à Chriſti corpore ſeparemur. Petimus ergo, ut qui in Chriſto manemus, à ſanctificatione eius, & corpore non recedamus.

5. (Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.) Poſt ſubſidium cibi inquit Sanctus Cyprianus ſup.) petitur & venia delicti, ut qui à Deo paſcitur, in Deo vivat, nec tantùm præſenti vitæ, ſed æternæ conſulatur, ad quam veniri poteſt, ſi peccata condonentur, quæ debita noſtra Dominus appellat, &c. Qui ergo pro peccatis orare docuit, paternam miſericordiam promiſit. Sed planè addidit legem certa conditione nos conſtringens, ut ſic debitum nobis dimitti poſtulemus, ſecundùm quod & ipſi debitoribus noſtris dimittimus. Cum quis ergo ſpe orat (inquit D. Chriſoſt. homil. 14. oper. imperf.)

qui

qui inimicitiam servat adversus alterum, à quo forsan læsus est? sicut enim ita orans mentitur, dicit enim remitto, & non remittit sic & à Deo petit indulgentiam, & non indulgetur.

6. (Et ne nos inducas in tentationem,) id est, explicat Tertullianus lib. de orat. Ne patiaris nos in tentationem induci, ab eo utique qui tentat. Quod itaque dicimus Deo, (inquit S. August. lib. de bono perseverantiæ, cap. 6, ne nos inducas in tentationem, quid dicimus, nisi, ne nos inferri sinas in tentationem? qua in parte ostenditur, ut rectè monet S. Cyprianus sup. contra nos nihil adversarium posse, nisi ut Deus antè permiserit, ut omnis timor noster & devotio convertatur ad Deum, &c. quando autem rogamus ne in tentationem veniamus, admonemur infirmitatis & imbecilitatis nostræ: dum sic rogamus, ne quis se insolenter extollat; ne quis superbè sibi atque arroganter aliquid assumat; ne quis aut confessionis, aut passionis gloriam suam ducat: cum Dominus ipse humilitatem docens dixerit: Vigilate & orate ne veniatis in tentationem.

7. Et ultima petitio est, (Sed libera nos à malo, Amen) Orandum est enim, inquit S August. sup.) non solùm ut non inducamur in malum quo caremus, quod sexto loco ponitur, sed etiam ut ab illo liberemur, in quod jam inducti sumus. Hæc autem ultima petitio, ut observat Sanctus Cyprianus sup. comprehendit omnia mala & adversa quæ contra nos in hoc mundo molitur inimicus, à quibus potest esse fida & firma tutela, si nos Deus liberet si deprecantibus atque implorantibus opem suam præstet. Vel ut ait Sanctus Chrisostomus in hunc locum, postulamus liberari à malo, hoc est à Diabolo, qui malus vocatur propter insignem malitiam, non quæ natura illi inest, sed quæ ex electione: & quia contra nos implacabile bellum gerit. Hoc tamen ultimum, inquit Sanctus Augustinus Epist. 121, quod in oratione Dominica positum est, tam latè patet, ut homo Christianus in qualibet tribulatione constitutus, & in hoc gemitus edat, & in hoc lachrymas fundat: hinc exordiatur, & in hoc terminet orationem; unde sequitur Amen, quo desiderium orantis exprimitur.

§. IV.

§. IV.

* De virtute charitatis, peccátisque illi oppositis.

1. CHaritas est virtus supernaturalis Theologica, qua Deus summè super omnia diligitur propter seipsum, & proximus propter Deum.

Dicitur 1. (Virtus supernaturalis) quia solis naturæ viribus acquiri non potest, sed necesse est, ut divinitùs infundatur: unde dixit Apostolus ad Rom. 5. quod Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, &c. Et S. Augustinus lib. de spirit. & littera cap. 32. Charitas Dei, (inquit,) dicta est diffundi in cordibus nostris, non quâ nos ipse diligit, sed qui nos dilectores suos facit.

Dicitur 2. (Theologica) quia Deum habet pro obiecto immediato, primario quidem, prout est in summe & infinitè bonus; secundariò autem, prout suam bonitatem in creatura rationabili manifestat.

Dicitur 3. (quâ Deus summè & super omnia diligitur propter seipsum) quia ut rectè dixit Sanctus Bernard. in tract. de deligendo Deo, causa diligendi Deum, Deus est, modus, diligere sine modo. Quod quidem fusiùs infrà explicabitur.

Dicitur 4. (& proximus propter Deum) id est propter bonum divinum quod in proximo elucet, vel ad quod proximus creatus est.

Cùm autem de hac nobilissima virtute plurima disputari soleant à Theoligis, nos hic præcipua tantummodò & scitu magis necessaria, ex eorum communi & recepta doctrina, præsertimque ex ijs, quæ apud S. Doctorem quæst. 23. 24. & sequ. fusiùs explicantur, seligemus.

2. Primùm est, charitatem non modò esse virtutem supernaturalem Theologicam, cæteris omnibus quibuscunque virtutibus perfectiorem, ut fusè demonstrat S. Doctor; sed etiam esse ipsarum virtutum veluti formam: in quantum scilicet illis ultimam & completam perfectionem, earum actus ad ultimum finem perfectè ordinando, tribuit.

Secundùm est, charitatem esse amorem, non concupiscentiæ aut desiderij, sed veræ ac perfectæ amicitiæ, qua

prius à

priùs à Deo, scilicet sine ullis nostris meritis amati, ejusque beneficijs præventi, ipsum vicissim redamamus ac summe diligimus propter bonitatem ipsius, non quà nobis bonus est ac beneficus, sed quà in se infinitè bonus ac perfectus, ac proinde infinitè diligibilis est: cùm, ut in priori parte tract. 2. capite 2. dictum est,) quidquid in creaturis bonum aut perfectum est, vel esse potest, id omne in Deo: imò aliquid infinities meliùs ac perfectiùs reperiatur, quod illum omni amore dignissimum efficit.

3. Tertiùm est, charitatis actus alios esse imperatos, quales sunt illi, qui per ipsius charitatis imperium exercentur, ut cùm quis dat eleëmosynam pauperi, non modò ut eius indigentiam sublevet; sed præsertim ut Deo placeat, illique opus gratum exhibeat alios verò elicitos, qui illius proprij sunt, & ex eius formali motivo concipiuntur, & quibus homo fertur erga Deum ut summè dilectum: sive per unionem affectuum, idem volendo quod vult Deus; eius præcepta, consilia & alia quæcumque illi placeant, appetendo & exequendo, non alia ratione, nisi ut voluntatem suam divinæ voluntati quàm perfectissimè uniat & conformet: sive per viam benevolentiæ, qua Deo omnia bona velit, quæ ipsi velle potest, bona quidem intrinseca & essentialia ipsi Deo, per veram & perfectam in illis complacentiam; bona verò ipsi extrinseca (puta gloriam, honorem amorem, observantiam, & alia religionis reliquarumque virtutum officia, ipsi Deo tàm à se quàm ab aliis creaturis exhibenda (per ardentissimum desiderium, quo hæc omnia non solum velit & optet Deo; sed etiam quibuscumque modis potest, ut re ipsa exhibeantur, efficiat.

4. Quartum est, verissimum esse, quod Sanctus Bernardus dicit, lib. 2. de diligendo Deo, Modum diligendi Deum esse, diligere sine modo: siue enim charitas consideratur obiectivè secundùm illud bonum quod volumus Deo: sive appretiativè, secundùm æstimationem, quam de Deo ipso concipimus; sive intensivè, secundùm fervorem & conatum quo in Deum per amorem ferimur, nullus modus ipsi præscriptus est: Certum est enim quod Deum obiectivè & appretiativè tenemur diligere præ alia quavis creatura, unde

Christus

Christus Dominus: Qui amat, inquit, Patrem & Matrem plus quàm me, non eštme dignus. Quāvis autem iuxta communem Theologorum sententiam, intensio charitatis sub obligationem non cadat, possimusque actu charitatis etiam valde remisso satisfacere divino præcepto, quo iubemur Deum ex toto corde diligere, ut docent Almainus, Major & alij, quos citat & sequitur Isambertus Tract. de Char. disp. certum est tamen nullum intensionis modum in amore Dei esse definitum, nosque nullo affectu adeo ferventi & intenso posse Deum diligere; quin ad illum adhuc ferventiùs & intensiùs diligendum, si non ex præcepto tenemur, saltem per gratiam ipsius invitemur & excitemur.

5. Quintum est, habitum charitatis, quod etiam de aliarum virtutum Theologicarum habitibus similiter dicendum est, non produci physicé per actus; sicut de habitibus virtutum moralium docent Philosophi: sed à Deo infundi, juxta id quod dixit Apost. Rom. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis: & ex consequenti secundùm communionem & probabiliorem Theologorum sententiam ab ipsomet Deo augeri, non verò per actus aliquos, nisi tantùm dispositive & meritoriè, ut in priore parte dictum est Tract. 6. cap. 4. sect. 6. unde Concilium Tridentinū observat sess. 6. capite 10. Ecclesiam illud augmentum à Deo postulare in quadam collecta, cùm dicit: Da nobis fidei, spei & charitatis augmentum.

Cæterùm per quosnam actus homo ipsius charitatis augmentum promereri possit, non planè cōstat inter Theologos: quidam enim existimant nonnisi per actus ipso habitu intensiores fieri posse: alij etiam per actus æqualiter intensos; imò quidam asserunt hominem in charitate constitutum, per actus quoque aliarum virtutum promereri posse augmentum ipsius charitatis: quod inter alios docet beatæ memoriæ Franciscus Salesius Episcopus Gebennensis libro 3. de amore Dei, capite 2, probatque ex canone 24. sessione 6. Concilio Tridentino ubi indefinitè, & sine ulla exceptione dicitur, justitiam acceptam augeri per bona opera: ubi autem (inquit ille ex S. Bernardo) nihil excipitur, nihil distinguendum est.

Qaumvis

Quamvis autem propter tanti viri authoritatem & plures optimas rationes; quas ibidem profert, hæc ultima sententia probabilissima meritò videatur; tutissimum tamen est & consultissimum unicuique, actus quàm perfectissimos charitatis crebrò elicere & alia pietatis opera ex eiusdem virtutis motivo, cum ingenti animi affectu producere; ea si quidem ratione, non augmentum modo, sed cumulum divinæ illius virtutis accipere merebitur.

6. Porrò thesaurum adeò pretiosum unico mortali peccato totum deperdi, ex fide certum est, & à Concilio Tridentino definitum sess. 6. capite 15. sicut è contra per peccata venialia charitatem non amitti declaratur eadem sess. cap. 11. ubi expresè dicitur, justos quantumvis in peccata venialia quandoque cadant, non propterea desinere esse justos: ex quibus verbis rectè colligitur non modò charitatem non amitti, sed ne quidem minui per quælibet peccata venialia: quod etiam docet S. Thom. quæ. 2.4. art. 10. & cum eo communiter omnes; si enim charitas minueretur per peccatum veniale, sequeretur quòd per plura venialia tandem omninò amitteretur; omne siquidem finitum, ablatione sæpius iterata alicuius finiti, tandem consumitur.

Quod quamvis ita se habeat, fatendum est tamen charitatis fervorem minui per peccata venialia, quæ licet charitati contraria non sint, eius tamen operationibus opponuntur, pravosque paulatim habitus in anima ingenerant, quib⁹ ad maiora & etiã mortalia peccata perpetrãda disponitur.

Sextum denique est, dari speciale præceptum de diligendo Deo; non solum negativum, quo prohibeatur quidquid contra dilectionem illi debitam committi potest; sed etiam affirmativum, quo Deum actu aliquo interno diligere obligamur. Ita S. Thomas quæst. 44. art. 1. & evidenter constat ex his Christi Domini verbis S. Matth. 22. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. quibus cùm adjungit hæc alia, hoc est primum & maximum mandatum, illud ab alijs mandatis distinctum esse ostendit.

7. Quæres quo tempore præceptum illud obliget. Respondetur 1. Certum est & in confesso apud omnes, tunc nos ad actum charitatis eliciendum teneri, cùm ad actum

perfectæ contritionis eliciendum obligamur; sive in articulo mortis, cùm aliter Deo reconciliari non possumus; sive cùm in statu peccati mortalis Sacramentum aliquod suscepturi vel administraturi sumus, deestq; copia Confessarij: actus enim perfectæ contritionis charitate formari debet, ut habetur in Concilio Tridentino sess. 14. cap. 4.

Respondetur 2. Probabile esse quod Navarrus capite 11. num, 8. & quidam alij docent, hominem ad actum charitatis exercendum obligari, ubi primum rationis usum adeptus est, ipsique sufficienter innotescit Deum esse summum bonum & ultimum finem, ad quem se suaque omnia per charitatis actum ordinare tenetur; quamvis Bonacina disp. 5. de charit. quæst. 4. punct: 2. & alij Theologi negent ad actum charitatis tunc eliciendum obligatum esse sub reatu peccati mortalis. Quidquid sit autem de illa Navarri sententia, indubitatum est apud omnes, omissionem illam non fore peccatum mortale in eo, qui de illa obligatione nihil unquam audivisset, aut nusquam cogitaret se ad actum charitatis eliciendum obligari, vel qui Doctorum illorum sententiæ subscribere nollet, & contrariam saltem ut probabilem amplecteretur.

8. Jam quod spectat ad peccata charitati opposita quamvis mortalia omnia, quatenùs sunt quædam Dei offensæ huic virtuti maximè adversentur: duo tamen sunt, quæ illi ex propria & peculiari ratione opponuntur.

Primum est, odium Dei, quod peccator concipere potest, ut docet Sanctus Thomas quæstione 34, art. ex consideratione quorumdam effectuum divinæ voluntatis, qui depravatæ voluntati suæ repugnant, qualis est inflictio pœnæ peccatis debitæ; Deum enim propter se præcise odisse nullus potest, cùm in eius natura nihil nisi infinite diligibile occurrat: Et hoc peccatum haud dubié peccatorum omnium gravissimum est, ut asserit S. Doctor art. 2. cùm per illud homo maximè à Deo avertatur.

Alterum peccatum, est acedia, quæ, ut docet Sãctus Thomas quæstione 35. art. 1. & sequent. nihil est aliud, quàm tristitia & tædium quoddam voluntarium & deliberatum de bono spirituali, inquantum est bonum divinum, id est

quatenùs

quatenùs per illud bonum ſpirituale, puta per Sacramentorum ſuſceptionem, aliaque bona opera, homo tendit in Deum, illi obſequitur, illum glorificat, &c & ut ſic opponitur directè charitati, cuius proprius effectus eſt gaudium de bono divino.

Explicatis ijs, quæ ad charitatem pertinent, in quantùm Deum reſpicit, doctrinæ ordo poſtulare videbatur, ut de charitate proximi aliquid dicerem; verùm cùm plurima quæ ad virtutem illam ſpectant, in præceptis ſecundæ Tabulæ contineantur, commodiùs exiſtimavimus, quod etiam præſtitit Navarrus capite 24. num. 3. & ante illum Sanctus Bonaventura in 3. diſt. 37. agere de ijs, quæ ad charitatem proximi ſpectant, cùm quarti præcepti & ſequentium explicationem aggrediemur.

§. V.

De virtute Religionis, peccatisq; illi oppoſitis.

1. RElìgionis nomine ſecundùm mentem S. Doctoris qu. 81. art. 1. intelligitur virtus illa, per quam homines Deo debitum cultum & honorem exhibent; quæ quidem non eſt Theologica; ſed prima & præcipua inter morales: cum pro immediato obiecto, non ipſum Deum, ſed cultum & honorem illi exhibendum reſpiciat.

Illius actus, ſicut & aliarum virtutum, ſunt duplicis generis: alij ſiquidem ſunt eliciti, quibus homo ſubijcitur Deo, illique debitum honorem & cultum exhibet, cuiuſmodi ſunt adoratio, ſacrificium, oblitio, oratio, votum, &c. Per adorationem, ſupremam Dei Majeſtatem reveremur, noſque illi quanta poſſumus animi ac corporis demiſſione ſubijcimus: Per Sacrificium, Deum ipſum colimus, tanquam Supremum vitæ ac necis arbitrium: Per oblationem, eiuſdem Dei abſolutum ac ſummum in res omnes Dominum profitemur: Per orationem, ad illum recúrrimus, ut ad fontem & principium totius boni quod ſperamus: Per votum denique, eundem agnoſcimus tanquam ultimum finem, in quem nos & noſtra omnia ſpeciali affectu referre volumus, de quibus omnibus & ſingulis plenius agit Sanctus Doctor quæſtione 84. & ſequent.

Alij autem ſunt actus religionis imperati, cuiuſmodi

ſunt omnes aliarum virtutum actus, qui ad Dei cultum referri poſſunt, quo ſenſu dicit S. Jacobus capite 1. Religio munda & immaculata hæc eſt, viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, &c.

2. Quod ſpectat ad peccata virtuti religionis oppoſita, varia ſunt & multiplicia, de quibus non ſolùm hîc, ſed etiam in duabus ſectionibus ſequentibus agendum erit.

Primum & præcipuum ac veluti radix cæterorum, eſt ſuperſtitio, quà (ut docet S. Thomas quæſt. 92. art. 1.) vel Deo cultus illegitimus, vel creaturæ cultus indebitus exhibetur. Prior illa ſubdividitur in duas ſpecies, quarum altera eſt, cum Deo exhibetur cultus falſus, ut ſi quis nunc veteris legis ſacrificia offerret: hic enim cultus, ut obſervat S. Doctor quæſt. 95. art. 1. falſus eſſet, cùm fuerit inſtitutus ad ſignificanda vitæ ac mortis Chriſti Domini myſteria tanquam futura, quæ tamen jam peracta ſunt: ad quod peccatum ut monet Toletus lib. 4. cap. 1. reducitur illud, quo quis falſas Reliquias pro veris ſupponeret, vel falſa miracula fingeret, ut ementito illo religionis nomine, eleëmoſynas hinc inde corrogaret.

Altera ſpecies eſt cùm exhibetur Deo cultus ſuperfluus; id eſt, ut explicat S. Doctor art. 2. cùm aliquid fit, quod neque confert ad Dei gloriam, neque ad hoc ut mens hominis in Deum feratur, aut carnis conſcientiæ inordinatæ refrenentur; aut etiam quod præter Dei inſtitutionem, vel contra legitimam & approbatam Eccleſiæ conſuetudinem: Hoc enim totum, inquit S. Doctor ſupr. reputandum eſt ſuperfluum & ſuperſtitioſum.

3. Superſtitio autem illa, qua cultus indebitus creaturæ tribuitur, quinque ſub ſe includit ſpecies: ſcilicet Idololatriam, Magiam, Divinationem, vanam Obſeruantiam & Maleficium.

Idololatria eſt, cùm cultus divinus alicui creaturæ tanquam Deo exhibetur. Obſervat autem rectè Toletus libro 4. cap. 24. Idololatriam, non modo religioni ſed etiam fidei eſſe oppoſitam: ſicut enim vera adoratio non eſt niſi præcedat in intellectu fides, quâ illius excellentiam agnoſcimus, cui nos ſubijcimus; ſic adoratio falſa, qualis eſt Idololatria,

lolatria, supponit errorem in intellectu, quo æstimamus creaturam aliquam honore divino dignam.

Magia est potestas quædam inordinata collata per dæmones, pacto cum illis inito, quâ mediis pravis & superstitiosis aliquid, quod est supra naturæ humanæ vires, non tamen ipsius dæmonis naturales vires excedit. Pactum autem illud magi cum dæmone fit, vel expressè cum ipso dæmone visibiliter apparente, aut cum alio Mago vices dæmonis supplente: vel tacitè per dæmonis invocationem, quæ non solùm fieri censetur, cùm homo conceptis verbis auxilium dæmonis invocat; sed etiam ut rectè monet Martinus Delrio lib. 6. disqu, magic. quoties homo intentat aliquid facere per ea, quæ neque ex se, nec virtute aliqua supernaturali divinitùs indita, talem effectum producere possunt, ut cum certa verba vel characteres ad morbos depellendos adhibentur.

3. Observat etiam Toletus suprà, magiam hæresi sæpè coniunctam esse: ut magus cum pertinacia credat dæmones posse patrare miracula, aut aliquid citra permissionem divinam propria virtute facere, Certissimè enim tenendum est, ut ait S. August. lib. 18. de civit. cap. 18. solum Deum posse omnia facere quæ voluerit, nec dæmones aliquid operari secundùm naturæ suæ potentiam, nisi Deus permiserit.

Observat etiam idem Toletus contingere aliquando posse personas quasdam simplices, modis supra explicatis, quibus tacitè dæmon invocatur, utentes, invincibiliter ignorare se invocare dæmonem: & tunc non peccare saltem mortaliter, propter ignorantiam illam invicibilem, quæ tamen ampliùs illos non excusat, quando vel ab alijs monentur, vel per seipsos advertunt id quod faciunt illicitum esse aut de illo dubitare incipiunt.

Divinatio est inordinata & superstitiosa inquisitio rerum aliquarum, vel futurarum vel occultarum; quas homo hic & nunc naturaliter cognoscere non potest.

Docet autem S. Thomas quæst. 95. art. 5. semper in divinatione expressam vel tacitam dæmonis invocationem reperiri, ut illius ope notitia rerum illarum acquiratur: unde fit ut divinatio, sicut & magia, propter illud commer-

cium cum dæmone, graviſſimum contra virtutem religionis cenſeatur eſſe peccatum: Apoſtolus ſiquidem Cor. 10. prohibet fideles fieri ſocios dæmoniorum: & S. Auguſt. lib. 2. de doct. Chriſt. cap. 13. dicit: Omnem ſocietatem dæmoniorum tanquam peſtiferam eſſe fugiendam.

5. Expreſſa autem dæmonis invocatio in divinatione multipliciter fieri ſolet, ut fusè explicat S. Doctor qu. 65. 3. juxta varios modos, quibus ſolet dæmon futura vel occulta manifeſtare. Aliquandò enim id præſtat per fictas quaſdam apparitiones quibus oculis hominum illudit: & hæc divinationis ſpecies vocatur præſtigium. Aliquando per ſomnia: quando quis per ſomnia reſponſum expectat à dæmone, & vocatur divinatio perſomnia. Aliquando per mortuorum fictam apparentiam vel locutionem, & vocatur Necromantia. Aliquando per ſtatuas & aliqua corpora terreſtria; & dicitur Geomantia. Aliquando per figuras apparentes in aquis; & vocatur Hydromantia. Aliquando per figuras àëreas vel igneas: & vocatur Æromantia vel Pyromantia. Aliquando per inſpectionem viſcerum animalium, quæ dæmonibus immolantur: & dicitur Aruſpicium.

Quæ quidem omnes divinationis ſpecies ſunt peccata mortalia graviſſima, divina lege reprobata, ut patet Deut. cap. 18. & etiam ſanctionibus Eccleſiaſticis ſub anathematis interminatione prohibita, ut habetur capite. Squis 26, quæſtione quinta.

Divinatio, quæ fit per tacitam dæmonum invocationem, ut docet Sanctus Thomas ſupr. in duo genera ſubdividitur. Quorum primum eſt, quando ad cognoſcendas res futuras vel occultas, ſuperſtitiosè conſideratur aliquid in diſpoſitionibus quarundam rerum, quod ex ſe nullam habet naturalem connexionem cum rebus illis futuris & occultis: ut enim rectè dixit S. Auguſtinus libro 2. de Doct. Chriſt. capite 2. Iſtæ opiniones quibuſdam rerum ſignis humana præſumptione inſtitutis, ad eadem illa, quaſi quædam cum dæmonibus pacta, referenda ſunt.

Quod ſi ad hunc divinandi finem motus vel ſitus ſiderum conſideretur, hæc divinatio dicitur Aſtrologia: ſi garritus animalium aut avium, dicitur Augurium: ſi earundem avium

vium volatus, Auspicium: si verba quædam hominum casu prolata retorqueantur ad prænotionem aliquam futurorum, dicitur Omen; si lineamenta quædam manus superstitiosè observentur, vocatur Chiromantia.

6. Porrò circa Astrologiam observandum est ex S. Doctore quæst. 95. art. 5. quod, quamvis per illam scientiam aliqui effectus naturales præcognosci possint, ut Eclypses, àëris immutationes, &c. item inclinationes, complexiones, & aliæ similes corporis humani dispositiones, (quod, licet valide incertum sit in particulari, nihilominùs in generali ex Philosophia compertum est, astra & cœlos in humana corpora aliquo pacto influere) certum est tamen duobus præsertim in casibus mortale peccatum esse Astrologica eiusmodi scientia uti, Primò, ad ea cognoscenda, quæ à sola divina voluntate pendent, puta ad cognoscendam prædestinationem, salutem, damnationem, &c. alicuius hominis. Secundò, ad præcognoscenda tanquam certè eventura, quæ ex libera hominis voluntate pendent: unde S. August. lib. 4. Confess. cap. 3. dicit, eiusmodi astrorum consultores, quos vocat Planetarios, à Christiana pietate repelli & damnari: & lib. 2. de doctr. Christ. cap. 20. Astrologiam illam judiciariam genethliacorum, perniciosam superstitionem; dicitque illius sectatores nimis errare, & vendere imperitis hominibus miserabilem servitutem. Diximus tanquam certò eventura; quia, si quis per illam scientiam ex cognitione complexionis & habitudinis naturalis alicuius hominis. coniiceret tantùm evenire posse, ut hoc vel illud ageret; tunc licet alioqui vanum & valdè incertum esset tale judicium, non esset tamen peccatum mortale; nisi in eo casu, quo quis ita addictus esset eiusmodi Astrologicis observationibus, ut illis tanquam primâ & præcipuâ regulâ in suis actionibus uteretur: ita ut ipsi priùs consultis astris, neque ullum negotium aggredi, neque quidquam momenti agere vellet.

Est præterea genus alterum divinationis per sortes circa quod advertendum est ex S. Thoma, alias esse sortes divinatorias, quæ adhibentur ad illud occultum vel futurum sciendum; alias consultorias ad cognoscendum quid in aliquo casu agendum sit; alias divisorias ad determinandum

quid in alicuius rei partitione cuique eveniat; & in sortibus quidem divinatorijs est semper peccatum mortale; quia in illis semper tacita dæmonis invocatio reperitur, cùm neque ex divina institutione, neque ex aliqua virtute naturali sortes illæ connexionem nullam necessariam habeant cum eo; quod per illas inquiritur.

7. In sortibus autem consultoriis est etiam pecccatum mortale, quando resolutio expectatur à dæmone, non verò quandò per illas Deus consulitur, quod tamen fieri non debet nisi cum triplici conditione. Prima est, ut non ex curiositate, sed ex gravi necessitate id fiat; ex. gra. Si inter Dei Ministros, ut id verbis & authoritate S. Augustini Epist. 150. ad Honorat. explicemus: Sit disceptatio, qui eorum persecutionis tempore maneant, ne fuga fiat omnium; & qui eorum fugiant, ne morte omnium deseratur Ecclesia: si hæc disceptatio aliter non potuerit terminari, quantum mihi videtur, qui maneant, & qui fugiant, sorte legendi sunt; & lib. 1, de doct. Christ. aliud profert exemplum; Si, inquit cap. 28 abundaret aliquid, quod oportet dari ei qui non haberet, nec duobus dari posset: si tibi occurrerent duo, quorum neuter alium vel indigentia, vel aliqua erga te necessitudine superaret, nihil justiùs faceres, quâm ut sorte eligeres, cui dandum esset quod duobus dari non posset.

8. Secunda conditio est, ut fiat cum reverentia: unde observat Beda super caput 1. Acto. Apostolos nonnisi collecto fidelium cœtu, & precibus ad Deum fusis sortes dedisse, ut in locum Judæ alium Apostolum substituerent.

Tertia denique conditio est, ut verba sacræ Scripturæ, quæ in sortibus consultorijs adhiberentur, ad negotia terrena non convertantur: unde S. August. Epist. 119. ad Ianua. His, inquit, qui de paginis Evangelicis sortes legunt: etsi optandum sit ut id potiùs faciant, quàm ad dæmonia consulenda concurrant, tamen etiam ista mihi displicet consuetudo, ad negotia sæcularia, & ad vitæ huius vanitatem divina oracula velle convertere.

Divisoriæ autem sortes licitæ sunt; dummodò triplex adsit conditio, ut docet Toletus libro 4. capite 15. Prima est, ut

eſt ut nihil in illis fiat contra bonum publicum, ut ſi dignitates ſorti committerentur inter eos, quorum aliqui eſſent ad illas inepti, Secunda, ut nihil etiam fiat contra juſtitiam. Tertia denique, ne fiant eiuſmodi ſortes in beneficijs, & dignitatibus Eccleſiaſticis, in quibus ſortione uti non licet. Hîs ſtantibûs conditionibûs, ſorte divisoria uti licitum eſt, dummodò eventus illius non expectetur à dæmone, ſed ſit purè fortuitus.

9. Vana obſervatio in eo difert à divinatione, quod hæc præſertim ſpectet cognitionem rerum quarumdam occultarum modo indebito conſequendam; illa verò referatur ad cõmoditates aliquas corporis vel animi, per media quædam inutilia & ſuperſtitioſa obtinendas, quod ſi id ad nocumenta inferenda, vocatur maleficium. Certum eſt autem eiuſmodi vanam & ſuperſtitioſam obſervationem eſſe ex genere ſuo peccatum mortale: in ea ſiquidem vel expreſſa vel tacita dæmonis invocatio ſemper reperitur, ut docet S, Auguſtinus lib. de doct. Chriſtiana cap. 20.

Illius verò tres ſunt præſertim ſpecies. Prima eſt ars notoria, quæ orationes quaſdam & jeiunia, tanquam media certa & infallibilia, adhibet ad acquirendas ſcientias, ſine ullo labore & ſtudio, ad modum ſcientiarum infuſarum: quod quidem fieri ſine mortali peccato non poteſt, ut docet S. Thomas quæſt. 96. art. 1. Secunda eſt, obſervatio ſanitatum: cùm quis nimirùm ad ſanitatem recuperandam, aut alteri conferendam, media quædam inutilia & ſuperſtitioſa adhibet: ut quaſdam orationes certis quibuſdam verbis, & non aliis conceptas, certos characteres brachio colligatos, &c. Et hæc vana obſervatio, niſi invincibilis ignorantia excuſet, mortale peccatum eſt, cùm, ut docet S. Thomas art. 2. in ea ſubſit ſemper tacita aliqua dæmonis invocatio, unde Sanctus Auguſtinus ſupra dicit, quòd ad ſuperſtitionem pertinent ligaturæ & remedia, quæ Medicorum quoque diſciplina condemnat, &c.

10. Neque dicas orationes eſſe media optima & religioni valdè conſentanea: id enim verum eſt, ſi adhibeantur ſolùm ad poſtulandum à Deo ſanitatem; non verò, ſi illis ex ſuperſtitioſa perſuaſione ineſſe credatur vis ad conferendam ſani-

dam ſanitatem; vel ſi exiſtimetur per alias orationes ſanitatem infallibiliter eſſe impetrandam, dummodò talibus verbis & non aliis conſtent; &c. quis enim non videat obſervationes eiuſmodi vanas & inutiles eſſe, proindeque & rationi & religioni repugnantes.

Idem judicium ferendum eſt de ijs, qui collo appenſas geſtant Reliquias Sanctorum, aut verba quædam Evangelica; ſi enim id fiat ex vero & ſincero religionis affectu ad colendum Deum, & Sanctos eius honorandos, licitum eſt & pium, ſi verò vana aliqua circumſtantia obſervetur: ut quod vas Reliquiarum debeat eſſe talis formæ; quòd verba Evangelica in charta virgine ſint ſcripta: ut quòd certò credatur Reliquiis illis & verbis ineſſe vim infallibilem efficiendi; ut quis v. g. in bello, aut in ſtatu peccati mortalis non moriatur: id haud dubiè ſuperſtitioſum eſt, ac proinde illicitum, ut docet Toletus libro 4. capite poſt Sanctum Thomam ſup. art. 3. ad 3.

11. Tertia denique eſt, vana obſervatio futurorum eventuum: ut cùm quis ex quarumdam rerum impertinentium occurſu, mala aliqua: vel bona ſibi vel aliis eventura ominatur. Variæ illius vanæ obſervationis exempla profert S. Auguſtinus capite 20 ſupra, ubi dicit: quod Ad pacta cum dæmonibus inita pertinent millia inanium obſervationum: puta ſi membrum aliquod ſalierit? ſi junctim ambulantibus amicis, lapis, aut canis, aut puer medius intervenit: ſi quis cum ſe calceat ſternutaverit; ſi veſtis à ſorcibus rodatur, & plus timeantur ſuſpicio mali futuri quam præſens damnum doleatur.

Quod ſpectat ad meleficium, breviter dicimus ſpeciem quandam eſſe vanæ obſervationis, quâ quis dæmonis ope alijs ſive in corpore, ſive in anima, ſive in bonis exterioribus nocet vel nocere intendit. Unde patet quæ ſit differentia inter Magum & Maleficum, obſervat Toletus lib. 4. cap. 16. Magus enim ope dæmonis utitur præſertim ad propriam oſtentationem & admirationem ſui excitandam; Maleficus verò ad nocumentum alijs inferendum

Eſt autem duplex maleficium: amatorium ſcilicet, aut veneficum; maleficium amatorium illud eſt, quo utuntur malefici

malefici ad amorem carnalem excitandum, vel è contra ad odia, vel divortia inter personas coniungatas excitanda: circa quod observandum est, ut rectè monet idem Toletus supra dæmonem nullam posse voluntati humanæ necessitatem inferre, sed tantummodò allicere, vel immutando phantasiam & imaginationem, & rem amatam exhibendo tanquam amabiliorem, vel carnis appetitum inflammando & excitando: quibus non obstantibus voluntas libera semper manet, potestque homo, si velit, gratiæ divinæ auxilio adjutus, illecebras omnes eiusmodi abijcere,

Maleficium veneficum illud est, in quo utuntur malefici ut alicui noceant, vel in corpore dolores & infirmitates quasdam inducendo, vel in bonis exterioribus ventos, grandines & tempestates ope dæmonis excitando, quibus animalia interimantur, arbores eradicentur, domus subvertantur, &c. certum est enim dæmonem ista & alia similia, Deo ita permittente, posse efficere, ut manifestum est ex capite 1. & 2. libri Job.

12. Porrò advertendum est maleficos, præter peccatum maleficij initi, multis insuper alijs horrendis peccatis esse irretitos: quapropter ab illis in Confessione inquiri debet, num aliquod pactum expressum vel tacitum cum dæmone inierint? num Christi Domini finem & Baptismum ejuraverint; num aliquid erroneum contra fidem crediderint; num dæmonum invocaverint, vel ipsi adorationem aut alios divinos honores detulerint; vel ab ipso aliquid in hac vita vel in futura speraverint: num sacrilegium aliquod commiserint, an rebus aliquibus sacris, puta Oleo, aqua benedicta, ad impia & nafanda facinora patranda abusi fuerint? Perpendenda item damna, quæ eorum maleficijs fuerint subsecuta, ut reparatio eorum injunguntur: quæ omnia & plura alia videri possunt apud Martinum Delrio libro 6. sect. 3. & Toletum loco supra cit. ubi etiam rectè monet maleficos peccare non solùm quando utuntur maleficijs ad nocendum, sed etiam cùm eandem artem adhibent ad solvendum maleficium quod intulerunt; imò nec licitum esse peetre à malefico, ut maleficium altero maleficio dissolvat: sed orationibus, exorcismis, Sacramentorum digna susceptione, & alijs pijs

alijs pijs operibus id à Deo postulandū & expectandum esset.

13. Præter quinque supradictas superstitionis species, duo sunt adhuc peccata religionis virtuti speciatim opposita, scilicet tentatio Dei, & sacrilegium.

Tentatio Dei est cùm quis dubitans de aliqua perfectione Dei, aliquid agit ut experiatur utrùm Deus talem perfectionem habeat nec ne? v. g. Utrùm Deus sciat vel possit aliquid. Hoc autem peccatum ex genere suo mortale est, ut docet Toletus capite 10. ubi etiam observat duobus modis illud committi posse; uno modo expressè, cùm quis aliquid facit hac intentione, ut exprimatur, utrùm DEus aliquid facere possit: altero modo tacitè: quando quis licet non habeat expressam intentionem Deum tētandi, id tamen agit, quod ex se in illam Dei tentationem tendit; ut cùm quis neglectis mediis à divina providentia constitutis expectat effectum aliquem à solo Deo, nulla necessitate aut causa rationabili ad id movente: unde Sanctus Augustinus libro 2. contra Faust. capite 39. dicit, quod Cristus Dominus, fugiendo & latendo, hominis instruebat infirmitatem, ne Deum tentare audeat, quando habet quod faciat, ut quod cavere oportet, evadat.

Quod si necessitas aliqua vel rationabilis causa subsit; tunc, ut docet Sanctus Thomas quæst. 97. art. non tentaret Deum, qui auxilium aliquod extraordinarium ab eo postularet, aut expectaret, juxta illud 2. Paralip. 20. Cùm ignoramus quid agere debeamus, hoc solùm habemus residui, ut oculos nostros ad te dirigamus.

14. Sacrilegium, ut docet S. Thomas quæst. 99. art. 1. & sequ. est violatiò rei sacræ, seu cultui divino destinatæ; quæ violatio contingit, cùm aliquid circa eam fit, quod repugnat cum eo cultu, ad quem destinata est, ut rectè observat Gregorius Valentia dispositione 6. qu. 15. de sac. pun. 2. Tres autem sacrilegij species distinguit S. Doctor supra: prima spectat personas sacras: secunda loca sacra: tertia res sacras, prout à personis & locis distinguntur.

Ad primam speciem pertinent quidquid fit contra personam sacram, (qualis est Clericus, vel persona Religiosa) quo reverentia eius conditioni debita, aut immunitas eidem; qua

dem; quatenùs Deo ſacra eſt, conceſſa violatur, aut læditur; ut ſi quis manus violentas in Clericum inijciat, aut cum perſona ſecra fornicetur.

Ad ſecundam ſpeciem ſpectant actiones illæ, quæ ſpecialiter repugnant cultui divino, ad quem ſacer locus eſt deſtinatus; qualia ſunt effuſio injuſta ſanguinis humani in Eccleſia, item fornicatio, & quævis alia illicita ſeminis effuſio in eodẽ loco; futurum, item non modo rei ſacræ, quod ad tertiam ſpeciem pertinet, ſed & cuiuſcunque alterius in loco ſacro perpetratum; ut ex communi Theologorum ſententia docet Valentia ſupra.

Ad tertiam denique ſacrilegij ſpeciem pertinet abuſus Sacramentorum eliarumque rerum ſacrarum, vel olei ſacri, aquæ benedictæ, &c. item profanatio vaſorum & ornamentorum ſacrorum, violatio imaginum ſacrarum. Addit Cajetanus apud eundem Valentiam ſuprà, ad hanc quoque ſacrilegij ſpeciem pertinere ſacrarũ ſcripturarum abuſum, ut ſi ad ſuperſtitiones inducendas, vel hæreſes confirmandas, vel etiam ad res ludicras adhibeantur. Cæterùm rectè obſervat idem Valentia ſuprà p. 1. 2. ſacrilegium quodcunque ex formali intentione & cùm divini cultus contemptu perpetratum, eſſe peccatum mortale; nec nullam materiæ levitatem excuſare, eo quòd ratione contemptus, ſi non materia, certè malitia gravis ſemper in eo reperiatur: secùs autem, ſi quis aſque ullo divini cultus contemptu, re aliqua ſacra utatur, præter eum finem ad quem deſtinata eſt; aut enim tantummodò erit peccatum veniale, ſi prudentis viri judicio materia levis eſſe cenſeatur; ſi verò gravis ſit, erit mortale.

§. VI.

Quot modis peccetur in primum Decalogi præceptum.

1. Contra hoc primum Decalogi præceptum peccant in primis, qui Idololatriam ac Judaiſmum profitentur, aut à fide, vel religione Catholica per apoſtaſiam recedunt.

Qui dogmatibus hæreticorum, aliiſque erroribus ab Eccleſia damnatis & proſcriptis pertinaciter adhærent; qui hæreticos in cauſa hæreſis fovent & protegunt: cum illis teme-

rè de

rè de fidè disputant, eorum libros legunt, aut concionibus vel ceremonijs intersunt.

Qui de alicuius articuli fidei veritate dubitant; qui fidem negant vel dissimulant, cùm illam exteriùs profiteri tenentur: qui Fidei mysteria præcipua, aliaque ad salutem scitu necessaria, ut Symbolum Fidei, Orationem Dominicam, Decalogum, & Sacramenta culpabiliter ignorant.

Qui de misericordia & gratia Dei præsumunt: vel de illa desperant, qui Deum propter flagella sibi inflicta oderunt; de eius providentia obmurmurant: vel eius obsequium animo deliberato fastidunt.

Qui Deo cultum superstitiosum & indebitum, vel creaturæ cultum soli Deo debitum impendunt; qui dæmonem expresè vel tacitè invocant; vel pactum expressum vel tacitum cum eo ineunt.

2. Qui rerum futurarum vel occultarum cognitionem, per modos superstitiosòs & debitos inquirunt, ut per præstigia, somnia, necromantiam, geomantiam &c. etiam per Astrologiam judicariam ab Ecclesia reprobatam, augurium auspicium, omen chiromantiam, sortes, & alios similes modos à dæmonibus in pernicem hominum inventos.

Qui divinos & ariolos de rebus illis futuris vel occultis consulunt: ab ijsque quid sibi prosperum adversumve eventurum sit, perquirunt; qui, ut communiter dicitur, cribrum farinaceum aut annulum vertunt, ut v, g. futuri alicuius authorem detegant.

Qui reliquias vel imagines Sanctorum cum quibusdam observationibus superstitiosis collo vel brachio appensas ferunt, qui orationes quasdam & jeiunia adhibent, tanquam media infallibilia ad scientias aliquas, sine ullo studio comparandas.

Qui ad sanitatem recuperandam, vel alijs conferendam cæteris verbis, orationibus, characteribus, & alijs superstitiosis modis nullam ex natura sua ad talem effectum producendum vim habentibus, utuntur: qui vanis & frivolis quibusdā observationibus eventura sibi bona omittuntur.

3. Qui maleficijs amatorijs, aut venificis utuntur; à quibus querendum, num damnum aliquod intulerint, ut illius

restitùtiò

reſtitùtiò injungatur qui per quaſdam ligaturas Matrimonij uſum & conſummationem impediunt.

Qui Deum tentat, neglectiſque medijs ab ejus providentia ordinatis, effectum aliquem ſine ulla neceſſitate aut ratione ab eo expectant.

Qui ſacrilegium aliquod perpetrant, peſonas Deo ſacras polluunt, vel injuriosè percutiunt, aut immunitates illarum injuſtè violant, qui templa vanis immodeſtis, vel obſcænis colloquiis: aut peioribus adhuc actibus, puta furto, fornicatione, aut ſimili aliquà fœditate, aut injuſta ſanguinis effuſione polluere ac profanare non verentur.

Qui Sacramenta indignè ſuſcipiunt vel miniſtrant, vaſa & ornamenta Eccleſiæ, aliaſque res ſacras ad uſus prophanos vel ſuperſtitioſos adhibent, imagines Sanctorum contumeliosè tractant, Sacræ Scripturæ verbis ad res ſuperſtitioſas, vel ridiculas falſas abutuntur.

SECTIO II.

Explicatur ſecundum Decalogi præceptum.

Non aſſumes Nomen Domini Dei tui in vanum.

HUjus ſecundi Præcepti verbis ex unà quidem parte prohibetur abuſus diuini nominis, & irreverentia, quæ committitur à blaſphemis, perjuris, aut temere jurantibus & ex altera præcipitur, ut ſumma reverentia Nomini divino exhibeatur, juramenta ſerventur, & vota Deo facta fideliter adimpleantur. Quapropter ad illius faciliorem & probabiliorem explicationem de tribus præſertim hic agendũ eſt, ſcilicet de Juramento, de blaſphemia, & de voto.

§. I.

De Iuramento.

OBſervandum eſt, ſecundùm doctrinam Sancti Thomæ qu. 89. art. 1. & ſequenti, juramenti nomine ſignificari actum religionis, quo quis Deum in teſtem adhibet eiuſque teſtimonium invocat, in confirmationem eorum quæ aſſerit vel promittit: eaq; ratione profitetur divinam veritatem eſſe indefectibilem.

Fit au-

Fit autem juramentum vel expressè, cùm quis jurat per Deum, aut per Christum, &c. vel tacitè, ut cum quis jurat per creaturas aliquas, quatenùs in illis divina bonitas vel potentia elucet; ut quando quis jurat per Sanctos per animam suam, per solem, per ignem, &c. in his enim & similibus juramentis censetur creatura in testem adduci, non per se, sed quatenùs dicit ordinem ad Deum, præsertim si addatur nomen ipsius Dei, v. g. si juretur per ignem Dei: quod si quis cteaturas illas nominaret sine ullo ad Deum respectu, ille non censetur jurare: unde etiam Navarrus capite 12. & alij Doctores existimant ipsos loquendi modos, per fidem meam, in fide probi viri, in conscientia, non sufficere ad veram & propriam juramenti rationem; qui enim ijs utuntur, si nihil aliud intendant, significare tantùm videntur se aliquid asseverare ex veracitate & virtute quæ virum probum decet.

Est etiam alius jurandi modus, quem Sanctus Thomas art. 6. dicit fieri per execrationem; quando quis sibi vel suis malum aliquod imprecatur, sicque Deum non modo in testem, sed etiam in vindicem invocat, nisi dicta sua veritati consonent.

Quocunque autem modo juretur, ut id licitè fiat tres in juramento conditiones requiri docet idem S. Thomas art. 3. ut scilicet juretur in veritate, in justitia & in judicio, juxta id quod habetur Hierem. 4 Jurabis, vivit Dominus, in veritate, in justitia & in judicio. Veritas juramenti in eo consistit, prout explicat S. Doctor, ut id quod juramento asseritur, existimatur esse verum ab eo qui jurat: justitia ut juramentum fiat de re licita & honesta: judicicium, ut non fiat nisi ex gravi & necessaria causa

Cum autem juramenta, ut supra insinuatum est, alia sint assertoria, alia promissoria; hoc istorum proprium est, quod is, qui sub juramento promisit se aliquid facturum, illud adimplere sub peccato mortali teneatur, etiam si illud quod promissum est, leve sit & parvi momenti, ut docet Toletus libro 4. capite 22. & cum illo communiter omnes.

3. Sunt tamen aliqui casus, ut monet idem Author, in quibus nulla est, vel cessat juramenti promissorij obligatio; ut

tio; si quis juret de re aliqua mala facienda: tunc enim jurans peccat, nec tenetur; imò nec licitè potest illam exequi. Similiter cessat obligatio juramenti: si res per illud promissa fiat impossibilis, vel si absque peccato impleri non possit. Tollitur etiam eadem obligatio dispensatione Episcopi, & alijs modis, quibus voti obligationem cessare infra dicetur. Spectanda etiam est in multis casibus intentio jurantis, ut ex illa juramenti interpretatio petatur: exempli gratia, qui jurat se filium aut servum castigaturum, non ita intendit se ad id obligare, quin sibi reservet facultatem, si ita expedire videatur, pœnam illam remittendi: similiter qui volens alteri honoris causa primum locum cedere, se in illo non sessurum jurat, non intendit ita se obligare, quin si alius acceptare nolit, possit locum illum sibi retinere. In jis tamen & similibus casibus longè consultiùs est à juramentis eiusmodi abstinere, cùm nulla sit tunc jurandi necessitas: unde juramenta illa à peccato saltem veniali excusari non possunt.

4. Quamvis verò juramentum licitum sit, non est tamen de genere bonorum ut rectè monet S. Doctor art. 5. quæ sunt per se bona & appetenda, ut oratio, eleëmosyna, &c. sed illorum quæ tantùm bona sunt & appetenda, posita aliqua necessitate, sicut medicina, quæ nonnisi premente ægritudine prodest: unde similiter juramentum, cùm sit veluti remedium quod in fide: humnæ defectum assumitur, nonnisi rarò & urgente necessitate usurpandum est, quo sensu dixit Christus Dominus S. Matth. 5. Ego autem dico vobis, non jurare omninò, neque per cœlum. &c. quæ verba explicans Sanctus Augustinus libro 1. de serm. Dom. in monte capite 17. Ita ergo, inquit, intelligitur, præcepisse Dominum: ne juretur, ne quisquam sicut bonum appetat jusjurandum, & assiduitate jurandi ad perjurium per consuetudinem dilabatur: quapropter qui intelligit non in bonis, sed in necessariis jurationem habendam, refrenet se, quantùm potest, ut non ea utatur, nisi in necessitate, &c.

Porrò quàm perniciosa sit jurandi consuetudo variis in locis Scriptura divina testatur, ac præsertim Eccl. 23. Jurationi non assuescat os tuum: multi enim casus in illa, &c.

vir multùm jurans implebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga. Quâ verò ratione prava hæc consuetudo tolli & evelli possit, docet S. Chrysost. hom. 5. ad pop. Antioch. his verbis: Vis discere quomodò ab hac impia consuetudine jurandi liberari possis? ego te quendam docebo modum, quem, si tenueris, superabis omninò; cùm videris te ipsum vel aliùm quemque servorum vel filiorum, vel uxorem hoc malo captos, & sæpius communefactos, nec tamen correctos, jube incœnatos cubare & hanc tibi illisque damnationem impone: damnationem inquam, non damnum, sed lucrum ferentem. Item in hom. ad baptizandos hoc aliud remedium proponit: Ab omnibus conjunctis hoc postula, pete beneficium, ut te jurantem arguant, & confundant. Optimè Sanctus Hieronymus Epist. 14. ad Celantiam; Mentiri, inquit, & jurare lingua tua prorsùs ignoret; tantusque in te sit amor veri, ut quidquid dixeris, juratum putes.

§. II.

De Blasphemia.

1. Blasphemia secundùm doctrinam S. Thomæ 2. 2. qu. 13. art. 1. est peccatum, quo quis ex pravo cordis affectu de excellentia divinæ bonitatis detrahit, illique contumeliam infert, vel negando aliquid quod ipsi proprium est, vel aliquid imponendo, quod minimè ei convenit, sive id ore fiat, sive solùm mente concipiatur.

Alia est autem blasphemia simplex, alia hæresi coniuncta: illa dicitur hæresi coniuncta, quæ aliquid de Deo asserit vel de illo negat, quod est fidei contrarium; ut si quis dicat Deum esse crudelem non esse providum, &c. quod observare debent Confessarij ac pœnitentes, qui se de talibus accusant, interrogare, num ita esse crediderint.

Blasphemia verò simplex, est ea, quæ non tam fit per modum assertionis seu enuntiationis, quam per modum detestationis, ac veluti cuiusdam imprecationis in Deum: ut si quis Deo maledicat, aut verba probrosa in Deum proferat: item si contumeliosè partes quasdam corporis Christi nominet, ut Caput, Sanguinem, Mortem Dei, quasi ob ista Dei Filium contemptibilem æstimet, illique stupenda prorsùs impi-

etate

etate exprobret, quod propter nimiam in nos charitatem carni & sanguini communicare voluerit, & in carne assumpta pro nobis mori.

2. Quamvis autem is, qui cum debita reverentia, in re maximi momenti, ad confirmandam dictorum suorum veritatem, Christi Domini nomen interponeret: eiusque Corpus, Sanguinem vel Mortem pro nobis perpessam honoris causa nominaret, nullum blasphemiæ reatum incurreret, ut rectè observat Bonacina disp. 3. quæst. 8. de blasphemia pun. 2. nihilominùs supradicti loquendi modi, quâ ratione proferri solent, vix à peccato blasphemiæ excusari possunt; cùm semper in illis reperiatur formalis aliquis aut saltem tacitus Dei contemptus; nisi forte, ut docet Navarrus cap. 13. 1. linguæ ac mentis præcipitatio, ut accidit in ijs, qui subita aliqua ira corripiuntur, ob indeliberationem & inadvertentiam à peccato mortali excuset: quæ tamen excusatio locum non habet in ijs, qui pravam illam blasphemandi consvetudinem deliberatè contraxerunt, nec ullo modo illam corrigere aut emendare curant.

3. Docet autem Sanctus Thomas sup. art. 1 ad 2. blasphemiam non modo in Deum, sed etiam in Sanctos committi posse; ut enim laudare Sanctos, quatenùs ad Deum pertinent, eiusque amici ac filij charissimi sunt, ipsi per charitatem & gloriam coniuncti, est actus virtutis religionis: sic illis maledicere, aut contumeliam aliquam irrogare, est peccatum blasphemiæ.

Ad eandem blasphemiam reducitur peccatum illud, quod committitur maledicendo creaturas: quod quatuor modis fieri, potest ut observat Tolet. lib. 4. cap. 13. Primò eas considerando, quatenùs sunt creaturæ Dei, & hâc de causâ illis maledicendo: & hoc est peccatum blasphemiæ. Secundò, ratione alicuius creaturæ rationalis, cuius illæ sunt; v. g. maledicere aut imprecationem aliquam facere contra armenta, vineas, &c. quia huius vel illius sunt: & hoc est peccatum contra charitatem proximi. Tertiò, creaturæ irrationales aut inanimatæ possunt considerari secundùm se præcisè: & ea ratione illis maledicere, est actus otiosus & peccatum veniale. Quartò denique, considerari possunt ratione

 tione

tione alicuius mali vel incommodi quod inferunt, & ea ratione illis maledicere, non est peccatum: est enim hoc potiùs ipsi malo quam creaturæ maledicere; sic Job maledixit diei, in quo natus est; David montibus Gelboe, in quibus Saul occisus est.

§. III.

De Voto.

1. QVatuor præsertim circa votum investiganda sunt. 1. Quid sit votum, & quotuplex. 2. Quænam personæ votum emittere possint. 3. Quanta sit ipsius voti obligatio. 4. denique, Quibus modis hæc voti obligatio cessare possit.

Quod ad primum spectat, votum, ut docet Sanctus Thomas qu. 28. art. 1, & 2, est Promissio deliberata, Deo facta de aliquo meliori bono.

Dicitur Promissio: quia non est nudum & simplex propositum, ut constat ex c. Literaturam de voto; sed ad illius rationem requiritur promissio cum vera voluntate se obligandi.

Dicitur Deliberata: Promissio enim subita & inconsiderata non sufficeret ad rationem voti, ut ex communi Theologorum consensu docet Navarrus qui etiam rectè observat tantam ad votum faciendum deliberationem requiri & sufficere quanta requiritur & sufficit ad peccatum aliquod mortale committendum.

2. Dicitur, Deo facta: quia votum cùm sit actus religionis & latriæ, ut docet Sanctus Thomas, soli Deo fieri debet; quod si interdum apud quosdam Authores, ut apud Eusebium libro 13. de præpar. capite 7. vota Sanctis Martyribus & alijs in cœlo Beatis nuncupari dicuntur, id intelligi debet ad eum modum quo Templa, & Altaria Sanctis dicari dicuntur, quia Deo in honorem Sanctorum dedicantur; vel in quantum censetur homo vovere ipsi Deo id, quod Sanctis se impleturum promittit. Quod si promissio alicuius pij operis fiat alicui Sancto præcisè ad honorem eius & Sanctitatis ac gloriæ testificationem, tunc eiusmodi promissio sacra quidem est, & ad Dei cultum mediatè ordinata; sed non est propriè votum, neque actus latriæ, sed solum duliæ

duliæ ſive obſarvantiæ, ut fuſius explicat Suares.

Dicitur denique, De bono meliori; quibus verbis ſignificatur materiam voti duplicem habere conditionem. Prima eſt, ut ſit opus bonum, ſive ſit tantùm in conſilio, ſive in præcepto. Secunda, ut opus illud bonum quod vovetur, melius ſit quàm eius oppoſitum; id eſt ut non ſit ex ſe alicuius operis excellentioris & perfectioris impeditivum.

3. Aliud eſt autem votum perſonale, aliud votum reale; aliud item abſolutum, aliud conditionale: aliud ſimplex, aliud ſolenne: aliud expreſſum, aliud tacitum.

Votum perſonale eſt, quo promittitur aliquid quod perſonam voventis ſpectat, ut cùm quis vovet peregrinationem: reale, cùm res aliqua Deo promittitur, ut eleëmoſyna. Et hæc eſt utriuſque differentia, quod etiam ad hæredes tranſeat obligatio voti realis, non item perſonalis, ut communiter Theologi docent, & colligitur ex capite Parte, de cenſibus.

Votum abſolutum eſt, quod independenter à quavis conditione emittitur: conditionale verò quod non fit niſi ſub aliqua conditione: ut ſi quis peregrinationem voveat; ſi à tali morbo liberetur, & eiuſmodi vota non obligant, niſi poſita illa conditione; quæ tamen conditio contraria eſſe non debet vel ſubſtantiæ, vel honeſtati ipſius voti; ut ſi quis voveat ea conditione, ut ad implendum id quod vovit non obligetur: vel ſi quis voveat ſub ea conditione, quod in lite injuſta victor evadat: hæ ſiquidem conditiones votum irritum & invalidum reddunt, ut docet Bonacina diſp. 4. qu. 2. de voto, pun. 2.

Votum ſimplex conſiſtit in nuda & ſimplici promiſſione Deo facta: ſolenne verò illud eſt, quod vel ſuſceptioni ordinis ſacri, vel profeſſioni religionis approbatæ conjunctum eſt, ut habetur cap. unico de voto in 6.

4. Quod ſpectat ad perſonas voti emittendi capaces, docet S. Thomas ſup. art. 8. & 9, duo præſertim ex parte illarum requiri. Primum eſt, ut qui vovet, ipſum rationis ſufficienter adeptus ſit, illiuſque compos exiſtat: unde pueri ante uſum rationis, & amentes ac furioſi votum emittere non poſſunt. Quoniam verò difficile eſt diſcernere quo præ-

cisè temporis puncto sufficiens illud rationis lumen in pueris exoriatur, ideò ex communi Doctorum consensu, ut docet Laymannus tract. 4. de voto cap. 7. Vota ante septennium edita censentur irrita & invalida esse, nisi probabilissimæ conjecturæ suadeant sufficientem retionis usum in tenera illa ætate adfuisse, & è contra vota post septennium emissa, valida esse, & obligatoria, nisi certa indicia ostendant sufficientem rationis usum defuisse.

Secundum est, ut persona quæ voveat, sui juris sit quoad illud quod vovet: nullus enim subditus, ut asserit S. Doct. qu. 88. art. 8. firmiter voto se obligare potest in ijs, in quibus potestati alterius subjacet, nisi consensus eius accedat.

Observat autem rectè Gregorius à Valentia disp. 6. quæst. 6. de voto pun. 6. S. Doctorem non dixisse votum subditi esse nullum, sed solummodò non esse firmum, nisi accedat consensus Superioris: votum si quidem à persona suddita emissum, est verum votum pendēs tamen ex Superioris consensu tanquam ex conditione, quæ si accedat, tunc censetur validum; si verò Superior contradicat, fit irritum.

5. Hic colliges 1. Vota omnia sive personalia, sive realia impuberum irritari posse à Patre, tutore, aut alijs personis, quorum potestati subsunt, quod & de Religiosis professis similiter intelligendum est respectu Superiorum: ad quam irritationem, ut docet Navarrus capite 12. n. 69. sola Superioris voluntas sufficit, nec ulla alia causa aut ratio requiritur.

Colliges 2. quod quamvis vota realia puberum, ante quàm ætatem lege præscriptam attigerint ad plenam & liberam bonorum dispositionem, ab eorum parentibus irritari possint, illorum nihilominùs vota personalia, quæ patriæ potestati nullum afferunt præiudicium, valida sunt, nec ab eorum parentibus possunt irritari. Ita Sanctus Thomas art. 9. ubi docet pueros vel puellas post annos pubertatis, scilicet in pueris post 14. in puellis verò post 12. posse quocunque voto simplici, vel etiam solemni religionis se obligare; jure tamen novo Concilij Trident. sess. 25. art. 15. ad votum solemne professionis religiosæ requiritur ætas 16. annorum completorum, antequam ætatem, sicut ante

tempus

tempus annuæ probationis exactum, professio illa irrita esse censetur.

6. Colliges 3. Uxoris vota quæ ab ea fiunt, de ijs, in quibus marito subest, posse ab illo irritari, ut habetur cap. Scriptura, de voto: sed difficultas est inter Theologos, quænam sint ea, in quibus uxor marito ita subest, ut sine illius consensu de ijs vovere non possit. Quidam enim, ut Sotus, Paludanus, & alij apud Laymannum tract. 4. de voto capite 7. existimant uxorem æquè viro subditam esse, ac Religiosum Prælato vel Superiori; unde inferunt: quælibet illius vota posse à marito irritari; alij tamen probabiliùs & veriùs existimant, muliere tantùm subesse marito quoad coniugij usum & familiæ gubernationem, eaque proinde tantumodò vota, quæ vel usui coniugij, vel familiæ gubernationi præiudicium aliquod afferunt, posse ab eius marito irritari. Ita Sylvester verb. votum, Navarrrus capite 12. n. 64. Azor. capite 17. quæst. 12. Suares libro 6, de voto capite 4. alijque multi.

Addit etiam Laymannus supra, uxorem similiter posse mariti sui vota rescindere, quæ derogant juri quod habet in corpus eius: e. g. si vovet immoderatam aliquam abstinentiam, aut longinquam aliquam & diuturnam peregrinationem: imò & existimat vota quoque realia mariti posse ab uxore rescindi, si cedant in detrimentum notabile dotis, vel aliorum bonorum quæ ipsi cum marito communia sunt, & quorum administratio penes ipsum est.

§. IV.

Quanta sit voti obligatio, & quibus modis cessare possit.

1. QVod ad primum spectat, certum est votum esse obligatorium; ita ut qui illud implere omittit, peccati reatum incurrat: ut docet S. Thomas, & constat ex Scriptura, Deut. 23. Cùm totum voveris Deo tuo, non tardabis reddere, &c. quod si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum: & ad Timoth. Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt: quæ Apostoli verba in Concilio Carthag. 4. capite 104. & Toletano 4. cap. 55, intelliguntur

de viduis; quæ votum castitatis violaverant.

Quamvis autem voti transgressio sit peccatum ex genere suo mortale, nihilominùs ob materiæ levitatem, potest esse tantùm veniale, ut docet Navarrus cap, 12. num. 65. Toletus lib. 4 capite 17. & alij communiter: votum enim se habet per modum cuisdam privatæ legis, quam vovens sibi imponit; unde non videtur maiorem inferre obligationem, quâm lex divina vel Ecclesiastica, cuius transgressio in materia levi nonnisi peccatum veniale esse censetur.

2. Verùm super hac voti obligatione, quæres 1. quo tempore incumbat obligatio voti adimplendi, seu quandiu citra peccatum, illius executio differri possit? Respondetur cum distinctione, vel enim vovens ipse tempus determinavit, vel non: si primum, executio voti ultrà illud sine peccato differri non potest, & eo maior erit culpa quo diuturnior erit mora, ut docet Suares & alij apud Laymannum supra capite 3. si verò vovens tempus illud non determinavit, debet votum suum adimplere, cum primùm commodè poterit, aliàs si absque causa & ratione differat, peccabit, ut docet S. Thomas art. 3. ad 3. sup.

Rectè autem observat Laymannus irrationabilem dilationem voti, quo quis se obligavit ad Ordinem sacrum suscipiendum, aut religiosum statum amplectendum, citius ad mortalem culpam pertingere, quia cùm ex vi talis voti, obligatus sit homo ad perpetuum & speciale obsequium Deo præstandum quantò magis eius executionem differt, tantò maiorem obsequij Deo promissi veluti partem aufert: quod non eodem modo in alijs votis, v. g. peregrinandi, jeiunandi, &c. hæc enim tametsi differantur, integre tamen impleri possunt.

Quæres 2. An quis possit voto suo alterum obligare; v. g. an parentes qui vovent filios statum religiosum amplexuros, voto suo filios ad statum illum amplectendum obligent? Respondetur negativè: quia obligatio voti, sicut & cuiuscunque promissionis, ex propriæ voluntatis consensu nasci debet: unde sequitur quod non alium quam ipsum voventem obliget: si tamen filij votum illud parentum approbent & ratum habeant, tunc ad illud implendum tenebuntur. Ita

tur. Ita Suares libro 4. de voto, cap. 9. Bonacina disp. 4. qu. 2. de voto, punct. 5. & alij.

3. Quæres. Quando in voti executione suboritur aliqua difficultas, qua ratione illius voti obligatio sit interpretanda? Respondetur spectandam in primis esse voventis intentionem, ex qua vis omnis & modus obligationis nascitur. Quod si de illius intentione satis constet, verba quibus votum suum explicavit, erunt expendenda, & secundum magis cummunem significationem erunt accipienda, juxta illud Deut. 23. Facies sicut promisisti Domino DEo tuo, & propria voluntate & ore locutus es. Quod si neque intentio voventis, neque illius verba rationem voti satis explicent, spectanda erit ipsius voti materia, & secundùm eius naturam ac conditionem votum erit exequendum: exem. gr. qui vovit certa die se jeiunaturum, votum exequi debet secundùm formam jeiunij Ecclesiastici: ita ut abstineat à carnibus, & unica refectione contentus sit: qui vovit se recitaturum Rosarium, debet illud piè & attentè recitare: quia scilicet talis est ratio & conditio jeiunij & orationis. Ita Suares sup. cap. 7. Valentia disp. 6. qu. 6. de voto, puncto 4. & alij.

Quod spectat ad secundùm, quatuor præsertim modis obligationem voti cessare Doctores asserunt.

4. Primus est, quando talis & tanta rerum mutatio accidit, quæ si ab initio prævisa fuisset, votum illud in tali casu emissum non fuisset. Ita Navarrus, Suares & alij, quos citat & sequitur Bonacina disp. 4. quæst. 2. de voto pun. 7. e. g. si quis voveat se jeiunaturum omnibus diebus Veneris, illique superveniat ægritudo talis, quæ ab observatione jeiunii Ecclesiastici excusaret; tunc non censebitur ad jeiunium illud servandum obligari.

Secundus est, quandò votum irritatur & rescinditur, ut quando Superior irritat votum Religiosi sibi subditi, tutor pupilli, vir uxoris: tunc enim cessat obligatio, eiusmodi voti adimplendi, ut paragrapho præcedenti explicatum est.

Tertius, quando Superioris authoritate cum vovente super voto dispensatur. Quod ut faciliùs intelligatur, observandum est ex Navarro cap. 12. n. 65. hanc esse differentiam inter dispensationem & irritationem voti, quod di-

spensa-

ſpenſatio propriè ſpectat ad poteſtatem ſpiritualem, & ut valida ſit, cauſam aliquam legitimam requirat; irritatio verò pertineat ad poteſtatem dominativam, ſive ſpiritualis illa ſit, ſive naturalis vel politica; neque ad hoc ut valida ſit, ullam aliam cauſam requiri, præter voluntatem Superioris.

5. Hâc obſervatione ſuppoſitâ, certum eſt extare in Eccleſia veram & legitimam poteſtatem diſpenſandi in votis, & alijs obligationibus, quibus homo erga Deum obſtrictus tenetur, ut docet Sanctus Thomas art. 10. & 12. & conſtat tùm ex illimitata poteſtate ſolvendi à Chriſto Domino Eccleſiæ conceſſa, S. Matth. 16. tùm ex eiuſdem Eccleſiæ perpetua praxi.

Neque dicas obligationem ad vota ſervanda eſſe juris divini, proindèque Eccleſiam diſpenſare non poſſe; ut vota non impleantur; ſicut nec diſpenſare poteſt ut aliæ ligis divinæ præcepta non ſerventur, Reſpondetur enim cum S. Doctore art. 10. ad 2. per diſpenſationem non dari licentiam, ut quis votum ſuum tranſgrediatur: ſed authoritate legitima Superioris diſpenſantis fieri, ut hoc quod continebatur ſub voto, ampliùs ſub illo non contineatur; in quantum determinatur non eſſe congruam materiam voti.

Certum eſt præterea ex eodem S. Doctore ſup. & alijs communiter Theologis, poteſtatem diſpenſandi in votis jure ordinario, competere ſolis Eccleſiæ Prælatis, juriſdictionem in foro exteriori habentibus; proindeque Romanum Pontificem, utpotè ſupremum Eccleſiæ Rectorem, in quibuslibet fidelium votis, ſive ſimplicibus, ſive ſolemnibus, diſpenſare poſſe, ut docent S. Antoninus 3. part. tit. 22. cap. 7. Henricus Gandavenſis quodlibet 5: qu. 28. Richardus in 4. diſt. 38. art. 9. quæſt. 1 Durandus eadem diſt. quæſt. 2. Major ibid. quæſt. 3. Navarr. cap. 12. n. 65. & plures alij, quos citat & ſequitur Leſſius lib. 2. cap. 40. dub. 19.

6. Quod ſpectat ad Epiſcopos, certum eſt etiam illos in omnibus votis ſubditorum ſuorum diſpenſare poſſe, ſi quinque tantummodò excipiantur, nimirum perpetuæ continentiæ; religionis, peregrinationis Hieroſolymitanæ, vel ad limina Apoſtolorum Romam, vel ad Sanctum Jacobum Compoſtellam, ut obſervat Navarrus ſuprà: unde patet Epiſco-

Epiſcopum diſpenſare poſſe in voto caſtitatis non perpetuæ, & in voto non nubendi, quod deffert à voto pèpetuæ caſtitatis, cùm per fornicationem non violetur: item in voto, ſuſcipiendi ſacros Ordines, quod differt etiam à voto perpetuæ caſtitatis, quod eſt illi tantummodò annexum. Addit Leſſius ſup' dub. 18. & plurimorum Theologorum authoritate probat Epiſcopum diſpenſare poſſe in quibuſdam voti reſervati conditionibus: exempli gra: ſi quis vovit ingredi religionem ſtrictam poteſt diſpenſare ut ingrediatur laxiorem: item ut profeſſus in arctiore, tranſeat ad laxiorem, niſi fortaſſe obſtet ſtatutum aliquod peculiare à Summo Pontifice confirmatum: ſimiliter poſſe diſpenſare cum eo, qui emiſſo perpetuæ caſtitatis voto matrimonium contraxit & conſummavit, ut ſtante tali metrimonio petere poſſit debitum, Toletus lib. 4. capite 18. etiam exiſtimat quinque illa vota tunc ſolum cenſeri Summo Pontifici reſervata, cùm abſoluta ſunt; quando verò ſub conditione aliqua edita ſunt Epiſcopum ab illis diſpenſare poſſe: ubi etiam rectè obſervat, neque Summum Pontificem, neque Epiſcopos, aut quoſvis alios Superiores poſſe ſine juſta & rationabili cauſa in votis diſpenſare, aliàs diſpenſatio non modò illicita: ſe etiam invalida foret, quod etiam docet Navarrus & plures alij apud Laymannum tract. 4. de voto capite 8. poteſtas enim ſpiritualis non in deſtructionem, ſed in ædificationem à Chriſto Domino Eccleſiæ Prælatis collata eſt.

7. Cæterum juſtæ cauſæ diſpenſandi in votis ex qudruplici præſertim capite peti debent, ut obſervat idem Laymannus ibidem. Primò ex ipſo actu vovendi: ut ſi quis abſque perfecta deliberatione ex quadam præcipitatione, vel animi levitate aliquid voverit, ut habetur ex capite 2. de voto. Secundò, ex materia voti; ſi nimirum ſpectata corporis conſtitutione, animi imbecillitate, & alijs ſimilibus diſpoſitionibus, diſpenſatio voti in maiorem ipſius voventis utilitatem ſpiritualem (quæ præſertim hic ſpectanda eſt,) ceſſura videatur. Tertiò, ex difficultate voti adimplendi poſtea ſuperveniente, vel ante non præviſa. Quartò denique, ex aliqua neceſſitate notabili, vel utilitate magna Reipublicæ, aut

cæ, aut etiam familiæ, ut si quis longam vovisset peregrinationem, cùm præstaret illum Reipublicæ regendæ aut gubernandæ familiæ potiùs interesse. Quò verò maius seu dignius est votum, eò etiam maior & gravior causa requiritur, ut licitè & validè super illo dispensari possit: & ut plurimum ad maiorem cautelam consultum est, pium aliquod opus per modum cuiusdam compensationis iniungere illi, cum quo dispensatur.

Quæres, an sicut Prælatus cum subditis, sic etiam possit secum in propriis votis dispensare. Respondetur posse indirectè, dando alicui ex subditis potestatem secum dispensandi; sicut Sacerdoti sibi subdito dare potest facultatē quâ ipsum à peccatis sibi reservatis absolvat. Addit Lessius sup. dub. 17. posse illum etiam directè secum in votis ex causa justa dispensare probatque ex eo, quod secundum doctrinam Sancti Thomæ, quam ibidem citat, possit sibi ipsi dare Indulgentias.

8. Quartus denique modus, quo cessare potest voti obligatio, est per ipsius voti commutationem: circa quam dicimus primò posse voventem propria sua authoritate votum suum commutare in id quod spectatis omnibus melius est & Deo acceptius, dummodo tamen votum illud non sit Summo Pontifici reservatum. Ita Sotus, Suares, Azorius, & alii, quos citat & sequitur Laymannus suprà cap. 8. & constat ex capite primo de voto, & ex capite Pervenit, de jureiurando; ubi dicitur quod Promissum non infringit qui illud in melius commutat. Imò docet S. Thomas vota quæcumque, etiam Summo Pontifici reservata, propria cuiusque authoritate commutari posse in vota illa, quæ in professione religiosa emittuntur: quod expresse declaravit Alexander III. capite Scriptura, de voto, ubi dicit quod, Reus fracti voti non habetur, qui temporale obsequium in perpetuam Religionis observantiam noscitur commutare. Rationem hanc affert S. Doctor art. 12. ad 1. quod alia omnia vota sunt quarumdam particularium operum; sed per Religiosam professionem homo totam vitam suam Dei obsequio deputat, particulare autem in universali includitur.

Dicimus 2. Commutationem voti in aliud opus æquale propriæ

proprio voventis arbitrio fieri non posse. Ita Suares & alij apud Laymannum supr. cap. 8. Ratio est, quia non potest alius pro alio solvi, non consentiente promissario: atqui Deus non videtur consentire, ut ab obsequio sibi per votum promisso ad libitum voventis recedatur, nisi causa aliqua justa urgeat, cuius cognitio ad Superiorem pertinet: vel nisi obsequium aliquod evidenter melius ipsi exhibeatur: tunc enim promissionem non violat, sed auctiorem reddit.

Dicimus 3. Illi, cui jure ordinario, vel per delegationem competit facultas dispensandi in votis, competere etiam facultatem eadem vota commutandi; quia juxta regulam juris, reg. 53. in 6, Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus: & plus est posse dispensare in voto, quàm illud commutare.

9. Quæres, utrum ad commutationem votorum validè ac licitè faciendam, causa aliqua requiratur sicut suprà requiri diximus ad dispensationem. Respondetur nullam requiri quando commutatio fit in aliquid melius, ut docet Navarrus capite 12. num, 63. Si verò fiat in æquale vel minus, existimat Suares lib. 6. de voto, cap. 10. causam aliquã rationabilem requiri, non tantum ut licita: sed etiam ut valida sit commutatio: sufficere autem arbitratur Laymannus, si is qui vovit, voti sui commutationem instanter petat: tum enim idonea ratio adesse videtur, ut eius fragilitati cõdescendatur: quo maiore cum solatio & animi alacritate voti sui debitum in alia materia, ad quam magis affectus sit, exolvat.

Cæterùm quæ de voti irritatione, dispensatione, &c. hactenus dicta sunt, similiter de juramenti irritatione, dispensatione, &c. intelligenda esse docet & fusè explicat Laymannus 11. & jur. cap. 11.

§. V.

Quod modis peccetur in secundum Decalogi Praeceptum.

1. CONtra secundum Decalogi præceptum peccant illi, qui juramento falsum asseverant, scientes aut existimantes esse falsum, aut dubitantes num sit verum, sive id contingat in re levi aut gravi, sive jocandi, aut se excusandi gratia

gratia id faciant: & qui se periculo falsum jurandi exponunt: aut qui advertētes ex prava jurandi consuetudine se frequenter jurare falsum, de emendatione non curant.

Item qui juramento pollicentur se aliquid facturos, quod tamen non intendunt; aut qui postquam se juramento obstrinxerunt ad aliquid faciendum, illud adimplere nolunt, vel qui jurant de re aliqua mala facienda.

Peccant etiam contra hoc præceptum qui verum quidem iurant, sed absque necessitate, vel in re levis momenti, & hoc peccatum, ut docet Toletus, ut plurimum tantum modo veniale est, nisi forte ob pravam jurandi consvetudinem & periculum perjurandi fiat mortale, ut plerumque contingere potest in illis, qui quacunque data occasione adorandum Dei nomen irreverenter, & non sine aliquo contemptu rebus ludicris & frivolis interponunt, vel se ob res levissimas dæmoni devovent, aut alio juramento execratorio utuntur.

2. Peccant præterea illi, qui blasphemias in Deum vel Sanctos proferunt, illos injuriosé & contumeliosè nominant: illis detrahunt, maledicunt, aut imprecantur: qui non minùs impié quàm irreverenter quibuslibet rebus, etiam aliquando turpibus aut neferijs, corpus caput & sanguinem Dei interponunt.

Peccant denique, qui vovent aliquod malum, vel aliquod bonum, sed malo & perverso fine, item qui votum adimplere omittunt, aut illis executionē sine ulla necessitate vel causa differunt: qui vota realia illius, cuius exceperunt hæreditatem, adimplere non curant; qui alios ad vovendum vi, metu, vel dolo inducunt: qui voti dispensationem obtentu causæ alicuius falsæ impetrare nituntur.

SECTIO. III.

Explicatur tertium Decalogi Præceptum.

Memento ut diem Sabbati sanctifices.

1. Hoc tertium Decalogi Præceptum, ut asserit Sanctus Doctor qu. 122. art. 4. ad 2. partim morale est, partim ceremoniale: morale quidem, quatenùs per illud præcipitur, ut homo, sepositis aliis temporalibus negotiis aliquod vitæ suæ tempus divino cultui religionisque exercitiis deputet; cæremoniale verò, quatenùs dies Sabbati designan-

designatur, in quo temporalia opera intermittere, & soli Deo eiusque cultui vacare jubetur: idque tùm in memoriam beneficij creationis, Deus enim universum mundum sex diebus perfecit, & septimo die ab operibus quievit: tùm etiam in figuram Christi Domini, peracto Redēptionis opere, toto æternitatis beatæ Sabbato queituri.

Inquantum morale est, omnes semper & eodem modo obligat, cum ut ait S. Doctor sup. ab ipsa lege divina naturali derivetur: in quantum verò cæremoniale, morte Christi Domini antiquatum est- ut declaratur in Catechismo Romano par. 3. cap. 4. vbi. dicitur Apostolos ex septem Hebdomadæ diebus, illum, qui primus est, loco septimi subrogasse: & divino cultui in memoriam Dominicæ Resurrectionis consecrasse, illumque diem idcirco Dominicū vocatum fuisse, præter quem, aliæ pari observatione ac cultu observandæ Festivitates in honorem Christi Domini, & Sanctorum eius institutæ sunt, partim Summorum Pontificum decretis, de quibus speciatim agit Suares libro 1. de Festis capite 5. & sequ. partim Episcoporum statutis populos sibi subditos obligantibus, ut habetur cap. ult. de Feriis & in Concilio Tridentino sessione 25. capite 12. de reformat. partim etiam consuetudine, Episcoporum consensu expresso vel tacito approbata.

§. I.

Quænam requirantur ad Festorum dierum sanctificationem.

1. DUo præsertim requiruntur ad sanctificationem dierum Festorum. Primum est, ut ab operibus servilibus abstineatur: id ab illis operibus ignobilioribus, quæ ipsius corporis commoditatibus inserviunt, qualia sunt arare, fabricare, sutoriam, vel tonsoriam, aut alias eiusmodi artes mechanicas exercere. Id constat ex variis Conciliorum, Pontificumque decretis, quorum unum aut alterum hîc apponemus, In Concil Romano sub Eugenio II. apud Antonium Augustinum lib. 20. tit. 19. cap. 1. hæc habentur: Constat omnes omninò observare, ut die Dominico nullas audeant operationes, mercationesque peragere, præ-

terquam

terquam in cibarijs rebus; ita ut liberè possint, ac debitè, in eo, secundùm possibilitatem omnes ad Ecclesiam concurrere, &c. qui verò rustica opera die Dominico agere præsumpserit, contra divina præcepta egisse non dubitet. Et apud Sanctum Gregorium libro 11. Epist. 3. Dominico verò die à labore terreno cessandum est, atque omnimodò orationibus insistendum; utquod negligenter per sex dies agitur per diẽ Resurrectionis Dominicæ precibus excipietur.

Operibus servilibus junguntur duo alia operum genera, quæ licet minimè servilia sint, diebus tamen Dominicis & Festivis Ecclesiastico jure prohibentur, eò quod animum temporalibus rebus magnoperè applicent, nimiumque à divino cultu abstrahant; mercatus scilicet, id est mercium emptiones & forenses ac judiciales actus. Id similiter constat ex variis Conciliorum Pontificumque sanctionibus, ac nominatim ex Concilio Parisiensi sub Gregorio IV. circa annum Dni 839. celebrato, cap. 50. ubi hæc habentur: Imperialis celsitudo flagitanda, ut eius à Deo ordinata potestas cunctis metum incutiat ne in hac sacra & venerabili die (Dominica scilicet) mercatus & placita, & ruralia quæcunque opera facere præsumant: Et in Concilio Arelatino sub Carolo Magno capite 16. prohibetur: Ne in Dominicis diebus publica mercata, neque causationes disceptationesque exerceantur.

2. Dubitatur autem apud Theologos de quibusdam operibus, an servilia sint, proindeque an diebus Festivis sint prohibita: de quibus breviter dicimus secundùm Navarrum cap. 13. & sequenti, Azorium cap. 27. qu. 4. Suarem libro 2. de Fest: capite 24. & alios, non esse opus servile nec prohibitum diebus Festivis iter facere, scribere, venari, recreationis causâ: quod & de piscatione & pictura similiter dici potest: quamvis quidam Doctores, ut Sylvester verb. Dominica, Angelus V. Feriæ & quidam alij meritò dubitent, an transcribere aut pingere lucri & quæstûs causâ, eademque ratione piscationi aut venationi vacare diebus Festivis licitum sit: cùm eiusmodi opera mercenariorum & servorum propria sint, quando principaliter fiunt ob quæstum: ac proinde servilia censeri possint: quare tutius est ab illis abstinere.

Docet

Docet autem Navarrus supra ex S. Doctore sup. art. 4. ad 3. sex operum genera licitè diebus Festivis exerceri posse. Primò, ea, quibus in divino cultu obsequium aliquod exhibetur. Secundò, illa, quibus spiritualia exercentur, qualia sunt docere verbo vel scripto. Tertiò, quæ sunt necessaria ad salutem propriã, sive animæ, sive corporis. Quartò, quæ ad salutem proximi spiritualem vel corporalem similiter necessaria sunt. Quintò, quæ ad vitandum damnum sibi, vel proximo imminens, sunt necessaria. Sextò denique, quæ ad ciborum præparationem requiruntur.

3. Et generatim loquendo, quæcumque opera etiam servilia, licita redduntur ratione alicuius urgentis necessitatis, sive publicæ, ut dicitur capite Licet de Feriis, sive privatæ, ut cùm tempore messis segetes ob pluviam superventuram exportantur, vel simile opus fit ad grave aliquod damnum evitandum: quâ etiam ratione pauperes artifices interdum licitè diebus Festis laborare possunt, dummodò absit scandalum, si aliter familiæ suæ ea, quæ ad victum necessaria sunt, nullatenùs subministrare queant: quanquam in iis casibus tutius semper sit adire Superiorem, putà Episcopum, aut in eius absentia Parochum, & ab illo licentiam postulare. Similiter opera servilia licita fiunt, quando pietatis aut religionis causâ exercentur, ut si Altaria ornanda sint, aut præparanda ea, quæ ad exequias requiruntur: quæ tamen si antecedente die cõmodè peragi possent, in diem Festum non essent differenda. Consvetudo etiam legitimè præscripta, & à Superioribus minimè improbata in quibusdam operibus aliàs prohibitis, à peccato excusat; v. g. nundinis publicis, aliisque similibus casibus, ut observat Toletus libro 4. capite 4. 25.

Porrò in huius præcepti transgressione materiæ levitas à peccato saltem mortali excusare potest, v. g. si quis servili alicui operi brevi spatio incumbat, putà unius horæ non censebitur, secluso tamen scandalo, peccati mortalis reatum incurrere, ut docet Suares lib. 2. de Festis cap. 21.

4. Observandum est tamen multa esse opera, quæ, quamvis servilia non sint, diebus tamen Festis illicita censentur propter temporis excessum, quod in illis impenditur: que

ratione dierum illorum sanctificationi omninò videntur opposita: quis enim à peccato excusare possit eos, qui ludis, choreis, comessationibus, venationibus, negotiis sæcularibus, aliisque similibus rebus totos dies Festos transigunt? unde meritò conqueritur S. Cyrillus Alexandrinus lib 8. in S. Joan. cap. 5. Quam plurimos Christianorum diebus Festis aut ludis illiberalibus, aut crapulæ, choreis aut aliis mundi vanitatibus deditos, cùm Deo obsequium diligentiùs exhibere, cùm Templa Dei frequentare, orationibus insistere, atque Ecclesiastico officio interesse deberent; tunc maximè Deum suis dissolutissimis moribus irritare. Idne est, ô Christiani, celebrare diem festum, indulgere ventri, & in concessis voluptatibus habenas laxare? &c. Diebus ad execrenda servilia opera concessis, unusquisque suo intentus est operi, & abstinet à crapula, ludis, & vanitatibus: diebus autem festis passim concurritur ad cauponam, ad ludos, ad spectacula, & choreas, in irrisionem divini nominis, & divini prævaricationem.

Quamvis autem honesta aliqua & moderata recreatio festis diebus post persoluta religionis officia minimè prohibeatur: ita tamen, inquit S. Chrysostomus hom. 8. de resur. Sanctorum dierum festivitatis agi debet, ut relaxatione corporum; puritas non corrumpatur animorum; sed potiùs abstinentes ab omni luxu, ebrietate, lascivia, dantes operam sobriæ remissioni & sanctæ sinceritati, id efficere tentemus; ut quidquid tunc corporali abstinentia non adipiscimur, mentium puritate quæramus.

5. Secundùm, quod ad sanctificationem Festorum dierum requiritur, est ut dies illi cultui divino, aliisque piis operibus impendantur. Præ cæteris autem religionis & pietatis exercitiis, quæ ad debitam Festorum celebrationem pertinent, unum præsertim iniungitur, nimirùm ut diebus Dominicis & Festivis, omnes & singuli fideles usum rationis habentes, Sanctissimo Missæ Sacrificio intersint, cùm ea devotione & attentione quæ tantum mysteriū decet. Hoc præceptum Ecclesiasticum expressum habetur cap. Si quis etiam, & capite Omnes fideles, & capite Missas de consecr. & satis constat ex universali & continua Ecclesiæ praxi.

Ad hoc

Ad hoc verò ut quis huic præcepto satisfaciat, duo præsertim requiruntur. Primum est, ut corpore sit præsens & mente in Deum attentus: qui enim sciens in aliqua Ecclesia Missam celebrari, domi se contineret; mentemque solam circa mysteria Missæ applicaret, huic præcepto non satisfaceret: sicut nec ille, qui corpore quidē præsens esset; sed animo vanis cogitationibus per notabilem aliquam Missæ partem deliberatè distraheretur. Non est verò necessarium (ut rectè observat Toletus libro 6. cap. 6.) auribus audire vel intellectu percipere ea quæ in Missa dicuntur, vel Sacerdotem celebrantem oculis videre; sed moralis præsentia corporis, & virtualis saltem attentio mentis sufficit.

Potest etiam quis, ut docet idem Toletus & alij plures Theologi, eo tempore, quo Missæ interesse tenetur, simul recitare horas canonicas, precesque aliquas ad quas obligatur & utrique obligationi simul satisfacere; dummodò, ut monet Navarrus capite 12. num. 8. ita preces illas recitet; ut attentionem auditioni Missæ necessariam non omittat, sciatque & velit Missam audire, & saltem virtualiter huius Sacrificij oblatione Deum colere.

6. Quæres, an qui, dum Missa celebratur, peccata sua confitetur, illius audiendi præcepto satisfaciat? Respondetur quòd, quamvis Suares & Azorius, quos citat Bonacina Qu. de Missa pun. 11. existiment non satisfacere, nihilominùs probabilissimè dici potest eos, qui tempore Missæ, præsertim solemnioris, parochialis v. g. per aliquod breve temporis intervallum confessioni faciendæ incumbunt, præcepto Missæ audiendæ satisfacere: tum quia in illo pœnitentiæ actu plurium aliarum virtutum actus, puta contritionis, humilitatis, boni propositi, &c. exercentur, qui ex se nihil obstant, imò plurimum conferunt ad hoc, ut quis devotè Sacrificio Missæ intersit? tum etiam quia communis usus & praxis ita obtinuisse videtur; in Ecclesijs siquidem parochialibus; illis præsertim, in quibus una tantùm aut altera Missa celebrari solet, (quod in vicis & pagis frequens est) solent ut plurimum confiteri pœnitentes, interim dum Missa cui intersunt celebratur: nec ullus adhuc Episcopus aut Superior id prohibuit.

Secundum, quod requiritur, est ut Missa integra audiatur saltem usque ad Sacerdotis benedictionem, juxta Canonem 47. Concilij Agathensis, & cap. Cum ad celebrandas; de consecr. dist. 1. qui enim partem aliquam Missæ prætermittit absque justa causa, peccat; venialiter quidem, si pars sit exigua; mortaliter verò, si sit notabilis, ut docet Navarrus cap. 21. nu. 1. & 2. disp. quæst. ult. de Missa pun. 11.

7. Quænam autem sit notabilis pars Missæ, quam proinde omittere sit peccatum mortale; Navarrus, Suares, Toletus, quos citat & sequitur Bonacina, existimant illam Missæ partem, à principio usque ad Epistolam inclusivè protendit, esse notabilem, nec sine pecccato mortali omitti posse: Sylvester tamen: Koninchus & Azorius ab eodem citati, partem illam notabilem extendunt usque ad initium Evangelij. Addit Toletus libro 6. capite 9. ex Navarro, & alijs, posse utcunque huic præcepto satisfieri, si quis partem aliquam Missæ ab uno Sacerdote deinde partem alteram audiat ab alio; quod quamvis ipsi probabile videatur, rectè tamen monet consultiùs esse & tutiùs integram unius Sacerdotis Missam audire. Observat etiam ibidem, nullam esse obligationem, ne quidem in die Natalis Domini plures Missas audire; sed unam sufficere ad hoc ut præcepto satisfaciat.

Porrò à præcepto Ecclesiastico Missam diebus Festis audiendi excusat impotentia sive physica, sive moralis. Impotentiam physicam dicimus, cùm quis nullo modo id potest: puta cùm est in carcere detentus, vel lecto per ægritudinem affixus, aut navigat in mari, &c. nam iuxta regulam juris 9. Ad impossibile nemo potest obligari. Per impotentiam verò moralē intelligimus, quando quis nonnisi cum summa difficultate aut gravi detrimento, spirituali aut temporali, proprio vel alieno, Missam audire potest: ut si quis timeat, ne adeundo Eecclesiam ab hostibus in via occidatur, vel si domum deserat, ne à furibus expiletur: vel si infirmum solum relinquat, ne grave aliquod incommodum patiatur. Ita Navarrus, Suares, & alij apud Bonacinam disp. 44. quæst. ult. de Missæ Sacrificio punct. ult. apud quem plurimi alij similes casus videri possunt.

§. II.

Quot modis peccetur in tertium Decalogi præceptum.

1. PEccant in primis, qui diebus Festis contra Ecclesiæ prohibitionem opera servilia absque ulla causa legitimâ exercent, qui alios ad id cogunt vel inducunt: peccant etiam Superiores politici, qui diebus festis sibi subditos operibus illis servilibus vacare permittunt.

Item qui diebus festis, citra necessitatem, vendunt aliquid aut emunt, præsertim si in emptione illa aut venditione tempus aliquod notabile insumatur: qui diebus illis officinas apertas tenent, aut merces vendendas exponunt.

Peccant Judices & illorum Officiales, si nulla urgente necessitate, diebus festis, citationes, testium Juridicas auditiones, & alias judiciales actiones exercent: Item qui totos dies festos, aut maximam & præcipuam illorum partem, aleis, choreis, comessationibus, & aliis vanis aut profanis actionibus impendunt.

2. Peccant, qui diebus festis Missam audire omittunt, vel illam integram non audiunt, vel qui audiunt quidem, sed sine attentione ac per illius partem aliquam notabilem vanis confabulationibus aut superfluis cogitationibus deliberatè distrahuntur.

Peccant denique Patres familias, aliique Superiores, qui à filiis & subditis Missam diebus festis audiri non curant, aut eos talibus occupationibus detinent, ex quibus fit ut Missam audire non possint.

SECTIO IV.

Explicatur quartum Decalogi præceptum.

Honora Patrem tuum, & Matrem tuam, &c.

1. CUm iuxta doctrinam S. Thomæ 2. 2. qu. 33. art. 2. ad. 2. præcepta quæ pertinent ad officia charitatis proximo impendenda ad hoc quartum Decalogi præceptum reducantur: idcirco, antequam explicemus particularia illa officia, quibus erga Parentes & alios Superiores obstringimur, videtur doctrinæ ordo, quē etiam Navar-

rus secutus est, postulare, ut priùs de ipsa charitate Proximi, illiusq; generalibus præceptis & obligationibus tractemus; quod ut distinctiùs exequamur, tria præsertim hîc explicanda sunt. Primò, quænam personæ sint ex charitate diligendæ. Secundò, quis ordo sit in illa dilectione servandus. Tertiò, quinam sint actus charitatis, & quo tempore ad illos exercendos obligemur. Exinde ipsius quarti præcepti specialem obligationem aggrediamur: & investigabimus quænam personæ, patris ac matris nomine designentur, & quem honorem illis impendere debemus.

§. I.

Quænam personæ sint ex charitate diligendæ.

1. DOcet S. Thomas qu. 23. art. 12. quatuor præsertim esse ex charitate diligenda, iuxta mentem S. Augustini lib. 1. de doctr. Christ. cap. 23. Unum, quod supra nos est, scilicet Deum: alterum, quod nos sumus: tertium, quod iuxta nos est, scilicet proximum: quartum, quod infra nos est, scilicet proprium corpus. Atqui in primis de dilectione ipsius Dei, sectione 1. egimus. Quod verò spectat ad dilectionem illam, qua nos ipsos ex charitate diligere tenemur, docet S. Thomas art. 4. quòd cum charitas, qua Deum diligimus, etiam ad ea, quæ ipsius Dei sunt, debeat extendi: cùmque iuxta Apostolum ad Rom. 14. Nemo nostrum sibi vivat, nemo sibi moriatur; sed sive vivimus, sive morimur, Domini sumus: & quidem tot titulis, quot in eius divinitate perfectiones fulgent, quot ab eius bonitate beneficia in nos effluunt: Ideò unusquisque se ipsum: non propter se, sed propter Deum, ut aliquid ipsius Dei, debet ex charitate diligere.

2. Quod spectat ad corpus nostrum, idem Sanctus Doctor art. 5. dicit illud duobus modis considerari posse, vel secundùm eius naturam, vel secundùm infectionem culpæ, & corruptionem pœnæ. Cùm igitur natura eius à Deo sit; possimusque uti corpore nostro ad ipsius Dei obsequium & ut loquitur Apostolus Rom. 6. Exhibere membra nostra, arma iustitiæ Deo; eâ ratione debemus etiam corpus nostrum diligere. Sed infectionem culpæ, aut corruptionem pœnæ in cor-

in corpore nostro nullatenus diligere aut fovere debemus, imò potiùs ex vero charitatis affectu amovere: unde intelligitur quo sensu dixit Apostolus Coloss. 3. Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram, &c.

Quod denique spectat ad proximum, quem ex charitate diligere debemus, Sanctus Doctor ab illa proximi denominatione excludit in primis creaturas rationis expertes quia sunt incapaces beatitudinis supernaturalis, in cuius communicatione charitas fundari debet: Excludit deinde damnatos & dæmones; quia ipsis bonum æternæ vitæ velle non possumus, cùm ipsis illud Deus nos velit, imò contrariū pro tota æternitate decreverit.

Nomine igitur proximi S Doctor art. 6. 8. & 10. asserit significari Sanctos Angelos & homines, sive beatos, sive viatores, sive peccatores, sive iustos, amicos, sive inimicos: quos quidem ita ex charitate diligendos esse dicit, ut eos nunquam actu ipsi charitati contrario, odio scilicet, prosequamur; neque ullum eorum ab illa generalitate dilectionis proximi excludamus, & præterea ut secundùm animi dispositionem semper parati simus, charitatis actus, sive internos elicere sive externos exercere erga quoscunque, etiam peccatores aut inimicos quotiescunque id ex divinæ legis præscripto faciendum esse nobis innotescet.

3. Quod autem spectat ad inimicos, in quibus est specialis difficultas, certum est illos ex charitate propter Deum esse diligendos: quod expressè præcipit Christus Dominus S. Matth. 5. Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros: illisque dilectionis signa generalia exhibenda, quæ communiter alijs eiusdem conditionis hominibus, nos æquè attingentibus, exhibere solemus, & in casu extremæ vel gravis necessitatis illis æquè ac alijs auxilia & beneficia præstanda: quod etiam jussit Christus Dominus, cùm dixit: Benefacite ijs, qui oderūt vos. Imò etiā injuria ab eis accepta propter Deum ipsis est condonanda. SS. Matt. 6. si enim (ut dixit Christus Dominus:) Non dimiseritis hominibus, nec Pater vester cælestis dimittet vobis peccata vestra, &c. 18. dicit condonationem illam, non solùm exteriùs, sed ex interiori cordis affectu esse præstandam. Quod si actio injuriarum civilis aut cri-

aut criminalis ab eo,qui damnum aut læsionem passus est, instituatur, sicut id iure potest, sic ex odio & vindictæ appetitu facere non debet: sed civilem quidem, eo tantùm fine, ut damnum illatum compensetur: criminalem verò, ex amore iustitiæ,aut alicuius alterius virtutis motivo,ut docent Richardus, Gabriel, Navarrus, & alij apud Layman. tract. 3. de char. cap. 4. non verò ex motu odij, aut appetitu vindictæ.

Quamvis autem hæc ita se habeant, certum est nihilominùs licitum esse & honestum, in peccatoribus & inimicis odisse ac detestari peccatum, illudque per emendationem tollere; si id iure possumus; vel optare ut à Deo aut à Superioribus puniatur, unde Apostolus dicebat Gal. 5 Utinam abscindantur qui vos conturbant. Quin & de eiusmodi punitione lætari possumus, quatenùs per illam tollitur malum peccati; & è contrario tristari, si peccatorum pravos conatus prosperare videamus: quod optimè explicat Sanctus Gregorius libro 22. Mor. capite 11. his verbis: Evenire plerumque solet, ut non amissa charitate & inimici nos ruina lætificet, & rursus gloria sine invidiæ culpa contristet: cùm & ruente eo, quosdam benè erigi credimus, & eo proficiente, quosdam iniustè oprimi formidamus.

§. II.

Quis ordo in charitate servandus sit?

1. Certum est ordinem aliquem in dilectione charitatis esse servandum, ut docet & probat Sanctus Thomas qu. 26. art.1. 2. & 3. Hic autem ordo, ut idem explicat, exigit à nobis ut Deum amore appretiativo plusquam res alias quascunque, absque ulla comparatione aut exceptione, diligamus: tùm ut post Deum nos ipsos, exinde proximos nostros; ac ultimo loco corpus nostrum eadem charitatis dilectione complectamur.

Cum autem diligere nihil aliud sit quam bonum velle, sintque tria præcipua bonorum genera, quæ nobis ipsis vel proximis velle possumus: spiritualia scilicet, ut gratiam, virtutes, gloriam, &c. corporalia, ut vitam & sanitatem corporis, &c. exteriora denique, ut famam, divitias, &c. ordo charitatis supra relatus postulat, ut post Deum (de cuius dile-

ius dilectione iam supra egimus) quisque primò seipsum diligat, quoad bona spiritualia; deinde proximum quoad eadem bona spiritualia: postea seipsum quoad bona corporalia, & exinde proximum quoad eadem bona corporalia, & sic deinceps seipsum & proximum, quoad alia bona exteriora. Ita Sanctus Thomas per totam quæstionem 26. ubi id fusè explicat.

2. Unde sequitur 1. nunquam licitum esse, cuiusvis boni alijs procurandi prætextu, spiritualem aliquam animæ jacturam per peccatum quantumvis exiguum deliberatè incurrere. Quid enim prodest homini: ait Christus Dominus S. Matth. 8. Si universum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? & capite 22. ponit dilectionem suiipsius, tanquam regulam & normam dilectionis proximi: Diliges proximum tuum sicut teipsum, regula autem ut docet S. Tho. art. 4. prior & potior est quàm regulatum.

Sequitur 2. quoad alia bona corporalia & exteriora, cæteris paribus, unumquemque debere magis seipsum diligere quàm proximum: unde, ut ait Sanctus Augustinus lib. de mendacio capite 6. Si quis exponat vitam corporalem propriam pro vita corporali alterius, iam non diligit proximum sicut seipsum, sed plusquàm seipsum: quod, ut postea subjungit, Sanæ doctrinæ regulam excedit. Non est tamen contra hunc charitatis ordinem, si quis ex motivo alicuius virtutis, vitam propriam pro tuenda amici vita exponeret, quod à Sancto Hieronymo in capite 7. Mich. & Sancto Ambrosio libro 3. de Officijs capite 12. tanquam honestæ & perfectæ amicitiæ officium commendatur: & à fortiori posset, imò aliquandò deberet quis pro salute temporali communitatis suæ, puta civitatis aut patriæ, vitam, & alia bona exteriora exponere; cùm rationis ordo postulet, ut pars pro suo toto periclitetur.

Sequitur 3. Si de bonis diversi generis agatur, tunc bonum spirituale proximi, bono nostro corporali aut temporali præferendum esse, ac proinde proximo versanti in extrema necessitate spirituali etiam cum certo propriæ vitæ periculo, succurrendum esse; dummodò tamen probabilis spes juvandi proximum effulgeat, Ita Sanctus Thomas quæ-
stione

ſtione 44. art. ult, ad 2, unde S. Joannes Epiſt. 1. cap. 3. Et nos debemus, inquit, pro fratribus animas ponere.

Et in extrema quidem ac moraliter inſuperabili neceſſitate ſpirituali, tenetur quilibet Chriſtianus hunc charitatis ordinem ſervare, ut ex ante dictis conſtat, & etiam docet Sanctus Auguſtinus & poſt illum communiter omnes Theologi: Paſtores autem & ij, quibus animarum cura incumbit, ſubditis ſuis, non ſolùm in extrema, ſed etiam in gravi neceſſitate conſtitutis ſuccurrere debent, etiam cùm propriæ vitæ periculo, ut fuſiùs docet & probat varijſque exemplis illuſtrat Gregorius à Valentia diſputat. 1. quæſtione 4. de ord. char. puncto 4.

3. Quod autem ſpectat ad ordinem charitatis in proximorum dilectione ſervandum, certum eſt in primis, quotieſcunque agitur de auxilio præſtando in extrema vel gravi neceſſitate corporali alicuius, ordinem charitatis poſtulare ut perſonas nobis ſecundùm carnem magis coniunctas, alijs ſecundùm carnem minùs coniunctis præferamus: unde ſequitur patrem & matrem alijs omnibus eſſe præferendos, exinde uxorem, poſtea filios, fratres & alios conſanguineos, prout quiſque illorum nobis ſecundùm carnem coniunctior exiſtit, ut docet S. Thomas art. 8. & ſequent. & poſt illum Iſambertus tract. de charit. diſput. ult. art. 2.

Quod ſi fiat comparatio eorum qui ſecundùm carnem cum alijs qui ſecundùm ſpiritum nobis coniuncti ſunt: quamvis variæ ſunt Doctorum ſententiæ, nec ſatis dilucidè conſtet quænam ſuper hac quæſtione fuerit mens S. Doctoris, probabiliſſima tamen nobis videtur eorum ſententia, qui aſſerunt, quod quamvis abſolutè loquendo illi qui ſunt meliores & ſanctiores, alijs minùs bonis & ſanctis obiectivè magis diligi debeant, id eſt amore approbationis & complacentiæ, quo illorum virtutem & ſanctitatem magis æſtimemus & amemus: appretiativè tamen eos qui nobis ſecundùm carnem propinquiores ſunt, magis diligere debemus ijs qui nobis ſpiritualiter tantùm ſunt coniuncti. Ita Richardus, Bannes, & alij, quos citat & ſequitur Iſambertus ſuprà.

Quod tamen non obſtat quin amicum vel benefactorem inſignem præferre interdum liceat aliquibus conſanguineis, ut poteſt

ut post Dominicum Bannem docet Valentia suprâ punct. 5. fieri etiam potest, ut aliquando causæ aliquæ rationi maximè consentaneæ occurrant, ob quas ordo charitatis supra relatus licite ac honestè inverti possit, ut expresse docet Sanctus Thomas quæst. 32. a. q. e. g. in favorem personæ bono publico maximè utilis.

§. III.

De actibus charitatis erga proximum, ac præsertim de eleemosyna corporali,

1. VArij sunt & multiplices actus charitatis erga proximum, quorum præcipuos enumerat Sanctus Doctor quæstione 27. 28. & sequent. scilicet dilectionem, quâ alteri per charitatem bonum volumus: beneficentiam, quâ bonum quod ei volumus, quantùm possumus, re ipsa illi tribuimus: gaudium, quod de illius bono, v. g. conversione à peccatis; profectu in virtute, &c. lætamur: pacem quâ simul cum proximo conspiramus in ijs, quæ ad illius bonum spirituale conferunt: misericordiam, quâ illius miserijs tanquam nostris condolemus, easque, quantùm possumus, sublevamus.

Sunt autem duo præcipui actus ipsius misericordiæ, de quibus Theologi fusiùs disputare solent, eleëmosyna scilicet & correctio fraterna.

Eleëmosyna, ut docet Sanctus Thomas, quæstione 21. art. 1. est actus charitatis, quo quis propter Deum proximo indigenti subvenit Cum autem duplex indigentia reperiri possit in proximo: spiritualis scilicet ac corporalis: ideò etiam duplex eleëmosynæ species à Sancto Doctore art. 2. assignatur alia spiritualis, quâ indigentiæ spirituali succurritur, de qua paragrapho sequenti agemus: alia corporalis, quâ miseria & indigentia corporis sublevatur.

2. Circa hanc verò eleëmosynam corporalem, certum est illam esse, non solum in consilio, sed etiam in præcepto, ut docet & probat S. Thomas art. 3. & apartè colligitur ex varijs Scripturæ locis. Ezech. 16. Hæc fuit iniquitas Sodomæ, manum egeno & pauperi non porrigebant, Et S. Mat. 25. Christus Dominus flammis æternis adjudicat eos qui misericor-

misericordiæ opera exercere omiserunt. Idipsum SS. Patres unanimiter asserunt: S. Ambrosius lib. de Nabute, loquens de eleëmosyna: Debitum, inquit, reddis, non largiris indebitum: ideòque tibi dicit Scriptura: Inclina pauperi aurem tuam, & redde debitum tuum. S. Basilius concione in illud dictum: Destruam horrea mea: dicit divitem illum non cogitasse de superfluo pauperibus erogando, nullamque præcepti divini habuisse rationem: S. Gregorius Nazianz. orat. de pauperum amore dicit nos, mandato divino atque exemplo ad eleëmosynam largiendam excitari.

Verùm difficultas est, cùm præceptum illud affirmativum sit, quo potissimùm tempore obliget: quod ut meliùs & certiùs dignoscatur, observandum est ex S. Doctore, obligationem faciendæ eleëmosynæ ex publici capite oriri. Primò, ex parte dantis, si habeat bona superflua, sive ea sint superflua naturæ, id est non necessaria ad vitam suam & suorum sustentandam; sive sint superflua personæ, id est non necessaria ad personæ conditionem, dignitatemque tuendam. Secundò, ex parte accipientis, si aliqua prematur necessitate: quæ quidem triplex esse potest: una extrema, cui nisi succurratur, hominis vita periclitabitur, altera gravis, cui nisi subveniatur, vitam ægrè ac difficulter sustentabit; tertia communis: qualis est fermè eorum qui ostiatim mendicant.

3. Hâc observatione supposita, in quæstione valdè perplexa & difficili, quæ Doctores in varias distraxit sententias, breviter dicimus, probabilissimam nobis videri sententiam illorum, qui asserunt unumquemque obligari sub peccato mortali ad eleemosynam erogandam de superfluis naturæ, ijs qui sunt in extrema necessitate constituti: de superfluis verò personæ, ijs qui gravi necessitate laborant. Ita Toletus libro 8. capite 35. ubi pro hac sententia citat Sanctum Doctorem, & plurimos alios Theologos probatq; illam ex his Christi Domini verbis: Ite maledicti in ignem æternum: esurivi enim; & non dedistis mihi manducare, &c. Hospes erã, & non collegistis me, &c. infirmus & in carcere, & non visitastis me: manifestum est enim has necessitates non esse extremas: & tamen condemnari hominem, qui

nem, qui in illis proximum suum sublevare omisit.

An verò ex superfluis illis personæ unusquisque sub peccato mortali teneatur ad erogandam eleemosynam in communibus pauperum necessitatibus; ita ut nullus licitè possit superflua sibi retinere, sed pauperibus qui nunquam & nusquam desunt, illa distribuere obligetur: idem Toletus supra asserit communiorem Doctorum sententiam esse negativam, quamvis non desint, qui affirmativam amplectantur; proindèque nullum sub peccato mortali ad erogandã pauperibus superflua teneri extra graves aut extremas necessitates; aitque se non audere ad id obligare sub mortali eos, quos tot & tanti Doctores ab illo citati excusent.

Rectè autem monet eos, qui habent superflua, non omninò securos esse debere; sed timere ne fortè sibi, suæque cupiditati nimis blandiantur: & seriò perpendere, quàm diversa sint judicia Dei à judicijs hominum; ideòque longè tutiùs esse, ut superflua illa statûs & dignitatis in opera charitatis aut alia Deo grata & honorifica impendant, quàm otiosa apud se retineant, præsertim cùm SS. Patres, quorum plurimos citat, sint hac in re longè rigidiores, videanturque asserere universim homini Christiano illicitum esse superflua retinere, quamdiu sunt aliqui pauperes, in quos illa erogare possit.

4. Addit præterea idem Author, aliter hoc eleemosynæ faciendæ præcepto teneri eos, qui aliorum curam habent, præsertim Ecclesiasticam & spiritualem; aliter eos, qui non habent: hi enim satisfaciunt indigentibus illis qui occurrunt eleemosynam erogando; illi verò insuper inquirere aliquo modo tenentur, num sibi subditi, suæque curæ commissi gravem aliquam egestatem patiantur, ut eis succurrant. Docet præterea personas Ecclesiasticas, sive beneficia & reditus Ecclesiasticos obtineant, de quibus infrà suo loco, sive bona tantùm patrimonialia possideant, eodem faciendæ eleemosynæ præcepto arctiùs obligari, eo quòd in illis superfluum magis inveniri possit quàm in Laicis: cùm enim neque uxores, neque filios, aut filias habeant, cùmque modum ac modestiam in victu ac vestitu servare teneantur, non tot rebus indigent, nec ad tantas expensas faciendas obligantur.

Quæres-

Quæres, num omnes personæ eleëmosynam erogare licitè possint, Respondet S. Doctor art. 8. illum, qui est sub alicuius potestate constitutus, de re illa, secundùm quam Superiori subijcitur, eleëmosynam licitè facere non posse, nisi de consensu illius, cui subditus est; unde sequitur religiosos, filiosfamilias, ac servos eleëmosynas absque consensu Superiorum, Parentum, aut Dominorum erogare licitè non posse, nisi extrema aliqua indigentis necessitas eos ad id obliget: possunt tamen filij familias ex bonis castrensibus aut quasi castrensibus, id est ex illis quæ vel in bello, vel in alicuius officij publici exercitio consequuntur, erogare eleëmosynas; sicut & de ijs, quæ in proprias expensas ipsis à Parentibus conceduntur. Ita Toletus lib. 8. cap. 31.

5. Quod autem spectat ad uxorem, quamvis de bonis communibus absque mariti consensu eleëmosynas erogare non debeat; poterit tamen, ut idem Toletus docet suprà capite 29, id facere, si ultra dotem quam attulit, aliquid sibi proprium reservavit: aut si per alterius donationem vel proprium laborem & industriam aliquid illi obveniat: in quo tamen locorum consuetudinem servandam esse dicit. Item si maritus sit amens, aut ipsi uxori rei domesticæ administrationem relinquat, aut sit suprà modum tenax & avarus, nec eleëmosynas ullas, etiam cùm tenetur, erogare velit; tunc enim uxor id poterit exemplo Abigail. 1. Reg. 25. quæ David dedit viro suo nesciente. Addit idem Author posse etiam de bonis sibi cum marito communibus facere modicam eleëmosynam, propter quam maritus nullam indigentiam patietur.

§. IV.

De eleemosyna spirituali, & correctione fraterna.

1. DOcet Sanctus Thomas quæstione 32. art. 1. septem præsertim modis spiritualem eleëmosynam exerceri posse, scilicet docendo ignorantem, consilium dando dubitanti, afflictum consolando, corripiẽdo peccantem, tolerando benignè illos qui graves sunt & onerosi, condonando injurias, & pro vivis ac defunctis orando.

De hâc autem spirituali eleëmosynâ idem quod de corporali

porali dicendum eſt, ſervatâ tamen debitâ proportione; ſcilicet unumquemque teneri eo quo poteſt modo ad ſuccurrendum proximo conſtituto in extrema & moraliter inſuperabili neceſſitate ſpirituali, ut dictum eſt §. 2. & etiam in gravi, id eſt, quando nonniſi ægrè & cum ſumma difficultate neceſſitas illa ſpiritualis ſuperari poteſt: quamvis hæc obligatio ſuccurrendi in gravi neceſſitate ſpirituali, non adeò ſtricta ſit in Laicis, ac in Sacerdotibus; illis præſertim quibus animarum cura commiſſa eſt, qui proinde ratione officij ſui debent inſtruere ignorantes de rebus illis, quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt; conſilium rectum de ijſdem rebus ad ſalutem neceſſitatis præbere; item afflictis quam poſſunt impendere conſolationem, ne malorum pondere oppreſſi in deſperationem incidant; ſimiliter & aliorum defectus tollerare, condonare iniurias, corripere peccantes, ac pro vivis & defunctis orare, quoties id ab illis charitatis ordo, aut muneris ſibi impoſiti ratio exigit.

2. Verùm peculiaris eſt difficultas circa correctionem fraternam peccantium; quo nomine à Theologis intelligitur qualiſcumque ſermo, quo quis vel monendo, vel reprehendo, vel hortando, vel rogando, vel inſtruendo, aut alia ſimili ratione nititur proximum à peccato revocare, & ad officium virtutemque reducere, idque ob ipſius proximi proprium ac peculiare bonum.

De hâc autem fraterna correctione ſupponimus tanquam certum, ineſſe obligationem ad illam faciendam, non ſolùm ex conſilio, ſed ex præcepto, ut docet S. Thomas, qu. 33. art. 2. & cum eo Theolgi omnes, qui id communiter probant ex his Chriſti Domini verbis S. Matth. 18. Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum, &c. id eſt, ſi te ſciente, peccavit frater tuus, ut explicat S. Auguſt. ſerm. 16. de verb. Dom. qui hæc Chriſti Domini verba tanquam de præcepto dicta intelligit.

Hoc ſuppoſito; tria præſertim de correctione fraternâ quæri poſſunt. Primum, quando facienda ſit. Secundum, à quo facienda ſit. Tertium, quis ordo in illa ſervandus.

3. Ad primum quæſitum reſpondetur, hoc præceptum, cùm affirmativum ſit, non quovis tempore obligare ſed

ſolùm

ſolùm concurrentibus quatuor conditionibus. Prima eſt, ut noveris peccatū proximi: ſi enim illud ignores, corrigere non teneris, imò nec curioſiùs inquirere debes; hoc enim ad Superiorem illius propriè pertinet, ut docet S. Thomas art. 2. ad 4. unde Proverb. 24. Ne quæras, inquit Sapiens, impietatem in domo juſti, & non vaſtes requiem eius. Secunda eſt, ut ille qui peccavit, nec emendatus ſit, nec mox ſive per alium, ſive per ipſum credatur emendādus; ſi enim emendatus ſit, vel proximè emendandus exiſtimetur, correctione tua non indiget, nec proinde ad illam faciendam obligaris, ut docet Valentia diſputatione 3. quæſt. de correct. fraterna part: 2. Imò valdè probabilis eſt ſententia Sylveſtri Turriani, & aliorum, quos citat & ſequitur Laymannus tract. 3. cap. 7. & correct. fraterna peccatum merè præteritum, ſi non ſubſit periculum recidendi, non cadere ſub obligationem præcepti correctionis fraternæ; unde Eccl. 19 dicitur: Corripe proximum, ne forte iteret. Tertia eſt, ut ſperes aliquem fructum: tuæ correctionis ſi enim nulla ſit emendationis ſpes, imò verearis ne is qui peccavit, correctione tuâ deterior fiat, tunc manifeſtum eſt te ad illam minimè obligari: unde S. Auguſtinus dicit lib. 1. de civit. cap. 9. ad charitatem pertinere, ut quis corripiendis malè agentibus parcat, quia ipſis metuit, ne deteriores ex hoc efficiantur. Excipiendus eſt tamen caſus ille, in quo ex defectu correctionis alij ſcandalum paterentur: tunc enim correctio facienda, ne alij inde peccandi occaſionem accipiant. Quarta denique conditio eſt, ut locus, tempus, aliæque ad corrigendum circumſtantiæ opportunæ ſint: ſi enim alterius temporis vel loci opportunitatem ad proximum corrigendum commodiorem expectes, non teneris ſtatim illum corrigere, ſed laudabiliter id differre potes. Ita docet Sanctus Thomas art. 2. ad 3. & Sanctus Auguſtinus ſupra dicit eſſe conſilium charitatis, ſi aliquis propterea objurgandis & corripiendis malè agentibus parcat, quia opportûnum tempus requirit.

4. Quod ſpectat ad ſecundum quæſitum, quinam videlicet ad correctionem fraternam obligentur, aſſerit S. Doctor art. 3. omnes teneri ex virtute charitatis; quod etiam

conſtat

constat ex Eccl, 17. ubi dicitur quod Deus mandavit unicuique de proximo suo: & S. Matth. 18. ubi Christus indefinitè præcipit: Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum, &c. Prælati tamen & Superiores, quibus aliorum cura incumbit, strictiùs ad correctionem faciendam obligantur; quæ quidem, si spectetur ut est actus justitiæ vindicativæ, ad illos solos pertinet, ut observat idem S. Doctor.

Quod denique spectat ad tertium quæsitum, videlicet quis ordo in correctione fraterna servandus sit, & an ordo à Christo Domino in Evangeliis præscriptus, sit ex præcepto necessarius, ut scilicet peccans primò privatim admoneatur; tùm si hæc admonitio nihil prosit, unus aut duo testes adhibeantur; ac demùm Ecclesiæ suæ Prælato aut Superiori denuncietur? Respondetur secundùm mentem S. Doctoris art, 7. & 8. non modò ipsam correctionem fraternam, sed & illius faciendæ modum à Christo Domino præscriptum esse de præcepto: quod tamen præceptum cùm sit affirmativum, nec quovis loco, & tempore obliget, inde sequitur tunc solùm ex præcepto modum illum correctionis servandum esse, quando ad ipsius correctionis finem assequendum necassarius esse censetur: quapropter Sanctus Augustinus serm. 16. de verb. Dom. de ipso corripiendi modo loquens: Discernere, inquit, debemus aliquando istud, aliquando illud esse faciendum: aliquando corripiendo fratrem inter te & ipsum solum, aliquando coram omnibus.

5. Observat autem Gregorius à Valentia disp. 3. qu. 10. de correct. frater. pun. varios esse casus, in quibus nulla videtur esse ad illum modum correctonis fraternæ servandum obligatio: ut si peccatum sit publicum, vel si quamvis occultum, cedat tamen in damnum communitatis, & periculum sit in mora, aut si ob aliquam incurrentem circumstantiam prudenter judicetur modum illum ad emendationem proximi futurum inutilem, quod etiam docet Sanctus Thomas art, 9. ad 1. ubi etiam in resp. addit ex Sancto Augustino si post occultam admonitionem peccator minimè resipiscat, utiliùs interdũ fore peccatum ejus Prælato seu Superiori, non quidem ut judici, sed ut Patri priùs manifestare, quàm testes adhibeantur, eo quod pater-

 na cha-

na charitate; & admonitione peccatori plusquam quivis alius prodesse possit. Videri potest idem Valentia loco citato, ubi fusissimè de istis agit.

6. Supersunt adhuc aliquæ difficultates circa correctionem fraternam, breviter hic à nobis solvendæ.

Prima est, an etiam inferiores teneantur correctionem fraternam erga superiores exercere? Respondetur affirmative, dummodò concurrant quatuor conditiones suprà explicatæ: Ita enim docet Sanctus Thomas art. 4. & in resp. ad 2. confirmat exemplo S. Pauli, qui cùm esset Sancto Petro ut potè Apostolorum Principi, subditus, (ut ibidem dicit Sanctus Doctor) erga illum tamen correctionem fraternam exercuit. Hæc tamen correctio subditorum erga Superiores, (ut ibidem monet) cum omni mansuetudine ac reverentia facienda est, juxta illud Apostoli 1. ad Timoth. 5. Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem.

Secunda difficultas est, an sit obligatio ad correctionem fraternam faciendam dequibuscunque peccatis etiam venialibus. Respondetur quamvis laudabile sit proximum etiam de venialibus corripere, modò prudenter & cum charitate id fiat, non esse tamen ad id obligationem saltem sub peccato mortali: imò interdum utiliùs esse leviora eiusmodi peccata dissimulare: nisi talia sint, quæ vel scandalum aliorum, vel gravioris alicuius peccati committendi occasionem præbere possint. Ita Navarrus capite 24. n. 10. ubi addit aliquando licitum esse expectare, ut peccator rursùs incidat in peccatum, in quo deprehensus possit cum fructu corrigi.

7. Tertia difficultas est, an tenemur admonere & corripere illum, qui ex ignorantia peccat. Respondetur, nos ad id teneri, si ignorātia sit vincibilis, id est ejus de re, quā quis scire potest & debet; si autem sit invincibilis distingvendum est: vel enim speratur, fructus aliquis ex illa correctione vel minimè speratur si primum instruere tenemur ignorantem? præsertim si illius cura nobis commissa sit: si secundùm, bonæ fidei relinquendus est, dummodò tamen inde alterius damnum aut scandalum non sequatur. Ita Bannes, Malderus, Azorius, Navarrus, & alij, quos citat & sequitur Bonacina disp. 3. quæst. 4. de charitate puncto 7.

Quarta

Quarta & ultima difficultas est, quale peccatum sit fraternæ correctionis omissio. Respondetur illum peccare mortaliter, qui commode ac facile impedire vel tollere potest correctione fraterna gravem miseriam spiritualem proximi, quale est peccatum aliquod mortale: sed non audet ob alicuius mali temporalis timorem, vel alicuius temporalis boni cupiditatem, quæ in eius animo fraternæ charitati præponderat, ut constat ex dictis §. 1. illum autem, qui propter passionem aliquam timoris, verecundiæ aut pusillanimitatis non existimat se tam strictè ad hoc obligari vel minùs se idoneum reputat ad correctionem faciendam, ideòque illam omittit, plerumque nonnisi venialem culpam incurrere, ut docet Sanctus Thomas art. 12. ad 3. quod tamen intelligendum videtur cum exceptione, nisi is qui corrigere omittit sit Superior, aut ex illa omissione grave aliquod scandalum sequatur.

§. V.

Quanam peccata charitati proximi adversentur.

1. QVatuor sunt præsertim peccatorum genera, quæ proximi charitati opponuntur, & ad quæ reliqua possunt revocari; odium scilicet, invidia, discordia, & scandalum: de quibus agit Sanctus Doctor quæst. 34. & sequent. ubi docet esse duplex proximi odium; abominationis scilicet, & inimicitiæ. Odium abominationis est alienatio & aversio voluntatis à proximo, propter aliquod malum, quod in eo concipimus: odium verò inimicitiæ, est illud, quo malum aliquod proximo volumus; utrumque odium ex genere suo peccatum mortale est: si quis, v. g. proximum suum aversetur & abominetur, quatenùs homo, vel quatenùs Christianus est; item si grave malum aliquod illi optet, quatenùs illi malum est iuxta illud quod dicitur 1. Joan. 3. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est: defectus tamen deliberationis, aut materiæ levitas à peccato mortali excusare posset; imò nullum esset peccatum, si quis peccatorem odio prosequeretur, non quatenùs homo est, sed quatenùs peccator, id est, si abominaretur eius peccatum, vel si optarēt illi aliquod malum, non quatenus eius malum est; sed quatenus

ad deſtructionem & exterminium peccati conferre poteſt, ut patet ex ijs, quæ paragraphis præcedentibus dicta ſunt.

2. Invidia, ut docet Sanctus Thomas quæſtione 36, eſt depravatus voluntatis affectus, quo quis triſtatur de bono proximi, quatenùs eſt propriæ excellentiæ imminutivum; quod ut meliùs intelligatur, obſervandum eſt ex Toleto lib. 8. cap. 63. ſeptem potiſſimum modis contingere poſſe, ut quis triſtetur de bono proximi. Primò, quia inde aliquod malum ſibi timet: ut ſi quis triſtetur de electione alicuius in aliquam dignitatem, eo quòd ſibi inde damnum aliquod proventurum vereatur: quod ſi damnum illud ſibi injuſtè inferendum rationabiliter timeat, nullum erit peccatum; ſi autem juſtè v. g. ſi fur aut ſicarius triſtetur, eo quod electus ſit in judicē vir integerrimi animi, à quo ſcelerum ſuorum vindictam ſibi meruit, peccabit: quia ſicut non liceret illi talem virum dignitate ſua, & poteſtate ob hunc metum privare; ſic nec etiam de ea triſtari licitum eſt.

Secundò triſtari poteſt aliquis de alterius bono: eo quod ſimili bono careat: ut quando quis videns hominem doctum, triſtatur non quia doctus ſit: ſed quia ipſe pari doctrina non ſit præditus, & hæc triſtitia dicitur æmulatio, eſtque licita & honeſta, ſi bona quæ quis æmulatur, ad ſalutem animæ divinamque gloriam conducant: ut ſi quis videns hominem pœnitentem, zelo ferventem triſtetur non de illius bono, ſed ex eo quod ſe virtutibus eiuſmodi deſtitutum videat; ſi autem æmulatio illa ſit de temporalibus bonis, quæ non referantur in ullum honeſtum finem, tunc erit mala, vel indifferens ratione motivi unde orietur.

3. Tertiò triſtari poteſt quis de bono alterius, quia eum tali bono indignum judicat: & hæc eſt indignatio: quæ quidem bona vel mala eſt pro ratione motivi, ex quo concipitur: ſi enim aliquis triſtetur, verbi gratia quòd ſceleratus aliquis & flagitioſus dignitatem aliquam conſecutus ſit, quia indignus eſt, & rationabiliter creditur abuſurus non peccabit: ſi verò ex pravo aliquo affectu temere judicet alium bono quod illi obvenit, indignum, ideoque de illo triſtetur, peccatum committit grave vel leve pro ratione gravitatis vel levitatis ipſius materiæ.

Quartò,

Quartò, poteſt triſtari quis de bono alterius, quia eſt erga illum malè affectus: quando enim malo animo in aliquem ſumus, bonum eius nobis diſplicet: & hoc pertinet ad odium, de quo ſupra.

Quintò, poteſt quis triſtari de bono alterius, quia eſt propriæ excellentiæ diminutivum, & hoc propriè pertinet ad invidiam, quæ (ut docet Sanctus Thomas ſupr.) ex genere ſuo eſt peccatum mortale, niſi defectus advertentiæ, aut materiæ levitas excuſet: & ſic peccavit Saül invidens gloriæ Davidis, quatenùs exiſtimabat ſuam ab illa obſcurari & minui.

Sextò, poteſt triſtari quis de bono temporali alicuius quia eſt maioris boni ſpiritualis impeditivum: & hoc pertinet ad charitatem.

Septimò de eodem bono temporali triſtari poteſt; quia modo aliquo injuſto acquiſitum eſt in damnum privatum vel publicum: & hoc ad zelum juſtitiæ pertinet.

Diſcordia eſt diſſenſio voluntatis à voluntate proximi, circa aliquod bonum, in quo tenetur quis conſentire. Ita Sanctus Thomas quæſtione 37. diſſentire enim à proximo in re aliqua mala, bonum eſt: imò etiam diſſentire in re aliqua bona, ſed quam quis velle minimè obligatur, non eſt per ſe malum: ſed tunc ſolummodò diſcordia peccatum eſt, quando quis in re aliqua bona, quam velle tenetur, ab aliis ex voluntatis pravitate diſſentit.

4. Quod ſi hæc diſcordia ſit circa veritatem, quam quis cum altercatione verborum impugnet, vocatur contentio, & ſi veritas illa quæ impugnatur, divinum honorem aut notabilem proximi utilitatem ſpectet, ut quando veritates ad fidem aut morum rectitudinem ſpectantes impugnantur, eſt peccatum mortale: ſi eò uſque procedat diſcordia illa & diſſenſio voluntatis, ut quis ſeipſum ab unitate Eccleſiæ ſejungat, nolitque eius capiti viſibili, nimirùm Romano Pontifici ſubeſſe; dicitur Schiſma, eſtque grave peccatum mortale, ut docet Sanctus Thomas qu. 39.

Si ad diſcordiam animorum accedat etiam armorum violentia, quâ proximo nocumenta aliqua in bonis fortunæ vel corporis iniuſtè inferantur, vocatur bellum: ſi tamen

bellum ob causam aliquam justam suscipiatur, si ab eo, qui legitimam potestatem habet, si cum recta intentione, tunc non est peccatum: & ut docet ibidem Sanctus Thomas quæst. 40. in eo pugnare licitum est. Aliàs, si una ex tribus ijs conditionibus desit, peccatum mortale est, & quidem eo gravius, quo graviora per illud damna proximo inferuntur. Quod quamvis ita sit; non debent tamen subditi de intentione Principis judicare: sufficit enim ut illis manifestè non constet de injustitia belli: imò quamvis dubitent, an bellum justum sit; possunt & etiam interdum debent, quando ipsis à Principe ita præcipitur, pro illo militare: quod optimè explicat Sanctus Augustinus libro 22. cont. Fauft. cap. 75. his verbis: Vir justus, si fortè sub Rege homine etiam sacrilego militet, rectè potest illo jubente bellare; si quod sibi à Principe jubetur, vel non esse contra Dei præceptum certum est: vel utrum sit, certum non est, ita ut fortasse reum faciat Regem iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendat ordo serviendi.

Scandalum denique, ut docet Sanctus Thomas qu. 43. art. 1. est dictum, vel factum minùs rectum; præbens alteri occasionem ruinæ. Dicitur 1. dictum vel factum; quia interiores actus, cum aliis noti non sint, illis nocere non possunt. Dicitur 2. minùs rectum, ut significetur posse aliquando scandalum oriri ex aliquo dictò vel factò, quod non sit ex se malum, sed quod habeat tantùm speciem mali: Dicitur denique, præbens alteri occasionem ruinæ, non verò casum; eo quod propriè loquendo humana voluntas à nulla causa efficaciter induci possit ad peccandum: sed solummodò veluti oblata occasione spontè in illud consentiat.

5. Docet autem Sanctus Thomas art. 2. aliud esse scandalum activum, aliud passivum. Scandalum activum est ipsummet dictum vel factum minùs rectum, quod est alteri occasio ruinæ: sive id fiat, ex certa & directa intentione alium inducendi ad peccandum: sive, quamvis eiusmodi intentio non adsit, id tamen quod fit, ex se & natura sua alium inducere potest ad peccandum. Scandalum passivum est ipsa spiritualis ruina eius, qui scandalizatur. Potest autem aliquando scandalum activum esse sine passivo: ut si quis aliquem

quem inducere conetur ad peccandum; nec ille consentire velit. Potest etiam scandalum passivum esse sine activo: ut si quis ex facto vel dicto alterius, quod ex se ad peccandum nulla ratione inductivum est, occasionem ruinæ aut scandali per voluntatis pravitatem accipiat; quale fuit scandalum Ppharisæorum occasione verborum Christi Domini. Et scandalum quidem passivum, mortale vel veniale peccatum est, ut declarat Sanctus Doctor art. 4. pro qualitate criminis, in quod quis propter dictum vel factum alterius, impingit: similiter scandalum activum mortale est vel veniale, secundùm rationem dicti, vel facti, quo præbetur alteri occasio ruinæ, vel secundùm intentionem illius, qui eiusmodi occasionem præbet. Quamvis verò scandalum passivum non sit speciale peccatum, nec opus sit ut qui peccatum aliquod commisit, in confessione declaret se ab alio ad id inductum fuisse, scandalum activum tamen est peccatum speciale præcepto correctionis fraternæ oppositum, ac proinde in confessione declarandum, præsertim quandò quis deliberatè alterum ad peccandum inducit: quod si præter eius intentionem id accidat, quamvis Caietanus in art. 3. quæst. 43. & quidam alij Theologi negent in eo casu scandalum activum esse peccatum speciale; probabiliùs tamen alij affirmant, ut Major, Sylvester, Navarrus, quos citat, & sequitur Valentia disp. 3. quæstione 18. de scand punct. 8, unde is qui advertit aliquod dictum vel factum suum minùs rectum posse alium ad peccandum iuducere, nec tamen ideò ab illo dicto vel facto desistit, debet secundùm illos Doctores circumstantiam illam in Confessione declarare, si mortale fuit illud peccatum, cuius occasionem præbuit.

6. Deinde monet Sanctus Doctor art. 7. spiritualia bona ad salutem propriam vel alterius necessaria, nunquam esse dimittenda, licet inde scandali passivi occasionem aliquis accipiat, nec ad evitandum huiusmodi scandalum, ullum unquam peccatum, ne quidem veniale, committi debere: imò neque ullum opus bonum, licet minimè præceptum, omittendum esse: si scandalum ex sola alterius malitia oriatur: si tamen ex ignorantia vel infirmitate orire tur, tunc ad vitandum scandalum pusillorum, præstaret

 quodvis

quodvis opus bonum minimè præceptum omittere, & quidvis aliud secluso peccato facere. Exemplum utriusque habemus in ipsa Christi Domini persona, qui S. Matth. 15. ob scandalum Pharisæorum minime ab incepto sermone destitit, & è contra cap. 71. ad vitandum populi scandalum vectigal, ad quod minimè tenebatur, solvere voluit.

§. VI.

Quænam sint obligationes filiorum erga Parentes, & Parentum erga filios.

1. PRæter obligationes generales, quæ unumquemque proximorum spectant; sunt aliquæ speciales filiorum erga parentes, & vicissim parentum erga filios, quæ hoc quarto Decalogi præcepto præscribuntur.

Docet autem Catechismus Romanus par. 3. cap. 5. nomine honoris parentibus exhibendi, tria prsertim significari, amorem scilicet, reverentiam, & obedientiam; tenentur siquidem filij speciali modo ad amorem erga parentes: ita ut odium parentum longè graviùs peccatum sit, quàm cujuscunque alterius personæ; unde Navarrus capite 14. 11. & Toletus libro 5. capite 1. existimant in peccato odij circumstantiam personæ parentum esse in confessione declarandam. Neque sufficit amor internus, sed exterioribus effectibus prodere se debet, adeò ut teneantur filij parentum necessitatibus sive corporalibus sive spiritualibus quantùm in ipsis est, subvenire; v. g. alimenta & alia ad vitam necessaria, si ad egestatem gravem redacti sint, eis præbere; si in ægritudinem inciderint, vel in carcerem detrusi sint, illos visitare, & quo poterunt modo ipsis ad sanitatem vel libertatem recuperandam succurrere, & à fortiori curare, ne absque digna Sacramentorum susceptione ex hac vita decedant, neve pia opera parentum testamentis præscripta differantur, neve suffragijs Ecclesiæ & alijs subsidijs quocunque modo debitis post mortem fraudentur.

Tenentur etiam filij reverentiam parentibus exhibere: Sunt enim (ut loquitur Catechismus Romanus sup.) immortalis Dei quasi quædam simulacra: quare olim edixerat Deus Exod. 21. Qui maledixerit Patri vel Matri, morte moria-

te moriatur. Unde contumeliæ, convitia, irrisiones, & similia peccata, quæ plerumque ob levitatem materiæ in alijs personis nonnisi venialia forent, in parentibus obcircumstantiam personæ, ut plurimum mortalia censentur: simili ratione percutere, quantumvis leviter, parentes; imò illis solummodò interminari, gravis respectu illorum censetur injuria; proindèque peccatum mortale, ut asserunt Graffius Reginaldus, Navarrus & alij, quos citat & sequitur Bonacina disp. 6. de 4. Decal. præc. qu. unic. punct. 2.

Tenentur denique filij obedire parentibus: unde Apostolus pluribus in locis illud inculcat: Coloss. 3. Ephes. 6. Filij obedite Parentibus: & ipse Christus Dominus, ut huius obedientiæ in se præberet exemplum, Sanctissimæ Matri eiusque Sponso S. Josepho erat subditus S. Luc. 2.

2. Atque in primis tenetur filius Patri obedire in ijs, quæ ad gubernationem domus pertinent; ita ut, si recuset obedire in re gravi & alicuius momenti, maximè si ex contemptu vel animi obstinatione id faciat, peccet mortaliter, ut docet Toletus libro 5. cap. 1. Tenetur etiam obedire in ijs, quæ ad bonos mores pertinent; ita ut peccet mortaliter, si cum pertinacia nolit acquiescere præceptis Patris, quibus illum à peccato mortali, aut illius occasionibus, ut à pravis conversationibus, ludis, &c. abstrahere conatur, ut docet idem Toletus, & plures alij apud Bonacinam sup.

Quamvis autem, ut docet Sanctus Thomas 2. 2. qu. 189. art. 6. Filius post pubertatis annos directè parentibus non subdatur in ijs, quæ ad statum vitæ amplectendum, puta religionis vel matrimonij; pertinent; docet tamen Toletus suprà; filium peccare mortaliter, qui contra voluntatem patris uxorem conditioni suæ minimè convenientem ducit. Existimant etiam Abulensis, Sanches, & alij apud Bonacinam supr. pun. 5. filium teneri ab ingressu religionis abstinere, ut subveniat parentibus, quos ad extremam necessitatem redactos, aut brevi redigendos prævidet.

Sicut autem filij erga parentes; sic etiam parentes erga filios ad tria præsertim charitatis officia obligantur, ut docet idem Toletus suprà. Primum est ad alimenta, & alia vitæ adiumenta necessaria ipsis præbenda: quod intelligendum est,

dum eſt, quandiu illis indigent, nec ſibi providere poſſunt, ut rectè notat Bonacina ſupra, pun. 6. Secundum eſt, illorum curam gerendam, quoad eaque ſalutem æternam & ſpirituale animæ bonum ſpectant: unde tenentur parentes procurare, ut filij addiſcant rudimenta fidei, Symbolum ſcilicet Apoſtolorum, Orationem Dominicam, Præcepta Dei & Eccleſiæ aliaque ad ſalutem conſequendam neceſſaria. Debent etiam illos verbis & exemplis ad bonos mores inducere, & à peccatorum occaſionibus avertere; eoſdemque, ſi fortè delinquant, non ex ira, ſed ex charitate corripere, ut fuſiùs explicat Bonacina ſupr. Tertium denique officium parentum erga filios eſt, ut illos relinquant liberos ad eligendum ſtatum illum, ad quem ipſos à Deo vocari cognoverint, ita ut neque à bono aliquo ſtatu amplectendo eos invitos ſine ulla legitima cauſa abſtrahant, neque ad ſtatum aliquem, ſive Sacerdotij, ſive religionis, ſive Matrimonij amplectendum invitos cogant, ut docet idem Toletus ſuprà.

3. Quæ autem de officijs filiorum erga parentes & parentum erga filios dicta ſunt, eadem etiam intelligi debent, ſervata tamen debita proportione, de officijs pupillorum erga tutores & alios; qui parentum vices gerunt; item de officijs ſervorum, ſubditorum, & quorumcumque inferiorum erga Dominos, vel quoſcunque Superiores, & è contra; ut docet Navarrus cap. 14. num. 21 & 22. unde infert Bonacina pun. 8. ſuprà, Chriſtianos omnes teneri ſub mortali peccato Summo Pontifici in re gravi & juſta ad fidem vel diſciplinam Chriſtianam pertinente obedire: ſimiliter Diœceſanos Epiſcopis: Parochianos Parochis: ſervos Dominis: ſubditos Superioribus; & populos Principibus, in iis quibus reſpectivè illis ſubditi ſunt: Neque tantùm probis & modeſtis, ut loquitur S. Petrus, ſed etiam diſcolis: illiſque non modò obedientiam & reverentiam; ſed etiam amorem ſpecialem, illiſque amoris officia: quotieſcumque recta ratio id ab illis poſtulabit, exhibere. Secundo, Superiores omnes viciſſim teneri ad gerendam curam inferiorum tam in temporalibus, quàm in ſpiritualibus; prout cuiuſque officium poſtulat. Et quidem quod ſpectat ad temporalia, tenentur Domini ſervis alimenta præbere, mercedem debitam ſolvere, &

re, & alia præstare, quæ justitia vel charitas ab illis exigit quoad spiritualia verò procurare, ut in rebus ad salutem necessarijs instruantur, ut à peccatis abstineant, ut Festos dies debitè sanctificent, & alia præcepta divina & Ecclesiastica servent; neque in moribus Sacramenta, & alia spiritualia subsidia illis desint.

In ista verò spirituali cura inferiorum, certum est longè strictiorem esse obligationem Pastorum & aliorum; quibus id ex officio incumbit.

§. VII.

Quot modis peccetur in quartum Decalogi præceptum.

1. CUm (ut initio huius sectionis dictum est) in hoc quarto Decalogi præcepto, non solum præscribantur ea, quæ inferiorum & superiorum mutua officia spectant, sed etiam alia omnia quæ ad charitatem proximi pertinent, idcircò hic adnotare debemus peccata, quæ hac & illa ratione huic præcepto adversantur & ut à peccatis charitati proximi oppositis incipiamus.

Peccant contra proximi charitatem, qui omittunt exercere opera charitatis sive corporalia, sive spiritualia, in iis casibus, in quibus ad illa exercenda obligantur: qui in extrema necessitate proximum deserunt: qui illum ad gravem necessitatem redactum eleëmosynis iuvare non curant: qui, cùm habeant multa superflua, nec ad vitæ aut statûs conservationem honestam ullo modo necessaria, in vanos ac inutiles sumptus illa expendunt, nec ullas, aut nonnisi raras & exiles eleëmosynas pauperibus erogant: qui proximum peccantem corripere, illumque à peccati statu aut occasione abstrahere negligunt, cùm possint & debeant: qui odia & inimicitias cum aliquo exercent, illi mortem aut aliquod malum optant vel imprecantur: qui iniurias & offensas acceptas ex corde remittere nolunt: qui fictè & verbo tenus cum inimicis reconciliantur, vel quamvis condonent offensas, exteriora tamē charitatis officia exhibere recusant.

2. Item qui ex invidia, aut pravo aliquo affectu tristantur de proximi bonis, aut lætantur de eiusdem infortuniis: qui ex prava quadam animi dispositione cum proximo dis-

cordant

cordant in iis, quæ bona & iusta sunt, aut verbis cum illo contēdunt, veritatemque agnitam impugnant; qui se ab unitate Ecclesiæ, & obedientia Summi Pontificis subducunt.

Item qui militant in bello, quod iniustum esse certò sciunt, vel in bello quidem iusto; sed cum prava intentione, v. g. ut expleant cupiditatem, libidinem, ambitionem, &c. vel qui in bello res sacras diripiunt; aut contra ius belli opprimunt vel spoliant innocentes.

Item qui scandali occasionem aliis præbent, illosque ad peccandum inducunt, sive id directè & expressa intentione faciant, sive indirectè, aliquid agendo vnde sciunt alios ad peccandum fore inducendos.

Iam quod spectat ad specialia filiorum, parentum & similium personarum officia, peccant in primis filii, qui parentibus amorem, reverentiam & obedientiam debitam denegant: qui parentes odio prosequuntur; mortem aut aliquod malum illis optant qui in egestate illis subvenire aut in adversis opem & solatium ferre non curant: qui morientibus subsidia ad salutē necessaria, aut mortuis Ecclesiæ suffragia debita non procurant: qui eorum testamenta & ultimas voluntates adimplere negligunt aut nimis diu differunt.

Item qui parentes contemnunt, aut irrident, in eos convicia aut contumelias proferunt, illos percutiunt, vel percussuros minantur, qui eorum iussa parvi pendunt, illis iusta & rationabilia præcipientibus obedire renuunt.

3. Similiter contra hoc præceptum peccant omnes inferiores, qui Superioribus obedientiam in iis rebus, in quibus illis subsunt, deferre nolunt.

Et ex adverso contra idem præceptum peccant parentes, qui infantes exponunt: qui filiis indigentibus, nec sibi providere valentibus alimenta denegant: illos in rebus ad salutem necessariis non instruunt, nec instrui curant; qui illos ad peccandum vel iussione, vel pravo exemplo inducunt: qui illos peccantes non corripiunt; vel nonnisi irati & furentes id præstant: qui avertunt illos ab aliquo statu perfectiori amplectendo, ad quem Deo inspirante vocantur; aut è contra invitos cogunt ad statum religiosum amplectendum, aut Matrimonium contrahendum.

Peccant

Peccant item domini, qui alimenta aut mercedem servis debitam non tribuunt: qui illos in fidei rudimentis alisque ad fidem necessariis instrui non curant, eos peccantes non corripiunt, imò potiùs ad peccandum imperio aut pravo exemplo inducunt.

SECTIO V.

Explicatur quintum præceptum.

Non occides.

AD faciliorem huius quinti præcepti explicationem ea, quæ de illo dicenda nobis sunt, quinq; paragraphis complectemur, in quorum primo explicabimus, quomodo præceptum hoc intelligi debeat: in secundo agemus de homicidio & mutilatione sui ipsius in tertio de homicidio vel mutilatione alterius: in quarto inquiremus quot modis peccetur contra hoc præceptum: in quinto denique investigabimus, quænam restitutio propter alterius iniustam occisionem aut mutilationem facienda sit.

§. I.

Quomodo hoc quintum Decalogi præceptum intelligi debeat.

1. HOc præcepto, secundùm explicationem & ampliationem à Christo Domino summo Legislatore appositum S. Matth. 5. tria præsertim prohibentur. Primum est quodcunque nocumentum corporale proximo iniustè illatum, vel per seipsum, vel per alium, iubendo, consulendo, consentiendo, aut alia quacumque ratione cooperando, ut explicatur in Catechismo Romano part. 3. cap. 6. Secundum est quodcumque convitium aut probrosum & iniuriosum verbum, ex ira & vindictæ appetitu prolatum. Tertium est quilibet deliberatus iræ motus, & vindictæ appetitus iniustus, etiamsi neque actu, neque ullo verbo, aut signo exteriori se prodat. Hoc apertè colligitur ex his Christi Domini verbis S. Matth. 5. *Audistis quia dictum est antiquis: Non occides: Ego autem dico vobis: quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: Qui autem dixerit fratri suo racha, reus erit consilio: qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis.* Quibus verbis Christus Dominus docet, hoc Decalogi præcepto, non modò prohibiri homicidum: sed eti-

ſed etiam quemlibet iniuſtum vindictæ appetitum, & quodlibet probroſum & convitioſum verbum, aut aliud iræ & malevolentiæ exrerius ſignum, quibus veluti gradibus inter rixantes ad ultimum iræ & vindictæ effectum, homicidium ſcilicet, pervenitur: quæ peccata, cùm mortalia ſint, digna eſſe cenſentur æterna pœnâ, quæ nomine iudicij, conſilij & gehennæ, tanquam varijs gradibus diſtincta, ſignificatur, prout hunc locum rxplicant Hugo Cardinalis, Maldonatus, & alij communiter Interpretes.

2. Si tamen plena rationis advertentia & deliberatio deeſſet, aut ſi vindicta aliqua levis duntaxat appeteretur, peccatum non eſſet niſi veniale: imò nullum eſſet peccatum, ſi iuſta aliqua iraſcendi cauſa ſubeſſet, & ſi correctionis ſolùm gratia, verba aliqua aſperiora proferrentur, dummodò tamen nec ira nec lingua ultrà præſcriptos à recta ratione limites excurrant: unde S. Chryſoſtom. in illa Pſalm. 4. verba (*Iraſcimini & nolite peccare*) licet, inquit, *iuſtè iraſci; nam & Paulus Elimæ ſuccenſuit, & Petrus Saphiræ; ſed id non iram dixerim abſolute, ſed Philoſophiam, curam, & œconomiam: iraſcitur enim pater filio, ſed eius curam gerens: ille eſt qui temere iraſcitur, qui ſeipſum ulciſcitur.* Et S. Gregorius in cap. 5. Iob. *Sciendum eſt*, inquit, *quod alia eſt ira quam impatientia excitat: alia quam zelus iuſtitia format: illa ex vitio; hæc ex virtute generatur.*

Imò etiam ipſum homicidium actu perpetratum, quandoque iuſtum & licitum eſſe poteſt, ut in ſequentibus explicabitur.

§. II.

De homicidio & mutilatione ſui ipſius.

1. Cum hoc præcepto prohibeatur occiſio injuſta & mutilatio, aut quævis alia corporalis læſio alterius, à fortiori etiam ſui ipſius iniuſta occiſio, mutilatio, & quælibet corporis læſio prohibita eſſe cenſetur. Sunt tamen aliqui caſus, in quibus occiſio vel mutilatio ſui ipſius aut alterius, iuſta, proindeque licita, eſſe poteſt.

Atque in primis quod ſpectat ad occiſionem vel mutilationem ſui ipſius, certum eſt gravioris alicuius mali devi-

tandi

tandi causa licitum esse seipsum mutilare, aut ab altero mutilari permittere; ut si ad mortem evitandam, quæ ex putrefactione alicuius membri sequeretur aliquis sibi eiusmodi membrum abscindat, aut abscindi permittat: ut ex communi Theologorum sententia docet Toletns libro 5. a. 6 quod quamvis possit; ad id tamen faciendum aut permittendum sub peccato mortali non tenetur, sicut nec ad medicamenta quædam difficillima acceptanda, quamvis ex medicorum cōsilio ad vitæ conservationem necessaria, ut observat idem author.

Certum est præterea se ipsum interimere gravissimum esse peccatum, neque id in vllo casu licitum esse, unico solùm excepto, si nimirum Deus ita iubeat: quod fusè explicat & probat Sanctus Augustinus libro 1. de civit. cap. 21. & sequent. ubi expendit factum Samsonis, qui seipsum interfecit, & sanctarum quarumdam virginum, quæex peculiari Dei instinctu se ipsas interemerunt.

Cùm hæc duo certa sunt, unum est de quo dubitatur inter Theologos, nimirùm an liceat seipsum permissivè occidere; id est, an licitum sit, ut quis permiitat se ab alio occidi, cum prohibere possit. Respondet Toletus suprà id esse illicitum, & ex se peccatum mortale, cùm homo vitæ suæ non sit dominus, illique proinde secundùm rectam rationem, in quantùm potest, consulere teneatur.

Sunt tamen duo casus (ut idem author docet) in quibus homo, cuius vita bono publico minimè necessaria esset, illam exponere, seque ab alio occidi permittere potest. Primus est ob amici periclitantis defensionem aut liberationem, iuxta illud S. Joannis 15. *Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm ut animam suam ponat quis pro amicis suis:* Secundus casus est ob bonum spirituale proximi; e. g. si quis ab alio invasus eò redigatur, ut fugere non posit, nec aliter mortem evadere nisi occidendo invasorem, tunc, quamvis licitè possit vim vi repellere, illumque occidere, potest etiam ex motivo charitatis permittere se ab illo occidi, ne scilicet hostis in peccato mortali moriatur.

Addit idem author tres alios casus, in quibus homo non solùm licitè potest; sed etiam tenetur vitam exponere, se-

que oc-

que occidi permittere. Primus eſt in fidei vel virtutis defenſionem: v. g. ſi quis ſub interminatione mortis cogeretur fidem negare, aut peccatum aliquod comittere: tunc enim mortem potiùs oppetere teneretur, quàm in ullum peccatum conſentire, ut per ſe patet. Secundus eſt, quando vitam exponere neceſſarium eſt ob boni publici conſervationem, e. g. ſi aliqua civitas obſeſſa non poſſet aliter expugnatione aut everſione liberari, niſi perſona aliqua innocens ad mortem hoſti traderetur; tunc enim deberet innocens ille hoſti poſtulanti ſe tradere: imò Navarrus, Leſſius, Valentia, & alii, quos citat & ſequitur Laymannus tr. 3. de iuſt. part. 3 cap. 1. aſſerunt in tali caſu Principem vel Magiſtratum civitatis, ſicut alia virtutum officia bono publico neceſſaria, ſic etiam iſtud illi præcipere poſſe; quod tamen negat Toletus ſuprà, qui aſſerit quod quamvis tunc innocens tradere ſe teneatur, ad id tamen iuſtè à civibus aut Magiſtratu compelli non poſſit. Tertius denique eſt, quando quis iuriſdicè ad mortem eſt condemnatus; tunc enim non solùm poteſt; ſed etiam tenetur mortem quæ illi infertur, ſubire, nec inferenti reſiſtere, fugere quidem poteſt, ſi occaſio ſe offerat: non tamen vi aut armis ſe ex lictorum manibus liberare, ut docet idem Toletus ſupra.

3. Quæres an peccent illi, qui joco, vel lucri alicuius captandi gratia ſe probabili periculo mortis exponunt, v. g. funambuli, aut iſti, qui ad probandam theriacam hauriunt venenum. Reſpondet Navarrus capite 5, numero 8 & poſt illum Toletus ſuprà, peccare quidem eos, qui ſe præcipitio aut certo mortis periculo exponerent, quod evadere neque ſcirent, neque poſſent, non verò qui ex artis peritia vel certà experientia compertum habent, ſe probabiliter nullum ſubituros mortis periculum.

Vnum hîc ex eodem Toleto ſupereſt obſervandum, nimirum quòd quamvis licitum ſit, imò valdè laudabile, & etiam aliquandò neceſſarium, ieiunijs, & alijs macerationibus proprium corpus affligere, illiuſque vires debilitare, ſive ut promptiùs & faciliùs ſpiritui ſubijciatur, ſive ut iuſtitiæ divinæ ſatisfactio aliqua exhibeatur, iuxta quod dixit Apoſt. 1. Corinth. 9. *Caſtigo corpus meum, & in ſervitutem re-*

tem redigo: & Coloff. 1. *Adimpleo ea, quæ desunt Passionum Christi, in carne mea:* &c. si quis tamen in indiscreto fervore, & cum notabili vitæ aut vitiũ detrimento præstaret; haud dubiè peccaret & quidem mortaliter, ut asserunt Sairus Petr. de Navarra, & alij apud Laymannum suprà; nisi fortè inculpabilis ignorantia aut inadvertentia illum excusaret.

§. III.

De homicidio & mutilatione alterius.

1. CErtum est homicidium iniustum alterius esse peccatum mortale: Vnde Apocal. 22. homicidæ à cælesti gloria excluduntur. Nomine autem homicidij intelligimus cuiusvis hominis occisionem; est enim in confesso apud omnes, ut docet Sanctus Augustinus libro 1. de civit. cap. 20. occisionem animalium ad sustentationem humanæ vitæ non esse illicitam.

Sunt tamen aliquæ causæ, ob quas hominis occisio à peccato excusari potest, imò aliquando redditur licita & justa: Tres communiter à Theologis numerantur, scilicet iustitia, necessitas, & inconsideratio: ex quibus duæ priores homicidium reddunt licitum; tertia verò illud à peccato saltem mortali excusat. De singulis breviter aliquid dicendum est.

Homicidium ex iustitia fieri dicitur, quando simul concurrunt quatuor conditiones: quarum prima est, ut fiat authoritate publica Principis v. g. aut Magistratûs ab eo potestatem habentis, ad quem tanquam Dei Ministrum pertinet ius gladij; ut declaratur Rom. 13. sine qua authoritate nemini privato licet alium quantumvis flagitiosissimum & nocentissimum interficere, ut docet Sanctus Thomas 22. quæst. 64. art. 3. Secunda conditio est, ut fiat ex causa iusta, eaque gravi, ad bonum publicum pertinente, ut docet Toletus suprà. Tertia conditio est, ut fiat ex recta intentione, verbi gratia ex zelo iustitiæ, amore boni publici &c. si enim judex, v. g. ex aliquo pravo & inordinato affectu, puta iræ, invidiæ, &c. iudicium capitis proferat in aliquem sibi aliàs intensum, quantumvis legitima authoritas & causa iusta subesset: graviter tamen peccaret, ut per se manifestum est. Quarta denique conditio est, ut fiat secundùm

 iuris or-

iuris ordinem, qui (ut docet Toletus & Laymannus tractatu 6. de iudiciis capite 2.) postulat in primis, ut præcedat accusatio vel denunciatio, aut saltem inquisitio iuridica, si nullo accusante aut denunciante iudex ex officio procedere debeat. Deinde ut crimen probetur sufficientibus testimoniis aut indiciis, vel propria ipsius rei confessione sponte facta. Denique ut citetur reus, locumque ac tempus se defendendi accipiat: quamvis interdum (ut recte observat Toletus supr.) reus etiam inauditus morte plecti possit: si nimirum ob potentiam nimiam formidandum se præbeat, nec aliter iustitia possit effectum suum sortiri: in quo tamen casu crimen debet esse notorium, vel tam evidenter probatum, ut nulla subsit ratio de illo dubitandi. Plura super hac iudiciorum forma in octavi præcepti explicatione dicentur.

2. Secunda causa, quæ homicidium licitum reddit, est necessitas, quando scilicet quis eo redactus est, ut vitam propriam aliter tueri non possit quàm occidendo invasorem: quod quidem licitum est, dummodò fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, ut docet Sanctus Thomas. Quod autem de propria vita, hoc etiam de vita personæ alterius, consanguinitatis aut amicitiæ vinculo coniunctæ intelligendum esse docet Toletus, suprà; & habetur Clement. un. de homicidio. Observat autem idem Toletus quòd si invasor esset persona bono reipublicæ admodum necessaria, puta ex cuius occisione bella civilia & alia similia damna publica emergere possent, tunc licitum non esset illum occidere: sed mors potiùs oppeti deberet.

3. Quæres, an sicut ad vitæ defensionem; sic etiam ad bonorum exteriorum conservationem liceat invasorem occidere, quando aliter bona illa salvari non possunt? Respondetur etiam licitum esse, dummodò bona illa sint magni alicuius valoris, nec aliter conservari possint. Id constat in primis ex Scriptura Exod. 22. ubi dicitur: *Si effringens fur domum, sive suffodiens fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis.* Constat præterea ex cap. *Olim*, de restitutione spoliatorum; & ex cap. *Dilecto*, de censura excomm. in 6. Idque docent S. Antoninus,

toninus, Maior,Sylvester,Caietanus,Sotus,& alij,quos citat & sequitur Laymannus tract. 2. de iust. part. 3. cap. 3. Addit tamen Toletus suprà; id solummodò esse laicis licitum; non verò Ecclesiasticis, quos (ut habetur cap. *suscepimus* de homicidio) *satiùs est, post tunicam relinquere pallium, quàm pro rebus transitoriis tam acerbè in alium exardescere.*

Quod autem de bonis fortunæ, hoc etiam de fama & honore dici posse existimat idem Toletus: quod etiam docent Sotus, Navarrus, Sylvester, & plures alij, quos citat & sequitur Lessius libro 2. de iust. & in cap. 9. dub. 8. iuxta quorum sententiam, quamvis nobilis ab alio invasus posset vitam fugiendo salvare: si tamen inde aliquam notabilem contrahat infamiam, non tenetur fugere; sed invasorem occidere potest, si aliter vitam tutari nequeat. Observat autem Toletus id non licere, nisi nobilibus & personis iis, quæ suum honorem tutari maximè obligantur; idque solummodò ad vitandam aliquam notabilem infamiam, non verò ad iniuriam acceptam ulciscendam aut ad vanum aliquod nomen fortitudinis sibi comparandum. Addit insuper idem quoque censendum esse de castitatis & pudicitiæ defensione: potest enim mulier ob defensionem castitatis occidere invasorem, si aliter illum propugnare nequeat.

Quod autem hîc de occisione alterius dictum est, id etiam de illius mutilatione intelligi debet; scilicet ad vitæ, vel bonorum, seu honoris vel pudicitiæ iustam & necessariã defensionẽ licitũ esse aliũ mutilare: imò, si illũ mutilãdo vita vel honor, &c. propugnari potest, occidere non licet.

Quamvis verò licitum sit parentibus, dominis, & aliis Superioribus, ut docet S. Thomas, correctionis causa verberare & percutere filios, servos, & alios inferiores; non tamen licet illos mutilare: unde peccant quando in correctione ex nimia ira modũ excedunt; ita ut inferiores mutilentur, aut notabiliter in corpore lædantur.

Tertia denique causa, quæ homicidium à peccato excusat, est inconsideratio; si v. g. aliquis inadvertenter & præter omnem intentionem alium occidat: cùm enim, ut docet Sanctus Thomas quæst. 64. art. 8. ea, quæ ex casu & præter intentionem accidunt, sint involuntaria; hinc sequitur

non esse peccata, cùm nullum sit peccatum nisi voluntarium. Rectè tamen observat Sanctus Doctor, & post illum Lessius suprà dub. 15. contingere posse, ut id quod non est voluntarium in se, sit voluntarium in causa; ut quando quis aliquid facit, unde periculum est, ne sequatur mors alterius: tunc enim nisi sufficientem ad periculum illud evitandum diligentiam adhibeat, homicidium, quod inde licet casu & præter illius intentionem sequetur, censebitur voluntarium in sua causa: e. g. nobilis aliquis venatur, & ictu sclopeti existimans impetere feram, occidit hominem: tunc enim si sufficientem non adhibuit diligentiam, ut occisionem illam præcaveret, censebitur ei voluntaria, eritque proinde illius homicidij reus. Est autem sufficiens illa diligentia pensanda, iuxtà maius vel minus periculum quod imminet; si enim, v. g. locus illius venationis erat iuxta viam publicam, per quam multi transire solebant, maior haud dubiè ad vitandum homicidij periculum adhiberi debebat diligentia, quàm si fuisset desertus.

Idem quoque dici debet iuxtà S. Doctoris mentem, de illo qui omittit aliquid facere ad quod tenebatur, ex qua omissione sequitur præter eius intetionem mors alterius: tunc enim pro ratione maioris vel minoris negligentiæ aut ignorantiæ, quæ illius omissionis causa fuit, maioris vel minoris peccati reus censebitur: e. g. si ex aliqua Medici ignorantia vel negligentia mors infirmi sequatur, reus erit peccati gravioris aut levioris, prout maior vel minor fuerit illa eius ignorantia aut negligentia: quod iudicio viri prudentis perpendendum est.

Quæ autem hîc de occisione dicta sunt, eadem etiam proportionaliter de mutilatione intelligi debent.

§. IV.

Quot modis peccetur in quintum Decalogi præceptum.

1. PEccant in primis, qui iniustum vindictæ appetitum deliberatè concipiunt; qui se motu aliquo iræ, ultrà rationis aut charitatis limites abripi sinunt: qui verba contumeliosa & conviciis plena in alios proferunt; qui sibi ipsis ex desperatione mortem optant, aut inferre conantur: qui

seteme-

se temere & sine ulla rationabili causa periculo mortis exponunt.

Qui aliquem sibi non subditum verberant aut percutiunt; aut sibi quidem subditum, sed sine iusta causa : aut licet ex iusta causa, tamen cum notabili excessu, unde læsio gravis aut mutilatio & etiam mors sequatur.

Item qui sine legitima authoritate alterum mutilant vel occidunt: aut cum legitima authoritate, sed sine iusta & sufficienti causa, vel ex prava intentione: qui alium occidunt ob vitæ vel honoris, aut pudicitiæ vel fortunarum defensionem sed non servato moderamine inculpatæ tutelæ: qui alium casualiter quidem & præter intentionem occidunt; sed non adhibita sufficienti diligentia,: aut qui ignorantiâ vel negligentia omittunt aliquid facere ad quod tenebantur, ex quo tamen sequitur mors alterius.

2. Peccant etiam qui alios ad duellum provocant, aut provocationem illam acceptant. item qui in duellum aliorum consentiunt, aut non impediunt cùm possint; qui duello tanquam patrini, ut loquuntur, aut spectatores intersunt; qui consilio, favore, aut quavis alia ratione duello cooperantur.

Peccant etiam contra hoc præceptum, mulieres, quæ pharmacum sumunt, aut aliquod aliud adhibent remedium directè tendens ad impediendam conceptionem fœtûs, vel ad expulsionem & abortum illius, sive animatus sit, sive non: peccant matres, quæ infantes in eodem lecto secum ponunt, cum periculo illos opprimendi.

Sunt autem hîc obiter observandæ duæ circumstantiæ homicidij in Confessione necessario declarandæ. Prima circumstantia est personæ occisæ aut mutilatæ: an v. g. sit sacra & Ecclesiastica, vel laica; & si laica est, an sit pater, vel mater, aut Superior, &c. Secunda circumstantia est loci nimirùm an occisio vel percussio alterius facta sit in Ecclesia, aut aliquo loco sacro cum sangvinis effusione, unde locus ille pollutus fuerit.

§. V.

De restitutione ob alterius occisionem vel mutilationem faciendâ.

1. DUo præsertim circa restitutionem illam explicanda sunt. Primò, quantum sit ob mutilationem vel occisionem alterius restituendũ. Secundò, quibus sit restituendũ. Quod ad primum spectat, certum est pro alterius occisione aut mutilatione nullam præcisè loquendo condignam restitutionem fieri posse; cùm vita hominis nullo pretio pecuniario æstimari possit, ut ex communi Theologorum consensu docet Lessius libro 2. de iust. & iure capite 9. dub. 13. Quod quamvis verum sit, ordo tamen iustitiæ postulat, ut damna omnia ex occisione, vel mutilatione alterius secuta resarciantur eb eo, qui iniustè occidit vel mutilavit, sive aggressor fuerit, sive seipsum defendendo moderamen inculpatæ tutelæ notabiliter excesserit, ut rectè observat Navarrus cap. 15. num. 27. & Lessius suprà, dub. 21. Atque in primis expensæ omnes factæ procuratione mutilati vel occisi restitui debent: item restituenda sunt lucra omnia & emolumenta, quæ is qui occisus est, ex artificio, negotiatione, vel officio probabiliter consequi poterat, detractis tamen his, quæ ipse consumpsisset: quod etiam similiter dici debet de eo qui mutilatus est pro eo tempore, quo ratione læsionis acceptæ artificium, negotiationem aut officium exercere non potuit. Quæ omnia viri prudentis & docti iudicio, in casibus particularibus determinanda sunt, ut præfati Authores fusiùs docent.

2. Quæres, quomodò facienda sit æstimatio lucri futuri; cùm ignoretur quamdiu victurus fuisset is qui occisus est. Respondetur non posse ad id dignoscendum regulam certiorem, & commodiorem præscribi, quàm ut tantum restituatur quantum probi prudentesque viri spectatis viribus, ætate, complexione illius qui occisus est, aliisque similibus circumstantiis, & habita ratione lucri cessantis, vel damni ex illius occisione emergentis, æqvum esse iudicaverint. Quod etiam servata proportione debita dici debet, si alicuius vita ex iniusta percussione, aut quâvis alia læsione brevior effe-

cta sit; tunc enim erit facienda similiter æstimatio temporis, quo ille vitam ulterius secundum communem naturæ cursum fuisset producturus.

Rectè etiam monet idem Lessius supr. dub. 25. æquissimum esse, ut is, qui alium iniustè occidit, pro illius anima orationibus, eleëmosynis, aliisque piis operibus Deo satisfaciat, ac præsertim sanctum Missæ sacrificium pro refrigerio illius offerri curet: idque proindè pro aliqua satisfactionis Sacramentalis parte illi convenienter iniungi posse.

3. Quod spectat ad secundùm; quibus scilicet restitutio ob iniustam alterius occisionem facienda sit, docent communiter Doctores faciendam illam esse parentibus, filiis, & uxori. Ita Bannes, Sotus, & plures alii quos citat & sequitur Lessius supr. dub. 26. Obligatio autem ad illam restitutionem (quod observandū est) oritur, non ex iure quod hæ personæ habent in bona defuncti, cùm ipse defunctus nullum ius habuerit ad illam restitutionem, cuius faciendæ obligatio non aliunde quàm ex eius morte orta est; sed ex arctissima illa coniunctione, quæ inter defunctum & eiusmodi personas intercedebat; ratione cuius censebantur quodammodò una cum ipso defuncto persona, & competebat illis speciale quoddam ius postulandi ab eo alimenta, & alia ad decentem vitæ sustentationem necessaria: unde sequitur quod occisor eadem illis præstare obligetur, ad quæ occisus obligatus fuisset.

Quæres an similiter creditoribus defuncti restituere teneatur. Respondetur plures Theologos, quibus subscribit Laymannus tract. 3. de iustitia part. 3. cap. 6. existimare illum teneri; Lessius verò suprà dub. 23. contendit, neque creditoribus, neque etiam hæredibus occisi (si tamen parentes, uxor & filij excipiantur) ullam ex rigore iustitiæ restitutionem esse faciendam; cùm neque creditoribus, neque etiam hæredibus defuncti ius ullum nisi in eius bona competat; ea verò, quæ ob illius occisionem restituuntur inter eius bona connumerari non possint; Quæ quidem sententia, tùm ob illam rationem, tùm etiam ob Bannis & Soti, quos pro illa citat, authoritatem, probabilis ac in praxi tuta videtur.

SECTIO. VI.

Explicatur sextum Decalogi præceptum.

Non Mœchaberis.

MOnet Catechismus Romanus part 1. capite 7. specialem cautelam ac prudentiam, nec non delectum verborum requiri in explicanda huius præcepti materia, *quæ*, ut ait, *moderationem potiùs desiderat, quam orationis copiam*: quod ut præstemus, & brevitati simul ac honestati consulentes, nihil omittamus eorum quæ à Sacerdotibus sciri debent, ut lepram à lepra discernere possint; omnia quæ dicenda nobis sunt, tribus paragraphis complectemur: in quorum primo investigabimus, quid hoc sexto præcepto prohibeatur: in secundo quod modis in illud peccetur: in tertio denique restitutiones quasdam in certis casibus ob huius præcepti transgressionem faciendas explicabimus.

§. I.

Quid hoc sexto præcepto prohibeatur,

SAnctus Augustinus quæst. 17. super Exod. explicans hoc sextum præceptum, docet illo prohiberi non modò adulterium quod nomine mœchiæ designatur; sed in genere omnem illicitum concubitum, ac quemcunque luxuriæ actum; sive externum, sive internum.

Sunt autem sex luxuriæ species ut docet S. Thomas 2. 2. quæst. 14. art 1. & sequent. & declaratur cap. *Lex illa*, 36. quæst. 1. scilicet fornicatio, stuprum, adulterium, incestus, raptus, & peccatum contra naturam; quibus aliqui Theologi addunt sacrilegium, quandò peccatum istud committitur cum persona Deo sacra; quod tamen S. Thomas reducit ad speciem adulterij, quia personæ sacræ connubio quodam spirituali sunt Deo coniunctæ.

Fornicatio est concubitus illicitus soluti cum soluta, id est hominis nullo coniugij vinculo aut castitatis voto, aut Religiosi, vel Ecclesiastici status conditione obligati, cum fæmina, quæ nec virgo est, nec coniugio, aut aliquo voto castitatis obstricta, nec Religiosi status susceptione Deo mancipata. Hanc autem simplicem fornicationem esse peccatum

mortale

mortale adeò certum eſt, ut oppoſitum pertinaciter aſſerere ſit hæreticum, ut definitum eſt in Clement. *Ad noſtrum*, de hæreticis: & expreſſis verbis dicit Apoſtolus Epheſ. 5. *quòd omnis fornicator aut immundus non habet hæreditatem in regno Chriſti.* Excipitur tamen caſus ille in quo mulier vim ab alio pateretur; tunc enim, quamvis delectationem ſentiat, ſi tamen impudico actui non conſentiat, nullatenùs peccat, ut fusè declarat & probat Sanctus Auguſtinus libro 1. de civit. cap.

Ad hoc peccatum reducitur concubinatus: quo nomine nihil aliud intelligitur, quam fornicatio continuata cum certa perſona ſoluta, & cohabitatio cum illa. Eſt autem hoc peccatum grave & pariculoſum, eò quòd hominem in continuo ſtatu peccati detineat: nec abſolvi debent concubinarij, niſi priùs à concubinis ſeparentur.

2. Porrò rectè obſervat Leſſius lib. 4. de iuſt. & iur. cap. 3. dub. 7. fornicationis peccatum in Chriſtianis ſpecialem habere deformitatem, ratione Sacramentorum Baptiſmi & Euchariſtiæ, per quorum ſuſceptionem ſingulari quodammodo uniuntur Chriſto Domino, & membra illorum fiunt membra Chriſti: unde Apoſtolus; *neſcitis* inquit, *quoniam corpora veſtra membra ſunt Chriſti, tollens ergo membra Chriſti faciam membra meretricis? abſit.*

Stuprum eſt virginis defloratio; eſtque hoc peccatum gravius ſimplici fornicatione, eo quòd præter illius malitiam habeat ſpecialem deformitatem propter violationem ſignaculi virginalis, & maximum deinceps peccandi periculum, cui virginem ſic defloratam exponit. Exiſtimat tamen Leſſius libro 2, c. 10. probabiliter dici poſſe, ſtuprum tunc ſolummodò eſſe peccatum ſpecie diſtinctum à ſimplici fornicatione, quando virgini vis infertur, illaque per violentiam defloratur.

Adulterium eſt illicitus concubitus cum perſona coniugata, ſive vir tantum aut mulier, ſive uterque coniugio copulati ſint. Eſt autē gravius fornicatione & etiam ſtupro, tum propter violationem fidei coniugalis, tum etiam propter damnum filiorum legitimorum, & alia ſimilia mala, quæ ex eo peccato conſequuntur, de quo loquens Iob. cap 31. *Hoc nefas eſt,*

fas est, inquit, *& iniquitas maxima, & ignis vsque ad perditionem devorans, & eradicans genimina.*

3. Sacrilegium est illicita copula cum persona sacra, seu quæ Deo consecrata est & dicata, sive per votum castitatis, sive per ordinis sacri susceptionem. Addit etiam Toletus lib. 5. cap. 12. sacrilegium committi, si quis in Minoribus constitutus luxuriæ peccatum committat; vel si quis in loco sacro actum venereum exerceat, quamvis sit coniugalis, ut existimant Paludanus, Tabiena, & alij apud eundem Toletum: unde circa hoc peccatum, circumstantia personæ vel loci declaranda est. Locus autem sacer dicitur qui solemni ritu, divino cultui dicatus est, ut Ecclesia, & capellæ illi adiacentes, nec non sacristia ut pars illius, ac etiã cœmeteriũ.

Incestus est copula illicita cum persona consangvinitatis aut affinitatis nexu intra quartum gradum coniuncta. Quàm verò grave sit hoc peccatum ex eo colligitur, quod in veteri lege constituta erat mortis pœna in incestuosos: & additur hæc causa Levit. 10. *Quia rem nefariam operati sunt.* Est autem eò gravius peccatum, quo maior est inter peccantes personas coniunctio; imò specie distinctum esse existimat Navarrus cap. 16. num. 15. asseritque proinde gradum consangvinitatis aut affinitatis esse declarandam.

Observat etiam Lessius violationem cognationis spiritualis per actum luxuriæ, quamvis propriè ad hanc incestûs speciem non pertineat, habere tamen specialem deformitatem: ratione cuius, circumstantiam cognationis spiritualis in Confessione declarandam esse existimat. Quod similiter dicendum est, si hoc peccatum committatur cum filia spirituali Confessionis, id est cum ea cuius quis Confessionem sacerdotalem excepit: quod quam grave peccatum sit constat ex capite *Omnes*, & capite *Non debet* 30. quæst. 1. ubi depositio ab Ordine Sacerdotali & perpetua pœnitentia usq; ad exitũ vitæ decernitur in eum, qui tale scelus perpetraverit.

Raptus, quantum ad ipsum actum luxuriæ, modis omnibus supradictis committi quidem potest; sed addit præterea violentam, & iniustam personæ à domò sua, vel paterna subtractionem, & in aliena detentionem: unde raptus cum simplici fornicatione, vel adulterio, vel sacrilegio, vel incestu simul

ſtu ſimul committi poteſt: & hæ circumſtantiæ cum illa, quæ ipſius raptus eſt propria, debent in Confeſſione declarari.

Peccatum denique contra naturam eſt illud (ut explicat Sanctus Doctor quæſt. 154. a. 11.) *quod repugnat naturali ordini Venerei actus, qui convenit ſpeciei humanæ.* Additque, illud quatuor præſertim modis contingere poſſe: *Vno quidem modo ſi abſque omni concubitu, cauſa delectationis Venereæ, pollutio procuretur, & vocatur mollities: alio modo, ſi fiat per concubitum ad rem non eiusdem ſpeciei; & vocatur beſtialitas: tertio ſi fiat per concubitum ad non debitum ſexum, puta maſculi ad maſculum, fæminæ ad fæminam, ut Apoſtolus dicit Rom. 1. quod dicitur Sodomiticum vitium: quarto ſi non ſervetur naturalis modus concumbendi, aut quantum ad inſtrumentum non debitum, aut quantum ad alios monſtruſos & beſtiales concumbendi modos.*

Et hi quatuor modi ſpecie diſtinguuntur, ut obſervat Leſſius libro 4. capite 3. dub: 1. cum unuſquiſque illorum contineat ſpecialem turpitudinem caſtitati repugnantem. Quàm nefandum autem & quàm deteſtabile ſit illud peccatum, ſatis conſtat ex horrenda punitione Sodomitarum Gen. 19. & Onam filij Iudæ Gen. 38. ubi dicitur quod *percuſſit eum Dominus, eo quod rem deteſtabilem faceret*: & Levit. 20. morti adjudicantur, qui peccatum iſtud commiſerint; neque tantum divinis legibus, ſed & humanis hæc peccatorum monſtra damnantur. In codice Theodoſiano lib. 9. tit. 7. edicitur quod *huiusmodi ſcelus ſpectante populo flammæ vindices expiabunt.*

Eſt autem obſervandum circa peccatum mollitiei, pollutionem omnem directè in ſe voluntariam eſſe peccatum mortale: nec unquam quovis prætextu, etiam tuendæ ſanitatis, eſſe licitam, ut ex communi Doctorum conſenſu probat & docet Leſſius ſuprà dub. 14: imò & illam etiam, quæ indirectè tantum voluntaria eſt, id eſt quæ ſecutura prævidetur ex aliqua cauſa, quæ tamen non evitatur, cum poſſit & debeat evitari.

6. Si tamen iuſta aliqua ratio ſubſit eiuſmodi cauſam non evitandi, ut ſi quis libros de eiuſmodi rebus tractantes legat, ut alios doceat; aut confeſſionibus excipiendis vacet: unde

turpes

turpes imaginationes & delectationes in parte inferiori, ac exinde pollutiones consequantur: tunc non erit peccatum, dummodo absit periculum consensus, ut docent Lessius suprà, Navarrus cap. 16. n. 6. & alij communiter. Quod si pollutio nullo modo sit voluntaria: ut quando inter dormiendum accidit, neque postquam quis plenè expergefactus est, in delectationē ex illa provenientem deliberatè consentit, tunc non est peccatum, ut idem authores proximè citati docent.

Præter has luxuriæ species, sunt alij plurimi eiusdem peccàti actus, tàm exteriores quàm interiores, ad unamquamque illarum pertinentes, hoc sexto præcepto prohibiti. Atque in primis prohibentur morosæ delectationes, quæ ex rebus obscænis cogitatione vel imaginatione apprehensis cum pleno & deliberato voluntatis consensu percipiuntur: & etiam ipsæ cogitationes & imaginationes turpes, quamvis nulla ex illis sequatur turpis delectatio, si tamen illius percipiendæ causa animo versentur & foveantur, æqualem cum ipsis obscœnis delectationibus censentur, habere malitiam, scilicet mortalem, quamvis nulla subsit voluntas rem illam turpem opere implendi: quod meliùs explicare simul & probare non possumus, quàm his Sancti Augustini verbis lib. 12. de Trinit. cap. 2. *Totus* inquit, *homo damnabitur, nisi hæc quæ sine voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiam remittantur.*

7. Prohibentur etiam à fortiori obscœna omnia desideria & turpes affectus quando quis deliberatè appetit & vult actum aliquem luxuriosum perpetrare. Et hæc desideria eandem cum ipsis actibus desideratis deformitatem induunt: unde qui mulierem coniugatam turpiter concupiscit, *iam mœchatus est eam in corde suo*, ut ait Christus Dominus S. Matth. 6. & coram Deo adulterij reus efficitur.

Præterea oscula, tactus, quæ fiunt ob carnalem & veneream delectationē quæ ex illis percipi potest, sunt etiam peccata mortalia hoc præcepto prohibita: quamvis enim ut rectè observat Sanctus Doctor 2. 2. quæst. 154. a. 4. hæ & similes actiones sint ex genere suo indifferentes, possintque

seclu so

seclusо quovis libidinoso affectu licitè exerceri; e. g. si quis mulierem osculetur eam salutando, quia talis est consvetudo patriæ, vel ob aliquam aliam causam rationalem; si tamen nulla eiusmodi causa subsit, nec aliud in osculis, tactibus, & aspectibus intendatur quàm delectatio illa, quæ carnem afficit & ad libidinem excitat; tunc secundum mentem S. Doctoris peccati mortalis reatus incurritur.

§ II.

Quot modis peccetur in sextum Decalogi præceptum.

1. EX dictis colligi potest quot & quam varijs modis peccetur in hoc Decalogi præceptum. Atque in primis peccant contra illud qui turpium rerum cogitationibus, aut imaginationibus, deliberatè intendunt ut illis delectentur: qui delectationes illas suboriri advertunt, nec illas protinus abiiciunt, sed potiùs fovent: qui legunt libros impudicos, unde tales cogitationes & delectationes plerumque oriri solent, qui intendunt in imagines aut picturas obscœnas & ad libidinem aspectu sui excitantes; aut illas domi expositas habent, unde alij occasionem peccandi sumere possunt: qui turpes cantilenas, aut verba obscæna proferunt, aut ab aliis prolata libenter audiunt: qui Comœdiis, aut aliis spectaculis, vel saltationibus & choreis delectantur, in quibus advertunt se graves adversùs castitatem tentationes experiri, iisque ut plurimum succumbere: qui notabiliter in cibo vel potu excedunt, unde in ipsis motus impudici & aliquandò pollutiones oriri solēt, quibus ferè semper consensū præbent.

2. Qui vestitu, aut gestu, aliquo immodesto vel aspectu, aliis huius peccati occasionem præbent: qui se vel alias personas impudicè aspiciunt: qui osculis aut tactibus libidinosis delectantur: qui voluntate sola, aut etiam actu ipso committunt peccatum fornicationis, stupri, adulterij, sacrilegij, incestus, aut raptus: qui in peccatum molliriei deliberatè incidunt, pollutionibus deliberatè delectantur, aut eas sibi tactibus impudicis vel aliis modis procurare conantur: qui infandum Sodomiæ aut bestialitatis crimen perpetrant, aut aliis illicitis, aut infamibus concumbendi modis se polluunt.

§. III.

§. III.

Quænam restitutiones ob huius præcepti transgressionem facienda sint.

1. DUobus præsertim casibus obligatio restitutionis alicuius faciendæ huius præcepti transgressoribus incumbere potest, nimirùm ratione stupri, vel adulterij.

Quod ad stuprum spectat; certum est in primis illum, qui virginē aliquā coniugij promissione decepit, & sub eiusmodi spe, corporis illius usuram impetravit, ad eam in matrimonium ducendam obligari etiamsi fictè tantùm & dolosè promiserit. Ita Navarrus, Sotus, Adrianus, & alij apud Lessium libro 2, c. 10. dub. 3. si tamen esset conditionis valdè inæqualis; aut si promissionem adimplere non posset, puta quia est coniugatus: aut si ex illius promissionis impletione grave aliquod scandalum timeatur: tunc promissioni satisfacere censebitur, si sufficientem illi, pro ratione conditionis & statûs, dotem tribuat: ut docet Navarrus c. 16. n. 18. & post illum Toletus l. 5. c. 11.

2. Certum est etiam illum, qui violentia, aut importunis precibus, aut falsis & dolosis persvasionibus virginem ad stuprum induxit, teneri illam vel ducere, vel convenienter dotare, ut habetur ex cap. *si seduxerit*, de adulterijs. Quod si virgo nulla vi aut promissione, nullis item importunis precibus, aut dolosis persvasionibus ad peccatum inducta est, sed ipsa sponte & liberè in illud consensit, nulla restitutionis faciendæ obligatio incumbit, ut docet Navárrus suprà, Lessius sup. dub. 2. & alij: quia iuxtà regulam 28. juris in 6. *Scienti & consentienti non fit iniuria*, legesque Canonicæ, ut observat Navarrus ibid. non obligant ad restitutionem nisi eum, qui aut violentiam, aut dolum seu deceptionem ad stuprum perpetrandum adhibuit: quod etiam similiter dicendū existimat idem Navarrus, si virgo per stuprum deflorata æquè commodè & convenienter nupsit, ac si minimè peccasset, quia stuprum illius nemini innotuit: tunc enim, quamvis ille qui eam ad peccandum induxit, gravem & rigidam pœnitentiam coram Deo subire teneatur, ad nullam tamen restitutionem illi faciendam tenebitur; quia scilicet

licet nullũ damnum passa est, quod pecunia æstimari possit.

Quod spectat ad adulterium si mulier coniugata filium ex adulterio suscepit, tenetur omnibus modis, quibus potest, citrà famæ dispendium, aut vitæ periculum, procurare ne legitimi hæredes ratione huius illegitimæ prolis aliquid detrimenti patiantur: unde si habet bona aliqua præter dotem sibi propria, quæ possit quibus velit tribuere, tenetur illis tantùm legitimis hæredibus applicare, quantùm satis erit, ad compensationem damni per spurium illati aut inferendi. Ita Caietanus opusc. 31. resp. 14. Navarrus capite 16. num. 47. Toletus libro 5. capite 11. Lessius libro 2. cap. 10. dub. 7. & alij communiter.

3. Quod si mulier nulla eiusmodi bona possideat, neque ullo modo damnum illud compensare possit, quærunt Theologi an teneatur etiam cum periculo vitæ, vel dispendio famæ, crimen suũ marito vel filio suo spurio prodere. Respondetur ex communi Doctorum sententia, ut videre est apud Lessium & Toletũ suprà, non teneri cum periculo vitæ: quamvis autem aliqui existiment ad id obligari cum honoris & famæ dispendio, probabilis tamen & tuta in praxi est sententia Scoti, Innocentij, Panormitani, Cajetani, Navarri, & aliorum, quos refert & quibus subscribit Lessius suprà, dub. 7. qui negant mulierem cum notabili famæ honorisq; dispendio ad crimen suum marito vel filio spurio revelandum obligari: quorum ratio est, quòd fama, cùm sit bonum superioris ordinis, non videatur in tali casu necessario exponenda pro alio bono inferioris ordinis. præsertim cùm illius dictis neque maritus, neque spurius filius credere teneantur: *allegantí enim suam turpitudinem*, iuxta regulam juris, *nulla debetur fides*. proindeq; ex illa peccati sui declaratione nihil aliud sequeretur, nisi scandalum in familia & discordia inter filios: unde etiam cap. *Officii* de pœnitent. & remissi: nihil aliud præscribitur respectu mulieris, quæ filium supposuerat, nec suppositionem illam marito revelare volebat, sicut nec alterius qui prolem ex adulterio susceperat, nisi ut competens satisfactio per discretum Sacerdotem utriq; injungatur: unde iuxta illum canonem prudentis erit Confessarij, eiusmodi mulieri, præter alia opera satisfactoria, præcipere ut

solitas

solitas expensas, quantùm poterit habita ratione statûs, valetudinis, &c. imminuat, & majori sedulitate rem domesticam administret: & si quid lucri proprio labore captare possit, illud in copensationem filiorum aut heredum applicet: & alia similia præstet, quibus si non totum damnum, saltem illius partem aliquam compensare conetur.

4. Quæres, utrùm ipse adulter ad restitutionem aliquam faciendam obligetur. Respondetur, si moraliter ei certum sit filium, qui ex muliere cum qua peccavit natus est, suum esse, obligari illum ad compensationem damnorum, quæ legitimo marito aut eius hæredibus obvenire possunt; sive ratione alimentorum quæ illi præstantur: sive ratione hæreditatis, quam cum aliis legitimis filijs tanquam unus ex illis aditurus est. Et hæc est cummunis sententia Doctorum, paucis exceptis, quorum opinionem ut minùs probabilem & tutam meritò reijcit Lessius suprà dub. 6.

SECTIO VII.

Explicatur septimum Decalogi præceptum.

Non furaberis.

CUm hoc septimo præcepto, ut observat Catechismus Romanus part. 3. cap. 8. Deus in tutelam veluti suam bona nostra exteriora suscepit: ita ut nullus ea iniustè surripere, aut invitis nobis, detinere possint, quin iniuria illa in ipsum etiam Deum refundatur, ac obedientia illi debita violetur: hinc patet, quanti facienda sit huius præcepti observatio, & quo studio illius obligationes omnes pervestigandæ sint, præsertim cum innumeris propè modis in illud peccetur. Vt igitur maiori cum luce in illius explicatione procedamus, ipsius juris ac justitiæ principia breviter consideranda nobis sunt, ut ex illis postea rationes omnes, quibus erga proximi bona obstringimur, enucleatiùs cognoscamus.

§. I.

Quid iuris, quid iustitiæ nomine intelligendum sit.

1. NOmen juris (ut illius varias & multiplices acceptiones omittamus) in duplici præsertim significatione sumi

solet.

solet. Primò pro lege tàm naturali quàm positiva, sive divina sive humana: quo sensu dicimus e. g. parentibus honorem deferre, esse de iure naturali; Sacramentum Baptismi recipere, esse de jure divino positivo: eo etiam sensu legum & sanctionum Ecclesiasticarum collectionē juris Canonici nomine indigitamus. Secundò sumitur pro facultate illa, seu potestate legitima quam quis habet ad rem aliquam obtinendam aut retinendam, vel ad aliquid faciendum, ita ut ab illius rei obtentione, aut retentione vel ab alia actione facienda impediri licitè nōn possit.

Similiter justitiæ nomen duobus potissimùm modis accipitur. Primò pro virtute quâdam generali, quam Sanctus Anselmus Dial. de verit. capite 13. vocat *Rectitudinem Voluntatis*: quo sensu virtutes omnes in se complectitur, & pro illis sive generatim sive speciatim significandis plerumque in Scriptura ponitur, ut Matth. 5. *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam*: & capite 6. *Attendite: ne Iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis.*

2. Secundo pro virtute particulari, quæ à Sancto Doctore 2. 1. quæst. 58. art. 1. & à Iurisconsultis communiter definitur: *Constans & perpetua voluntas ius suum vnicuique tribuendi:* quorum verborum sensus est, justitiam esse virtutem, quæ inclinat & firmat voluntatem ad tribuendum unicuique quod suum est: qua in acceptione una est ex quatuor illis virtutibus quæ à S. Ambrosio in c. sextum Sancti Lucæ vocantur *Cardinales*, eo quòd sint aliarum virtutum tanquam cardines: ita ut sicut ostium in cardine, sic (ut loquitur Sanctus Gregorius libro 2. mor. capite 26.) *omnis honesta vitæ ratio, & universa boni operis structura, illis inniti quodammodo videatur.*

3. Dividitur autem justitia â Sancto Doctore quæst. 61. art. 1. in commutativam & distributivam. Iustitia distributiva illa est, quæ dividit & distribuit munera, officia, onera, bona & alia similia communitatis alicuius propria secundùm proportionem quam vocant geometricam; id est, considerando non solùm valorem & quantitatem bonorum illorum aut onerum, &c. sed etiam personarum conditionem idoneitatem, merita, &c. Commutativa verò illa est, quæ

quæ constituit æqualitatem inter personas particulares secundùm proportionem arithmeticam: id est considerando solùm valorem vel quantitatem rerum sine ullo respectu ad personas: v. g. mutuatus est aliquis centum aureos, qualiscunque sit, dives an pauper, nobilis aut ignobilis, debet centum aureos reddere.

§. II.

Quid sit ius ad rem, & ius in re.

CElebris illa divisio juris, quæ à Theologis & Jurisperitis tractatur, lucem dabit varijs difficultatibus circa hujus præcepti violationem occurentibus, ideòque à nobis prætermitti non debuit. Igitur ius ad rem est illud quod habetur, per alicuius contractus stipulationem, puta per donationem, emptionem, &c. antequam illius rei quæ donata vel empta est, traditio fiat. Ius in re est illud, quod per ipsam rei traditionem acquiritur.

Hæc est autem utriusque differentia, quòd jus in re ita faciat illam propriam eius qui acquisivit, ut quocunque in loco sit, & in cuiuscunque manus pervenerit, facultatem habeat, eam ubicunque reperit, recipiendi, & à quocunque repetendi, obligeturque ex justitia eam ei restituere, quisquis acceperit: Ius verò ad rē, non tribuat facultatēm eiusmodi in ipsam rem; sed solummodò titulum justum & aptum ad habendum illius rei dominium: e. g. quis emit equum ab altero illiusque pretium solvit: si equus ille nondum ei à venditore traditus sit, habet tantum jus ad illum equum, non verò in illo: unde si venditor, fraudulenter eundem equum alteri vendat & tradat, primus emptor non potest ab illo altero equum repetere; sed agere tantùm potest in venditorem, ut pretium restituat, sibique præterea persolvat quantùm sua intererat, contractum illius venditionis anteà celebratum, firmum esse & ad plenum effectum perduci; è contra si equus ille venditus, sed nondum traditus, moriatur aut furto abducatur, venditori perit & non emptori.

2. Ex quibus intelligi potest quid sibi velint leges civiles, dum dicunt, ei qui habet jus in re, competere actionem realem, quæ *Vendicatio* vocatur, quâ res ipsa repeti & sumi possit

mi poſſit ubicunque reperiatur: ei verò qui habet tantummodò jus ad rem, competere actionem perſonalem, non quâ res ipſa in cuiuſcunque manus devenerit, poſſit vindicari & accipi; ſed quâ traditio ejus poſſit exigi à perſona, cum quâ ſtipulatio de re illa interceſſit.

§. III.

Quid ſit dominium, & quibus perſonis competat.

1. PLures ſunt juris particularis ſpecies, variæque rationes, quibus competere poteſt alicui facultas accipiendi aut retinendi rem aliquam, vel de illa diſponendi, inter quas præcipua, & ad quam reliquæ aliquo pacto reducuntur, eſt dominiũ; ex cuius proinde explicatione quid de aliis ſentiendum ſit, facilè poterit intelligi.

Ac in primis oſervandum eſt, duplex eſſe dominium, iuriſdictionis ſcilicet & proprietatis. Dominium juriſdictionis eſt poteſtas gubernandi ſibi ſubditos; illis aliquid præcipiendi, aut prohibendi, illos judicandi, puniendi, vel præmiandi.

Dominium verò proprietatis, eſt jus poſſidendi rem aliquam, & de illa tanquam ſua diſponendi: eſtque rursùm duplex: perfectum ſcilicet & imperfectum. Dominium perfectum, quod & plenum dicitur, continet proprietatem rei & commodorum ejus, extenditque ſe ad omnem ejus uſum & diſpoſitionem, niſi lege aliqua divina vel humana prohibeatur: Dominium verò imperfectum habet tantùm proprietatem abſq; emolumentis vel emolumenta abſque proprietate. Primum vocant jurisperiti dominium directum, quale eſt principis, reſpectu feudorum, aut illius qui dedit agrum in emphiteuſim: ſecundum vocant dominium utile, quale habet feudatarius, emphiteuta, uſufructuarius, &c.

2. Quod autem ſpectat ad ſubjectum dominij, ſeu perſonas illius capaces, Theologi communiter docent illud non niſi naturæ rationali competere poſſe: cùm per ſolam rationem quisque poteſtatem habeat immediatè in actus ſuos, & per hos in alias res exteriores.

Atque in primis certum eſt, Deum in omnes creaturas ſummum quoddam & abſolutiſſimum obtinere dominium; quod

quod Scriptura innumeris propè in locis testatur: proindeque illum liberè, & prout ipsi placuerit, de omnibus creaturis sine cuiusquam injuria disponere posse. Certum est etiam hominem esse dominij capacem iuxta illud Genes. 1. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, ut præsit piscibus maris, bestiis terræ, &c.* ubi tribuitur homini præfectura & dominium in alias creaturas inferiores, ratione imaginis divinæ quam gerit, quæque in intellectu rationis capaci, & libera voluntate consistit. Sed difficultas est de quibusdam hominibus in particulari, an defacto dominium aliquod, & quarumnam rerum habeant: ac præsertim de filijsfamilias, de quibus breviter dicimus, quòd secundùm juris dispositionem, quandiu sub patria potestate constituti sunt, duo sunt tantummodò genera bonorum, quorum perfectum dominium habere possunt; castrensia scilicet & quasi castrensia. Bona castrensia sunt illa, quæ in militia vel occasione militiæ justè acquiruntur, ut stipendia, donaria ducum, &c. Quasi castrensia verò sunt ea, quæ ex beneficio Ecclesiastico; aut officio publico, judicis v.g. aut advocati, aut ex professione alicuius artis liberalis proveniunt. Bonorum autem illorum, quæ adventitia vocantur, id est quæ ex aliorum donatione, vel ex propria industria, negotiatione, &c. proveniunt, dominium quidem directũ habere censentur, non tamen de ijs disponere possunt absque consensu patris, penes quem illorum administratio, & utilitas remanet. Quæ omnia fusiùs explicata videri possunt apud Navarrum capite 17. numero 42. Lessium libro 2. capite 4. dubio 3. & alios.

§. IV.

Quibus modis dominium proprietatis acquiratur.

1. RES externæ quæ sub dominium proprietatis cadere possunt, duplicis sunt generis: vel enim nullius sunt, vel alicuius propriæ: & de utriusque quæstio proposita intelligi potest.

Atque in primis quod spectat ad res illas, quæ nullius dominij sunt, dicendum est spectato communi naturæ ac gentium

tium jure, illas fieri primi occupantis, nisi leges civiles & locorum consvetudines de aliquibus in particulari aliter constituant: proindeque hæc occupatio est legitimus modus, quo prædictarũ rerum dominiũ acquiritur. Id patet ex *Paragraf. feræ* instit. de rer; divis. & ex leg. 1. ff, de acquirendâ possess. item ex l. 1. & 3, ff. de acquirendo rer. domin. quibus legibus omnes Theologi subscribunt.

Hinc colliges feras & animalia sylvestria, quæ in nullius potestate sunt, vel quæ jam ab aliquo capta illius potestatem evaserunt, & in libertatem naturalem se vindicarunt; ubicumque reperta fuerint, capi posse: è contrà verò animalia illa, quæ natura mansveta sunt & domestica, quamvis è domini domo effugerint, ubicunque oberrantia reperiantur, esse restituenda: quia tanquam ad dominum pertinentia, considerantur, ut fusiùs explicat Lessius lib. 2. de iust. & jure cap. 5. dub. 6. unde parag. *Gallinarum*, inst. de rerum divisione ille dicitur furtum committere, qui eiusmodi animalia, cum effugerint, detinet, Simili ratione lapilli, gemmæ, margaritæ & alia similia quæ nunquam dominum habuerunt, & in littore maris aut aliis locis inveniuntur, sunt primi occupantis.

2. Secùs verò dicendum est de rebus illis quæ dominum aliquando habùerunt, & casu aliquo fuerunt amissæ, v. g. quæ naufragio facto ejectæ sunt ad littus maris, quisquis enim res eiusmodi reperit, illas dominis restituere debet, si dignoscere possit, & ad illos dignoscendos moralem diligentiam adhibere tenetur. Quod si illarum rerũ domini dignosci non possint, tunc secundùm S Doctorem 2 2, qu. 66, a. 5. cui plurimi alii Theologi subscribunt, sunt illæ pauperibus errogãdæ; vel in alios pios usus insumẽdæ. Ratio est, quia rerum illarum non desinit esse dominus qui eas amisit, ideòque, si ipsimet restitui nequeunt, saltem restitui debent illis, quibus velle præsumitur, nemo est autem, qui amissam rem suam non malit pauperibus dari, quàm in alios usus expendi.

3. Non desunt tamen Doctores qui sententiam contrariam tueantur, asserantque res illas inventas domino minimè comparente, post diligentem inquisitionem ab invento-

re posse retineri, cùm nullo jure naturali aut Ecclesiastico id prohibetur. Ita Sotus, Medina, & alij apud Laymannum libro 3. de iust. tract 1. capite 5. qui rectè concludit, quòd, quamvis hæc posterior sententia sit probabilis, neque temerè damnandus esset qui eam sequeretur; prior tamen sit magis pia & in praxi tuta: præsertim, cùm secundùm illam, ut monet Navarrus capite 17. numero 170. possit inventor, si aliqua egestate laboret, sibimet rem inventam aut partem illius retinere, maximè de consilio prudentis Confessarii, cuius erit determinare, quid in eiusmodi casu magis expedire videatur.

Quod spectat ad res illas, quæ sunt alicuius propriæ, dicendum est rerum eiusmodi dominium acquiri, vel per voluntatem propriam domini rei illius suæ dominium in alterum transferentis, quod duobus potissimum modis in genere fieri potest, scilicet vel per aliquem contractum, puta venditionem, permutationem, &c. aut absque contractu per donationem, promissionem, &c. vel per voluntatem Superioris, aut dispositionem legis ob justas causas rei alicuius dominium ab uno in alterum transferentis: quod præsertim fit per præscriptionis legem. De quibus omnibus & singulis in sequentibus paragraphis agendum erit.

§ V.

De præscriptione.

1. Præscriptio seu usucapio, ut loquuntur Iurisperiti, est modus quidam acquirendi dominij per possessionem alicuius rei, certo temporis spatio legibus definito continuatam: hic autem acquirendi dominii modus civili jure introductus est; *Ne diu & ferè semper*, ut habetur lege 1. de usurp. & usucap. *quarundam rerum dominia incerta essent*: & locum habet, nonsolum in foro exteriori sed etiam conscientiæ; ita ut possit quis licitè rei alicuius dominium, titulo præscriptionis acquirere, ut pluribus probat Lessius l. 2. cap. 6, dub. 17. dũmodò tamẽ præscriptio illa legitima sit, habeatque requisitas à jure cõditiones, quæ qũtuor cõmuniter à Doctoribus numerantur. Prima est possessio; nam secundùm regulam juris: Reg. 3. in 6. *Sine possessione præscriptio non procedit.*

procedit. Secunda est bona fides: si quidem ut ibidem habetur, Reg. 2. *possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit.* Tertia est titulus probabiliter præsumptus, puta damnationis, emptionis, successionis, &c. ut constat ex digest. leg. 4. tit. 4. & sequ. Quamvis interdum bona fides etiam sine titulo ad præscriptionem sufficiat; quando scilicet nulla præsumptio in contrariũ habetur, nec jus commune contradicit. Quarta denique est continuatio possessionis tempore legibus definito.

2. Quæres quantum temporis requiratur ad legitimam præscriptionem. Respondetur ex communi Doctorum sententia apud Lessium sùpr. cap. 6. dub. 2. 2. 3. & seq. ad præscriptionem seu usucapionem rerum mobilium quarumcunque, cum titulo probabiliter præsumpto, requiri possessionem per triennium bona fide continuatam; sine titulo verò, per triginta annorum spatium; e. g. aliquis bona fide tibi rem alienam dedit, quam suam putabat: tuque bona fide illam acceptavisti; tunc triennii possessione tibi acquiritur res illa ratione tituli donationis, quòd si nullo titulo, bona tamen fide illam possideas, tua non fit nisi triginta annorum continuata possessione.

Ad præscriptionem autem rerum immobilium cum titulo requiri spatium decem annorum, inter præsentes, id est eos, qui in eodem territorio habitant, quamvis non in eadem urbe; viginti annorum inter absentes; triginta verò annorum, si nullus adsit titulus, ut suprà de mobilibus rebus dictum est.

3. Excipiuntur tamen bona immobilia Eccesiæ, Monasterii, Hospitalis, & aliorum piorum locorum, ad quorum præscriptionem requiruntur anni quadraginta: quod si bona illa sint Ecclesiæ Romanæ, nonnisi annorum centum spatio præscribi possunt. Bona verò pupillorum sive mobilia, sive immobilia, quandiù in illa ætate sunt, nullo temporis lapsu præscribuntur, sicut nec res Ecclesiæ quæ alienari prohibitæ sunt, aut usibus tantùm sacris sunt destinatæ.

Est tamen observandum non easdem ubique leges circa tempus & modum præscriptionis esse receptas, ac proinde cuiusque regni aut loci speciales leges & legitimas consvetudines esse super hac re consulendas.

§. VI.

§. VI.

De contractibus in genere.

1. NOmine contractûs intelligitur conventio aliqua inter duos facta, ex qua in utroque, vel saltem in alterutro illorum, obligatio aliqua nascitur. Sunt autem alii contractus qui vocantur. *nominati*, alij *innominati* dicuntur. Contractus *nominati* sunt illi, qui speciali nomine inter se distingvuntur, ut emptio, venditio, locatio &c. Contractus verò *innominati* sunt illi, quibus nullum speciale nomen assignatum est; dividunturque à Jurisperitis in quatuor species, quæ his verbis exprimuntur: *do, ut des, do ut facias: facio ut des: facio ut facias.*

His prænotatis dicendum 1. contractum omnem spontè ac liberè factum, quamvis in eo non serventur iuris formalitates, obligare tamen in foro conscientiæ; ita ut alterutro contrahentium invito, rescindi non possit, nisi jure aliquo positivo irritus sit, aut irritari possit. Ita Gomesius, Covarruuias, & alii, quos citat & sequitur Lessius suprà dub. 4 Ratio est, quia jure naturæ tenetur quisque tenere quod promisit, altero acceptante, ut ex infra dicendis pleniùs constabit.

2. Dicendum 2. contractum illum in quo contingit error circa substantiam rei, iure naturæ irritum & invilidum esse. Ita Sanctus Antoninus, Sotus, Cajetanus, & alii apud eundem Lessium suprà. dub. 5. quia, ut dicitur leg. 9. C. de juris & facti ignorantia *Errantis nullus est consensus*. sine consensu autem nullus est contractus: e. g. si quis gemmam vendat existimans esse crystalli fragmentum, emptor re comperta tenebitur ad restitutionem gemmæ aut ad justum ejus pretium venditori persolvendum: secùs verò si error solummodò sit circa qualitatem rei; ut si cognoscens esse gemmam, sed valorem eius ignorans, vili pretio eam vendiderit; tunc enim validus quidem erit contractus, tenebitur tamen emptor postquam id resciverit, supplere id, quod justo gemmæ pretio defuit, ut docent suprà citati Authores.

Dicendum 3. contractum illum, cui alterutrius contrahentium

hentium dolus causam dedit, non esse omninò jure naturæ irritum; sed tamen pro arbitrio eius qui deceptus est si contractus solubilis sit, irritari posse. Ita Ægidius Koninch, & alii apud Laymannum l. 3. de just. tr. 4. capite 5. & Lessius suprà. Quod non sit, irritum, patet ex eo quod si is qui deceptus est, velit contractum subsistere, deceptor resilire non potest: *Ne lucrum ex dolo suo reportet*, ut habetur capite 1. de eo qui duxit in matrimonium: quod verò irritari possit pro arbitrio illius qui deceptus est, constat etiam ex eo quod qui dolo inducit alterum ad contrahendum, injuriam ei facit : ac proinde tenetur eum restituere in integrum, & reddere omnia infecta, si deceptus velit.

3. Dicendum 4. contractus omnes ex aliquo gravi metu injustè incusso celebratos, non esse quidem jure naturæ irritos; sed irritari posse, & revocari in foro conscientiæ pro arbitrio ejus qui metum injustè passus est. Ita Sotus, Paludanus, Richardus, & alii apud Lessium suprà dub. 6. Id patet tùm ex eo quod, ut habetur cap. 1. de his quæ vi metùsque causa fiunt, *quæ vi & metu fiunt, debent in irritum revocari*: tùm etiam quia, ut dicit S. Thomas 2.2. quæst. 89. a. 7. ad 3. *qui vim intulit, hoc meretur, ut ei promissio non servetur*. Eadem etiam ratio, quæ suprà de dolo allata est, potest de metu iniustè illato intelligi; qui enim metum injustè incussit, injuriam alteri intulit; unde tenetur illum in priorem statum restituere; & alter ius habet exigendi hanc restitutionem. Per metum verò gravem intelligimus illum, qui est de malo aliquo, quod viro constanti formidabile est, eùmque meritò commovere potest; qualis est metus mortis, exilij, carceris, infamiæ, amissionis bonorum, &c. Ad metum quoque gravem pertinere dixit Lessius suprà metum reverentialem, quo filius timet gravem offensionem patris; subditus Principis, uxor mariti, &c. ubi rectè observat metum etiam gravem dici posse illum, qui respectivè solùm talis est; ut si sit de aliquo malo, quod quamvis viro constanti non sit formidabile, fœminæ tamen vel puero, vel seni formidandum meritò videtur.

§. VII.

§. VII.

De promissionibus donationibus, & testamentis.

1. PRomissionis nomine non intelligimus hic promissionem illam quæ fit sub aliquo onere vel conditione, quæque ut sic extendi potest ad omnes ferè stipulationes & contractus, in quibus ut plurimum promissio aliqua reciproca intervenit; sed promissionem simplicem & gratuitam, quâ ex mera liberalitate aut gratitudine aliquid alteri promittitur; de qua.

Dicendum 1. promissionem antequam acceptetur, nullam parere obligationem naturalem aut civilem: quod & similiter de donatione intelligendum est: unde sequitur quod utraque ante acceptationē possit licitè revocari. Ita Sotus libro 4. de iust. quæst. 5. art. 1. Suares tom. 2. de relig. libro 4. capite 2. Lessius libro 2. capite 18. dub. 6. & alii communiter. Ratio est; quia omnis promissio & donatio suapte naturâ respectiva est, cuius proinde obligatio ex alterius partis consensu dependet.

Excipiunt tamen Doctores aliqui promissiones factas Ecclesiæ, Hospitali, Monasterio, aliisque locis pijs; existimantque etiam antè acceptationem, promissiones & donationes eiusmodi obligare: alii verò Theologi hanc exceptionem non admittunt; asseruntque universim promissionem non acceptatam minimè obligare: quam sententiam probabilem & in praxi tutam existimat Laymannus sup 1. tra. 4. c. 1. & pro illa Sotum aliosque Doctores citat.

2. Dicendum 2. promissionem seriò & deliberatè factam, & ex animo verè promittendi, seque alteri obligandi, ex virtute fidei seu fidelitatis, ubi acceptata fuerit, obligare, etiam sub peccato mortali, si res promissa sit alicuius momenti. Ita Navarrus, Sotus, & plures alii quos citat & sequitur Lessius supr. dub. 8. Ratio est quia omnis promissio dat ius ad rem promissam, quod etiam ad hæredes promissarii transit: & si fiat per formam stipulationis, datur etiam actio in foro exteriori, & promissor cogi potest sententia judicis ad promissionem implendam; unde sequitur illam inducere strictam aliquam obligationem, quæ proinde sub

peccato

peccato obliget. Quod si quis utatur verbis quidem promissoriis, non tamen animo seriò promittendi; sed solummodò ad significandum solum propositum, vel ad firmiùs asseverandum, ut ei credatur: tunc, ut rectè observat idem Lessius, non censetur obligatio sub peccato mortali ad implendum id quod sic promisit, nisi fortè ex ficta illa promissione notabile aliquod damnum alterius sequatur; & hoc sensu dicit intelligendas esse promissiones plurimorum, qui solent multa se promittere facturos; cùm tamen non intendant seriò se ad id obligare, aut aliis jus exigendi tribuere, sed duntaxat firmiter id asseverare.

3. Quæres quanti valoris aut momenti esse debeat res promissa ut promissionis violatio censeatur peccatum esse mortale? Navarrus capite 18. num. 6. existimat sufficere valorem rei promissæ talem esse, qui in furto ad peccatum mortale sufficeret: probabiliùs tamen Lopes lib. 2. de contr. cap. ultimo, & Lessius suprà 6. docent, in promissione ad materiam peccati mortalis constituendam, longè majorem valorem quàm in furto requiri; qui tamen valor difficile determinari potest, sed viri prudentis judicio ex æquo & bono dijudicari debet: certè communi hominum æstimatione maior iniuria fieri censetur, si quis aureum unicum surripiat quàm si quatuor vel quinq; aureos ex liberali promissione debitos non solvat.

Dicendum 3. promissionem alteri factam, & ab eo acceptatam, desinere obligare: si res promissa fiat inutilis aut illicita, aut impossibilis: item si status rerum aut personarum ita mutetur, ut secundùm judicium viri prudentis promissor non videatur illum evētum voluisse comprehendere: quod ex conditione rei promissæ, aut ipsius promissionis, vel etiam promissarij, alijsque circumstantiis dijudicandum est. Ita Cajetanus, & alij, quos citat & sequitur Lessius suprà dub. 10. Ratio est, quia promissio non censetur habere vim, nisi ex ea voluntate & intentione, quam promittens explicitè vel implicitè habuit, dum promisit: ex quo sequitur quod ultra hanc intentionem expressam vel prudenter interpretatam non possit obligari.

4. Dicendum 4. donationem illam quæ dicitur inter vivos, id

vos, id eſt, cùm quis ex mera liberalitate ſic donat, ut etiam ſe vivo velit rem donatam eſſe alterius, factam ab eo qui donare poteſt, id eſt, qui dominium & adminiſtrationem habet rei quam donat, cum facultate illam alienandi, poſſe etiam poſt donatarij acceptationem revocari, ob quaſdam cauſas legibus expreſſas: quarum præcipua eſt ingratitudo ipſius donatarij; ut ſi donatarius injurias atroces in donantem effuderit; ſi violenter illum percuſſerit; ſi ex certa malitia notabile damnum bonis eius intulerit: aut ſi ad gravem inopiam redactum non aluerit. Ita Sylveſter Gomeſius, & alij, quos citat & ſequitur Leſſius ſuprà, dub. 14. ubi tamen obſervat donatarium ante iudicis ſententiam non teneri ad reſtitutionem, quia eſt pœna quæ prærequirit donatoris querelam, & ingratitudinis probationem.

5. Dicendum 5. donationem, quæ fit cauſa mortis, id eſt, cùm quis ita donat, ut rem non velit abſolute & irrevocabiliter eſſe alterius niſi poſt ſuam mortem, qualiter in teſtamentis & codicillis fieri ſolet, poſſe ad arbitrium donantis revocari. Ita communiter Doctores: unde Apoſtolus Heb. 9. dicit quod, *Vbi teſtamentum eſt, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris; alioquin nondum valet, dum vivit qui teſtatus eſt:* & Iuriſperiti communiter dicunt: *Ambulatoriam eſſe teſtantis voluntatem uſque ad ſupremum vitæ exitum.* Eſt tamen difficultas inter Theologos, utrum teſtamentum ſit validum in foro conſcientiæ, ſi deſint ei ſolemnitates legibus requiſitæ. Omiſſis aliorum ſententiis, probabilis & in praxi tuta videtur eſſe illa, quam propugnant Adrianus, Angelus, Tabiena, Sylveſter, Ioannes Medina, Lopes, & alij quos citat & ſequitur Leſſius, ſuprà cap. 19. dub. 3. quæ aſſerit eiuſmodi teſtamentum in foro conſcientiæ validum eſſe, & licitè retineri poſſe id quod ex tali teſtamento habetur, ſive titulo hæreditatis, ſive legati. Ratio eſt, quia, ut dicitur paragrapho *Per traditionem,* inſtitutione de rerum diviſione, *nihil eſt tam conveniens naturali æquitati, quam voluntatem Domini volentis rem ſuam in alium transferri, ratam haberi.* Præterea teſtamentorum ſolemnitates à legibus eo ſolùm fine introductæ ſunt, *ne quid falſitatis in teſtamentum incurrat*, ut dicitur *l. quaſtione* 23. C. de

C. de fidei commissis: quare dummodò certò constet de ultima testantis voluntate, potest quis rem, sibi eius testamento relictam tuta conscientia retinere.

§. VIII.

De emptione & venditione.

1. DUÆ sunt præcipuæ conditiones in qualibet emptione & venditione observandæ, ut docet Sanctus Thomas 2. 2. qu. 77. a. 1. & sequ. Prima est, ut fraus omnis & dolus absit, tam ex parte venditoris quàm emptoris: ex quo sequitur contra justitiam esse, si quis vendat rem habentem vitium aliquod, seu defectum in quantitate aut qualitate, eodem prætio, quo venderetur, si eiusmodi defectu & vitio careret: proindeque peccare qui mensuras adhibent illegitimas aut pondera dolosa, iuxta illiud Prov. 10. *Statera dolosa abominatio est apud Deum*, item qui mixtione aliqua res efficiunt deteriores; ut caupones aquam vino miscentes: frumentarii qui tritico miscent alia semina deteriora, sicut illi qui Amos 8. dicebant: *quisquilias frumenti vedamus.*

Unde idem Sanctus Doctor suprà a. 3. asserit rei quæ venditur, vitia occulta quæ ab emptore deprehendi non possunt, quæque illius valorem notabiliter diminuunt, aut illam emptori inutilem vel incommodam reddunt, esse manifestanda. Quod etiam ducuit S. Ambrosius l. 3. de offic. capite 10. *In contractibus*, inquit, *vitia eorum quæ veneunt prodi iubentur: ac nisi intimaverit venditor, quamvis in ius emptoris transierint, doli actione tenetur.*

Quæ autem de venditore: hæc etiam de emptore intelligi debent: omnem scilicet fraudem ab emptione abesse debere: proindeque contra iustitiam esse rem aliquam pretiosam pro vili, puta gemmam pro fragmento vitri, emere ab alio, qui eius valorem ignoret: secùs si in aliqua regione res parvi æstiëntur, quæ tamen alibi censerentur pretiosissimæ, puta margaritæ, gemmæ, aut alia id generis, quæ ut plurimum in Indiis & aliis dissitis regionibus pro cultellis, tintinnabulis, & aliis similibus crepundiis licite permutãtur.

Secunda conditio ad justitiam emptionis & venditionis ex men-

ex mente S. Doctoris necessaria; est res neque cariùs vendatur, neque vilius ematur quàm illius pretium exigat. Pro cuius intelligentia obseruandum est duplex esse iustum pretium alicuius rei. Primum est, quod à potestate publica taxatum est; & vocatur à Doctoribus pretium legitimum, quasi lege definitum: & illud augere in vendendo, aut minuere in emendo non licet. Secundum est illud, quod communi hominum æstimatione determinatur, quando á publica potestate minimè taxatum est, & pretium vulgare seu commune dicitur, habetque quandam latitudinem: cùm enim ex plurimorum æstimatione pendeat, qui non eodem modo de rerum valore iudicant, hinc fit quod aliqui, verbi gratia, decem nummis valere arbitrantur, quod alii undecim, alii verò tantûm novem æstiment: unde à Doctoribus hoc vulgare & commune pretium triplex esse dicitur, infimum scilicet, medium, & summum, quod etiam rigorosum nominatur. Quamvis autem in exteriori foro, actio minimè detur ei, qui emendo cariùs vel vendendo vilius non est deceptus ultra dimidium iusti pretii: in foro tamen conscientiæ omnis venditio, in qua iusti pretij latitudo exceditur & omnis emptio; in qua iusti pretii quantitas non attingitur: iniusta est, & divinæ legi contraria. Ita S. Thomas art. 1. ad 1. & hæc est etiam expressa doctrina Sancti Augustini l. 13, de Trin. cap. 3.

3. Sunt tamen duæ causæ, ob quas licitum est rem pluris aliquando vendere quam per se valeat. Prima est ratione officii mercandi: mercatori siquidem merces suas paulò pluris vendere licitum est, quàm ab aliis venderentur, qui non ex officio, sed ex occasione aliquid vendunt. Ita Ioannes Medina, Cajetanus, & alij, apud Lessium suprà cap. 21 dub. 4 Ratiò est, quia pretio aliquo æstimabile censetur quòd mercator curas & cogitationes suas, ac omne tempus suum in mercibus illis conquirendis, conservandis, & distrahendis assiduè impendit. Secunda est, ratione damni emergentis, aut lucri cessantis; quando quis in solam emptoris gratiam rem aliquam vendit, quæ sibi est plurimum utilis, commoda, & etiam necessaria: quo in casu, ut dicit Sanctus Doctor supr. art. 1, *Iustum pretium erit, ut non solum re-*

ſum reſpiciatur ad rem quæ venditur; ſed etiam ad damnum quod venditor ex venditione incurrit: & ſic licite poterit aliquid vendi plusquam valeat ſecundùm ſe; quod quidem judicio viri prudetis æſtimandum. Si verò res quæ venditur, eſſet maximè commoda emptori, nec venditor ex illius diſtractione damnum ullum aut incommodũ pateretur: tunc, ut rectè monet Sanctus Doctor ſuprà, *Non deberet eam ſupervendere: quia utilitas, quæ alteri accreſcit, non eſt ex vendente, ſed ex conditione ementis: nullus autem debet alteri vendere id quod non eſt ſuum.*

4. Sunt etiam duæ cauſæ ob quas interdùm poteſt quis licitè rem minori pretio emere quàm aliàs valeret. Prima eſt, ſi emptori parum utilis ſit, illamque ſolummodò emat in gratiam venditoris: quia tunc pretium & valor illius ſecundum communem hominum æſtimationem vileſcere cenſetur, ut docet Leſſius ſuprà: in quo tamen cavendum eſt ne â pauperibus aliiſque quos adigit egeſtas ad propriam ſupellectilem, v. g. diſtrahendam, aliquid viliùs quàm par ſit emendo iuſtitia vel charitas violetur. Secunda cauſa oritur ex ratione & modo vendendi, ut in auctionibus publicis, in quibus ſicut aliquando rerum commune pretium ex emptorum contralicitatione augetur: ſic etiam interdum ex defectu emptorum minuitur, ut obſervat Navarrus capite 23. numero. 85.

Quæres quid de quibuſdam rebus cenſendum ſit, quæ nullum certum pretium habent, ut ſunt quædam gemmæ, picturæ veteres, &c. an ſcilicet tanti eas vendere liceat, quanti vendi poterunt. Reſpondet Leſſius ſupr. cap. 21 dub. 3. quamvis Sotus & quidam alij Theologi ita fieri poſſe arbitrentur, longè tamen probabilius eſſe & tutius in conſcientia, res eiuſmodi non poſſe licitè vendi pro arbitrio venditoris, ſed iuxta æſtimationem intelligentium, aut etiam ipſius venditoris ſpectatis bonâ fide circumſtantiis omnibus ad ipſius rei valorem facientibus.

§. IX.

De mutuo, commodato, depoſito & locato.

1. HOrum quatuor contractuum, qui frequentiores ſunt, & ad

& ad quos cæteri aliquo pacto reduci possunt, notitiam hîc aliquam generalem proponemus, ut faciliùs dignosci possit, quibus in casibus hoc septimum Decalogi præceptū occasione illorum violetur, & etiam quâ ratione sub illorum obtentu usuræ interdū palliatæ cōmittantur, de quibus posteà.

Per mutuum intelligitur traditio rei alicuius numero, pondere, vel mensura constantis, facta eo animo, ut sit accipientis: cum obligatione tamen, ut similis in specie ac bonitate restituatur.

Per commodatum verò, rei alicuius quoad solum usum gratuita concessio, cum obligatione eandem numero restituendi.

Per depositum, rei alicuius ad solam custodiam traditio, cum obligatione eandem integram restituendi.

Per locatum deniq; seu locationem, significatur rei alicuius ad usum vel fructū, certâ pretij convetione factâ cōcessio.

2. Differunt autem inter se hi contractus; prmo in eo quòd mutum fiat tantùm de rebus mobilibus; reliqui tres contractus de rebus etiam immobilibus fieri possint, ut fusè ex diversis legibus declarat Lessius.

Differunt 2. in eo quòd per mutuum transferatur rei mutuo datæ dominium, sufficiatq;ut similis in specie restituatur; per alios verò tres contractus non transferatur rei dominium, sed eadem numero dabeat restitui, ut docet idem Lessius, & ex iisdem legibus probat, lib. 2. cap. 20. & sequent.

Differunt 3. in eo quòd mutuatarius rem mutuò datam pro libito consumere possit; commodatariùs & locatarius eâ tantummodò uti, vel fructus illius percipere; depositarius verò nec illa uti, nec ex ea fructus ullos suos facere licitè possit, ut explicat & probat idem Lessius.

Differunt 4. in eo quòd, si res mutuò data & tradita pereat, soli mutuatario pereat, cùm sit in dominio eius; quoad alios verò contractus, in quibus dominium non transfertur, si res aliena apud depositarium vel commodatarium, vel locatarium casu fortuito & sine ulla eorum culpa pereat, domino suo pereat; nec illis incumbat ulla faciendæ restitutionis obligatio, nisi aliter expresse conventum sit, vel aliqua alia ratio specialis ad id obliget, ut ex communi legum usu

& Theo-

& Theologorum consensu tradit idem Lessius. Quod si res illa ex aliqua culpa pereat, commodatarius quidem ob cujus solius utilitatem res gratuitò commodata est, illam tenebitur restituere; si vel levissima eius culpa perierit, ut habetur cap. un. de commodato: locatarius verò, qui rem alterius conduxit pretio, nonnisi ex levi: depositarius autem, qui rem alienam gratuitò custodit, nonnisi ex culpa lata: quia scilicet locatum cedi in commodum locatarij simul & domini; depositum verò solius domini utilitatem respicit.

Differunt denique in eo, quòd ratione mutui præcisè ut mutuum est, nihil à mutuario ultrà rem mutuatam aut illius valorem exigere licitum sit; in contractu verò locationis id licitè & justè fieri possit, ut ex antè dictis intelligitur & plenius ex dicendis constabit.

§. X.

Quid hoc septimo Decalogi præcepto prohibetur.

1. HOc septimo præcepto prohibetur, non solum quævis iniusta rei alienæ acceptio & detentio; quæ furti nomine designatum, sed etiam (ut explicat Sanctus Augustinus quæst. 71. in Exod.) quævis alia iniusta rei alienæ contrectatio, aut damni illatio. & consequenter deliberata quævis voluntas alterius rem iniustè usurpandi, vel detinendi, aut damnum illi inferendi, ut docet enim S. Tho. 1. 2. quæst. 72. art. 7. peccata voluntatis & operis eiusdem sunt speciei; cum hâc tamen differentia, quòd peccata operis contrà hoc septimum præceptum ad restitutionem obligent, non verò peccata solius voluntatis.

Est autem observandum, solam illam rei alienæ invitò domino usurpationem ac detentionem, quæ iniusta est, hoc præcepto prohiberi: quia ut ex communi Theologorum doctrina observat Toletus, lib. 7. capite 14. variis ex casibus ablatio rei alienæ invito Domino fieri potest absque ullo iustitiæ detrimento, verbi gratia cum fit ex legitima superioris authoritate, qui ex causâ iusta & rationabili, bona unius in alterum transfert; qua ratione Israëlitæ non peccaverunt, cùm Deo jubente spoliaverunt Ægyptos; item cùm fit in utilitatem domini, ut cum à furioso ensis subripitur, ne

nullum percutiat; dummodò tamen valor & pretium eius in utilitatem domini convertantur: qua ratione dicit idem author non committi furtum ab uxore, quæ pecunias clam aufert à marito suo, ne (quòd sæpissimè scit ab illo fieri) ludis & commessationibus eas profundat; dummodò tamen in usum familiæ pecunias illas convertat: nec etiam peccare illum, qui vinum alteriùs effundit, ne inebrietur; nec qui charitas rumpit & lacerat, ne alij ludendo, blasphemias proferant, aut alia ratione peccent.

2. Docet etiam idem Toletus non committi furtum ab eo, qui clàm aliquid accepit, quod sibi alias debetur: quandò scilicet certò scit illud sibi deberi, nec potest coram Iudice debiti solutionem exigere, quà debitor est potens, aut debitum probare non potest, aut inde sibi aliquod malum timet, si enim viâ iuridicâ debiti solutionem obtinere posset, peccaret occultè rapiendo; quamvis ad restitutionem minimè teneretur. Monet tamen cavendum esse, ne ex illa secreta ablatione, quamvis iusta, scandalum aliquod aut damnum alterius sequatur: puta ne alij in suspicionem furti veniant; neve is à quo accepit, rursùs idem debitum solvat ac denique ut nihil aliud accipiat, præterquam quod ipsi debetur, verbi gratia si pactum de certa mercede inter dominum & famulum intercessit, & famulus liberè in illud consensit, non potest famulus vltrà illam quidquam sibi sumere nisi fortè adigatur ab ipso domino ad alia opera præstanda de quibus inter eos non convenerat; tunc enim teneretur dominus solvere ultrà pactum, & eo denegante, famulus quod sibi iustè deberetur, posset accipere.

Sunt autem duæ species iniustæ oblationis rei alienæ: scilicet furtum, cum aliquid secretò ab alio iniustè aufertur & rapina cùm palam & violenter aufertur: qua ratione (ut docet Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 63. art. 4. & 9.) rapinæ peccatum non solùm specie differt à furto; sed & illo gravius est, quia præter iniustam rei alienæ oblationem, violentiæ illatæ iniuria etiam in eo reperitur, quæ circumstantia ideò in confessione declaranda est.

3. Cum verò quævis rei alienæ ablatio & detentio iniusta, sit ex genere suo mortale peccatum, ut docet S. Thomas su-

mas suprà, art. 6. nisi rei furto ablatæ parvitas excuset: difficultas est inter Theologos, quænam quantitas, seu quisnam valor rei ablatæ sufficiat ad peccatum mortale in materia furti constituendum. Variæ sunt Doctorum super hâc re sententiæ: Navarrus capite 17, num. 4. dimidium regalem (qui ætate illius quinque solidis aut circiter æstimabatur) existimat sufficere ad peccatum mortale in materia furti: Toletus lib. 5. cap. 6. unum regalem aut duos etiam respectu ditissimi: Sotus lib. 5. quæst. 3. art. 3. ad 3. unum vel duos aureos. In re maximè difficili probabilissimè loqui videntur illi, qui hanc furti quantitatem viri prudentis & pij arbitrio esse definiendam existimant, idque non solùm ex valore aut quantitate rei ablatæ: sed etiam spectatis circumstantiis tùm personæ cui ablata est, tùm damni quod iniustè illatum est, tùm etiam pravæ dispositionis illius qui rem alienam abstulit: ex quo fit ut peccatum mortale committatur interdum rem modici valoris auferendo, si persona cui surripitur inops sit, ut si quis viduæ illi Evangelicæ Christi Domini ore laudatæ duo illa minuta, quæ in gazophilacium misit, abstulisset, totum illius victum (ut idem Dominus loquitur Matth. 12.) surripuisset: item si quis rem modicam furetur, unde damnum aliquod notabile sequatur, ut si à sartore acum, à sutore subulam, à scriba calamum surripiat; qui eiusmodi instrumenta ad præstanda opera sua plurium dierum spatio reperire non possent: item si quis modicum quid furto acciperet, sed animo & voluntate plura surripiendi, haud dubie in his & similibus casibus modicus valor & exigua quantitas, ad peccatum mortale furti constituendum sufficere posset. Prætereà vix est ullus conscientiæ utcumque timoratæ, qui si dimidiam vel etiam tertiam partem aurei à quocunque furetur, se peccatum mortale committere non arbitretur. Vnde videtur magis expedire ut prudens Confessarius in hâc furti materia, sive pro restitutione injungenda, sive pro pœnitente suo ab hoc peccato infami deterrendo, rigidiorem potiùs quàm laxiorem sententiam amplectatur, ut sapienter monet Lessius cap. 12. dub. 8.

4. Quæres 1º quid censendum sit de eo, qui plura modica furta committit? Respondetur cum distinctione: si enim

per modica illa futura intendat conquirere notabilē aliquam quantitatem, peccat mortiferè per illam pravam intentionem, & etiam per quodvis exterius furtum licet modicum, quod ex illa intentione fit: si verò absque tali intentione, sed ex occasione solum res aliquas modicas diversis vicibus furetur; licet unaquaque vice in particulari non peccet nisi venialiter, ob materiæ levitatem: ubi tamen res illæ simul junctæ constituunt quantitatem notabilem ad peccatum mortale sufficientem: tunc si hoc advertat, resque illas iniustè acceptas velit retinere, aut aliquam aliam, quæ quantitatem illam peccati mortalis compleat, denuò surripere, peccabit mortaliter, ut ex communi Doctorum consensu docet Lessius suprà dub. 8. qui etiam rectè observat moraliter loquendo maiorem quantitatem ad peccatum mortale requiri, quandò quis valdè dissitis temporum intervallis aliquid eidem subtrahit, quàm si brevi tēpore aut simul accipiat: item maiorem adhuc quantitatem requiri, quandò quis à diversis modicas res furatur, quàm si ab uno easdem res furetur: eò quòd minùs illi singuli lædantur, quàm si aliquis solus totum illud damnum sustineret.

§. XI.

Quot modis peccetur contra hoc septimum Decalogi præceptum.

1. EX paragraphis præcedentibus satis cōstat quàm varii sint & multiplices modi, quibus in hoc pærceptum divinum peccetur.

Ac in primis peccant contra illud, qui rem alienam furantur aut iniustè detinent, vel furari aut detinere iniustè volunt, qui debita non solvunt, aut solvere nimis diu differunt, cùm possint, præsertim si creditor dilationem illam molestè ferat, aut ex illa incommodum aut damnum aliquod patiatur; qui cum violentiâ rem alienam rapiunt, & qui metu iniustè incusso, aut dolo aliquo alterum adigunt, vt contractui oneroso atque damnoso subscribat.

Qui rem aliquam suam, vel sibi debitam apud alterum furtim surripiunt, quandò illam commodè aliâ ratione repetere possunt; præsertim si inde sequatur scandalum aliquod

quod aut damnum alterius, cui licet innocenti furtum illud fortasse imputabitur.

Qui promissionem alteri seriò factam, & ab ea acceptatam in re notabili exequi nolunt: qui cùm sint alterius hæredes aut testamenti executores illius debita aut legatim solvere non curant,

2. Qui damnum aliquod alteri deliberatè inferunt, vel alterius damno cooperantur aliquo ex novem modis quos memoriæ iuvandæ causa Doctores duobus his versibus complexi sunt,

Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

1. *Iussione*, filios, servos, aut alias personas sibi subditas ad furtum faciendum, aut damnum alteri inferendum compellendo: aut furtum factum aut damnum illatum ratum habendo 2. *Consilio*, alteri suadendo, vel promissionibus aut precibus illum promovendo. 3. *Consensu*, iniustæ alicui actioni consensum præbendo. 4. *Palpatione* seu adulatione, ac ementitis laudibus ulterum ad aliquid contra iustitiam faciendam inducendo. 5. *Recursu*, offerendo vel præbendo refugium iis qui damnum iniustum alteri intulerunt; eorum instrumenta occultando aut furta receptando, & sic peccatum illorum fovendo. 6. *Participatione*, sive in actione furti, rapinæ, &c. sive in præda & lucro inde obveniente. 7. *Silentio*, seu omissione correctionis; aut inhibitionis ad furium aut damnum alterius impediendum necessariæ, si sit superior; vel recti & æqui consilii, si consultor: vel debitæ vigilantiæ, custodiæ, si custos existit. 8. *Non obstando* damno quòd iniuste infertur, & id minimè faciendo quo damnum impedire possit, præsertim si ad id ex officio teneatur. 9. *Non manifestando* malefactorem, cum ad id tenetur ex officio, sive ut damnum impediatur antequam fiat, sive ut resarciatur postquam factum est.

3. Peccant etiam contra hoc præceptum, qui rem aliquam emunt, quam sciunt vel dubitant esse furtivam ut sibi retineant; secus vero, ut eam vero domino restituant.

Qui res inventas, cùm possint, vero domino non restituunt, vel diligentiam requisitam ad illum dignoscendum adhibere non curant.

Qui emendo aut vendendo dolo vel fraude utuntur: qui rem aliquam notabiliter pluris vendunt, aut minus emunt quàm valeat: qui rem defectuosam pro integra vendunt, nec illius defectum occultum emptori patefaciunt; qui in pondere, numero, aut mensura fraudem aliquam committunt: qui monopolium aliquod iniustè faciunt, quando scilicet plures mercatores simul conspirant, ut merces omnes alicuius generis coemant, easque posteà ultra iustum pretium pro arbitratu suo vendant.

Qui servis aut mercenariis stipendium debitum aut mercedem detinent, aut absque ulla ratione illis solutionem notabiliter differunt: quod quidem peccatum adhuc gravius est, si ex illa dilatione damnum aut incommodum aliquod notabile illis obveniat:

Peccant etiam qui ad lucrum in ludis vel sponsionibus faciendum fraude vel dolo utuntur; qui res alienas ludo & aleis exponunt; vel proprias, sed alendæ familiæ necessarias: qui alium minis, convitiis, fraude aliqua, &c. ad ludum pertrahunt: qui aleis & similibus ludis iure civili prohibitis immodicam pecuniæ quantitatem exponunt.

Denique contra hoc septimum præceptum peccant illi qui ex mutuo usuras exigunt; quæ quoniam variis artibus ut plurimum teguntur & palliantur, idcircò paulò fusiùs de illis agendum est.

§. XII.

Quibus modis usura peccatum committatur.

1. SUpponimus usuræ nomen iuxtà communem & usitatam significationem sumi; vel pro lucro usurario, quod ex mutuo provenit: vel pro actione qua tale lucrum iniustè acquiritur; seu pro contractu, in quo mutuum datur cum pacto expresso vel tacito, aut saltem cum voluntate accipiendi à mutuario vltra sortem principalem aliquid pretio æstimabile, tanquam debitum ratione ipsius mutui: unde Sanctus Augustinus dixit in Psalm. 36. *fænerari, esse mutuam pecuniam tuam dare ei, à quo aliquid plusquam dedisti, expectes accipere.* Ex quo intelligitur usuram tripliciter committi posse, scilicet vel sola voluntate & intentione, vel pacto ex-

cto explicito, vel implicito, unde consurgit usura mentalis, usura formalis & usura palliata.

2. Est autem certum quascunque usuras, & quovis modo fiant, esse illicitas ac prohibitas. Id constat in primis ex scriptura Psalm. 14. ubi postquam Propheta Regius dixit; *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo?* respondet; *qui pecuniam suam non dedit ad usuram.* Ezech. 18. ubi Propheta declarans, quis verè iustus dici possit, inter alias conditiones hanc apponit: *si ad usuram non commodaverit, & amplius non acceperit.* Et Sanctus Lucas 6. ubi Christus expressis verbis edixit: *Mutuum date, nihil inde sperantes.* Quæ Christi Domini verba continent non modò consilium, ut scilicet mutuum detur ex mera charitate, & nihil inde ne quidem gratuitum speretur; sed etiam præceptum prohibitivum ne quid ratione mutui exigatur tanquam ex iustitia debitum; quo sensu verba illa intellexit Urbanus III. cap. *Consuluit,* extrà de usuris, ubi postquam quæstionem hanc sibi factam proposuit: *An ille in iudicio animarum quasi usurarius debeat iudicari, qui non aliàs mutuo traditurus eo proposito mutuam pecuniam credit, ut licet omni conventione cessante, plus tamen sorte recipiat, &c. Item an negotiator pœna consimili debeat condemnari, qui merces suas longe maiori pretio distrahit, si ad solutionem faciendam prolixioris temporis dilatio prorogatur, quàm si ei in continenti pretium persolvatur:* respondet: *Verum quia quid in his casibus tenendum sit, ex Evangelio Lucæ manifestè cognoscitur, in quo dicitur, date mutuum nihil inde sperantes: huiusmodi homines pro intentione lucri quam habent (cum omnis usura & superabundantia prohibeatur in lege) iudicandi sunt male agere.* Id constat prætereà ex capite *Quia in omnibus*, ibidem, in quo prohibitum est ne usurarij manifesti ad communionem altaris admittantur, neve Christianam, si in hoc peccato decesserint, accipiant sepulturam, & Clementi unde usuris in Concilio Viennensi decernitur velut hæreticum esse puniendum illum, qui pertinaciter affirmare præsumpserit, exercere usuras non esse peccatum.

Id etiam hac ratione probat Sanctus Doctor 2. 2. q. 78. a. 1. quia illicitum est ac iniustum, ut pro eadem re duplex

pretium exigatur, vel ut vendatur id quod non eft vendentis. atqui is qui ufuras exigit, duplex eiufdem rei pretium exigit; aut vendit id quod non eft fuum: vel enim ufuras accipit pro pecunia quam mutuo dedit, vel pro ufu illius pecuniæ: fi primum, duplex pretium eiufdem rei accipit, nempe fummam forti principali æqualem, & præterea ufuræ fœnus: Si fecundum, vendit rem non fuam: cum enim per mutuum transferatur dominium rei mutuatæ in mutuatarium, confequenter ufus eft illius, non verò mutuantis.

Ex dictis concludes peccatum ufuræ committi, quotiescunque hæc duo fimul concurrunt, verum fcilicet mutuum, & pactum vel propofitum, feu intentio recipiendi aliquid pretio æftimabile, ultra fortem principalem tanquam ratione mutui debitum. Ex qua regula dignofci poffunt varij & multiplices cafus, in quibus aliquando ufuræ peccatum incurritur, aliquandò verò minimè incurritur.

4. Atque inprimis fequitur ex illa regula, ufuræ peccatum in cenfibus minimè reperiri: cùm in illis non fit verum mutuum, fed potiùs fpecies quædam venditionis, ut explicat Leffius libro 2, c. 22. ubi etiam docet & pluribus probat, non tantùm cenfus reales, fed etiam perfonales (qui hodie ubique funt in ufu) effe licitos, nec, (fi modò nullus fubfit fucus) ufuram ullo pacto redolere: in illis fiquidem venditur & emitur non ufus pecuniæ fed jus exigendi quotannis certam pecuniæ quantitatem, cuius pretium iuftum vel ex Principis, lege vel ex naturali æquitate dijudicandū eft.

Sequitur 2. in Cambiis, fi bona fide & feclufa omni fimulatione fiunt, nullam ineffe ufuram: in reali enim & legitimo Cambio non reperitur mutuum verum, fed permutatio pecuniæ pro pecunia; five fiat localiter, feu ut vulgò dicitur per literas, quando v. g. datur pecunia Parifiis ut tantumdem Romæ reddatur; five fiat fimplex mutatio numifmatum diverfæ rationis & fpeciei, ut aureorum cum argenteis, patriorum cum externis? in iis enim permutationibus five ratione translationis & affecurationis pecuniæ, in cambiis localibus, five ratione officij campforis regia aut publica authoritate conftituti, ut in cambiis fimplicibus, five ob alias quafdam rationabiles caufas quæ in cambiis occurrunt (de

quibus

quibus fusè Lessius agit c. 23. dub. 2.) lucrum aliquod moderatum licitè accipi potest, quod cum non accipiatur ratione mutuï, ad usuram minimè pertinere dignoscitur. Si verò in illis propter solam dilationem solutionis aliquid exigeretur, cambium illud esset usurarium: tunc autem censetur in cambio lucrum ob solam dilationem accipi, quandò pecunia solvitur cum augmento in eodem loco, in quo accepta, fuit, ob fictam illius in alium translationem.

5. Sequitur 3. neque etiam in ipso mutuo committi usuram, si non ratione mutui, sed aliqua alia de causa lucrum aliquod ultra sortem accipiatur: duæ autem ejusmodi causæ à Doctoribus præcipuè assignantur. Prima est ratione damni emergentis, ut docet Sanctus Thomas suprà art. 1. ad 1. si enim mutuans damnum aliquod aut incommodum pretio æstimabile in rebus suis patiatur ratione mutui, potest licitè damni illius compensationem aliquam à mutuatario accipere. Secunda est ratione lucri cessantis: quamvis enim quidem Doctores id negent; Joannes Maior tamen, Medina, Caietanus, Lessius & plures alij, quos citat & sequitur Laymannus lib. 3. de iutract. 4. cap. 16. supr. id licitum esse docent, dummodò, ut monet Navarrus capite 17. n. 211. & commentario de usuris num. 43. omnis dolus, & fraus, aut usuræ palliatio absit. Observat autem rectè Lessius, ut hæc pactio licita sit, requiri, ut mutuatio sit verè causa lucri cessantis, verbi gratia si quis mutuet alteri pecuniam, quam habet proximè destinatam negotiationi aut emptioni rei frugiferæ: item ut compensatio lucri illius cessantis non ad æqualitatem: sed ex æquo & bono secundùm viri prudentis & pij judicium fiat, deducta existimatione laborum & expensarum, & etiam periculi, quod lucri illius faciendi causa subeundum fuisset.

6. Addunt aliqui tertiam causam, ob quam in mutuo ultrà sortem aliquid accipi possit, scilicet ratione periculi cui pecunia mutuata interdum exponitur: ut si quis mutuum det homini decoctori aut dubiæ fidei, vel à quo nonnisi difficulter & cum multis fortasse expensis pecunia mutuò data recipi poterit; docentq; periculum illud ac expensarum illarum & difficultatum metum esse quid pretio æstimabile. Ita Syl-

vester,

ster, Medina, Corduba, & alij quos citat & sequitur Lessius suprà dub. 13. quorum sententia licet probabilis videatur; contraria tamen, quæ lucrum huiusmodi illicitum esse asserit, quamque Navarrus cap, 23. num. 81 amplectitur, asseritque esse communem Theologorum & Canonistarum, probabilior videtur, & in praxi tutior, ea præsertim ratione quòd quamvis prior illa sententia pluribus rationibus quas affert Lessius, niti videatur; in praxi tamen (quod maximè attendere debent Confessarij) sit periculosa, & usuris facilem aditum præbeat; quis enim in quacunque mutui dandi occasione non deprehendat varias timendi causas, ne pecunia mutuata periclitetur, neve in illius recuperatione difficultates aliquæ subeundæ sint, aut expensæ faciendæ; sicque possit semper obtendere quasdam rationes lucri ultrà sortem principalem accipiendi?

7. Ex eadem regula infertur contraria ratione plurimos contractus esse usurarios, qui prima specie tales esse minimè videntur, quales sunt omnes illi in quibus ratione mutui exigitur à mutuatario ultrà sortem principalem, non quidem pecunia, sed aliquid aliud pretio æstimabile, quodcunque tandem illud sit: verbi gratia, si quis mutuo, det pecunias alteri ut domum eius viliori pretio conducat ut ab ullo aliquod obsequium à lingva vel à manu accipiat; ut satisfactionem aliquam ex iustitia, ratione iniuriæ debitam ipsi remittat, &c. ista enim & similia sunt pretio æstimabilia, proindeque ratione mutui accipi aut intendi sine labe usuræ non possunt: quare diligenter & attentè perpendendum est, quoties in mutuo conditio aliqua onerosa mutuatario imponitur; an sit pretio æstimabilis; & an ratione mutui apponatur; quia in eiusmodi appositione usura deprehenditur.

§. XIII.

Solvuntur quadam dubia circa usura materiam frequentiùs occurrentia.

1. PRimum est, an liceat dare mutuum ea conditione, ut si mutuatarius termino constituto non reddat mutuum, in pœnam dilationis aliquid vltrà sortem principalem solvat. Respondetur iuxta sententiam Sylvestri, Medinæ, Navarri, & alio-

& aliorum apud Lessium suprà dub. 15, id licitum esse; dummodò tamen nulla fraus aut intentio usuraria subsit: aliàs si mutuans lucrum illud principaliter intendat, & terminum aliquem brevem mutuatario præscribat, eo solùm fine, ut causam aliquam lucri ex mutuo captandi prætexere possit, usuram haud dubiè committit; quod etiam de illo dicendum videtur, qui principaliter intendens ex mutuo lucrum, nullam quidem pœnam conventionalem apponit, sed cum mutuatario convenit ut termino aliquo brevissimo, quem illi ad solvendum præscribit, elapso, eum coram iudice pro mutui solutione citet: ut sic à die primæ citationis ad solvendum interesse ut vocant, sententia iudicis pro pecunia mutuata obligetur: in hoc enim casu & aliis similibus committitur usura mentalis; cùm ipsius mutuantis intentio primò & principaliter in lucrum ex mutuo sola mutui ratione percipiendum feratur.

2 Secundum est, utrùm liceat creditori pignus aliquod frugiferum accipere in assecurationem debitorum. & ex illo donec debita solvantur fructus percipere: e. g. fundum aliquem frugiferum, puta hortum, pratum, &c. ex quo fructus aliquos annuatim colligat, donec mutuatarius ei debitum restituat. Respondetur posse quidem eiusmodi pignus percipere; sed teneri fructus collectos in sortem principalem sibi debitam computare, ut docet Navarrus & alij apud Lessium dub. 16. Ratio est, quia eiusmodi fructus nullo alio quàm mutui titulo sibi retinere potest; atqui, ut iam dictum est, sola mutui ratione lucrum nullum, nullique proinde fructus licitè accipi possunt.

Excipitur communiter unus casus qui habetur capite *Salubriter*, de usuris, ubi Innocentius III. decernit, *generum ad fructus possessionum, quæ sibi à socero sunt pro numerata dote pignori obligatæ, in sortem computandos, non esse obligandum*: quod æquissimæ à Pontifice constitutum est, non ratione mutui quo socer erga generum obligatur; sed ratione damni emergentis propter onera matrimonii sustinenda, quibus gener titulo promissæ dotis & tamen nondum solutæ obstringitur.

Addit etiam Navarrus, capite 17, num. 217. si feudatarius de-

rius debeat aliquid domino directo, eique in pignus tradat feudum; item si Emphyteuta simili ratione oppigneret domino directo rem Emphyteuticam: quod in utroque illo casu dominus directus feudi vel rei Embyteuticæ potest illius fructus sibi retinere, nec illos in sortem principalem computare tenetur: idque non ratione mutui; sed ne res apud dominum directum existens fructificet alteri: quod rationi consentaneum minimè videtur.

3. Tertium est, utrùm licitum sit inire societatem cum altero, ea conditione, ut salvo capitali, lucrum aliquod certum quotannis accipiatur. Ut huic difficultati, quæ hactenûs difficillima etiam doctissimis Theologis visa est, lucem aliquam afferamus, supponimus nunc societatis modum tribus communiter contractibus perfici.

Primus contractus est, quo quis præsentes habens pecunias, societatem init cum viro industrio; puta cum mercatore, easque illi credit ad lucrum ex illis in negotiando industria laboreque suo comparandum, ea conditione, ut sicut cum illo lucri obvenientis particeps esse intendit, sic etiam damni partem sustineat, si quod in illa negotiatione ferendum sit. Secundus contractus est, quo cum mercatore illo pascitur aliquam lucri sibi obventuri partem illi cedendo; ut assecuret sibi summam illam principalem sibi collatam; ita ut quocunque eventu salva illi & integra remaneat. Tertius denique est, quo ad suspiciones tollendas, & evitandas molestias reddendarum rationum, cum eodem rursus convenit, ut certum aliquod lucrum annum illi assecuret: minus tamen illo, quòd ei verisimiliter ex eiusmodi negotiatione obvenire posset.

4. Cùm igitur hi tres contractus seorsim licitè fieri posse videantur: quæritur an etiam coniunctim cum uno eodemque licitè possunt iniri.

Multi & graves & magni nominis Theologi id licitè fieri posse asserunt, quorum antesignanus fuit olim Ioannes Maior almæ facultatis Parisiensis Doctor celeberrimus in 4. sent. distinctione 15. quæst. 49. cui posteà subscripserunt Gabriel, Sylvester, Angelus, Navarrus, Covarruvias, Toletus & plures alij, quos citat & sequitur Lessius cap. 25. dub-

3. & nu-

3, & nuperrimè Ludovicus Baillius Propenitentiarius Parisiensis in triplici examine titulo de examine pœnitent. quæstione 70. & Raymundus Bonaldus in cursu Theælogiæ moralis authoritate Illustrissimi Archiepiscopi Tholozani recenter edito tomo 1. tract. 16. lect. 26.

E contra Cajetanus, Sotus, & plures alij non minùs eruditi Theologi, tres illos contractus coniunctim factos omninò repudiant, & planè usurarios esse contendunt.

Quamvis in quæstione adeò ancipiti atq; perplexa nobis præstaret silere potiùs quàm eloqui; ne tamen lectorem dubium & incertum relinquamus, tria hic breviter dicimus.

5. Primum est posse salva fide in utramque partem super hac quæstionis disputari: quod satis constat ex eo quod tot & tam magni nominis Theologi, tam veteres quàm recentiores, quæstionis circà præfatos contractus propositæ partem alii negativam, alii affirmativam amplectũtur & propugnant, quod proculdubio minimè facerent, si id salvâ fide facere non liceret: neque enim Bulla Sixti V. quæ incipit *Detestabilis avaritia*, tres illos contractus condemnat, prout supra explicati sunt, ut fusè ostendit Lessius supr, unde etiam, ut idem author observat, post Bullam illam publicatam Toletus & alii Doctores Romæ tres illos contractus licitos esse publicè docuerunt, & scriptis ediderunt; quod haud dubiè non fecissent, si id prohibitum fuisset: quare, cum nihil adhuc super hâc quæstione definitum expræsè ab Ecclesiâ fuerit, nullus temerario aut præcipiti zelo condemnandus est: unde meritò Ioannes Gerson lib. de vita spirit. an lection. 4. Theologos omnes admonet, *Ne faciles sint asserere actiones aliquas aut omissiones esse peccata mortalia, præsertim sub verbo universali, & dum prædicandum erit ad populum*, Additque se à literato quodam & experto viro didicisse. *Perniciosam esse in omni arte vel doctrina assertionem audacem & extremam, maximè ubi observatio communis obnititur, obviatque; & nunquam quemlibet oblivisci debere, quàm incerta sit scientia nostra: ita ut sæpè idem homo brevi momento temporis, nunc in hanc, nunc in oppositam feratur sententiam.* Et subiungit, *fieri quandoque ut per tales assertiones publicas nimis duras & strictas, præsertim in non certissimis, nequaquam eruantur*

eruantur homines à luto peccatorum, sed in illud eo profundiùs quo desperatiùs immergantur.

6. Secundũ est, præfatum contractum societatis ex tribus aliis suprà explicatis conflatum, quamvis speculativè loquendo videatur inniti rationibus aliquibus probabilibus; in praxi tamen doctis quibusdam & piis viris meritò videri suspectum. Primò, propter periculum pravæ & usurariæ intentionis, quæ illi ut plurimum subesse potest: quotus enim quisque est hodie inter homines, qui in eiusmodi negotiatione, hoc primum & solum sincerè coram Deo intendat, scilicet societatem inire cum mercatore & cum illo de lucro ac damno periclitari; posteaque perfecto eiusdem mercatoris animo, illi potiùs quàm sibi gratum aliquid præstare cupiens, de capitalis sui ac lucri certi assecuratione, abstrahendo semper ab omni usurario affectu, cum illo paciscatur? quis non videat quàm lubrica sint ista, & quam dubius & incertus in eiusmodi angustiis iustitiæ limes, à quo si vel minimùm deflectas, in horrendum usurarum, fraudum & cuiusvis iniustitiæ barathrum delabaris? Denique quis non perspiciat eiusmodi societatis contractum omnibus aliis contractibus usurariis aditum, non modo patefacere, sed etiam præmunire? quamvis enim non iam mercatori aut industrio viro, sed pauperi & egestate laboranti pecunia mutuo detur; nullus est, qui si ex illo mutuo lucrum, id est usuram accipere velit, obtendere non possit causam lucri cessantis, ac dicere se ad contractum dictæ societatis cum alio mercatore ineundum semper paratum esse.

Tertium denique est, quòd quamvis ob rationes allatas longè tutius sit ab his & similibus lucris, & negotiationibus, quæ usuram utcumque redolent abstinere, si tamen aliquis bonâ fide, & virorum aliquorum piorum & doctorum consilio fultus, præfatos contractus aut alios similes ineat, non ideò præcipiti iudicio damnandus aut à tribunali pœnitentiæ arcendus est; sed aliquando consultissimum erit, si aliud ei svaderi non possit; illum in bona fide relinquere: ac dummodò dispositiones aliæ necessariæ non desint, illi beneficium absolutionis impertiri: præsertim in iis casibus, in quibus sine scandalo aut salutis periculo denegari non potest.

§. XIV.

§. XIV.

De restitutione ob violationem huius septimi præcepti facienda.

1. RESTITUTIONIS nomine intelligitur actus iustitiæ commutativæ, quo res alterius, quæ iustè retineri non potest, eidem restituitur, vel damnum iniuste illatum compensatur. Hanc autem ad salutem esse necessariam constat ex S. Doctore, & communi Theologorum omnium consensu, quibus suffragatur S. August. Epist. 54. ad Macedonium, ubi sic loquitur: *Si res aliena, propter quam peccatum est reddi possit, & non reddatur; pœnitentia non agitur, sed simulatur: si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, si (ut dictum est,) restitui possit.*

2. Est autem restitutio ita necessaria, ut non modò non possit absolvi, qui alienum iniustè retinet, nec illud vult restituere: sed etiam (ut rectè docet & probat Lessius lib. 5. dub. 2.) continuè actu peccet toto eo tempore, quo non restituit, si id possit, non quidem addendo novum peccatum, sed idem iniustitiæ peccatum continuando, quod ea ratione singulis momentis crescit: tùm ratione diuturnioris durationis, tùm etiam ratione maioris nocumenti, quod per illam iniustam rei alienæ detentionem diutiùs continuatam eius domino infert: unde Confessarius non modò non debet absolvere illum qui restituere non vult, cum tenetur & potest, sed etiam cum qui restituere neglexit, quando commodè potuit, nisi priùs actu restituat, aut ita seriò id promittat, ut Confessarius verbis illius fidem meritò adhibere possit; aliàs cùm in statu peccati remaneat, incapax est absolutionis.

Ex variis autem & multis, quæ circa restitutionis materiam disputari à Theologis solent, nos præcipua & scitu maximè necessaria seligemus, maiorisque facilitatis gratia præpositis aliquot quæstiunculis, explicabimus.

QUÆSTIUNCULA I.

Quisnam restituere teneatur.

1. AD restitutionem faciendam obligatur primò is, qui iniustè

iustè rem alienam accepit, vel qui; iniustè alteri damnum intulit, idque non modò cum per se, sed etiam cum per alios sive directè, sive indirectè id præstitit: quod Sanctus Thomas quæst. 62. art. 6. & 7. docet posse fieri novem modis suprà Parag. XI. citatis.

Circa quos rectè observat Valentia disp. 5. q. 6. de restitut. pun. 3. duo requiri ad restitutionis obligationem inducendam, 1. Ut effectu ipso res aliena fuerit injustè ablata, aut damnum injustè illatum. 2. Ut quis causam injustæ illius ablationis aut damnificationis verè dederit; sive directè jussione, consilio, consensu adulatione, recursu, participatione alium ad id ita inducendo, ut re ipsâ propter huiusmodi iussionem, consilium, &c. res aliena fuerit injustè ablata, aut damnum illatum; sive indirectè, non obstando ac impediendo, quandò scilicet ad id ex officio & iustitia tenebatur, ut docet S. Thomas suprà art. 7. ad 3.

Quod si plures simul concurrant ad unam & eandem injustam actionem, ut ad spoliandam vel incendendam domum; tunc quilibet illorum tenetur in solidum ad totius damni compensationem; quia ut ex Cajetano & aliis adnotat Valentia) quilibet tunc est causa totius damni, quamvis non solus: qui enim una cum alio aliquid efficit, verè illud efficere censetur.

Quòd si unus illorum damnum illatum resarciret non amplius obligarentur alii ad restitutionem erga illum qui damnum passus est; sed unusquoque teneretur refundere pro ratâ sua parte ei, qui totum damnũ compensavit, ut docet Sanctus Thomas supra ad 2.

Obligatur 2. ad restitutionem is, qui rem injustè acceptam apud se habet, sive bona fide, sive mala illam habeat: e. g. si quis equum furto ablatum emat à fure, sciens eiusmodi equum esse furtivum, dicitur mala fide possidere; si autem nesciat esse furtivum, nec eius venditorem esse furem, tunc bona fide, possidere dicitur: & utrovis modo possideat, tenetur semper illum vero domino restituere, cum hâc tamen differentia, quòd malæ fidei possessor, quomodocunque pereat res illa, quam mala fide possidet, teneatur non solum eam vero domino restituere, sed etiam omne damnum,

mnum, quod ex mora restitutionis sequitur compensare: at verò possessor bonæ fidei tenetur tantùm ad restitutionem rei, si adhuc illam habeat, quandò alterius esse deprehendit: non verò si stante bona fide res illa periit, aut in eius potestate esse desiit; & ad ea solummodò restituenda, in quibus factus est ditior, id est ad ea quæ habet ultrà id quod habiturus fuisset si rem illam non habuisset.

Quòd si postquam deprehendit rem, quam bona fide possidet, esse alienam, illam vero domino restituere negligat; tunc si res perat, tenetur ad restitutionem sicut de malæ fidei possessore dictũ est eò quòd amplius eam bona fide non possideat, Ita Toletus lib. 5. cap. 17.

Præterea qui bona fide rem alienam possidet, potest illam præscribere, id est si toto tempore ad præscriptionem à jure præfinito bona fide illam possideat, amplius illam restituere non tenebitur: at verò malæ fidei possessor nullo tempore præscribere potest, ut docet idem Toletus & ex antè dictis constat.

3 Obligatur denique ad restitutionem is, qui rem alienam apud se iusto quidem titulo habet, sed quam iustè contra domini voluntatem diutiùs retinere non potest: & hac ratione, quicunque habet apud se rem commodatam, locatam, vel depositam, elapso tempore præfixo, illam invito domino retinere non potest: sed illi tenetur restituere, ut ex communi Theologorũ sententia docet Toletus supr. Similiter qui mutuum accepit termino constituto, illud solvere tenetur: aliàs invito domino rem illius detinere, si restituere possit, est illicitum: unde qui sine ulla ratione diuturnas trahunt moras in solvendis debitis, aut in reddendis rebus alienis quas apud se habent, haud dubiè contra iustitiam peccant; præsertim si illi, ad quos pertinent, dilationem solutionis aut restitutionis inviti ferant, aut ex illa damnũ patiãtur,

QUÆSTIUNCULA II.

Cui sit restituendum.

1. SAnctus Doctor supr. art. 5. dicit restitutionem illi ipsi faciendam esse, à quo res accepta est, vel cui damnum

illatum eſt: quod ſi ille mortuus ſit, eius hæredibus: quod ſi rei illius dominus, aut eius hæredes ignoti ſint, nec lapſu temporis poſſint deprehendi, tunc Chriſto Domino (*quem ut ait* Apoſtolus Hebr. 1. *Deus conſtituit hæredem univerſorum*) in membris ſuis, id eſt, pauperibus ſecundum mentem Sancti Doctoris debet fieri reſtitutio: & ſi is, qui ad illam tenetur pauper ſit, poterit de conſilio paſtoris aut Confeſſarij partem rei reſtituendæ, vel etiam totam illam ſibi applicare, vel ex eiuſdem conſilio erogare Eccleſiis, aliiſque piis locis, ut ex communi Theologorum doctrina docet Navarrus cap. 17. num. 93.

2. Dubitant autem Theologi utrum qui rem emit à fure, teneatur eam vero domino reſtituere, etiam cum diſpendio pretii quo illam emit; & utrum licitum ſit illi, ad recuperandum pretium datum, illam furi reſtituere. Navarrus ſupra Reſpondet cum diſtinctione, aſſeritque illum, qui bona fide rem eiuſmodi emit à fure, poſſe illi reddere, ut pretium ſuum recuperet: illum verò qui mala fide, id non poſſe, ſed ad reſtituendum vero domino teneri. Verum Alexander Alenſis, & Sylveſter, quos citat & ſequitur Toletus ſuprà, probabilius exiſtimant utrique id licitum eſſe, ſi fiat, non ex animo verum dominum re ſua fraudandi; ſed pretium à ſe datum recuperandi.

QUÆSTIUNCULA III.

Quid, quando, & quo ordine ſit reſtituendum.

1. DOcet Sanctus Thomas quæſt. 63. art. 2. id quod iniuſtè ablatum eſt, neceſſario eſſe reſtituendum, id eſt rem eandem quæ alterius eſt, & invito illo iuſtè retineri non poteſt, ipſi eſſe reddendam: nec ſatisfaceret is, qui ſolùm illius valorem daret, ut obſervat Toletus ſuprà cap. 22. niſi in tribus caſibus. Primus eſt cùm res deperdita eſt, vel non eſt ampliùs in poteſtate illius qui reſtituere tenetur: tunc enim ſufficit rei valorem reddere. Secundus eſt, cùm res accepta deterior facta eſt: tunc enim vel illius valor reddendus eſt, aut illius defectus, vel diminutio ſupplenda, prout dominus elegerit: poſſeſſor tamen bonæ fidei, ſicut de amiſſione rei

quam

quam bonâ fide possidet, sic etiam de illius imminutione aut in deterius commutatione respondere non tenetur. Tertius casus est, si ex eiusdem rei restitutione fama restituentis periclitaretur, aut aliquod notabile damnum ipsi timeretur: tunc enim sufficit illius valorem reddere.

2. Qui autem iniustè damnum aliquod intulit, tenetur illud compensare secundùm æstimationem viri prudentis: unde qui animal aliquod in tenera ætate occidit, vel novellas arborum plantationes eradicavit, tenetur restituere, non quantùm res illæ in perfecta ætate valituræ forent, sed quantum illarum damnum á viris prudentibus hîc & nunc æstimabitur.

3. Quod spectat ad tempus, docet idem Sanctus Thomas restitutionem rei alienæ, quæ iniustè ablata est, aut malâ fide possidetur, statim si possibile sit, esse faciendam: & rectè observat Toletus suprà cap. 24. universim loquendo, cuiuscunque rei alienæ, quocunque titulo apud alterum sit, restitutionem, ubi primùm commodè fieri potest, esse faciendam; quando illius dominus est rationabiliter invitus, nec ullam vult ferre dilationem: alias, si invito domino retineatur, contrà hoc præceptum peccabitur.

Excipe tamen, si restitutio nonnisi cum summa difficultate aut notabili restituentis detrimento fieri possit: tunc enim, ut docet Toletus supra, si is, cui facienda est nullum detrimentum patitur, per aliquod tempus poterit differri: item si is, cui restitutio facienda est, expresse vel tacitè in illius dilationem consentiat, vel eam non multum ægrè ferat; secùs vero si repetat debitum urgeatq; debitorem; vel, quamvis urgere illum præ aliquo illius metu non audeat, sciat tamen debitor illum invito animo ferre hanc dilationem, tunc haud dubiè peccabit, si debitũ non restituat cum possit: in quo aliqui interdum graviter contrà iustitiam peccant, qui notabilem aliquam summam operariis, artificibus, aut mercatoribus debentes, per diuturnũ aliquod tempus solvere debita non curant, quamvis commodè possint; multasq; alias inutiles ac superfluas expensas, & aliquando etiam eleemosynas, ac largitiones pias ac inordinatas, neglectis creditoribus, faciunt.

4. Quod spectat denique ad restitutionis ordinem, si de-

bitor habeat in bonis tantum, quantùm satis est ad hoc vt creditoribus omnibus satisfaciat, nullus certus ordo in restitutione necessarius est; dummodò prout tenetur, omnibus satisfaciat: quòd si bona eius ad id minimè sufficiant, communis Theologorũ sententia est, debita certa priùs solvenda esse quam incerta; & ex debitis certis prius reddenda esse illa quæ extant, quorum dominium mansit penes creditorem, vt deposita, commodata, locata, &c. ex debitis autem certis quæ non extant, prius solvenda illa esse; quæ privilegiata vocantur, vt dos vxoris, &c. exinde illa quæ sunt antiquiora; nam (vt habet regula juris) *qui prior est tempore, potior est iure*: quæ tamen regula exceptionem aliquam recipere potest, vt si creditorum aliquis gravem necessitatem patiatur; tunc enim charitatis ordo videtur postulare, ut illi priùs quã aliis solutio debiti fiat: quæ omnia fusius explicata & probata apud Gregoriũ à Valentia disp. 5. quæst. 6. de rest part. 10. videri possunt.

QVÆSTIVNCVLA IV

Quænam causæ à restitutione excusent.

1. PRima est, creditoris remissio ac debiti condonatio; quæ tamen ut validè excuset, debet esse omninò libera, neq; fraude vel metu extorta. Ita Lessius lib. 2. c. 16. dub. 2.

Secunda est cessio bonorum, quæ tamen ut rectè monet Navarrus cap. 17. dub. 86. non excusat in foro conscientiæ nisi ratione necessitatis; imò non magis excusat, quàm ipsa necessitas sine cessione excusaret: unde si is, qui bonis cessit, ad pinguiorem posteà fortunam redeat, tenebitur integrè debitoribus satisfacere.

Tertia est inopia seu necessitas, cùm scilicet quis, aut nullo modo habet unde restituat, aut si aliquid habet quod restituat, eo tamen indiget ad sublevandam suam necessitatem vel extremam (de quâ omnes conveniunt) vel etiam gravem: ita ut, si restituat, status sui decentiam nulla ratione conservare possit: dummodò tamen status ille sit honestè & iustè acquisitus, & creditor æquè gravi necessitate non urgeatur. Ita S. Antoninus Navarrus, Sotus, & plures alii apud

pud Valentiam suprà pun. 7. Quod si utriusque necessitas esset extrema, posset debitor sibi potiùs quam creditori consulere, ut iidem Doctores sentiunt: in extrema enim necessitate qualiscunque res desinit esse alicuius propria, sed fit communis.

8. Quarta denique causa excusans à restitutione est damnum grave, quod debitor in rebus propriis incurreret, ut in vita, libertate, fama, vel in distractione possessionum suarum vili pretio facienda: dummodo tamen creditor simile damnum non patiatur. Ita præfati authores, qui rectè observant in proposito subiecto non esse reputandum magnum damnum, quod quis multum debens carebit magna pecuniæ summâ, si debitum reddat; aut magno lucro, quod ex ea pecunia posset acquirere; neque etiam cuiuscunque famæ iacturam excusare à restitutione: sed tantummodò illius, quæ viri prudentis ac pii iudicio, consideratis omnibus circumstantijs pluris æstimanda censetur, quam commodum quod, ipsa restitutio afferret creditori.

SECTIO VIII.

Explicatur octavum Decalogi præceptum.

Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

Hoc præcepto prohibetur, non solùm iniustitia, quæ per falsum testimonium, aut alia quavis ratione in iudicialibus actibus contra proximum committitur sed etiam ea, quæ extra iudiciales actus per detractionem, contumeliam iudicium temerarium eidem proximo irrogatur, ut explicant illud Navarrus cap. 18. num. 1. Bonacina in præf. disp. 10. de hoc Decalogi præcepto; & plures alij Theologi: quæ quidem iniustitia, quoniam ut plurimum cum mendacio solet coniungi, idcirco primùm de illo agemus; tum de iniustitia, quæ in actibus iudicialibus tam ex parte Iudicis quam accusatoris, testis & rei committi potest; ac demum de aliis iniuriis, quæ extra iudicium proximo per detractiones, contumelias & iudicia temeraria inferuntur.

§. I.

De Mendacio.

1. Mendacium (ut docet S. August. lib. 1. contra menda-

cium cap. 42.) est *Enunciatio falsa cum voluntate ad fallendum prolata*; & cap. 22. Enchridij, dicit quòd *ille mentitur, qui contra id quod animo sentit, loquitur voluntate fallendi*. Unde secundùm eius mentem duo ad rationem mendacii requiruntur; scilicet voluntas fallendi seu falsum enunciandi, & locutio seu enunciatio vel significatio aliqua exterior, mentis iudicio contraria.

Fuit autem sententia quorundam antiquorum (ut videre est apud Cassian. Coll. 17. cap. 8.) mendacium aliquandò non modò licitum, sed etiam necessarium esse; *Illoque utendum esse tanquam elleboro, quod sumitur imminente aliquo exitiali morbo*. Verùm hæc sententia tanquàm erronea & sacræ scripturæ contraria refutata est à S. Augustino libro 1. contra mendacium cap. 5. & sequ. & ab Innocentio III. ca. *Super eo*, de usura, ubi dicit *Scripturam sacram prohibere ne quis etiam pro alterius vita servanda mentiatur*.

Ex quo sequitur omne mendacium esse intrinsecè malum, ac proinde peccatum, quando formalis ratio mendacii in eo reperitur. Duplex est enim falsitas (ut rectè observat Sanctus Doctor 2. 2. q. 100. art. 5.) alia materialis solummodò, quam dicit esse *præter intentionem loquentis*: quando scilicet aliquis falsum dicit. (putans esse verum, *qui*, ut ait Sanctus Augustinus cap. 18. Enchir.) *iudicandus non est mentiri, quoniam quantum in ipso est, non fallit ille, sed fallitur*. Alia verò formalis, quando quis ex intentione fallendi, aliquid tanquam verum asseverat, quod existimat esse falsum, sive id revera falsum sit, sive contra eius opinionem verum existat: quia (ut dicit S. Doctor) quidquid sit de re illa quam asseverat, etiamsi defactò vera sit, *Actus eius, in quantum est voluntarius & moralis, habet per se falsitatem, & per accidens veritatem*. Docet autem idem Sanctus Thomas mendacium esse aliquandò mortale peccatum, aliquandò verò veniale: mortale quidem, quando charitati adversatur; quod dupliciter contingere potest; uno modo secundùm se, quando ex falsa significatione grave aliquod præiudicium in divinum honorem derivatur, vel grave aliquod nocumentum proximo infertur: alio modo secundum finem intentum, quando scilicet in aliquem pravum finem dirigitur: v. g. si

quis

quis mentiatur, ut proximi famam graviter lædat, vel ut notabile aliquod damnum eius fortunis inferat: & utroque isto modo dicitur mendacium perniciosum.

Veniale autem, quando ex ratione sui, aut finis intenti, neque Dei, neque proximi charitati contrariatur; quod S. Doctor suprà, contingere ait dupliciter; scilicet in mendacio iocoso, in quo levis aliqua delectatio intenditur, & in mendacio officioso in quo utilitas aliqua proximi spectatur: quod etiam docuit supr Sanctus Augustinus his verbis: *Duo sunt genera mendaciorum, in quibus non est magna culpa; sed tamen non sunt sine culpa, cùm aut iocamur, aut proximo consulendo mentimur.*

Monet tamen rectè suprà Sanctus Doctor mendacium eiusmodi iocosum vel officiosum, licet ex se non sit nisi veniale, posse per accidens fieri mortale, ratione scandali quod causare potest; ut si quis vir Deo sacer coram aliis mendacium iocosum tale proferat, ex quo aliqui desumant gravis alicuius scandali occasionem.

§. II.

De iis quæ ad processum iudicialē spectant, at primo de Iudice.

1. QVatuor sunt præcipuæ conditiones ad hoc requisitæ ut quis officio Iudicis ritè fungatur; de quibus agit Sanctus Doctor quæst. 67. art. 1, & sequent.

Prima est, ut habeat legitimam iudicandi potestatem quæ quadruplex est, ut observat Toletus lib. 5. cap. 56. una ordinaria quæ ipsi competit ratione officii: altera delegata, quæ est ex commissione ordinarii: tertia arbitraria, qualis est eius qui ex consensu partium in Iudicem eligitur: quarta denique accessoria, quam quis habet in eum qui licet sibi subditus non sit, delictum tamen commisit intra limites suæ iurisdictionis.

Qui autem absque potestate legitima se in officium iudicis ingerit, mortalis peccati reatum incurrit; & obligatur ad restitutionem damni, si quod ex illius illegitimæ potestatis usu sequatur, ut docet Toletus ibid.

Secunda conditio est, ut iudicet secundùm veritatem, quæ (ut declarat Sanctus Doctor suprà) innotescit illi; tam in

genera-

generali per leges divinas ac humanas, quas idcircò optimè callere debet, ne si earum laboret ignorantiâ (quæ in illo nullatenùs excusari potest) aliquid decernat ipsis legibus contrarium, ac proinde iniquum: quam in particulari per instrumenta, testes aliaque similia documenta, quæ, (ut monet ibidem S. Doctor) sequi magis in iudicando debet, quàm id quod ipse tanquam privata persona novit: ex quo tamen iuvari potest ad probationes inductas accuratiùs discutiendas; ut possit earum defectum investigare.

2. Est autem controversum inter Theologos, an iudex teneatur secundùm allegata & probata ferre sententiam; ita ut condemnare debeat illum, quem ex privata scientia certo scit esse innocentem. Variæ sunt super hac re illorum sententiæ: alii siquidem existimant nunquam licere Iudici, ne in causis quidem civilibus contra veritatem sibi etiam privatim notam iudicare: alii ad solas criminales causas id restingunt, alii verò è contra in omnibus tam civilibus quàm criminalidus, Iudicem probationes publicas sequi debere asserunt: quorum sententia cæteris probabilior eo præsertim nomine censeri debet: quod illi Sanctus Doctor aperte subscribit suprà art. 2. & post illum plurimi alii magni nominis Theologi, quos citat & sequitur Valentia disp. 5. quæst. 11: de iud. pun. 8. quibus accedit authoritas S. Ambrosii qui super illa Psalm. 118. verba, *Miserationes tuæ multæ nimis* sic loquitur: *Bonus Iudex nihil ex arbitrio suo facit, sed iuxta leges & iura pronuntiat; statutis iuris obtemperat; non indulget propria voluntati, nihil paratum & meditatum domo refert sed sicut audit: ita iudicat.*

Quid igitur, dicet aliquis, faciet iudex in eo casu, in quo certo scit innocentem aliquem falsò accusari & falsis testimoniis ac probationibus de crimine aliquo convinci. Respondetur in tali casu Iudicem teneri ad faciendum quidquid potest citra populi scandalum, ut sententia contra innocentem non feratur, v. g. impediendo accusationem, protrahendo iudicium, aperiendo carceres, testes ipsos per varia intervalla pluries interrogando, ab iisque separatim circumstantias loci, temporis personarum strictiùs inquirendo, ut ex illa inquisitione testimonium illorum falsitatis convincere possit.

possit. Quid si hæc & similia ad innocentis iustificationem, nihil proficiant, sicut non potest ipsum innocentem absolvere, quamdiu is secundùm publicas probationes nocens apparet, sic etiam illum quantumvis probationibus illis convictum morti adiudicare aut condemnare nunquam debet, si eius innocentiam privatim perspectam habeat; quare vel causam remittere debet ad iudicem superiorem, si ipse sit inferior; ac deposita Iudicis persona, officium testis assumere apud illum, si hâc ratione putet innocentem posse liberari: vel quavis alia ratione ab hoc iudicio abstinere: imò etiam potius officium iudicis dimittere, quàm innocentis condemnationi subscribere: cum vitam innocenti adimere, sit intrinsecè malum, quod proinde nunquam facere licitum est. Ita Panormitanus, Hostensis, & plures alii, quos citat & sequitur Lessius cap. 29. dub. 10.

3. Tertia conditio est, ut in iudicando formam à iure & legibus præscriptam servet, ac in civilibus quidem causis procedere non solet nisi postulatus: quin & tunc operam dare debet, ut si fieri possit, pares ad concordiam revocentur, qua ratione l. *quidam* ff. de rebus creditis dicitur quòd *Ad Officium Iudicis pertinet lites diminuere.*

In criminalibus autem causis dobus modis procedere potest, vel ad petitionem partis seu instantiam accusatoris, ut paragrapho sequent. dicitur; vel deficiente accusatore, per viam inquisitionis. Quamvis autem (ut ex communi Theologorum sententia docet Lessius supr. dub. 13.) ad inquisitionem generalem faciendam nulla requiratur præcedens personæ vel delicti infamia, cùm in iure præcipiatur Ecclesiasticis, Prælatis & Superioribus, ut suo tempore faciant visitationes & inquisitiones generales, ut habetur ex capite *Perniciosa.* 1. de Officio Iudicis ad inquirendum tamen contra aliquem particularem requiritur ut illius infamia aliqua præcesserit, ut habetur ex cap. *Inquisitioni* & cap. *qualiter* 2. de accusatione, hæc enim infamia (ut ait S. Doctr suprà 3. ad 2.) accusatoris vicem supplet.

4. Observat autem Laymannus lib. 3. de iustit. tract. 6. capite 2. præter infamiam, alia interdum suppetere posse indicia, ex quibus Iudices præsertim sæculares, boni publici cau-

ci causâ moveri solent ad inquirendum, & procedendum contra criminosos, ne, si crimina remaneant impunita, maiorem aliis similia patrandi audaciam tribuant: quod quidem licitum esse docet Lessius suprà dub. 15; si circumspectè & secundùm leges aut consvetudines receptas in furtis homicidiis, aliisque criminibus reipublicæ perniciosis id fiat.

Hæc autem indicia ex una parte tantò maiora requiruntur ad inquirendum de persona aliqua, quantò insigniori dignitate præfulget, ut constat ex canone 2. quæst. 5. & ex cap. *qualiter & quando* 2. de accusationibus: ex altera verò parte tantò leviora plerumque sufficiunt, quantò perniciosius crimen est, de quo Iudex debet inquirere; quale est proditio, hæresis, latrocinium publicum, &c. quæ fusiùs explicata videri possunt apud eundem Laymannum suprà.

Quarta denique conditio est, ut in exequenda sententia a se iustè lata, firmus sit & constans: nec ullo favore timore, aut respectu humano se flecti sinat; unde Eccl. 7. dicitur: *Noli quærere fieri Iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates, ne fortè extimescas faciem potentis.*

5. Quæret aliquis, num Iudex pœnam à iure decretam licitè relaxare possit. Respondetur 1. nunquam id licitum esse, si sit contra publicam utilitatem, ut docet Sanctus Thomas supra art. 4. unde Deut. 13. dicitur de illo, qui seducit alios & ad idololatriam inducit: *Non parcat illi oculus tuus, ut miserearis & occultes eum; sed statim interficies.* Respondetur 2. ex eodem S. Doctore hanc esse differentiam inter Iudices inferiores & supremum Iudicem seu Principē, cui plenariè potestas publica commissa est; quòd inferior semper teneatur sententiam ferre secundùm iura, illamque exequi, non modo cum is, qui damnum passus est, id postulat, sed etiam quamvis à tali postulatione desistat, sibique satisfactum esse dicat: licet viam appellationis denegare non debeat, nisi in casibus à iure expressis. Supremus autem Iudex seu princeps, si is qui Passus est iniuriam, velit eam remittere, poterit reum eximere à pœna, si hoc publicæ utilitati conducere, aut saltem minimè nocerè perspexerit: quòd si læsus nolit iniuriam remittere, poterit nihilominùs Princeps, satisfactione debitâ erga ipsum læsum iniunctâ pœnam

á iure

à iure decretam relaxare, vel in aliam leviorē commutare: quod tamen nonnisi rarissimè facere debet, & ob causas tales quæ illum apud summum omnium Iudicem Deum, ab omni culpa immunem reddere possint.

§. III.

De accusatore.

1. DUo præsertim quæri possunt: primum est, quis accusare teneatur: secundum quomodo in accusatione se gerere debeat.

Quod spectat ad primum, observandum est ex communi Doctorum consensu, duplicem esse viam in iure expressam (ut habetur ex cap. *super his* extra de accusationibus) qua crimen aliquod ad publicam potestatem deferri potest, denunciationis scilicet, & accusationis, quæ in eo differunt, quòd accusatori incumbat onus probandi criminis: non item denuntiatori, sed solum aperiendi indicia, quibus iudex ex officio moveri possit ad ulteriorem inquisitionem. Rursùs denunciatio dupliciter fieri potest, vel charitative, cùm quis admonitione privata præmissa, nec secuta proximi emendatione, peccatum eius defert ad Superiorem tanquam ad patrem, ut efficatius remedium adhibeat, iuxta illud Christi Domini Sancti Matth. 16. *Si te non audierit, dic Ecclesiæ*: vel iuridicialiter, cùm quis ad vindictam & punitionem criminum ob bonum publicum denuntiat illa Superiori tanquam Iudici.

2. Hac observatione præmissa, docet Sanctus Thomas eum, qui crimen aliquod reipublicæ maxime perniciosum, qualis est hæresis, proditionis, falsæ monetæ, &c. certò cognoscit, ac probare potest, teneri ad criminosum accusandum, aut saltem iudicialiter denunciandum.

Quòd si tale crimen iam emendatum sit, isque qui illud perpetravit, de eo pœnituit, & ad meliorem frugem se recepit, tunc nullam ampliùs remanere accusandi, aut denunciandi obligationem docet Toletus libro 5. capite 57. nisi fortè quis de illo iuridicè interrogetur: tunc enim verum respondere tenebitur.

In aliis autem criminibus, quæ non vergunt in detrimentum

tum republicæ, nulla est obligatio instituendæ accusationis aut iudicialis denuntiationis sed tantùm fraternæ correctionis, ut ex Sancto Doctore probat Valentia disp. 1. quæst. 12. de accusatione puncto 1.

Excipit tamen Toletus suprà, crimen illud, ex quo grave nocumentum personæ alicui immineret, ut si quis sciret alteri parari insidias, in quibus eius vita periclitaretur: tunc enim, si via correctionis fraternæ id impedire non potest, denunciare debet Iudici, aut admonere illum, in quem struuntur insidiæ, ut sibi caveat, non tamen illi aperire, quis sit ille à quo sibi cavere debet: ne aperiendo, contra charitatem peccet. Rectè etiam idem Toletus monet, Clericus in causis criminalibus, ob quas mors aut mutilatio infligi potest, non posse accusatoris partes susciperes sed tantùm denunciare iuridicè, præmissa tamen protestatione, quòd illius cuius crimen ab ipsis defertur, neque mortem neque mutilationem intendant.

3. Quod spectat ad modum, quo accusatio vel denunciatio fieri debet, ut neque contra iustitiam, neque contra charitatem peccetur, docet S. Thomas art. 3. accusationem seu denunciationem ex omni parte debere esse iustam, ita ut nullus in ea calumniæ, prævaricationi, aut tergiversationi locus sit; requiri præterea ut ex intentione iusta & recta procedat, non verò odio, irâ, aut alio simili pravo affectu.

Quamvis autem nullus ex iustitia teneatur præmittere secretam & fraternam correctionem ante accusationem aut denuntiationem, tenetur tamen ex charitate, si delictum sit occultum, sitque spes aliqua reum eiusmodi correctione fraterna esse emendandum, & ad debitam satisfactionem inducendum: si tamen nulla sit eiusmodi spes, nec profectura censeatur admonitio: tunc ad illam præmittendam nulla est obligatio; imò quando crimen est contra bonum publicum, urgétq; illius periculum; tunc sine ulla mora publicæ potestati denunciandum est. Ita Lessius cap. 30. dub. 2. Toletus lib. 5. cap. 57. Bonacina disp. 10. qu. 3. pun. 1. & alii communiter.

4. Observat tamen Lessius cap. 29. dub. 13. quandò crimen occultum est, nec ullo modo probari potest, tunc fore contra iustitiam illud per viam accusationis aut denunciationis

tionis judicialis aperire: cùm enim probari non possit, non potest quoque puniri, proindeque ex eius manifestatione nihil aliud quâm alterius infamia sequi potest, Excipit tamen duos casus, in quibus licitum est patefacere Superiori crimen occultum alterius; quamvis probari non possit. Primus est quando id conducere existimatur ad emendationem illius qui crimen eiusmodi commisit; tunc Superiori, non quidem ut Iudici; sed ut patri manifestari potest, præmissa tamen admonitione fraterna, ut suprà dictum est: Alter est, quandò ex occulto illo crimine, grave aliquod malum spirituale vel temporale imminet, quod nonnisi Superioris potentiâ vel authoritate averti potest.

§. IV.

De Testibus.

1. CErtum est testem interrogatum à Iudice secundum ordinem iuris suprà explicatum Parag. 2. obligari ad ferendum testimonium, & ad declarandum crimen, quod ab altero commissum esse cognoscit, Ita Sanctus Doctor quæstione 70. art. 1. & cum illo communiter omnes.

Excipiuntur tamen aliqui casus, Primus est, si quis crimen ex sola confessione Sacramentali cognoscat: tunc enim nullatenùs illud unquam declarare debet, ut expresse docet Sanctus Thomas resp: ad 1. & satis constat ex illis quæ in tractatu præcedenti c. 5. dicta sunt.

Secundus est, quandò in causis criminalibus, in quibus mortis vel mutilationis sententia infligenda censetur, testimonium ferendum est; ad illud enim clerici non tenentur, imò nec testimonium in eiusmodi causis ferre debent, ut docet Sanctus Thomas sup. ad 3.

Tertius est, si crimen suum quis alteri sub secreto declaravit, consilii, vel auxilii petendi causâ, ad salutem propriam spiritualem aut corporalem, ut fieri solet Medico, Advocato, obstetrici, &c. tunc enim nullus arcanum suæ fidei commissum declarare tenetur; nisi fortè criminis illius testificatio necessaria sit ad aliquod grave damnum publicum vel privatum avertendum: tunc enim promissio secreti, etiam iuramento confirmata, non obligat, cùm nullum iuramentum pro-

tum promissorium cedens in damnum iniustum alterius, obliget: proindeque is, qui crimen eiusmodi novit, tenetur illud interroganti iudici patefacere. Ita S. Doctor in resp. ad 2. & post illum Lessius sup. cap. 3. dub. 6.

Quartus est, si quando Iudex procedit per viam inquisitionis generalis ad cognoscenda & punienda crimina: tunc enim si quis ab illo interrogetur, v. g. utrùm in tali loco sint aliqui adulteri, incestuosi, &c. non tenetur, imò non debet adulterium aut incestum alicuius patefacere, si omninò sit occultum, ut patet ex c. *qualiter & quando* 2. de accusationibus, & docet Sylvester & plures alii apud Lessium sup.

2. Quæres quid igitur faciet testis in casibus suprà relatis, si â Iudice, iuramento interposito, ut semper fit, compellatur ad interrogata respondere: si enim verum dicat, peccabit contra charitatem; imò contra religionem, & sigillum Confessionis, si manifestet peccatum aliquod in Confessione declaratum: si autem neget id quod verum esse cognovit, mendacii, imò periurii, reatum incurret.

Facilis est aliquorum responsio, testem in casibus illis à testimonio ferendo abstinere debere; & si à Iudice urgeatur, declarare se iusta aliqua ratione impediri, quominùs id facere possit: ad quod si à Iudice, his non obstantibus, cogatur ad veritatem patefaciendam, quid in illis angustiis faciet? Perplexa est haud dubiè & difficilis hæc quæstio, cuius solutio, qualiscunque afferatur, faciliùs carpi & argui poterit, quàm prout ad conscientiarum levamen expedit, explicari: ne tamen lectorem ambiguum & hærentem relinquamus, tria breviter hîc proponimus ex communi & recepta probatorum authorum doctrina.

3. Prímum est, quod, quotiescunque quis, sive testis, sive reus, secundùm ordinem juris à Iudice, vel Superiore Ecclesiastico, sive laico interrogatur de aliqua re, quam sine ullo peccato declarare potest; tunc candidè ac sincerè, & seclusâ omni ambiguitate vel restrictione mẽtali, secundùm mentem interrogantis respondere tenetur, quamvis enim multi Doctores existiment reum non esse obligatum confiteri crimen morte, vel mutilatione dignum, quod aliàs scit plenè probari non posse, ut Angelus, Sylvester, Armilla verbo (*De-*

lecti

lecti Confessio) Rosella verbo (*Accusatur*) Panormitanus capite 2. de Confessione, Pezantius in 2. 2. qu. 70. disp. unic. in fine, & alij, quorum sententiam probabilem, existimat Bonacina ad 8. Decalogi præceptum, disp. 10. quæst. 3. pun. 2. num. 7. longè tamen probabilior est aliorum sententia, qui existimant etiam in casu supra relato reum, quando à proprio iudice interrogatur secundùm juris ordinem, id est de crimine aliquo, de quo præcessit infamia, aut de quo suppetunt indicia aut semiplena probatio, teneri ad fatendũ crimen & verum manifestandum, etiamsi ex eius Confessione mors sequatur, Ita docet S. Thomas 2. 2. quæst. 69. art. 1. & post illum plures alii, ac præsertim Toletus lib. 5. c. 59. Torres in 2. 2. disp. 50. dub. 2. Filiucius tract. 40. num. 263. Becanus libro 5. manual cap. 21. numero 4. Lessius libro 2. cap. 31. numero 12. & Laymannus tract. 6. de iudiciis cap. 5.

4. Secundum est, posse interdum talem causam suppetere, ex qua licitum fiat, imò etiam necessarium sit non apertè profiteri veritatem; sed illam vel aliquibus verbis multiplici sensu vertibilibus, seu æquivocatione aliqua, vel restrictione aliqua mentali tegere. Exemplum profert Sanctus Thomas in 4. dist. 1, quæst. 3. art. 1. quæst. 1. ad 2. & 3. de Confessario, qui de peccato sibi in Confessione declarato à Iudice interrogaretur; asseritq; posse illum etiam iuramento affirmare se nescire eius peccatum, cum hâc restrictione mentali: quod nesciat ut interrogantis subditus. Ita cum Sancto Doctore sentiunt Altissiodorensis libro 3. summæ, tract 18. quæst. 2. sub finem: Durandus in 4, dist. 21. quæst. 4. num. 10. Paludanus ibid. quæst 3. art, 3. Major ibid. qu. 3. ad 9. Adrianus in 4. tr. de Confessione quæst de Confessore: Ioannes Medina, Cod de pœnitentiâ tract. 2. quæst. 25. qui omnes unanimiter idem asserunt id quod ex Sancto Doctore suprà relatum & præterea Dominicus Soto libro 5. de iust. quæst. 6. art. 2. concl 7. docet testem qui contra juris ordinem interrogaretur de crimine, quòd secreto cognovit, posse absque mendacio respondere, & etiam juramento affirmare se illud nescire, cum hac restrictione mentali, quod nesciat, ut alteri contra iustitiæ ordinem interroganti revelet: quod etiam asserit & fuse probat Dominicus Bannes 22. quæst. 69. art. 2. dub. 1.

Tes,

Tertium, causa legitima & rationabili deficiente, nemini unquam fas esse, ut docent supra citati authores & alij Theologi communiter, verbis ambiguis aut æquivocis vel mentali restrictione inter loquendum uti: aliàs usus, in quem instituta sunt verba, perverteretur; omnis colloquiorum & sermonum certitudo; adeóq; omne humanum commertium, & fructus civilis ac Christianæ societatis tolleretur; semperque inesset ratio suspicandi dolum aliquem in verbis latere & ambiguitatē & mentalem restrictionē subesse.

§. V.

De Reo.

1. TRia præsertim circa obligationes Rei quæri possunt. Primum est, utrum teneatur fateri veritatem, quandò á Iudice interrogatur. Responsio facilis ex dictis Paragrapho præcedenti: si enim á Iudice legitimò interrogetur secundum formam iuris, tenetur verum respondere: é contra si Iudex legitimam non habeat potestatem aut formam iuris non servet; id est si infamia non præcesserit de crimine de quo fit interrogatio, aut saltem illius criminis semiplena probatio, vel indicia sufficientia non suppetant; tunc respondere ad interrogata non tenetur: quod si á Iudice cogatur, quod tamen sine peccato facere non potest, nec ab alio per appellationis viam declinare possit; tunc poterit, respondendo crimen occultare ac tegere eo modo, quo præcedenti Parag. explicatum est. Observat etiam Toletus lib. 5. cap. 58. simili ratione reum non teneri ad complices suos revelandos, nisi illorum infamia aliqua præcesserit: id est, nisi ex fama constet illum socios habuisse; vel quando crimen tale est, ut sine sociis non committatur: quod etiam docet Lessius sup. capite 29. dubio 17.

2. Secundum est, an licitum sit reo ad superiorem judicem appellare. Respondet *Sanctus* Doctor, id ei licitum esse, si causam suam iustam esse confidat, vel se ab inferiori Iudice gravatum esse arbitretur: illicitum verò si appellatio fiat solum ad moram afferendam, ne vel iusta sententia feratur, vel si lata est, executioni mandetur, ut habetur cap. *omnino* 2. quæst. 6.

Tertium

Tertium est, utrùm reus condemnatus possit se per vim defendere, ne sententia in eum lata executioni mandetur. Respondet S. Doctor id licitum non esse, si iustè condemnatus sit, etiam ad mortem: licitum verò esse, si sit iniustè condemnatus; dummodò tamen nullum inde scandalum, neque gravis aliqua perturbatio in communitate timeatur. Addit S. Doctor illum qui ad mortem iustè damnatus est, posse licitè fugere, si occasio se offerat: dummodò nullam iudici vel eius ministris vim in eorum persona inferat.

§. VI.

De Advocato & procuratore.

1. SAnctus Thomas 2. 2. q. 71. quatuor præsertim conditiones requirit in Advocato, quæ etiam, servata debita proportione, de Procuratore intelligi debent.

Prima est peritia, quâ, ut dicit S. Doctor art. 2. *possit convenienter assumptæ causæ iustitiam ostendere*: unde: ut dicit Toletus, libro 5. capite 60. si ex ignorantia in causa est, cur cliens causa alioquin iustâ decidat, peccat, & damnum illatum resarcire tenetur: quod etiam similiter dicendum censet de eius negligentia.

Secunda conditio est iustitia in exhibendo patrocinio: qui enim scienter iniustam causam defendit, absque dubio graviter peccat, ut asserit Sanctus Doctor art. 3. teneturque pe restitutionem damni quod pars adversa incurrit; nisi per clientem suum resarciatur. Quod si causa dubia sit, nec satis ex utraque parte iustitia dignoscatur, potest quidem eius patrocinium suscipere; dummodò paratus sit quam primùm ab illo patrocinio abstinere, si in progressu litis eius iniustitiam deprehendat.

2. Tertia conditio est ab omni avaritiæ labe immunitas: *quamvis enim*, ut dixit Sanctus Augustinus cap. 54. ad Maced. *Advocatus iustum patrocinium, & Iurisperitus verum consilium licitè vendere possit*: patrocinii tamen vel consilii illius pretium moderatè accipere debet. *Considerata* ut loquitur Sanctus Doctor art. 4. *conditione personarum, negotiorum, laboris & consuetudinis patriæ.*

Quarta denique conditio est charitas, qua tenetur Ad-

vocatus pauperum causas suscipere, illisq; patrocinari, quandò aliter ipsis sub veniri non potest, eâdem ratione, quâ tenentur omnes necessitetem patiēti misericordiæ opus impendere, fusiùs explicat Sanctus Doctor, a. 1.

§. VII.

De iniuriis honoris & famæ per detractionem & contumeliam.

1. HOnoris nomine intelligitur testificatio quædam exterior excellentiæ alterius; per famam verò significatur multorum existimatio de vita moribus, & actibus eiusdem, ut docet S. Thomas q. 72. & 73. unde per detractionem, fama præsertim læditur: honor verò, per contumeliam: detractio siquidem est alienæ famæ occulta & iniusta denigratio; contumelia verò addit novam iniuriam, quâ non tantum fama, sed etiam honor violatur; non enim occultè in absentia, ut fit per detractionem, sed coram & in præsentia honor per contumeliam cum quodam contemptu impetitur. Ex quo fit ut, quamvis detractio sit ex genere suo peccatum mortale; & quidē gravissimus, ut docet Sanctus Thomas quæst. 73. art. 2. contumelia tamen fit peccatum adhuc illo gravius; quia magis lædit, & acerbiorem infert iniuriam.

Diximus detractionem esse iniustam famæ alienæ denigrationem; quia non erit detractio, si iustè fama aliena denigretur; v. g. si quis ex motivo iustitiæ vel charitatis alicuius crimen, quòd vel bono publico perniciosum est, vel alteri iniuriosum & nocivum Superiori aut alicui alteri aperiat, qui remedium afferre potest: quod si fama auferatur ex intentione nocendi, tunc illius ablatio ad detractionē pertinet.

2. Hæc autem intentio nocendi ut observat Toletus sup. cap. 63. dupliciter in detrahente reperiri potest: uno modo directè, cùm quis per detractionem re ipsa nocere intendit; altero modo indirectè, cùm licet expressè id non intendat: ea tamen dicit, ex quibus nocumentum famæ alterius iniustè sequitur: ut qui ex joco vel loquacitate alteri notabiliter detrahit.

Docet præterea Sanctus Thomas art. 1. ad 3. detractionem octo potissimùm modis committi posse, nimirùm quatuor mo-

tuor modis directè, & quatuor indirectè. Directè quidem 1. imponendo alteri falsum crimen. 2. crimen illius verum verbis adaugendo: 3. manifestando crimen verum, sed occultum: 4. malitiosè ac perperam alterius factum bonum interpretando: qui quartus modus (ut notat Lessius lib. 2, cap. 11. dub. 2,) quatenus per illam pravam interpretationem fama proximi læditur in animo audientis, pertinet ad detractionem: quatenùs verò concipitur in animo illius, qui sic malitiosè interpretatur, pertinet ad judicium temerarium, de quo sequenti Parag. agetur.

Indirectè autem committitur detractio 1. negando rectè facta aut egregias dotes alterius: 2. verbis extenuando: 3. reticendo bona alterius eo tempore & loco, quo silentium istud eius famæ nocere potest: 4. remissè ac frigidè laudando.

3. Quovis autem modo committatur detractio, sive directè, sive indirectè, sive ex intentione formali & expressa nocendi, sive alio quovis illicito motivo, censetur semper esse peccatum mortale, quoties quis deliberatè famam alterius lædit in re gravi: veniale autem, si tantùm in re levi, ut docet Sanctus Thomas articulo 2. Gravitas autem & levitas illa æstimāda est, tùm ex qualitate læsionis, quæ per detractionem famæ alterius infertur: tùm ex conditione personæ cuius fama læditur: fieri siquidem potest, quod rectè observat Toletus c. 64. ut manifestatio peccati alicuius respectu personæ unius censeatur infamia levis, imò interdum nulla, quæ respectu alterius gravem infamiam induceret, aut notabile scandalum secum inveheret: e g. qui de milite diceret: quòd ad duellum provocatus inimicum occiderit; de adolescente dissoluto, quòd amore aliquo illicito implicitus sit, levem; imò propè nullam maculam illorum famæ inurere censeretur, cùm tales ut plurimùm de similibus rebus glorientur: qui verò idem de Episcopo, aut persona aliqua Ecclesiastica, vel religiosa diceret, haud dubiè gravissimam eius famæ & maximè scandalosam iniuriam irrogaret.

Hinc etiam colligitur, ut docet Lessius capite 11, dub. 3. ut plurimùm nonnisi venialiter peccare illos, qui aliorum defectus nuturales occultos sive corporis, sive animi patefaciunt; ut quod aliquis sit gibbosus, quòd ignarus, exilis in-

 genii,

genii, &c. nisi fortè inde, ut idem monet, grave aliquod illius damnum, aut notabilis contemptus in animis audientium, vel scandalum alterius oriretur.

§. VIII.

Solvuntur dubia quædam circa peccatum detractionis.

1. PRrimum est an peccet mortaliter is, qui alterius peccata audita refert coram aliis, nihil tamen asseverando. Respondetur quòd quamvis per se loquendo id non sit peccatum mortale, quandò nulla inde infamia oritur; nec apud prudentes viros isto loquendi modo qui nullam meretur fidem, alterius fama multum lædatur: si tamen, ut rectè observat Lessius dub. 5. crimen esset valdè grave, quod in audientium animis suspicionem aliquam pravam ingeneraret, in illo casu peccaret mortiferè, qui huiusmodi crimen referret, præsertim de persona aliqua honesta, respectu cuius suspicio illa grave malum esse censeretur: quod etiam similiter dicendum, si quis peccata alterius audita referat coram iis, quos probabile est ex sua levitate credituros.

Secundum est, an peccet mortaliter is, qui peccatum proximi occultum uni aut alteri tantum manifestaret. Respondetur, quamvis Navarrus cap. 18. 21. 23. existimet in tali casu non esse nisi peccatum veniale, si non subsit periculum evulgationis, aut alteriùs incommodi; probabiliorem tamen & in praxi tutiorem esse eorum sententiam, qui asserunt talem manifestationem esse ut plurimum peccatum mortale: cùm fieri possit, ut rectè monet Lessius dub. 11. aliquem malle peccata sua multis externis & plebeis esse nota, quàm Prælato vel alicui gravi viro, cum quo assiduè versatur, vel à quo dependet.

Si tamen aliquis iniuriam sibi ab altero illarum amico aperiret; non quidem animo detrahendi aut nocendi; sed ut consilium vel consolationem aliquam accipiat illo casu idem Lessius dub. 12. censet non esse peccatum saltem mortiferum.

Tertium est, an liceat hominem diffamatum in uno loco, etiam diffamare, seu crimen illius manifestare in altero; vel apud alios qui illud ignorant. Respondetur ex Toleto suprà cap. 65. id facere ex intentione nocendi esse peccatum mortale,

mortale, si gravis sit diffamatio; seclusa verò eiusmodi prava intentione, non esse peccatum, si quis alterum criminis notorietate aut publica Iudicis sententia infamatū: in aliqua urbe manifestet, aliis id in eadem urbe ignorantibus, nisi ob temporis diuturnitatem crimen illius iam oblivioni datum esset, aut vitæ emendatione bonam famam recuperasset: in aliis verò locis id ipsum notum facere, quò fama communis illud brevi perlatura creditur, idem Toletus neque iustitiæ, neq; charitati repugnare existimat: quòd si verisimiliter crederetur, famam illius criminis illuc nunquam aut nonisi post longum tempus perventuram esse, existimat Lessius, fore peccatum mortiferum, crimen illud in tali loco divulgare, præsertim si is, qui illud crimen admisit, bonam famam illic consecutus fuisset, vel si ex illa diffamatione aliquod damnum aut incommodum illi aut eius propinquis obveniret; secùs verò si ille parùm curaret se alibi infamari, quod sæpè fieri solet, præsertim si procul absit; aut si quis ob grave crimen fuisset publicè punitus: tunc enim sæpè expedit ista ad aliorum exemplum divulgari.

3. Quartum est, an licitum sit aliquandò quibusdam de causis crimen alicuius occultum alteri detegere. Respondetur licitum esse, quoties id necessarium est ad impediendum notabile aliquod damnum alterius, sive corporale, sive spirituale, quod aliâ viâ impediri non potest. Ita Sotus libro 5. de iust. quæst. 7. art. 1. Navarrus cap. 18. num. 1. Lessius suprà dub. 9. e. g. scis aliquem furtis addictum & sæpè in illis deprehensum, monere potes eos quibuscum habitat, ut sibi caveant, &c. similiter novisti aliquem se gerentem pro Medico, in illa tamen scientia valdè imperitum; potes eos monere, quibus ex eius imperitia periculum immineret: imò interdum non solùm potes; sed etiam ex charitate teneris alterius crimen occultum manifestare, si ex illo grave aliquod nocumentum publicum, aut etiam particulare immineat, quod censeatur præponderare damno quod is qui illud commisit in fama vel honore patietur: in dubio autem utrùm præponderet, inclinandum est potiùs in favorem innocentis, e. g. si quis aliqua hæresi occulta laboret, sitque periculum ne alios inficiat: in illo enim casu horum salus illius famæ debet præponderare.

4. Quin-

4 Quintum, an sit peccatum mortale infamare seipsum. Respondetur quòd, quamvis per se loquendo hæc infamatio sui non sit peccatum mortale; cùm, ut rectè probat Lessius dub. 6. neque sit contra iustitiam, homo siquidem est dominus suæ famæ, nec illam sicut alia bona dissipando ulli faciat iniuriam: neque etiam contra charitatem, quæ non obligat ad bona exteriora comparanda vel conservanda, nisi quatenùs necessaria sunt ad bona spiritualia vel nostra vel proximorum: si tamen ex infamatione illa suiipsius sequeretur aliquod scandalum, aut aliorum nocumentum, ut in personis, quorum bona fama ad aliorum salutem necessaria est, v. g. Episcopis, Pastoribus, &c. tunc infamatio illa esset peccatum mortale, ut docet idem author suprà.

Sextum denique est, utrùm audiens detractorem peccet. Respondetur ex mente Sancti Doctoris quæst. 7. articulo 4. peccare quoties consentit detractioni, iuxta illud Rom. 1. *Digni sunt morte, non solùm qui peccata faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.*

5. Potest autem quis dupliciter detractioni consentire, ut observat Toletus c. 69. directè scilicet, vel indirectè: Directè consentit qui vel alterum inducit ad detrahendum, vel illius detractione delectatur: & is non minùs peccat quàm detractor; de eòque intelligi debet illud dictum S. Bernardi: *Detrahere aut detrahentem audire, utrum horum detestabilius sit, non facilè dixerim.* Indirectè autem consentit detractioni, qui, licet nec ad illam inducat, nec eâ delectetur; illam tamen non prohibet, nec detrahenti resistit, cùm possit & debeat; & siquidem detractio sit notabilis, & in materia gravi, possitque facile illam impedire, mortaliter peccat: cùm charitas obliget, ut grave damnum proximi, si commodè possumus, impediamus: venialiter verò si detractio sit levis, aut si præ nimia verecundiâ vel animi pusillanimitate resistere detrahenti non audeat; nisi fortè infamia esset valdè atrox, vel gravia incommoda putaretur illatura: tunc enim deberet sibi ipsi vim facere, & excussâ verecundiâ modestè contradicere. Nullo autem modo peccat qui detrahentem non arguit, eo quòd probabiliter existimat monitionem suam nihil profuturam: imò potiùs obfuturam, si detractor

occasio-

occasionem ex ea sumat magis oblocutionem suam asseverandi, Item non peccat, qui rationabili aliqua verecundiâ præpeditur, ut si famulus domino, vel filius patri detrahenti non resistat, quando se nihil profuturum existimat.

Observat tamen rectè Toletus c. 67. longe strictiùs obligari Superiores respectu inferiorum ad prohibendas detractiones, sicut & alia quæcunq; peccata; proindeq; verecundiam ac pusillanimitatem illos à peccato mortali minimè excusare, si graviter detrahenti non resistant, quandò id profuturum arbitrantur; imò quamvis detrahenti nihil id prodesset, si alios silentio suo scandalizandos esse advertant.

Admonet autem Sanctus Doctor art. 4. ad 2. detrahentem corripi posse, non solùm arguendo, sed etiam signis quibusdam exterioribus ut tristitia faciei, ostendendo sibi displicere detractionem, juxtà dictum Sapientis Prov. 25. *Ventus Aquilo dissipat, pluvias, & facies tristis, linguam detrehentem* vel discedendo, vel sermonem aliò divertendo.

§. IX.

De judicio temerario.

1. QVoniam, ut rectè observat Navarrus, cap. 18. mendacia, detractiones, aliæq; huius octavi præcepti transgressiones ut plurimùm à judiciis temerariis proficiscuntur, magnamque cum illis habent culpæ affinitatem: idcirco de iis breviter hic agendum est.

Judicium autem hîc sumimus, non prout significant actum proprium Judicis quo sibi subditis jus dicit: sed prout denotat actum intellectûs, quo quilibet perticularis de altero apud se aliquid cogitat & definit seu statuit: & eo sensu tres veluti gradus distingvere possumus de judicio, quod quis de aliquo concipit. Primus est, quo quis de alterius malo dubitat, neutram in partem inclinando. Secundus est, cùm suspicatur inesse malum, & cum aliquo debili assensu ita esse existimat, cum formidine tamen oppositi, Tertius est, quando cum pleno assensu & firma animi sententia ita esse judicat.

Hâc observatione suppositâ, certum est in primis dubitare, suspicari, vel judicare de proximo, esse quid indifferens in genere moris, ac benè vel malè se habere posse: benè quidem, si

dem si fiat secundùm regulam rectæ rationis malè autem si à regula rectæ rationis aberret· unde Christus Dominus S. Ioan. 12. *Nolite* inquit, *iudicare secundùm faciem, sed rectum iudicium iudicare.*

2. Certum est 2, dubitare, suspicari aut iudicare quidpiam mali de altero, quandò causæ sufficientes ad id suppetunt, non esse illicitum, ut communiter Theologi docent, ac præsertim Azorius tom, 3. capite 11. dub, 3. Valentia disp. 5. quæst. 4. de iudicio, pun. 3, Laymannus lib. 3. de iustitia, tract. 3. part. 2. cap. 2. ubi tamen rectè monet maiores rationes & clariora inducia requiri ad suspicandum, quàm ad dubitandum, & ad iudicandum quàm ad suspicandum,

Quæres quænam causæ & rationes ad rectè dubitandum, vel suspicandum, vel iudicandum de malo alterius sufficientes esse censeantur. Respondetur nullam certam regulam afferri posse,ut rectè docet Sotus libro tertio de iustitia, quæst. 4. art. 3. & post illum Valentia suprà pun. 3. sed id iudicio viri prudentis esse definiendum, considerata conditione rei, qualitate personæ, aliisque circumstantiis: quæ omnia cùm interdum sine valdè perplexa & involuta, ideò rectè monet Laymannus, sæpè evenire posse ut quis decipiatur existimans sufficientes sibi adesse dubitandi, suspicandi aut iudicandi rationes; quæ tamen re ipsa tales non sunt, præsertim quando ex conditione operum externorum iudicatur de intentionibus, aliisque actibus internis; unde rectè concludit longè tutius esse animum ab eiusmodi iudiciis, &c cohibere, Deoque omnia diiudicanda relinquere, nisi fortè necessitas aliqua, vel utilitas propria vel aliena nos ad id obliget; quin &c, tunc rationis ac prudentiæ partes erunt, expendere quantum exteriores apparentiæ habeant probabilitatis animumq; cohibere,ne ultrà iustitiæ aut charitatis metas progrediatur.

3. Certum est 3. iudicium temerarium, seu illud quo advertenter ac deliberatè iudicatur aliquid mali de altero ex levibus & insufficientibus rationibus ac indiciis, esse peccatum mortale: si malum illud grave sit, eiusque famam notabiliter lædat. Ita Sanctus Thomas quæst. 60. art. 3. & illud est iudicium quod Christus Dominus prohibuit his verbis S. Matth. 7. & S. Luc. 6. *Nolite iudicare, ut non iudicemini,*

ut expo-

ut exponit Sanctus Auguſtinus libro 2. de ſerm. Domini in monte cap. 18. & Sanctus Baſilius in regulis Brevioribus reg. 164. aliàs ſi malum ſit leve, nec proximi famam multum lædat, non erit niſi veniale.

Cum hæc certa ſint & in confeſſo apud omnes, unum eſt de quo non convenit inter Theologos; ſcilicet quale peccatum ſit ex levibus indiciis & cauſis ſuſpicari aliquid mali de proximo, ut plerumque ſolet evenire. Tres ſunt ſuper hâc quæſtione ſententiæ. Prima eſt omnem ſuſpicionem temerariam de gravi aliquo proximi malo eſſe peccatū mortale. Ita Bannes ad quæſt. 60 art. 3. Secunda eſt, ſuſpicionem illam, quæ debili tantum aſſenſu nititur cum formidine oppoſiti, nunquam eſſe peccatum mortale. Ita Caietanus in hunc art. 3. Navarrus in rubrica de iudiciis, & Ludovicus Mætarius tract. de iuſtitia & iure diſp. 9. ſect. 1. & 2. qui pro hâc ſententia citat S. Doctorem a.3. & S. Auguſtin. tract. 99. in S. Ioan. ubi dicit genus iſtud ſuſpicionis *ad humanam tentationem pertinere, ſine qua vita iſta non dicitur*: concluditque: *ſi ſuſpiciones vitare non poſſumus, quia homines ſumus; iudicia tamen, id eſt definitivas firmaſque ſententias continere debemus.* Tertia denique ſententia, quæ omnium probabiliſſima videtur, eſt! ſuſpicionem temerariam non eſſe plerumque niſi peccatum veniale: fieri tamen poſſe interdum ratione gravitatis materiæ reſpectivè ad quaſdam perſonas, ut ſit mortale: verbi gratiâ, ſi quis Prælatum Eccleſiaſticum doctrina & pietate conſpicuum ex levibus quibuſdam indiciis ſuſpicetur eſſe hæreticum, aut peccatum aliquod nefandum aut ſcandaloſum commiſiſſe. Ita Sotus libro 3. quæſtione 4. articulo 3. & Leſſius ſuprà dub. 3. ubi hanc ſententiam fusè probat, præmiſſa tamen diſtinctione inter ſuſpicionem illam, quæ oritur ex errore quodam intellectûs & eamque ex pravo affectu voluntatis: dicitque ſuſpicionem illam eſſe tantum peccatum veniale, quæ procedit ex quodam errore intellectûs, quo quis apprehendit indicia tanquam ſufficientia ad ſuſpicandum de proximo aliquod malum, negligitque perſpicere & examinare num illa ſint ſufficientia; eſt tamen paratus ad ſuſpicionem deponendam, ſi adverteret cauſam illius non eſſe ſufficientem: ſuſpicionem verò illam eſſe peccatum mor-

tum mor-

tum mortale, quæ oritur ex prauo quodam affectu voluntatis & malevolentiæ erga alterum, qua fit ut etiamsi advertat indicia illa non esse sufficientia, velit nihilominùs pergere in sua suspicione quæ est de gravi aliquo proximi malo, quod in maximam illius vergit infamiam.

4. Optimè Sanctus Augustinus libro 2. de sermone Domini in monte capite 18. *Duo sunt*, inquit, *in quibus temerarium iudicium cavere debemus: vel cum incertum est qualis futurus sit qui nunc bonus vel malus apparet: si ergo quupiam v. g. conquestus de stomacho ieiunare noluit, & ut non credens, id edacitatis vitio tribueris; temere iudicabis. Item si manifestam edacitatem ebriositatemque cognoveris, & ita reprehenderis quasi nunquam ille possit corrigi atque mutari: nihilominùs temere iudicabis. Non ergo reprehendamus ea quæ nescimus quo animo fiunt, neque ita reprehendamus quæ manifestè sunt, desperemus sanitatem: vitabimus iudicium de quo nunc dicitur: ut nolite iudicare, ne iudicetur de vobis.*

Quæres utrùm ea, de quibus dubium est quo animo fiant in meliorem partem sint interpretanda. Respondetur ex hypothesi, quòd si æqualia sint utrinque indicia si iudicium de proximo ferre velimus, tunc in partem meliorem seu benigniorem esse ferendum: quia (ut docet S. Thomas art. 4. ad 1.) melius est in dubio frequenter falli bene opinando de proximo, quàm malè opinando semel decipi.

5. Monet tamen rectè Lessius capite 19. dub. 4. quando agitur de vitando aliquo damno, vel de adhibendo remedio, tutius esse dubia in deteriorem partem interpretari; non quidem existimando proximum v. g. esse furem vel improbum, vel pro tali habendum esse: sed iudicando ita exterius cavendum esse, & sibi vel alteri consulendum, ac si dubia esset ipsius proximo probitas. Ita S. Thomas art. 4. ad 3. & hâc ratione dum accipimus personam ignotam in ædes, possumus licitè rebus nostris ita cavere; ac si dubia esset eius probitas; quamvis nullomodo improbam illam iudicemus: sic etiam Superiores, quamvis quoad internum affectum erga subditos dubia in meliorem partem interpretari debeant; ad præcavendum tamen malum & disciplinam observandam, ita se gerere possunt ac si de illorum probitate dubitarent.

§. X.

§. X.

Quot modis peccetur in octavum hoc Decalogi præceptum.

1. PEccant in primis contra octavum hoc Decalogi præceptum, qui deliberatè mendacium aliquod proferunt, quod quidem erit mortale, si honori divino aut proximi bono sit perniciosum. Peccant etiam qui per hypocrisim vitæ sanctimoniam fingunt: quod peccatum adhuc gravius erit, si ex illo sequatur aliquod proximi damnum, ut si id fiat ad disseminandos errores: item habitu aut vestibus mentiuntur sexum, ut si fœmina veste virili, aut vir fœminea induatur, si id fiat propter aliquem pravum finem, aut ex eo peccata alicuius aut scandali periculum immineat.

Peccant qui sine legitima authoritate iudicis sibi officium arrogant: aut istud ambiunt, quāvis legum ac iuris ignari: Item iudices qui notitiam illam iuris & legum conservare negligunt: qui de causa aliqua ad se non pertinente, iudicialiter cognoscere, & sententiam ferre præsumunt: qui contra allegata & probata, aut contra leges & iura judicant: qui formam à iure præscriptam in iudicando non servant; qui sine ulla præcedenti infamia aut aliis sufficiētibus indiciis, de occulto alicuius crimine iudicialiter inquirunt, reum indebitè interrogant, & ad respondendum cogunt: qui favore vel respectu aliquo humano, aut alio quovis pravo affectu à recto iustitiæ tramite deflectunt, sive iniustam ferendo sententiam, sive causarum expeditionem notabiliter differendo, aut fieri permittendo: qui pro sententia ferenda, aliisquè actibus iudicialibus aliquid exigunt ultra id, quod pro iusto & honesto stipendio ex lege vel legitima consvetudine accipere licitum est.

2. Peccant qui crimen aliquod bono communi perniciosum non denunciant, quandò commodè id possunt: qui contra alterum litem intentant ex odio, vindictæ appetitu, aut alio quovis pravo affectu: qui fraude: aut iniusto aliquo processu in litibus utuntur.

Peccant qui ad testimonium ferendum citati, & à legitimo iudice secundum iuris ordinem interrogati, aliquid falsum aut ambiguum, & contra ipsius iudicis mentem respondent:

dent: quod & similiter de ipsis accusatis & reis intelligi debet qui etiam præterea peccant, quado iudici legitimè aliquid statuenti, aut iustitiæ ministris illius, iussa exequentibus resistunt, aut vim aliquam inferunt.

Peccant etiam contra hoc præceptum, qui alterius honori contumeliam irrogant: in eum verba probrosa & iniuriosa proferunt, eidem peccata occulta palam exprobrant: aut alia quævis cum irrisione & contemptu obiiciunt.

3. Peccant qui alterius famæ secreto detrahunt; illi crimen aliquod falsum imponunt, aut verum malitiosè adaugent, aut eius peccatum occultum manifestant, vel rectè factum perperam interpretantur: Item qui rectè facta alterius inficiantur, vel eadem extenuant, aut de illis silent, vel ea frigidè ac simulatè laudant, cum ex silentio illo & frigida seu simulata laude sequitur aliquod in proximo famæ dispendium.

Item qui alterum ad detrahendum alliciunt, aut illius detractione delectantur; vel qui cum possint & debeant, detractionem non impediunt: qui susurrationibus causant discordias, qui libellos diffamatorios scribunt, aut in vulgus spargunt, illos pravo animo legunt, asservant, aut aliis legendos tradunt.

Peccāt deniq; qui deliberatè ac temerè aliquid mali de proximo iudicant, vel suspicantur: qui actiones illius honestas vel indifferentes malè interpretantur.

§. XI.

De restitutione ob huius octavi præcepti violationem facienda.

1. DUplex restitutio occurrere potest ob huius præcepti violationem facienda, pro duplici damno famæ seu honoris ac bonorum fortunæ, quod ex ea oriri potest. De utraque breviter aliquid dicendum est.

Atque in primis quod spectat ad restitutionem bonorum fortunæ, certum est ex iis, quæ præcedenti sectione dicta sunt, ratione mendacii aut contumeliæ vel detractionis incumbere obligationem restituendi, quoties per illud mendacium aut contumeliam illam seu detractionem, damni alicuius

licuius causa iniustè data est, aliquo ex modis sectione præcedenti explicatis.

Constat præterea Iudicem, qui sive in ferenda sententia, sive in toto iudiciali processu iniustitiam aliquam commisit, unde secutum est damnum innocentis, ad illius compensationem obligari: similiter & illum: qui falsò alterum accusavit, aut qui falsum testimonium in iudicio detulit, ad resarcienda damna inde secuta teneri.

Quod verò spectat ad restitutionem famæ & honoris certum est (ut ex communi Theologorum doctrina docet Sotus libro 1. de iust. quæstione 6. articulo 3. in resp. 4. & post illum Valentia disp. 5. quæst. 6. de restit. puncto 5. famam ablatam restitui debere, si tres concurrant conditiones: prima est, ut fama re ipsa ablata fuerit: secunda, ut iniuste ablata fuerit, tertia, ut non fuerit recuperata. His tribus conditionibus concurrentibus.

2. Dicendum 1, eum qui alterum infamavit, afferendo aliquid falsum de illo, ad famam illi restituendam obligari, affirmando se dixisse falsum. Ita Sanctus Doctor q. 62. art. 2 ad 2 & post illum Richardus, Cajetanus, Sotus, Navarrus, & alii apud Valentiam suprà, qui tamen id ita esse intelligendum existimat, si alia ratione famam alterius à se iniuste læsam sufficienter reparare non possit.

Dicendum 2, illum qui alterum diffamavit; crimen eius verum quidem, sed occultum patefaciendo, ad famam illius restituendam obligari, non quidem dicendo se falsum dixisse; id enim esset mendacium, quod (ut ex ante dictis constat) nunquam licitum est; sed aliqua alia ratione, nimirùm vel dicendo se malè & inconsideratè locutum fuisse: ut monet Sanctus Doctor in resp. ad 4. vel se antea quidem existimasse id esse verum, sed postea compertissime perperam à se id esse dictum, ut censet Ioannes Maior in 4. dist. 15. quæst. 16. vel si timeatur, ne apud personas eruditas aut perspicacis ingenii similes loquendi modi opinionem de crimine proximi conceptam potius confirment, quàm ex animis eorum deleant, Sotus & Navarrus, apud Valentiam existimant tacendum esse de illo crimine, illumque qui famæ detrimentum passus est, quacunque data occasione de aliis re-

bus com-

bus commendandum esse; ut sic quædam iniuriæ compensatio fiat. Addit Valentia posse etiam eum, qui verum dicendo alterum infamavit, aliqua ambiguitate aut mentali restrictione uti ad retractandum id quod à se dictum est, quod tamen ultimum remedium nonnisi aliis deficientibus, & in gravi aliqua famæ reparandæ necessitate cum maxima cautela videtur esse adhibendum.

3. Dicendum 3. illum etiam qui crimen alterius occultum ab alio auditum refert, obligari ad reparationem famæ, si advertat hoc suum dictum in aliis, ut sæpe fit sinistram de proximo ingenerasse opinionem: quod præstare poterit, sive adhibendo aliquod ex mediis supradictis, sive ostendendo & quantum poterit aliis persvadendo, quam incerta sint & plerumque falsa, quæ de aliis passim audiuntur & referuntur. Ita Sotus, Navarrus, & alii apud eundem Valentiam suprá. Ratio est, quia quotiescunque damnum famæ proximi iniustè illatum est, toties incumbit illius sarciendi obligatio: atqui ut supponimus, tale damnum illatum est: ergo sarciendum est.

Sunt tamen aliquæ causæ ab alia restitutione famæ communiter excusantes eum qui alterum infamavit. Prima est, si is, qui infamatus est, illi, à quo infamatus est, restitutionem famæ condonavit; nisi fortè talis sit, qui condonare non debeat, quales sunt personæ illæ, quarum famæ bono publico necessaria est; quam proinde negligere non debent, nec illius reparationem leviter condonare. Secunda, si id, quod contra famam alterius oblocutus est, in oblivionem abiisse prudenter existimetur. Tertia est, si ex eius oblocutione nulla infamia secuta sit; putá quia illi, quibus occultum crimen patefecerat, iam illud noverant, aut nullam fidem eius dictis adhibuerunt. Quarta, si fama quæ ablata est, per aliam viam sit recuperata. Quinta si famæ illius restitutio fiat moraliter impossibilis. Sexta denique, si nec possit fieri sine amissione famæ, quæ sit longè maioris momenti; ut si Prælatus aliquis vel vir valdè illustris infamaverit plebeium, non tenetur cum notabili iactura honoris sui famam illa resarcire: sed sufficit ut id faciat eo meliori modo, quo sine propriæ famæ iactura id poterit, v. g. laudando illum eo genere virtutis

tutis in quo infamavit, aut alia ratione secundùm iudicium viri prudentis. Ita Sotus, Corduba, Toletus, & alii apud Lessium lib. 2. cap. 11. dub. 26.

4. Quæres utrum in eo casu, in quo fama restitui non potest, debeat pecunia compensari. Respondetur probabile esse, id quod asserunt quidam Doctores quos citat & sequitur Valentia nempe id fieri posse, ac proinde faciendum; probabilius tamen esse id quod Navarrus, Sylvester, & alii quos citat; & quibus subscribit Lessius suprà dub. 6. docent; nullo scilicet pecuniæ pretio famam dignè compensari posse, iuxta illud Prov. 22. *Melius est nomen bonum, quàm divitiæ multæ*; cum sit bonum superioris ordinis, nec proinde ad illam compensationem faciendam nullum obligari.

Quod autem de restitutione famæ, idem quoque de honoris læsi compēsatione intelligi debet, quoties quis aliquam contumeliam in aliam protulit, aut quocunque alio modo honorem illius iniustè læsit: tunc enim illum reparare & personæ læsæ satisfacere debet, vel ab ea petendo veniam, aut aliquid simile faciendo, quod iudicio viri prudentis honoris illius compensationi satis esse possit.

SECTIO IX.

Explicantur nonum & decimum Decalogi præceptum.

Non concupisces uxorem proximi tui, &c.
Non domum, non agrum, &c. & universa quæ illius sunt.

1. QVamvis ea, quæ his duobus ultimis Decalogi præceptis prohibentur, iam sexto & septimo prohibita esse videantur, in quibus ut in aliis, vetantur non solùm actus exteriores, sed etiam interiores divinæ legi repugnantes: nihilominùs (ut rectè observat Sanctus Doctor 1. 2. quæst. 102. a. 4. & 5.) non sine maxima ratione hæc duo ultima præcepta Deus subjunxit aliis præcedentibus, tùm ut legum suarum perfectionem, & ab humanis legibus differentiam ostenderet; *Leges siquidem humanæ* (ut loquitur Catechismus Romanus part. 3. c. 10. *rebus tantum externis contentæ sunt, divinæ verò ipsius animi puram sinceramque castitatem atque integritatem requirunt*: tùm etiam ut expressiùs moneret quàm

ret quàm cauti & solliciti esse debeamus in devitandis illis peccatis, quæ sola cogitatione & animi proposito committuntur: cum, ut habetur in Concilio Tridentino sessione 14. capite 5. *Nonnunquam animum graviùs saucient, & periculosiora sint iis, quæ in manifesto admittuntur.*

Docet autem Catechismus Romanus suprà, hoc duplici præcepto non prohiberi illam concupiscendi vim, quæ nobis à Deo ut authore naturæ indita est, sed pravum illius usum & effrenatam illam cupiditatem, quæ fines à recta ratione constitutos trasgreditur, sive res malas appetendo, ut adulteria, ebrietates, &c. sive res quidem bonas, sed iniustè & inordiatè desiderando. Quæ quidem cùm satis constent ex iis, quæ præcedentibus sectionibus explicata sunt, hîc breviter adjungemus modos aliquos, quibus Romanus Catechismus declarat, duo ultima Decalogi præcepta posse violari.

2. Atque in primis docet peccare in nonum Decalogi præceptum, non modò illum qui alterius uxorem adultero affectu concupiscit, sed etiam qui eam sibi matrimonio iungi præmaturo & inordinato affectu optat; tùm propter illius desiderii perversitatem, tùm etiam propter periculum, ne ex illo inducatur ad optandam viri mortem aut illegitimum uxoris eius complexum concupiscendum. Quod quidem non solum de mulieribus coniugatis, sed etiam de illis quæ alteri desponsatæ sunt, intelligendum esse dicit; has siquidem concupiscere non licet: sicut nec pacta sponsaliorum rescindere, nec fidem datam violare licitum est.

Quod verò spectat ad decimum & ultimum præceptum, docet idem Catechismus in illud peccare, præsertim eos qui nimis avidè divitias expetunt, alienis opibus inhiant, qui modis pravis & illicitis artibus opes augere concupiscunt; qui lucri captandi gratiâ erga ludos aleæ immoderatè afficiuntur.

3. Peccare item mercatores, qui rerum peneriam annonæque caritatem optant: qui ægrè ferunt ut sint alii præter ipsos qui vendant aut emant, quo ipsi cariùs vendere aut viliùs emere possint: qui alios egere cupiunt, ut vendendo & emendo magis lucrentur. Similiter & milites qui militiæ nomen dant, aut bellum appetunt, ut impunè furentur: medicos etiam qui morbos aliorum exoptant, Advocatos, Pro-

curatores

curatores, & etiam iudices qui lites multiplicari & protrahi cupiunt, artifices denique qui quæstûs avidi earum rerum, quæ ad vitam aliasque vitæ necessitates pertinent, penuriam exoptant, ut inde plurimum lucri faciant.

Porrò quàm noxia sint & perniciosa hæc prava & inordinata desideria, si deliberatè animo foveantur, testatur Apostolus his verbis 1. Timoth. 6, *Nihil intulimus in hunc mundum: haud dubium quod nec auferre quid possumus: habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus: nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli: & desideria multa inutilia & nociva, quæ mergunt hominem in interitum & perditionem: radix enim omnium malorum est cupiditas.*

Atq; hactenùs de Legis divinæ præceptis ad ipsius supremi optimi & maximi Legislatoris maiorem laudem & gloriam.

CAPVT QVINTVM.

De Præceptis Ecclesiæ.

ECclesiæ præcepta quinque communiter numerantur, ut videre est apud Petrum Canisium in summa Doctrinæ Christi capite 3. in quorum primo & secundo sanctificatio dierum festorum, & in iisdem diebus Missæ auditio præscribitur: in tertio ieiunium certis diebus servandum iniungitur: in quarto & quinto confessio Sacramentalis semel saltem in anno facienda, & sacra Eucharistia saltem in Paschate sumenda præcipitur. Et de primo quidem & secundo egimus suprà in explicatione Decalogi. quartum & quintum etiam explicavimus in tractatu de Sacramentis: quare nunc de solo tertio, scilicet ieiunii servandi præcepto, aliquid dicendum nobis superest.

SECTIO UNICA.

Explicatur tertium Ecclesiæ præceptum, quod est de ieiunio.

§. I.

Quid ad debitam Ieiunii observationem requiratur.

1. IEjunii nomen tribus modis accipi solet. Primo pro ab-

 stinentia

ſtinentia à vitiis & peccatis, iuxta illud Sancti Auguſtini: *Ieiunium magnum & generale, eſt abſtinere ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus ſæculi, quod eſt perfectum ieiunium.* Secundò pro abſtinentia à quolibet cibo & potu, diciturque ieiunium naturale, quale requiritur ex præcepto Eccleſiaſtico ad ſumptionem Euchariſtiæ, ut ſupra dictum eſt tract de ſac. cap. 5. Tertiò denique pro abſtinentia quadam & cibi ſubtractione ſecundùm formam ab Eccleſia præſcriptam; & vocatur ieiunium Eccleſiaſticum; de quo propoſita quæſtio intelligenda eſt. Pro cuius reſolutione.

Dicendum eſt tria præſertim requiri ad debitam ieiunii Eccleſiaſtici obſervationem.

1. Primum eſt ciborum delectus, ſeu abſtinentia à carnibus, ut docet Sanctus Thomas 2. 2. quæſt. 147. art. 8. & conſtat ex perpetuo Eccleſiæ uſu & traditione, cuius teſtes ſunt Sanctus Baſilius hom. 1. de ieiunio, Sanctus Auguſtinus libro 20. contra Fauſtum capite 5. & alii plurimi apud Azorium l. 7. cap. 10. quæſito 6, quamvis autem non à carnibus ſolùm, ſed etiam ab iis, quæ à carne procedunt, ut ab ovis & lacticiniis, in diebus ieiuniorum eſſet abſtinendum, ut habetur ex reſcripto S Gregorii Papæ ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum, imò in quibuſdam ſolemnioribus ieiuniis, v. g. ſex diebus hebdomadæ ſanctæ cibis tantùm aridioribus, pane videlicet, aquâ & oleribus veſci liceret, ut teſtatur S. Clemens lib. 5, cap. 17. & S. Epiphanius hæreſi 75. Eccleſia tamen ob cauſas rationabiles de priſtino illo rigore nonnihil remiſit & abſtinentiam illam ſtrictiorem cuiuſque devotioni relinquens, in quadrageſima quidem univerſim à carnibus & ovis abſtinendum eſſe cenſuit, lacticiniorum uſum in pleriſque locis indulſit; in aliis autem ieiuniorum diebus per annum etiam ovorum uſum conceſſit: de quibus tamen ut rectè monet Bonacina quæſtione 1. de præc. Eccl. pun. 2. conſuli debet & ſervari cuiuſque loci legitima conſvetudo, quæ eſt optima legum Eccleſiaſticorum interpres.

3. Secundum eſt unica in die refectio, ut docet Sanctus Thomas ſuprà articulo 6. & communiter cum illo Theologi omnes: quod melius probari non poteſt, ut obſervat idem Sanctus Doctor, & poſt illum Bonacina ſuprà puncto

3. quàm

3. quàm ex perpetua & universali Ecclesiæ praxi; cum nullum super hac re decretum reperiatur.

Tertium denique est certum refectionis tempus, ita ut refectio illa unica, non prandij, sed cœnæ rationem obtineat, ut tradit idem Sanctus Doctor suprà articulo 7. & constat ex Sancto Ambrosio serm. 8 in Psalm. 118. & ex Sancto Gregorio homil. 36. in Evangelia. Et olim quidem aliis ieiuniorum diebus hora nona, quæ est tertia post meridiem, erat ordinarium solvendi ieiunij tempus: in quadragesima verò usque ad vesperam prorogari solebat, ut testatur Sanctus Bernardus serm. 3. de quadrag. *Hactenùs*, inquit, *usque ad horam nonam ieiunavimus soli, nunc, in tempore quadragesimæ scilicet, usque ad vesperam ieiunabunt pariter universi Reges & Principes, chorus & populus nobiles & ignobiles, simul, in unum dives & pauper.*

Ecclesia tamen his posterioribus sæculis, tùm ob infirmitatem corporum quæ, mundo ipso senescente, minùs vigoris retinet, tùm ob alias rationes tacito consensu indulsit, ut hora illa vespertina licitè anticipetur, & in quadragesima diebusque aliis præscriptis, circa meridiem ieiunium solvi possit, atque ut præter illam refectionem modicum aliquid cibi serò per modum cœnulæ seu collatiunculæ, ut vocant, sumeretur. Ita docent Navarrus, Armilla, Lessius, Azor, Reginaldus, Toletus, & alii apud Bonacinam supr. pun. 3. & 4. Diximus modicum aliquid cibi: qui enim notabiliter excederet, haud dubiè ieiunium frangeret.

4. Porrò quantùm cibi sumere liceat in eiusmodi cœnula, difficile est determinare: Azorius & alii apud Bonacinam sentiunt quantitatem trium vel quatuor unciarum panis & fructuum licitè sumi posse: Reginaldus apud eundem existimat, non esse notabiliter excedendam quartam partem eorum, quæ ipsi ieiunanti ad ordinariam cœnam sufficerent: Toletus omnium optimè censet in eo spectandum esse morem locorum, prout à piis & timoratis personis servari solet ieiunium: & intra illius limites unumquemque licitè ac tutò continere se posse.

Rectè autem monet Laymannus, cautè intelligendum esse id quod docet Caietanus cap. 1. de observ. ieiun. verbo se-

iunium, non referre, quid quisquis in serotina cœnula sumat, si modum non excedat, additque consvetudinem Ecclesiæ à piis & timoratis servatam hanc esse, ut in cœnula illa serotina non modò quantitas, sed etiam qualitas & delectus ciborum observetur, utque nihil aliud cum pane nisi fructus aliquot vel olera in modica quantitate sumantur: neque sibi probari quod aliqui nimis liberaliter adhibent placentas & alia similia obsonia butyro frixa: quamvis iusculi cocti usum, urgente præsertim aliqua infirmitate aut necessitate, licitè indulgeri posse existiment.

Ex dictis colligitur 1. crebriore potus sumptione non solvi ieiuniū, ut docet Sanctus Thomas suprà articulo 6. ad 1. licet, si temperantiæ modum in potu excederet, haud dubiè peccaret, graviter quidem aut leviter, pro ratione gravitatis vel levitatis excessus.

Infertur 2. neque etiam solvi ieiunium, si aliquid sumatur per modum medicinæ, nisi fortè ut observat Sanctus Doctor suprà ad 3. in fraudem ieiunii aliquid eiusmodi sumatur in notabili quantitate.

Infertur 3. lectores & ministros mensæ in monasteriis aliisque communitatibus aliquid præsumentes non peccare, nec ideò ab illis ieiunium solvi, ut ex Navarro, & Caietano docet Lessius libro 4. capite 2. dub 1. cum id ab eis fiat veluti inchoando prandium: sicut etiam ieiunium non solveret is, qui v. g ob negotiū aliquod à mensa avocaretur, & refectionem inchoatam interrumperet, & postmodum negotio absoluto, ad mensam rediret, & prandiū seu cœnam perficeret.

Quæres utrum anticipare notabiliter horam refectionis in die ieiunii, sit peccatum mortale. Navarrus & quidam alii affirmant: Toletus tamen & plures alii, quos citat & sequitur Lessius suprà, nonnisi veniale peccatum committi existimant: imò dicit nullum fore peccatum, si iusta aliqua causa subsit; sicut nec si vespertina cœnula mane, vel meridie, urgente aliqua causa rationabili sumeretur, cœnâ in vesperum dilata.

§. II.

Quæ sit obligatio Ieiunij

1. CErtum & indubitatum est apud omnes Catholicos, præce-

præceptum Ecclesiasticum ieiunii obligare ad sui observationem sub peccato mortali, ut ex communi Theologorum consensu docet Lessius supr, dub 5 probatque ex eo quod can. 68. Apostolorum & can. 56. sexti Concilii generalis, item can. 19. Concilii Gangrensis & pluribus aliis, violatores ieiunii excommunicationis pœnâ plectuntur, quæ tamen ab Ecclesia nusquam nisi ob peccatum aliquod mortale infligi solet, ut infra suo loco explicabitur: unde sequitur illum peccare mortaliter, qui absque legitima causa ieiunium aliquod ab Ecclesia præscriptum frangit.

Verùm difficultas est, quas personas & quibus temporibus præceptum illud obliget. Quod spectat ad primum, docet S. Thomas art. 4. omnes Christianos, cuiuscunque sint dignitatis aut perfectionis, præcepto ieiunii obstringi, nisi iusta aliqua causa excusentur; unde etiam in Concilio Viennensi, ut habetur c, *Ad nostrum*, de hæreticis, inter alia prava Beguardorum & Beguinarum dogmata, damnatum est tanquam hæreticum illud, quo asserebant, solos imperfectos ad ieiunia obligari; perfectos vero ab illis esse exemptos.

2. Diximus, nisi iusta aliqua causa excusentur, sunt enim causæ aliquæ, ob quas excusari potest quivis ab observatione ieiunii; quæ communiter ad tria capita reduci possunt, ut videre est apud Lessium, Bonacinam, Navarrum & alios locis suprà citatis; scilicet ob impotentiam, laborem & pietatem.

Ratione impotentiæ excusantur illi, qui sine gravi aliquo incommodo vel notabili damno ieiunare non possunt; ut infirmi, convalescentes, debiles, accedente præsertim Medicòrum iudicio: item mulieres prægnantes & lactantes: item pauperes, qui non habent quod eis ad unicam comestionem commodè sufficiat: ob eam causam excusantur pueri & adolescentes usque ad annum vigesimum primum completum, ut docet Sanctus Thomas art. 4. ad 4. & post illum Abulensis, Navarrus, Azorius, Lessius, Reginaldus, Toletus, & plures alii apud Bonacinam supr. pun. ultim. & excusantur etiam senes, præsertim sexagenarij; quos tamen ab hac ieiunii observatione minimè exemptos esse docet Abulensis apud Bonacinam supr. si ita robusti sint; ut certum sit eos ex ieiunio nullum detrimentum in viribus corporis pati; sicut è contra Les-

tra Lessius supr. & alii quos citat supr. existimant, etiam ante illam ætatem eximi licitè posse à ieiunio illos, in quibus vires & calor naturalis notabiliter minui incipiunt. Quod si dubitetur, an eiusmodi senes satis virium habeant ad incommoda ieiunii ferenda; tunc ad illud servandum minimè censentur obligari, præsertim in præfata ætate sexagenaria; ut docet idem Lessius suprà.

3. Ratione laboris eximuntur illi, qui tali labore victum sibi comparant, cum quo ieiunium viri prudentis iudicio consistere non potest, quales sunt agricolæ, febri farrarii, & similes operarii; sive divites sint, sive pauperes, ut ex declaratione Eugenii IV. docet Lessius suprà imò Abulensis, Azor, & alii apud Bonacinam, censent eiusmodi operarios excusari à ieiunio, non solùm die illo quo laborant, sed etiam eo quo laborem intermittunt, si ieiunando laborem præcedentis aut sequentis diei sine gravi incommodo ferre non possint: simili ratione excusantur viatores: præsertim pedibus iter facientes ob aliqua negotia quæ commodè differri nequeunt: quando itineris laborem simul cum ieiunii molestia sine gravi incommodo ferre non possunt.

Qui verò solius delectationis gratiâ, putà venationis, deambulationis, iter alioquin longum susciperent, non excusarentur, cùm in aliud tempus differre possent: sicut nec artifices, nec operarii illi, quorum labor exiguus est, & facilè cùm ieiunio tolerari potest; quales Bonacina dicit esse tonsores, pictores, sartores, &c.

Demùm ratione pietatis excusantur omnes, qui operibus præstantioribus vel majoris momenti incumbunt, quæ unà cum ieiunio absque gravi incommodo perficere non possunt: qualia sunt opera misericordiæ corporalis vel spiritualis; item opera religionis, ut concionari, docere, Sacramenta ministrare, ornare Templa, &c.

4. Porrò cum diximus hos vel illos à preceto ieiunij excusari, id intelligi debet quatenus per illud præceptum unica solùm refectio præcipitur: non verò quatenùs carnium & aliorum huiusmodi ciborum usus prohibetur, qui quidem rariùs concedi solet, nec nisi retione gravioris alicius necessitatis: quæ si evidens sit & urgeat, potest quis carnibus & aliis ci-

aliis cibis vetitis licitè vesci, etiam absque ulla dispensatione, quandò Superior commodè adiri non potest: quod si necessitas non urgeat, vel de illa non tam evidenter constet, dispensatione Superioris opus est, ut docet Lessius dub. 6. qui etiam addit ex Toleto, iis quibus carnium usus conceditur, his etiam censeri permissam secundam refectionem: quod tamen rectè limitat idem Lessius, si ratione alicuius infirmitatis aut debilitatis id concessum sit: non autem si ea solùm de causa, quia aliquis à piscibus abhorret, vel quia pisces eius temperamento nocere censentur: tunc enim nulla subest causa, cur secunda refectio concedatur.

Quod spectat ad tempora ieiuniorum quæ ab Ecclesia præscripta sunt, antiquissimum & apud Sanctos Patres maximè testatum & commendatum semper fuit ieiunium quadragesimæ, quod quidem teste S. Ignatio epistol. ad Philippenses, Sancto Hieronymo Epist. 54. ad Marcellam, & Sancto Leone serm. 9. de quadragesima, ab Apostolis institutum est ad exemplum Christi Domini. Hoc autem ieiunium à feria 4. cinerum usque ad Sabbatum sanctum inclusivè observari debet, solis diebus Dominicis exceptis, in quibus sola à carnibus abstinentia servatur: unde mortaliter peccant, qui fertia quinta hebdomadæ sanctæ solvunt ieiunium: qui abusus in Concilio Laodiceno can. 50. omnino improbatur, ubi dicitur, *Non oportere in quadragesima, quinta feria ultima hebdomada ieiunium solvi, & totam quadragesimam inhonorari.*

5. Præter quadragesimale ieiunium, religiosè observatum fuit in universa Ecclesia ieiunium quatuor temporum; quod quidem vel ab ipsis Apostolis, vel non multò post Apostolorum tempora institutum fuit, ut variis SS. Patrum testimoniis probat Laymannus capite 2. de observat. ieiun. Alia etiam ieiunia indicta sunt in vigiliis quarumdam festivitatum solemniorum, Christi Domini, Sanctissimæ Virginis Deiparæ, Apostolorum, aliorumque Sanctorum: de quibus consulendæ sunt locorum leges & consvetudines, & id observandum, quod in qualibet regione seu Diœcesi lex seu consvetudo legitima præscribit: si tamen vigiliæ alicuius ieiunium incideret in diem Dominicam, anticipari deberet præ-

cedenti sabbato, ut habetur cap. *Ex parte*, de observatione ieiuniorum, & ex communi Ecclesiæ usu satis constat.

Singulis quoque hebdomadibus, diebus Veneris & sabbati à carnibus abstinendum est, ut constat ex communi Ecclesiæ praxi, & habetur cap. *Quia dies*, dist. 5. de consecratione & ex cap. ult. de observat. ieiun. ubi tamen excipitur, si festum Natalis Domini in feriam sextam incidat: in illo enim casu *Illi qui nec voto, nec regulari observantia obstricti sunt*, ut loquitur Innocetius III. propter festi excellentiam carnibus vesci possunt, secundùm consvetudinem Ecclesiæ generalis: nec tamen reprehendi debent, qui ob devotionem voluerint abstinere. In aliquibus etiam Galliæ nostræ partibus consensus est esus carnium, diebus Sabbati à Christi Domini Natali usque ad Purificationem.

Servatur etiam abstinentia à carnibus in Festo Sancti Marci, & in tribus Rogationum diebus: quod quidem iam olim in Romana Ecclesia usitatum fuisse, testatur Ordo Romanus cap. de Litania minore.

§. III.

Quod modis peccetur in hoc Ecclesiæ præceptum.

1. PEccant in primis qui absque iusta causa aut legitima dispensatione indiebus ab Ecclesia præscriptis non ieiunant, aut ieiunium inchoatum solvunt: qui abstinentiam violant: carnibusque aut aliis cibis vetitis vescuntur; cum hac tamen differentia, quòd quoties quis edit cibos vetitos, toties peccet mortaliter: qui verò per secundam refectionem ieiunium violavit, non ampliùs peccet, saltem mortaliter, si posteà pluries comedat, ut ex communi Theologorum consensu docet Laymannus sup. c. 1.

Peccant quoque mortaliter, qui in die ieiunii crebrius comedunt aliquid licet in exigua quantitate: quamvis enim, ut dicit Lessius suprà dub. 2. semel vel iterum paucas buccellas extrà refectionis tempus comedere non sit nisi peccatum veniale; si tamen id crebrius fiat, puta septies vel octies, censebitur esse mortale: quia crebræ illæ comestiunculæ æquivalent notabili refectioni.

Peccant etiam qui in cœnula seu collaciuncula vespertina notabi-

notabiliter excedunt ultrà quàm ieiunii ratio exigit, prout à piis & timoratis servari solet.

2. Peccant qui alios ad ieiunium violandum inducunt persvasionibus, irrisionibus aut alio quovis modo: item caupones qui cœnam seu alteram refectionem apponunt iis, quos probe sciunt ad ieiunium obligari, quod quidem intelligendum est, ut monet Lessius dub. 4. quandò absque gravi aliquo suo incommodo illis negare possunt: & etiam quando nullum inde scandalum secuturum vident: alias si timeatur, ne ii quibus cœna negatur graviùs Deum offendant, blasphemias & convitia proferendo, aut aliquid simile faciendo, poterit illis apponi. quâ ratione dicit Lessius interdum excusari patres aut matres familias cœnam famulis & domesticis in die ieiunii permittentes, ne, si denegetur, gravius Deum offendant: aliâs si nihil simile timeatur, permittere non debent, ne peccatis eorum cooperentur.

Ad hoc præceptum quoque reduci potest peccatum eorum, qui temperantiæ & sobrietatis in cibo & potu limites transgrediuntur, etiam in aliis diebus, in quibus nulla est ieiunandi obligatio: qui se cibis ingurgitant, unde notabile damnum in sanitate percipiunt: qui ex nimio potu inebiantur, seipsosque usu rationis per ebrietatem privant: qui alios ad largiùs bibendum inducunt, unde sequuturam prævident ebrietatem: quod quidem ebrietatis peccatum eò graviùs est, si ex illo alia peccata secutura prævideantur, puta blasphemiæ, immunditiæ, & similia.

CAPVT SEXTVM.

De Censuris Ecclesiasticis & Irregularitate.

CEnsuræ nomen ex veteri Romanorum iure desumptum, ab Ecclesia usurpatum est ad significandam pœnam spiritualem, per quam homo baptizatus delinquens ac contumax authoritate ipsius Ecclesiæ bonorum quorundam spiritualium usu pravatur, ut docet & fusè explicat Suares disp. 1. de censuris sect. 1. & pleniùs ex infrà dicendis intelligetur.

SECTIO

SECTIO I.

De Censuris in communi.

CUm plurima sint & varia, quæ de censuris in genere à Theologis disputantur, nos pro ratione instituti nostri seligemus ea, quæ cognitu magis necessaria aut utilia visa sunt, & Paragraphis sequentibus breviter explicabimus.

§. I.

In quibus personis resideat ferendarum censurarum potestas.

1. DIcendum est potestatem ordinariam ferendi censuras, residere in Prælatis Ecclesiæ iurisdictionem in foro exteriori non impeditam habentibus, ac proinde in Summo Pontifice, respectu omnium Christianorum; & præterea in Episcopis, Archiepiscopis, Patriarchis, respectu sibi subditorum, ut docet Sanctus Thomas in 4. distin. 18. quæst. 2. art. 2, & satis constat ex perpetuo usu totius Ecclesiæ.

Eandem etiam potestatem ferendi censuras obtinet Legatus á latere Summi Pontificis, ut habetur ex capite *Legatus*, de officio Legati in 6. Item Vicarius Papæ aut Episcopi, ut Theologi communiter docent, & habetur ex cap. *Licet*, de officio Vicarii. Docet etiam Suares, quem citat & sequitur Bonacina quæst. 1. de censuris pun. 2. eandem potestatem habere Capitulum. Sede vacante, & ipsius Capituli Vicarium. Item Abbates, Provinciales, & alios Regularium Præpositos ac Superiores habentes potestatem in foro exteriori respectu sibi subditorum.

2. Hæc autem potestas ferendi censuras ab Ordinariis delegari potest cuilibet Clerico privilegiis Clericalibus gaudenti, ut habetur ex cap. ult, de Officio Ordinarii, non verò laico, quamvis religioso; nec etiam Clerico coniugato, ut ex communi Theologorum consensu docet Bonacina suprà: ac multò minùs fœminæ, ut habetur ex cap. *Delicta*, de maioritate & obedientia, & fusiùs explicat & probat Suares disp. de cens. sectione 3.

§. II.

In quasnam personas censuræ ferri possint.

1. DIcendum est ferri posse in omnes & quascunque personas ba-

nas baptizatas rationis & doli capaces, in statu vitæ existentes, illiusque subditas à quo censuræ feruntur.

Dicitur 1. personas illas, quæ censuris feriri possunt, debere esse baptizatas, aliàs Ecclesia in eas nullam obtinet iurisdictionem, iuxtà illud Apostoli: *Quid mihi de iis qui foris sunt iudicare?* quod etiam constat ex cap, *Gaudemus*, de divortiis, & cap. *iudæis*, dist. 43.

Dicitur 2. rationis & doli capaces: censura enim est peccati pœna: peccatum verò præsupponit peccatorem esse rationis & doli capacem: unde infert Suares & post illum Bonacina quæst. 1. de censuris part. 4. etiam impuberes, si doli capaces sint, posse censuris plecti: quamvis id fieri non soleat, nisi postquam pubertatis annos attingerint.

Dicitur 3. in statu vitæ existentes: *Non enim* (ut rectè observat Gratianus causa 24. quæst. 2.) *Dominus dixit: quæcunque ligaveritis sub terra: sed super terram: ostendens scilicet, quod viventes pro varietate meritorum suorum solvere possumus velligare: de mortuis autem sententiam ferre non possumus: sed*, ut ait Sanctus Leo Epist. 90. ad Rusticum, *horum causa Dei iudicio reservanda est*,

2 Potest quidem Ecclesia vel Prælatus declarare mortuum aliquem, dum viveret censuras incurrisse: easque adversùs eum executioni mandare, v. g. privare illum Ecclesiastica sepulturâ, vetare ne pro illo suffragia aut sacrificia offerantur: & è contrá si aliquis excommunicatus moriens contritionis & pœnitentiæ signa exhibuit, à pœna illius excommunicationis illum eximere, non quidem absolvendo, sed permittendo aliis, ut eum in loco sacro sepeliant, ac pro illo suffragia & sacrificia offerant.

Dicitur denique (subditus eius à quo censuræ feruntur) sicut enim nullus potest legibus suis aut decretis illum obligare qui non est sibi subditus: sic nec illum ad id pœnis cogere, vel renuentem censuris punire.

§. III.

Ob quam causam censura infligantur.

1. DIcendum est censuras infligi ob peccatum mortale exterius opere completum, cum contumacia.

Dicitur

Dicitur 1. (ob peccatum) quia pœna, ut iuſtè infligatur, ſupponit culpam, cum innocens iuſtè puniri non poſſit unde, ut ex communi Theologorum conſenſu docet Bonacina ſuprá, puncto ſecundo ubi non eſt peccatum, ibi nullus eſt cenſuræ locus.

Dicitur 2. (mortale) quod intelligi debet de cenſuris gravioribus, putà excommunicatione maiori ſuſpenſione ab Ordine, interdicto generali, &c eiuſmodi enim pœnæ cùm ſint graviſſimæ, nonniſi ob culpam gravem infligi poſſunt, ut docent Navarrus, Suares, & plures alii apud Bonacinam ſup. & habetur ex cap. *Nemo Epiſcoporum*, & cap. *nullus Sacerdotum* 11. quæſtione 3. & ex Concilio Tridentino ſeſſ. 23. cap. 1. de reform. Vnde ſequitur ut rectè obſervat Laymannus cap. 5. de cenſuris in communi, nullam incurri cenſuram graviorem, quandocunque ob ignorantiam aliquam, aut inadvertentiam ſeu imperfectionem actûs, peccatum commiſſum non cenſetur eſſe mortale.

Quod autem ſpectat ad cenſuras minùs graves, ut excommunicationem minorem, ſuſpenſionem levem, pro levioribus interdum & venialibus peccatis infligi poſſunt, ut ex Suare, Toleto & aliis docet idem Bonacina ſuprà.

3. Dicitur (exterius) quia ob peccatum merè internum cenſura infligi non poteſt, cùm Eccleſia de rebus occultis & merè internis non iudicet, ut docent Sotus, Sylveſter, Suares, & plures alii apud Bonacinam ſuprà & habetur ex cap. *Erubeſcant*, & cap. *ſicut tuis*, de ſimonia.

Dicitur 4. (opere completum) ad incurrendam enim cenſuram requiritur effectus completus, quem legislator intendit cenſura punire: v. g. ſi quis ex voluntate occidendi Sacerdotem, ſagittam in eum proiciat, ſed illum non attingat; tunc enim quamvis graviter peccaverit, non incidit tamen in excommunicationem latam contra percuſſores Clericorum:

Dicitur 5. (cum contumatià) cùm enim cenſura ſit *Pœna medicinalis*. ut dicitur cap. 1. de ſententia excommun. non infligitur per modum ultionis & vindictæ, ſed exhibetur per modum medicinæ, ad hominē à peccao avertendum, & ex conſequenti præſupponit ſemper admonitionem ali-

quam

quam præcedentem, quæ sine contumacia respui non potest, Et de communicatione quidem consentiunt omnes, ut videre est apud Bonacinã supr. de reliquis verò censuris idem docet Suares, Ægidius, & alii apud eundem Laymannum capite 5. de censuris & constat ex cit. c. 1. de sententia excomm.

§. IV.

Quæ forma in ferendis censuris observanda sit.

1. FOrma in censuris ferendis observanda secundùm communem Ecclesiæ praxim duo requirit. Primum est ut admonitio aliqua præcedat, ut habetur ex cap. *Sacro*, de sententia excomm. & ex cap. *Reprehensibilis*, de appellationibus, & ex cap. *Statutum* de sententia excom. in 6. Ratio est, quia censura fertur tantùm in contumaces contra Ecclasiam vel Superiorem, ut suprà, dictum est, nisi autem admonitio aliqua præcedat, non potest quis censeri cõtumax. Hæc est autem differentia inter censuras quæ incurrũtur vi alicuius legis aut constitutionis, & eas quæ infliguntur ab homine, quòd illæ non requirant admonitionem distinctam ab ipsa lege vel constitutione quæ eo ipso quo promulgatur vel notificatur, sufficientem admonitionem continere censetur; hæ verò expressam & distinctam admonitionem requirant, ut docent, Suares, Filiucius, & alii apud Bonacinam suprà pun. 9.

Triplex autem regulariter admonitio præmitti debet tribus distinctis dierum aliquorum intervallis, ut habetur ex cap. *Omnes decimæ* 16. *quæst.* 7. & cap. *Constitutionem*, de sententia ex comm. in 6, nisi necessitas aliqua aut rationabili scausa trinam illam admonitionem, aut plurimum dierum intervallum impediat, ut habetur ex citato capite de sententia excom.

2. Secundum est, ut censura feratur in scripto, quo exprimatur species censuræ quæ infligitur, nomen illius cui infligitur, & causa ob quam infligitur; alias ferens censuram solo verbo sine scriptura, mortaliter peccat (ut ex communi Doctorum consensu docet Bonacina suprà puncto 8.) incurritque suspensionem ab ingressu Ecclesiæ per mensem: quam etiam suspensionem incurrit is, qui parti petenti sententiæ latæ exemplar non concedit intra mensem, ut habetur ex

cap.

cap. *Cum medicinalis* de sententia excomm. in 6. eximuntur tamen ab hac suspensionis pœna Episcopi ferentes censuram sine scripto: non enim in citato capite fit mentio Episcoporum, quandò autem in censuris suspensionis vel interdicti non fit expressa mentio Episcoporum, certum est Episcopos iis non obligari ut habetur ex cap. *Periculosum* de sententia excomm. Eximuntur etiam ab hac pœna quicunque Superiores ferentes censuram sine scripto, quandò id solummodo faciunt ob urgentem aliquam & iustam causam, ut observat idem Bonacina; qui etiam rectè monet, quod, quamvis nulla eiusmodi causâ urgente illicitum sit censuram aliquam ferre sine scripto, hæc tamen censura valida est.

§. V.

Quænam causæ ab incurrendis censuris excusent.

1. QVatuor præcipuè à Theologis numerantur Prima est ignorantia invincibilis seu inculpabilis tum iuris tum facti. Atque in primis communis est Doctorum sententia, ignorantiam inculpabilem iuris excusare ab incurrenda quavis censura; cùm quis scilicet inculpabiliter ignorat prohibitionem aliquam aut legem latam esse à iure vel ab homine. Ratio est, quia ad incurrendam censuram requiritur contumacia: sed ubi adest ignorantia eiusmodi inculpabilis, nulla committitur contumacia, ergo nec ulla censura incurritur. Ita Sylver, Navarrus, Henriquez, Filiucius, Suares, & alii apud Bonacinam quæst. 2. pun. 1. & habetur ex cap. secundo constit. 6. unde colligitur illum, qui scit quidem delictum aliquod esse divina lege vetitum; sed nescit illud esse quoque ab Ecclesia speciali lege prohibitum, si delictum illud committat, quamvis alioquin graviter peccet nullam tamen censuram incurrere, ut Doctores suprà citati docent.

Quod autem etiam ignorantia facti seu qualitatis facti, excuset à censuris incurrendis, asserunt iidem Doctores & plures alii apud eundem Bonacinam: & constat tum ex capite *Si Vero* 2. de sent. excom. tùm etiam ex eo quod eiusmodi facti vel qualitatis facti ignorantia interveniente, nulla quoque adsit adversùs Ecclesiam contumacia: unde patet eum, qui occiderit Sacerdotē, putans se occidere hominem laicum,

laicum, quamvis graviter peccet, non tamen icurrere excommunicationem.

Addit idem Bonacina ex Suare, Navarro, & alios quos citat, etiam ignorantiam pœnæ, id est censuræ excusare ab ipsa censura incurrenda; v g. illum qui sciret quidem Sacerdotis percussionem esse divinâ & Ecclesiasticâ lege prohibitam, sed ignoraret sub excommunicationis pœna prohibitam esse: si Sacerdotem percutiat, quamvis peccet, nullam tamen incurrere excommunicationem.

2. Secunda causa excusans ab incurrendis censuris est appellatio iusta & debitè facta; quæ tamen causa locum habet solummodò in censuris illis, quæ sub conditione feruntur; quandò iudex vel prælatus inferior præcipit alicui sub interminatione censuræ, ut aliquid faciat vel omittat; in eiusmodi enim causâ, si appellatio ad superiorem fiat ante conditionis illius positionem, excusabit ab incurrenda censura, non verò si postquam conditio illa posita fuerit. Ita Sylvester, Henriquez, Navarrus, & plures apud Bonacinam suprà e. g. præcipitur alicui sub pœna excommunicationis ipso facto incurredæ, ut compareat coram Iudice Ecclesiastico intra tres dies; si ab ea sententia ex causa aliqua rationabili appellet ante tres illos dies expletos, appellatio impedit quominùs incurrat excommunicationem: non impedit autem; si post tres illos dies appellationem differat.

3. Tertia causa est impotentia id faciendi, quod sub censuræ alicuius interminatione faciendum præcipitur: sive impotentia illa sit Physica, sive Moralis tantùm: quandò scilicet aliquis vel nullo modò; vel sine gravi aliquo incommodo id facere non potest: quod similiter dici debet, quando quis ob metum aliquem gravem & cadentem in constantem virum eiusmodi præcepto non obtemperat, quia (ut Nararrus, Suares, Filiucius, & alii apud Bonacinam docent q. 2. pun. 5. Ecclesiæ præcepta benignè sunt accipienda: nec credibile est illam cum tanto rigore velle proindeq; cum huiusmodi impotẽtia vel metus à contumacia excuset, etiam à qua is censura incurrenda.

Quarta denique causa, est voluntas & intentio illius, in cuius favorem lata est censura aliqua: v. g. si quis creditor ab Ecclesiastico iudice obtineat sententiam excommunicati-

onis adversus debitores suos, nisi intra sex menses restituant; proroget verò postea inscio illo iudice, terminum illum usque ad annum; debitores illi nonnisi post annum elapsum incurrent excommunicationem ut suprà citati Doctores asserunt apud eundem Bonacinam suprà.

§. VI.

Quis absolvere possit à censura, & quæ requirantur dispositiones in eo qui absolvitur.

1. A Censuris quæ nemini reservantur, absolvere potest quilibet potestatem habens absolvendi, à peccatis mortalibus, ut docet Navarrus, Sotus, Suares & alii apud Bonacinam qu. 3. pun. 1. à censuris verò reservatis absolvere potest qui eas tulit, vel eius Superior aut Successor, aut delegatus, ut ex communi Doctorum consensu docet idem Bonacina; & habetur ex cap. *Perpetua*, & ex capite *Sacro*, de sent. excomm. imò Episcopi à quibusvis delictis annexam censuram Papæ reservatam habentibus absolvere possunt, dummodò delicta sint occulta; id est non sint publica, vel notoria, aut famosa, nec deducta ad forum contentiosum, ut ex communi Doctorum sententia docet idem Bonacina. In articulo verò mortis potest quilibet Sacerdos etiam suspensus & degradatus, absolvere à quibuslibet censuris, ut in tractatu de Sacramentis cap. 5. dictum est: cum onere tamen, ut qui sic absolutus est, si periculum evadat, Superiorem adeat executurus id quod sibi ab eo præscribetur, ut habetur ex cap. *Eos*, de sent. excomm. in 6.

2. Ad abosolutionem autem à censuris ex parte absolventis nulla certa verborũ forma necessaria est: sed sufficiunt quæcunque verba ore prolata, vel scriptis expressa, quibus ipsa absolutio exprimatur, ut docent Suares, Filiucius, & alii apud Bonacinam suprà.

Ex parte verò illius qui absolvitur, duo præsertim requiruntur; scilicet ipsius absolutionis petitio, & debita satisfactio, si censura ob illatum alicui damnum illata sit, aut saltem sufficiens cautio de illa præstanda: & præterea si censura inflicta sit ob aliquod grave delictum, debet absolvendus sub iuramento polliceri, se non amplius tale crimen patraturum.

turum, seque in posterum mandatis Ecclesiæ obtemperaturum, ut docet illum Bonacina puncto ultimo.

In absolutione verò solemni à censuris debent ea servari, quæ in Rituali Romano, aut aliis cuiuscunque Diœcesis propriis præscribuntur.

§. VII.

Quotuplex sit censura Ecclesiastica.

1. MUltiplex est censura: alia siquidem est censura *à iure*, quæ lege aliqua aut canone fertur; & tamdiu viget, quamdiu ipsa lex aut Canon vim suam obtinet; alia *ab homine*, quæ à judice, aut Superiore fertur, non per modum sententiæ iudicialis, seu præcepti temporalis & transitorij: & hæc censura illo mortuo cessat.

Alia item est censura *latæ sententiæ*, quæ ipso facto incurritur, absque alia judicis sententia: alia *comminatoria* seu *ferendæ sententiæ*, quæ non incurritur ante sententiam judicis. Ex terminis autem quibus censura fertur, dignosci debet, an sit solummodò comminatoria, an verò ipso facto incurratur.

2. Alia Præterea est censura *iusta*, quæ prævijs tribus monitionibus, & servato juris ordine, istamque ob causam fertur ab eo qui legitimam habet authoritatem. Alia *iniusta*, in qua deest aliquid ex supradictis, & hæc rursùs subdividitur in *validam* & *in invalidam*. Censura iniusta & nihilominùs valida, ea est quæ fertur ab eo qui habet authoritatem legitimam, ob causam sufficientem, & aliqua monitione præcedente; quamvis aliæ conditiones supradictæ desint. censura verò iniusta & invalida illa est, in qua deest una ex his tribus conditionibus: nimirum quæ fertur ab eo qui legitimam non habet authoritatem, vel absque sufficienti causa, aut nulla monitione præmissa.

Denique censura in tres præcipuas species dividitur: scilicet excommunicationem, suspensionem & interdictum: de quibus sequenti sectione agendum.

SECTIO II.

De censuris in particulari.

1. QVæ de ipsis censuris in communi dicta sunt, ea de una-

 quaque

quaque illarum in particulari intelligi debent; cùm in iis, simili modo conveniant & par sit illarum ratio, ut habetur ex cap. 1. de sentent. excomm. in 6. quare hîc solum subiungemus ea, quæ cuiusque illarum propria sunt.

§. I.

De Excommunicatione.

1. VT ea quæ de censura excommunicationis dicenda sunt meliùs percipiantur, observandum est, in Ecclesia esse, *Sanctorum communionem*, ut dicitur in Symbolo, id est societatem quandam & unionem inter fideles, ac communium bonorum participationem: sicut enim corporis naturalis membra, licet in figura, situ & operatiobus diversa sint, eodem tamen spiritu animantur, iisdem nutriuntur alimentis, & eadem solatia & subsidia persentiunt; sic cum omnes fideles unius corporis mystici quod est Ecclesia, membra sint, ideò communibus ipsius Ecclesiæ bonis, v. g. Sacramentis, sacrificiis, divinis officiis, &c. participant, & prætereà orationibus, eleëmosynis, & aliis particularibus virtutum operibus sese iuvare possunt: unde dicebat Propheta: *Particeps ego sum omnium timentium te, &c.* Psalm. 118. & hortabatur Apostolus, *Orate pro invicem. ut salvemini*, Jacob. ult.

Hâc observatione suppositâ facilè intelligi potest quid sit excommunicatio. Est enim Censura Ecclesiastica, quâ homo baptizatus privatur communione fidelium, id est participatione aliquorum bonorum quæ sunt omnium fidelium communia.

Dicitur *Censura Ecclesiastica*, quô significatur de illa intelligi debere ea, quæ de censuris in communi dicta sunt.

Quâ homo baptizatus, quia homo per baptismum subditur Ecclesiæ, & eius iurisdictioni subjacet. Quod de non baptizatis dici non potest. *Quid enim* (inquit Apostolus) *mihi de iis qui foris sunt iudicare?*

Privatur communione fidelium, id est participatione aliquorum bonorum quæ sunt fidelium communia. Non dicitur privare participatione omnium bonorum, sed tantùm aliquorum; non enim privat, e. g. gratiâ; sed privationem illius per peccatum & contumaciam præsupponit; imò fieri posset

posset ut quis perfectæ contritionis actu gratiam recuperasset, priusquam ab excōmunicatione absolveretur. Similiter non privat bonis spiritualibus particularibus, v. g. effectu orationum, quas aliquis privatim pro excommunicato offert; sed tantùm communibus.

Est autem duplex excommunicatio: alia major, alia minor: excommunicatio illa major dicitur, quæ communione plurium bonorum privat, minor, quæ pauciorum. Bona verò quibus maior excommunicatio privat, sex præsertim numerantur à Doctoribus.

2. Primò enim privat administratione & receptione Sacramentorum.

Secundò participatione suffragiorum communium Ecclesiæ, quæ scilicet à Clericis quatenùs Ecclesiæ Ministris, pro fidelibus offeruntur.

Tertiò iure audiendi Missam & assistendi officiis divinis publicis; tenetur tamen Clericus in sacris constitus aut Beneficiatus, quamvis excommunicatus, privatim solus officium recitare; sed in illa recitatione abstinere debet ab illis verbis, *Dominus Vobiscum*, ut docet Navarrus, & alii apud Bonacinam suprà.

Quartò electione passivâ ad quævis beneficia & dignitates Ecclesiasticas.

Quintò sepulturâ Ecclesiasticâ.

Sextò communicatione omni humanâ & civili cum aliis fidelibus: quod Doctores hoc versiculo exprimunt:

Os, orare, Vale, communio, mensa negatur.

Os, significat allocutionem, confabulationem, sive fiat per litteras, nutus, aut alia signa: item quæcunque alia signa exteriora amicitiæ, ut oscula, amplexus, &c.

Orare significat simul cum excommunicato orationem facere, divinum officium recitare, &c.

Vale, id est excommunicatum salutare, aut honorem aliquem verbis aut gestis illi exhibere.

Communio, id est quævis societas cum excommunicato, in habitatione, vel exercitio, aut contractu.

Mensa, id est, simul cum illo, & in eadem mensa comedere.

Quæ cōmunicationes cum excommunicato prohibentur, in quan-

in quantùm per illas unio & amicitia mutua inter fideles fovetur.

Qui autem cum excommunicato communicant, peccant; graviter quidem ac mortaliter, si hæc communicatio fiat in divinis; venialiter verò si in aliis casibus: & qui cum illis communicant, incurrunt minorem excommunicationem, quæ privat tantummodò susceptione Sacramentorum, & electione passivâ ad beneficia, aut dignitates Ecclesiasticas, ut habetur ex cap *Si celebrat*, de Cleric. excomm. ministr.

3 Sunt tamen hic duo observandâ. Primum est id quod habetur in Bulla Martini V. quæ incipit, *Ad evitanda*, & confirmata fuit à Leone X. in Concilio Lateran. refferturque â Navarro; cap. 27. num. 35 quâ quidem summus Pontifex ad evitanda animarum pericula statuit, ut nemo deinceps quemquam ratione alicuius sententiæ aut censuræ Ecclesiasticæ, à iure vel ab homine generaliter promulgatæ, in Sacramentorum ministratione, receptione, aut aliis quibuscumque rebus divinis vel externis vitare, aut interdictum observare teneatur; nisi sententia vel censura eiusmodi contra certam personam, Collegium Ecclesiam, &c. specialiter à iudice publicata vel denuntiata fuerit, excepto, qui ob sacrilegam manuum iniectionē in Clericū, excommunicationem canonis ita notoriè incurrit, ut factum eius nulla tegiversatione celari & nullo iuris suffragio excusari possit: : nam ab eiusmodi etiam non denunciati communione abstinendum est. Postea verò subiungitur: *Per hæc autem non intendimus ipsos excommunicatos, suspensos, interdictos, in aliquo sublevare vel quomodolibet eis suffragari*, id est ut explicat Laymannus part. 2. cap. 1. de excom quod quamvis in commodum aliorum hâc Pontificis indulgentiâ uti possunt excommunicati illi, qui non sunt denunciati, aut notorii Clericorum percussores: quando tamen agitur de ipsorum excommunicatorum commodo, eadem hæc indulgentia ipsis suffragari minimè possit.

Secundum est; ratione necessitatis, vel utilitatis, vel pietatis licitam interdum esse communicationem aliquam cum excommunitato etiam denuntiato, vel notorio Clericorum percussore; unde Doctores ex capite, *Quoniam multos*, 11. quæst.

quæst. 3. causas aliquas colligunt, ob quas eiusmodi communicatio licitè haberi potest, quas hoc versiculo communiter exprimunt.

Vtile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Vtile, significat utilitatem spiritualem excommunicati, aut illius qui cum eo communicat.

Lex, obligationem illi reddendi quod ei iustè debetur, ut si debitor creditori mutuum restituat; si uxor viro debitum coniugale reddat:

Humile, designat subiectionem, & obsequium, quod filius parenti, servus domino deferre tenetur.

Res ignorata, iuris aut facti ignorantiam invincibilem seu inculpabilem.

Necesse, necessitatem spiritualem, aut etiam temporalem, si sit notabilis; unde licitum est, v. g. in gravi necessitate corporali, eleëmosynam petere, & accipere, ab excommunicato denunciato.

5. Quæret aliquis quot sint & qui nam casus, inquibus excommunicatio maior incurritur: minorem siquidem constat unico solùm casu, incurri, communicatione scilicet cum excommunicato in casibus suprà explicatis. Respondetur in duobus generatim casibus incurri. Primo, quando fit vel omittitur aliquid quod à iure prohibitum est, vel præscriptum sub pœna excommunicationis ipsô factô incurrendæ. Secundò, quando Iudici Ecclesiastico vel Prælato aliquid sub pœna excommunicationis ipsô factô incurrendæ præcipienti, & motiones aliquas eo sine adhibenti, non obtemperatur.

Et primi quidem generis excommunicationes plurimæ & maximè diversæ per totum iuris canonici corpus passim, pro variis causis & eventibus latæ reperiuntur quæ à Toleto lib. 1. cap 18. 19. &c. summâ curâ collectæ sunt, & apud illum videri possunt: quas proindè hic sigillatim recensere nimis prolixum foret, & instituti nobis propositi limites excederet. Unum tantùm casum: qui frequentùs accidere potest, hîc breviter adnotabimus, qui habetur capite, *Si quis*. 10. quæstione quarta, his verbis, *Si quis suadente diabolo in Clericum vel Manochum manus violentas iniecerit, anathematis vinculo subiaceat.* Ad cuius Canonis intelligen-

 am, ob-

tiam, obſervandum hâc voce, *ſi quis*, comprehendi omnes utriuſque ſexûs, ordinis, ac dignitatis perſonas quæ ſunt excommunicationis capaces. Nomine *Clerici* intelligi, non modò illum, qui in ſacris vel minoribus Ordinibus conſtitutus eſt; ſed eum etiam qui primâ Tonſurâ initiatus eſt, dummodò privilegium Clericale non amiſerit: amittitur autem illud privilegium primò degradatione, ut liquet ex capite *Degradatio*, de pœnis in 6. ſecundò profeſſione artis alicuius indecentis, puta hiſtrionis, ſenonis, cauponis, ut habetur in 6. in Clement. cap. de vita & honeſt. Clericorum; tertiò bigamia, ut conſtat ex cap. *Nuper*, de bigamis, part. 2. cap. 5. de exc. Imò Bannes, Suares, & alii apud Laymannum docent, Clericum non gaudere privilegiis dicti canonis, niſi Clericalem habitum & Tonſuram deferre ſolitus ſit; vel beneficium Eccleſiaſticum poſſidet: vel alicui Eccleſiæ ex mandato Epiſcopi deſerviat. Additque Laymannus Clericum in ſacris conſtitutum, ſi dimiſſô habitu & Tonſurâ ſe negotiis ſecularibus immiſceat, admonitusque ab Epiſcopo non emendetur, amittere privilegiū Canonis, ut habetur ex capite *Audientia*, & capite *Contingit* 2. de ſententia excom. non tamen privilegium fori; unde ſi à iudice ſeculari in aliquo crimine deprehendatur ſine habitu Clerici, poſtulare poteſt ut ad proprium iudicem Eccleſiaſticum remittatur; quod illi à iudice ſæculari recuſari non debet.

Nomine *Monachi* comprehenduntur religioſi profeſſi aut converſi, & etiam novitii: intelliguntur etiam Moniales profeſſæ, aut converſæ, aut novitiæ, ut habetur cap. *Cum illorum* & capite *De Monialibus*, de ſent, excomm. & capi. *Religioſo*, de ſentent. excomm. in 6.

Per *manus violentas* ſignificatur quævis exterior actio iniurioſa ſeu contumelioſa contra perſonam Eccleſiaſticam vel Religioſam, v. g. eam percutere manu vel pede, eam violenter detinere, aliquid ab ea violenter eripere, eam conſpergere aqua, puluere, aut aliquid ſimile attentare quod eam notabili aliquâ contumeliâ afficere cenſeatur, ut fuſiùs explicat Bonacina diſp. 1. de exc. quæſt. 4. pun. 1. qui rectè obſervat non incurri excommunicationem, ſi eiuſmodi manus iniectio fiat ex aliquo ſubito & indeliberato animi mo-

tu; aut

tu; aut si iniuria vel contumelia illata, viri prudentis iudicio, talis non sit, quæ ad peccatum mortale sufficiat.

Circa excommunicationes posterioris generis, cùm ut plurimùm ferantur à Iudice Ecclesiastico, non modò contra eos, qui crimen aliquod commiseriut, ut iis, quorum interest satisfaciant: sed etiam contra illos, qui crimen aliquod commissum esse probè scientes, illud denunciare aut revelare noluerint: difficultas est, utrùm in quibus casibus teneatur quis Iudici denunciationem aut declarationem eiusmodi, sub pœna excommunicationis imperanti obtemperare, & nisi fiat, utrùm semper excommunicationem incurrat. Pro cuius resolutione dicendum est, varios esse casus, in quibus nulla est obligatio ad eiusmodi revelationem seu denunciationem, ac proinde nulla ex omissione illius incurritur excommunicatio: ad casus autem illos dignoscendos sequentes regulæ communiter à Doctoribus proponuntur, ut videre est apud Bonacinam supr. quæst. 6. pun. 1.

7. Prima regula est, neminem teneri in delictis, quæ in proprium damnum ab aliis commissa sunt, seu in propria causa denunciare delinquentem, nisi fortè publicum & commune bonum id postulet: cùm quilibet possit iniurias sibi factas condonare.

Secunda regula est, neque etiam obligationem esse denunciandi quãdo ex tali denunciatione notabile aliquod damnm aut periculum imminet denuncianti; neque enim lex humana aut præceptum Superioris cum tanto incommodo censetur obligare; unde sequitur neque uxorem teneri ad denunciandum crimen mariti, neque maritum uxoris, neque filium patris: quia scilicet damnum mariti vel patris non potest non redundare in uxorem aut filium, vel è contrà: Imò Avila & alii Doctores apud eundem Bonacinam hanc regulam extendunt ad generos, soceros, fratres & alios intra 4. gradum, & etiam ad servos & domesticos; quandò ex tali denunciatione inimicitiæ, rixæ, aut alia similia incommoda oriri possunt. Excipiuntur tamen crimina illa, quæ vergunt in maximum Communitatis aut Reipublicæ detrimentum, qualia sunt crimen hæresis, læsæ Majestatis, &c. bonum enim commune præferri debet bono particulari.

Tertia regula est, neminem obligari ad revelandum id, quod novit ex secreto naturali: v. g. quando quis consilii vel auxilii petendi gratiâ pro salute animæ vel corporis, aut pro defensione honoris, bonorum, &c. crimen suum alicui sub secreto manifestavit: quâ ratione Medici, Advocati, Obstetrices, &c. non tenentur, imò non debent revelare id quod hâc tantùm ratione cognoverunt.

8. Quarta regula est, neminem obligari ad denunciandum crimen illud, quod scit probari non posse: v. g. is qui solus vidit furtum aliquod committi, quod nullis aliis testibus aut indiciis scit probari posse, non tenetur ad illud denunciandum: crimen enim quod probari non potest, ita se habet, acsi nesciretur, ut colligitur ex capite *Qualiter & quando*, de accusationibus: excipitur tamen crimen hæresis, aut aliud vergens in grave damnum Communitatis, quod semper denunciandum est, ut docent Bannes, Filiucius & alii apud eundem Bonacinam: quod similter dicendum est, quando quis novit impedimentum aliquod Matrimonij; unus enim testis sufficit ad impediendum Matrimonium, ut habetur ex capite *Postea* de sponsalibus.

Quinta regula est, nullam esse obligationem revelandi ea, quæ verè & cum certitudine aliquâ morali non cognoscuntur, ita ut denunciatio illa nullum in foro externo fidem facere possit: qualia sunt quæ audita sunt ex rumore aliquo incerto, vel à personis aliquibus quæ non sunt fide dignæ, vel quando quis audivit à fide digno: sed non meminit quis ille sit, à quo audivit: Item quandò audivit ab eo qui iam denunciavit. Addit idem Bonacina nec etiam obligationem esse revelandi, quandò certò vel probabiliter creditur, nullum remedium factâ eiusmodi revelatione adhibendum esse à Superiore.

Est autem hîc observandum, excommunicationis sententiam sive à lege, sive ab homine, nunquam ferri posse contra Communitatem aliquam aut Collegium, ut habetur ex capite *Romana*, de excomm. in 6. Ratio est, quia (ut ibi dicitur) *exindè contingere posset innoxios huiusmodi sententiâ irretiri*: proindeque *in illos dumtaxat de collegio vel communitate, quos culpabiles esse contigerit, promulgari debere.*

§. II.

§. II.
De Suspensione.

1. SUspensio est censura Ecclesiastica, quâ prohibetur alicui personæ Ecclesiasticæ usus seu exercitium officii vel beneficii Ecclesiastici. Ita ex communi Doctorum sententia Navarrus cap. 17. num. 151. Ex qua definitione intelligitur multiplicem esse suspensionem: alia est enim ab officio tantùm, sive officium sit ordinis, sive jurisdictionis: alia á beneficio tantum, seu ab administratione & fructibus beneficii percipiendis: alia ab officio & beneficio simul. Rursùs alia suspensio ab officio in totum quando quis privatur omni usu officii sui: alia est in partem, qualis est illa quâ, verbi gratia, suspenditur ab audiendis confessionibus, non verò ab aliis Sacramentis administrandis. Alia præterea est suspensio temporalis quæ fertur ad certum tempus, & illo elapso, cessat; nec est opus absolutione, ut docet Navarrus supra: alia, quæ nullo termino temporis circumscribitur. Alia denique est suspensio pœnalis, alia medicinalis: pœnalis est ea, quæ fertur in punitionem & vindictam delicti comissi, ut quandò quis suspenditur ob peccatum merè præteritum; quæ quidem non fertur per modum censuræ, sed per modum pœnæ, ut observat Bonacina disp. 3. sup. pun. 3. medicinalis est illa, quâ intenditur emendatio delinquentis & hæc est proprie censura.

Qui autem suspensionem violat, exercetque actum á quo suspensus est, peccat mortaliter, nisi materiæ levitas excuset: & si suspensionem illam violet per exercitium solemne ordinis alicuius maioris á quo suspensus est, incurrit irregularitatem, ut docent Suares, Navarrus, & ali apud Bonacinam pun. 4. & ex dicendis constabit.

2. Sunt autem variæ suspensiones in iure: nos eas quæ frequentiùs incurri possunt, hîc breviter subiicimus.

Prima est contra Clericum concubinarium notorium, ut habetur ex cap. *Quæsitum*, de cohabitatione Clericorum & mulierum quamvis autem Bonacina supr. pun. 5. & quidam alii Doctores quos citat existiment suspensionem illam non incurri, nisi post sententiam Iudicis, præmissa monitione

nihilo-

nihilominus Toletus libro 1. capite 7. asserit suspensionẽ illam ipso facto incurri ante quamcumque sententiam. Certè Concilium Tridentinum sess. 45. cap. graves decernit pœnas contra Clericos concubinarios: præterquam enim quod innovat pœnas antiquis canonibus latas, statuit prætereà ut, si à Superioribus admoniti non resipiscant, privatione beneficiorum, excommunicatione maiori, suspensione ab ordinibus, inhabilitate ad quæcunque beneficia, officia, & dignitates incarceratione, & aliis similibus pœnis plectuntur,

Secunda est contra recipientem sacros Ordines sub titulo ficto patrimonii vel beneficii, ut colligitur ex Bulla Pii V. quæ incipit *Romanus Pontifex*, ut docent Quaranta, Suares, Filiucius, & alii apud Bonacinam sup. quanqam Tolet. existimet suspensionem illam non incurri ipsô factô, sed arbitrio Episcopi infligendam esse.

Tertia est contra eum, qui sacros Ordines recipit extra tempora per Ecclesiam cõstituta, vel ante legitimam ætatem, vel absque literis dimissoriis, ut habetur in extravaganti Pij II. quæ incipit: *Cum sacrorum*, & in altera extravaganti Sixti V. quæ incipit: *Sanctum & salutare*, ut docent Suares, Navarrus, & alii apud Bonacinam suprà Aqua suspensione, ut ibidem dicit, absolvere potest Episcopus, si delictum occultum sit: id est, si non sit notorium, nec deductum ad forum contentiosum;

3. Quæres utrùm recipiens Ordines non servatis interstitis, incurrat suspensionem aliquam. Respondetur non incurrere, quamvis peccet is qui interstitia non servat; nisi id fiat licentiâ Episcopi, aut consvetudine aliquâ excusetur.

Quarta est contra suscipientem duos sacros Ordines in eodem die, aut duobus diebus continuis & immediatis: qui quidem suspenditur ab executione posterioris, ut habetur ex capite *Literas*, de temp. ordinat. similiter suscipiens eodem die minores Ordines cum Subdiacotu, ut ibidem dicitur Et hæc suspensio Papæ reservata est, ut docet idem Bonacina. Observat tamen Laymannus tractat. 9. capite 10. de *Sacram.* Ordinis, Cardinalium congregationem super sess. 23. Concilio Tridentino capite 13. declarasse eum, qui ex regionis consvetudine uno eodemque die quatuor Minores & Subdi-

aconorum

aconatum recipit, nullam incurrere suspensionem.

Quinta est contra Clericum, qui vacante Sede Episc: & non arctatus occasione beneficii recepti, aut recipiendi ordinem aliquē sacrum recepit cum dimissoriis Capituli, ut habetur Concilium Trident. sess. 7. c. 10. de reform. prohibetur Capitulis Ecclesiarum, ne Sede vacante infra annum à die vacationis, dent litteras dimisorias, nisi urgente aliquâ necessitate, aliàs statuit ut Capitulum interdicto Ecclesiastico subjaceat; & sic ordinati ad beneplacitum futuri Prælati sint ab Ordinibus susceptis ipso facto suspensi.

4. Sexta est contra Clericum, qui per saltum recipit Ordinem superiorem, antequam receperit inferiorem; v. g. Presbyteratum ante Diaconatum, ut habetur cap. unic. de Clerico per saltum promoto, & ex Conc. Trid. sess. 23. cap. 14.

Septima est contra eum, qui recipit Ordines ab Episcopo excommunicato, suspenso aut interdicto denunciato; vel etiam simoniaco per sententiam declarato; ut habetur capite 1. & 2. de schiscat. & cap. *Si quis* 1. quæst.

Octava est contra eum qui recipit scienter aliquem Ordinem per simoniam, quamvis occultam, ut habetur capite *Per tuas*, de simonia.

Nona est contra eum, qui excommunicatione aliquâ irretitus scienter Ordinem recipit, ut habetur cap. *Cum illorum*, de sentent. excomm.

Decima est contra eum qui furtivè aliquem Ordinem recipit, id est, qui inscio Episcopo non vocatus vel approbatus ad Ordines suscipiendos accedit; aut qui alio præmisso, qui suo nomine examinetur, vocatus deinde proprio nomine Ordines recipit, ut habetur cap. 1. de eo qui furtivè, &c.

Undecima est contra Sacerdotem tam secularem quàm regularem coniungentem in matrimonium, vel benedicentem subditos alterius Parochiæ, absque licentia Parochi vel Ordinarii, ut habetur Conc. Trid. sess. 24. cap. 1. de ref.

Duodecima est contra Episcopum conferentem Ordines vel primam Tonsuram extraneo, absque dimissoriis Episcopi: aut ordinationes facientem in aliena Diœcesi absque licentia Ordinarii, ut habetur in Concilio Tridentino sessione 22. capite de reform. aut conferentem Ordines vel Tonsuram

furam ſimoniacè, ut habetur capite pen. de ſimonia.

Decimatertia eſt contra Epiſcopum aliquid etiam ſponte oblatum in viſitatione accipientē, præter id quod ſibi debetur: qui quidem ſuſpenditur ab ingreſſu Eccleſiæ niſi intra menſem duplum reſtituat, ut habeaur cap. *Exigit*, de cenſibus in 6. Et hæc ſuſpenſio incurritur etiam ab aliis viſitatoribus Eccleſiarum aut eorum familiaribus, ſi occaſione viſitationis munera etiam ſponte obláta recipiant, niſi intra menſem duplum reſtituant.

Sunt aliæ plures juris ſuſpenſiones rarius occurrentes, quæ videri poſſunt apud Tolet. & alios.

5. Ad ſuſpenſionem proximè accedit depoſitio & degradatio, per quam perſona Eccleſiaſtica ob enorme aliquod crimen removetur in perpetuum ab omni Ordine, iuriſdictione & beneficio; ita ut quamvis non amittat characterem Ordinis qui indelebilis eſt, privetur tamen omni & quocunquè illius uſu, ſine remiſſionis ſpe. Quòd ſi hæc fiat ſolis verbis, appellatur verbabilis depoſitio: ſi præter verba quædam aliæ ceremoniæ in Pontificali præſcriptæ adhibeantur, vocatur realis depoſitio ſeu degradatio. Hæc eſt autem inter utramque differentia, ut obſervat Bonacina diſp. 4. de deg. punct. un. quod depoſitio verbalis fieri poſſit in abſentem; degradatio verò ſolummodò fiat in præſentem; præterea depoſitio verbalis non tollit privilegium fori degradatio verò tollit; ita ut degradatus poſſit à iudice laico eodem modo plecti, acſi nunquam in Chriſti Domini Clericum fuiſſet cooptatus.

Obſervat autem Toletus, quòd quamvis depoſitio verbalis ob crimen aliquod enorme arbitrio iudicis infligi poſſit; degradatio tamen realis fieri non debet, niſi ob crimina illa quæ in iure expreſſa ſunt, qualia ſunt hæreſis manifeſta, ſodomia, calumnia proprio Epiſcopo irrogata, & alia ſimilia, quæ videri poſſunt apud Doctores & Canoniſtas.

§. III.

De Interdicto.

1. INterdicti nomine intelligitur Eccleſiaſtica cēnſura, per quam participatio Sacramentorum, divinorum officiorum, &

rum, & Ecclesiasticæ sepulturæ prohibetur. Id colligitur ex capite *Non est nobis*, de sponsalibus, & ex capite *Quod in te*, de pœnitentia & remissione.

Interdictum aliud est locale, aliud personale, aliud mixtum. Locale est, quô interdicitur locus, ne in eo divina officia celebrentur, sacramenta administrentur, &c. quamvis eiusmodi loci incolæ possint allibi divinis officiis assistere Sacramenta recipere, &c. Personale est, quô persona aliqua particularis vel communitas aliqua personarum, puta populus civitatis aut provinciæ alicuius interdicitur, ne ubicunque sit, divinis officiis assistat, Sacramenta recipiat, &c. Mixtum verò complectitur utrumque personale scilicet & locale. Ita Navarrus, Sylvester, & alii apud Bonacinam dispositio. 5. de int. punct. 1.

2. Rursus, interdictum aliud est generale, aliud particulare. Interdictum particulare est, quô locus aliquis particularis interdicitur, v. g. Ecclesia aliqua ob crimen aliquod in ea perpetratum, vel quo personæ aliquæ afficiuntur, non ut membra civitatis, sed ut personæ particulares: v. g. quando interdicuntur omnes & singuli, qui tale facinus patrarunt. Interdictum verò generale est, quod fertur in locum aliquem generalem, qui à communitate aliqua occupatur, v. g. in regnum diœcesim, civitatem vel ipsam communitatem: ut est corpus aliquod politicum, v. g. in populū alicuius regni, civitatis, &c. Et eiusmodi interdictum constringit omnes qui ex illa communitate sunt, etiam innocentes, qui proinde illud servare tenentur, nisi speciali aliquo privilegio sint exempti, ut fusiùs explicat Bonacina sup.

Quamvis autem per interdictum prohibeatur participatio sacramentorum divinorum officiorum, & Ecclesiasticæ sepulturæ: hæc prohibitio tamen varias recipit exceptiones.

3. In primis enim sacramenta Baptismi & Confirmationis solemniter tempore interdicti ministrari possunt, ut habatur cap. *Quoniam.* & cap. *Alma mater*, de sentent. excomm. in 6. Sacramentum etiam pœnitentiæ, ut ibidem dicitur, ministrari potest, præterquam iis qui sunt in causa culpabili, ob quam latum est interdictum, nisi priùs satisfecerint, aut satisfaciendi idoneam dederint cautionem, vel saltem se

tem se satisfacturos esse iuraverint. Sacramentum item Eucharistiæ tempore interdicti nonnisi in articulo mortis per modum viatici ministrari potest. Sacramentum verò Extremæ unctionis, secluso extremæ necessitatis casu, quandò alia suscipi non possunt, item Ordinis & Matrimonii tempore interdicti neque ministrari, neque suscipi licitè possunt, ut fusiùs docet, & variis authoritatibus probat Bonacina suprâ: quamvis Navarrus, capite 27. numerro 179, alii, probabiliter existiment, Matrimonium tempore interdicti licitè contrahi posse.

4. Quod spectat ad officia divina, observandum est eo nomine significari Sacrificium Missæ, Horas Canonicas, quæ publicè cantantur in Ecclesia; Benedictiones solemnes, & alia omnia, quæ publicè ad cultum divinum fiunt, à personis Ecclesiasticis, quæ omnia prohibita esse censentur, cum hac tamen limitatione, sicut habetur capite *Alma mater*, ut tempore interdicti quotidie in Ecclesiis specialiter non interdictis celeberentur Missæ, & alia officia, sed ianuis clausis, sine campanarum sono, voce submissa, exclusis excommunicatis & interdictis, præterquàm in festis Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, & Assumptionis B. M. V. quibus additus fuit à Martino V, dies festus Corporis Christi cum octava, & à Leone X. dies Conceptionis B. M. V. in quibus diebus licitnm est tempore interdicti generalis, Missas & divina Officia celebrare publicè & solemniter, ianuis apertis, cum sono campanorum, admissis quoque interdictis, illis etiam quorum causa latum est interdictum, modò isti longè sint ab altari, nec ad oblationes aut communionem admittantur. In Ecclesiis verò specialiter interdictis, in quibus asservatur Eucharistia, licitum est tantùm semel in hebdomada Missam celebrare ad renovandam Eucharistiam, ut docent Henriques, Navarrus, & ali apud Bonacinam suprà capite 2. de interd.

Quod spectat denique ad privationem sepulturæ Ecclesiasticæ, observat Laymannus quòd quamvis tempore interdicti localis, non possunt laici, licet non interdicti, sepeliri in loco interdicto; possunt tamen Clerici, dummodò personaliter interdicti non sint, etiam in loco interdicto sepeliri, in silentio

ſilentio tamen ſine campanarum pulſu; ſicut & laici etiam perſonaliter interdicti, ſi denunciati non ſint poſſunt in loco ſacro non interdicto ſepeliri.

Quæres, quibus in caſibus incurratur interdictum. Reſpondetur interdictum locale generale præſertim incurri; quandò dominus terræ iniuriosè Epiſcopum percutit, aut capit, aut id fieri mandat: item quando impedit ne Legatus aut Nuntius Apoſtolicus officium ſuum exequatur; & in aliis etiam caſibus, qui quoniam rariùs eveniunt, & apud Bonacinam ſuprà aliósque Doctores videri poſſunt, à nobis prætermittuntur; circa quos caſus tamen obſervat Bonacina ex Suare, Filiucio, & aliis, nullam eſſe obligationem ſervandi interdicti ante denunciationem.

Proximè ad interdictum accedit ceſſatio à divinis quæ quidem non eſt cenſura, neque etiam pœna: ſed ſimplex prohibitio divinorum officiorum, & adminiſtrationis Sacramentorum, ac ſepulturæ Eccleſiaſticæ, in ſignum mœroris alicuius graviſſimi, propter atrocem aliquam iniuriam honori divino aut Eccleſiæ illatam; & hæc ceſſatio ſervari debet eodem modo quo de interdicto ſuprà explicatum eſt, ut ex pro-probabiliori Theologorum ſententiâ docet Laymannus cap. 6. de ceſſat. à divinis.

SECTIO III.

De Irregularitate.

IRregularitas non eſt cenſura ſed impedimentum Canonicum ſuſceptionem Ordinum Eccleſiaſticorum, vel eorum uſum impediens. Ita ex communi Theologorum doctrina Suares, Henriques, Filiucius, & alii apud Bonacinam diſp. 7. de irregul. quæſt. 1. pun. 3. Ex duplici autem capite contrahitur irregularitas, ſcilicet vel ex defectu, vel ex delicto. De utraque in ſequentibus Parag. breviter agemus.

§. I.

De irregularitate quæ oritur ex defectu.

1. DEfectus ex quibus oritur irregularitatis, ſunt in genere ii, qui aliquam inhabilitatem, vel indecentiam cauſant ad Ordines Eccleſiaſticos convenienter ſuſcipiendos aut

Primus

exercendos: & ii septem præsertim à Doctoroibus adnotantur, ut videre aſt apud Toletum lib 1. cap, & sequ. & alios.

Primus eſt defectus animæ, qualis reperitur in iis, qui usu rationis carent, qui morbo epileptico laborant, qui sunt lunatici, energumeni, omninò illiterati, neophyti, publicam pœnitentiam agentes, ut fusiùs explicat Toletus supr. cap. 64.

Secundus eſt defectus corporis; quando scilicet aliqua in corpore mutilatio, vel deformitas, aut debilitas ineſt, quæ reddit hominem inhabilem ad functiones Ordinum exequendas, aut talem efficit, ut eas exercere non valeat, nisi cum notabili indecentia & deformitate, quæ maximum illius contemptum & horrorem ingerreret: ut si sit membro aliquo mutilatus, mutus, cœcus, aut altero oculo, præsertim sinistro carens: Item si sit leprosus: si monſtruosum aliquid & valdè difforme præ se ferat, ut pluribus docet idem Toletus capite 63.

Tertius eſt efectus natalium; quandò quis non ex legitimo matrimonio; sed ex fornicatione, adulterio, aut aliquo quovis illicito concubitu procreatus eſt, ut explicat idem Toletus capite 58

2. Quartus defectus bonæ famæ; quandò quis contraxit infamiam aliquam; sive ea sit iuris, quâ ratione circulatores hiſtriones, mimi, comœdi, & alii artes eiusmodi aut officia exercentes, iure tum civili, tum Ecclesiaſtico censentur infames; sive infamia sit facti: ut quando quis crimine aliquo notorio & scandaloso contraxit infamiam, v. g. proditione, sacrilegio, & aliis similibus, quæ degradatione vel depositione digna sunt, ut habetur apud eundem Toletum capite 62. & 74.

Quintus eſt defectus ætatis ad suscipiendos Ordines requisitæ, de quo dictum & supr, tract de sacram. c. 7.

Sextus eſt defectus Sacramenti, qui in bigamia reperitur: quandò quis pluries matrimonium contraxit: quamvis enim id licitè fiat, tale nihilominùs matrimoniùm pluries iteratum perfectionem suam omnimodam non habet, quantum adsignificationem Sacramenti: non enim perfectè significare poteſt unionem Chriſti Domini cum Ecclesia: quandò unus vel una cum pluribus successivè contraxit, ut fusius explicat idem

idem Toletus c. 61. Est autem triplex bigamia, ut docet idem author: vera, quandò quis verè & realiter pluries nupsit; interpretativa, quando viduam in matrimonium duxit; & similitudinaria, ut loquuntur Doctores, quando quis post votum solemne Castitatis matrimonium etiam obtenta dispensatione contrahit.

3. Septimus denique est defectus lenitatis; quandò quis directè vel indirectè morti vel mutilationi alterius, quamvis modo aliquo licito & iusto cooperatur; ut iudices morti reum adiudicantes, accusatores, testes, Scribæ, & alii officiales capitalis sententiæ executioni cooperantes: hi enim omnes, quandò mors vel mutilatio alterius sequitur sunt irregulares. Item qui alios consilio vel suasionibus inducunt ad accusandum, & ad litem criminalem intentandam, si ex ea lite sequatur accusati condemnatio, & eius mors vel mutilatio; non tamen incurrit irregularitatem iudex Ecclesiasticus, qui aliquem degradat & tradit brachio sæculari, maximè præmissa protestatione se non intendere ullam pœnam sangvinis, ut docet Bonacina disp. 7. quæst. 4, de irreg. pun. 1, non etiam Inquisitores fidei tradendo aliquos iudici sæculari comburendos, etiamsi nullam præmittant protestationem: ut constat ex Bulla Pij V. apud eundem Bonacinam, qui etiam rectè docet Clericum qui alium accusat, si non vindictam, nec ullam sangvinis pœnam petat, tantùm satisfactionem sibi iustè debitam, non fieri irregularem, etiamsi postea sequatur accusati mors vel mutilatio: quod tamen limitari debet, quandò quis in causa propria postulat satisfactionem, præmissa protestatione se nullam sanguinis pœnam petere: secus verò si accuset de iniuria illata personis extraneis: tunc enim quamvis prætermittat protestationem, si tamen mors vel mutilatio sequatur, incurrit irregularitatem: ut habetur ex capite *Prælatis*, de homicidio: ubi permittitur quidem Clerico conqueri coram iudice de malefactoribus suis, non verò de iis qui aliis nocuerunt: aliqui tamen Doctores, ut Avila, Henriquez & alii apud Bonacinam suprà, probabiliter existimant nullam incurri irregularitatem à Clerico, qui conqueritur coram iudice de illis qui damnum Domesticis suis aut aliis valdè propinquis, v. g. parentibus, aut fratribus

intulerunt; quia damnum illud propter unionem, quæ cum eiusmodi personis intercedit, ut proprium censetur.

4. Qui autem fert testimonium coram iudice contra reum aliquem, si ex eius testificatione mors vel mutilatio sequatur, fit irregularis: unde personæ Ecclesiasticæ nunquam ferre debent testimonium in eiusmodi causis, ut pluribus docet & probat idem Bonacina pun. 3.

Similiter qui pugnat & occidit in bello iusto, quamvis licitè id faciat, fit tamen irregularis, ut habetur ex capite *Petitio tua*, de homicidio: non tamen fit irregularis ille qui proficiscens ad bellum iustum alio fine quàm pugnandi, hostem invadentem occidit ad propriæ vitæ defensionem; neque qui hostem oppugnantem muros urbis, in sui suorumque defensionem occidit, aut qui hortatur milites ad fortiter pugnandum hostemque repellendum & generaliter quicunque in sui vel aliorum defensionem; vel etiam in propugnationem honoris sui aut rerum suarum alterum occidet, servato tamen moderamine inculpatæ tutelæ, non fit irregularis, ut fusiùs explicat & probat idem Bonacina pun. 6.

§. II.

De irregularitate quæ oritur ex delicto.

1. QVinque sunt præsertim genera delictorum, ob quæ irregularitas contrahitur.

Primum est iteratio Baptismi; quandò quis scienter rebaptizat aut rebaptizatur; uterque enim contrahit irregularitatem, quod tamen intelligendũ est de Baptismo absolutè reiterato: qui enim sub conditione rebaptizaret infantem, de quo dubitaret an validè baptizatus esset, nec peccaret, nec ullam incurreret irregularitatem, ut docent Navarrus, Suares, & alii apud Bonacinam disput. 7. quæst. 3. pun. 3.

Secundum est violatio censuræ in susceptione, vel exercitio Ordinum; v. g. si quis maiori excommunicatione ligatus recipiat Ordines, aut si excommunicatione, suspensione, vel interdicto irretitus exerceat solemniter aliquos actus maiorum Ordinum; ut si Missam celebret, aut sacramentaliter absolvat: talis enim fit irregularis; ut habetur ex capite *Si quis Episcopus*, 11. quæst. 3. & capite *Is qui*, de sententia excomm.

comm. observat tamen Bonacina quòd si quis censura aliqua ligatus exerceret actum Ordinis, urgente gravi aliqua necessitate, aut ad evitandum aliquod scandalum, non incurreret irregularitatem: sicut nec ille qui ex ignorantia, aut inadvertentia, vel oblivione inculpabili idem faceret.

2. Tertium est indignum & indebitum sacrorum Ordinum exercitium absque legitima ordinatione: si quis, v. g. solemniter ministet in Ordine aliquo sacro, quem non habet; ut si Sacerdos exerceat actus Ordinis Episcopalis, simplex Clericus Baptismum solemniter administret: in his enim, & similibus casibus incurritur irregularitas.

Quartum est crimen hæresis: nam hæretici omnes & apostatæ à fide, nec non eorum fautores & defensores fiunt irregulares, etiamsi sint occulti, ut habetur ex capite *Qui in aliquod*, & capite *Presbyteros*, dist. 5. & etiam hæreticorum filii usque ad secundam generationem, quamvis ab errore parentum recesserint, & veram fidem amplexi sint, ut habetur ex capite *Statutum* de hæreticis: si tamen parentes eorum ante mortem Ecclesiæ reconciliati fuerint, tunc, quamvis ipsi parentes etiam post hæresis abiectionem maneant irregulares, filii tamen nullam ab iis contrahunt irregularitatem.

3. Quintum denique est homicidium & mutilatio: quicunque enim alterum iniustè quocunq; modo occidit & mutilat: vel illius iniustæ occisioni vel mutilationi cooperatur, iussu, consilio, auxilio, aut alio simili modo, fit irregularis, ut fusè explicat & probat Bonacina supr. pun. 8. & Toletus lib. 1. cap. 79. & sequent. neque solum incurritur irregularitas ex homicidio voluntario, sed etiam ex casuali quod accidit præter intentionem occidentis, si debita diligentia adhibita non fuit: quæ si adhibita fuisset, eiusmodi homicidium secutum non fuisset: quod & similiter de mutilatione dicendum est: quod quidem variis exemplis explicat Toletus suprà quæ apud illum videri possunt.

§. III.

Quâ ratione tollatur irregularitas.

1. QVatuor modis tolli potest irregularitas nimirùm susceptione Baptismi, professione religiosa; ablatione seu

ne seu remotione causæ, & dispensatione legitimâ.

Per Baptismũ tollitur quævis irregularitas ex delicto pro veniens, vel(ut magis propriè loquamur)per Baptismũ fit ut Baptisatus nullam incurrat irregularitatẽ delictorũ, quæ ante Baptismum commisit: non tollit verò irregularitatẽ quæ oritur ex defectu, si post Baptismum idem defectus remaneat.

Per professionem religiosam tollitur solummodò irregularitas ex defectu natalium proveniens quôad Ordines, non verò quoad prælaturas, ut habetur cap. 1. de filiis Presbyterorũ.

Aufertur etiam irregularitas ex defectu proveniens, sublatâ causâ ob quam fuerat inducta: v. g. tollitur irregularitas ex defectu ætatis proveniens, per adventum legitimæ ætatis & sic de aliis: ut docet Bonacina q. 5. p. 2.

2. Demùm tollitur irregularitas per dispensationem legitimam, atque in primis summus Pontifex pro suprema authoritate, quam in universam Ecclesiam obtinet, dispensare potest in quavis irregularitate, quæ iure humano introducta est, ut excommuni Doctorum consensu docet Bonacina pun. 1. & constat ex his quæ dicta sunt suprà cap. de Legibus.

Episcopus etiam dispensare potest cum suis subditis in irregularitatibus proveniẽtib⁹ ex delicto occulto, id est, delicto, quod non est publicum seu notorium in ratione delicti, e. g. si quis maiori excommunicatione occultè ligatus publicè celebret, & sic contrahat irregularitatem, poterit Episcopus in illa dispensare: quia licet celebratio sit publica, delictum tamen non est publicum, ut explicat Bonacina supr

Excipitur tamen irregularitas ex homicidio voluntario proveniens, & ex quocunque delicto deducto ad forum contentiosum, à qua solus summus Pontifex dispensat; sicut & à quavis alia irregularitate quæ ex defectu aliquo provenit, ut ex communi Theologorum consensu docet Bonacina suprá, quæstione 1. puncto 3.

3 Potest nihilominùs Episcopus dispensare cûm illegitimo Tonsuram & minores Ordines, sicut & ad beneficium simplex, ad Ordines verò sacros, & alia beneficia quæ Ordinem sacrum requirunt, dispensare non potest, ut habetur cap. de filiis Presbyterorum in 6.

Atque hactenûs de censuris Ecclesiæ ad maiorem DEI gloriam & ipsius Ecclesiæ vtilitatem.

AP.

APPENDIX.

De statu Clericali, Ecclesiasticæ Hierarchiæ disciplina.

NE quid eorum quæ personas divino cultui manicipatas spectat, hoc in opere desideretur, appendicem instar cuiusdam veluti supplementi ad illius calcem subiecimus, in qua breviter adnotavimus ea quæ ad Clericalem statum & Ecclesiasticæ Hierarchiæ disciplinam pertinent, nec in aliis huius libri partibus commode potuerunt explicari: ut quivis sacris Ordinibus initiatus, aut Ecclesiasticis ministeriis adscriptus, ob oculos habeat, & vno veluti aspectu falicius intueri possit, quæ sint muneris sibi impositi partes, quidve ratione charecterrs, aut beneficii, seu officii suscepti, præstare teneatur.

ARTICULUS I.

De primo ad statum Clericalem ingressu.

1. QVoniam in omni actione suscipiendâ (ut loquitur Catehismus Romanus part. 2 capate 7. *magnopere refert, quem sibi quisque finem constituat; optimo enim fine posito, rectè omnia consequitur; qui sacris initiari volunt, hoc inprimis attendere debent, ut nihil sibi tanto munere indignum proponant, &c. Alij enim eô consiliô ad hanc vivendi rationem se convertunt, ut qua ad victum vestitumque necessaria sunt, parent, ita ut præter quæstum nihil aliud in sacerdotio, quemadmodum vulgo cæteri omnes in quovis sordidi artificii genere, spectare videantur: quamvis enim ex Apostoli sententia, naturalis & divina Lex iubeat ut qui Altari servit de Altari vivat, tamen questus & lucri causâ ad Altare accedere, maximum sacrilegium est. Alios honoris cupiditas & ambitio ad Sacerdotalem ordinem ducit. Alij verô, ut divitijs affluant, initiari volunt: cuius quidem illud argumentum est, quod nisi opulentum aliquod Ecclesiasticum beneficium eis deferatur, nullam sacri Ordinis cogitationem habent: hi vero sunt,*

quos Salvator noster mercenarios appellat Heb. 5. &c. Soli vero ostio in Ecclesiam merito introire dicuntur, qui à Deo legitimo vocati Ecclesiastica munera eius unius rei causa suscipiunt, ut Dei honori inserviant, &c.

Quibus quidem verbis monentur quicunque in Christi Domini Clericum coaptari cupiunt, ut antequam illius sanctuarium ingrediantur, seriò apud se perpendant, num se ad sublime illud vitæ genus divino nutu vocatos agnoscant, *Neque enim quisquam sibi sumit honorem*, ut ait Apostolus Heb. 5. *sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.*

2. Quod ut faciliùs & certiùs quisque perspicere possit, cõsiderare debet num à Deo acceperit ea, quæ ad ministeria Ecclesiastica ritè obeunda requiruntur: quos enim vocavit, hos (iuxtà dictum eiusdem Apostoli) *idoneos effecit Ministros novi Testamenti.*

Atque in primis debet attendere num ullâ Censurâ, Irregularitate, aut alio simili impedimento sit obstrictus; num aliquibus pravis inclinationibus aut vititiis cum Clericalis vitæ sanctimoniâ è diametro repugnantibus obnoxius sit, num literaturam sufficientem sit adeptus, aut saltem ad illam adipiscendam idoneus iudicetur. Consideret prætereâ quæ sit eius mens, quod consilium; quis voluntatis scopus, in hoc Clericali statu amplectendo quonam eius intentio feratur; *Vniversos enim* (inquit Sanctus Bernardus super illa verba: *Ecce nos relinquimus omnia, &c. in Ordinibus Ecclesiasticis, cæterisque ad sanctuarium pertinentibus, honore quærentes proprium, aut divitias, vel corporis voluptatem, postremò quæ sua sunt non quæ IESV Christi manifeste prorsùs & indubitanter non ea quæ ex Deo est, sed ea quæ ex Deo est charitas sed aliena à Deo, & quæ omnium malorum radix est cupiditas introducit.*

3. Denique quod præcipuum est, Superioris & prælati voluntatem auscultetur, non precibus importunis, aut aliorum interventu animum eius flectere nitatur; nihil abscondat eorum quæ ab eo sciri debent; sed totum se illius discretioni & providentiæ permittat.

Porro ad vocationem illam divinam certiùs dignoscendam, conducere plurimùm potest, si (quod à plerisque Sanctorum factum legimus) qui Clericali militæ adscribi cupit, paululum se

lum se à negotiis sæcularibus & mundi conversatione subducat, & in aliquo secessu ante actæ vitæ rationem à seipso reposcat, conscientiæ sordes diligenter abstergat, ut purgatô mentis oculô, adspirante cœlestis gratiæ luce, clariùs perspicere possit, quæ sit in re tanti momenti divina voluntas: ad quod etiam viri prudentis consiliô plurimùm iuvari poterit. Certè Sanctus Paulus ad Apostolatum ipsiusmet Christi Domini voce destinatus, & cœlestibus gratiis usque ad miraculum perfusus, nonnisi Annaniæ interventu divinæ voluntatis consilium agnovit.

ARTICULUS II.

De Habitu & Tonsurâ Clericali

1. DE his aliquid supr. tra. 1. cap. sacræ ordinationis doctrinam explicantes delibavimus quæ quoniã non minimi momenti esse censentur, paulò accuratiùs, breviter tamen hic denuo attingere non erit inutile.

Atque in primis observandum est Ecclesiam sapienti consiliô voluisse, *Vt sicut Clerici à laicis discreti esse debent in conversatione* (ut dixit Sanctus Anacletus papa Epist. ad Ecclesias per Galliam institutas circa annum Domini 167.) *ita & in Tonsura, & in omni Habitu discreti appareant.* Ex quibus Pontificis verbis obiter colligi potest, quàm sit antiqvus ipsius Tonsuræ Clericalis usus, quem ab ipso etiam Sancto Petro incepisse testatur Rabanus lib. 1. de instit. Cler. cap. 2. asseritque sanctum illum Apostolum *hunc ritũ primum sumpsisse, ut formam & similitudinem Christi in capite gestaret, dum pro redemptione nostra crucis patibulum subiturus, à nefanda Iudæorum gente acutis spinarum aculeis coronaretur.*

Hæc autem Tonsura Clericalis duo præsertim secundum Ecclesiæ institutum requirit, primò ut Clerici comam non relaxent aut nutriant: quod in plurimis Concilijs sub anathemate prohibitum est, nominatimque in Concilio Barcinonensi sub Vigilio Papa can. 1, Conc. Romano sub Gregorio II. cap. ultimo Conc. Moguntino, sub Leone IV. can. 15. Conc. Triburiensi sub Formoso can. 27. & aliis.

2. Secundò ut in modum circuli & coronæ Tonsuram in capite gestent: quod etiam plurimorum Conciliorum decretis

statutum reperitur ac potissimum Concilii Aquisgranensis I. sub Stephano V. cap. I. Conc. Lateranensis sub Innocentio III. capite 16. Concilii Oxoniensis sub Honorio III. capite de habitu Clericorum Concilo Revennatis sub Honorio IV. rubricâ 3.

Similiter etiam clericalis Habitûs declarandi lex, quæ in iisdem Conciliis lata est, & in plurimis aliis etiam nostri huiusce sæculi confirmata, duo præsertim capita continent. Primum ipsius habitûs materiam spectat, de qua in Concilio Nicæno 2. Can. 6. id memorabili decreto constitutum fuit: *ut Episcopi & Clerici ex serico texturis variatum vestimentum non habeant, nec se splendidis vestibus exornent.* Quod etiam simili modo sancitum reperitur in Concilio Palentino, capite sexto, & in Concilio Lateranensi sub Leone X. in Bulla reformationis, & in Concilio Mediolanensi I. sub S. Carolo Boromæo, in quibus & plurimis aliis Concil. tùm provincialibus, tùm Diœcesanis prohibitæ sunt in privato habitu Clericali sericæ vestes, & lanearum solummodô usus universali prope modum Ecclesiæ praxi approbatus fuit.

3. Secundùm eiusdem clericalis Habitus formam respicit, ut scilicet vestes eiusmodi sint talares: quod habetur ex collectione antiquorum Canonum à S. Martino Braharensi Archiepiscopo facta circa annum Domini 572. & in Concilio Romano sub Zacharia can. 31. ac ut alia plurima Concilia omittamus, demum in Concilio Senonensi cap. 24. his verbis: *Vestes sint talares, nec nimia amplitudine superflua, nec plus æquo constrictæ, in quibus Clericalis ordinis honestas & modestia deprehendatur, fastus iactantia, vel elationis vitium devitetur.* Præterea ut vestes Clericales nigri sint coloris: quamvis enim olim violaceus color apud quoscunque Clericos in usu esset (ut observat Baronius ad annum 393. n. 48.) nihilominùs communis Ecclesiæ usus obtinuit nunc, ut colore violaceo Episcopis reservato, alii Clerici fusco seu nigro uterentur, quod etiam in Concilio Mediolanensi I. cap. de Clericorum vestitu, & in Concilio Burdegalensi ann. 1583. & Aquensi, 1585. constitutum est: quas quidem sanctiones Apostolica Sedes confirmavit.

His autem Cociliorum adeòque Ecclesiæ universæ toties repetitis

repetitis decretis, omnes omninò Clericali militiæ adscriptos constringi nanifestum est: quod quamvis hisce ultimis temporibus, relaxâ nonnihil Ecclesiasticâ disciplinâ, non ita strictè exigatur ab iis, qui Clericali solummodò tonsura initiati sunt; certum est tamen Clericos beneficia aut officia Ecclesiastica obtinentes, aut Ordinibus Ecclesiasticis, præsertim sacris, initiatos, ad Tonsuram & habitum Clericalem strictè obligari; quod Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 6. de ref. expressis his verbis declaravit: *Omnes Ecclesiasticæ personæ quantumcunque exemptæ; quæ aut in sacris fuerint, aut dignitates, personatus, officia, aut beneficia qualiacunque Ecclesiastica obtinuerint, si postquam ab Episcopo suo etiam per edictum publicum moniti fuerint, honestum habitum Clericalem illorum Ordini & dignitati congruentem, & iuxta ipsius Episcopi ordinationem & mandatum non detulerint, per suspensionem ab Ordinibus ac officio & beneficio at fructibus, reditibus & proventibus ipsorum beneficiorum: nec non si semel correpti denuo in hoc deliquerint, etiam per privationem beneficiorum eius modi crorceri possint & debeant.*

4. Ex cuius decreti tenore sequitur hodie Clericos Tonsuram & habitum Clericalem contemptui aut neglectui habere, sine gravi peccato non posse; cùm pœna suspensionis generalis in illius legis violatores decernatur, quam nonnisi ob peccatum aliquod grave decerni ex ante dictis constat. Unde Navarrus, Reginaldus, Riccius, Henriqnez, & alii apud Bonacinam disp. 8. de sacor. qu. un. pu. ult. docent Clericum in sacris Ordinibus constitutum aut obtinentem beneficium, peccaturum mortaliter si notabili aliquo tempore Tousuram aut habitum Clericalem non deferat. Verum est quidem in Concilio Mediolanensi tit. de Clericorum vestitu, num. 18, permitti ut Clerici in itinere constitui, breviori & contractiori veste, quam vulgò Sotanellam vocant, uti possunt; quod etiam concessum reperitur in Conc. Aquensi an. 1585. approbato á Sixto V. S. Pontifice, necnon in Constitutionibus Synodalibus Diœcesis Aletensis, & quarundam aliarum Diœceseon. Sed tamen accipi debet eo sensu, ut solummodò in itinere, non vero domi, aut ruri, deambalationis gratiâ licitum sit Clericis uti hac veste breviori & contractiori,

tractiori; quæ nihilominùs talis esse debet ut infrà genua delabatur, quod in supradictis Conciliis expressè declaratum est, & ut eius forma Clericus à laico facile distingui possit.

ARTICULUS III,

De Beneficiis Ecclesiasticis.

1, NOmine beneficii Ecclesiastici intelligitur jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiasticis propter aliquod officium spirituale authoritate Ecclesiæ constitutū. Lessius lib 2. de iust. & iur. cap. 34. dub. 1.

Sunt autem alia beneficia regularia, quæ solis regularibus competunt; & alia sæcularia quæ sæcularibus conferuntur. Item alia sunt beneficia duplicia, ut loquuntur Canonistæ apud Rebustum in praxi pag. 6. alia simplicia. Duplicia vocantur illa, quæ adiunctam habent aliquam administrationem aut Eminentiam in Ecclesia; qualia sunt beneficia curata, Archidiaconatus, Episcopatus, &c. Beneficia simplicia dicuntur illa, quæ nullam administrationem aut eminentiam eiusmodi habent, sed tantùm instituta sunt ad preces DEO fundendas, aliáque divina officia obeunda; tales sunt Capellaniæ, &c ut docet Navarrus, & alii apud Lessium sup. du. 2.

2 His breviter prænotatis, ex variis & plurimis, quæ à Theologis circa beneficia disputari solent, præcipua & maximè scitu necessaria: ex communi & magis recepta probatorum Authorum doctrina hîc breviter subiiciemus & quæstiunculis aliquot explicabimus.

QUÆSTIUNCULA I.

Quot modis beneficia Ecclesiastica licitè obtineri possint.

1: QVinque pæsertim modis beneficia hodie obtineri possunt: 1. Præsentatione seu nominatione patroni, & institutione collatoris. 2. Electione & Confirmatione. 3. Collatione liberâ. 4. Resignatione in favorem cum secuta collatione. 5. Permutatione.

Præsentatio seu nominatio est personæ alicuius idoneæ per patronum Episcopo vel alteri, ad quem institutio seu collatio pertinet, legitimè facta exhibitio; institutio autem est

ipsius

ipsius beneficii iuriumque illius collatio & attributio: & hæc institutio seu collatio fieri solum potest per Ecclesiasticos, præsentatio verò etiam per laicos.

Electio in eo differt à præsentatione, quòd electio fiat à pluribus, ut à Capitulo, & à solis Ecclesiasticis, per suffragia, præsertimque in prælaturis locum habeat: præsentatio verò etiam ab una persona etsi laica, & in quovis beneficii genere. Confirmatio verò est collocatio beneficicii facta electo; sicut institutio est eadem collocatio facta præsentato seu nominato.

Collatio libera dicitur, quandò beneficium solo iure Prælati datur, nec subest iuri Patronatus.

Resignatio est, quando quis beneficium suum liberè resignat, seu dimittit in manibus collatoris, in favorē alterius.

Permutatio denique, quando hæc resignatio fit causâ permutandi beneficij cum alterius beneficio. De quibus videri potest Lessius supr.

2. Quæres utrum beneficia sint semper dignioribus conferenda. Respondetur quod licet is, qui resignat beneficium in favorem alterius, non teneatur quærere dignissimum, sed sufficiat si dignus sit resignatarius: electores tamen, præsentatores & collatores tenentur semper quantùm in ipsis est, curare ut dignissimis conferantur beneficia præsertim curam animarum annexam habentia, ut ex S. Thoma, & pluribus alijs Theologis docet Lessius suprà, dubio 14. idque variis SS. Patrum authoritatibus fusè probat; ita ut peccet mortaliter is qui elegit, præsentat, aut confert beneficium, præsertim curam animarum annexam habens, digno, prætermisso absque ulla causa legitima eo, qui notabiliter dignior & aptior videtur, speraturque multò meliùs functurus officio. Quod etiam confirmari potest ex Concilio Tridentino sess. 24. cap. 1. ubi dicitur expresè, *Omnes & singulos, qui ad promotionem præficiendorum quomodocunque ius habent, mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi iudicaverint non quidem precibus vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis præfici diligenter curaverint.*

Dictum est, absque legitima causa, quia si v. g. patronus præsen-

præsentet dignum, collator conferre tenetur, etsi alios magis idoneos noverit: Item si beneficium ex institutione sua conferendum sit alicui ex certa familia: tùm enim aptissimo ex illa familia conferendum erit, non verò aliis etsi aptioribus.

Quocunque autem modo beneficium aliquod obtineatur, cavendum est præ cæteris simoniæ peccatum, quod in prædictis omnibus obtinendi beneficii modis reperiri potest, tam ex parte obtinentis, quàm conferentis aut patroni: de quo quidem peccato, quoniam nimis crebrò evenire solet, paulò accuratiùs nobis agendum est.

QUÆSTIUNCULA II.

Quibus modis simonia, tùm in aliis casibus, tùm præsertim in obtinendis beneficiis committi possit.

1. SImoniæ peccatum à Simone Mago nomen accepit, eò quòd primus dona Spiritus sancti pecuniâ emere voluerit, Act. 8. & ut loquitur S. Augustinus tract. 10. in S. Ioan. *Volebat emere Spiritum sanctum; quia volebat vendere Spiritum sanctum:* ex quo factum est ut peccatum illud, quo spirituale aliquid aut spirituali annexum, pecunia, aut aliqua re pretio æstimabili emitur aut venditur, *Simonia* nuncupetur. Quam grave sit autem illud peccatum, patet tùm ex obiurgatione asperrima, qua S. Petrus erga præfatum Simonem usus est; tùm etiam ex eò quòd cap. *Reperiuntur,* 1. q. 1. appellatur *Execrabile flagitium* & cap *sicuti* 1. de simonia, dicitur *Simonicam pestem sui magnitudine alios animæ morbos vincere:* Et capite *sane,* 15 *quæst.* 13 dicitur, *Instar publici criminis læsæ Majestatis esse puniendam.*

2. Est autem triplex simonia (ut docet Toletus libro 5. cap. 86.) mentalis, conventionalis, & realis. Simonia mentalis duplici modo contingere potest, primò, cùm quis deliberatè vult emere aut vendere aliquid spirituale: secundò cùm aliquid exteriùs facit cùm intentione emendi aut vendendi aliquid spirituale, sine ullo pacto externo, ut si quis obsequium præstet prælato aut patrono hâc intententione: ut conferatur illi beneficium in obsequii mercedem.

Simonia conventionalis est, quandô aliquod pactum externum.

ternum intervenit; quod tamen ſive ex utraque ſive ex alterultra nondum executioni mandatum eſt.

Simonia realis eſt, quando ex utraque parte pactum executioni mandatum eſt.

Quocunque autem modo ſimonia committatur, eſt ſemper graviſſimum peccatum; non tamen incurruntur pœnæ adversùs ſimoniacos decreteæ, niſi propter ſimoniam realem, aut propter conventionalem, quæ in confidentia reperitur, ut docet & probat Leſſius ſuprà dub. 27. & ex infrà dicendis patebit

3. Quoniam verò innumeris propè modis hoc peccatum committi poteſt, quos ſigillatim perſequi nimis prolixum foret: proponemus hîc regulam generalem communiter à Theologis receptam qua dignoſci poterit in quovis caſu particulari, utrùm ſimoniâ committatur, necne: Ad cuius faciliorem intelligentiam ſupponimus 1. nomine rei ſpiritualis, quæ per ſimoniam vendi aut emi dicitur, intelligi à Theologis, ut rectè obſervat Leſſius lib, 2. cap. 35. dub. 1. non id omne, aut ſolum, quod eſt incorporeum; ſed id quod eſt aliquo modo ſupernaturale, ſive ſit aliquid reale, ſive aliquid morale tantùm, ſive in modum actûs, in modum habitûs, ut ſunt virtutes ſupernaturales, gratiæ gratis datæ, aut gratum facientes, Sacramenta & quivis uſus poteſtatis alicuius ſupernaturalis, vel etiam id quod eſt rei ſupernaturali annexum, ut ſunt beneficia Eccleſiaſtica, &c.

Supponimus 2. pecuniam, aut aliquid pecunia æſtimabile, vario & multiplici titulo pro aliqua re ſpirituali dari poſſe: ſcilicet vel per modum pretii ipſius rei ſupernaturalis, vel per modum eleëmoſynæ & ſuſtentationis, quæ Miniſtro Eccleſiaſtico tribuitur; vel per modum oblationis quæ Deo fit in perſona Miniſtri; vel per modum liberalis & gratuitæ donationis, aut denique per modum laudabilis conſvetudinis ab Eccleſia approbatæ.

Supponimus 3. ex communi & recepta Theologorum doctrina, cuius probatio videri poteſt apud Leſſium ſupr. dub. 4. duplicem eſſe ſimoniam, aliam iure divino, aliam iure humano & Eccleſiaſtico prohibitam: e. g. venditio quævis aut emptio rei ſpiritualis ſupernaturalis, eſt ſimonia iure divino prohibi-

prohibita, ut ex variis Scripturæ locis probat Lessius; venditio autem aut emptio rei alicuius temporalis, quæ alicui rei spirituali annexa est, v. g. emptio aut venditio beneficiorum Ecclesiasticorum, quoad partem temporalem, simonia est Ecclesiastico iure vetita: quia, ut idem Lessius fusè declarat, quamvis ius ad percipiendos fructus beneficii materialiter & seorsim à quovis officio spirituali & sacro consideratum, sit aliquid temporale, quod proinde divino iure non est invendibile, Ecclesiasticis tamen legibus quæ ab eodem Lessio & aliis Doctoribus fusè citantnr, ob reverentiam rei spiritualis annexæ prohibitum fuit, ne tale ius vendi posset; unde sicut Ecclesia potest decreto aliquo suo locum materialem divino cultui dicatum reddere immunem, ita ut qui violat immunitatem illam Ecclesiastico iure introductam, peccet contra virtutem religionis, adeóque peccatum sacrilegii committat: ita rem temporalem rei spirituali annexam, propter annexionem illam potest à venditione reddere immunem, ita ut si vendatur aut ematur pretio aliquo temporali, venditio illa aut emptio simoniaca censeatur.

4. His suppositis, ad dignoscendum in quibus casibus simoniæ labes incurratur, vel non incurratur, generalis regula hæc esto. Quotiescunque aliquid spirituale, vel spirituali annexum, eo sensu qui suprà explicatus est, emitur aut venditur, id est, quotiescunque pro tali re accipitur aut datur aliquid pecunia æstimabile, tanquam illius pretium, toties peccatum simoniæ committitur: secus verò si alio titulo detur, vel accipiatur: tunc enim perpendendum est qualis sit ille titulus, an verus & legitimus, an verò fucatus & ad palliandam simoniam appositus.

Ex quo intelligitur ad rationem simoniæ duo præsertim requiri quorum unum est pretium, qualis est pecunia, aut quidvis aliud pretio aliquo æstimabile, quale est munus à lingua, vel à manu, vel ab obsequio, ut communiter docent Theologi: alterum est veluti merx, scilicet res aliqua spiritualis, aut spirituali annexa, quæ tali pretio æstimatur, eoq; venditur aut emitur: unde quotiescunque hæc duo simul concurrunt, toties committitur simonia; si verò vel unum illorum desit, non committitur.

Ex antè dictis sequitur 1. non esse simoniam, si pretium liquod vel merx recipiatur pro munere docendi scientiam liquam naturali industriâ comparabilem: quia eiusmodi scintia non est quid supernaturale; & prætereà, ut rectè obseruat Alensis 2. p. 185. num. 3. merx illa propriè loquendo on tam datur pro doctrina, quàm pro labore docendi, qui st precio æstimabilis: qua ratione etiam licitè merces aliqua onesta, pro tradenda Theologiæ dictrina dari & accepi poest ratione laboris, qui in scientia adeò sublimi & ardua retè explicanda, nonnisi maximus esse potest, quique proinle ipsius corporis vires valde exhaurire solet quod etiam doent Adrianus, Caietanus, Victoria, Suares & alij apud Laynannum cap. 7. de sim. Parag. 4.

5. Sequitur 2. neque etiam committi simoniam, si Sacerlotes stipendium seu honorarium accipiant pro celebrationibus Missarum, exequiis mortuorum, aliisque functionibus Ecclesiasticis, quando illud non datur per modum preti; sed per modum Eleëmosynæ & sustentationis; aut laudabilis converunis ab Ecclesia approbatæ unde Apostolus 1. Cor. 9. licit quòd *Qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, dunt; & qui Altari deserviunt, cum Altari participant:* & cap. *ad Apostolicam audientiam*, de simonia, expressè habetur, quòd quamvis Sacerdotibus & Clericis, pro his & similibus pecuniam exigere & extorquere prohibitum sit: laici amen laudabilem consvetudinem pia erga sanctam Ecclesiam devotione introductam infringere non debent, sub prætextu canonicæ pietatis; sed quod per Episcopum ad id possunt compelli.

Sequitur 3. nullam quoque committi simoniam, quandò pro dote puellæ, quæ vitam religiosam vult profiteri aliquid ab ea vel eius parentibus accipitur; cùm id accipiatur per modum sustentationis: secus verò si præcisè pro ipsa susceptione ad statum religiosum aliquid acciperetur, quia tunc esset id omnino simoniacum, ut docent Sanctus Thomas, Sotus, Sylvester, Suares, apud Laymannum cap. ult. de sim. Parag. 4. qui etiam meritò dubitat utrùm, quandò monasterium dives est, licitum sit, aliquid eiusmodi titulo sustentationis exigere. Certè Sanctus Doctor 4. dist. 25. quæst. 3. art. 2.

art. 2. q. 2. ad 7. apartè declarat. *Quando sine gravamine Monasterij recipi potest novitius, simoniacum est aliquid exigere:* cui subscribunt Caietanus, Victoria, Rosella; Armilla, Lessius, Suares, & alii apud Laymannum suprà, & Innocentius III. in Concilio generali Lateranensi capite 14. habeturque cap. *Quoniam*, de simonia, penitus prohibuit, ne Moniales pro aliis in cætum & monasterium suum coaptandis & admittendis, pretiū ullum recipiant prætextu paupertatis, non quidem veræ, sed fictæ & simulatæ. Quamvis, autem Lessius cit. cap. 35. dub 12. Tolet. lib. 5. capite 89. & quidem alii Theologi nitantur excusare praxim illam, quæ in omnibus fermè Monasteriis etiam ditissimis nunc viget, ut in ea nonnisi mediante dote ac pretio, sub obtentu sustentationis pateat aditus; idem tamen Lessius fatetur id esse verum avaritiæ signum, & speciem simoniæ redolere.

6. Sequitur 4. nullam esse simoniam, quandò calices & alia vasa & vestimenta sacra venduntur aut emuntur, quia ut ex communi Theologorum consensu docet Suares lib. 4. cap. 4. num. 12. hæc & similia, quamvis consecrata & cultui divino dicata, remanent semper seduin se pretio æstimabilia, ac proinde vendibilia: consecratio enim nonnisi accidentaliter illis annectitur, si tamen maiori pretio venderentur, quia consecrata sunt tunc simonia committeretur, ut docet Toletus suprà, & satis per se patet.

Quod autem spectat ad simoniam quæ in beneficiis Ecclesiasticis reperiri potest, ut facilius & certiùs dignosci possit, in quibusnam casibus id contingat, observationes aliquas ex magis communi & recepta Doctorum sententiâ hìc breviter subiiciemus.

Prima est, nullam esse simoniam resignare beneficium in favorem tertii cum clausulâ, *Non aliter, non alias*, quandò eiusmodi resignatio fit in manibus Summi Pontificis, ut ex Rebuffo, Navarro, & aliis docet Lessius cap. 35. dub. 14. & satis ex communi usu & praxi constat.

Secunda, nullam quoque esse simoniam, resignare beneficium in manibus eiusdem summi Pontificis, reservatâ aliquâ moderatâ pensione, ut docet idem Author dubio 15. & ex communi usu satis patet. Imò qui vult resignare in favorem tertij

tertij sub onere alicuius pensionis, potest licitè cum illo transigere de illá, non quidē absolutè, sed sub beneplacito summi Pontificis, aliàs si absolutè faceret, simoniam committeret.

7. Quæres utrùm is, qui resignat sub onere pensionis, ad faciliorem & tutiorem illius solutionem de hypothecâ aliquà aut fideiussore cum resignatario convenire licitè possit? Respondetur posse dummodò fiat sub eiusdem summi Pontificis beneplacito, & illius authoritate confirmetur; aliàs illicitum fore, ac simoniam redolere, ut docet idem Lessius: qui etiam rectè monet in resignationibus quibuscunque, omne pactum de onere temporali, quod iure non est annexum, licitè fieri non posse absque legitima authoritate Superioris quod maximè observandum est.

Tertia, resignare vel conferre beneficium alicui in confidentiam, id est ex intentione illum obligandi, ut post aliquod tempus, propinquo vel amico resignātis, aut conferentis, aut cuivis alteri resignet, aut ut pensionem ex eo alteri soluat, esse simoniam confidentiæ mentalis: si verò pactum intercedat, esse confidentiam simoniæ realis, quæ pœnas iuris infert, ut docet idem Lessius dubio 16. & habetur in Pii V. Bulla quam refert Navarrus cap. 23. num. 110.

Quarta est, beneficia non posse licitè permutari sine Prælati authoritate: & hanc permutationem non modo illicitam esse ac simoniam redolere, sed etiam irritam ac invalidam, ut habetur apud eundem Lessium dub. 17.

Quæres utrùm in permutatione beneficiorum compensari possit fructuum inæqualitas. Respondetur posse, dummodò id fiat ex licentia & authoritate summi Pontificis, vel reservando pensionem ex beneficio quod ampliores habet proventus, vel aliquid præstando, quod ab ipso Pontifice, tanquā iustum & licitum approbetur, ut docet idem Lessius supr.

Quinta est, illum qui habet ius in beneficio aliquo, seu cui beneficii collatio legitimè facta est, posse pretio redimere vexationem iniustam, si fortè quis illum à possessiōne capienda impediat; nec in ea redemptione ullam committi simoniam, ut ex Sancto Doctore, Soto, Navarro. & aliis docet Lessius libro 18.

QVÆSTIUNCULA III.

Quænam sint pœnæ contra simoniacos constitutæ.

1. POEnæ illæ secundùm iuris dispositionem non incurruntur, nisi ob simoniam commissam in religionis ingressu, Ordine, & Beneficiis.

Atque in primis excommunicantur tam dantes quàm recipientes aliquid simoniacè pro ingressu Religionis; & qui sic admissi sunt, nonnisi ex dispensatione Ordinarij in Monasterio illo manere possunt, ut patet ex extravag. Urbani IV. quæ incipit: *Sanè non in Vinea Domini.*

Similiter is, qui confert Ordines simoniacè, est excommunicatus, ut habetur extravag. *Cum detestabile*, de simoniâ: est etiam suspensus à collatione cuiusvis Ordinis, etiã Tonsuræ, & ab executione omnium munerum Pontificalium; interdictus est etiam illi Ecclesiæ ingressus: & si contra suspensionem vel interdictum illud aliquid fecerit, est suspensus ab administratione suæ Ecclesiæ, & à perceptione fructuum omnium suorum beneficiorum, nullusque potest illum absolvere præter summum Pontificem; etiamsi delictum sit occultum, ut habetur in Bulla Sixti V. edita in malè promoventes & promotos: quod intelligendum est pro iis locis, in quibus Bulla illa promulgata & recepta fuit: existimat siquidem Lessius dubio 24. illam plerisque in locis ignorari, proindèque non esse receptam.

2. Qui autem Ordinem aliquem simoniacè susceperit, est excommunicatus ipso facto, ut habetur cit. extravag. *Cum detestabile*: est etiam suspensus ab executione suorum Ordinum, ut ibidem dicitur; & per supradictam Bullam Sixti V. privatur omnibus dignitatibus, officiis, beneficiis, & efficitur inhabilis ad omnia, nec ab alio quam à Romano Pontifice absolvi posse dicitur.

Denique qui beneficium simoniacè confert, aut conferri procurat, eligendo, præsentando, confirmando, commendando, est ipso facto excommunicatus, ut habetur ex citat. extravag. *Cum detestabile*: quæ pœna etiam ibidem decernitur contra illos, qui operam suam interponunt, ut beneficium simoniacè obtineatur, vel ut Ordo simoniacè conferatur.

3. Qui

3. Qui verò beneficium per talem simoniam acquirit, est ipso facto excommunicatus, collatio ac provisio beneficij nulla est nullumque ius tribuit, ut in eadem extravaganti statuitur, ac insuper fit inhabilis ad idem beneficium obtinendum, ut habetur capite *Nobis fuit*, de simonia, & capite penultimo de electione. Quæ pœnæ similiter inflictæ sunt contra eos, qui simoniam confidentiæ committunt, ut fusiùs explicat Lessius dubio 26.

Quæres utrùm pretium simoniacè acceptum sit restituendum. Respondetur quòd, quamvis Navarrus cap. 23. num. 103. & 104 & quidam alii Theologi existiment nullam ad id esse obligationem; probabilior tamen & tutior videtur sententia Adriani, Henrici, Soti, & plurimorum aliorum Doctorum apud Lessium dub. 28. qui asserunt pretium illud esse restituendum, non quidem ei qui dedit, sed Ecclesiæ vel pauperibus, ut ex S. Thoma, & aliis probat idem Lessius dub. 31.

QVÆSTIUNCULA IV.

Utrùm licitum sit plura simul beneficia possidere.

1. Ut huic quæstiunculæ satisfiat, nihil aptius afferre possumus, quàm ipsius Concilii Tridentini decretum, in quo quis esset universæ Ecclesiæ sensus super hac re, declaravit sess. 24. cap. 17. his verbis. *Cũ Ecclesiasticus ordo pervertatur, quando unus plurium officia occupat; sanctè sacris Canonibus cautum fuit neminem debere in duabus Ecclesiis adscribi: verum quoniam multi improbæ cupiditatis affectu seipsos, non Deum decipientes, ea quæ benè constituta sunt variis artibus illudere, & plura simul beneficia obtinere non erubescunt, sancta Synodus debitam gerendis Ecclesiis disciplinam restituere cupiens, præsenti decreto, quod in quibuscunque personis quocunque titulo, etiam si Cardinalatus honore fulgeant, mandat observari: statuit in posterum unum tantum beneficium Ecclesiasticum singulis conferatur: quod quidem si ad vitam eius, cui confertur honestè sustinendum non sufficiat; liceat nihilominùs aliud simplex sufficiens, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferri. Hacque non modò ad Cathedrales Ecclesias, sed etiam ad alia omnia beneficia, tam sæcularia quàm regularia quæcunque, etiam commendata*

mandata pertineant; cuiuscunque tituli ac qualitatis existant.

Ex quibus Concilii verbis quædam ſcitu neceſſaria, & obſervatu digniſſima colligere poſſumus,

1. Primum eſt, quòd quamvis habere plura beneficia non ſit intrinſecè malum, alioquin nullo in caſu ſuper illis diſpenſari poſſet, non eſt tamen ex ſe omnino indifferens, ſed eſt ex genere eorum quæ deformitatem quandam & inordinationem præ ſe ferunt, cùm Concilium dicat pluralitate illâ ordinem Eccleſiaſticum perverti; proindéque nonniſi adhibitis certis circumſtantiis cohoneſtari poſſe: quæ eſt expreſſa S. Thomæ doctrina quodlib. 9. art. 15 cui communiter alii Theologi ſubſcribunt.

Secundum eſt, pluralitatem illam præſertim in beneficiis curam animarum habentibus cenſeri illicitam, ut expreſsè declaratur in Concilio Tridentino loco ſup. cit & in Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. cap. 13. quod etiam ſimiliter intelligendum eſt de aliis quibuſcunque incompatibilibus, quales ſunt dignitates, perſonatus, officia, & alia omnia beneficia quæ reſidentiam requirunt: quæ quidem plura ſimul retineri non poſſunt: quamvis vnumquodque eorum ſeorſim ad vitam honeſtè ſuſtentandam non ſufficiat, ut ex Concilij verbis ſatis conſtat. Eſt tamen verum aliquando in iſta pluralitate beneficiorum incompatibilium Summum Pontificem diſpenſare poſſe, quando evidens & notabilis Eccleſiæ neceſſitas vel utilitas id exigit; qua ratione Sanctus Gregorius, Martinum, Paulinum, Agnellum, & alios Epiſcopos, duobus ſimul Epiſcopatibus præeſſe voluit: verùm de illa neceſſitate & utilitate Eccleſiæ, an talis ſit, quæ pluralitatem illam coram Deo excuſet, penes ipſum Summum Pontificem eſt iudicium.

3. Tertium eſt, licitum eſſe plura beneficia compatibilia ſimul obtinere, ſi ita neceſſe ſit ad honeſtam vitæ ſuſtentationem, ut ex citato Concilii decreto habetur. Compatibilia autem beneficia in diverſis quidem Eccleſiis cenſentur ea, quorum ſaltem alterum ad reſidentiam perſonalem non obligat; in eadem autem Eccleſia compatibilia beneficia dicuntur ea quæ non ſunt uniformia, ſeu quæ ad eaſdem functiones minimè concurrunt, quæ proindè in caſu ſupradictæ neceſſitatis

cessitatis simul retineri possent, nisi alicuius specialis Ecclesiæ constitutio, vel consvetudo repugnet, ut docet Navarrus, Lessius, & alii apud Laymannum tract.10.cap 8.de benef 6.

Qualis autem sit honesta illa vitæ sustentatio cuius necessitas pluralitatem illam beneficiorum coram Deo excuset, prudentis ac timorati viri iudicio determinandum est, qui spectatis & perpensis circumstantiis, statûs, conditionis, ætatis, personæ, & aliis similibus, id ex æquo & bono diiudicare debet: alia siquidem censetur esse honesta vitæ sustentatio requisita in Episcopo, alia in Sacerdote inferioris ordinis: alia item esse solet ratio victûs in persona multum nobili & illustri, alia in ignobili. Constat etiam virum doctum, ingeniique dotibus, præcellentem, ac pro bono communi Ecclesiæ laborantem, uberiori annonâ indigere, non quidem ad delicias aut fastum; sed ad sustentandas corporis vires, vel ad alia adiumenta necessaria comparanda.

4. Quartum denique est, cessante causâ rationabili & iustâ, sive honestæ sustentationis, sive necessitatis aut utilitatis ipsius Ecclesiæ (ut suprà dictum est) illicitum esse plura beneficia, quamvis compatibilia, simul retinere, nec ad id ullam Summi Pontificis dispensationem posse suffragari, cùm hæc beneficiorum qualiumcunq; pluralitas iuri naturali repugnet, quando nullâ iustâ & rationabili causâ cohonestatur. Ita sentit Sanctus Bernardus Epist. 271. ad Theobaldum Cāpaniæ Comitem, & lib. 3. de Consideratione ad Eugenium, cap. 6. & Sanctus Thomas cit. quodlib. 9. art. 5. Ita etiam docent Paludanus, Adrianus, Gabriel, Sylvester, Maior, Caietanus, Azorius, Navarrus, & plures alii, quos citat & sequitur Laymannus suprà: quibus addere possumus Cardinalem Bellarminum in Epistola ad Episcopum Theanum nepotem suum;ubi postquam dixit sacrosCanones horrere multiplicitatem beneficiorum, addit Theologos Parisienses post longam disputationem anno 1238. definiisse, *Neminem posse duo beneficia, si unum sufficeret ad eum alendum, obtinere sine peccato mortali.*

Cæterùm an præter Ecclesiæ necessitatem & utilitatem, & honestā vitæ sustentationem, subesse possit aliqua alia causa iusta & rationabilis, ob quam dispensatio super pluralitate be-

te beneficiorum compatibilium licitè poſtulari & validè impetrari queat, Doctorum iudicio diſcutiendum relinquentes, hoc ſolum obſervamus huic beneficiorum pluralitati abſque ulla legitima cauſa minimè ſuffragari conſvetudinem & uſum à multis introductum; cum (ut rectè monuit Bellarminus in admonitione ad Clement, VIII.) uſus ille tanquam pravus, & abuſivus à Concilio Tridentino ſit abrogatus.

QVÆSTIUNCULA V.

Qualiter ſe beneficiarij gerere debeant in expendendis beneficiorum ſuorum redit bus.

1. TRia ſunt genera bonorum, quæ beneficiarii poſſidere poſſunt: *Patrimonialia*, quæ ipſi hæreditate, vel induſtria, vel donatione, vel alio modo, quo laici ſolent, ſibi acquirunt: *Quaſi patrimonialia*, quæ ipſis tanquam Clericis obveniunt, ob functiones aliquas Eccleſiaſticas, v. g. ob Miſſæ celebrationem, concionem, cantum Eccleſiaſticum, &c. *Mere Eccleſiáſtica*, quæ ratione beneficii alicuius, v. g. Canonicatûs, Decanatûs &c. percipiuntur. Et de bonis quidem patrimonialibus certum eſt beneficiarios (ſecundùm doctrinam Sancti Thomæ 2.2. quæſt, 158. art. 7. Leſſij lib. 2. cap. 4. dub. 6. Laymann. cap. 3. de benef. & aliorum communiter Theologorum) liberè diſponere poſſe: cùm eiuſmodi bonorum verum habeant dominium, proinde ac laici: neque enim per Clericatûs aut Ordinis ſuſceptionem fiunt dominii incapaces, neque ſe bonorum dominio abdicant, proindeque bona patrimonialia pro libito expendere poſſunt, dummodò tamen in eis expendendis nihil ab ipſis fiat, quòd iuſtitiæ vel charitati repugnet. Idem quoque de bonis quaſi patrimonialibus dici poſſe cenſent Joannes Maior, Covarruvias, Navarrus, Leſſius & alii, quos citat & ſequitur Laymannus ſuprà & etiam de bonis merè Eccleſiaſticis, ſeu de reditibus beneficiorum, quoad eam partem tantùm quæ congruæ cuiuſque ſuſtentationi neceſſaria eſt.

2. Difficultas igitur præcipua de ea parte redituum & proventuum Eccleſiaſticorum, quæ congruæ & honeſtæ ſuſtentationi minimè neceſſaria eſt, ac proinde ipſis beneficiariis ſuperflua: de qua quæritur qualiter ab ipſis expendi debet. Cuius qui-

ius quidem difficultatis resolutio pendere videtur ex altera quæstione, num scilicet beneficiarii habeant verum & proprium dominium illius partis Fructuum & redituum suorum, quæ congruæ & honestæ illorum sustentationi necessaria non est: de qua re duæ sunt celebres doctorum sententiæ.

Prior est Maioris, Paludani, Navarri, & aliorum apud Lessium suprà, qui censent beneficiarios non esse dominos illius partis redundantis, sed tantùm dispensatores: proindèque obligari ex iustitia ad partem illā in pios usus expendendam; aliàs si secùs fecerint, non modò peccare mortaliter, sed etiam ad restitutionem obligari, id est teneri tantumdem ex aliis bonis in pia opera impendere. Posterior sententia est eorum, qui docent post erecta beneficia, cæterosque proventus singulis titulis assignatos: beneficiarios effici absolutè dominos omnium proventuum, ita ut quamvis partem superfluam in profanos usus expendendo mortaliter peccent, non tamen ad restitutionem faciendam obligentur. Ita Sotus, Covarruvias, Franciscus Sarniento, & alii quos citat & sequitur idem Lessius suprà.

3. Quamvis autem ambæ illæ sententiæ propter authoritatem gravium & insignium Theologorum qui eas propugnant, & rationes quibus fulciuntur, sint valdè probabiles: prior tamen, ut ipsemet Lessius fatetur, tutior est & in praxi consulenda; licet damnari non debeat is, nec à Sacramento Pœnitentiæ arceri, qui posteriorem amplecteretur, nec ab illa recedere vellet.

Cæterùm sive beneficiarii censeantur esse domini redituum suorum; sive solummodò dispensatores, certum est & apud omnes in confesso, peccaturos illos, si portionem illam redundantem profanis usibus, aut propinquis ditandis impendant: quod aperte constat ex Concilio Tridentino sess. 25. cap. 1. de reformat. quod quidem caput quoniam multa super quæstione quam tractamus, continet observatu dignissima, quæ quivis in beneficiis & dignitatibus Ecclesiasticis constitutus maximè ob oculos habere deberet; integrum hic subiicimus. Sic igitur Concilium: *Optandum est*, inquit, *ut ij, qui Episcopale ministerium suscipiunt* (ea verò quæ de Episcopis, de quibuscunque etiā aliis beneficiariis intelligenda esse

infrà declarat) *quæ suæ sint partes agnoscant, ac se non ad propria commoda, non ad divitias aut luxum; sed ad labores & sollicitudines pro Dei gloria vocatos esse intelligant. Nec enim dubitandum est, fideles reliquos ad religionem innocentiamque faciliùs inflammandos, si præpositos suos viderint, non ea quæ mundi sunt, sed animarum salutem, ac cælestem patriam cogitantes. Hæc cùm ad restituendam Ecclesiasticam disciplinam præcipua esse sancta Synodus animadvertat, admonet Episcopos omnes ut secum ea sæpe meditantes, factis etiam ipsis ac vitæ actionibus, quod est veluti perpetuum quoddam prædicandi genus, se muneri suo conformes ostendant: in primis vero, ita mores suos omnes componant, ut reliqui ab eis frugalitatis, modestiæ, continentiæ, ac quæ nos tantopere commendat Deo, sanctæ humilitatis exempla petere possint. Quapropter exemplo patrum nostrorum in Concilio Carthaginensi, non solùm iubet ut Episcopi modesta supellectili & mensa, ac frugali victu contenti sint; verùm etiam in reliquo vitæ genere, ac tota eius domo caveant, ne quid appareat quod à sancto hoc instituto sit alienum; quodque non simplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum præ se ferat. Omnino vero eis interdicit, ne ex reditibus Ecclesiæ consanguineos familiaresve suos augere studeant: Cùm & Apostolorum Canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent: sed si pauperes sint, iis ut pauperibus distribuant, eas autem non distrahant, nec dissipent illorum causa: imò quam maximè potest, eos sancta Synodus monet, ut omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquosque carnis affectum, unde multorum malorum in Ecclesia seminarium extat, penitùs deponant. Quæ verò de Episcopis dicta sunt, eadem non solum in quibuscunque beneficia Ecclesiastica, tam sæcularia quàm regularia obtinentibus pro gradus sui conditione observari, sed & ad sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales pertinere decrevit, quorum consilio apud Sanctissimum Romanum Pontificem, cum universalis Ecclesiæ administratio nitatur, nefas videri potest, non iis etiam virtutum insignibus & vivendi disciplina eos fulgere, quæ meritò omnium in se oculos convertant,*

QVÆ

QVÆSTIUNCULA VI.

Quæ sit obligatio beneficiariorum ad residentiam.

1. RESidentiæ nomine intelligitur assiduitas commorationis in locò beneficij, ad obsequia Ecclesiastica personaliter reddenda: unde colligitur, ut rectè observat Sylvester, verbo *Residentia*, illum qui in loco beneficii commoraretur, sed nullum unquam per se præstaret officium, cum posset, & deberet, non censendum esse residere.

Ad residentiam personalem eo modo intellectam, obligantur in primis omnes habentes beneficia, quibus animarum cura incumbit, ut expressè declaratur in Concilio Tridentino sess. 23, cap. 1. de reform. his verbis: *Cum præcepto divino mandatum sit omnibus quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, &c. quæ omnia ab iis nequaquam præstari & impleri possunt, qui gregi suo non invigilant & assistunt, sed mercenariorum more deserunt, &c. declarat Sancta Synodus omnes Cathedralibus Ecclesiis præfectos obligari ad personalem in sua Ecclesia vel Diœcesi residentiam; ubi iniuncto sibi officio defungi teneantur, &c.* Et infrà: *Eadem omnino etiam quoad culpam, amissionem fructuum & pœnas, de Curatis inferioribus, & aliis quibuscunque, qui beneficium aliquod Ecclesiasticum curam animarum habens obtinent, sacrosancta Synodus declarat & decernit.* In illo tamen capite permittitur Episcopis singulis annis, sive continuè, sive interruptè, à suis Ecclesiis, sive Diœcesibus, ex iusta aliqua causa abesse per duos, aut ad summum tres menses.

2. Ex eodem etiam capite colligunt Doctores; Curatos seu Parochos, & quosvis alios beneficium Ecclesiasticum curam animarum habens obtinentes, ab Ecclesiis seu parochiis, per duos tantummodò menses sive continuè, sive interruptè quotannis abesse posse, idque nonnisi iustâ aliquâ ex causa, & dummodò idoneos vicarios ab Ordinariis approbatos substituant: ita ut grex ipsorum curæ commissus nihil ex eiusmodi absentia detrimenti patiatur.

Utrùm autem huius bimestris absentiæ causa per Episcopum approbari debeat, illiusque licentia obtineri, non satis expressè declaravit Concilium; Lessius aprobationem illam & licen-

& licentiam Episcopi requiri affirmat loco suprà citato, Navarrus vero capite 25. numero 121. negat: videtur autem probabilissima sententia Laymanni, qui hac in re tutissimum esse dicit, cuiusque Diœcesis consvetudinem & statuta Episcopalia sequi.

Qui autem sive Episcopi, sive Curati, ultra præfatum tempus, à iure concessum non resident: præter culpam mortalem quam incurrunt, etiam fructus pro tempore absentiæ suos non faciunt, ut habetur ex citato decreto Concilii: quod tamen Laymannus intelligi posse existimat eo solum casu, quo ex pastoris absentia damnum aliquod notabile illatum Ecclesiæ foret.

3 Quod spectat ad alios beneficiarios, qui officium aliquod Ecclesiis quibus adscripti sunt, personaliter præstare debent, quales sunt ii, qui obtinent dignitates, Canonicatus, præbendas vel portiones vel in cathedralibus vel collegiatis Ecclesiis; decrevit Concilium sess. 24. cap. 12. de reform. ut illis non liceat vigore cuiuslibet statuti, aut consvetudinis, ultrà tres menses ab iis Ecclesiis quolibet anno abesse, salvis nihilominùs earundem Ecclesiarum constitutionibus, quæ longius servitium acquirunt, alioquin pro tempore absentiæ privandos esse fructibus decernit: super qua re legitima cuiusque Ecclesiæ consvetudo consulenda est & servanda.

Sunt autem quædam causæ, ob quas diuturnior absentia quorumcunque beneficiariorum etiam curam animarum habentium licita reddi potest, quales sunt (ut loquitur Concilium sessione. 23, capite 10) *Christiana charitas, urgens necessitas, debita obedientia, ac evidens Ecclesiæ vel reipublicæ utilitas*: quæ tamen causæ ut legitimæ censeantur, à Superioribus probari debent, nisi quandò absentia contingit ob aliquod munus & reipublicæ officium Episcopatibus aut aliis beneficiis adiunctum.

QVÆSTIUNCULA VII.

Quænam requirantur dispositiones, ut quis censeatur idoneus ad beneficium aliquod Ecclesiasticum.

1. PRima est, ut sit ex legitimo thoro procreatus: illegitimus

mus

mus enim cuiuscunque beneficii incapax est, nisi cum eo dispensetur: dispensatio autem illa in Episcopatibus & aliis beneficiis curam animarum habentibus nonnisi per Summum Pontificem dari potest; in aliis autem beneficiis simplicibus etiam per Episcopum. Ita habetur ex capite 1. de filiis presbyterorum in 6.

Secunda est, ut sit saltem prima clericali tonsurâ initiatus, aliàs inhabilis censetur ad quodvis beneficium. Id constat ex capite *Cum Deo* 17. de rescriptis & cap. *Ex literis in* 6. de transactionibus, Requiritur præterea ut is qui Ecclesiam Parochialem adeptus est, promoveatur ad ordinem Presbyteratûs intra annum à tempore pacificæ possessionis, aliàs ipso iure beneficio illo privatus censebitur. Ita capite *Liceat Canon* 14. & cepite *Commissa* 15. de electione in 6. qui autem dignitatem, personatum, præbendam, portionem, & aliud simile beneficium in Ecclesiis Cathedralibus vel Collegiatis obtinet, tenetur infra annum ordinem officio sibi proprio convenientem suscipere, v.g. si ad Evangelium cantandum ratione officii sui deputatus est, Diaconatum suscipere debet; si ad Missam celebrandam, presbyteratum: In Ecclesiis tamen Cathedralibus tenentur Canonici intra annum ad Ordinem sacrum presbyteratûs aut diaconatûs vel saltem subdiaconatûs promoveri, ut statutum est in Concilio Tridentino, sess. 22. cap. 4. & sess. 24. capite 12. qui verò Episcopatum adeptus est, nisi munus consecrationis intra tres menses susceperit, ad fructuum perceptorum restitutionem tenetur: & si totidem postea menses neglexerit, Episcopatu ipso iure privatus, ex eodem Concilio Tridentino sess. 23. cap. 2.

2. Tertia est, ut non sit coniugio copulatus, ut habetur capite 1. 2. & 8. de clericis coniugatis, & in tridentino sess. 22. capite 4. Unde si quis clericus beneficium habens, & nondum sacro Ordine initiatus Matrimonium contrachat, ipso iure illud amittit, ut ex communi Doctorum consensu & Ecclesiæ praxi constat.

Quartâ est, ut nulla sit censurâ irretitus aut irregularitate affectus; collatio enim beneficii facta excommunicato excommunicatione maiori, suspenso, interdicto vel irregulari, nulla est, & ipso facto irrita; ut habetur ex capite *Cum dilectus*, 8.

ctus, 8. de consvetudine, capite 1. de postulatione Prælatorum, & capite *Tanta* 18. de excessibus Prælatorum.

Quinta est, ut probis moribus, & doctrina sufficienti præditus sit. Id habetur ex capite *Cum cunctis*, de electione, & ex Concilio Tridentino sess. 24. cap. 12.

3. Sexta denique est, ut habeat determinatam intentionem statûs Ecclesiastici, Ordinisque muneri suo necessarii, nec non in suscepto beneficio sincerè & bonâ fide Deo inserviendi. Id constat ex capite *Super inordinata*, & cap. *Gravi*, de præbendis & ex communi Theologorum consensu docet Lessius capite 34. dub. 26. unde sequitur illum peccare mortaliter, qui acceptat beneficium aliquod absque recta & Deo grata intentione, sed solummodò ut fructus per aliquod tempus percipiat, v. g. donec studiorum cursum absolverit, vel opulentam uxorem invenerit, ut ex Navarro & aliis probat Lessius suprà qui etiam docet eundem teneri ad restitutionē fructuum perceptorum, nec posse beneficium illud licitè retinere.

ARTICULUS IV.

De Horarum Canonicarum recitatione.

1. HOrarum canonicarum nomine intelliguntur publicæ quædam ac determinatæ preces horis diuturnis nocturnisque ab Ecclesiasticis personis ex sacrorum canonum decreto, Ecclesiæ nomine, ad Deum persolvendæ, quæ etiam interdùm officii divini vel Ecclesiastici nomine significantur.

Quatuor autem præsertim de Horarum Canonicarum recitatione quæri solent. Primum est, quinam ad horas illas recitandas obligentur. Secundum, quomodo horæ illæ recitari debeant, ut obligationi illi satisfiat. Tertium, quibus pœnis subiaceant illi qui recitare omittunt. Quartum deniq; quæ sint causæ ab hac horarum recitatione excusantes.

QVÆSTIUNCULA I.

Quænam personæ obligentur ad recitandas Horas Canonicas.

2. HOrarum Canonicarum recitandarum obligatio ex triplici capite oritur, nimirum ex susceptione Ordinis sacri, ex beneficio Ecclesiastico, & ex religiosi statûs professione: ac

ne: ac proinde tria ſunt genera perſonarum quæ ad recitationem illam obligantur: initiati ſacris Ordinibus, beneficium aliquod obtinentes, ac Religioſi.

Atque in primis certum eſt omnes & quoſcunque Clericos in ſacro aliquo Ordine conſtitutos, ad Horas Canonicas privatim recitandas, ſub culpa mortali obligari, etiamſi nullum Eccleſiaſticum beneficium obtineant: Ita communiter Doctores, ac præſertim Angelus, Sylveſter, Azor, Covarruvias, Medina, Sotus, Suares, Toletus, & alii apud Laymannum tract. 1. de Horis Canonicis capite 4. & apertè conſtat tùm ex capite *Dolentes*, de celebratione Miſſarum, tum maximè ex generali totius Eccleſiæ praxi & conſvetudine, quæ vim legis obinere meritò cenſetur, ut rectè obſervat Navarrus capite 7. numero 2.

Certum eſt prætereà, omnes ac quoſcunque Clericos beneficium aliquod Eccleſiaſticum obtinentes, licet nullo ſacro Ordine inſignitos, ad eaſdem HorasCanonicas recitandas ſimiliter obligari, ut habetur ex capite *Quia per ambitioſam*, de ſcriptis in 6. & ex Concilio Lateranenſi ſub Leone X. ſeſſ. 9. in Bulla reformatiònis; Parag. *Statuimus*, quam conſtitutionem poſteà renovavit & explicavit Pius V. Bullâ ſuâ 138. quæ refertur apud Navarrum capite 26. numero 122.

2. Quod verò ſpectat ad Religioſos, quamvis quidam Doctores exiſtiment illos ad Horarum Canonicarum recitationem minimè teneri, niſi vel ſacrum aliquem Ordinem ſuſceperint, vel ſpeciali aliquo regulæ ſuæ ſtatuto ad id obligentur; vera nihilominùs & in praxi tenenda eſt contraria ſententia, quæ aſſerit Religioſos omnes, ac ſingulos (exceptis novitiis, ac laicis) qui profitentur religionem Choro addictam, non minùs quàm Clericos maioribus Ordinibus initiatos ſub mortali peccato ad Horas Canonicas recitandas obligatos eſſe, idque vi generalis conſvetudinis quæ in omnibus Religionibus choro addictis recepta eſt. Ita Sanctus Antoninus, Bartholomæus Medina, Emmanuel, Rodrigues, Suares, Azorius, Valentia, Bellarminus, Leſſius & alii quos citat & ſequitur Laymannus cap. 4. de Horis Canonicis. Toletus etiam l. 2. cap. 12. non modò Religioſos, ſed etiam Moniales profeſſas ad eaſdem Horas recitandas cenſet obligari:

quod

quod tamen cum duplici limitatione intelligendum videtur. Prima eſt ut illæ tantùm ad id obligentur quæ religionem Choro addictam profeſſæ ſunt: unde Religioſæ illæ quæ ſe ad infirmorum abſequium totas devoverunt, ab huiuſmodi recitatione ut plurimùm cenſentur immunes. Secunda eſt, ut ex inſtituto Ordinis ſui, aliæ preces loco Canonicarum recitandæ, illis præſcriptæ non ſint: qua ratione Moniales illæ, quæ ex inſtituto ſuo ad recitandum Officium parvum B. V. M. ſolummodò tenentur, ad maius Officium perſolvendum non cenſentur obligatæ.

QVÆSTIUNCULA II.

Quomodo Canonicæ Horæ recitari debeant.

1. Quatuor in recitatione Horarum Canonicarum præſertim obſervanda ſunt, qualitas ſcilicet illarum ac integritas, in iis recitandis aptum tempus, & modus debitus.

Quod ſpectat ad primum, omnes qui ad Horas Canonicas obligantur, tenentur eas recitare iuxta præſcriptum Breviarii Romani à Pio V editi, & à Clemente VIII. reformati, exceptis Eccleſiis & Conventibus; qui iam à ducentis annis, antè illius editionem, alio Breviario uſi fuerint, quibus permittitur ut illud deinceps retineant, niſi malint cum Epiſcopi ſeu Prælati & Capituli conſenſu Romanum Breviarium acceptare. Ita expreſsè habetur in Bulla Pii V. ipſi Breviario Romano præfixa. Addit Suàres tom 2. de relig. lib. 4. cap. 11. poſtquam dictæ Eccleſiæ Breviarium ſuum cum Romano ſemel commutarunt, non poſſe deinceps, hoc relicto, ſuum antiquum accipere, eò quòd Pontificiæ conceſſioni antiquum ritum retinendi renunciaſſe cenſentur.

Quamvis autem in publica recitatione officii quæ fit in choro uſus proprius cuiuſque Eccleſiæ ſervari debeat, & maximè deceat Clericos in privata eiuſdem officii recitatione, Eccleſiæ ſuæ ritum ſequi; multi tamen Doctores probabiliter exiſtimant, cuiuvis extra chorum, licitum eſſe, poſthabito Eccleſiæ ſuæ breviario, Romanum recitare. Ita Navarrus, Rodrigues, Emmanuel, Sa, Leſſius, & alii quos citat & ſequitur Laymann. cap. 5. de Hor. Can.

2. Quod ſi (ut interdum contingere poteſt) ex inadver-

tentia

tentia quis Officium mutet, v. g. Officium de feria, pro Officio alicuius festi proprio recitet, quamvis laudabile sit ut postquàm id adverterit, Officium prætermissum repetat; ad id tamen sub peccato non obligatur, quia dummodò septem Horæ Canonicæ integræ recitentur, præceptum Ecclesiasticum quoad substantiam servari censetur. Ita Sylvester, Caietanus, Azorius, Lessius, & alii apud eundem Laymannum supr. qui tamen addit ex Suare, si Officium utrumque sit æquivalens, consultum esse ea subiungere, si commodè fieri possit, quæ intermisso Officio propria sunt, si autem Officium, quod per errorem recitatum est multo brevius sit, v.g. de Sancto, cùm de Dominica fieri debuisset, compensationem aliquam esse faciendam, dicendo, v.g. novem Psalmos ex primo Dominicæ nocturno, ne tam notabilis pars Officii intermissa maneat. Similiter si quis ex oblivione, vel ex aliqua causa Ordinem horarum inverterit, si v. g. Vesperas recitaverit ante Sextam, aut Nonam, sufficit ut omissas horas repetat, nec enim ullum peccatum est, saltem mortiferum, ordinem horarum invertere, cùm eiusmodi ordo extra Chorum non sit sub præcepto nisi secundariò & tanquam circumstantia minoris momenti, ut docet Lessius cap. 37. dub. 12.

3. Quod spectat ad secundum, septem sunt Horæ Canonicæ scilicet Matutinum cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ & Completorium, quæ singulæ integrè recitari debent, idque continuè & sine notabili interruptione, ut habetur capite *Nihil* 7. quæst. 1. capite *Nullus*, de consecrat. dist. 1. & in Concilio Basiliensi sess. 21. capite. *Qualiter horæ*. Sed difficultas est quale sit peccatum, cùm quis horarum recitationem interrumpit. Respondetur nullum esse peccatum, si hæc interruptio fiat ex causa aliqua iusta, v. g. si vocetur quis à Superiore, vel si ex charitate vel necessitate aliquid faciendum occurrat, quod differri commodè non possit; si verò nulla eiusmodi causa subsit, Navarrus capite 16. tract. de or. existimat interruptionem illam sine peccato mortali fieri deliberatè non posse; alii tamen communiter censent, quantacunque sit interruptio illa, secluso contemptu, non incurri nisi peccatum veniale; neque ullam esse obligationem officium aut horam inchoatam repetendi, quæ nullam ut plurimùm

rimùm inter se connexionem habeat, cùm singuli Psalmi, imò singuli pene versiculi, per se suam significationem completam retineant. Ita Peltanus, Zechius, Caietanus, Suares, Lessius & alii, quos citat Laymannus supr. capite 5. Monet tamen Comitolius lib. 1. resp. quæst. 66. si interruptio quamvis iusta, diuturna tamen fuerit, consultum esse repetitionem facere saltem ab initio nocturni vel Psalmi, si id commodè fieri possit.

4. Quod spectat ad tertium, in recitatione quidem publica horarum tempus á legitimâ consvetudine præscriptum servari debet: in privatâ autem, etsi laudabile sit, ut singulæ horæ suis temporibus & intervallis recitentur, ad vitandum tamen peccatum mortale, sufficit ut recitentur eo intervallo quod est inter medium noctis præcedentis & sequentis qui enim intra illud tempus Horas recitaverit sive initio, sive in medio, sive in fine, satisfacit substantiæ præcepti, ut docet Tolet lib. 2. cap. 11. Lessius supr. & alii communiter. Quamvis autem id citrà peccatum mortale fieri possit, nihilominùs qui ex culpabili negligentiâ tempus Horis recitandis præscriptum notabiliter inverteret, peccati venialis reatum hàud dubiè incurreret: v. g. si absque vlla causa summo mane Horas omnes etiam Vespertinas & completorium, aut post meridiem Matutinum illius diei recitaret.

Observat autem Lessius sup. ex consvetudine licitum esse Matutinum & Laudes recitare pridie, post Solis occasum, ut Caietanus, Navarrus, & alii docent; imò etiam ante Solis occasum, post tempus Vesperarum, & Completorii, ut docet S. Thomas quodlib. 5. art. 8. unde ubi hæc absolvi solent in Ecclesiis hora pomeridiana, licitum erit privatim nocturnum Officium sequentis diei inchoare, cui Laudes adjungi vel ab illo disiungi possunt, & in sequentem diem differri; parvæ autem horæ non possunt dici pridie, sed solùm post mediam noctem possunt tamen omnes usque ad Vesperas exclusivè ob aliquam honestam causam recitari manè, teste Navarro suprà: imò si causa iusta subsit, etiam Vesperæ adiungi possunt, ut censet idem Lessius & ut satis apertè colligitur ex cap. 1. de celebratione Missarum: est autem iusta causa, si quis perspiciat se maiori cum devotione aut animi tranquil-

tranquillitate horas mane recitare; vel si vereatur ne in aliis temporibus occurrant occupationes aut interpellationes quæ animum distrahant: Optimè & apposite Hugo de Sancto Victore dixit, ut refert Paludanus in 4. dist. 14, quæstione 5, *Ante horam orare providentia esse; post horam, negligentia in hora, obedientia.*

5. Quod denique ad 4. spectat; in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. capite *Dolentes*, distinctè præcipitur *ut divinum Officium nocturnum pariter & diuturum studiosè ac devotè celebretur.*

Studiosè *quoad officium oris*, ut Glossa interpretatur; id est, ut verba debitè proferantur, ut habetur in Concilio Basiliensi sessione 2. capite *Qualiter hora Canonica: ut non gutture, vel inter dentes, seu deglutiendo, & syncopando dictiones, vel verba, sed reverenter, verbis distinctis officiũ persolvatur.* Quãvis autem si id ex inadvertentia, aut infirmitate aliqua seu balbutie linguæ proveniat, nullum fit peccatum: si tamen negligentiâ aut culpabili præcipitatione, erit peccatum veniale quĩdem, si non sit magnus excessus: mortale verò si hæc omissio & syncopatio syllabarum ad notabilem aliquam partem Officii pertingit: quo casu recitans tenebitur, id quod indebitè prolatum est, repetere, ut docet Lessius capite 37. dub. 10.

6. Devotè *Quoad officium cordis*: quod quidem requirit ut attente & reverenter Officium recitetur. Cùm autem multiplex esse possit attentio, vel ad sola verba, ut rectè proferantur, vel ad verborum sensum, ut mente & corde percipiatur: vel ad Deum, quem ut præsentem recitans intuetur, ad eumque petitiones suas & affectus dirigit, aut circa quem occupatur, veritates aliquas aut Mysteria fidei considerando, ut sic se ad eius amorem excitet; quæritur quænam attentio necessaria sit ad hoc ut quis Horarum recitandarum obligationi satisfaciat. Quidam Doctores, quos citat Lessius dubio 11, docent primam attentionem, quæ est ad sola verba rectè proferenda, esse sufficientem: quibus etiam subscribit Toletus libro 2. cap. 11. Alii tamen probabiliùs existimant attentionem illam esse quidem necessariam; non tamen solam sufficere, nisi adsit quoque attentio ad sensum verborum, aut saltem generalis aliqua attentio ad Deum, aut ad ea quæ De

sunt. Ita Joannes Gerson, Maior, Sotus, Navarrus, Caietanus, Suares, Lessius, & plures alii quos citat Laymannus cap. 5. de Hor. Can, quibus accedit authoritas S. Doctoris in 4. dist. 15. quæst. 2. ad 2. & hæc sententia videtur magis tuta & in praxi retinenda: quis enim dixerit eum satisfacere præcepto recitandi Officium divinum, qui animo spontè & deliberatè vanis cogitationibus distracto, labiis solummodò verba illius Officii protulerit? Ecclesia certè præceptum illud imponendo Ministris suis, intendit, ut ab illis nomine totius populi Christiani Deus laudetur, exoretur, &c. quomodò verô Deus laudari, vel exorari poterit ab iis quibus ipse exprobrat: *Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longè est á me?* Unde etiam supradicti Doctores & nominatim Sanctus Thomas, censent distractiones illas voluntarias & deliberatas esse peccatum mortale, quandò notabiliter durant; seu cum quis in parte aliqua notabili Officii, voluntariè & deliberatè distrahitur; aut quandò advertens se distractionibus implicari; eas à se non abiicit: quamvis enim in Orationibus, ad quas nulla est obligatio, distractio quævis licet voluntaria, excluso contemptu, non sit nisi peccatum veniale, ut docet Caietanus, Sotus, Lessius, & alii apud Laymannum suprà, in iis tamen precibus, ad quas sub peccato mortali obligamur, distractio notabilis absque peccato mortali admitti deliberatè non potest.

7. Neque dicas, Ecclesiam iudicare non posse de internis actibus, ergo nec illos præcipere: quia ut rectè docet Lessius suprà, Ecclesia potest præcipere actus internos, quandò necessarii sunt, ut actus externi ab ea imperati, sint actus virtutis: aliàs Ecclesiæ præceptis posset satisfieri per meram hypocrisim & simulationem; quod, quàm absurdum sit nemo non videt.

Ex his patet ad debitam attentionem, in recitando Officio, requiri ut verba Officii debitè proferantur, animo orandi laudandi Deum; nec interim quidquam profanum spontè voluatur animo: sponte inquam, qui enim invitus distraheretur, non peccaret; & in eius oratione semper reperiretur attentio, si non actualis, saltem virtualis, ratione primi propositi quod habuit inchoando Officium, & hæc virtualis attentio,

tentio, ſicut in aliis actibus virtutis, ſic etiam in oratione ſufficit.

8. Porrò ad attentionem illam debitam non minimum confert reverentia, tùm interior quàm excitat fides, tum exterior quæ ex illa interiori procedit, conſiſtitque in electione prudenti temporis, loci & externæ compoſitionis idoneæ ad orandum; quamvis enim exteriores illæ circumſtantiæ ex libera cuiuſque electione pendeant tamen maximè decet, ut is religionis actus cum tali geſtu & habitu corporis fiat, quô debitum noſtræ erga divinam Majeſtatem ſubmiſſionis affectum proteſtemur; neque ullus eſt qui ſe non fateatur peccaſſe, ſi minùs modeſtè & reverenter Officium illud perſolverit.

Eſt autem præſertim cavendum ne dum quis Horas recitat, aliquas actiones ſimul exerceat, quæ cum oratione cenſentur omninò incompatibiles, quale eſt, v.g. ſcribere, aut quid ſimile facere; fieri enim non poteſt teſte ipsâ experientiâ, ut quis ſimul & orationi & ſcriptioni attendat, imò tunc ab aliis quibuſcunque actionibus exterioribus abſtinere conſultum eſt, quæ vel attentionem minuere, vel reverentiæ debitæ minùs congruere cenſentur.

QVÆSTIUNCULA III.

Quibus pœnis ſubiaceant ij, qui Horas Canonicas recitare omittunt.

1. CErtum eſt ex communi Doctorum conſenſu, obligationem ad Horas Canonicas recitandas, gravem eſſe, & ſub peccato mortali ex ſuo genere, cum ſit ex virtute religionis, & in beneficiariis, etiam ex virtute iuſtitiæ. Ita Sanctus Antoninus, Medina, Suares, & alii apud Laymannum capite 4. de ho. cap. 7. de orat. in 6. Requiritur tamen omiſſio materiæ notabilis, cuiuſmodi eſt integrum unius diei Officium, vel integra aliqua hora: imò Navarrus capite 7. de orat. in 6. exiſtimat omiſſionem tertiæ partis unius parvæ horæ, v.g. unius Pſalmi cum Hymno, eſſe peccatum mortale: quod tamen Leſſio cap. 34. dub. 9 nimis durum videtur.

Iam præter peccati mortalis reatum, quem incurritis qui totum unius diei officium, vel aliquam notabilem illius par-

tem recitare omittit, Concilium Lateranense ſub Leone X, ſeſſ. 9. ſpeciali Conſtitutione, quæ poſtmodum à Pio V. renovata fuit & explicata, ut ſuprà, initio huius articuli dictum eſt, decrevit, ut quivis beneficiarius, qui elapſis ſex menſibus à conſecutione beneficii, ſinè legitimo impedimento officium divinum recitare omiſerit, pro tempore illius omiſſionis teneatur ad fructuum reſtitutionem.

2. Ex qua quidem conſtitutione colligitur cum qui primis ſex menſibus poſt adeptam beneficii poſſeſſionem officium non recitaverit, peccare quidem graviter: non tamen ad reſtitutionem teneri, ut illius conſtitutionis: quod ſi poſt illos ſex menſes elapſos adhuc omiſerit, tunc ad faciendam reſtitutionem obligabitur, pro ratâ illius omiſſionis. Unde qui per unum diem officium omiſit, tenetur illius diei fructus reſtituere: qui Matutinum tantùm omiſerit, dimidiam partem: & ſic, ſervatâ proportione de aliis. Quæ quidem reſtitutio facienda eſt fabricæ, vel pauperibus, ſive illius loci, ubi beneficium ſitum eſt, vel alterius.

Quamvis autem Concilium omnes fructus reſtituendos eſſe decrevit; rectè tamen Sotus, Medina, Henriques, Toletus, Leſſius, & alii apud Laymannum capite 5. de Hor Can. docent, hoc illius decretum intelligi poſſe cum tali moderamine, ut beneficiarii qui præter Horarum alia quoque habent annexa onera, eam ſolummodò fructuum partem reſtituant, quæ iudicio viri prudentis Horarum Canonicarum recitationi, ſervatâ debitâ proportione, reſpondere cenſentur: quâ ratione e. g. Toletus exiſtimet Curatum teneri ad reſtituendam tertiam partem fructuum, Medina quartam ſufficere dicit, Henriquez, & Emmanuel Sà quintam; Laymannus ſuprà omnium optimè cenſent conſiderandam eſſe tùm quantitatem onerum & officiorum, quæ beneficiarius, ſive Curatus, ſive quilibet alius præter Horarum penſum præſtare tenetur, & re ipſa præſtat, quæ quidem officia interdum tam multa & gravia ſunt, ut viri prudentis arbitrio ſextuplo, imò interdum decuplo ſuperent Officium Horarum Canonicarum, tùm etiam quantitatem redituum: fieri enim poteſt ut reditus illi interdum vix æquent juſtum vitæ ſtipendium, quod beneciario ob aliorum munerum præſtationem naturali iure

li iure deberetur: quibus omnibus perpensis, maiori cum æquitate determinari potest; quæ restitutio ob supradictam Horarum omissionem iniungenda sit.

QVÆSTIUNCULA IV.

Quanam causa ab Horarum Canonicarum recitatione excusent.

1. PRima est gravis infirmitas, quæ talis est, ut sine magna difficultate, aut corporis periculo, Horariæ preces recitari posse non videantur: neque enim Ecclesia in eiusmodi casu obligare intendit, ut sumitur ex capite *Clericus Sistum*, dist. 91. & docent Azor, Suares, Toletus, & ali apud Laymannum capite 6. de Hor. Can. In dubio autem, an talis sit infirmitas quæ excuset, iudicio confessarii vel Medici, aut alterius pii & prudentis viri standum est.

Secunda est gravis & repentina occupatio, quæ sinè scandalo vel notabili detrimento proprio vel alieno omitti aut differri nequit, cum qua tamen Officii divini recitatio moraliter loquendo, consistere non potest: v. g. si populi tumultus subitò exortus sedandus sit; Confessiones infirmorum excipiendæ, quæ nonnisi cum notabili periculo illorum differri possunt: si tamen recitatio illa intra eundem diem naturalem absque maxima difficultate anteponi vel postponi possit, id fieri deberet; Ita citati Authores apud eundem Laymannum suprà.

Tertia est recitandi imopotentia; v. g. si quis iter faciens in terris Infidelium, amittat Breviarium, nec aliud recipere possit, haud dubiè excusabitur, cum ad impossibilia nemo teneatur.

2. Quæres utrùm qui ob causas supradictas integrum diei Officium recitare non potest, teneatur saltem illius partem aliquam recitare, si possit. Navarrus, Azor, Rodrigues, & alii apud Laymannum existimant, si quis maiorem saltem, vel præcipuam Officii partem, v. g. Matutinum cum Laudibus recitare possit, obligandum esse: non item si partem solùm minorem vel minùs præcipuam v. g. parvas Horas, vel etiam Vesperas: quod quamvis probabiliter dici possit; pro-

babilior tamen videtur, & in praxi tenenda sententia Suaris libro 4. de Horis Canonicis cap. 28. num. 27. & Laymannus supr. qui censent eum, qui commodè potest integram aliquam Officii Ecclesiastici Horam recitare, teneri ad illam recitandam: quod si dubitet num possit unam horam integram recitare, certus sit autem se non posse omnes, præsumere potest se omninò excusatum: in his enim casibus leges Ecclesiæ non obligant cum tanto rigore, ut materiam anxietatis & scrupulorum pariant.

3. Quarta denique causa excusans à recitatione Horarum, est quando beneficiarius nondum sacris Ordinibus initiatus, nullos vel adeò tenues fructus è beneficio percipit, ut æstimabilem aliquam partem sustentationis non præbeant, quintam, v. g. aut sextam. Ita Sotus, Arragonius, Lessius, & alii, quos citat & sequitur Laymannus capite 5. de benef. Quod intelligendum est, dummodò non stet per beneficiarium illum, quominùs beneficii sui fructus percipiat, neque illos aliquandò percepturus sit, ut fusiùs explicat idem Laymannus. Rectè tamen monet Lessius lib. 2. cap. 34. dub. 31. eos, qui tenues reditus è beneficiis recipiunt, quamvis ad quotidianam Horarum recitationem non obligentur, obligari tamen ad Horas illas aliquoties per annum recitandas, aut saltem ad aliquas alias preces, v. g. ad racitandum Officium parvum B. V. singulis diebus Dominicis aut festivis: quod judicio pii & prudentis Confessarii determinari debet.

ARTICULUS V.

Explicantur reliqua juxtà Canonicas sanctiones ad Clericalis vitæ disciplinam spectantia.

1. CONcilium Tridentinum sess. 22. capite 1. de reformà totius disciplinæ Ecclesiasticæ Summam paucis complecti volens, hoc decretum scitu & obsarvatu dignissimum condidit: quod integrum hîc exscripsimus. *Nihil est,* inquit, *quod alios magis ad pietatem & Dei cultum assiduè instruat, quam eorum vita & exemplum qui se divino ministerio dicarunt. Cum enim à rebus sæculi in altiorem sublati locum conspiciantur: in eos tanquam in speculum, reliqui oculos conjiciunt, ex iisque sumunt quod imitentur. Quapropter sic decet omninò*

Clericos

Clericos in sortem Domini vocatos, vitam moresque suos omnes componere, ut habitu gestu, incessu, sermone, aliisque omnibus rebus nihil nisi grave, moderatum, ac religione plenum præ se ferant: levia etiam delicta, quæ in ipsis maxima essent, effugiant, ut eorum actiones cunctis afferant venerationem. Cùm igitur, quo maiore in Ecclesia Dei & utilitate & ornamento hæc sunt, ita etiam diligentius sint observanda: statuit sancta Synodus, ut quæ alias à summis Pontificibus, & à sacris Concilijs de Clericorum vita honestate, cultu, doctrinâque retinenda, ac simul de luxu, comessationibus, choreis, aleis, lusibus, ac quibuscunque criminibus, necnon de sæcularibus negotiis fugiendis copiosè ac salubriter sancita fuerunt, eadem in posterum iisdem pœnis vel maioribus, arbitrio Ordinarij imponendis observentur: nec appellatio executionem hanc quæ ad morum correctionem pertinent, suspendit. Si qua verò ex ijs in desuetudinem abiisse compererint: ea quamprimum in usum revocari, & ab omnibus accurate custodiri studeant, non obstantibus consuetudinibus quibuscunque, ne subditorum neglecta emendationis ipsi condignas, Deo vindice, pœnas persolvant.

2. Ex quo quidem decreto illud præ ceteris habetur, hanc fuisse Concilii mentem, ut quæ olim circa vitam, mores, honestamque Clericorum, salubriter sancita fuerant, eadem etiam nunc religiosè observarentur; & si quæ in desuetudinem abiissent, in pristinum usum revocarentur, & ab omnibus accuratè custodirentur: quapropter opere pretium duximus, præcipuas ipsius Ecclesiæ super reliquis Ecclesiasticæ disciplinæ partibus sanctiones excerpere, easque ex universo jure Canonico collectas sub unum veluti aspectum ponere: ut quivis Cristi Domini Clero adscriptus præ oculis habere possit, quid secundùm ipsius Ecclesiæ vota & decreta in eo requiratur, ut (sicut loquitur Apostolus Eph. 4.) *dignè ambulet eâ vocatione quâ vocatus est.*

Majoris autem facilitatis & perspicuitatis gratiâ, quæ dicenda supersunt in breves titulos digessimus, & cuique unum aut alterum canonem attexîmus, aliorum præcipuorum decretorum si quæ sint, locis tantùm breviter adnotatis.

Quod sacris Ordinibus initiati, perpetuam continentiam servare teneantur.

1. MInistri *altaris, Presbyteri, sive Diaconi ad dominicales eligantur Officia, qui continentiam servent.* S. Lucius Papa dist. 81. cap *ministri*

Nullus Subdiaconorum ad nuptias transire aliquâ prævaricatione præsumat. Concilium Romanum sub Sancto Sylvestro capite 8.

Cavendum est his, Diaconis scilicet & Subdiaconis, *ne quandoque sponsionis suæ immemores ad terrenas nuptias, aut furtivos concubitus ultrò recurrant, quod si fortè fecerint, ut sacrilegii rei ab Ecclesia habeantur extranei.* Concilium Toletanum 2. c. 1. Idem habetur quoque constitutum in Concilio Romano sub Nicolao II. capite 3. in alio Concilio Romano sub Calisto II. capite 20. in Concilio Carthaginensi I. cap. 3. & 4. in pluribus aliis.

Quare Sanctus Gregorius Papa libro 1. Epist. 42. sapienter edixit, *ut nullus ad ministerium altaris accedat, nisi cujus castitas ante susceptionem ministerii fuerit approbata.*

Quoniam verò adeò sublimis & ardua virtus inter tot cujus vitæ illecebras, nonnisi adhibitâ summâ cautelâ servari potest, ad evitanda pericula sapienter ab Ecclesia provisum est.

Ne sacri Ecclesiæ Ministri in eadem domo cum fœminis commorentur.

2. INterdixit, *per omnia magna Synodus, non Episcopo non Presbytero, non Diacono, nec alicui omnium qui in Clero est, licere subintroductam habere mulierem, nisi fortè aut materam, aut eas tantùm personas quæ suspiciones effugiunt.* Conc. Nicenum capite 3.

Idem habetur in Concilio Aquisgranensi II. part. 3. cap. 11. Carthaginensi III. capite 4. Torunensi II. cap. 10. Toletano IV. cap. 4. Nanenensi cap. 3. Metensi cap. 3. *Ancillas ab eadem mansione, in qua Clericus manet placuit removeri:* Agathense capite 11.

Concilium autem Moguntium (ut habetur capite *Inhibendum est*, extrà de cohabitatione Clericorum & mulierum) prohibe

prohibuit, *Ne Sacerdos etiam mulieres illas, quas Canones concedunt, matrem, amitam & sororem secũ in eadem domo retineat, quia instigante diabolo & in illis scelus perpetratum reperitur, aut etiam in pedissequis earum.*

Certè Sanctus Gregorius Papa libro 7. Epist. 36. refert; *quod beatus Augustinus nec cum sorore habitare cõsenserit, dicens, quæ cum sorore mea sunt, sorores meæ non sunt, Docti ergo viri cautela, magna nobis debet esse instructio.*

3. Apposité Sanctus Hieronimus Epist. ad Nepot. de vita Clericorum *Hospitiolũ, inquit tuum raro, aut nunquã mulierum pedes terant: omnes puellas & virgines Christi, aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige: ne sub eodem tecto manseris, nec in præterita castitate confidas, nec Davide sanctior, nec Salomone sapientior potes esse, &c, ægrotanti tibi sanctus quilibet frater assistat, & germana vel mater, &c. periculo sè tibi ministrat, & cuius vultum frequenter attendis, &c. caveto omnes suspiciones: & quidquid probabiliter fingi potest, ne fingatur ante devita.* Et in Epist. ad Oceanum *Prima,* inquit, *tentamenta Clericorum, fœminarum frequentes accessus sunt; iste sexus reprehẽsibiles exhibeat Clericos, quid tibi re vera cum fœminis qui ad altare cum Domino fabularis? te in publico cuncti, te in agro rustici, aratores, ac vinitores quotidie lacerabunt, si contra depositum fidei cum fœminis habitare contendis, &c. mihi crede, non potest toto corde habitare cum Domino qui fœminarum accessibus copulatur.*

Porrò quantô horore crimen huic sacræ continentiæ oppositum prosecuti sint SS. Patres in Sacerdotibus aliisque altaris ministris, hinc patet, quod cum variis Conciliis graves pœnæ depositionis, exilii, &c. eâ de causâ impositæ fuerint; in Concilio Eliberitano, can. 8. summò quidem, sed tamen iustissimo rigore sancitum fuerit, ut *si quis Episcopus, Sacerdos aut Diaconus infandum hoc mœchiæ crimen perpetravit, etiam in fine vitæ Corporis Christi communione privetur:* quem rigorem licet posterioribus sæculis Ecclesia ob causas iustissimas remiserit, nihil tamen hæc eius remissio de sacrilegii huius enormitate diminuit; quod semper æquè dignum censeri debet, quod pœnâ illâ, imò adhuc longè graviori plectatur, si quæ in hac vita reperiri possit.

Ne Clo-

Ne Clerici temperantiæ modum in victu excedant.

1. A Crapula *& ebrietate omnes Clerici diligenter abstineant, &c. Nec ad bibendum quispiam incitetur, &c. Si quis autem super his se culpabilem exhibuerit, nisi à Superiore commonitus satisfecerit, ab officio suspendatur.* Concilium Lateranense sub Innocentio III. cap. 15.

Ante omnia Clericis vitetur ebrietas, quæ omnium vitiorum fomes ac nutrix est; itaque eum quem ebrium fuisse constiterit, triginta dierum spatio à communione statuimus submovendum. Conc. Agathense capite 14.

Ad evitandum excessum illum cibi & potûs, maximè conducit, si tabernæ, cauponæ, & similia loca vitentur, in quibus temperantia omnis & sobrietas ut plurimum periclitatur; ideò sæpius prohibitum fuit, ne Clerici eiusmodi loca edendi & bibendi causâ ingrediantur, nisi causâ necessitatis, quandò sunt in itinere constituti. Ita expresse in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. capite 16. Concilio Carthaginensi 3. capite 23. Laodicensi capite 24. Aquisgranensi 2. part. 3. capite 8. Cabilonensi capite 4. & aliis.

Neque solùm cauponas & alia similia loca, sed etiam convivia præsertim nuptialia, Clericis evitanda esse censuit Concilium Agathense capite 39. & habetur dist. 34. his verbis, *Presbiteri, Diaconi, Subdiaconi vel deinceps, quibus ducendi vxores licentia non est, etiam aliarum nuptiarum evitent convivia, nec his cœtibus misceantur ubi amatoria cantantur & turpia, aut obscæni motus corporis choreis & salutationibus efferuntur, ne auditus aut obtutus sacris Misteriis deputati, turpium spectaculorum atque verborum contagione polluantur.*

Præterea Concilium Toletanum 3. capite 7. mensam Clericalem lectione sacrâ condiri voluit. *Pro reverentia,* inquit, *Dei Sacerdotum, id universa sancta constituit Synodus, ut (quia solent crebro mensis otiosæ fabulæ interponi) in omni Sacerdotali convivio lectio divinarum scripturarum misceatur: per hoc enim animæ ædificantur ad bonum, & fabulæ non necessariæ prohibentur.*

Ne Cleri

Ne Clerici sæcularium negotiorum procurationibus implicentur.

6. PErvenit *ad sanctam Synodum, quia de ijs qui in Clero connumerantur, quidem propter turpis lucri gratiam, alienarum possessionum conductiones, & causas sæculares suscipiunt, & à sacris quidem officiis se per desidiam separant; ad domos autem sæcularium concurrunt, & substantiarum eorum gubernatores avaritiæ causâ suscipiunt. Decrevit ergo Sancta Synodus nullum Clericum deinceps aut Monachum conducere possessines, aut miscere sæcularibus procurationibus, nisi fortè qui legibus ad minorum ætatum tutelas sive curationes inexcusabiles attrahitur, aut cui civitatis ipsius Episcopus Ecclesiasticarum rerum commiserit gubernacula & orphanorum ac viduarum quæ indefensa sunt, & earum personarum, quæ maximè Ecclesiastico indigent adminiculo, propter timorem Dei. Si quis vero, transgressus fuerit hæc præcepta, correctioni Ecclesiasticæ subiaceat,* Concilium Calcedonese capite 5. Idem constitutum habetur in Concilo Lateranensi sub Innocentio III. capite 16. & in Concilio Lateranensi sub Alexandro III capite 12. & etiam à Melhiade Papa cap. *Decrevit* Idist. 18. & á Gelasio capite *Consequens est*, ibid & ab Honorio III. cap. *Ex litteris*.

Et in Concilio Carthaginensi 3. prohibetur Clericis, *Ne fiant conductores vel procurasrres.* In Concilio Calcedonensi capite 3, *Ne aliena prædia conducant, nec tractent administrationem rerum sæcularium*: & in Concilio Cabilonensi sub Carolo Magno cap. 12. *Ne fiant villici.*

Ne Clerici aleis, venationibus & histrionum ac iaculatorum spectaculis vacent.

7. CLerici *mimis, jaculatoribus, & histrionibus non intendant, & ad aleas & taxillos non laudant, nec eiusmodi ludis intersint.* Concil. Lateranense sub Innocentio III. capite 17.

Idem quoad histriones & mimos constitutum habetur in Concilio Laodiceno', capite 54. Turonensi sub Carolo capite 7: Cabilonensi capite 9. Parisiensi sub Ludovico & Lothado libro 1. capite 36.

Simi-

Similiter venatio, illa præsertim quæ fit cum strepitu & clamore, prohibetur Clericis in Concilio Romano sub Eugenio II. capite 12. Moguntino sub Carolo capite 14. Turonensi capite 8. Et ne canes ad venandum aut accipitres habeant, in Concilio Agathensi capite 55. Epaunensi capite 2. Vormac. capite 17.

Apposite Sanctus Hieronymus in cap. 2. Micheæ, & citatur capite *Quorundam*, dist. 34. *Esau*, inquit, *venator erat: quoniam peccator erat, & penitus non invenimus in Scripturis sanctis Sanctum aliquem venatorem.*

Ne Clerici militent, aut criminalibus causis se immisceant.

8. *SI quis Clericus relicto officii sui Ordine, Laicam voluerit agere vitam, vel se militiæ tradiderit, excommunicationis pœnâ feriatur.* Concilium Turonense cap. 5. Idem etiam constitutum habetur in Concilio Meldensi cap. 37. Pictaviensi cap. 10. Metensi cap. 3 Claromontano cap. 4.

Quod spectat ad causas criminales, Innocentius III. in Concilio Lateranensi capite 18. prohibuit, *Ne ullus Clericus sententiam sanguinis dictet vel proferat; sed nec sanguinis vindictam exerceat, aut ubi exerceatur, intersit, &c. Nullus quoque Subdiaconus, Diaconus, vel Sacerdos illius Chirurgiæ partem exerceat, quæ adustionem vel incisionem inducit.*

Ne Clerici absque litteris commendatitiis Episcopi sui discedant, ne ve ab ullo suscipiantur.

9. PEregrinos *Clericos in aliena urbe sine commendatitiis Episcopi, nullo modo ministrare oportet.* Concilio Calcedonense capite 13.

Presbyteri vel Diaconi, qui de alio Episcopo ad alium transeunt, vel quicunque Clerici, sine commendatitiis à suo Episcopo litteris, non recipiantur. Concilium Romanum sub Gregorio VII. capite 23. Idem habetur quoque in Concilio Milevitano capite 41. Agathensi c. 38. Andegavensi capite 2. Turonensi capite 12. & aliis.

Ne Clerici sint illiterati.

10. LIteris *carens, sacris non potest aptus esse Mysteriis.* Gelasius

lafius in Epiſtola ad Epiſcopos Lucaniæ capite 18.
Presbyteri ſint litterati; aliter enim quomodo erunt Magiſtri qui non fuerunt diſcipuli? &c. Iſti ſunt canes muti non valentes latrare. Concilium Romanum ſub Eugenio I. capite 4. Idem habetur ſtrictè conſtitutum à Summis Pontificibus Clemente Epiſt. I. Leone Epiſt. 23. Item in Concilio Toletano 4. capite 24. dicitur quòd *Ignorantia mater cunctorum eorum maximè in Sacerdotibus vitanda eſt, qui docendi officium populi ſuſceperunt.*

Porrò circa hanc Sacerdotum ſcientiam conqueritur Sanctus Hieronymus Epiſtola 146. ad Damaſum, *Sacerdotes Dei, omiſſis Evangeliis & Prophetis Comedias legere, amatoria Bucolicorum verſuum verba canere, Virgilium tenere, & id quod in pueris neceſſitatis eſt, crimen in ſe facere voluptatis.* Et alibi rectè monet in caput 1. Epiſtola ad Tit. *Si quis artem Grammaticam docuerit, &c. inter falſa & vera dijudicet, non improbamus, Geometrica quoque & Arithmetica, & Muſica habent in ſua ſcientia veritatem: ſed non eſt ſcientia illa ſcientia pietatis: ſcientia pietatis eſt noſcere legem, intelligere Prophetas, Evangelio credere, Apoſtolos non ignorare.*

Appoſitè Sanctus Ambroſius ſuper Sanctum Lucam in explicat. Proemii loquens de multiplicibus libris, qui interdum ob varias cauſas legendi occurrunt: *Legimus* inquit, *aliqua ne negligantur, legimus ne ignoremus, legimus non ut teneamus, ſed ut repudiemus.*

Coronidem huic Operi idem Sanctus Pater imponet his verbis ex Sacerdotis animo nunquam delendis, in libro de dignitate Sacerdotali capite 3. vbi Sacerdotes omnes ipſe veluti conſacerdos alloquens, *Dignè cognoſcamus*, inquit, *quid ſumus; & quod ſumus profeſſione, actione potiùs quàm nomine demonſtremus; nomen congruat actioni, actio reſpondeat nomini: ne ſit nomen inane & crimen immane; ne ſit honor ſublimis & vita deformis: ne ſit deifica profeſſio & illicita actio ne ſit gradus excelſus, & de formis exceſſus, ne habeatur in Eccleſia Cathedra ſublimior, & conſcientia Sacerdotis reperiatur humilior: ne locutionem ſimulemus columbi-*

lumbinam, & mentem habeamus caninam: ne professionem monstremus ovinam, & ferocitatem habeamus lupinam: ne digne nobis per Prophetam respondeatur à Domino; Populus hic labiis me honorat; cor autem longe est à me.

Age iam nunc sanctificus Spiritus, qui nos in hoc opere divinis inspirationibus adiuvisti; cunctos Sacerdotes ad iuva, & praesta ut faciant quae in hoc opusculo ipse eloqui inspirasti, ut eis una mecum tribuas saeculorum regna, quae sanctis in regna saeculorum dare promisisti, Amen. Sanctus Ambr. lib. de dign. Sacer. cap. vlt.

AD MAIOREM DEI PRÆPOTENTIS GLORIAM.

INDEX

INDEX
ERRORUM FIDEI VERITATIBUS adverſantium, qui paſſim in hac ſecunda Medullæ Theologicæ parte referuntur & refutantur.

Circa Sacramenta in genere.

Circa Baptiſmum.

Circa Confirmationem.

Circa Euchariſtiam.

Circa

Circa Matrimonium.

Circa peccata.

Circa Leges.

Obſervabit lector, præter errores hic recenſitos, alias plurimas veritates fide divinâ credendas, tùm in hac poſteriori tùm etiam in priori huius operis parte paſſim explicari & probari, ex quibus plurimarum aliarum hæreſeon, quarum in hoc indice nulla mētio fit, refutatio ſatis poterit intelligi

INDEX.

RERUM PRÆCIPUARUM quæ in hac ſecunda Medullæ Theologicæ parte continentur.

QVÆ QVIDEM IN EUM ORDINEM digeſtæ ſunt, ut quid de unaquaque notatu dignum variis in locis ſparſim continetur, ſub uno veluti aſpectu poſitum recipiatur.

Actus humanus.

Astrologia.

Attritio.

Baptismus.

Quod

Censuræ Ecclesiasticæ in genere.

Cessatio à divinis.

Charitas seu amor Dei.

An præ-

Concupiscentia.

Confessio.

Confessarius.

Confessarii obligatio quoad Sigillum confessionis.

Confirmatio.

Quot

An

Extrema Unctio.

Fides.

Quo.

Infernus

Quot

Matrimonium.

Mendacium,

Missæ Sacrificium.

An ve-

Effectus Sacrificij Missæ.

Sacrificij Missæ applicatio.

An in-

An

Refert

Sacra-

Sacramentorum materia & forma in genere.

Sacramentorum effectus.

Sacramentorum Minister.

CATECHESIS CHRISTIANA.

Ex iis quæ in utraque huius Operis parte continentur, breviter & methodicé concinnata, & ad communiorem Catechiſmi praxim accomodata.

CVm Vniverſa Catechiſmi Chiſtiani Doctrina communiter ad quinque capita ſoleat revocari; videlicet ad fidem, ſpem, charitatem officia iuſtitiæ Chriſtianæ, & Sacramenta, quibus continentur omnia quæ à quolibet Chriſtiano ad ſalutem æternam conſequendam credi & præſtari debent: Idcirco breviter hic adnotabimus ea quæ ſuper unoquoque illorum quinque capitum in variis huius Medullæ Theologicæ locis explicata reperiuntur, ut ex iis tanquam ex fontibus uberioribus, quiſque haurire poſſit, quæ vel ad propriam, vel ad aliorum inſtructionem neceſſaria aut utilia eſſe exiſtimaverit.

CAPVT PRIMVM.

De Fide.

FIdes eſt virtus ſupernaturalis Theologica, quâ homo firmiter aſſentitur iis quæ DEus revelavit, & per Eccleſiam credenda propoſuit; ſive illa ſcripta ſint, ſive non ſint.

Dicitur 1. Virtus ſupernaturalis, quia naturæ vires excedit, hominemque elevat ad cognitionem earum rerum ad quas naturali capacitate contingere non poteſt.

Dicitur 2. Theologica quia Deum immidiatè pro obiecto reſpicit.

Dicitur 3. quâ firmiter aſſentitur iis, quæ Deus revelavit, quia cùm ratio formalis quâ movetur homo ad aſſentiendum ſit infallibilis Dei veritas, hinc ſequitur aſſenſum illum fidei debere ita eſſe firmum ut omnem prorſus dubitationem excludat.

Dictur 4. & per Eccleſiam credenda propoſuit, quia ad Eccleſiam pertinet ea definire & proponere, quæ fide credenda ſunt.

Dici-

Dicitur denique, sive illa scripta sint, sive non sint, quia ut Conc. Trid. definivit, Veritas & disciplina Christiana continentur in libris scriptio sine scripto traditionibus.

Quotuplex sit fides, ibidem.

Quid sit fides actualis? quid habitualis? quid item explicita vel implicita? formata vel in formis, viva vel mortua? ib.

An fides sit necessaria ad salutem necessitate præcepti vel medii; sect. 2. & 3.

An sit ad salutem necessarium, aliquorum mysteriorum fidem explicitam habere? & quorum? sect 4

An & quâ ratione externa fidei confessio sit ad salutem necessaria? sect. 5

An fuerit necessarium condi symbolum aliquod fidei, quod præcipua fidei capita complecteretur? *cap. 2. sect. 5*

Symbolum Apostolorum.

CRedo in DEUM Patrem Omnipotentem, Creatorem cœli & terræ,

Et in IESUM Christum Filium eius unicum, Dominum nostrum,

Qui conceptus est de SPIRITU Sancto, natus ex MARIA VIRGINE,

Passus sub Pontio pilato, crucifixus; mortuus & sepultus.

Descendit ad inferos, tertià die resurrexit à mortuis.

Ascendit ad cœlos sedet ad dexteram DEI PATRIS Omnipotentis,

Inde venturus est iudicare vivos & mortuos.

Credo in SPIRITUM. Sanctum,

Sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum communionem.

Remissionem peccatorum,

Carnis resurrectionem.

Vitam æternam Amen.

Tertia

An DEus velit omnes homines salvos fieri; tract: 6. c. 2. sect: 5.
De loco inferni, & damnatorum pœnis, part. 2. tract. 2. cap. 2. in digress: post sect. 8.

CAPUT SECUNDUM.

De Spe.

SPes est virtus supernaturalis Theologica, quâ homo fidelis in præsenti quidem sæculo, bona salutaria; in futuro vero ipsam æternam beatitudinem, à DEO cum fiducia, per Christi merita, expectat.

Vide explicationem illius definitionis; part: 2. tract: 2. capite 4. sect: 1. Parag: 2.

Omnia verò, quæ â DEo sperare & postulare possumus & debemus, continentur in septem petitionibus orationis dominicæ, quæ sequitur.

Pater noster qui es in Cœlis,
Sanctificetur nomen tuum,
Adveniat Regnum tuum,
Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra:
Panem nostrum quotidianum da nobis hodie;
Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.
Et ne nos inducas in tentationem,
Sed libera nos â malo.

De oratione, part: 2. tract: 2, cap. 4. sect: 1, Parag: 3.
Quid sit & quotupliciter fiat oratio? ibid.
An oratio necessaria sit ad salutem? ibid.
Quô tempore fieri debeat oratio? ibid.
Ad quem debeat dirigi oratio, seu quis debeat orari? ibidem.
Pro quibus orandum sit? ibid.
Quomodo sit orandum? ibid.
Quænam in oratione sint postulanda? ibid.
Qui sit singularum petitionum orationis dominicæ sensus? ib.
Orationi dominicæ communi Ecclesiæ usu subiungitur salutatio Angelica, cum precatiuncula quæ sequitur.

Ave Maria, gratiâ plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui, JESUS. Sancta MARIA, MATER DEI, ora pro nobis peccatoribus nunc & in hora mortis nostræ, Amen.

De cul.

CAPUT TERTIUM.

De Charitate.

CHaritas est virtus supernaturalis Theologica, quâ DEUS summè super omnia diligitur propter seipsum, & proximus propter ipsum DEUM.

Cum verò præcipuus charitatis actus sit observatio divinæ le-

næ legis, dicente Christo (Qui habet mandata mea & servat ea, ille diligit me. *Joan.* 14.) ideò agendum est hicde Decalogo, seu de præceptis divinæ legis, quæ in Scriptura recensentur his verbis.

Decalogi præcepta.

EGo sum Dominus DEUS tuus,

I: Non habebis Deos alienos coram me. Non facies tibi sculptile ut adores illud.

II. Non assumes nomen Domini DEI tui in vanum.

III. Memento ut diem Sabbati sanctifices.

IV. Honora patrem tuum & matrem tuam, ut sis longevus super terram, quam Dominus DEUS tuus daturus est tibi.

V. Non occides.

VI. Non mœchaberis.

VII Non furtum facies.

VIII. Non loqueris contra proximum tum falsũ testimonium.

IX, Non concupisces uxorem proximi tui.

X. Non domum, non agrum, non servum, non ancillam, non bovem, non asinam, & universa quæ illius sunt.

Ego sum Dominus DEUS tuus; non habebis Deos, &c.

Vide explicationem primi præcepti; part 2. tract:2. c:4. sect 1.

Quidnam primô illô præceptô circa virtutes fidei, spei, aut charitatis præcipitur aut prohibetur? ib. Par: 1. 2. & 3.

Quid eodem præcepto circa virtutem Religionis, illusque actus præcipitur aut prohibetur? ibid. 4.

Quot modis peccatur in primum decalogi præceptum? Par. 5.

Non assumes nomen Domini, &c.

Vide explicationem secundi præcepti? sect. 2.

De iuramento, quot modis fiat, & quâ ratione licitum sit aut illicitum? ibid. Parag. 1.

De blasphemia, quid sit & quot modis committatur? Par: 2.

De voto, quid sit, & quotuplex? Parag. 3.

Quænam personæ votum emittere possint? ibid.

Quæ & quanta sit voti obligatio, & quibus modis cessare possit? ibid. Parag: 4.

Quot modis peccetur iu seundum Decalogi præceptum? ibidem Parag. 5.

Memento ut diem Sabbati sanctifices. Vide

Vide explicationem huius tertii præcepti? ſect: 3.
Quænam requirantur ad debitam feſtorum dierum ſanctificationem? Parag. 1.
Quænam ſint opera ſervilia à quibus abſtinendum ſit diebus feſtis? ibidem.
An præter illa quæ ſervilia ſunt, aliqua alia opera diebus feſtis prohibita & quæ? ibid.
Quidnam adhuc præter abſtinentiam ab operibus ſervilibus requiratur ad feſtorum dierum ſanctificationem? ibidem.
Quænam diſpoſitiones requirantur ut quis Miſſæ ſacrificio debitè ac religiosè interſit? ibid.
Quot modis peccetur in tertium Decalogi præceptum? ibidem Parag: 2.
Honora patrem tuum & matrem tuam, &c.
Vide explicationem huius quarti præcepti; ſect. 4.
Quænam ſint officia & obligationes filiorum erga parentes; & inferiorum quorumcunq; erga Superiores; ib. Par. 6.
Quænam viciſſim ſint officia & obligationes parentum erga filios, & Superiorum quorumcunq; erga inferiores? ibid.
Quot modis peccetur in quartum Decalogi præceptum? ib.
Non occides,
Vide explicationem huius quinti præcepti; ſect. 5. Par. 1.
An liceat occidere vel mutilare ſeipſum; Parag. 2.
An ſint aliquæ cauſæ iuſtæ ob quas liceat alterum occidere vel mutilare? Parag: 3.
Quot modis peccetur in 5. Decalogi præceptum? Parag: 4.
Quænam reſtitutio ob alterius occiſionem vel mutilationem ſit facienda; ibid. Parag. 5.
Non mœchaberis,
Vide explicationem huius ſexti præcepti; ſect. 6 Par. 1.
Quot ſint luxuriæ ſpecies; ibid.
Quot modis peccetur in hoc ſextũ præceptum; Par. 2.
An aliqua reſtitutio quandoque facienda ſit ob violationem huius præcepti? Porag.
Non furaberis.
Vide explicationem huius ſeptimi præcepti; ſect. 6.
Quænam requirantur ad iuſtitam servandam in variis contractibus v: g. in emptione, venditione, mutuo, locato, & aliis: Vid. ibid. Parag. 6. 7. 8. 9.

Quot

CAPVT QVARTVM

De Officiis Iustitiæ Christianæ.

IVstitiæ Christianæ nomine nihil aliud intelligitur quám animæ mundities & rectitudo: hoc est ab omni labe peccati saltem mortalis puritas; & verum ac bonorū operum studium.

Ex quo infertur, quod etiam ex sacris litteris discimus, duo esse præcipua Christianæ iustitiæ officia.

Primum est, daclinare à malo, id est peccatum quodcunque solicitè devitare,

Et ad hoc explicandum est.

Secundum Officium Iustitiæ Chrianæ, est facere bonum, id est opera bona, & coram Deo meritoria exercere; Et ad hoc videndum,

CAPVT QVINTVM.

De Sacramentis.

CUm Sacramenta sint eo fine divinitus instituta, ut nobis conferant gratiam, sine qua nec DEO placere, nec opera illi placita exequi possumus; ideò post virtutum Theologicarum, & Iustitiæ Christianæ, Doctrinam, populus Christianus de ipsis Sacramentis instrui maximè debet, ut noverit quid de illis credere teneatur, & qua ratione se ad illa debite & fructuosè recipienda disponere possit, ut illorum virtute ac efficacia gratias illas obtineat, quæ ad iustificationem consequendam, & ad virtutes exercendas sibi necessaria est, atque in primis de ipsis Sacramentis in genere, tum de iisdem in particulari agẽdum est.

De Sácramentis in genere.

SAcramentum est signum aliquod sensibile, quod ex institutione Dei, Sanctitatis & Iustitiæ tum significandæ, tum efficiendæ vim habet.

De Baptismo.

BAptismus est Sacramentum novæ legis à Christo institutum, in quo per exteriorem corporis ablutionem aquâ naturali factã, sub præscripta verborum forma, confertur gratia.

Utrum

Utrum infans nondum natus possit in vtero materno baptisari: ibidem.
Utrum monstra baptisari debeant: ibidem.
Utrum adulti amentes baptisandi? ibidem.
Quinam sint effectus Baptismi: sect. 6.
An per Baptismum fiat remissio non modo culpæ, sed etiam totius pœnæ peccatis debitæ: ibid.
An per Baptismum caracter imprimatur: ibid.
An per Circumcisionem in veteri lege conferretur remissio peccatorum: ibidem.
Vide explicationem cæremoniarum Baptismi; ibidem.

De Confirmatione.

Confirmatio est Sacramentum novæ legis à Christo institutum, in quo virtute unctionis Chrismatis ab Episcopo factæ, & verborum ab eo prolatorum gratia in Baptismo accepta augetur, & perficitur; & robur confertur ad fidem Christi interius retinendam & exterius profitendam.

Quod Confirmatio sit Sacramentum à Christo institutum? vid. cap. 3. sect. 1.
Quonam tempore institutum? ibid.
An Chrisma ex oleo olivarum & balsamo confectum, sit materia huius Sacramenti? sect. 2.
Cur Chrisma istud debeat esse ab Episcopo benedictum, ib.
An unctio Chrismatis debeat fieri in fronte? ibid.
An manu seu digito Episcopi, unctio illa fieri debeat? ibid.
Quænam sit forma huius Sacramenti, seu quænam verba ab Episcopo proferri debeāt cum illud Sacramentum confert; ibidem.
Quinam sint huius Sacramenti effectus? sect. 3.
An complementum & perfectio gratiæ Baptismalis, sit proprius huius Sacramenti effectus? ibidem.
An per hoc Sacramentum imprimatur caracter; ibidem.
Quænam dispositiones requirantur ad hoc Sacramentum valide & fructuosè recipiendum? sect. 4.
Quænam sit obligatio recipiendi hoc Sacramentum? ibid.
Vide explicationem cæremoniarum Confirmationis? sectione quinta.

De Eucharistia.

Eucharistia est Sacramentum novæ legis nobilissimum & excellentissimum, in quo, sub speciebus panis & vini, continetur verum corpus, & verus sangvis JESU CHRISTI, & per illius dignam sumptionem gratia confertur ad sanctificationem & perfectionem animarum.

De Sacrificio Missæ.

MISSÆ nomine significatur actio illa religiosa, divinitùs instituta, per quam Christi Domini Corpus & Sangvis, sub speciebus panis & Vini, à Sacerdote, cum sacris quibusdam ritibus ab Ecclesia præscriptis, consecratur, & in verum ac propriè dictum sacrificium offertur, & ab ipso offerente sumitur.

De Pœnitentia.

POenitentia est Sacramentum à Christo institutum, quosdam hominis pœnitentis, & Ministri absolventis actus complectens; quo, ab hoc, ille DEO reconciliatur, & à peccatis post baptismum commissis absolvitur.

De Indulgentiis & Purgatorio.

CUm per Indulgentias condonetur pœna peccatis quoad culpam remissis debita: pro qua satisfactio esset exolvenda, & in purgatorio post hanc vitam pœna illa luatur, pro qua satisfactio in hac vita non esset exoluta, ideo Doctrinæ de satisfactione rectè subiungitur ea, quæ est de Indulgentiis & Purgatorio.

Quid

De Extrema Vnctione.

EXtrema Unctio est Sacramentum à Christo institutum, in quo virtute unctionis super infirmi corpus à Sacerdote factæ, adiunctis certis precibus, gratia ipsi infirmo confertur, ad resistendum tentationibus dæmonis, & ad ægritudinem patienter tolerandam, imò & ad sanitatem pristinam si eius saluti conducat recuperandam.

De Ordine.

ORdo est Sacramentum à Christo institutum, quo confertur potestas, ad exercendas ministeriorum Ecclesiasticorū functiones; & gratia, ad easdē digne & fructuose obeūdas.

De Matrimonio.

MAtrimonium est Sacramentum à Christo institutum, quo vir & mulier vinculo indissolubili uniuntur, & eiusdem gratia confertur, ut statûs coniugalis officia debitè implere, & onera convenienter ferre possint.

FINIS.

Ab Illustri Commendario in Wawrzyczyce[?] – reading:

Ab Illustri Commendario in Wawrz-
czyce ꝯ Obligationibus tribus

